

การพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุष्ฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
สิงหาคม 2555

การพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

สิงหาคม 2555

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุष्ฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
สิงหาคม 2555

ดิฐฎฎฎ บวรชฎฎ. (2555). การพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรฎฎฎฎฎฎฎฎฎ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณทฎฎฎฎฎฎฎฎฎ มหาวฎฎฎฎฎฎฎฎฎ ศรีนครินทร์วฎฎฎ. คณะกรรมการควบคุม: อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสลง. รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศวสฎฎฎฎฎฎฎ, พันตำรวจเอก ดร. สุรศักดิ์ เลหาฬฎฎฎฎฎฎฎ.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีกระบวนการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม มี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์และตอบแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล ผลการสำรวจสภาพปัญหาเสพติดจากความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา,ครู,นักเรียน พบว่า มีนักเรียนเสพยาเสพติดประเภทบุหรื ร้อยละ 33.80, 32.50, 29.40 ดั้มสุรา ร้อยละ 26.80, 29.10, 31.30 พื้นที่รอบๆโรงเรียนมีการเสพยาเสพติด ร้อยละ 32.40, 36.90, 34.10 พื้นที่รอบๆโรงเรียนมีการจำหน่ายยาเสพติด ร้อยละ 29.60, 24.50, 27.90 มีสถานบันเทิงใกล้โรงเรียน ร้อยละ 23.90, 22.20, 23.50 ผู้บริหารและครูเคยมีผู้ปกครองมาปรึกษาเรื่องลูกสูบบุหรื ดั้มสุรา เสพยาเสพติด ร้อยละ 35.20, 43 ทักษะชีวิตที่ต้องการพัฒนามากที่สุด คือ การควบคุมตนเอง ผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการจำเป็นหลักสูตรเสริมมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเสริม โดยการนำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 มาใช้สร้างหลักสูตรเสริมมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างของหลักสูตรเสริม ขั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตรเสริมโดยการจัดกลุ่มสนทนา ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันพิจารณาได้ข้อสรุปว่าร่างหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินความสอดคล้องของแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร พบว่าอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้ ขั้นที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างของหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วจึงนำหลักสูตรเสริมที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การนำหลักสูตรเสริมไปใช้ในโรงเรียน ขั้นที่ 2 การประเมินการใช้หลักสูตรเสริม ขั้นที่ 3 การประเมินความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรเสริม ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมพบว่า ด้านระดับความรู้ คะแนนระดับความรู้ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 12.83 คะแนน ระดับความรู้หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 20.53 ด้านเจตคติ คะแนนการประเมินด้านเจตคติมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินด้านประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม โดยใช้เกณฑ์ E1/ E2 คือ 80/80 พบว่า ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการมีค่าเท่ากับ 80.98 และค่า

ประสิทธิภาพของผลลัพธ์มีค่าเท่ากับ 82.13 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้หลักสูตรเสริม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และครู พบว่ามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ คุณลักษณะของวิทยากรมีความเหมาะสม ด้านการแต่งกาย ความประพฤติ และเป็นแบบอย่างที่ดี กิจกรรมการเรียนการสอนสนุกสนาน มีความหลากหลายน่าสนใจ พิธีปิดทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ

ขั้นตอนที่ 4 การแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรเสริม โดยการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริม ภายหลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้ว ได้แก่ บรรยากาศ สถานที่จัดการเรียนการสอนควรเป็นห้องเรียน เนื้อหาในเอกสารสมุดบันทึกส่วนตัวของนักเรียนปรับปรุงให้สมบูรณ์ เพิ่มเวลาเรียนให้มากขึ้น และให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในพิธีปิด

LIFE SKILL CURRICULUM DEVELOPMENT PROMOTING DRUG PREVENTION OF
SECONDARY SCHOOL STUDENTS OF THE BANGKOK METROPOLITAN
ADMINISTRATION

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Doctor of Education Degree in Educational Administration
at Srinakharinwirot University

August 2012

Dithapart Borwornchai. (2012). Life skill Curriculum Development Promoting Drug Prevention of Secondary School Students of the Bangkok Metropolitan Administration. Dissertation, Ed.D. (Education Administration). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Dr. Somchai Thepsaeng, Assoc. Prof. Dr. Thasana Swaengsakdi, Police Colonel. Dr. Surasak Laohaphiboonkun, Police Colonel.

This research aims to develop a life skill curriculum in order to promote drug prevention of secondary school students of BMA. The processes of this research can be divided into 4 sections.

Section 1. A study of Fundamental data, problems and needs assessment in developing Curriculum can be divided into 3 stages: studying research paper that related to curriculum development, collecting data by interviewing and questionnaires, and analyzing data. The data collected to survey the attitude of school managers, teacher and student toward drug expansion revealed that students were addicted to smoking 33.80, 32.50 and 29.40 percent, were alcoholic 26.80, 29.10 and 31.30 percent, people in the surrounded the school take drug 32.40, 36.90 and 34.10 percent, drugs were sold in the area surrounded the school 29.60, 24.50 and 27.90 percent, and there were entertainment venues near the school 23.90, 22.20 and 23.50 percent. In addition, the results showed that amphetamine and volatile Substances were widely sold around school and there were parents consulting with school managers and teachers about their children smoking, drinking alcohol and taking drugs 35.20 and 43 percent. Besides, life skill that highly needed to develop is self control.

Section 2. Designing Curriculum by using data from section 1 was divided into 3 stages: outlining curriculum, verifying curriculum structure and adjusting curriculum structure. For verifying curriculum structure, experts considered the consistency of the curriculum and gave a consensus that the level of appropriateness was 4.10 and the index of CVI consistency was .92. This can be accepted to use in teaching and learning. Concerning adjusting a curriculum structure, a research has adjusted and followed experts suggestion before plotted.

Section 3. Evaluation the curriculum efficiency was divided into 3 stages: using curriculum in school, evaluating curriculum, and evaluating the Satisfaction of using curriculum. According to this section, the knowledge level of students before using the curriculum is an average 20.53. For the attitude evaluation, the average is very high. In

evaluation the efficiency of teaching and studying procedures, the valuation is 80.98 and the efficiency of the result is 82.13 that is higher than E_1/E_2 (80/80). Furthermore, the data from interview showed that the characteristics of a lecturer is a good example, also, teaching and learning activities were various and interesting.

Section 4. The curriculum was adjusted after using is location for has learning could be of classroom, text of notebook for student is developed of successfully and parent have participation in finish.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

ของ

พันตำรวจโท ดิฐภัทร บวรชัย

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่ เดือน สิงหาคม พ.ศ.2555

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน

..... ประธาน

(อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง)

(ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรี ดร.โสภณ ศรีวิภรณ์)

..... กรรมการ

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์)

(อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง)

..... กรรมการ

..... กรรมการ

(พันตำรวจเอก ดร.สุรศักดิ์ เลหาพิบูลย์กุล)

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์)

..... กรรมการ

(พันตำรวจเอก ดร.สุรศักดิ์ เลหาพิบูลย์กุล)

..... กรรมการ

(เรือเอก ดร.อภิสิทธิ์ ทรงบัณฑิตย์)

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย

จาก

สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจากคณะกรรมการควบคุม
ปริญญานิพนธ์ อ.ดร.สมชาย เทพแสง รศ.ดร.ทัศนาศาสตร์ ศ.ดร.สุรศักดิ์ เลหาพิบูลย์กุล
ที่ให้คำปรึกษา พร้อมทั้งข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับงานวิจัย ให้ความช่วยเหลือเอาใจใส่แก่
ผู้วิจัยตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ รศ.ดร.ทัศนาศาสตร์ ศ.ดร.สุรศักดิ์
ผศ.ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ ผศ.ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ผศ.ดร. อรรชรณ ดันเจริญรัตน์
ผศ.ดร.วีระ สุภากิจ อ.ดร.สมชาย เทพแสง อ.ดร.ราชันย์ บุญธิมา อ.ดร.จากรุวรรณ พลอยดวงรัตน์
เรือเอก ดร.อภิสิทธิ์ ทรงบัณฑิตย์ อ.ดร.สรภักดิ์สรณ์ ฉัตรกมลทัศน์ ศ.พล.ต.ต.ดร.โสภณ ศรีวาท
พ.ต.อ.ดร.สุรศักดิ์ เลหาพิบูลย์กุล

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่าน ศ.ดร.เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ ราชบัณฑิต
ที่ให้ความกรุณา เมตตาอบรมสั่งสอนศิษย์ตั้งแต่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นต้นมา ให้ถึงพร้อม
ในความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตลอดจน รศ.ดร.วิชัย วงศ์ใหญ่ อ.ดร.มารุต พัฒผล และคณาจารย์ทุก
ท่านที่กรุณาให้ความรู้แก่ผู้วิจัยในการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยรู้ว่าการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตของผู้วิจัยมิได้สิ้นสุดลงเพียง
การทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จเท่านั้น หากแต่ผู้วิจัยได้ซึมซับกระบวนการศึกษาการเรียนรู้
การวิจัยที่ทำให้เป็นการเรียนรู้สืบเนื่องต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด และนำความรู้ไปยังประโยชน์แก่ผู้อื่น
สังคมและประเทศชาติต่อไป

ขอขอบพระคุณสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ที่อนุมัติลาศึกษาต่อ
และสำนักการศึกษากรุงเทพมหานครที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย ตลอดจนท่าน พล.ต.อ.ดร.ถาวรศักดิ์
เทพชาตรี พล.ต.ท.ดร.ณัฐพิชัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา พล.ต.ต.สุรชัย วาณิชเสนี พ.ต.อ.โกศล ยามา
ผู้บังคับบัญชาที่ให้การส่งเสริมการศึกษาแก่กระผมด้วยความรัก ความเมตตา ซึ่งผู้วิจัยจะไม่มีวันลืม
พระคุณของท่านที่ให้ความกรุณาต่อผู้วิจัยตลอดชีวิต รวมทั้งเพื่อน พี่ น้องนิสิตปริญญาโท และ
ปริญญาเอก สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา รวมทั้งเพื่อน
คณะกรรมการนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรให้ประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย
ต่างสาขาวิชา และน.ส.ลัดดา ทองโคตร ที่ให้การช่วยเหลือในการทำปริญญานิพนธ์ ครั้งนี้

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพ่อ จรวย บวรชัย บิดาที่ล่วงลับ แม้จะมีได้เห็น
ความสำเร็จของลูกชายคนนี้ก่อนวันสุดท้ายของชีวิต แต่คุณแม่ล้นใจ สิวสดี มารดา และน้องๆ
ได้รับความชื่นชมในความสำเร็จแทนด้วยความรัก ความภาคภูมิใจสูงสุด ตั้งแต่เข้ารับการศึกษา
การศึกษาระดับปริญญาโท จนกระทั่งผู้วิจัยได้ศึกษาสถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพแห่งนี้จนสำเร็จ
การศึกษาระดับปริญญาเอก

พันตำรวจโท ดิฐภัทร บวรชัย

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
ปัญหาการวิจัย.....	8
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
ความสำคัญของการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
ขอบเขตด้านเนื้อหา.....	9
ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	13
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
การจัดการศึกษาโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร.....	20
ข้อมูลพื้นฐานของกรุงเทพมหานคร.....	20
ความเป็นมาและการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร.....	21
โครงสร้างอำนาจหน้าที่การจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร.....	23
คุณลักษณะของนักเรียนโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร.....	25
หลักสูตรท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร.....	27
สภาพปัญหาและความต้องการหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อ ป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาของกรุงเทพมหานคร.....	29
นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร.....	32
หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิต.....	34
ทักษะชีวิต.....	34
ความหมายของทักษะชีวิต.....	34
ความสำคัญของทักษะชีวิต.....	37
องค์ประกอบของทักษะชีวิต.....	39
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต.....	46

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
การป้องกันยาเสพติด.....	55
สถานภาพยาเสพติด	55
แนวคิด ทฤษฎีการควบคุมและแพร่ระบาดของยาเสพติด.....	77
เรียนรู้เพื่อป้องกันยาเสพติด.....	84
พฤติกรรมกำกวมการป้องกันยาเสพติด.....	99
ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด.....	132
การควบคุมตนเอง.....	134
การเห็นคุณค่าในตนเอง.....	139
การตัดสินใจ.....	146
การแก้ปัญหา.....	151
การปฏิเสธ.....	155
หลักการพัฒนาหลักสูตร.....	162
ความหมายของหลักสูตร.....	162
ความสำคัญของหลักสูตร.....	165
องค์ประกอบของหลักสูตร.....	166
ปรัชญาของหลักสูตร.....	168
รูปแบบของหลักสูตร.....	170
การพัฒนาหลักสูตร.....	175
ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร.....	175
การพัฒนาหลักสูตรเสริม.....	178
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม.....	182
งานวิจัยในประเทศ.....	182
งานวิจัยต่างประเทศ.....	185
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	189
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน.....	191
ขั้นที่ 1 การศึกษาจากเอกสารข้อมูลหลักการ บทความ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	191

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ)	
ชั้นที่ 2 การตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์.....	191
ชั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นในการ สร้างหลักสูตรเสริม.....	194
ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเสริม	195
ชั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างของหลักสูตร	195
ชั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตรเสริม	198
ชั้นที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างของหลักสูตรเสริม	202
ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม	203
ชั้นที่ 1 การนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนในโรงเรียน	203
ชั้นที่ 2 การประเมินผลการใช้หลักสูตรเสริม	209
ชั้นที่ 3 การประเมินความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรเสริม.....	209
ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรเสริม	209
4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	211
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	211
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	212
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	212
ขั้นตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสภาพปัญหา ความต้องการ จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม	212
ขั้นตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสร้างหลักสูตรเสริม	226
ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม	229
ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรเสริม	235
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	236
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	236
วิธีดำเนินการวิจัย	236
สรุปผลการวิจัย	237

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ)	
ขั้นตอนที่ 1.....	237
ขั้นตอนที่ 2.....	240
ขั้นตอนที่ 3.....	241
ขั้นตอนที่ 4.....	241
การอภิปรายผล	242
การสร้างหลักสูตรเสริม	242
การทดลองใช้หลักสูตรเสริม	245
การประเมินผลการใช้หลักสูตรเสริม	238
แนวทางการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน.....	248
ข้อเสนอแนะ	248
ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้	248
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	249
บรรณานุกรม.....	250
ภาคผนวก.....	278
ภาคผนวก ก ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ	279
ภาคผนวก ข ผังมโนทัศน์หลักสูตรเสริมฯ	282
ภาคผนวก ค การวิเคราะห์ความสอดคล้องสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรเสริม.....	284
ภาคผนวก ง แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนฯ.....	293
ภาคผนวก จ แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์แบบบูรณาการ.....	294
ภาคผนวก ฉ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ	297
ภาคผนวก ช คู่มือการจัดการเรียนการสอน.....	299
ภาคผนวก ซ สมุดบันทึกส่วนตัวสำหรับนักเรียน.....	340
ภาคผนวก ฌ จำนวนนักเรียนและครู.....	342
ภาคผนวก ฎ รายชื่อนักเรียนกลุ่มทดลองและภาพกิจกรรม	377
ภาคผนวก ฏ หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตฯ.....	388
ภาคผนวก ฐ แบบประเมินโครงสร้างของหลักสูตร	418

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	426

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนและร้อยละของผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติด จำแนกตามช่วงอายุ.....	29
2 วิเคราะห์ความหมายของทักษะชีวิต.....	37
3 ปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกัน	76
4 หลักการออกแบบกลุ่ม.....	95
5 ทฤษฎีการเรียนรู้	97
6 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร.....	177
7 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการออกแบบสอบถามและสัมภาษณ์.....	192
8 กลุ่มตัวอย่างที่ออกแบบสำรวจจำแนกตามขนาดโรงเรียน.....	193
9 จำนวน ร้อยละข้อมูลส่วนตัวของผู้บริหารสถานศึกษา.....	213
10 จำนวน ร้อยละข้อมูลส่วนตัวของครู.....	214
11 จำนวน ร้อยละข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน.....	215
12 ความถี่ ร้อยละ ประเด็นปัญหายาเสพติดตามความคิดเห็นของผู้บริหาร.....	217
13 ความถี่ ร้อยละ ประเด็นปัญหายาเสพติดตามความคิดเห็นของครู.....	218
14 ความถี่ ร้อยละ ประเด็นปัญหายาเสพติดตามความคิดเห็นของนักเรียน.....	219
15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดของนักเรียนตามความคิดเห็นของครูโดยรวม.....	220
16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดของนักเรียนตามความคิดเห็นของนักเรียน โดยรวมและรายด้าน.....	220
17 ร้อยละของสถานภาพ ระดับการศึกษาของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรเสริมฯ (กลุ่มทดลอง).....	229
18 เปรียบเทียบคะแนนระดับความรู้ของนักเรียนค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองในภาพรวม.....	230
19 ระดับการพัฒนาด้านความรู้ทักษะชีวิตของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองในภาพรวม จำแนกตามทักษะที่นักเรียนได้เรียนรู้.....	230
20 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการประเมินด้านเจตคติของนักเรียน โดยรวมและรายด้าน.....	231
21 ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอนกับค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์	232
22 ร้อยละของข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน ด้านเพศ ระดับชั้นที่ศึกษา สถานภาพสมรสของ บิดา มารดา และอาชีพของผู้ปกครอง.....	233

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
23	ค่าเฉลี่ย ร้อยละของระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้หลักสูตรเสริม โดยรวมและรายด้าน.....	234
24	สรุปผลการให้สัมภาษณ์ความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครู โรงเรียน วัดบางปะกอกต่อการนำหลักสูตรเสริมไปใช้ในโรงเรียน.....	235
25	แสดงจำนวนนักเรียนและครู จำแนกตามขนาดโรงเรียนและกลุ่มเขต ปี การศึกษา 2555.....	373
26	กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนและทฤษฎีการเรียนรู้.....	393

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	18
2 โครงสร้างระบบบริหารการศึกษาระดับพื้นฐานของกรุงเทพมหานคร.....	23
3 กระบวนทัศน์ของการป้องกันยาเสพติด.....	73
4 ปัจจัยเสี่ยงและการป้องกัน.....	75
5 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในบุคคล เงื่อนไขเชิงพฤติกรรมและเงื่อนไขเชิง สภาพแวดล้อม.....	88
6 ตัวแบบกระบวนการจูงใจ.....	92
7 การผสมผสานรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์.....	93
8 องค์ประกอบ 4 ประการของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.....	94
9 ปัจจัยและที่มาที่ส่งผลต่อเจตคติของคน.....	101
10 กระบวนการแก้ปัญหา.....	153
11 องค์ประกอบของหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด.....	173
12 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 2.....	190
13 รูปแบบกระบวนการทดลอง Pretest – Posttest One Group Design.....	203
14 สมอง.....	351
15 การพัฒนาสมรรถภาพสมอง.....	353

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่เป็นปัจจัยที่มีค่าของสังคม (ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. 2545: 14); (นงนุช วงษ์สุวรรณ. 2546: 1) การพัฒนาประเทศเน้นการพัฒนาคนเป็นตัวตั้ง มุ่งพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. 2550: 6); (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546: 1 – 4); (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549: คำนำ) การศึกษาเป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ และเป็นกระบวนการสั่งสอนเพื่อพัฒนาสิ่งที่มนุษย์จัดให้แก่มนุษย์ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสิ่งต่างๆในสังคม (สุนีย์ ภูพันธ์. 2546: 2); (สุมาลี สังข์ศรี. 2535: 3) การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และเป็นกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) ซึ่งมีหน้าที่ 1) ถ่ายทอดทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นการจัดการให้เด็กซึ่งเป็นสมาชิกใหม่ของสังคมปรับตัวตนเองให้เข้ากับวิถีชีวิตของสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม และเรียนรู้หน้าที่ของตนในสังคม 2) การพัฒนาบุคลิกภาพในบุคคลเป็นกระบวนการพัฒนาความเป็นตน (Self) ของสมาชิกใหม่ในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การสร้างเอกลักษณ์ (Identity) ของตน พัฒนาค่านิยมและความมุ่งหวังต่างๆในชีวิต ถ้าสภาวะแวดล้อมต่างๆเอื้ออำนวย เด็กจะสามารถพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพของตน (งามตา วณิชทานนท์. ม.ป.ป.: 7); (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 2)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก ในขณะที่การศึกษามีความไม่พร้อมในการจัดให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนในกลุ่มเด็กและเยาวชน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปัญหาสังคมด้านต่างๆ เช่น เกิดความขัดแย้งระหว่างกฎเกณฑ์ทางสังคมกับความมุ่งหมาย ความล้มเหลวของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม และการขาดความร่วมมือกันในการแก้ปัญหา ได้แก่ ปัญหาความยากจน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ และปัญหาสิ่งแวดล้อม (ปัญหาสังคมไทย. 2552: ออนไลน์); (พนม พงษ์ไพบูลย์; และ คณะ. 2546: 289) ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมล้วนมีผลทำให้เกิดอาชญากรรมได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ปัญหาสังคมที่สำคัญซึ่งจะนำไปสู่การเกิดอาชญากรรม คือ ปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนที่มีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้น (ประเทือง ธนิตยผล. 2544: 90); (อริสสรา พรสุธารัตน์. 2547: 1) ยาเสพติดนอกจากจะเป็นอันตราย

ต่อผู้เสพโดยตรงแล้วยังส่งผลกระทบต่อครอบครัว ชุมชน และสังคมเป็นอย่างมาก (วิโรจน์ วีระชัย; และ คนอื่นๆ. 2550: คำนำ)

ปัญหายาเสพติดในสังคมไทยมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะสาเหตุจากการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคของรัฐทำให้สังคมชนบทเปลี่ยนเป็นสังคมเมือง โรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนแออัด หรือใกล้ชุมชนที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด (อมรวิทย์ นาครทรรพ. 2549: 178–180) ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ในอดีตที่มีความเข้มแข็งมากเริ่มมีช่องว่างห่างกันออกไปทุกที การศึกษาเริ่มถูกแยกออกจากวัดและชุมชน ขาดความสัมพันธ์เชื่อมต่อกัน (พนมพงษ์ไพบูลย์; และ คณะ. 2546: 306) สาเหตุของรากเหง้า (Root Cause) ของสภาพปัญหาที่พบในกลุ่มเยาวชนเกิดจากขาดการพัฒนาที่ครอบคลุม การบริหารจัดการการศึกษาไม่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดที่ทำให้เยาวชนไทยคิดวิเคราะห์เป็น ไม่รู้เท่าทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของโลก การสูญเสียบทบาทและศักยภาพของครอบครัว/ชุมชน และการขาดระเบียบวินัยและเป้าหมายของชีวิต (บุญเรือง ไตรเรืองวรวัฒน์. 2547: 2 – 3) ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งที่หลักสูตรการศึกษาหลายฉบับต้องการให้เด็กคิดเป็น นักเรียนส่วนมากยังคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ไม่เป็น (วีระ สุดสังข์. 2550: 71) และสภาพเศรษฐกิจที่เข้าขั้นวิกฤติ สังคมให้ความสนใจกับเรื่องการเมืองและปัญหาเศรษฐกิจมากกว่าปัญหาอื่นๆ ทำให้ปัญหายาเสพติดสูงขึ้น นายแพทย์วศิน บำรุงชีพ จิตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านสุรา และยาเสพติด (วศิน บำรุงชีพ. 2552: ออนไลน์) กล่าวว่า แนวโน้มที่ยาเสพติดทวีความรุนแรงขึ้นเนื่องจากทัศนคติของสังคมวัยรุ่นมองการติดยาเสพติดเป็นเรื่องธรรมดา สภาพสังคมกับสถาบันครอบครัว พ่อแม่ไม่มีเวลาเลี้ยงดูลูก ผลการเลี้ยงดูลูกผิดวิธีจึงทำให้เด็กเยาวชนมีการควบคุมตนเองได้ไม่ดี (Self Control) และก่อให้เกิดความอยากรู้อยากลอง อดทนรอคอยไม่เป็น ทำให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้ง่าย อีกทั้งปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลต่อปัญหายาเสพติด คือ ปัจจัยลบในสังคมที่ทำให้เยาวชนเข้าไปมีพฤติกรรมเสี่ยง และเกี่ยวข้องกับยาเสพติดยังอยู่ในเกณฑ์สูง เช่น สถานบันเทิงที่ผิดกฎหมาย และแหล่งมั่วสุมต่างๆ ในจังหวัด และปัจจัยที่สำคัญ คือ ปัจจัยบวกหรือพื้นที่บวกที่เป็นทางเลือกให้กับเยาวชนในการมีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ กลับมีจำนวนไม่มากนัก ทำให้ไม่มีความสมดุลสำหรับทางเลือกให้กับเยาวชนดีพอ จึงเป็นเหตุให้ภูมิคุ้มกันทางสังคมแทบทุกจังหวัดอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชนอย่างมากมาย (สำนักนายกรัฐมนตรี. 2552: 16) รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด (Potential Demand) โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน ด้านปัจจัยเสี่ยงที่หลากหลาย ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (อรอนงค์ ลาภภูวนาท. 2551: 39)

แนวโน้มการระบาดของยาเสพติดได้กระจายตัวไปในกลุ่มเยาวชนหรือกลุ่มนักเรียน นักศึกษาหรือวัยรุ่นมากขึ้น (ช่วงความเป็นวัยรุ่นประมาณ 12 – 15 ปี) (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2541: 4) จากหลักฐานการสำรวจสถานการณ์ปัญหายาเสพติดของเยาวชน อายุ 12 – 26 ปี (ปี 2547) โดยสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ พบว่าเยาวชนที่เป็นนักเรียน/นักศึกษาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

รวม 251,366 คน ในขณะที่เยาวชนที่ไม่ใช่นักเรียน/นักศึกษาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดถึง 704,398 คน (เอแบคโพลล์. 2553: ออนไลน์) และข้อมูลจากสถาบันธัญญารักษ์ ซึ่งได้รวบรวมจำนวนผู้ป่วยที่เสพยาบ้าและยาเสพติดอื่นๆ ในปีงบประมาณ 2551 พบว่า เป็นกลุ่มการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 37.38 และมีมัธยมศึกษาถึงร้อยละ 51.17 (สถาบันธัญญารักษ์. 2552: ออนไลน์) ปัญหาด้านการเสพยาของมึนเมา เด็กมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น รากเหง้าปัญหาสำคัญอยู่ที่ค่านิยมของวัยรุ่นเอง ประกอบกับการตลาดแบบเหนือชั้นของธุรกิจน้ำเมาและความล้มเหลวของการศึกษาในการสอนเด็ก ให้เด็กรู้จักคิดและเป็นตัวของตัวเอง (อมรวิชัย นาคทรพรพ. 2549: 178 – 180) นอกจากนี้การเกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ตัวยาเสพติด โดยมีการใช้ยาเสพติดอื่นทดแทนตัวยาเสพติดที่แพร่ระบาด ยังพบว่า ยาเสพติดประเภทแอลกอฮอล์ บุหรี่ และสารระเหยได้เพิ่มจำนวนผู้ใช้มากยิ่งขึ้น (พิทักษ์ สุริยะใจ; และ คนอื่นๆ. 2550: 1)

จากการวิเคราะห์สาเหตุและแนวโน้มปัญหาเสพยาเสพติด เด็กมัธยมต้นมีการเข้ารับการบำบัด ต่อเนื่องและเพิ่มขึ้น แม้จะมีการใช้ยาเสพติดในทุกระดับการศึกษา กลุ่มหลักที่ควรที่จะต้องเฝ้าระวัง อย่างใกล้ชิดที่พบว่าแนวโน้มสัดส่วนเพิ่มขึ้นคือกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและประถมศึกษา (สำนักยุทธศาสตร์. 2553: 2) การศึกษาคควรมีการปรับเปลี่ยนระบบการเรียนเพื่อให้เกิดการพัฒนา คนอย่างยั่งยืน ควรมีการวิเคราะห์สภาพปัญหา เป็นหัวข้อสำคัญสำหรับทำความเข้าใจสภาวะการณ์ เกี่ยวกับเด็กในปัจจุบัน เพื่อใช้กำหนดแนวทางแก้ไข พัฒนาเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหาที่มีอยู่ในสังคม และยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีทักษะ ชีวิตด้านใดบกพร่องบ้าง (บุญเรือง ไตรเรืองวรวัฒน์. 2547: 2 – 3) สอดคล้องกับแนวคิดของ สมพงษ์ จิตระดับ (2553: 10) เสนอแนะว่า การศึกษาต้องปรับตัวเพื่อรองรับโลกไร้พรมแดน สถานศึกษาจะสอนหนังสือเพียงอย่างเดียวไม่ได้ การที่ไทยเข้าร่วมประชาคมอาเซียนทำให้ กรุงเทพมหานครเป็นจุดศูนย์กลาง (Hub) ในภูมิภาคนี้ ส่งผลให้กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของคนยากจนที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาในเมืองหลวง การศึกษาจะต้องเตรียมพร้อมให้ดีพอ จะต้องให้เด็ก เรียนรู้นอกห้องเรียนมากขึ้นเพื่อสอนทักษะชีวิตให้เด็ก เพื่อให้อยู่รอดในสังคมที่เสื่อมลง พิธีเพราะ ผลเจริญสุข (2545: 95 – 96) ยังได้กล่าวถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เป็นพื้นฐานสำคัญ ของการใช้ยาเสพติดของนักเรียน คือ ปัญหาครอบครัวอยู่ในสภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ ทำให้พ่อแม่ ต้องดิ้นรนหางานทำไม่มีเวลาให้ลูก ครอบครัวแตกแยก พ่อแม่หย่าร้าง การขาดความรักความอบอุ่น ในครอบครัว ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดในเด็กนักเรียน และอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนใน โรงเรียนที่นักเรียนต้องการเข้ากับเพื่อน ต้องการได้รับการยอมรับ ต้องการเป็นคนเด่นและเป็นที่รัก ในกลุ่มเพื่อน การใช้ยาเสพติดในโรงเรียนจึงเป็นพฤติกรรมกลุ่ม กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อการ ใช้ ยาเสพติดของนักเรียน และนักเรียนเกือบทุกคนที่เสพยาเสพติดครั้งแรกในโรงเรียน เพื่อนจะมี บทบาทในการจัดหาเสพยาเสพติดให้ทดลองเสพ

เนื่องจากเด็กต้องอยู่ในสถานศึกษานานขึ้น การเป็นผู้ใหญ่ที่พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจต้องยืด ระยะเวลาออกไปอีก รูปแบบชีวิตสมัยใหม่ทำให้เด็กมีวุฒิภาวะทางจิตใจ (Maturity) ช้ากว่าทุกยุคสมัยที่

ผ่านมาตรการแบ่งช่วงวัยรุ่นตอนต้นเริ่มตั้งแต่อายุ 13 – 16 ปี (วารสาร ตรีภูลศุภษดี. 2543: 104) ส่วน ขนิษฐา วิเศษสาคร (2540: 98) แบ่งช่วงอายุให้วัยรุ่นตอนต้น คือ อายุ 13 – 15 ปี การกำหนดเกณฑ์ช่วง อายุของวัยรุ่นนี้อาจกำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่แน่นอนได้ ซึ่งในวัยรุ่นตอนต้นมีพฤติกรรมค่อนข้างไปทาง เด็กอยู่มาก เป็นช่วงที่มีแนวโน้มพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเสพยาเสพติดมากที่สุด (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2545: 329) เด็กมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่เปราะบางที่สุดในชีวิตเด็ก เพื่อนมีอิทธิพล ต่อเด็กสูงมาก (มากกว่าเด็กมัธยมปลาย) เด็กวัยนี้อยากรู้ อยากเห็น อยากลองอะไรก็ได้ที่ทำให้ตนเองดู เท่กว่าใคร เด็กมักเริ่มจากลองเหล้า บุหรี่ ก่อนที่จะหันไปหา ยาเสพติดที่มีฤทธิ์แรงขึ้นต่อไป (พริ้มเพรา ผลเจริญสุข. 2545: 109)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งเพศหญิงและเพศชาย โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร และตอบสนองนโยบายของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ให้เด็กคิด ได้ แก้ปัญหาเป็น ตามกรอบหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร โดยดำเนินการในลักษณะของ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (สำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร. 2553: 1 - 115) จากข้อมูลสารสนเทศด้าน การศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการพบว่าในปีการศึกษา 2553 ทั่วประเทศจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนต้น มีอายุระหว่าง 12 – 14 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553: ออนไลน์) และจากรายงานของ นายแพทย์รัชช สุทธาจารย์ กล่าวว่า เด็กได้รับอิทธิพลหลายด้านทั้งสิ่งเสพติดมากขึ้น โดยปี 2548 ใน กลุ่มนักเรียน ม.2 ทั่วประเทศ กว่าครึ่งที่ก่อนมีเพศสัมพันธ์ที่ดื่มแอลกอฮอล์และเสพยาเสพติด (ASTV ผู้จัดการออนไลน์. 2007: Online) และผลการศึกษาของอรพรรณ แสงวรรณลอย พบว่านักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 2 ในปี พ.ศ. 2550 เพศชาย มีประวัติเคยดื่มแอลกอฮอล์แล้ว ร้อยละ 33.7 และเพศหญิง ร้อยละ 22.1 (อรพรรณ แสงวรรณลอย. 2550: บทคัดย่อ) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดที่ถูก กฎหมาย ได้แก่ บุหรี่ สุรา นำมาซึ่งการใช้ยาเสพติดที่รุนแรงกว่า (สันติ จัยสิน; และ คณะ. 2544: 13); (สำเนา นิลบรรพ์; สุภาภัทร คงหอม; และ กัญญา ภูระหงษ์. 2550: 4) และสอดคล้องกับรายงาน สภาวารณเด็กและเยาวชน Child Watch ของจังหวัดกรุงเทพมหานครปี 2551 – 2552 โดยที่มิวิจัย จังหวัดกรุงเทพมหานคร สถาบันรามจิตติพบว่า เด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาตอนต้นที่ดื่มเหล้าและสูบบุหรี่เป็นครั้งคราวถึงเป็นประจำมีร้อยละ 19.90 และ 10.50 ตามลำดับ และที่สูบบุหรี่เป็นประจำถึง เป็นประจำ ร้อยละ 10.50 และเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นที่พบเห็นการพกพาหรือเสพยาเสพติดใน สถานศึกษามีถึงร้อยละ 27.90

อีกทั้งสอดคล้องกับปัญหาการจัดการศึกษา การเรียนรู้ว่าทำอย่างไรให้เด็กคิดเป็น เป็นตัวของ ตัวเอง ตลอดจนปัญหาสภาพสังคมที่ขาดพลังของการแก้ปัญหาเสพติดร่วมกัน (ประเวศ ะสี. 2547: 71) เพื่อให้องค์กรต่างๆในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนสถานศึกษา จัดการศึกษาให้มีคุณภาพ (อมรวิชัย นาคทรพรพ. 2549) ซึ่งคุณภาพดังกล่าวคือคุณภาพนักเรียนที่สามารถใช้ความรู้ความสามารถ ทั้งมวลมาแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับคนรอบข้างได้อย่างมีความสุข (สมชาย เทพแสง. 2550: 11) ขณะที่สถานศึกษามีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนและ ดำเนินการใช้หลักสูตร การเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนาการปรับปรุงและ พัฒนาหลักสูตร จัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล ในการพัฒนาหลักสูตรต้องพิจารณาให้

สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รายละเอียดที่เขตพื้นที่การศึกษา หรือ หน่วยงานต้นสังกัดอื่น ๆ ในระดับท้องถิ่นได้จัดทำเพิ่มเติม สถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความต้องการของผู้เรียน โดยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552: 35)นอกจากนั้นภารกิจด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระบวนการเรียนการสอน การเรียนรู้เป็นภารกิจหลักที่ถูกกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ 4 ปี ของ กรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2552 ถึง 2555) (สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร. 2552: 7)

การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของบุคลากรทางการศึกษาและชุมชน ทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน ชุมชน สถาบันทางศาสนา (พริ้มเพรา ผลเจริญสุข. 2545: 107 – 110) นับแต่อดีตที่ผ่านมามีหน่วยงานอื่นของรัฐที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชาติ แต่ยังไม่มีความชัดเจนว่า หน่วยงานอื่นของรัฐแต่ละแห่งดำเนินงานหรือมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างไรบ้าง ต้องการให้มีการสนับสนุน ช่วยเหลืออย่างไร (เพ็ญแข ประจันปัจฉินึก; และ คณะ. 2541: คำนำ)

การป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษามีหลายรูปแบบ ปกติจะแบ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยหลัก 3 ประการ ได้แก่ ครอบครัว ตัวเด็ก และสภาวะแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับแต่ละปัจจัยหลักดังกล่าวอย่างเท่าเทียมกัน (พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธ์. 2543: 2) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็กและเยาวชนมีอิทธิพลต่อความคิด จิตใจ และพฤติกรรมของเด็ก ส่งเสริมให้เกิดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การจัดตั้งและปรับปรุง สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก หลักการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาปัจจุบัน (ณรงค์ ทรัพย์เย็น. 2552: 5; อ้างอิงจาก Resenbaum; & et al. 1991: 121 – 125) คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย การนำหลักสูตรการป้องกันการใช้สุรา สารเสพติด ยาเสพติด มาใช้ในสถานศึกษา โดยเฉพาะนักเรียนซึ่งมีโอกาส และความเสี่ยงที่จะใช้ยาเสพติดค่อนข้างสูง จึงมุ่งพัฒนาเด็กเกิดความรู้ และทักษะและนำไปใช้ป้องกันยาเสพติดได้ หลักการนี้มีความสอดคล้องกับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ 5 ประการ ได้แก่ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตและ 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมรรถนะในด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต อันเป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการกับปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น (วิชัย วงษ์ใหญ่; และ มาร์ต พัฒผล. 2552: 26 – 28)

การแก้ปัญหาสังคม เช่นปัญหาวัยรุ่นจะเกิดผลตามที่ต้องการได้มีอยู่วิธีเดียวคือการเสริมสร้างที่จิตใจและพฤติกรรมและป้องกันปัญหาในระดับบุคคลเชิงรุก พัฒนาคณะเพิ่มให้เป็นคนดี เป็นคนเก่ง และมีความสุข (ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และ คนอื่น ๆ. 2549: 10) ในการจัดการกับปัญหาจากยาเสพติดเป็น

เรื่องที่ซับซ้อนเนื่องจากมีตัวยาใหม่ๆเกิดขึ้นตลอดเวลา แนวทางด้านทักษะชีวิตเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยตอบสนองความจำเป็นในการต่อสู้กับภัยจากยาเสพติด ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่าวิธีขู่ให้กลัวและวิธีการเรียนรู้แบบท่องจำไม่สามารถใช้เป็นกลยุทธ์ในการป้องกันยาเสพติดได้ การเรียนรู้และฝึกฝนเกี่ยวกับทักษะชีวิตเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการป้องกัน ทักษะชีวิตจะช่วยพัฒนาและเพิ่มพูนอำนาจของบุคคล ทำให้เยาวชนสามารถรับผิดชอบตัวเองได้ ทักษะชีวิตเปิดโอกาสให้เยาวชนได้สร้างเกราะที่ดีในการป้องกันตนเองในภาวะวิกฤต ทำให้เยาวชนสามารถเผชิญกับแรงกดดันและความท้าทายต่างๆจากกลุ่มเพื่อน ครอบครัวและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2549: 3)

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาประการหนึ่ง คือ เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร โดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนและสาระการเรียนรู้ (เอกรินทร์ สีมหาศาล. 2545: 174 – 175) การจำแนกวัตถุประสงค์ทางการศึกษาเป็นพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยมีประโยชน์ต่อการสร้างหลักสูตรเป็นกรอบในการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. 2542: 5 – 6) ตลอดจนการศึกษาถึงพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการไม่ใช้ยาเสพติด ได้แก่ ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านบุคคล และปัจจัยด้านสังคม ทำให้ได้ข้อมูลตามสภาพจริงในปัจจุบันมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาหลักสูตรต่อไป นอกจากนั้นจากผลการศึกษาของปราณีพร บุญเรือง; และ คนอื่นๆ (2546: 32 – 33) พบว่าการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมนักเรียนที่เสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดที่สามารถทำได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการสร้างความตระหนัก และความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่าย มีการวิเคราะห์ปัญหา เข้าใจพฤติกรรมนักเรียน เข้าใจมูลเหตุของพฤติกรรมนักเรียนและปัจจัยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนแต่ละกลุ่มหรือเจตคติต่อการแก้ปัญหาต่างๆ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมและเข้าใจ ร่วมแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนที่เสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด แล้วดำเนินการพัฒนาหลักสูตรขึ้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลยุทธ์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2550: 7) คือ การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สามารถสอดแทรกในกระบวนการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ เช่น ความรู้ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดในการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ การเสริมสร้างทักษะชีวิตในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือกิจกรรมนักเรียนในรูปแบบที่หลากหลายที่สนองตอบความสนใจและสอดคล้องกับความถนัดของนักเรียนจะทำให้การดำเนินกิจกรรมด้านยาเสพติดเข้าไปอยู่ในวิถีการเรียนการสอนอย่างกลมกลืนและสามารถเข้าถึงนักเรียนได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

จากสภาพปัญหาและความจำเป็นซึ่งกรุงเทพมหานครกำลังเผชิญปัญหายาเสพติดที่รุนแรง จะต้องดำเนินการเชิงรุก ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ป้องกันเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน ทศวรรษที่ 21 ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นดำเนินการพัฒนาหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดใน นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในพื้นที่กรุงเทพมหานครเพราะกรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดที่มีปัญหา ยาเสพติดวิกฤติมากที่สุด เป็นพื้นที่ใจกลาง (Heartland) ของการแพร่ระบาดของยาเสพติด และมีการแพร่ ระบาดของยาเสพติดมากถึง 1 ใน 3 ของประเทศ (กรอบยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติดปี 2552. 2552: 2); (สำนักนายกรัฐมนตรี. 2552: 10) และเมื่อวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ามีการสอนเรื่องยาเสพติดในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสุขศึกษา เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับ ยาเสพติด สาเหตุ การสังเกตผู้ติดยาเสพติด แต่ยังไม่สามารถป้องกันการใช้ยาเสพติดในเยาวชนได้ หลักสูตรส่วนใหญ่มีแต่ให้ความรู้เรื่องการประเมินสุขภาวะของตนเอง การบำบัดดูแลตนเอง การแก้ไข ปรับตัว การฝึกทักษะชีวิตและการเสริมสร้างความภาคภูมิใจตนเอง (วราภรณ์ กุประดิษฐ์; นีออน พิณประดิษฐ์; และ ศรีนทิพย์ รักษาสัตย์. 2551: 91) ซึ่งทักษะชีวิตมีความสัมพันธ์กับการพัฒนา บุคลิกภาพภายในของบุคคล (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. 2550: 7) โดยการสอนทักษะชีวิตที่ ดำเนินการอยู่ในโรงเรียนเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับโทษและภัยของยาเสพติด นักเรียนยังไม่ สามารถปฏิบัติ หรือควบคุมตนเองให้ปลอดภัยจากยาเสพติด และยังไม่มีการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตที่เน้นการป้องกันยาเสพติดซึ่งเป็นหลักสูตรเฉพาะ ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียนมีความปรารถนาและความต้องการหลักสูตรเสริมที่เน้นการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน ยาเสพติดมาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน (นิพนธ์ งามอักษร; อารียวรรณ เพชรเลิศ; และ นิทริธา ปรีชาวดา. 2554: สัมภาษณ์)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด โดยนำ แนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิต และจากทฤษฎีการป้องกันยาเสพติด Atomistle Concept ที่เชื่อว่า การป้องกันปัญหาเสพติดจำเป็นต้องสร้างหรือเปลี่ยนแปลง “ตัวบุคคล” โดยอาศัยกระบวนการ เผยแพร่ข่าวสาร การให้การศึกษา การฝึกอบรม ผสมผสานทฤษฎี Holistic Concept ที่เชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมให้สอดคล้องและเกื้อหนุนการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคล ได้แก่ การสร้างค่านิยม ทศนคติ วัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาตัวบุคคล การแก้ปัญหาเสพติดใน เด็กและเยาวชนจึงบรรลุผลสำเร็จ (วรวิทย์ อรรถโกวิทชาติ. 2542: 18); (สำนักงานคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2548: 8 – 12) จากแนวทางในการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน ได้แก่ การสร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียนต้านยาเสพติดและการฝึกทักษะการต่อต้านการเสพยาเสพติด (พริ้มเพรา ผลเจริญสุข. 2545: 88 – 91) การศึกษาวิจัยเอกสารทักษะชีวิตจากอดีตถึงปัจจุบันที่มี การพัฒนาและปรับใช้สำหรับป้องกันยาเสพติดในนักเรียน เช่น แนวคิดของเบคเกอร์และสเตอร์ส (Becker. 2008: 1 – 5); (Strauss. 2011: 1 – 2) กล่าวว่า ทักษะการควบคุมตนเอง (Self – Control) และทักษะการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Worth) เป็นทักษะที่สร้างแก่นักเรียนเกิด ปัญญา (Wisdom) จะทำให้ครูสามารถป้องกันนักเรียนจากยาเสพติด และแนวคิดทักษะการตัดสินใจ (Decision – Making) นักเรียนต้องมีทักษะการตัดสินใจที่ดีเพื่อหลีกเลี่ยงยาเสพติดของโคเวีย

(Covey. 2006: 1 – 14) ทักษะการแก้ปัญหา(Problem – Solving) ได้แก่ กระทำการตัดสินใจที่ดี การใช้ทรัพยากร การตั้งเป้าหมาย ความเข้าใจในความเสี่ยง ทักษะการปฏิเสธ (Refusal – Skills) เป็นทักษะสำคัญเป็นเช่นเดียวกับทักษะอื่นๆที่สามารถสอนได้ สิ่งสำคัญต้องสอนให้เด็กสามารถปฏิเสธยาเสพติดและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้ของโกลสแตน; รีเอเกิล; เอแมนน์ (Goldstein; Reagle; & Amann. 1990: 1 – 2) การพัฒนาและการบริหารหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นครั้งนี้จะทำให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตที่ดีมีภูมิคุ้มกันยาเสพติด ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำไปใช้พัฒนาทักษะชีวิตแก่นักเรียนต่อไป

ปัญหาการวิจัย

หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่ผู้วิจัยสร้าง พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ดังนี้

1. เพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
3. เพื่อประเมินหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาและการบริหารหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มีความสำคัญ ดังนี้

1. ได้หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนที่มีประสิทธิภาพอันจะเป็นรากฐานสำคัญสู่การลดปัญหาเสพติดในกลุ่มเยาวชนของประเทศ
2. สถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดนำหลักสูตรเสริมไปใช้จัดการเรียนรู้แก่นักเรียนตามหลักสูตร หรือนำไปประยุกต์ใช้กับ

การพัฒนาเยาวชนด้านอื่นๆ เช่น ค่ายเยาวชน หรือการจัดกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ อันเป็นการขยายผลการวิจัยสู่การพัฒนาเยาวชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาและการบริหารหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ เนื้อหาของหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น คือ หลักการ แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด มีองค์ประกอบ 5 ทักษะ คือ

- 1.1 การควบคุมตนเอง (Self – Control)
- 1.2 การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Worth)
- 1.3 การตัดสินใจ (Decision – Making)
- 1.4 การแก้ปัญหา (Problem – Solving)
- 1.5 การปฏิเสธ (Refusal – Skills)

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกใช้เป็นกลุ่มทดลอง ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดบางปะกอก สำนักงานเขตราชวัตรบูรณะ กรุงเทพมหานคร และเกณฑ์ที่ผู้วิจัยเลือกเป็นกลุ่มทดลองเพราะโรงเรียนวัดบางปะกอกเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชนหนาแน่นในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จากนั้นผู้วิจัยเลือกนักเรียนที่จะนำมาใช้ในการทดลอง โดยเลือกจากนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 10 คน มัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 คน และมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน รวม 30 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัยให้ตรงกัน ผู้วิจัยจึงนิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรเสริม หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อเสริมหลักสูตรเดิมที่มีอยู่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทฤษฎีและการปฏิบัติและมีการประเมินผลด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์มากขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะต่างๆ ให้เกิดคุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์

2. หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด หมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดเพิ่มขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนา นักเรียนด้านทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

3. การพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด หมายถึง กระบวนการจัดทำและพัฒนาการจัดมวลงประสพการณ การเรียนรูที่จัดขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะต่างๆ เพื่อให้เกิดคุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาที่สร้างขึ้นเพื่อเพิ่มเนื้อหาของการเรียนรูที่ไม่มีในหลักสูตรปกติ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเสริมมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น หมายถึง การศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เรียน สังคมหรือชุมชน และเนื้อหาความรู้ก่อนกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้มา และศึกษาปรัชญา จิตวิทยาการเรียนรู้ และมวลงประสพการณที่จะจัดให้ผู้เรียน และความต้องการของโรงเรียน

3.2 การสร้างหลักสูตรเสริม หมายถึง กระบวนการตัดสินใจโดยใช้เป้าหมายวัตถุประสงค์และขอบเขตของหลักสูตรมาพิจารณาสร้างหลักสูตรมี 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างของหลักสูตรเสริม หมายถึง การนำแนวคิด หลักการสภาพปัญหาความต้องการจำเป็นมากำหนดจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง หน่วยการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลของหลักสูตรเสริม

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตรเสริม หมายถึง การนำโครงร่างของหลักสูตรเสริมมาประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้องของหลักสูตรเสริม

ขั้นที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างของหลักสูตรเสริม หมายถึง การนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และผลการหาความเหมาะสม ความสอดคล้องมาแก้ไข

3.3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม หมายถึง การตัดสินใจจัดการเรียนการสอน และประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน ความพึงพอใจจากครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจและวางแผนปรับปรุงหลักสูตรมี 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนในโรงเรียน หมายถึงการนำหลักสูตรเสริมไปทดลองใช้ตามแบบแผนการทดลองแบบ Pretest – Posttest One Group Design

ขั้นที่ 2 การประเมินการใช้หลักสูตรเสริม หมายถึง การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร โดยการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

1) ด้านความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความจำเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด 5 ด้าน ได้แก่ การควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการปฏิเสธ

2) ด้านเจตคติ (Attitude) หมายถึง ความคิดเห็น ความรู้สึก ความพร้อมที่จะกระทำอย่างมีทิศทางในด้านความสนใจ การตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น การอภิปราย

ขั้นที่ 3 การประเมินความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรเสริม หมายถึง การสำรวจความพึงพอใจจากนักเรียนและสัมาชนผู้บริหารสถานศึกษา ครู ที่มีต่อหลักสูตรเสริม การสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

3.4 ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การนำผลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรเสริมมาปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. การประเมินตามสภาพจริง หมายถึง กระบวนการตรวจสอบ การสังเกตการวัดผล การตัดสิน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ ความสามารถของผู้เรียนจากการแสดงพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการปฏิบัติจริงที่เป็นการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมตามสถานการณ์ที่เป็นจริงหรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง ให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำพฤติกรรมด้วยการแสดงออกหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ การแสดงความคิดเห็น การอภิปราย การเล่นเกมบทบาทสมมติ โดยเครื่องมือวัด ได้แก่

4.1 แบบทดสอบด้านความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด 5 ด้าน ได้แก่ การควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการปฏิบัติอย่าง

4.2 แบบวัดด้านเจตคติ ด้านความสนใจ การตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น และการอภิปราย

4.3 แบบสอบถามวัดความพึงพอใจ ด้านคุณลักษณะของวิทยากร (ครูผู้สอน) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านบรรยากาศในการเรียนรู้

4.4 แบบสังเกตพฤติกรรม การอภิปรายกลุ่ม และการทำงาน

4.5 แฟ้มสะสมงานวัดความก้าวหน้าในการเรียน ได้แก่ สมุดบันทึกส่วนตัวของนักเรียน

5. เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม หมายถึง เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาที่บ่งบอกถึงความก้าวหน้าของผู้เรียนและการมีประสิทธิภาพของหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นประกอบด้วย

5.1 ด้านผู้เรียน โดยพิจารณาจากทักษะชีวิตของผู้เรียนด้านความรู้ และด้านเจตคติ และความพึงพอใจ

5.2 ด้านหลักสูตร โดยพิจารณาจากเกณฑ์ต่อไปนี้

พิจารณาจากความเป็นไปได้ เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเพื่อศึกษาความเป็นไปได้พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้จริง โดยการจัดกลุ่มสนทนา ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ การทดลองใช้หลักสูตรนำร่องเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปสังเคราะห์และปรับปรุงแก้ไขตามลำดับ

6. ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด หมายถึง ความสามารถในการสร้างลักษณะนิสัย และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถเผชิญสถานการณ์ที่กดดันให้ใช้ยาเสพติดและไม่ต้องการยาเสพติดโดยยึดมั่นในหลักการเป็นศูนย์กลางของชีวิตมี 5 ทักษะที่จำเป็นเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

6.1 การควบคุมตนเอง (Self – Control) หมายถึง การที่นักเรียนละเว้นการกระทำที่ไม่เหมาะสม กระทำและแสดงออกอย่างเหมาะสม ปรับปรุงตนเอง บังคับตนเอง การจัดระเบียบพฤติกรรม กำหนดการเพิ่มหรือลดพฤติกรรมเมื่อต้องเผชิญปัญหาเพื่อเป้าหมายในอนาคต การฝึกฝนทักษะการควบคุมตนเองเพื่อควบคุมชีวิตของตนไปสู่เป้าหมายและยึดหลักการเป็นศูนย์กลาง

ของชีวิต ได้แก่ ไม่เสพยาเสพติด สุรา ยาเสพติด ทำสิ่งผิดกฎหมาย มีขั้นตอนดังนี้ 1) การยอมรับปัญหา สภาพที่เป็นอยู่ 2) การสร้างความเชื่อมั่นว่าตนเองมีทางเลือกพยายามค้นหาทางเลือกในการจัดการกับปัญหา 3) การพิจารณาเลือกทางเลือกต่างๆ อย่างรอบคอบ 4) การตัดสินใจเลือกทางเลือกเพียงหนึ่งทางเลือกสำหรับนำมาปฏิบัติจริง 5) การประเมินความเป็นไปได้ของการเลือกไว้ก่อนลงมือทำ

6.2 การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Worth) หมายถึง การที่นักเรียนนับถือตนเอง ความเห็นที่มีต่อตนเอง การประเมินความแตกต่างระหว่างสภาพที่ตนเป็นอยู่จริงกับสภาพที่ตนอยากจะเป็น การเห็นตนเองมีคุณค่า การต่อต้านแรงกดดันจากเพื่อน จัดการกับความผิดหวัง และการเพิ่มคุณค่าในตนเอง โดยแสวงหาสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม รู้จักการให้และชื่นชมตนเองตามความเป็นจริง ไม่ตำหนิตนเองและผู้อื่น คบเพื่อนดี มีความพยายามอดทนอดกลั้น และให้อภัยตนเอง

6.3 การตัดสินใจ (Decision – Making) หมายถึง การที่นักเรียนคิดอย่างมีเหตุผล และรวบรวมข้อมูล ประเมินข้อมูลจากทางเลือกที่มีเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การระบุปัญหา 2) การพิจารณาทางเลือกที่เป็นไปได้ 3) การพิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้นตามมาจากการกระทำ 4) การเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้ในการแก้ปัญหามากที่สุด 5) การประเมินผลการตัดสินใจ

6.4 การแก้ปัญหา (Problem – Solving) หมายถึง การที่นักเรียนคิด กระทำสู่การแก้ไขอุปสรรค โดยผ่านกระบวนการตัดสินใจอย่างเหมาะสมเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ระบุปัญหา 2) ตั้งสมมุติฐานหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา 3) การปฏิบัติสร้างทางเลือกที่เป็นไปได้ 4) ลงมือทำและปรับเปลี่ยนแนวทางจนสามารถแก้ปัญหาได้

6.5 การปฏิเสธ (Refusal – Skills) หมายถึง การที่นักเรียนปฏิเสธยาเสพติด หลีกเลียงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติด และการตอบโต้กับแรงกดดันจากเพื่อน กลุ่มเพื่อนในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

7. หลักการ (Principle) หมายถึง การที่นักเรียนควบคุมพฤติกรรมตามที่นักเรียนยึดมั่น การตัดสินใจอย่างฉลาด การกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

8. พฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด หมายถึง การปฏิบัติตนของนักเรียนที่แสดงเจตนาเพื่อป้องกันมิให้เกิดหรือมีการกระทำที่เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด ได้แก่ การไม่ทดลองเสพยาเสพติด การเลือกคบเพื่อนที่ไม่เสพยาเสพติด การหลีกเลียงการเสพยาเสพติด

9. นักเรียน หมายถึง นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

10. ผู้ปกครอง หมายถึง บิดา มารดา หรือผู้เลี้ยงดูนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

11. ยาเสพติด หมายถึง ยา สาร หรือวัตถุใดๆ เมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจทำให้มีความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง ได้แก่

11.1 ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมาย ได้แก่ ผิ่น กัญชา เฮโรอีน มอร์ฟิน ยาบ้า ยาไอซ์ ยานอนหลับ วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ทินเนอร์ กาว แล็กเกอร์ สีคุณร้อย

11.2 ยาเสพติดให้โทษที่ถูกกฎหมาย หมายถึง เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่ เช่น สุรา เบียร์ ไวน์ บรั่นดี และบุหรี่

11.3 ยาเสพติดให้โทษที่กำเนิดใหม่ หมายถึง สารเสพติดที่ยังไม่เคยถูกนำออกมาเผยแพร่ในสังคมมาก่อนหน้านี้ยังไม่เคยมีการใช้และการแพร่ระบาดและยังไม่มี ความชัดเจนในเรื่องสถานะทางกฎหมายที่ใช้ในการควบคุม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารข้อมูลหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาและบริหารหลักสูตร การเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

1. แนวคิดทักษะชีวิต (Life Skills) เป็นการปรับตัวและมีพฤติกรรมในทางที่ถูกต้อง (WHO. 1997: 1 – 3) ยึดมั่นหลักการ (Principle) มีการตัดสินใจอย่างฉลาด เป็นการกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม (Covey. 2006: 1 – 350) ซึ่งทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดที่จำเป็นมี 5 ด้าน คือ การควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหาและการปฏิเสธ จากแนวคิดของวอย์ทิสส์; และ การ์เนอร์ (Woititz; & Garner. 1990: ix – 192) กล่าวถึงการพัฒนาทักษะเพื่อการดำเนินชีวิตที่จะช่วยให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ (Mature) ผู้ใหญ่ต้องสอนเด็กเกี่ยวกับการจัดการกับชีวิต และจากแนวคิดของโคเวีย (Covey. 2006: 1 – 309) กล่าวว่านักเรียนต้องมีทักษะการตัดสินใจที่ดีเพื่อหลีกเลี่ยงยาเสพติด การจัดการเสพติดให้ได้ผลต้องตัดที่รากเหง้าของปัญหาและการตัดสินใจที่สำคัญของชีวิตนักเรียนที่จะส่งผลต่อไปในอนาคต คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับการเสพติด และทักษะการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งการปฏิเสธ (Refusal – Skills) เป็นทักษะที่สำคัญต้องสอนให้เด็กสามารถปฏิเสธและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และจากแนวคิดของเบคเกอร์ (Becker. 2008: 1 – 5) กล่าวว่าการสอนทักษะชีวิตให้เด็กเกิดปัญญา (Wisdom) และสุดท้ายเด็กสามารถตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีให้แก่ชีวิตของตนได้ ได้แก่ การไม่เสพยาเสพติด จากแนวคิดของกาลินสกี (Galinsky. 2010: 1 – 11) ที่กล่าวว่า ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กในศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นหัวใจของทักษะชีวิตอื่นๆ คือ ทักษะการควบคุมตนเอง (Self – Control) จากแนวคิดของสเตราส์ (Strauss. 2011: 1 - 2) กล่าวว่า การควบคุมตนเอง (Self – Control) และความภาคภูมิใจในตนเอง (Self – Esteem) เป็นทักษะที่สร้างแก่นักเรียนให้

เกิดปัญญา (Wisdom) จะทำให้ครูสามารถช่วยป้องกันนักเรียนจากยาเสพติดได้ ขณะที่โกลสเตน; รีเอเกิล; เอแมนน์ (Goldstein; Reagle; & Amann. 1990: 1 – 2) กล่าวว่า การปฏิเสธ (Refusal Skills) เป็นเช่นเดียวกับทักษะอื่นๆซึ่งสามารถสอนได้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดประกอบด้วย 5 ด้าน มาใช้ในการศึกษาดังนี้

1.1 การควบคุมตนเอง (Self – Control) จากแนวคิดกาลินสกี (Galinsky. 2010: 1 – 11) กล่าวว่า การควบคุมตนเองเป็นหัวใจของทักษะชีวิตที่จำเป็นในทักษะอื่นๆสำหรับเด็กซึ่งมุ่งให้เด็กประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของตน สเตราสส์ (Strauss. 2011: 1 – 2) กล่าวว่าทักษะที่สร้างแก่นักเรียนจะทำให้ครูสามารถช่วยป้องกันนักเรียนจากยาเสพติด คือ การควบคุมตนเอง (Self Control) คอนแดรคกี (กานดา พุฒ. 2548: 94 – 104; อ้างอิงจาก Kondracki. 1986: 12-14) กล่าวว่า การควบคุมตนเอง คือ การเพิ่มความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคล บุคคลมีอิสระในการเลือกทางเดินชีวิตของตน การเลือกอย่างฉลาดเป็นทักษะที่ต้องใช้เวลาและการฝึกหัด

1.2 ทักษะการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self - Worth) จากแนวคิดสเตราสส์ (Strauss. 2011: 1 - 2) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง คือ ทักษะที่สร้างแก่นักเรียนจะทำให้ครูสามารถช่วยป้องกันเด็กนักเรียนจากยาเสพติด และโคเวีย (Covey. 2006: 6) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองทำให้วัยรุ่นยืนหยัดต่อแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อนได้

1.3 การตัดสินใจ (Decision – Making) จากแนวคิดโคเวีย (Covey. 2006: 1 - 14) กล่าวว่า หลักการตัดสินใจที่สำคัญสำหรับวัยรุ่นเกี่ยวกับสิ่งเสพติด (Addiction) คือ การปฏิบัติตนเมื่อต้องเผชิญกับการสูบบุหรี่ การดื่มสุรา เสพยา และสิ่งเสพติดชนิดอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสม โค้ช (Couch. 2000: 25) กล่าวว่ากระบวนการตัดสินใจประกอบด้วยขั้นตอนที่จะช่วยให้วัยรุ่นพิจารณาทางเลือกต่างๆที่มีเพื่อช่วยให้สามารถตัดสินใจได้ดีที่สุด ทักษะการตัดสินใจ (Decision Making Skills) เป็นกระบวนการคิดที่ใช้การคิดพิจารณา เลือกทางเลือกที่ดีที่สุดจากตัวเลือกที่มีอยู่ (Beyth; & Colleagues. 1991: 21; อ้างอิงจาก ปณิศา จีรพรชัย. 2552: 58) และแนวคิดของดैनัย จันท์เจ้าฉาย (2547: 13) กล่าวว่า ขั้นตอนการตัดสินใจ เน้นถึงขั้นการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด

1.4 การแก้ปัญหา (Problem – Solving) วอยท์ทิสส์; และ การ์เนอร์ (Woititz; & Garner. 1990: ix – 192) กล่าวว่า การแก้ปัญหาเป็นกระบวนการ เป็นขั้นตอน วิลเลย์ และ ซันส์ (Wiley; & Sons. 2009: xiii) กล่าวว่า ทักษะการจัดการกับปัญหา (Problem - Solving Skills) ได้แก่ การกระทำการตัดสินใจที่ดี การใช้ทรัพยากร การตั้งเป้าหมาย ความเข้าใจในความเสียหาย วาตานาเบะ เคนชูเกะ (2010: 1 – 89) กล่าวว่า การแก้ปัญหาเป็นนิสัย เมื่อพัฒนาทักษะที่เหมาะสม และปรับใช้ทัศนคติที่ถูกต้องแล้วจะสามารถแก้ปัญหาได้

1.5 การปฏิเสธ (Refusal – Skills) จากแนวคิดโกลด์สไตน์; รีเอเกิล; และ เอแมน (Goldstein; Reagle; & Amann. 1990: 1 – 2) เป็นทักษะที่ทำให้เด็กสามารถปฏิเสธยาเสพติด และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจากแนวคิดของ คาร์เนย์ (Carney. 2007: Online) กล่าวว่า การปฏิเสธเป็นการตอบโต้กับแรงกดดันแบบกลุ่มจากเพื่อนในสถานการณ์ต่างๆได้ และโคเวย์ (Covey. 2006: 252 – 253) กล่าวว่า การปฏิเสธเป็นทักษะที่วัยรุ่นต้องฝึกฝนให้เกิดความเคยชินเพื่อพร้อมรับสถานการณ์ต่างๆที่ต้องเผชิญ และจากแนวคิดของพรสุข หุ่นนิรันดร์; และ คนอื่นๆ (2545: 62) ที่กล่าวว่าทักษะการปฏิเสธเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสัมพันธภาพ และการสื่อสารด้วยความสามารถในการใช้คำพูด หรือท่าทาง เพื่อแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเอง และการรับรู้ความรู้สึกของอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความพอใจ ชื่นชม การปฏิเสธ และแนวคิดของลูคัส บิล (2552: 141 - 174) กล่าวว่า การตอบปฏิเสธต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งคือ การที่เรากำลังสร้างโอกาสให้สมองของเราได้เรียนรู้ในสิ่งอื่นๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การพัฒนาหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสาร ข้อมูล หลักการ บทความ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 การพัฒนาหลักสูตร จากแนวคิดวิชัย วงศ์ใหญ่ (2537: 10) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง ความพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด และจากแนวคิดของจอยซ์; และ ดณะ (Joyce; Dana; & Neal. 1996: 12 – 13) อธิบายลักษณะของหลักสูตรเสริมมีดังนี้ 1) มุ่งศึกษาสิ่งที่ลึกหรือกว้างกว่าสิ่งที่เรียนรู้จากหลักสูตรแกนกลาง เป็นการศึกษาภายใต้โลกของความเป็นจริง และแก้ปัญหาในสิ่งที่นักเรียนต้องการจะรู้ 2) ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกันในสังคม 3) เป็นการพัฒนา การคิดระดับสูง เป็นการบูรณาการสิ่งที่ได้เรียนรู้ และสร้างโอกาสในการประยุกต์ใช้ความรู้ของนักเรียนที่ได้เรียนรู้มา 4) ช่วยให้นักเรียนได้ปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ โดยจะให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ ได้ฝึกปฏิบัติ วางแผนการปฏิบัติตามหน้าที่ และการประเมินประสิทธิภาพในการเรียนรู้ด้วยตนเอง 5) เป็นการพัฒนาคูณลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียน 6) เสริมการเรียนรู้ที่เป็นปัญหาของนักเรียน 7) เป็นการพัฒนานักเรียนให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน 8) จัดตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของนักเรียน

2.2 องค์ประกอบของหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดได้ประยุกต์แนวคิดของสมพร หลิมเจริญ (2552: 88) สงัด อุทรานันท์ (2532: 241 – 245) วิชัย ดิสสระ (2535: 11 – 12) ชำรง บัวศรี (2542: 7 – 8) นิรมล ศตวุฒิ; ศักดิ์ศรี ปาณกุล; และ รวีวรรณ ศรีคร้ามครัน (2543: 3) บุญชม ศรีสะอาด (2546: 11) มีองค์ประกอบของหลักสูตรเสริม ดังนี้ 1) แนวคิดหลักการของหลักสูตร หมายถึง แนวคิดที่ต้องการพัฒนานักเรียนให้เปลี่ยนแปลงไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร 2) วิสัยทัศน์ 3) ปรัชญา 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง จุดมุ่งหมายที่เป็นแนวทางในการเรียนการสอนที่โรงเรียนต้องการให้เกิดผลแก่ผู้เรียนภายหลังจบหลักสูตร ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 5) เนื้อหาของหลักสูตร หมายถึง ความรู้ และประสบการณ์ และแนวสังเขปของรายวิชาที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนด 6) การนำหลักสูตร

ไปใช้ หมายถึง การจัดการเรียนการสอน กระบวนการ วิธีการในการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน 7) ปัจจัยเสริมการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ หมายถึง สิ่งที่ช่วยเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ เอกสาร สื่อ วัสดุการเรียนการสอน 8) การวัดและประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้ และการประเมินผลหลักสูตรเพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

2.3 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเสริมที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ประยุกต์แนวคิดของไทเลอร์ (Tyler. 1949: 1 – 2) ทาบ (Taba. 1962: 12) เซเลอร์; และ อเล็กซานเดอร์ (Saylor; & Alexander. 1974: 26 - 27) อาร์มสตรอง (Armstrong. 1989: 32 – 37) เฉลิมพลสวัสดิพงษ์ (2551: 64) สรุปมี 4 ขั้นตอนที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเสริม ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม หมายถึง การศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เรียนสังคมหรือชุมชน และเนื้อหาความรู้แล้วกำหนดวัตถุประสงค์ชั่วคราวของหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้มา และศึกษาปรัชญา จิตวิทยา การเรียนรู้มวลประสบการณ์ที่จะจัดให้ผู้เรียน และเป้าหมายของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเสริม หมายถึง กระบวนการตัดสินใจโดยใช้เป้าหมาย วัตถุประสงค์และขอบเขตของหลักสูตรมาพิจารณาสร้างหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม หมายถึง การตัดสินใจจัดการเรียนการสอน และประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน ตลอดจนความพึงพอใจจากครู ผู้บริหาร โรงเรียน และนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจและวางแผนปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรเสริม หมายถึง การนำผลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรมาปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ ใช้เป็นเทคนิคสำหรับการสอนของบรูเนอร์ (ศิริบุรณ์ สายโกสม. 2551: 89 – 99; อ้างอิงจาก Bruner; & et al. 1960: 21-23) กล่าวว่า เด็กแต่ละวัยมีลักษณะของพัฒนาการทางความคิดที่ต่างกันและการเรียนรู้อย่างแท้จริงจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีความเข้าใจว่าจะใช้สิ่งที่เรียนรู้อย่างไรจึงจะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจขึ้นมาด้วยตนเอง นักเรียนแสวงหาคำตอบโดยอิสระด้วยการอภิปรายกลุ่มและ การแก้ปัญหาและแนวคิดของสมโภช เอี่ยมสุภษิต (2550: 53) กล่าวว่า การเรียนรู้จากการเลียนแบบเป็นวิธีหนึ่งซึ่งทำให้มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้กว้างขวางขึ้น และศูนย์บำบัดรักษา ยาเสพติดขอนแก่น (2547: 3 – 4) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอาศัยหลักการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีพื้นฐาน คือ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

4. ทฤษฎีการป้องกันยาเสพติด ของรววิทย์ อรรถโกวิทชาติ (2542: 18) กล่าวว่า แนวคิดและทฤษฎีการควบคุมการแพร่ระบาดของยาเสพติด ได้แก่ Atomistle Concept ที่เชื่อว่าการแก้ปัญหา ยาเสพติดต้องสร้างหรือเปลี่ยนแปลงที่ตัวบุคคล ด้วยกระบวนการเผยแพร่ข่าวสาร การให้การศึกษา การฝึกอบรม และ Holistic Concept ที่เชื่อว่า การแก้ปัญหายาเสพติดต้องมีการสร้างสรรค์ค่านิยม ทัศนคติ วัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาตัวบุคคล และแนวคิดของประเสริฐ กรวยสวัสดิ์ (2541: 12); สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2549: 7 - 16) กล่าวว่า การป้องกัน

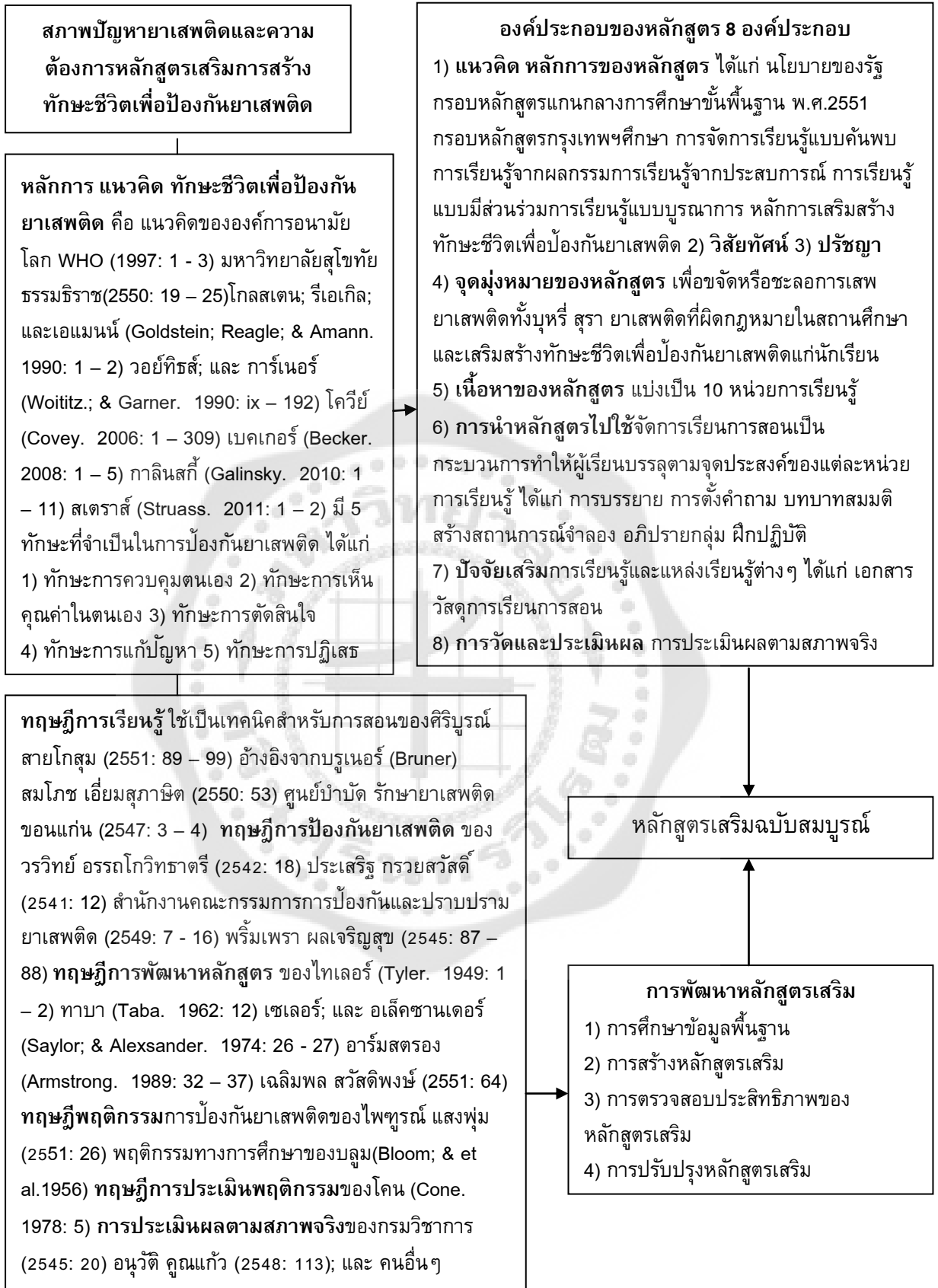
ยาเสพติดเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุอย่างแท้จริง เป็นการหลีกเลี่ยงสิ่งนี้อาจเกิดขึ้นเพื่อสามารถตอบโต้และชะลอการเริ่มต้นของปัญหาเสพติดด้วยการเผยแพร่ให้ข่าวสาร ข้อมูล และการศึกษาแก่เยาวชนในเรื่องยาเสพติดอย่างถูกต้องและแนวคิดของพริ้มเพรา ผลเจริญสุข (2545: 87 – 88) กล่าวว่า การป้องกันยาเสพติดเป็นการลดอุปสงค์ของยาเสพติด ลดจำนวนผู้ติดยาให้คนไปลองใช้ยาเสพติด หรือลดปริมาณความต้องการใช้ยาเสพติด ด้วยการให้การศึกษ่า ข่าวสาร ความรู้ ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันมิให้เยาวชนหันไปใช้ยาเสพติด

5. ทฤษฎีพฤติกรรมกรรมการป้องกันยาเสพติดของประกาศี ทรัพย์สมบูรณ์ (2546: 6); ไพฑูรย์แสงพุ่ม (2551: 26); และ จันทราณี สงวนนาม (2545: 101 – 102) กล่าวว่า พฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดเป็นการปฏิบัติตนของนักเรียนที่แสดงเจตนาเพื่อมิให้เกิดหรือมีพฤติกรรมหรือการกระทำที่เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด โดยไม่ทดลองเสพยาเสพติด การเลิกคบเพื่อน หรือหลีกเลี่ยงยาเสพติด และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด คือ เจตคติ สิ่งแวดล้อม บุคคล และสังคม

6. ทฤษฎีพฤติกรรมทางการศึกษาของบลูม (Bloom; & et al.1956: 5) ซึ่งพิชิต ฤทธิ์จัญญ (2545: 31 – 51; อ้างอิงจาก Bloom; et al. 1956); พวงแก้ว ปุณยกันก (2546: 167 – 179); และ (ณัฐภรณ์ หลาวทอง. 2546: 195 – 199) จำแนกพฤติกรรมทางการศึกษาเป็น 3 ด้าน คือ พฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย

7. ทฤษฎีการประเมินพฤติกรรมของโคน (Cone. 1978: 5) กล่าวว่า การประเมินพฤติกรรมทำให้ได้ข้อมูลที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออก ทำให้สามารถกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายที่เหมาะสมได้ ซึ่งวิธีการประเมินมี 2 วิธี คือ วิธีการประเมินโดยตรง ด้วยการสังเกตพฤติกรรมและวิธีการประเมินทางอ้อม ด้วยการสัมภาษณ์ การรวบรวมข้อมูลจากบุคคลอื่น และการรายงานตนเอง และแนวคิดการประเมินผลตามสภาพจริงของกรมวิชาการ (2545: 20); อนุวัติ คุณแก้ว (2548: 113); และคนอื่นๆ กล่าวว่า การประเมินผลตามสภาพจริง หมายถึง กระบวนการตรวจสอบ การสังเกต การวัดผล การตัดสิน ความรู้ ความสามารถของผู้เรียนจากการแสดงพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการปฏิบัติจริง

ผู้วิจัยศึกษานโยบายการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลักสูตรกรุงเทพฯศึกษา แนวคิดทักษะชีวิต การพัฒนาหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเสริม ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการป้องกันยาเสพติด ทฤษฎีพฤติกรรมกรรมการป้องกันยาเสพติด ทฤษฎีพฤติกรรมทางการศึกษา การประเมินพฤติกรรมและการประเมินผลตามสภาพจริง แล้วพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จากเอกสารข้อมูลหลักการ บทความ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการทำวิจัยดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยศึกษาจากเอกสาร ข้อมูล หลักการบทความ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องใช้จัดเนื้อหาและกิจกรรมในการเรียนรู้ตลอดจนพัฒนาเป็นหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิด โดยนำเสนอเป็นหัวข้อ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาและการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
 - 1.1 ข้อมูลพื้นฐานของกรุงเทพมหานคร
 - 1.2 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาในกรุงเทพมหานคร
 - 1.3 โครงสร้างและอำนาจหน้าที่การจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร
 - 1.4 คุณลักษณะของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
 - 1.5 หลักสูตรท้องถิ่น “กรุงเทพฯศึกษา”
 - 1.6 สภาพปัญหาและความต้องการหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
 - 1.7 นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
2. หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
 - 2.1 ทักษะชีวิต
 - 2.1.1 ความหมายของทักษะชีวิต
 - 2.1.2 ความสำคัญของทักษะชีวิต
 - 2.1.3 องค์ประกอบของทักษะชีวิต
 - 2.1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต
 - 2.2 การป้องกันยาเสพติด
 - 2.2.1 สถานภาพของยาเสพติด
 - 2.2.2 หลักการแนวคิดทฤษฎีการป้องกันยาเสพติด
 - 2.2.3 การเรียนรู้เพื่อป้องกันยาเสพติด
 - 2.2.4 พฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด
 - 2.2.5 พฤติกรรมทางการศึกษา
 - 2.2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด
 - 2.3 ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
 - 2.3.1 การควบคุมตนเอง (Self – Control)
 - 2.3.2 การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Worth)

2.3.3 การตัดสินใจ (Decision – Making)

2.3.4 การแก้ปัญหา (Problem – Solving)

2.3.5 การปฏิเสธ (Refusal – Skills)

3. หลักการพัฒนาหลักสูตร
 - 3.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 3.2 ความสำคัญของหลักสูตร
 - 3.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 3.4 ปรัชญาของหลักสูตร
 - 3.5 รูปแบบของหลักสูตร
4. การพัฒนาหลักสูตรเสริม
 - 4.1 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเสริม
 - 4.2 การพัฒนาหลักสูตรเสริม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม
 - 5.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยของต่างประเทศ

1 การจัดการศึกษาโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

การศึกษาข้อมูลสถานภาพทั่วไปของกรุงเทพมหานครสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ เกี่ยวข้องกับ ข้อมูลพื้นฐานของกรุงเทพมหานคร ความเป็นมาของการจัดการศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร การจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา คุณลักษณะของเด็กนักเรียนโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครเป็นเขตปกครองพิเศษและเป็นเมืองหลวงแห่งราชอาณาจักรไทย โดยมิได้มีสถานะเป็นจังหวัด ซึ่งคำว่า กรุงเทพมหานคร ใช้เป็นคำเรียกสำนักงานปกครองส่วนท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. 2553: ออนไลน์) ปัจจุบันมีการแบ่งกลุ่มการปฏิบัติ งานของกรุงเทพมหานครตามคำสั่งที่ 2460/2552 ดังนี้

- 1) กลุ่มกรุงเทพกลาง ประกอบด้วย เขตพระนคร เขตดุสิต เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย เขตสัมพันธวงศ์ เขตดินแดง เขตห้วยขวาง เขตพญาไท เขตราชเทวี และเขตวังทองหลาง
- 2) กลุ่มกรุงเทพใต้ ประกอบด้วย เขตปทุมวัน เขตบางรัก เขตสาทร เขตบางคอแหลม เขตยานนาวา เขตคลองเตย เขตวัฒนา เขตพระโขนง เขตสวนหลวง และเขตบางนา
- 3) กลุ่มกรุงเทพเหนือ ประกอบด้วย เขตจตุจักร เขตบางซื่อ เขตลาดพร้าว เขตหลักสี่ เขตดอนเมืองเขตสายไหม และเขตบางเขน

4) กลุ่มกรุงเทพมหานครตะวันออกประกอบด้วยเขตบางกะปิ เขตสะพานสูง เขตบึงกุ่ม เขตคันนายาว เขตลาดกระบัง เขตมีนบุรี เขตหนองจอก เขตคลองสามวา และเขตประเวศ

5) กลุ่มกรุงเทพมหานครเหนือ ประกอบด้วย เขตชนบุรี เขตคลองสาน เขตจอมทอง เขตบางกอกใหญ่ เขตบางกอกน้อย เขตบางพลัด เขตตลิ่งชันและเขตทวีวัฒนา

6) กลุ่มกรุงเทพมหานครใต้ ประกอบด้วย เขตภาษีเจริญ เขตบางแค เขตหนองแขม เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน เขตราชพฤกษ์บูรณะ และเขตทุ่งครุ

1.2 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาในกรุงเทพมหานคร

การจัดการศึกษาในกรุงเทพมหานคร จัดตั้งครั้งแรกเมื่อปี 2427 ในรูปแบบของโรงเรียนราชบุรีที่วัดมหรณพารามต่อมาในปี พ.ศ. 2430 มีการขยายการจัดการศึกษาโดยจัดตั้งองค์การบริหารจัดการศึกษาธิการ และเป็นกระทรวงธรรมการในปี พ.ศ. 2435 ถึง พ.ศ. 2441 ได้มีโครงสร้างการศึกษาเกิดขึ้น โดยแบ่งความรับผิดชอบให้กรมศึกษาธิการของกระทรวงศึกษาธิการจัดการศึกษาในกรุงเทพมหานคร และให้กระทรวงมหาดไทยจัดการศึกษาในหัวเมืองร่วมกับพระสงฆ์ภายหลังได้มีการขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปถึงระดับตำบลระหว่างปี พ.ศ. 2454 ถึง พ.ศ. 2475 มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา 3 กระทรวง คือ 1) กระทรวงนครบาล รับผิดชอบที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในส่วนกลาง 2) กระทรวงมหาดไทย รับผิดชอบที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในส่วนภูมิภาค 3) กระทรวงธรรมการ รับผิดชอบที่ประสานงาน ให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามนโยบายกรุงเทพมหานครเป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2515 ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 โดยการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองนครหลวงกรุงเทพธนบุรี องค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เทศบาลนครหลวงกรุงเทพธนบุรี ตลอดจนสุขาภิบาลต่างๆ ในนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เป็นหน่วยการปกครองเดียวกัน คือ กรุงเทพมหานคร รวมถึงการรับโอนการจัดการศึกษาจากหน่วยงานที่ยุบรวมกัน

บทบาทหน้าที่ด้านการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร สำนักการศึกษา สำนักงานเขตโรงเรียนกรุงเทพมหานคร มีฐานะเป็นนครหลวงของประเทศไทย และเป็นการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลมีระเบียบการปกครองตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร รองรับโครงสร้างการบริหารของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ฝ่ายนิติบัญญัติ ได้แก่ สภากรุงเทพมหานครและฝ่ายบริหาร คือ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนมีหน้าที่จัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครโดยแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็นเขตแต่ละเขตแบ่งออกเป็นแขวง บทบาทหน้าที่ของกรุงเทพมหานครในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา คือ การจัดการศึกษาให้กับประชาชนในกรุงเทพมหานคร โดยมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย ดูแลมาตรฐาน กำกับติดตามดูแลสนับสนุนทรัพยากร ซึ่งกรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินการจัดการศึกษาหลายระดับและหลายรูปแบบ ดังนี้

- 1) การจัดการศึกษาในรูปแบบศูนย์เลี้ยงดูเด็ก หรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักพัฒนาชุมชนซึ่งดำเนินงานในลักษณะของการให้ความสนับสนุนชุมชนที่เปิดดำเนินการ
- 2) การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักการศึกษาและสำนักงานเขต
- 3) การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยการแพทย์ และวิทยาลัยพยาบาลถือการุณย์ในความรับผิดชอบของสำนักการแพทย์
- 4) การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ ฝึกอบรมวิชาชีพพระยาศน์ในโรงเรียนฝึกอบรมวิชาชีพกรุงเทพมหานคร และจัดให้กลุ่มสนใจตามความเหมาะสม ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักพัฒนาชุมชน หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานของกรุงเทพมหานครมีดังนี้

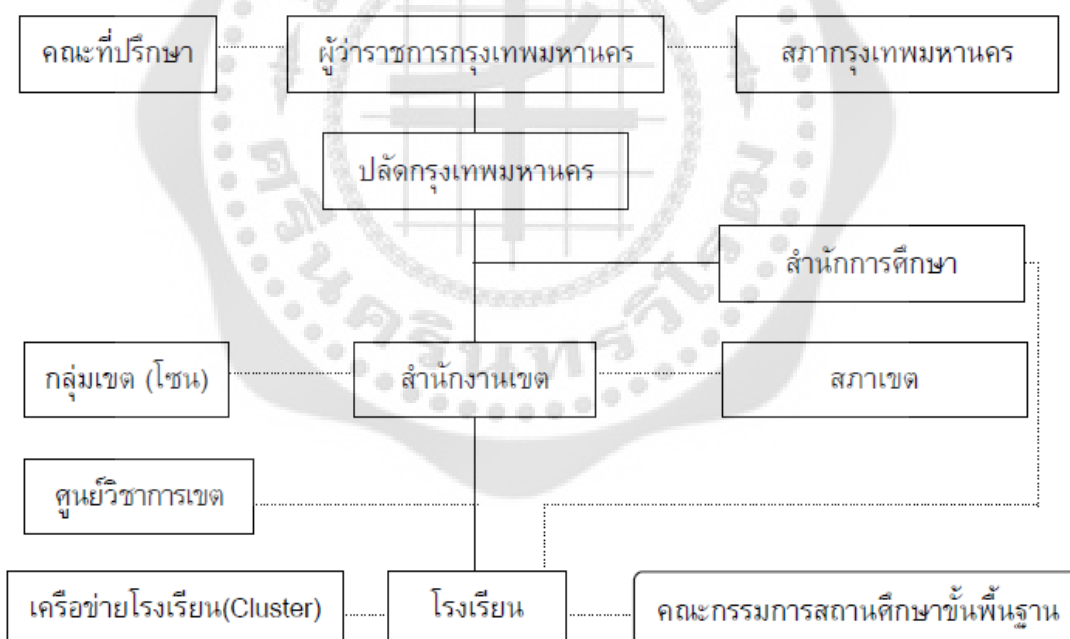
สำนักการศึกษามีฐานะเทียบเท่ากรม มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการศึกษา โดยนำนโยบายด้านการศึกษาของกรุงเทพมหานครทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ให้สำนักงานเขตและโรงเรียนดำเนินการ สำนักการศึกษาแบ่งส่วนราชการภายในออกเป็น 7 หน่วยงาน คือ สำนักเลขานุการ กองการเจ้าหน้าที่กองคลังหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักยุทธศาสตร์การศึกษากองเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนกองพัฒนาข้าราชการครู กรุงเทพมหานคร

บทบาทหน้าที่ของสำนักการศึกษารับผิดชอบเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย การจัดทำและพัฒนาแผนการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร จัดการศึกษาในระบบอย่างมีคุณภาพ ส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหารจัดการเรียนรู้ เป็นศูนย์กลางเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 ได้กำหนดฐานะ กรุงเทพมหานคร เป็นทบวงการเมือง มีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นนครหลวง ฉะนั้นกรุงเทพมหานคร จึงมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้ง และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเลือก รองผู้ว่าราชการฯ อีก 4 คน เข้ามาบริหารและรับผิดชอบงานของสำนักต่างๆ เช่น สำนักการแพทย์ สำนักระบายน้ำ สำนักการศึกษา เป็นต้น สำนักการศึกษามีหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีหน้าที่จัดการศึกษา 3 ระดับคือ 1) ระดับชั้นเด็กเล็ก 2) ระดับชั้นประถมศึกษา 3) ระดับชั้นมัธยมศึกษา

1.3 โครงสร้างและอำนาจหน้าที่การจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

การบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของกรุงเทพมหานคร จัดในลักษณะของสายการบังคับบัญชาซึ่งมีผู้บริหารคือ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ปลัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขต และโรงเรียนตามลำดับ โดยสำนักงานการศึกษาเป็นฝ่ายอำนวยการหรือหน่วยงานที่ปรึกษา ส่งเสริมสนับสนุนในระดับกรุงเทพมหานคร เป็นส่วนราชการที่ทำหน้าที่เช่นเดียวกับในระดับสำนักงานเขต โครงสร้างระบบบริหารการศึกษามีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นผู้บริหารสูงสุดและเป็นฝ่ายการเมือง มีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบาย การบริหารกรุงเทพมหานครทุกด้าน เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการกรุงเทพมหานครและลูกจ้างกรุงเทพมหานคร ในสายราชการประจำมีปลัดกรุงเทพมหานคร ดำรงตำแหน่งสูงสุดของข้าราชการประจำมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดและตามคำสั่งของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และรับผิดชอบควบคุมดูแลราชการประจำกรุงเทพมหานคร ให้เป็นไปตามนโยบายของกรุงเทพมหานครกำกับ เร่งรัด ติดตามผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในกรุงเทพมหานคร รวมทั้งเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการกรุงเทพมหานครและลูกจ้างกรุงเทพมหานคร รองจากผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร แสดงดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 โครงสร้างระบบบริหารการศึกษาระดับพื้นฐานของกรุงเทพมหานคร

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู กรุงเทพมหานคร. (2549ก). *โครงการศึกษาและพัฒนาระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ของกรุงเทพมหานคร*. หน้า 7

สำนักงานเขต มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินเกี่ยวกับการศึกษา และการอบรมดูแล โรงเรียนประถมศึกษา มีผู้อำนวยการเขตเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและลูกจ้างกรุงเทพมหานครในสังกัดสำนักงานเขต รับผิดชอบการปฏิบัติราชการภายในเขต ส่วนราชการภายในสำนักงานเขต กำหนดให้มีฝ่ายการศึกษา เป็นที่ปรึกษาและสนับสนุนการบริหารจัดการการศึกษา และโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ถูกกำหนดให้เป็นส่วนราชการหนึ่งของสำนักงานเขต (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู กรุงเทพมหานคร. 2549ข: 7)

การแบ่งกลุ่มเพื่อพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้จัดแบ่งตามสภาพความเหมาะสมของพื้นที่ แต่ละสำนักงานเขต โดยเรียกว่ากลุ่มสำนักงานเขต ซึ่งในแต่ละกลุ่มสำนักงานเขต มีโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก การแบ่งกลุ่มพัฒนาวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 436 โรงเรียน แบ่งออกเป็น 6 กลุ่มเขต ดังนี้

1) กรุงเทพมหานครกลาง	มี 9 เขต	41 โรงเรียน
2) กรุงเทพมหานครใต้	มี 11 เขต	75 โรงเรียน
3) กรุงเทพมหานครเหนือ	มี 7 เขต	46 โรงเรียน
4) กรุงเทพมหานครตะวันออก	มี 8 เขต	115 โรงเรียน
5) กรุงเทพมหานครเหนือ	มี 8 เขต	90 โรงเรียน
6) กรุงเทพมหานครใต้	มี 7 เขต	69 โรงเรียน

หนึ่งตามแผนปฏิบัติการ 4 ปี (พ.ศ.2552 ถึง 2555) สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร (2552: 1) ได้กำหนดภาพรวมของกรุงเทพมหานครในส่วนที่สำนักการศึกษามีภารกิจเกี่ยวข้อง สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร มีภารกิจในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียนให้แก่เด็ก และเยาวชนของกรุงเทพมหานครโดยมีโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 436 โรงเรียน กระจายในพื้นที่ 50 สำนักงานเขต มีนักเรียน 340,430 คน แบ่งเป็นระดับอนุบาลศึกษา จำนวน 62,268 คน ระดับประถมศึกษา จำนวน 246,104 คน มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 28,952 คน และมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 1,254 คน ครู จำนวน 15,244 คน โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวน 429 โรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวน 93 โรงเรียน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 5 โรงเรียน ส่วนโรงเรียนที่จัดการ เรียนร่วมให้แก่ผู้ด้อยโอกาส พิการ และบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 74 โรงเรียน (สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร. 2553ข: 4)

ขนาดโรงเรียน จำแนกตามจำนวนนักเรียน (สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร. 2553ข: 7) ดังนี้ 1) ขนาดเล็ก (นักเรียน 1 – 400 คน) จำนวน 131 โรงเรียน 2) ขนาดกลาง (นักเรียน 401 – 800 คน) จำนวน 133 โรงเรียน 3) ขนาดใหญ่ (มากกว่า 800 คน) จำนวน 171 โรงเรียน

ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน สำนักการศึกษาได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตลอดจนนโยบายของรัฐในด้านการศึกษาดมกรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 ถึง 2554) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2554 - 2559) และนโยบายของคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดวิสัยทัศน์ยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพมาตรฐานอย่างต่อเนื่องส่งเสริมการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการบริหารการเรียนการสอน ส่งเสริมให้มีการสอนภาษาต่างประเทศ โดยครูชาวต่างประเทศ พัฒนาโรงเรียนด้วยระบบเครือข่ายโรงเรียน โดยนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปแบบคณะกรรมการสถานศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษา ตั้งแต่เริ่มสถาปนาในปี พ.ศ. 2515 ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 โดยรับโอนการจัดการศึกษาจาก 2 องค์กร คือ เทศบาลนครหลวง และองค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรี ซึ่งองค์กรทั้งสองได้ถือกำเนิดเป็นการยุบรวมกันและรับโอนการจัดการศึกษาจากเทศบาลนคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480 และองค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้งสองรับโอนการจัดการศึกษามาจากกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อปี พ.ศ. 2509 (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู กรุงเทพมหานคร. 2546: 1-2)

การดำเนินการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร เป็นอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 89 (21) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 โดยมีการจัดการศึกษาหลายระดับ หลายรูปแบบ ซึ่งมีหน่วยงานรับผิดชอบ คือ สำนักการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู กรุงเทพมหานคร. 2546: 18-19)

1.4 คุณลักษณะของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร มีภารกิจในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียนให้แก่เด็กและเยาวชนของกรุงเทพมหานคร โดยมีโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 435 โรงเรียน กระจายในพื้นที่ 50 สำนักงานเขต มีนักเรียน 340,430 คน แบ่งเป็นระดับอนุบาลศึกษา จำนวน 62,268 คน ระดับประถมศึกษาจำนวน 246,104 คน มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 28,952 คน และมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 1,254 คน ครู จำนวน 15,244 คน โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวน 429 โรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวน 93 โรงเรียน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 5 โรงเรียน ส่วนโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมให้แก่ผู้ด้อยโอกาส พิการ และบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 74 โรงเรียน (สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร. 2552: 7-8) ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน สำนักการศึกษาได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตลอดจนนโยบายของรัฐในด้านการศึกษาดมกรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่

สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) และนโยบายของคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดวิสัยทัศน์ยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพมาตรฐานอย่างต่อเนื่องส่งเสริมการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการบริหารการเรียนการสอน ส่งเสริมให้มีการสอนภาษาต่างประเทศ โดยครูชาวต่างประเทศ พัฒนาโรงเรียนด้วยระบบเครือข่าย โรงเรียน โดยนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปแบบคณะกรรมการสถานศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆทั้งภาครัฐและเอกชน

กรุงเทพมหานครกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยมุ่งเน้นให้เด็กนักเรียนของ กรุงเทพมหานครทุกคนได้รับสิทธิเรียนฟรี เรียนดี อย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้กรุงเทพมหานครมียุทธศาสตร์ ด้านการศึกษา 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก มุ่งเน้นให้นักเรียนกรุงเทพมหานครมีความสมดุลถึงพร้อม ด้านความรู้ และคุณธรรม ประการที่สอง ให้นักเรียนของกรุงเทพมหานครมีสิทธิและความเสมอภาคกัน อย่างไม่มีเงื่อนไขในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี อย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ตาม มาตรา 10 ของ พ.ร.บ.การจัดการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ และประการที่สาม ยกย่อง คุณภาพการจัดการศึกษา การเรียนรู้ของนักเรียนกรุงเทพมหานคร ให้มีคุณภาพมาตรฐานสอดคล้อง ตามมาตรา 6 และมาตรา 7 ของพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ใน รูปแบบการจัดการความรู้ที่สอดคล้องกับปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุยุทธศาสตร์ การจัดการศึกษาดังกล่าว จึงได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้ 2 ประการ ได้แก่

ประการแรก ส่งเสริมให้นักเรียนกรุงเทพมหานคร มีความรู้ คู่คุณธรรม และถึงพร้อมด้วย คุณลักษณะ 7 คุณลักษณะ 1) มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2) คิดได้ แก้ปัญหาเป็น 3) มีความคิดสร้างสรรค์ 4) มีภาวะผู้นำและทำงานเป็นทีม 5) เข้าใจและเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร 6) มีความสามารถด้านเทคโนโลยี 7) พึ่งพาตนเองได้ในการเรียนรู้และการทำงาน (สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร. 2552: 8) ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ไม่ หวั่นไหวกับสิ่งยั่วยุในทางที่ไม่ดี ซึ่งรุ่มล่อมมากมายในสังคมปัจจุบัน เก่งด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์โดยเฉพาะภาษาไทยซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติ รวมถึงภาษาที่สอง เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เป็นต้น รักชุมชนกรุงเทพมหานคร โดยสำนักการศึกษากรุงเทพมหานครได้จัดโครงการ กรุงเทพมหานคร และส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกรุงเทพมหานครและชาติไทย รู้จักใช้ข้อมูลข่าวสาร สามารถเลือกรับข่าวสารที่ดีเพื่อนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเองและ สังคม และส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์เป็น และปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนกรุงเทพมหานคร ยึดมั่นในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงาน คณะกรรมการข้าราชการครู กรุงเทพมหานคร. 2546: 1-2)

ประการที่สอง จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนกรุงเทพมหานคร มีโอกาสเรียนฟรีโดยมีเงื่อนไข ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในปี พ.ศ. 2553 มี นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 2,768,039 คน อายุระหว่าง 12 – 14 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553: ออนไลน์) ในขณะที่โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครมีจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่ ศึกษาในปีการศึกษา 2553 มีจำนวน 28,952 คน (สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร. 2553: 4) และ

นายชินวรณ์ บุญเกียรติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึง หลักสูตรแกนกลาง มีจุดเน้น การพัฒนาผู้เรียน เพื่อประกาศจุดเน้นสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อขับเคลื่อนหลักสูตรการจัดการ เรียนรู้ การวัด การประเมินผลให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ และมีทักษะตามที่ได้กำหนดไว้ คือ มีทั้งความรู้ และความดี โดยจุดเน้นในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นจะ เพิ่มทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะชีวิต การแก้ไขปัญหา และการเรียนรู้แสวงหาความรู้ด้วยเอง (การศึกษา. 2553: 13) ซึ่งนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่เปราะบางที่สุดในชีวิต เด็ก เพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็กสูงมาก เด็กวัยนี้เอยากรู้อยากเห็นเอยากรองอะไรก็ได้ที่ทำให้ตนเองดูเท่กว่า ใคร เด็กมักเริ่มจากหลงเหล่า บูหรี ก่อนที่จะหันไปเสพยาเสพติดที่มีฤทธิ์แรงขึ้น (พริ้มเพรา ผลเจริญสุข. 2545: 109) ขณะที่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมีอายุเฉลี่ย 13.7 ปี (สุพรรณษา สุวรรณชาติ. 2548: บทคัดย่อ) มีความต้องการข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดมากที่สุดในเรื่อง อันตรายของยาเสพติดแต่ละประเภท บทลงโทษตามกฎหมายเกี่ยวกับผู้ค้าผู้เสพยาเสพติด

1.5 หลักสูตรท้องถิ่น “กรุงเทพมหานครศึกษา”

สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานครได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น “กรุงเทพมหานครศึกษา” ขึ้นเพื่อให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนอันเป็นการส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรัก ภาคภูมิใจและหวงแหน ต่อดินของตนเอง รวมทั้งผนวกนโยบายของผู้บริหารกรุงเทพมหานครเรื่องการเสริมสร้างจิตสำนึกด้าน ความรักชาติ การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชนของ กรุงเทพมหานคร ได้เรียนรู้และปฏิบัติตนด้านความรักชาติอย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนการมีส่วนร่วม ในทางการเมือง และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง ถูกวิธี และเหมาะสมตามระดับของตน โดยกำหนดกรอบสาระ การเรียนรู้ท้องถิ่นและวิเคราะห์เชื่อมโยงให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำไปจัดการเรียนการสอน ในรูปของหน่วยการเรียนรู้ แต่หากสถานศึกษาใดมีความประสงค์จะเน้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษก็ สามารถนำมาจัดทำเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม/รายวิชาเพิ่มเติมได้ ด้วยการกำหนดเวลาเรียนและผล การเรียนรู้ขึ้น (สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร. 2553: 1 - 115) มีสาระสำคัญ ดังนี้

1.5.1 การจัดทำกรอบหลักสูตรท้องถิ่น สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร มีบทบาท สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรในส่วนที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นเพื่อให้ สถานศึกษาภายในสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในเรื่องที่ เกี่ยวกับท้องถิ่น และผนวกกับนโยบายของคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครเรื่องการเสริมสร้างจิตสำนึก ด้านความรักชาติ รวมทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเหมาะสม ดังนั้นกรอบหลักสูตรท้องถิ่นนี้จึง ครอบคลุมทั้งด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องราว ของชุมชน ท้องถิ่น ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมในชีวิตจริงของตนเองเพื่อให้เกิดความรักความผูกพันกับ ท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจและหวงแหนบ้านเมืองและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน สามารถ แก้ปัญหา พัฒนาชีวิตตนเอง พัฒนาอาชีพ ครอบครัวและสังคมของตนเอง โดยกรอบหลักสูตรท้องถิ่น กรุงเทพมหานครใช้ชื่อว่า “กรุงเทพฯศึกษา”

1.5.2 องค์ประกอบสำคัญของกรอบหลักสูตรท้องถิ่น

1) เป้าหมาย / จุดเน้น สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานที่จะขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความสามารถและทักษะในการอ่าน การเขียน รวมทั้งมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา เป็น ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังผู้เรียนให้มีความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน สามารถ แสดงออกและการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ถูกต้องเหมาะสม ภายใต้คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์

2) สารการเรียนรู้ การกำหนดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เป็นการกำหนดขอบเขตประเด็นสำคัญเพื่อให้ครูใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นให้กับนักเรียน เช่น ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น สภาพภูมิอากาศ การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต ศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เห็นการณ์สำคัญในชุมชน ฯลฯ

3) การประเมินคุณภาพการศึกษาระดับท้องถิ่น การประเมินคุณภาพผู้เรียนและรายงานผลการศึกษาระดับท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมคุณภาพการศึกษา ดังนั้นสำนักการศึกษาจะจัดการประเมินคุณภาพในภาพรวมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี และกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จากรายงานผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนของระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 6 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ของปลายปีการศึกษา ในมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดที่สะท้อนความเป็นท้องถิ่น เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เหมาะสมกับเป้าหมายและจุดเน้นแต่ละข้อ

4) แนวการนำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น “กรุงเทพฯศึกษา” สู่การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ขั้นตอนการนำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นสู่การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามี ดังนี้
 ขั้นที่ 1 การนำเป้าหมายและจุดเน้นไปใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์
 ขั้นที่ 2 โครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษาสามารถกำหนดให้สอดคล้องกับกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในส่วนของสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น “กรุงเทพฯศึกษา” โดยดำเนินการได้ 3 ลักษณะ คือ

- สอดแทรกในรายวิชาพื้นฐาน ที่มีตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงความเป็นท้องถิ่น โดยอาจปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับเนื้อหา ปรับ/เลือกใช้สื่อการเรียนรู้บูรณาการในรายวิชาต่างๆ
- จัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม สถานศึกษาอาจจัดทำรายวิชาที่เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานหรือรายวิชาที่เป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม โดยสถานศึกษากำหนดผลการเรียนรู้ขึ้น
- กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มตามศักยภาพและส่งเสริมความสามารถของผู้เรียน โดยสถานศึกษากำหนดจุดประสงค์ขึ้นเอง

ขั้นที่ 3 การนำแนวทางการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่น ไปสู่การกำหนดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ระดับสถานศึกษาและระดับชั้นเรียน

5) การประเมินผลของสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ดำเนินการ 3 ลักษณะ คือ

- กรณีสอดแทรกในรายวิชาพื้นฐาน ให้ประเมินตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้
- กรณีที่จัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ให้ประเมินจากผลการเรียนรู้ที่สถานศึกษา กำหนดขึ้น
- กรณีที่เป็นกิจกรรมผู้เรียน ให้ประเมินจากจุดประสงค์ที่สถานศึกษากำหนด โดยให้ผลการประเมินเป็นผ่าน – ไม่ผ่าน

1.6 สภาพปัญหาและความต้องการหลักสูตรเสริมการสร้างความตระหนักรู้เพื่อป้องกัน ยาเสพติดในสถานศึกษาของกรุงเทพมหานคร

จากรายงานสภากรรมการเด็กและเยาวชน Child Watch ของจังหวัดกรุงเทพมหานครปี 2551 – 2552 โดยที่มวิจัยจังหวัดกรุงเทพมหานคร สถาบันรามจิตติ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลสภากรรมการเด็กและเยาวชนจากหน่วยงานในจังหวัดกรุงเทพมหานครตามตัวบ่งชี้สภากรรมการด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษาและด้านสังคม พบว่า เด็กและเยาวชนที่ดื่มเหล้าและสูบบุหรี่เป็นครั้งคราวถึงเป็นประจำ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีร้อยละ 19.90 และ 10.50 ตามลำดับ และที่สูบบุหรี่เป็นครั้งคราวถึงเป็นประจำ ร้อยละ 10.50 และเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นที่พบเห็นการพกพาหรือเสพยาเสพติดในสถานศึกษามีร้อยละ 27.90 ขณะที่นักเรียนอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาพบเห็นการพกพาหรือเสพยาเสพติด ร้อยละ 35.90 และ 22.60 (สถาบันรามจิตติ. 2553: ง – 11) จากข้อมูลดังกล่าวเป็นที่น่าสนใจว่าสัดส่วนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเคยพบเห็นการพกพาและเสพยาเสพติดในสถานศึกษามากกว่านักศึกษาในระดับอุดมศึกษา (27.90/22.60) และเมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลด้านการบำบัดรักษายาเสพติด พ.ศ. 2548 ถึง 2552 ทำให้ทราบแนวโน้มของปัญหาการใช้ยาเสพติดได้ ดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของผู้เข้ารับการรักษาบำบัดรักษายาเสพติด

ช่วงอายุ	ปีงบประมาณ					
	ต่ำกว่า 17 ปี	2548	2549	2550	2551	2552
จำนวน		127	581	1,738	6,359	12,116
ร้อยละ		(0.26)	(1.05)	(2.85)	(6.92)	(12.31)

ที่มา: สถาบันรัฐราษฎร์. (2553?). ผลการดำเนินการ ด้านการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติด ปีงบประมาณ 2548 – 2552. หน้า 6.

จากตาราง 1 รายงานผลการดำเนินงานด้านการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติด ปีงบประมาณ 2548 – 2552 โดยสถาบันธัญญารักษ์ กรมการแพทย์กระทรวงสาธารณสุข (สถาบันธัญญารักษ์. 2553?: 4) พบว่าผู้เข้ารับการบำบัดรักษาในปีงบประมาณ 2548 ถึง 2552 ในช่วงอายุต่ำกว่า 17 ปี มีจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดรักษาในแต่ละปีมีจำนวนสูงขึ้นกว่าเท่าตัว

นายแพทย์ สุรียเดว ทรีปาตี ผู้อำนวยการสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวว่า ระบบการศึกษาไทยรังแกเด็กและเยาวชน โดยจัดการเรียนการสอนที่ยึดแต่เนื้อหาวิชาการให้เป็นที่ไปตามหลักสูตร ทำให้สมองเด็กกลายเป็นหน่วยความจำที่ท่วมไปด้วยข้อมูล แต่การขาดระบบคิดเชิงตรรกะที่คิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล รวมถึงการเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตในสังคม แม้แต่เด็กที่เข้าร่วมโครงการแข่งขันโอลิมปิกวิชาการซึ่งมีจำนวนไม่น้อยที่รู้จักวิธีคิดเชิงตรรกะไม่รู้ถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขและปลอดภัย เนื่องจากเด็กเหล่านี้ถูกบังคับให้เร่งรัดเรียนวิชาการที่หนักจนเกินไป เพียงเพื่อให้สามารถสอบแข่งขันเอาชนะผู้อื่นได้เท่านั้น

หลักสูตรการเรียนการสอนเวลานี้ แทบไม่มีชั่วโมงเรียนรู้วิถีชีวิต การคิดเชิงตรรกะและไม่มีระบบการวัดประเมินผล ทำให้ครูและสถานศึกษาไม่ค่อยให้ความสำคัญ เพราะไม่เห็นเป็นประเด็น จึงมองว่าไม่จำเป็นต้องสอน หรือแม้แต่ข้อเสนอก็เคยระบุจะให้มีการวัดความดี แต่พอเห็นว่าวัดเป็นรูปธรรมยากก็เลยหายไป ควรกำหนดเป็นวิชาบังคับที่ทุกระดับชั้นตั้งแต่อนุบาล ถึงอุดมศึกษาต้องเรียนวิชาคุณธรรมจริยธรรม การคิดเชิงตรรกะและวิถีชีวิต โดยนักเรียนนักศึกษาทุกคนต้องผ่านวิชาชีวิตหากไม่ผ่านก็ไม่สามารถสอบข้อสอบวิชาการทั่วไปได้ เพราะหากเด็กได้เรียนรู้วิชาชีวิตแต่เล็ก ก็ส่งผลต่อการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่คิดดีทำดีในอนาคต สอดคล้องกับทิวา ณ นคร ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเยาวชน (ชาย) บ้านกาญจนาภิเษก กล่าวว่า ต้นตอของปัญหาวัยรุ่นมาจากโรงเรียนครอบครัวไม่สอนทักษะชีวิต (การศึกษา ศาสนา สาธารณสุข. 2554: 15)

ยารีน เทพรินทร์ (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านสภาพการบริหารวิชาการมีการส่งครูเข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรทำให้ผลการเรียนนักเรียนดีขึ้นและมีการนำผล การประเมินไปปรับปรุงการสอน ส่วนด้านปัญหาการบริหารวิชาการ พบว่าสื่อที่ได้รับไม่ตรงกับความต้องการและไม่คงทนถาวร จากการศึกษาสภาพ ปัญหา และรูปแบบการดำเนินการป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร กชกร ศุภกาญจน์ (2548: บทคัดย่อ) พบว่า ความต้องการการป้องกันปัญหาเสพติดทั้งผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนวัดกก เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 26 พ.ค. 2554 ได้แก่ นายนิพนธ์ งามอักษร (ผู้อำนวยการโรงเรียน/คณะอนุกรรมการกรุงเทพมหานคร) นางอารีย์วรรณ เพชรเลิศ (รองผู้อำนวยการ) นางนิทรินา ปรีชาวดา (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ) ได้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทของการจัดการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน

ยาเสพติด (นิพนธ์ งามอักษร; อารีวรณ เพชรเลิศ; และ นิธิรา ปรีชาวดา. 2554: สัมภาษณ์)
มีดังนี้

1) บริบทของการจัดการศึกษา ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดกก สำนักงานเขตบางขุนเทียน สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของ
โรงเรียนมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นและพบว่ามีปัญหา ยาเสพติดในชุมชนมาก โรงเรียนมี
การดำเนินการจัดการเรียนการสอนทักษะชีวิตโดยสอดแทรกและบูรณาการในกลุ่มสาระฯต่าง ๆ
ไม่ได้จัดให้มีการเรียนการสอนเป็นวิชาเฉพาะด้านทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดขึ้น กิจกรรมเสริม
ทักษะชีวิตดังกล่าว ได้แก่ โครงการ To Be Number One โครงการโรงเรียนสีขาว โครงการโรงเรียน
ปลอดยาเสพติด เป็นต้น

เนื้อหาของกิจกรรมที่จัดให้กับนักเรียนเกี่ยวข้องกับการให้ความรู้เรื่องของประเภท
และโทษของยาเสพติดซึ่งยังไม่เน้นในด้านทักษะชีวิตที่จำเป็นเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันหรือรู้จักการปฏิเสธ
ยาเสพติด

2) สภาพปัญหาของการจัดการเรียนการสอน ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดใน
นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดกก สำนักงานเขตบางขุนเทียน นักเรียนไม่ให้ความสนใจ
ต่อกิจกรรมการเรียนการสอน เนื่องจากการสอนทักษะชีวิตที่ดำเนินการอยู่ เน้นเฉพาะการให้ความรู้
เกี่ยวกับโทษและภัยของยาเสพติด ทำให้นักเรียนไม่รู้จักการปฏิเสธ หรือไม่สามารถควบคุมตนเอง
ให้ปลอดภัยจากยาเสพติดได้

3) ความต้องการนำหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ไปใช้ในการจัดการ
เรียนการสอน โรงเรียนวัดกก สำนักงานเขตบางขุนเทียน เนื่องจากโรงเรียนไม่มีหลักสูตรเสริม
การสร้างทักษะชีวิตที่เป็นหลักสูตรที่เน้นการป้องกันยาเสพติด ทางโรงเรียนเห็นว่าถ้ามีการพัฒนา
หลักสูตรฯ ดังกล่าวขึ้นจะเกิดประโยชน์ต่อนักเรียน ทางโรงเรียนยินดีที่จะให้การสนับสนุน ให้นำ
หลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดมาใช้จัดการเรียนการสอนแก่นักเรียนต่อไป

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

สภาพปัญหาที่พบในกลุ่มเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่ การมีเพศ
สัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และการขาดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด หากมีหลักสูตรเสริมทักษะชีวิต
เพื่อป้องกันยาเสพติด และนำมาใช้ในโรงเรียนจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนมาก เพราะถือเป็นภาระ
งานด้านวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนจะต้องจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิด
คุณลักษณะ เก่ง ดี และมีสุข

เก่ง คือ การพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น
พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

ดี คือ การพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม

มีสุข คือ การพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิต ให้สามารถปรับตัว และเผชิญกับ
ปัญหาต่างๆได้ และอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

โดยผู้บริหารโรงเรียนจะต้องให้การส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาหลักสูตร

1.7 นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครโดยสำนักการศึกษาตระหนักถึงวิธีการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลการให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องยาเสพติดอย่างถูกต้องเป็นวิธีการสำคัญที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนไม่ตกเป็นทาสของยาเสพติดโดยมีนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด (สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร. 2553ก: 4) ดังนี้

1.7.1 ให้สถานศึกษานำกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงห่วงใยในปัญหาเสพติดมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนตระหนักถึงสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาเสพติด กระตุ้นและปลูกจิตสำนึกในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เหมาะสมกับเพศ วัย และฐานะ

1.7.2 ให้คัดแยกนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่ม คือ กลุ่มไม่ใช้ยาเสพติด (ปลอด) กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับเหล้าและบุหรี่ กลุ่มที่เคยใช้ยาเสพติด (เลิกใช้แล้ว) กลุ่มที่ใช้สารเสพติด (ยังใช้อยู่) กลุ่มที่ติดยาเสพติดและบำบัดหายแล้ว และกลุ่มสงสัยว่าค้ายาเสพติด กลุ่มบริสุทธ์ กลุ่มเสียง กลุ่มเสพ และกลุ่มติดโดยครูประจำชั้นซึ่งถือว่าใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ต้องพิจารณานักเรียนทุกคน เพื่อจะได้ดำเนินการตามมาตรการให้เหมาะสมของแต่ละกลุ่ม โดยครูประจำชั้น หรือครูแนะแนว ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องออกไปเยี่ยมครอบครัวนักเรียนทุกครอบครัวเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง

1.7.3 ปฏิรูปหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนให้เกิดกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สร้างทักษะชีวิต และพัฒนาศักยภาพของนักเรียน

1.7.4 สร้างเสริมภูมิคุ้มกัน จัดระบบดูแล ฝ้าระวังป้องกันกลุ่มเป้าหมายนักเรียนที่ยังไม่เคยใช้ยาเสพติด (Potential Demand) ไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

1.7.5 สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นภายในโรงเรียน โดยมอบหมายให้ครูประจำชั้นคอยสอดส่องดูแลพฤติกรรมและให้คำปรึกษาแก่นักเรียนอย่างใกล้ชิด และดำเนินการตามระบบดูแลนักเรียน

1.7.6 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้สะอาด ร่มรื่น เป็นระเบียบ ปราศจากมุมอับ ควบคุมปัจจัยเสี่ยงบริเวณรอบสถานศึกษา และประสานงานกับชุมชนและหน่วยงานอื่นให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง

1.7.7 ถือเป็นนโยบายที่จะดูแลนักเรียนที่เสพยาเสพติดในฐานะผู้ป่วย โดยไม่ไล่ออกและส่งไปบำบัดรักษาทุกราย ตลอดจนให้ความคุ้มครองนักเรียนที่ถูกล่อลวงหรือถูกใช้เป็นเครื่องมือในการจำหน่ายยาเสพติด

1.7.8 ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการค้ายาเสพติด ต้องส่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการทางกฎหมายอย่างเฉียบขาดทั้งทางวินัยและกฎหมาย โดยให้ออกจากราชการไว้ก่อน

1.7.9 ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาอย่างจริงจัง หากทะเลาะหรือปกปิดไม่เอาใจใส่ ขาดความรับผิดชอบ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องได้รับการลงโทษ

1.7.10 ให้ใช้ผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาเป็นเกณฑ์ส่วนหนึ่งในการประกอบการพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่ง และการโอนย้ายของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา

1.7.11 ผู้บริหารระดับสูงของกรุงเทพมหานคร ผู้บริหารสถานศึกษา และสำนักการศึกษา จะต้องร่วมกันรณรงค์เพื่อลดเป้าหมายผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้หมดไป และกำกับติดตามการแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป กรุงเทพมหานครมีการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในรูปแบบพิเศษการดำเนินการจัดการศึกษามีหลายระดับและหลายรูปแบบ สำนักการศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการศึกษา โดยนำนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ได้แก่ การปฏิรูปหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนให้เกิดกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สร้างทักษะชีวิต และพัฒนาศักยภาพของนักเรียน สร้างเสริมภูมิคุ้มกัน จัดระบบดูแล ฝ้าระวังป้องกันกลุ่มเป้าหมายนักเรียนที่ยังไม่เคยใช้ยาเสพติด (Potential Demand) ไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งผู้บริหารต้องให้ความสำคัญและดำเนินการอย่างจริงจัง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เน้นการพัฒนาผู้เรียน โดยนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เน้นการเพิ่มทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะชีวิต การแก้ปัญหา การเรียนรู้ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และหลักสูตรกรุงเทพฯศึกษา มีการวิเคราะห์เชื่อมโยงสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางฯ พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ในด้านสภาพปัญหาพบว่าเด็กนักเรียนขาดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด เด็กไม่รู้จักวิธีคิดเชิงตรรกะ ไม่รู้ถึงวิธีการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างปลอดภัยและมีความสุข สถานศึกษาไม่ให้ความสำคัญ ทั้งที่ต้นตอของปัญหาวัยรุ่นมาจากโรงเรียนและครอบครัวไม่สอนทักษะชีวิต ในด้านความต้องการการป้องกันยาเสพติด ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก

สำหรับกลุ่มประชากรที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ โรงเรียนที่จัดให้มีการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบ่งตามขนาดโรงเรียน คือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก และผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตามภาคผนวก จ โดยผู้วิจัยนำหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในโรงเรียนวัดบางปะกอก สำนักงานเขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร

2. หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิต

2.1 ทักษะชีวิต

2.1.1 ความหมายของทักษะชีวิต

คำว่า ทักษะ (Skill) หมายถึง ความชัดเจน และความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลสามารถสร้างขึ้นได้จากการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะการอาชีพ การกีฬา การทำงาน ร่วมกับผู้อื่น การอ่าน การสอน การจัดการ ทักษะทางคณิตศาสตร์ ทักษะทางภาษา ทักษะทางเทคโนโลยี ฯลฯ ซึ่งเป็นทักษะภายนอกที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน จากการกระทำ หรือจากการปฏิบัติ ซึ่งทักษะดังกล่าว นั้นเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่จะทำให้ผู้มีทักษะเหล่านั้น มีชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้ โดยมีโอกาสที่ดีกว่าผู้ไม่มีทักษะดังกล่าว ซึ่งทักษะประเภทนี้เรียกว่า Livelihood Skill หรือ Skill for Living ซึ่งเป็นคนละอย่างกับทักษะชีวิตที่เรียกว่า Life Skill (สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน. 2546: 2 – 3) นักวิชาการได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตไว้หลายประการ สำหรับแนวคิดสำคัญของทักษะชีวิต (Life Skill) ซึ่งองค์การอนามัยโลก (WHO. 1997: 1) ได้ให้คำจำกัดความไว้ หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวและมีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องในการที่จะเผชิญกับสิ่งท้าทายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ “Life skills are abilities for adaptive and positive behaviour, that enable individuals to deal effectively with the demands and challenges of everyday life.” ในประเทศไทย ได้มีผู้ให้ความหมายของทักษะชีวิตไว้คล้ายกัน ดังนี้

เทพ สงวนกิตติพันธ์ (2545: 7) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญที่จะช่วยให้ความเป็นอยู่หรือการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย สังคมและจิตใจของบุคคลให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต

กรรณิกา สุวรรณศิลป์ (2546: 15) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถขั้นพื้นฐานของบุคคลในการปรับตัวและเลือกทางเดินชีวิตที่เหมาะสม ในการเผชิญปัญหาต่างๆ ที่อยู่รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะปัจจุบันปัญหาการใช้ยาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญของเยาวชน ถ้าได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการใช้สารเสพติดตั้งแต่ยังไม่มีพฤติกรรมเสี่ยง เยาวชนเหล่านี้ก็จะมีความสามารถในการปรับตัวในการป้องกันการใช้ยาเสพติดได้เมื่อต้องเผชิญสถานการณ์ดังกล่าว

ภวิกา กลับประสิทธิ์ (2547: 10) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่เกี่ยวกับความรู้ ความคิด ความรู้สึกและทักษะต่างๆ ที่เกิดจากการฝึกอบรมจนสามารถปรับตัวและเลือกทางดำเนินชีวิตที่เหมาะสมในการเผชิญปัญหาต่างๆ ที่อยู่รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความเข้มแข็งให้ตนเองและสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

สัมฤทธิ์ สันเต (2547: 10) กล่าวว่า ทักษะชีวิตเป็นความสามารถในการรวบรวม ข้อมูลและประยุกต์ใช้ข้อมูลได้อย่างเหมาะสม สามารถตัดสินใจ จัดการกับปัญหาและแก้ไขปัญหาที่ ตนเผชิญในชีวิตประจำวันได้โดยแสดงพฤติกรรมที่เป็นจริงออกมาอย่างสร้างสรรค์และตรงไปตรงมา ช่วยให้ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ญาดา โทสมบัติ (2549: 20) กล่าวว่า ทักษะชีวิต คือ ความรู้ ความสามารถของ บุคคลในการระคับระคองชีวิต และการปรับตัวจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อม ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ศิษฐ์ชัย ศรีธัญญา (2549: 14) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของ บุคคลที่ประกอบด้วยความรู้ เจตคติ และทักษะในการที่จะจัดการกับปัญหารอบตัวในสภาพสังคม ปัจจุบัน และการเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ความสามารถในการประเมิน ทางเลือก ตัดสินใจเลือก และลงมือแก้ปัญหาลักษณะถูกต้องสามารถเลือกใช้วิธีการกับอารมณ์หรือ ความเครียด และมีวิธีการป้องกันการเกิดอารมณ์หรือความเครียดที่เหมาะสม

เจตนิพิฐ สมมาตย์ (2550: 18) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถทาง สังคมของบุคคลในการเผชิญกับสิ่งท้าทายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน มีการปรับตัวและมีพฤติกรรม ไปในทิศทางที่เหมาะสม ในขณะที่ต้องเผชิญกับแรงกดดันหรือแรงกระทบจากภาวะแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชบา พันธุ์ศักดิ์ (2550: 27) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถในการ จัดการความต้องการและสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพทั้งอารมณ์และการรู้จัก สามารถแสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสมเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆในชีวิต

ดวงกมล มงคลศิลป์ (2550: 20) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของ บุคคลในการเผชิญปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถจัดการกับสถานการณ์แวดล้อมใน ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เป็นความสามารถที่บุคคลสามารถสร้างขึ้นได้จากการเรียนรู้ ประสบการณ์และการฝึกฝน เพื่อไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์และส่งเสริมสุขภาพ ทำให้บุคคล สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ (2550: 27) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง เป็นความสามารถ ของบุคคลที่ประกอบด้วย ความรู้ เจตคติ และทักษะในอันที่จะจัดการกับปัญหาต่างๆ ตัว ในสภาพ สังคมปัจจุบันและการเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตไม่ว่าจะเป็นชีวิตครอบครัว สุขภาพ คุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2550: 7) สรุปความหมายของคำว่า “ทักษะ ชีวิต” ว่าเป็น “ความสามารถเชิงจิตสังคม (Psychosocial Competency) ซึ่งเป็นความสามารถที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมสุขภาพกายและจิตเพื่อการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างปกติ เมื่อเกิด ปัญหาทางด้านพฤติกรรม ความเครียด และแรงกดดันที่เกิดขึ้นในชีวิต จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ความสามารถเชิงจิตสังคมอันจะนำไปสู่การส่งเสริมสุขภาพ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมถึงการช่วย ส่งเสริมให้บุคคลมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม”

ทักษะชีวิตในด้านความหมายมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาบุคลิกภาพภายในของบุคคล ซึ่งในสาระสำคัญของทักษะชีวิตมีองค์ประกอบเป็นสมรรถภาพ (Competencies) จำแนกเป็นทักษะหลัก 3 ทักษะ ประกอบด้วย ทักษะด้านการคิด ทักษะด้านการปรับตัวและทักษะด้านการตัดสินใจ โดยเน้นความสำคัญในการฝึกฝนที่เหมาะสมในทุกทักษะ การฝึกฝนทักษะให้เกิดขึ้นในบุคคล นำไปสู่การปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพของบุคคลในด้านการดำรงตนได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม

จุฬาลักษณ์ โสระพันธ์ (2551: 31) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถภายในตัวบุคคล ประกอบด้วย ความรู้ เจตคติ และทักษะ ที่จะจัดการกับปัญหารอบ ๆ ตัวในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต เพื่อที่จะสามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พัชรินทร์ ทาน้อย (2551: 41) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถเชิงจิตสังคม (Psychosocial competency) ของบุคคลเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาและสถานการณ์ต่างๆและแรงกดดันที่เกิดขึ้นในชีวิตทุกด้าน บุคคลนั้นสามารถใช้ความรู้ ความคิด และทักษะภายในตัวจัดการกับปัญหาได้ หรือความสามารถในการปรับตัว หรือหาทางออกของปัญหาได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งในด้านสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขทั้งปัจจุบันและอนาคต

มณี ธาตาดินทร์ (2551: 29) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถอันประกอบด้วยความรู้ เจตคติ และทักษะชีวิตของบุคคลในการจัดการ การเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ และเลือกทางเดินชีวิตที่เหมาะสม เพื่อที่จะสามารถเผชิญปัญหาต่างๆ ที่อยู่รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รุ่งทิวา โพธิ์ไต้ (2552: 17) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสมโดยอาศัยการฝึกอบรมเพื่อให้ได้มาซึ่งประสบการณ์ที่จะนำไปเปลี่ยนแปลงแก้ไข ความคิด ทศนคติ ตลอดจนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้

ศิริโรจน์ พุ่มพับ (2552: 36) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถในการเผชิญปัญหาในการดำเนินชีวิตโดยใช้ทักษะความรู้ในการแก้ปัญหาต่างๆที่จะเกิดขึ้นกับตัวเองให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อาทิ การใช้ทักษะความคิดอย่างมีเหตุผล และมีสติเพื่อแก้ไขปัญหา การรู้จักปฏิเสธ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

อมรศรี ศรีอินทร์ (2552: 46) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถขั้นพื้นฐานของบุคคลที่จะจัดการกับชีวิตของตนเองในการเผชิญปัญหาต่างๆ ที่อยู่รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบันเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเลือกทางเดินที่เหมาะสม สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต

สรุปรุ ทักษะชีวิตหรือ Life Skill หมายถึง ความสามารถด้านความคิดความรู้ ความเชี่ยวชาญ ความรู้สึก และเจตคติ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ การฝึกฝน การฝึกอบรม

เพื่อให้บุคคลมีพฤติกรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีสุขภาพกาย ใจแข็งแรง มีความเป็นอยู่ดีขึ้นไป มีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต

จากความคิดเห็นของนักวิชาการที่ให้ความหมายของทักษะชีวิตตามที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ความหมายของทักษะในด้านต่างๆตามตาราง 2

ตาราง 2 วิเคราะห์ความหมายของทักษะชีวิต

ทักษะ	ความหมาย
1. ความคิด	- การคิดอย่างมีเหตุผล การคิดอย่างมีวิจารณญาณ
2. ความรู้	- ความรู้ ความสามารถ ทักษะขั้นพื้นฐาน การพึ่งตนเองได้
3. ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ	- รวบรวมข้อมูล การประยุกต์ใช้ข้อมูล การตัดสินใจ การปรับตัว การจัดการกับปัญหา การแก้ปัญหา การสื่อสาร การระคับประคองชีวิต การประเมินทางเลือก การปฏิเสธ
4. ความรู้สึก	- การเลือกวิธีจัดการกับอารมณ์ ความเครียดอย่างเหมาะสม
5. เจตคติ	- ความสามารถเชิงจิตสังคม สัมพันธ์กับการตัดสินใจ
ทักษะชีวิตเกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ การฝึกฝน การฝึกอบรม เพื่อ 1) สู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ 2) การส่งเสริมสุขภาพกาย ใจ แข็งแรง 3) ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น 4) ส่งเสริมให้บุคคลมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 5) มีความสุข 6) ประสบความสำเร็จในชีวิต	

2.1.2 ความสำคัญของทักษะชีวิต

ทักษะชีวิตมีความสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการคิด การปรับตัว และการตัดสินใจ ซึ่งจะทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิต ทักษะชีวิตจึงมีความสัมพันธ์กับจิตมนุษย์ 3 ด้าน คือ 1) ด้านการฝึกฝนด้านสติปัญญา (IQ) 2) ด้านอารมณ์ (EQ) 3) แรงจูงใจ ด้านการหล่อหลอมบุคลิกภาพในด้านมโนธรรมและคุณธรรม (MQ) การฝึกฝนให้บุคคลมีทักษะชีวิตจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาบุคลิกภาพทั้งภายในและภายนอก ส่งผลให้บุคคลมีความรู้ความสามารถสูงในการปฏิบัติงานให้เกิดผลสำเร็จทุกๆด้าน ซึ่งจำแนกผลจากการฝึกฝนทักษะชีวิตกับการพัฒนาคนได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2550: 8) ดังนี้

- 1) ความเป็นเลิศทางปัญญาหรือคนเก่ง หมายถึง การพัฒนาด้านสติปัญญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความจำ การคิดหาเหตุผล การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีการใฝ่หาความรู้ ทันโลก ทันเหตุการณ์
- 2) ดำรงตนเป็นคนดี หมายถึง มีเจตคติอันเกิดการเรียนรู้ทางด้านอารมณ์และความรู้สึกของตนเองในด้านการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยรวม ซึ่งก่อให้เกิดมโนคติ มีคุณธรรมประจำตน มีจิตสำนึกในสิทธิและหน้าที่ของตนเองที่มีต่อสังคมโดยรวม ความรู้สึกที่เห็นคุณค่าในตนเองและการสะท้อนความรู้สึกที่เห็นคุณค่าผู้อื่น รู้จักการแสดงออกได้อย่างเหมาะสม

3) มีความสุขในการดำรงชีวิต หมายถึง มีความมั่นคง มีบุคลิกภาพดี มีการปรับตัว มีทักษะในการสื่อสารระหว่างบุคคลให้เป็นไปอย่างราบรื่น เป็นผลดีในด้านการบริหารการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสามารถปฏิบัติงานให้เกิดผลสำเร็จ

ทักษะชีวิตมีความจำเป็นในการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพเยาวชนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2543: 6) นอกเหนือจากการพัฒนาบุคลิกภาพดังกล่าวแล้ว ทักษะชีวิตยังมีความสำคัญในด้านการจัดการศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ รวมถึงการแก้ปัญหาต่างๆที่มีความรุนแรงในสังคม อาทิ ปัญหาการใช้ยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ในวัยที่ไม่เหมาะสม การทำแท้งในกลุ่มวัยรุ่น ความรุนแรง ความขัดแย้ง การเก็บกด ความวิตกกังวล เป็นต้น ถ้าบุคคลปรับตัวได้มากในช่วงอายุแรกเกิดถึง 15 ปี จะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เขาบรรลุเอกลักษณ์แห่งตน ซึ่งจะทำให้เขาสามารถปรับตัวได้ดีเมื่อเป็นผู้ใหญ่ สามารถทำตนเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัวและสังคมได้ ซึ่งเอกลักษณ์แห่งตนที่กล่าวถึง คือ (Ego Identity) หมายถึง โครงสร้างของบุคลิกภาพของบุคคลที่เกิดจากการรู้จักตนเองและการยอมรับว่าตนมีลักษณะที่คงที่และต่อเนื่องมาตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่ ในขณะที่เดียวกันบุคคลก็เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนตามที่สังคมและวัฒนธรรมของตนกำหนดไว้และมองเห็นว่าลักษณะความรู้ความสามารถ ความต้องการของตนสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและครอบครัว ทำให้เกิดความมั่นใจว่าตนจะสามารถทำทุกอย่างได้ดีตามมาตรฐานของตนและสังคมไปพร้อมๆกัน โครงสร้างของตนมีหลายองค์ประกอบหรือหลายด้าน คือ ด้านอาชีพการงาน ด้านศาสนา ด้านการเมือง ด้านบทบาททางเพศ และด้านค่านิยมอื่นๆ (ดวงเดือน พันธุมนาวิณ. 2541: 14; อ้างอิงจาก Erikson. 1968) ดังนั้นความสำคัญของทักษะชีวิตจึงเกี่ยวข้องกับความสามารถในการปรับตัว การคิด การตัดสินใจ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน

ในสังคมปัจจุบันเด็กและเยาวชนอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่สามารถทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา การสอนหรือการฝึกทักษะต่างๆจะทำให้เกิดภูมิคุ้มกันและสามารถเผชิญปัญหาต่างๆได้ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม และเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างครอบครัวต่อไป (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์. 2544: 25) มีเหตุผลหลายประการที่จูงใจให้เยาวชนใช้ยาเสพติด ซึ่งรวมถึงการใช้ยา เพื่อให้สามารถเผชิญกับความล้มเหลวและความวิตกกังวล หรือเป็นวิธีเพิ่มการยอมรับในกลุ่มเพื่อน สถานะทางสังคม หรือความตระหนักในคุณค่าของตนเอง เยาวชนอาจตกเป็นเหยื่อของอิทธิพลทางสังคมของการโฆษณา กลุ่มเพื่อน พ่อแม่ผู้ปกครอง และตัวแบบ (Role Model) อื่นๆ ได้โดยง่าย (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2549: 5) การที่จะเด็กและเยาวชนสามารถเผชิญกับสถานการณ์เสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดได้ปลอดภัย จำเป็นต้องมีทักษะที่เป็นภูมิคุ้มกันจากยาเสพติดได้

2.1.3 องค์ประกอบของทักษะชีวิต

การสร้างและออกแบบหลักสูตรขึ้นอยู่กับผู้ออกแบบต้องการให้ผลลัพธ์เป็นอะไร ทักษะชีวิตมีหลายประเภท ที่มีการจัดเป็นกลุ่มทักษะชีวิตไว้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2550: 19 – 25) ได้แก่ กลุ่มทักษะการคิด กลุ่มทักษะการตัดสินใจ และกลุ่มทักษะการปรับตัว หรือ ทักษะชีวิตที่ทุกคนจำเป็นต้องมี และองค์การอนามัยโลก (WHO. 1997: 1) กล่าวว่า โดยธรรมชาติ แล้วทักษะชีวิตจะมีความแตกต่างกันในแต่ละวัฒนธรรม แต่ในภาพรวมจะพบว่ามีทักษะชีวิตหลัก (Core Life Skills) อยู่ 10 ประการ ดังนี้

1) การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง สิ่งที่น่าไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิต ซึ่งถ้าเด็กนักเรียนมีการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพในการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ โดยมีการประเมินทางเลือกและผลจากการตัดสินใจเลือกทางเลือกนั้นๆ จะมีผลต่อสุขภาพอนามัยของเด็กนักเรียน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2550: 19 – 25) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีระบบ เช่น ถ้าบุคคลสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนเองที่เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านสุขภาพ หรือความปลอดภัยในชีวิต โดยประเมินทางเลือกและผลที่ได้จากการตัดสินใจเลือกทางที่ถูกต้องเหมาะสม ก็จะมีผลต่อการมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ (WHO. 1997: 1)

2) การแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีระบบ ไม่เกิดความเครียดทางกายและจิตใจ จนอาจลุกลามเป็นปัญหาใหญ่โตเกินแก้ไข

3) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) การมีความคิดสร้างสรรค์ (Being Creative) เป็นกระบวนการสร้างจินตนาการโดยกระบวนการนี้ ผู้ใช้จะหลุดพ้นจากความทรงจำทั้งหมดที่สะสมไว้จากประสบการณ์เดิม จะคิดเลียงๆไปหรือที่เรียกว่า คิดนอกกรอบ การมีความคิดสร้างสรรค์มุ่งเน้นไปที่การคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วนและสร้างสรรค์แนวคิดออกมาเป็นกระบวนการที่หลากหลาย (วีระ สุดสังข์. 2550: 36; อ้างอิงจาก Melvin. 2006: 4) ขณะที่องค์การอนามัยโลก (WHO. 1997: 1) ให้ความหมายของการคิดสร้างสรรค์ไว้ว่าเป็นความสามารถในการคิดที่จะเป็นส่วนช่วยในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาโดยการคิดสร้างสรรค์ เพื่อค้นหาทางเลือกต่างๆ รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือก และสามารถนำประสบการณ์มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับอรรถพรพรณ พรสีมา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2550: 19; อ้างอิงจาก อรรถพรพรณ พรสีมา. 2543: 1 – 24) ที่กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง สิ่งที่มีส่วนสนับสนุนในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา ในการค้นหาทางเลือกต่างๆ และผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือก ถึงแม้ว่ายังไม่มีการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ยังช่วยให้เด็กนักเรียนสามารถนำประสบการณ์ที่ผ่านมาใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ขณะที่สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ (2551: 3 – 27) ให้ความหมายของการคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเด็กให้ฉลาดคิดว่าเป็นการคิดได้หลายวิธี คนฉลาดคิดจะสามารถ

หาทางออกได้เสมอ ซึ่งหมายถึงหากวิธีทางออกหนึ่งไม่ได้ผลก็สามารถหาวิธีทางออกที่สองหรือสามต่อไปได้ คนฉลาดนั้นสามารถคิดทางออกได้หลายวิธีเสมอ ซึ่งมักจะคิดได้อย่างน้อยสามวิธี คือ สุดขีดด้านน้อยสุด สุดขีดด้านมากที่สุด และทางสายกลาง

สรุป การคิดสร้างสรรค์ หมายถึง สิ่งที่มีส่วนสนับสนุนในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา ในการค้นหาทางเลือกต่าง ๆ และผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือก เป็นการคิดได้หลายวิธี ถึงแม้ว่ายังไม่มีการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ยังช่วยให้เด็กนักเรียนสามารถนำประสบการณ์ที่ผ่านมาใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่ต้องเผชิญและกดดันได้อย่างเหมาะสม

4) ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ฮาร์ดแมน; และ แมคซี (Hardman; & Macchi. 2003: xi – xv) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “การคิด” ว่าการคิดประกอบไปด้วย 3 ประเด็นสำคัญ คือ 1) การคิดอย่างมีเหตุผล (Reasoning) 2) การตัดสินใจ (Judgment) 3) การกระทำการตัดสินใจ (Decision Making) ทักษะด้านการคิดประกอบด้วยความรู้ 3 ระดับ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. 2550: 19; อ้างอิงจาก อรรถพรณ พรสีมา. 2543: 1 – 24) ดังนี้ 1) ทักษะการคิดพื้นฐาน จัดเป็นทักษะที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันและเป็นทักษะนำไปสู่การคิดระดับกลางและระดับสูง เริ่มตั้งแต่ การบันทึก การจัดระบบข้อมูล การเปรียบเทียบ การเรียงลำดับความสำคัญ 2) ทักษะการคิดระดับกลาง จัดเป็นความรู้ในระดับที่สูงกว่าทักษะการคิดพื้นฐาน การคิดดังกล่าวเป็นภาคความรู้ในการวิเคราะห์หาเหตุผล แยกแยะความซับซ้อน 3) ทักษะการคิดระดับสูง จัดเป็นทักษะที่มีความจำเป็นในการศึกษาทุกระดับ ซึ่งการคิดระดับสูงเป็นการคิดที่ใช้วิจารณญาณ การไตร่ตรองอย่างรอบคอบ มีความคิดสร้างสรรค์และแก้ปัญหา การหาทางเลือกใหม่ การประเมินค่า และการตัดสินใจเพื่อเลือกปฏิบัติ และถ่ายทอดให้ผู้อื่นมีความเข้าใจได้เป็นอย่างดี

กลุ่มทักษะการคิดจึงมีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตในการแสวงหาความรู้และเป็นพื้นฐานในด้านการตัดสินใจและการปรับตัว คุณภาพของความคิดขึ้นอยู่กับคุณภาพของสมองและวุฒิภาวะทางอารมณ์และสภาพแวดล้อม ซึ่งโครงสร้างทางสมองของบุคคลบ่งชี้ความสามารถของบุคคลโดยจำแนกเป็น 2 ส่วน คือ กลุ่มแรก สมองซีกขวา จะรับผิดชอบทางด้านอารมณ์ (Emotional) และความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ก่อให้เกิดคุณลักษณะโดดเด่นในด้านความอ่อนไหวทางอารมณ์ที่สามารถประกอบอาชีพทางด้านศิลปะ การออกแบบ การแสดงต่างๆ เป็นต้น กลุ่มที่สอง สมองซีกซ้าย จะทำหน้าที่ในการควบคุมการรับรู้ การคิดหาเหตุผล วิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ ก่อให้เกิดลักษณะเด่นในการคิดอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนเหมาะสมกับการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับการคิดเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบมีความเหมาะสมกับงานเชิงธุรกิจและการตลาด เป็นต้น

อย่างไรก็ตามทักษะการคิดมีความจำเป็นในการผสมผสานการใช้สมองซีกซ้ายและสมองซีกขวาเพื่อการดำรงชีวิตประจำวันตามความเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลใช้ความคิดเพียงด้านเดียว ทักษะชีวิตได้ครอบคลุมทักษะการคิดทั้งส่วนสมองและอารมณ์ โดยมีทักษะย่อยที่สำคัญได้แก่ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเมลวิน (วีระ สุดสังข์. 2550: 36; อ้างอิงจาก Melvin. 2006: 4) กล่าวว่าศูนย์กลางของการคิดอย่างชาญฉลาดคือซุ่มพลังของการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดสร้างสรรค์ ที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงต่อไปดังนี้

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) องค์การอนามัยโลก (WHO. 1997: 1-3) กล่าวว่า เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ และประเมินปัญหาหรือสถานการณ์ที่อยู่รอบตัวเราที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ส่วนสุวิทย์ มูลคำ; และ คณะ (2549: 46) ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่าเป็นการคิดที่มีเหตุผลโดยผ่านการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบมีหลักเกณฑ์และหลักฐานที่เชื่อถือได้ เพื่อนำไปสู่การสรุปและตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพว่า สิ่งใดถูกต้อง สิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดควรเลือกสิ่งใดควรทำ สอดคล้องกับความเห็นของวินัย คำสุวรรณ (2548: 34) กล่าวว่าหมายถึงการตั้งคำถามซึ่งรวมไปถึงการรับข้อมูล ขาวสาร การสอบถามและใช้สิ่งเหล่านั้นเพื่อสร้างความคิดใหม่หรือนำไปแก้ปัญหาหรือใช้ในการตัดสินใจ ใช้สร้างเหตุผล ข้ออ้างทั้งปวงและใช้ในการวางแผนขณะที่ เอ็นเนส (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 172; อ้างอิงจาก Ennes. 1985: 12-13) ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่า หมายถึง การคิด พิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล เป็นความสามารถที่จะวิเคราะห์ข้อมูลขาวสารและประเมินปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรม เช่น ค่านิยม แรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน อิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ ที่มุ่งการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อ หรือสิ่งใดควรทำ ที่มีผลต่อการไม่ใช้ยาเสพติด

สรุป การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล เป็นความสามารถที่จะวิเคราะห์ข้อมูลขาวสารและประเมินปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรม เช่น ค่านิยม แรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน อิทธิพลจากสื่อต่างๆ ที่มุ่งการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อ หรือสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ

5) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication) เป็นความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทางเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับวัฒนธรรม และสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การแสดงความต้องการ การแสดงความชื่นชม การขอร้อง การเจรจาต่อรอง การตักเตือน การช่วยเหลือ การปฏิเสธ

6) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship Skills) การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship) เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันและกัน และสามารถรักษาสัมพันธภาพไว้ได้ยืนยาว

7) ความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) เป็นความสามารถในการค้นหา รู้จักและเข้าใจตนเอง เช่น รู้ข้อดี ข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการ และสิ่งที่ไม่ต้องการของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เรารู้ตัวเองเวลาเผชิญกับความเครียดหรือสถานการณ์ต่าง ๆ และทักษะนี้ยังเป็น พื้นฐานของการพัฒนาทักษะอื่นๆ เช่น การสื่อสาร การสร้างสัมพันธภาพ การตัดสินใจ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (WHO. 1997: 2) ความตระหนักรู้ในตนเองเป็นความสามารถของบุคคลด้านการเข้าใจ จุดดี จุดด้อยของตนเองและผู้อื่น ผู้ที่มีความตระหนักรู้ในตนเองจะเป็นผู้ที่มีจิตใจดี มีสัมพันธภาพกับคนรอบข้างและสื่อสารกับผู้อื่นอย่างเป็นมิตร (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2550: 19 – 25)

8) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) เป็นความสามารถในการเข้าใจ ความเหมือนหรือความแตกต่างระหว่างบุคคล ในด้านความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา ความเชื่อ สีผิว อาชีพ ฯลฯ ช่วยให้สามารถยอมรับบุคคลอื่นที่ต่างจากเรา เกิดการช่วยเหลือ บุคคลอื่นที่ด้อยกว่า หรือได้รับความเดือดร้อน เช่น ผู้ติดยาเสพติด ผู้ติดเชื้อเอดส์ (WHO. 1997: 2) เป็นความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกและเห็นใจผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างของบุคคล มีจิตใจ กว้าง มองโลกในแง่ดี (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2550: 19 – 25)

9) การจัดการกับอารมณ์ (Coping with Emotions) เป็นความสามารถในการรับรู้ อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น รู้ว่าอารมณ์มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมอย่างไร รู้วิธีการจัดการกับ อารมณ์โกรธ และความเศร้าโศก ที่ส่งผลทางลบต่อร่างกาย และจิตใจได้อย่างเหมาะสม

10) การจัดการกับความเครียด (Coping with Stress) เป็นความสามารถในการ รับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายความเครียด แนวทางในการควบคุมระดับความเครียด เพื่อให้เกิดการเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสมและไม่เกิดปัญหาด้านสุขภาพ

นักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น แมนกรูการ์; วิทแมน ; และ โปสเนอร์ (Mangrulkar; Whitman; & Posner. 2001: 22) ได้แบ่งองค์ประกอบของโปรแกรม การพัฒนาทักษะชีวิตไว้ 3 ทักษะที่จำเป็น คือ 1) องค์ประกอบทักษะทางด้านสังคม (Social Skills) 2) องค์ประกอบทักษะทางด้านความคิด (Cognitive Skills) 3) องค์ประกอบทักษะทางการเผชิญ ทางอารมณ์ (Emotional Coping Skills) ขณะที่แม็คเวล (Maxwell. 1981: 7 – 8) กล่าวถึง องค์ประกอบของทักษะชีวิต คือ 1) ทักษะด้านความรู้ในตนเอง (Self – Knowledge or Self – Awareness Skills) 2) ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive Skills) 3) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem – Solving Skill) ในประเทศไทย ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ (2550: 29) กล่าวว่ามีการปรับ เปลี่ยนทักษะชีวิตเป็น 5 คู่ คือ 1) ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ เป็นองค์ประกอบ ร่วมและเป็นพื้นฐานของทุกองค์ประกอบ 2) ความตระหนักรู้ในตน และความเห็นใจผู้อื่นเป็นด้าน จิตพิสัย และเพิ่มเจตคติอีก 1 คู่ คือ ความภูมิใจในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม อีก 3 คู่ เป็น ด้านทักษะพิสัย คือ การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาและ การจัดการด้านอารมณ์และความเครียด นอกจากนี้สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ได้

พัฒนาเนื้อหาและรูปแบบการพัฒนาทักษะความฉลาดของวัยรุ่นไทยให้มีความฉลาด 4 ด้าน คือ ฉลาดคิด ฉลาดทำ ฉลาดสัมพันธ์ และฉลาดใจ

กาลินสกี (Galinsky. 2010: 1 – 11) ได้ทำการศึกษาวิจัยที่ใช้เวลากว่า 8 ปี ในเด็กเรียนกว่า 70 คน การค้นคว้าจากหนังสือกว่า 1,000 เล่ม กล่าวไว้ในหนังสือ MIND IN THE MAKING ว่าทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็ก (Essential Life Skills) ในศตวรรษที่ 21 มีทักษะการควบคุมตนเอง (Self Control) เป็นหัวใจของทักษะชีวิตที่จำเป็นในทักษะอื่นๆสำหรับเด็ก ซึ่งมุ่งให้เด็กประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของตน ประกอบไปด้วยความเอาใจใส่ หลักการจำ การคิด พลิกแพลง และการฝึกควบคุมตนเอง

สเตราส์ (Strauss. 2011: 1 - 5) กล่าวว่า มีผลการศึกษาวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนมีสภาวะแวดล้อมทางสังคมไม่แข็งแรง กล่าวคือ ร้อยละ 80 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นรายงานว่ามีการต่อสู้และขัดแย้งกันทุกวันที่โรงเรียน จากการสำรวจข้อมูลเกือบ 3 ใน 4 (ร้อยละ 70) ของผู้หญิงวัย 8 – 17 ปี มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ สิ่งที่ย่ำแย่กว่านั้น คือ เด็กผู้หญิงส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่ผิดปกติ/ไม่เหมาะสม เช่น ชอบแกล้งเพื่อน กินอาหารไม่เหมาะสม สูบบุหรี่ ดื่มแอลกอฮอล์ สเตราส์ ได้นำกิจกรรมที่จะสร้างทักษะให้แก่เด็กเพื่อป้องกันพฤติกรรมที่เลวร้าย และยาเสพติด ด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทักษะการควบคุมตนเอง (Self – Control) และการจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) รวมทั้งการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง (Self – Esteem) การคิดเชิงบวก (Optimism) ด้วยวิธีการเล่าเรื่อง การจัดกิจกรรม การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิธีการนี้จะทำให้การเรียนรู้ การฝึกทักษะชีวิตเป็นไปด้วยความสนุกสนานทั้งครูและนักเรียน ซึ่งจะทำให้เกิดความคงอยู่ของทักษะชีวิตในเด็กซึ่งมีอายุน้อย

เบคเกอร์ (Becker. 2008: 1 – 5) นักการศึกษา นักกฎหมายจบการศึกษาด้านจิตวิทยา มีประสบการณ์กว่า 20 ปี ด้านหลักสูตร การฝึกอบรมการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา กล่าวถึงทักษะชีวิตด้านการเห็นคุณค่าในตนเองทำให้เด็กปลอดภัยจากยาเสพติดและปัญหา (Children's Values and Self – Esteem) ไว้ในหนังสือ 50 Life Skills to Ensure Kids Stay in School, Off Drugs and Out of Trouble โดยเห็นว่าครูจะสอนอย่างไรให้เด็กเกิดปัญญา (Wisdom) ขึ้น จะสอนอย่างไรให้เด็กเข้าใจเห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรม สามารถจำแนกแยกแยะความแตกต่างและประเมินผลสิ่งที่เรียนรู้ได้ และสุดท้ายเด็กสามารถตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีให้แก่ชีวิตของเขาได้ ซึ่งเด็ก ๆ มักจะค้นคว้า และทำความเข้าใจโดยอาศัยความรู้สึกที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่เด็กเคยได้รับมาก่อนสาระสำคัญของกิจกรรมที่ครูสอนให้นักเรียน คือ เป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) ความซื่อสัตย์ (Honesty) 2) แรงกดดันจากเพื่อน (Peer Presser) 3) ความร่วมมือ (Sharing) 4) การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น (Tolerance) 5) การสนับสนุน (Contribution) 6) ความเห็นอกเห็นใจ (Compassion) 7) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self – Confidence) 8) ความเชื่อใจ (Trust) 9) ภาวะผู้นำ (Leadership)

โกลด์สแตน; รีเอเกิ้ล; & เอแมน (Goldstein; Reagle; & Amann. 1990: 1 – 2) กล่าวถึงทักษะการปฏิเสธในหนังสือทักษะการปฏิเสธ : การป้องกันการใช้ยาเสพติดในวัยรุ่น (Refusal Skills : Preventing Drug Use in Adolescent) ว่าการกล่าวปฏิเสธยาเสพติดเป็นเรื่องยากมากที่จะทำได้ ทั้งที่เด็ก ๆ รู้ถึงอันตรายจากการใช้ยาเสพติดนั้นมีมากมาย และทักษะการปฏิเสธ (Refusal Skills) เป็นเช่นเดียวกับทักษะอื่นๆ ซึ่งสามารถสอนได้ในโรงเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ในการสอนทักษะการปฏิเสธต้องใช้พื้นฐานด้านจิตวิทยา มาสร้างเป็นหลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตขึ้น โดยมีรูปแบบของหลักสูตรอันประกอบไปด้วยการเล่นบทบาทสมมติ การทบทวนการปฏิบัติ และการปรับเปลี่ยนการสอน สิ่งสำคัญของการสอน คือ จะสอนอย่างไรให้เด็กสามารถปฏิเสธยาเสพติด และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โคเวีย (Covey. 2006: 248 - 249) กล่าวว่า การให้ความสำคัญต่อผลร้ายจากการเสพยาเสพติดแทนที่จะตัดรากของปัญหา (The Root of Addiction) การจะกำจัดกาเสพติดให้ได้ผลต้องตัดที่รากเหง้าของปัญหา ซึ่งเหตุผลที่เป็นรากของปัญหาการเสติดมี 6 ประการ ดังนี้

- 1) คุณรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยและต้องการที่พึ่ง (You feel insecure and desperately want to belong)
- 2) เพื่อนๆของคุณเสพยาเสพติดและคุณถูกเพื่อนๆกดดันให้เสพ (Your friends are doing it and you feel pressured by them)
- 3) คุณพยายามเก็บซ่อนความเจ็บปวดจากอดีต เช่น ความตายในครอบครัว การหย่าร้าง หรือถูกกระทำทารุณ (You are trying to hide pain from the past, like a death in the family, a divorce, or being abused)
- 4) คุณรู้สึกเหมือนถูกจองจำและต้องการประท้วง (You feel confined and want to rebel)
- 5) คุณต้องการหนีจากปัญหา (You want to escape from your current problem)

6) คุณเบื่อหน่ายหรืออยากรู้อยากเห็น (You're bored or curious.)

การที่วัยรุ่นมีการเห็นคุณค่าในตนเองที่สมบูรณ์แข็งแรง (Healthy Self – worth) สามารถช่วยวัยรุ่นได้ ดังนี้ 1) อดทน / ต่อต้านกับแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อนได้ 2) ได้ทดลองสิ่งใหม่ๆและรู้จักกับเพื่อนใหม่ๆ 3) จัดการกับความผิดหวัง ความผิดหวัง และความล้มเหลวได้ 4) รู้สึกถูกรักและมีคนต้องการคุณ ในทางตรงกันข้ามถ้าวัยรุ่นมีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่ดี อาจจะนำไปสู่ 1) ถูกเพื่อนกดดันไปสู่ความสูญเสีย 2) หลบหลีกเลี่ยงการได้ทดลองสิ่งใหม่ๆ 3) ตกอยู่ในสภาวะเวลาที่เป็นปัญหาและเลวร้ายหมดรูป 4) รู้สึกไม่ได้ความรักจากใครหรือไม่มีใครต้องการ

การตัดสินใจที่สำคัญของชีวิตนักเรียน (วัยรุ่น) ที่จะส่งผลต่อไปในอนาคตมี 6 เรื่อง (Covey. 2550: 13 - 449) คือ

- 1) โรงเรียน ปัญหาสำคัญที่สุดสำหรับนักเรียน คือ โรงเรียน เพราะโรงเรียน หมายถึง ความเครียด ความกดดัน ที่วัยรุ่นต้องรับมือกับสิ่งต่างๆ ได้แก่ การนิเทศ การสอบ การคาดหวังจากครอบครัว เหตุผลที่การตัดสินใจเรื่องโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญเพราะวุฒิ การศึกษาจะเปิดประตูของแก่อนาคต
- 2) เพื่อน การตัดสินใจเลือกใครมาเป็นเพื่อน และนักเรียนเป็นเพื่อนประเภทไหน ประเด็นที่ควรเรียนรู้ คือ ครอบครัวให้รอดจากเกมแข่งขันหาความนิยม นักเรียนจะทำได้หรือไม่ถ้าไม่มีเพื่อน ทำตัวเป็นเพื่อนที่นักเรียนอยากคบด้วย เอาตัวรอดจากการขัดแย้งการใช้ความรุนแรง เรียนรู้เกี่ยวกับแก๊งอันธพาล และการยื่นหยัดต้านแรงกดดันจากเพื่อน
- 3) พ่อแม่ คุณภาพของความสัมพันธ์ของนักเรียนกับพ่อแม่เป็นเรื่องที่นักเรียนต้องตัดสินใจเลือกว่า จะสานสัมพันธ์กับพ่อแม่ได้อย่างไร
- 4) การออกเดทและเช็กส์ เป็นหนึ่งในการตัดสินใจที่สำคัญที่นักเรียนควรรู้ เช่น การออกเดทอย่างฉลาด ปัญหาของการยัดเพื่อนชาย/หญิงเป็นจุดศูนย์กลางของชีวิต โรคทางเพศสัมพันธ์
- 5) การเสพติด ยุคปัจจุบันมีแรงกดดันจากผู้ครอบงำให้ดื่มแอลกอฮอล์ สูบบุหรี่ และเสพยาเสพติด และมีเรื่องยั่วชวนให้ไหลหลงด้วยรูปแบบต่างๆ ให้วัยรุ่นเสพติด สิ่งที่นักเรียนควรรู้ เช่น ความเป็นจริงเกี่ยวกับการเสพติด ความจริงเรื่องแอลกอฮอล์ บุหรี่ ยาบ้า ยาอี สเตียรอยด์ โคเคน สารระเหย ฯลฯ การเอาชนะยาเสพติดอย่างเบ็ดเสร็จ ยาเสพติดในศตวรรษที่ 21
- 6) คุณค่าในตนเอง การเรียนรู้ที่จะพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่เป็นการตัดสินใจที่สำคัญ นักเรียนต้องจำเป็นต้องเรียนรู้ที่หาความมั่นคงจากภายใน มิใช่ภายนอกหรือจากคำกล่าวของผู้อื่นที่พูดถึงนักเรียน

วอยท์ทิสส์; และ การ์เนอร์ (Woititz; & Garner. 1990: ix – 192) กล่าวไว้ในหนังสือทักษะชีวิตสำหรับเด็กโต (Lifeskills for Adult Children) เนื้อหาเกี่ยวข้องกับ การตอกย้ำและกระตุ้นการพัฒนาทักษะเพื่อการดำเนินชีวิต (Skills for Living) สิ่งแรกสุดที่จะช่วยให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ (Mature) อย่างมีความสุข ผู้ใหญ่ในครอบครัวต้องสอนให้เด็กๆที่เป็นสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับการจัดการกับชีวิต “Do Life” โชคร้ายยังมีเด็กจำนวนมากในโลกนี้ที่ดำเนินชีวิตผิดพลาด ไม่มีความรู้ เด็กๆต้องการความสุข และมีเด็กจำนวนมากที่ถูกทอดทิ้งและซึมเศร้า มีเพื่อนแต่น้อย และขาดคนสนิทจริงๆ ถึงแม้ว่าเขาจะแต่งงานหรือใช้ชีวิตกับใครบางคนแล้ว ชีวิตยังคงสับสนวุ่นวาย ไม่พึงพอใจ เราเรียกบุคคลเหล่านี้ว่า “Adult Children” เพราะว่าถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะมีอายุมากพอที่จะเรียกว่าเป็นผู้ใหญ่ (Adults) แต่วุฒิภาวะทางอารมณ์ยังเป็นเด็ก (Children) ทักษะที่ควรเรียนรู้ ได้แก่

การสร้างการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น (Making Contact with Others)

การสื่อสารจะเป็นเรื่องง่ายเมื่อรู้ความจริง และพัฒนาทักษะบางอย่างขึ้น เช่น 1) รู้ว่าคนส่วนใหญ่รู้สึกควบคุมตนเองไม่ได้เมื่อต้องสนทนา 2) คนส่วนใหญ่ต้องการมีเพื่อน 3) คนส่วนใหญ่รู้สึกพอใจเมื่อมีคนเข้าหาเขา ส่วนทักษะที่ช่วยให้บุคคลเริ่มต้นการสนทนาได้ดีด้วยตนเอง เมื่อเริ่มต้นสนทนาอาจใช้คำถาม การแสดงความคิดเห็นหรือ แสดงข้อเท็จจริง ได้แก่

แสดงออกถึงความรู้สึกที่มี (Expressing Feelings) สามารถระบุถึงความรู้สึกตามความรู้สึกที่แท้จริงของตนด้วยความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ส่วนการแสดงความรู้สึกเชิงบวก (Expressing Positive Feeling) เป็นเรื่องยากสำหรับ Adult Children เด็กควรมองหาคุณค่าในผู้อื่น เช่น พฤติกรรม สิ่งที่ดีใจ สิ่งที่น่าประหลาดใจ

การฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) เป็นทักษะที่สำคัญที่ทำให้ผู้อื่นรู้ว่าคุณใส่ใจเขา ส่งเสริมให้คุณเปิดใจเพื่อทำความเข้าใจผู้อื่น

บอกถึงความต้องการของตน (Asking for What You Want) ก่อนอื่นคุณต้องรู้ความต้องการของตนเอง ด้วยการถามตนเอง (Ask Yourself) แล้วแสดงความต้องการ (Making Request) อาจจะเป็นการเขียนถึงความต้องการของคุณ และร้องขอ (Issuing Invitation)

ให้สิ่งที่ผู้อื่นต้องการ (Giving Others What they Want)

การแก้ปัญหา (Solving Problem) การแก้ปัญหาเป็นกระบวนการ การตระหนักรู้ในตนก็เป็นกระบวนการ เป็นขั้นตอน ในบางปัญหาอาจแก้ไขได้ด้วยตัวเอง และบางปัญหาอาจจัดการได้ง่าย ขั้นตอนการแก้ปัญหา คือ 1) ระบุปัญหา (Identify the Problem) 2) ตัดสินใจแก้ปัญหา (Decide to Solve the Problem) 3) ระดมความคิด ถึงทางเลือกที่เป็นไปได้ (Brainstorm Possible Solution) 4) เลือกทางเลือกที่ดีที่สุด (Decide on the Best Alternative) 5) วางแผนทำอย่างไรให้เกิดผลสำเร็จ (Decide How to Implement the Plan) 6) ทำให้สำเร็จตามแผน (Carry Out the Plan) 7) ติดตามผล (Hold a Follow – Up Meeting)

2.1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต

งานวิจัยภายในประเทศ

ษมาพร ศรีอิทยาจิต (2548: บทคัดย่อ) ได้วิจัยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดนครนายก ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะชีวิตของนักเรียนที่ส่งผลมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมในโรงเรียน รองลงมาคือ การปรับตัว แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และสัมพันธภาพภายในครอบครัว ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการสนับสนุนทางสังคมส่งผลต่อทักษะชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ราณี วงศ์คงเดช (2549: บทคัดย่อ) ได้วิจัยการเสริมสร้างทักษะชีวิตกับแรงสนับสนุนทางสังคมเพื่อป้องกันการดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยาย

โอกาสทางการศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีทักษะชีวิตและพฤติกรรมดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกว่าก่อนการทดลองเกือบทุกด้าน มีเฉพาะทักษะการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาและการมีพฤติกรรมที่ส่งเสริมการดื่มแอลกอฮอล์ที่ไม่พบความแตกต่างทางสถิติ

จิรวรรณ สารสิทธิ์ (2550: 42 – 44) ได้วิจัยการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการติดยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตเทศบาลตำบลท่าฉาง อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยศึกษาทักษะชีวิตด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Esteem) ทักษะการตัดสินใจไม่เสพยาเสพติด (Decision Making Skills) ทักษะการปฏิเสธ (Denial Skills) ทักษะการจัดการกับความเครียด (Coping with Stress Skills) พบว่าเพศชายและเพศหญิงมีการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการติดยาเสพติดไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่มีอายุ ระดับชั้นการศึกษา อาชีพของผู้ปกครอง ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง รายได้ของผู้ปกครองแตกต่างกันมีการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสารเสพติดแตกต่างกัน

เจริญ หนูหืด (2550: บทคัดย่อ) ได้วิจัยทักษะของครูต่อการทำงานเครือข่ายในการเสริมสร้างทักษะชีวิตเยาวชน ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่าภาพรวมระดับปฏิบัติเกี่ยวกับบทบาทการเสริมสร้างทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านสติปัญญามากที่สุด โดยเฉพาะในประเด็นการจัดกิจกรรมที่เน้นส่งเสริมในเยาวชนได้ตระหนักและมีศักดิ์ศรีในการทำงานที่สุจริต และด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านสุขภาพ

ดวงกมล มงคลศิลป์ (2550: บทคัดย่อ) ได้วิจัยผลของการใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ในเด็กวัยรุ่นตอนต้น กรุงเทพมหานคร ใช้แนวคิดการพัฒนาทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHO. 1994) ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีปัญญาสังคมของ Bandura (1986) ทักษะชีวิตที่ศึกษาคือ ด้านการตระหนักในตนเองการตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการปฏิเสธ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของเด็กที่ได้รับกระบวนการเรียนรู้หลังการทดลอง 1 สัปดาห์และระยะติดตามผล 1 เดือน สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 และหลังจากที่เด็กได้รับโปรแกรม 1 สัปดาห์และติดตามประเมินผล 1 เดือนสูงกว่าเด็กวัยรุ่นตอนต้นที่ได้รับความรู้ปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพ็ญประภา บุญนาค (2550: 62 – 64) ผลการใช้บทเรียนโทรทัศน์เพื่อการเรียนรู้ทักษะชีวิตในการป้องกันยาเสพติด โดยทักษะชีวิตที่ศึกษา คือ 5 องค์ประกอบ คือ การคิดวิเคราะห์วิจารณ์การตระหนักรู้ในตน ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ไขปัญหา และทักษะการปฏิเสธ โดยนำมาใช้ในการป้องกันตนเองจากสารเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพผลการวิจัยปรากฏว่าได้บทเรียนโทรทัศน์ที่มีคุณภาพซึ่งจากผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดี และผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษาอยู่ในระดับดีมาก และบทเรียนมีประสิทธิภาพ 96.68/93.33 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 90/90 และจากการศึกษาผลการใช้บทเรียนโทรทัศน์ พบว่าโดยรวม นักเรียนมีผลการเรียนรู้ผ่านเกณฑ์ 80% คิดเป็นร้อยละ 85 ของนักเรียนทั้งหมด

มาริสา รัตโนโสภา (2550: บทคัดย่อ) ได้วิจัยผลการใช้กระบวนการกลุ่มพัฒนาทักษะชีวิตต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านค้อ อำเภอนโงนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตมีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เข้าร่วมกระบวนการกลุ่มพัฒนาทักษะชีวิตมีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนที่ไม่เข้าร่วมกระบวนการกลุ่มพัฒนาทักษะชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัทมา วรรณลักษณ์ (2550: 97 – 98) ได้วิจัยพัฒนาการทักษะชีวิตของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพประเภทวิชาคหกรรมที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่างลักษณะกัน ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตภาคกลาง พบว่านักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีระดับทักษะชีวิตอยู่ในระดับสูงและไม่พบว่ามีผลปฏิสัมพันธ์ของทักษะชีวิตของนักเรียนในแต่ละด้านและโดยภาพรวมที่เกิดจากการส่งผลร่วมกันของตัวแปรระดับชั้นและตัวแปรลักษณะมุ่งอนาคตซึ่งมีสาเหตุจากนักเรียนได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครอบครัวและบุคคลรอบข้าง

วิไลวรรณ สีสาน; และ คนอื่นๆ (2550: 62 – 63) ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาทักษะชีวิตที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ได้ศึกษาทักษะชีวิต 10 ด้าน คือ 1) ทักษะการตัดสินใจ (Decision Making) 2) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem Solving) 3) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) 4) ความคิดเชิงวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ (Critical Thinking) 5) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication) 6) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship) 7) ความตระหนักในตนเอง (Self Awareness) 8) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) 9) การจัดการเกี่ยวกับสภาวะอารมณ์ (Coping with Emotion) 10) การจัดการเกี่ยวกับความเครียด (Coping with Stress) พบว่ามีผลต่อพฤติกรรมพื้นฐานที่นักเรียนจำเป็นต้องใช้ในสังคมหรือในโรงเรียนในการเผชิญสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สกล วรเจริญศรี (2550: บทคัดย่อ) ได้วิจัยการศึกษาทักษะชีวิต และการสร้างโมเดลกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบเชิงยืนยันของทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่นประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบทักษะด้านสังคม องค์ประกอบทักษะด้านความคิด องค์ประกอบทักษะด้านการเผชิญทางอารมณ์มีค่าเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถวัดองค์ประกอบทักษะชีวิตได้ และทักษะชีวิตโดยรวมและรายองค์ประกอบของกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นกลุ่มฝึกอบรมมีผลให้ทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

อุบลานา ขวัญบุญจันทร์; และ ลาวัญญ์ รัตนเสถียร (2550: บทคัดย่อ) ได้วิจัยผลของการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนพบว่า ภายหลังจากได้รับพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศน้อยกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในกลุ่มทดลองที่ได้รับการพัฒนา

ทักษะชีวิตเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศน้อยกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และภายหลังได้รับพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในเขตอำเภอเมืองกับนักเรียนที่ศึกษาอยู่นอกเขตอำเภอเมืองมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศไม่แตกต่างกัน

แก้วใจ สิทธิศักดิ์ (2551: ง) ได้วิจัยผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตต่อพฤติกรรมกำบังการใช้สารแอมเฟตามีนในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า 1) ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมกำบังการใช้สารแอมเฟตามีนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิต หลังการทดลอง 1 สัปดาห์ และระยะติดตามผล 4 สัปดาห์ สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมกำบังการใช้สารแอมเฟตามีนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิต หลังการทดลอง 1 สัปดาห์ และระยะติดตามผล 4 สัปดาห์ สูงกว่ากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้รับความรู้ปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เดือนแก้ว ลีทองดี (2551: 153 – 158) ได้วิจัยการประยุกต์ใช้โปรแกรมเสริมสร้างทักษะชีวิตร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมกำบังการใช้สารแอมเฟตามีน พบว่ากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการติ่มแอลกอฮอล์ ทักษะชีวิต ได้แก่ ด้านความคิดสร้างสรรค์และความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะชีวิตด้านความตระหนักรู้ในตนเองและความเห็นใจผู้อื่น ทักษะชีวิตด้านความภูมิใจในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม ทักษะชีวิตด้านการสื่อสารและการสร้างสัมพันธภาพ ทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา ทักษะชีวิตด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดและพฤติกรรมกำบังการใช้สารแอมเฟตามีนสูงกว่าก่อนทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบในทุกด้าน ซึ่งทักษะชีวิตมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกำบังการใช้สารแอมเฟตามีน

นพภรณ์ เสนา (2551: ง) ได้วิจัยผลของโปรแกรมพัฒนาทักษะชีวิตด้วยกระบวนการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อทักษะชีวิตในการป้องกันความรุนแรงด้านร่างกายของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าค่าความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลอง เจตคติต่อการกระทำรุนแรง เจตคติต่อความเห็นใจผู้อื่น ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะการสื่อสาร ของกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมากกว่าของกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนค่าความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลอง เจตคติความตระหนักรู้ในตนเอง และทักษะการจัดการกับอารมณ์ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน สรุปการพัฒนาทักษะชีวิตด้วยกระบวนการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดการพัฒนาโดยส่วนใหญ่ขององค์ประกอบของทักษะชีวิตในการป้องกันความรุนแรงด้านร่างกายในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนั้นจึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยอาจจะผสมผสานกับการเรียน การสอนในหลักสูตรปกติ

ประณยา ปันปิ่น (2551: ง – จ) ได้วิจัยโปรแกรมการสร้างเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดในนักเรียนประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ย

ด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด ความภาคภูมิใจในตนเอง ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติดหลักการทดลอง 2 สัปดาห์ และ 6 สัปดาห์ สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านพฤติกรรมป้องกันการเสพยาเสพติดพบว่าการทดลอง 2 สัปดาห์มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านทักษะการตัดสินใจพบว่าการทดลอง 2 สัปดาห์ และ 6 สัปดาห์มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบเล็กน้อย แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และในกลุ่มทดลองพบว่ามีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด ความภาคภูมิใจในตนเอง ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติด ด้านพฤติกรรมป้องกันการเสพยาเสพติด หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนด้านทักษะการตัดสินใจหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองเล็กน้อย แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ในกลุ่มเปรียบเทียบพบว่ามีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด ความภาคภูมิใจในตนเอง สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติด และพฤติกรรมป้องกันการเสพยาเสพติด หลังการทดลองมีคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลองเล็กน้อย แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ปทุมพร สุรภีร์ (2551: บทคัดย่อ) ได้วิจัย ประสิทธิผลของทักษะชีวิตต่อพฤติกรรม การสูบบุหรี่และสภาวะการไหลเวียนเลือดส่วนปลายของพนักงานขับรถประจำทางองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างคือ พนักงานขับรถประจำทางองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ เขตการเดินรถที่ 5 ที่สูบบุหรี่ จำนวน 54 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 27 คน กลุ่มเปรียบเทียบ 27 คน โดยจับคู่ปัจจัยอายุ และการศึกษา กลุ่มทดลอง ได้รับการสอนทักษะชีวิต 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะการตัดสินใจไม่สูบบุหรี่ ทักษะการปฏิเสธไม่เสียสัมพันธภาพ และทักษะการจัดการกับความเครียด ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของทักษะการปฏิเสธแบบไม่เสียสัมพันธภาพ และการตัดสินใจไม่สูบบุหรี่สูงกว่าก่อนการทดลอง กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 18.5 สามารถเลิกสูบบุหรี่ได้ และไม่พบความแตกต่างของสภาวะการไหลเวียนเลือดส่วนปลายระหว่างก่อนและหลังการทดลอง ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของทักษะการตัดสินใจไม่สูบบุหรี่สูงกว่าก่อนทดลอง ไม่มีผู้ที่สามารถเลิกสูบบุหรี่ได้ และไม่พบความเปลี่ยนแปลงของสภาวะการไหลเวียนเลือดส่วนปลายระหว่างก่อนและหลังการทดลอง

แหวดาว ดวงจันทร์ (2551: บทคัดย่อ) ได้วิจัยการใช้กิจกรรมทักษะชีวิตเพื่อพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นภายหลังเข้าร่วมการเข้าร่วมกิจกรรมทักษะชีวิต

ศุภมาศ บำรุงรัตน์ (2551: บทคัดย่อ) ได้วิจัยการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนวัยรุ่น โดยการสืบค้นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่มีเผยแพร่อยู่ในปัจจุบัน จากแหล่งทรัพยากรสารสนเทศและจากข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มีงานวิจัยที่ได้รับการคัดเลือก จำนวน 10 เรื่อง จากการวิเคราะห์สังเคราะห์งานวิจัยนำมาสรุปเป็นสาระสำคัญ ได้ดังนี้

1) ผู้สอนหรือวิทยากรต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการสอนตามหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ร่วม (Participation Learning) โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้สอนหรือวิทยากรที่พบมีหลายอาชีพ ได้แก่ พยาบาลวิชาชีพ อาจารย์ นักวิชาการทางด้านสาธารณสุข เจ้าหน้าที่งานสาธารณสุขชุมชน และ นักวิทยาศาสตร์การแพทย์ 2) อุปกรณ์ในการเรียนรู้ มีการใช้อุปกรณ์ที่สำคัญ ได้แก่ บทความ บทสำหรับอ่าน เทปเสียง เครื่องเล่นเทป วีดิทัศน์ ภาพพลิก บทละคร เกม บอร์ดความรู้ ไปงานและใบความรู้ 3) สมาชิก เป็นนักเรียนที่ศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 ทั้งชายและหญิงที่ไม่เคยใช้สารเสพติด มีจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกลุ่มมีจำนวนอยู่ระหว่าง 30 – 85 คน 4) องค์ประกอบที่สำคัญของโปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า จำนวน 9 องค์ประกอบ ได้แก่ การตัดสินใจ การสื่อสาร การเห็นคุณค่าในตนเอง/ความภูมิใจในตนเอง ความตระหนักในตนเอง การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ไขปัญหา การจัดการกับความเครียด การสร้างสัมพันธภาพ และความรับผิดชอบต่อสังคม ผลที่ได้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตในวัยรุ่น เพื่อป้องกันการเสพยาบ้าและสารเสพติดอื่นๆ ต่อไป

สุภาพร นกเจริญ (2551: 55 – 57) ได้วิจัยการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านการเผชิญกับอารมณ์ของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านบึง จังหวัดชลบุรี พบว่าหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เยาวชนมีความฉลาดทางอารมณ์ 9 ด้าน คือ ด้านการควบคุมตนเอง ด้านความเห็นใจผู้อื่น ด้านความรับผิดชอบต่อ ด้านการมีแรงจูงใจ ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา ด้านสัมพันธภาพ ด้านความภูมิใจตนเอง ด้านความพอใจในชีวิต และด้านความสุขสงบทางใจเพิ่มขึ้น ซึ่งการใช้กิจกรรมกลุ่มยังสามารถพัฒนาเยาวชนให้เกิดการเรียนรู้ ฝึกทักษะและประสบการณ์ ทำให้เกิดความเข้าใจบุคคล เกิดการเรียนรู้และรู้จักกันและกันได้ดี ทำให้เกิดการเห็นอกเห็นใจ เมตตาตาสงสาร ให้ความช่วยเหลือให้สามารถแก้ปัญหาและปรับปรุงตัวบุคคลให้ดีขึ้น กิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาการทำงานร่วมกับผู้อื่น ส่งผลให้เยาวชนรู้จักระงับอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ใช้สติในการแก้ปัญหา

สันต์ สุวทันพรกุล (2551: ง) ได้วิจัยและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการสาระท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาพบว่า สภาพและลักษณะการสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นและการใช้กระบวนการวิจัยในการจัดการเรียนรู้ของครูในปัจจุบันมี

- 1) การสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ครูมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับสูงแต่มีความสำเร็จในระดับปานกลาง ครูเข้าใจว่า การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนต้องผ่านการใช้กิจกรรมที่หลากหลาย ปัญหา คือ นักเรียนขาดความพร้อม และครูขาดขาดการเอาใจใส่และการเห็นความสำคัญ
- 2) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการครูมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง และมีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง ครูใช้การบูรณาการทั้งภายในกลุ่มและข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ปัญหา คือ การจัดเนื้อหาและเวลาในการสอน
- 3) การจัดการเรียนรู้โดยใช้สาระท้องถิ่น ครูมีการใช้เนื้อหาสภาพแวดล้อม และสถานที่มากที่สุด ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับความพร้อมในการร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 4) การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย ครูมีระดับการปฏิบัติและระดับความสำเร็จอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง ปัญหา คือ การขาดทัศนคติที่ดีต่อการวิจัย

นิสิตา อังกุล (2552: บทคัดย่อ) ได้วิจัยการศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อทักษะชีวิตของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรปัจจัย ได้แก่ ความสามารถด้านเหตุผล การมองโลกในแง่ดี สภาพแวดล้อมทางการเรียนและการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่/ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เบญจวรรณ กิจควรติ (2552: บทคัดย่อ) ได้วิจัยประสิทธิผลของการประยุกต์การสร้างเสริมทักษะชีวิตร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแห่งหนึ่ง จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า 1) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยภายในกลุ่ม หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบุหรี่และพิษภัยจากการสูบบุหรี่ ทักษะชีวิตในทุกด้านและความตั้งใจในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < .001$) 2) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มพบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบุหรี่และพิษภัยจากการสูบบุหรี่ ความตั้งใจในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ และทักษะชีวิตสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบในเกือบทุกด้าน ยกเว้นทักษะชีวิตด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและความภาคภูมิใจในตนเอง พบว่า ไม่แตกต่างกันทางสถิติ แต่เมื่อดูผลต่างคะแนนเฉลี่ยด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและความภาคภูมิใจในตนเอง พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญ ($p\text{-value} < .01$)

รุ่งทิวา โพธิ์ใต้ (2552: 48 – 50) ได้วิจัยผลของการใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านความตระหนักรู้ในตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวมีคะแนนความตระหนักรู้ในตนเองสูงกว่าก่อนทดลอง การใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านความตระหนักรู้ในตนเองของนักเรียนเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมที่จะนำไปพัฒนาให้นักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในทักษะชีวิตด้านความตระหนักรู้ในตนเอง เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่เหมาะสม กล่าวคือ 1) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความตระหนักรู้ในตนเอง คือ ได้สำรวจตนเองและได้รับรู้ตนเองได้ตรงตามความเป็นจริง รู้จักการปรับปรุงตนเองตลอดจนยอมรับและเข้าใจในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการวิเคราะห์ตนเองไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลิกภาพ ด้านอารมณ์ความรู้สึกและความสนใจ 2) นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านความตระหนักรู้ในตนเอง มีคะแนนความตระหนักรู้ในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม เพราะกิจกรรมแนะแนวช่วยให้นักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ฝึกวิเคราะห์ สำรวจตนเองและเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกภายในกลุ่มทำให้นักเรียนรู้และเข้าใจทักษะชีวิตด้านความตระหนักรู้ในตนเองได้ดียิ่งขึ้นเพราะโปรแกรมกิจกรรมแนะแนวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับความตระหนักรู้ในตนเองให้นักเรียนได้อ่านและปฏิบัติ โดยในแต่ละกิจกรรมที่สร้างขึ้นจะคำนึงถึงบริบทของเด็กวัยประถมศึกษาว่าเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

ศุภรัตน์ อิมวัฒน์กุล (2552: 119 – 120) ได้วิจัยผลของการประยุกต์ใช้โปรแกรมทักษะชีวิตร่วมกับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง (5A's) เพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในวัยรุ่นชุมชนแออัด พบว่าหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีเพียงคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ที่สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < .05$) ส่วนด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง การตระหนักรู้

ในตนเองพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนต่ำกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ในด้านทัศนคติ การตัดสินใจ การปฏิเสธ การจัดการกับความเครียดทั้งในระยะหลังทดลองและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกันกับกลุ่มเปรียบเทียบ งานวิจัยของต่างประเทศ

แดเนล (Daniel. 2007: Online) กล่าวถึงการใช้หลักสูตรที่มีจุดประสงค์คล้ายกัน ในการป้องกันยาเสพติด ได้แก่ หลักสูตร D.A.R.E. (Drug Abuse Resistance Education) เป็นหลักสูตรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียน และหลักสูตร G.R.E.A.T. (Gang Resistance Education and Training) หลักสูตรดังกล่าวออกแบบมาเพื่อนำไปใช้กับนักเรียนเกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับนักเรียนเพื่อหลีกเลี่ยงจากแรงกดดันจากคนในวัยเดียวกันและหลีกเลี่ยงแก๊งค์อันทพ และการใช้ความรุนแรงใน Bluffton รัฐเซาธ์แคโรไลนา ที่ซึ่งตำรวจในสถานีตำรวจ Bluffton ได้รับทุนสนับสนุน \$16,760 นำหลักสูตรไปใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเห็นว่าเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นวัยที่เสี่ยงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและกลุ่มแก๊งค์ที่ใช้ความรุนแรง เด็กมัธยมต้นมีความสัมพันธ์อันดีกับตำรวจ ตำรวจที่ Bluffton ให้ความสำคัญกับการให้การศึกษาแก่เด็กถือเป็นภารกิจหนึ่งของตำรวจ ในส่วนของการวิจัยจากการศึกษาการประเมินหลักสูตรไลออนส์ เควสท์ “Lions – Quest” โดยเอลเซน; ซีลล์แมน; และ เมอร์เรย์ (Elsen; Zellman; & Murray. 2002: 883 – 897) ซึ่งเป็นโปรแกรมที่จัดขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่วัยรุ่นในการป้องกันยาเสพติดและประเมินพฤติกรรมที่เป็นผลลัพธ์จากการนำหลักสูตรไปใช้ในระยะเวลา 2 ปี กลุ่มตัวอย่างที่นำไปใช้ในการทดสอบสมมติฐานครั้งนี้เป็นโรงเรียน 30 – 40 โรงเรียน (n = 7,426) เป็นการประเมินการนำหลักสูตรทักษะชีวิตสำหรับวัยรุ่น (Skills for Adolescence) หรือ (SFA) ไปใช้สอนในนักเรียนมัธยมต้นพบว่ามีประสิทธิภาพมากกว่าหลักสูตรมาตรฐานด้านสุขภาพที่ใช้อยู่ และจากการทดสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน “คิดอย่างฉลาด” (Think Smart) ซึ่ง จอห์นสัน; และคนอื่น ๆ (Knowlton; & et al. (2009: 298 – 312) กล่าวว่า หลักสูตรนี้ถูกออกแบบมาเพื่อลดการใช้สิ่งเสพติด และยาเสพติดที่ผิดกฎหมาย ได้แก่ สุรา ยาสูบ และสิ่งผิดกฎหมายอื่นๆที่เรียกรวมว่า HLP (Harmful Legal Products) ของนักเรียนเกรด 5 และเกรด 6 ในมลรัฐจอร์เจีย หลักสูตรดังกล่าวประกอบด้วยแกนของหลักสูตร 12 บทเรียน และบทเรียนย่อย 3 บทเรียน หลักสูตรนี้มีการจัดการเรียนการสอนประมาณ 2 – 3 เดือน หลังจากนั้นจึงได้นำหลักสูตรทักษะชีวิตนี้ไปใช้กับนักเรียนวัยรุ่นอเมริกันพื้นเมืองจำนวน 14 ชุมชน ซึ่งผสมผสานไปด้วยคนผิวขาวและชาวพื้นเมือง ที่นับถือศาสนาหลากหลายและแตกต่างกัน ผลการศึกษาพบว่าหลักสูตร Think Smart ส่งผลให้ลดการใช้ยาเสพติดประเภท HLP

ส่วนการศึกษาการส่งเสริมทักษะชีวิตในการป้องกันการใช้ยาเสพติด (Buehler; & SchrOeder. 2008: 621 – 632) ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมทักษะชีวิตเป็นกิจกรรมการป้องกันสารเสพติดที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามมีส่วนน้อยที่รู้จักกระบวนการและผลของการป้องกันดังกล่าว ผลการศึกษานี้จึงนำไปใช้ในการกำหนดเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตและพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพื่อป้องกันสารเสพติดต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาผลของทักษะทางสังคมด้านการจัดการกับปัญหา (Problem Solving) ของนักเรียนที่มีความบกพร่องด้านความสามารถด้านการเรียนรู้ (Kraft. 2009: Abstract)

มีโรงเรียนในมลรัฐเท็กซัสกลางเข้าร่วมศึกษา อายุระหว่าง 11 – 13 ปี จำนวนเท่ากันทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยจัดโปรแกรมการสอนเสริมแก่นักเรียน 6 บทเรียน มีเงื่อนไขให้กลุ่มทดลองทำการสอนในชั่วโมงเสริมนอกจากการเรียนปกติ ขณะที่นักเรียนกลุ่มควบคุมให้เข้าชั้นเรียนตามปกติ สถิติที่ใช้ทดสอบเป็นนอนพาราเมตริก Non-Parametric Test Statistics (Wilcoxon Signed-Rank Test and Mann Whitney U) นำมาใช้ประเมินความแตกต่างภายในกลุ่มระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง และประเมินความแตกต่างระหว่างระหว่างกลุ่มตามลำดับ

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าระดับคะแนนทักษะการแก้ปัญหาก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมของนักเรียนไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคะแนนทักษะการแก้ปัญหาหลังทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยทำคะแนนได้ดีกว่ากลุ่มควบคุม และเห็นได้ว่าทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มต่างทำคะแนนได้ดีขึ้นทั้งก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

นาเซอร์ (Nazer. 2008: Online) ได้ประเมินการตอบสนองของวัยรุ่นที่มีต่อโปรแกรมทักษะการเผชิญปัญหา (Coping Skills) โดยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้เพื่อเข้าใจความเครียดในวัยรุ่น และเข้าใจว่าวัยรุ่นจะรับมือจากความเครียดเหล่านั้นได้อย่างไร ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้วิธีการค้นคว้าอย่างเป็นระบบด้วยการวิเคราะห์หลายตัวแปรให้ทราบว่าตัวแปรอะไรที่เป็นตัวแปรเชิงสาเหตุของความเครียดในวัยรุ่น ผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์เยาวชนซึ่งได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับความเครียดซึ่งเป็นแรงกดดันที่เพิ่มขึ้นในครอบครัว เพื่อน และสถานศึกษา แรงกดดันเหล่านั้น ได้แก่ ความรู้สึกเหยียดผิว และจากถูกรังแก และจากความรู้สึกที่มีต่อสภาพร่างกายของตน เยาวชนแสดงความโกรธออกด้วยการพูด และการกระทำก้าวร้าว เยาวชนได้เรียนรู้การใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อควบคุมอารมณ์ของตนด้วยตัวเอง

สรุป จากการศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตพบว่าความหมายของทักษะชีวิตทั่วไป หมายถึง ความสามารถด้านความคิดความรู้ ความเชี่ยวชาญ ความรู้สึก และเจตคติ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ การฝึกฝน การฝึกอบรมเพื่อให้บุคคลมีพฤติกรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีสุขภาพกาย ใจแข็งแรง มีความเป็นอยู่ดีมีสุข มีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต และความสำคัญของทักษะชีวิตซึ่งมีความจำเป็นสำหรับพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาและมีความสำคัญในด้านการจัดการศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ รวมถึงการแก้ปัญหาต่างๆที่มีความรุนแรงในสังคม อาทิ ปัญหาการใช้ยาเสพติด ซึ่งองค์ประกอบของทักษะชีวิตทั่วไปประกอบด้วย 10 ทักษะ ได้แก่ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพทักษะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความตระหนักในตนเอง ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การจัดการกับอารมณ์ และการจัดการกับความเครียด ตลอดจนงานศึกษางานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต พบว่าเมื่อมีการนำเทคนิคการสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้แก่นักเรียน ภายหลังจากทดลองมีความแตกต่างกันจากการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เด็กนักเรียนมีทักษะชีวิตเพิ่มขึ้น จึงเป็นหลักฐานที่น่าเชื่อถือว่าหากผู้วิจัยประยุกต์ทักษะชีวิตและใช้เทคนิคการสอนที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความ

ต้องการของสังคม และนำมาใช้พัฒนาเป็นหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนแล้ว หลักสูตรเสริมนี้จะสามารถทำให้นักเรียนมีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนเกิดภูมิคุ้มกันยาเสพติด

2.2 การป้องกันยาเสพติด

2.2.1 สถานภาพของยาเสพติด

สถานภาพยาเสพติดเป็นการสรุปลักษณะอันเป็นแก่นของสถานการณ์ที่ปรากฏ (อดิศวร์ หลายชูไทย; อาภา ศิริวงศ์ ณ อยุธยา; และ วิชัย โปษยะจินดา. 2544) สถานภาพเป็นที่มาของแนวทางหลัก ดังนั้นสถานภาพจึงเป็นโครงสร้างพื้นฐานสาระสำคัญของมาตรการ เป็นเสมือนเงื่อนไขที่ครอบคลุมมาตรการการป้องกันต่างๆที่ทำให้มาตรการการป้องกันยาเสพติดดีขึ้นผู้วิจัยจึงสรุปสถานภาพยาเสพติดเป็นแก่นของ 1) สถานการณ์ยาเสพติดโดยทั่วไป 2) สถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทย 3) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด 4) ชนิดและประเภทของยาเสพติด 5) นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 6) สาเหตุของปัญหายาเสพติด คือ บุคคล ตัวยา และสภาพแวดล้อม เป็นประเด็นที่ศึกษา รายละเอียดมีดังนี้

1) สถานการณ์ยาเสพติดโดยทั่วไป

สถานการณ์ยาเสพติดโลก ประจำปี 2550 ของสำนักงานยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งองค์การสหประชาชาติ (UNODC) ระบุว่า ในปี 2549 การผลิตฝิ่นในอัฟกานิสถานสูงขึ้นมาก แต่ในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ ถูกกวาดล้างไปเกือบหมด ปริมาณการผลิตฝิ่นทั่วโลกเพิ่มขึ้นจาก 4,100 ตัน ในปี 2548 เป็น 6,100 ตัน ในปี 2549 เฉพาะในอัฟกานิสถาน คิดเป็นร้อยละ 92 ของการผลิตฝิ่นทั่วโลก พื้นที่ปลูกในอัฟกานิสถานเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 59 ส่วนพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำลดลงเกือบร้อยละ 80

สำหรับสถานการณ์ยาเสพติดนอกประเทศ พม่า ยังคงเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดที่ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในประเทศไทย โดยมีแหล่งผลิตถาวรอยู่ 3 แหล่ง สามารถผลิตทั้งยาบ้า เฮโรอีน และไอซ์ โดยมีแนวโน้มในการผลิตหัวเชื้อยาบ้า และไอซ์ มากขึ้น และจะผลิตตามปริมาณการสั่งซื้อของลูกค้า (สำนักยุทธศาสตร์. 2551: 3 – 4)

ดังนั้น สถานการณ์ยาเสพติดโดยทั่วไป การผลิตยาเสพติดประเภทฝิ่นในอัฟกัน ซึ่งเป็นแหล่งผลิตที่ใหญ่ที่สุดในโลก ถึงแม้ว่าจะถูกกวาดล้างอย่างหนักแต่ยังมีแนวโน้มผลิตมากขึ้นแหล่งผลิตที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยโดยตรง คือ ประเทศพม่ามีแนวโน้มผลิตหัวเชื้อยาบ้าและยาไอซ์มากขึ้น

2) สถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทย

นับแต่ปี 2547 สถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทยเริ่มมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จากประมาณการผู้เสพยาเสพติด เมื่อปี 2546 ประมาณ 460,000 คน เพิ่มเป็น 570,000 คน ในปี 2550 และประมาณ 605,000 คน ในปี 2551 และสถิติตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2552 ถึงเดือนมีนาคม 2553 มีการจับกุมคดียาเสพติด 31,954 คดี ได้ผู้ต้องหา 34,657 คน จำแนกเป็นผู้ต้องหาหายเก่า 9,196 คน ผู้ต้องหาใหม่ 24,646 คน ส่วนการปราบปรามนักค้ารายสำคัญ พบว่ามีการจับกุม 286 คดี ผู้ต้องหา

502 คน ขณะเดียวกันมีข้อมูลเกี่ยวกับการบำบัดผู้เสพและผู้ติดยา พบว่ามีผู้เข้ารับการบำบัดมากที่สุดคือ อายุ 15 – 19 ปี 7,348 คน อายุ 20 – 24 ปี 6,374 คน และอายุ 25 – 29 ปี 5,660 คน ที่น่าเป็นห่วงคือ มีเยาวชนอายุต่ำกว่า 15 ปี เข้าบำบัดถึง 425 คน (ทีมข่าวเฉพาะกิจ. 2553: 2) หากมีเงื่อนไขและปัจจัยเอื้ออำนวย ปัจจัยที่ส่งผลทำให้ปัญหายาเสพติดมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในอนาคต มาจาก 5 ปัจจัยสำคัญ (สำนักนายกรัฐมนตรื. 2552: 7 – 32) คือ

2.1) จุดอ่อนทางด้านชายแดน ยาเสพติดส่วนใหญ่ที่สุดมาจากแหล่งผลิตในประเทศเพื่อนบ้าน และลักลอบเข้ามาแพร่ระบาดในประเทศไทย เช่น ยาบ้า เฮโรอีน ยาเสพติดบางตัวประเภท club drugs พื้นที่ลักลอบนำเข้ายาเสพติดหลักกว่า 80% ของพื้นที่นำเข้าทั้งหมดอยู่ใน 18 อำเภอสำคัญ 8 จังหวัด

2.2) จุดอ่อนในด้านพื้นที่ปัญหาที่ยังดำรงอยู่ ผลของมาตรการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา แม้จะทำให้ยาเสพติดลดปริมาณลง แต่ก็ยังมีบางพื้นที่ที่ยังมีสัดส่วนของปัญหายาเสพติดมากกว่าในพื้นที่อื่น และส่งผลต่อสถานการณ์ทั้งหมด

2.3) จุดอ่อนทางด้านปัจจัยเสี่ยงของสังคม เช่น ค่านิยมและพฤติกรรมทางลบของเยาวชน แหล่งมั่วสุ่มและสถานบันเทิง/สถานบริการต่างๆ ฯลฯ ที่เป็นจุดอ่อนและเป็นปัจจัยยั่วยุให้เยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยงและก้าวไปสู่ปัญหาเสพติด จากการเฝ้าระวังปัจจัยเสี่ยงทางสังคมนี้ในช่วง 2 – 3 ปี ที่ผ่านมาพบว่า แนวโน้มของปัญหานี้ยังคงอยู่ในเกณฑ์สูง

2.4) ความอ่อนแอของครอบครัวและชุมชน ที่ส่งผลให้ภูมิทัศน์ด้านทานของหน่วยพื้นฐานของสังคม ไม่สามารถป้องกันยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะครอบครัวและหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีปัญหาเสพติด และครอบครัวกลุ่มเสี่ยงที่ยังมีจำนวนมาก

2.5) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ – สังคม สภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปี 2552 เป็นปีที่ประเทศไทยต้องประสบปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น วิกฤติเศรษฐกิจของโลกที่มีส่วนกระทบกับประเทศไทย วิกฤติทางด้านการเมืองและความสมานฉันท์ของคนในชาติ วิกฤติทางด้านสังคม – อาชญากรรมที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ปัญหาการว่างงาน ความยากจน ฯลฯ วิกฤติปัญหาเหล่านี้ ทำให้ปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของยาเสพติดจะมีมากขึ้น คาดหมายได้ว่า จำนวนและปัญหาอันเกิดจากยาเสพติดก็จะมีแนวโน้มในเกณฑ์สูง หากไม่มีทิศทางและยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ปัญหาเสพติดก็จะเป็นส่วนสำคัญหนึ่งในการจัดตั้งประเทศไทยทั้งประเทศ

จากการพิจารณาสถานะของปัญหาเสพติดในภาพรวมประมาณว่า ในแต่ละปีผลจับกุมและบำบัดของหน่วยงานต่างๆ รวมกันประมาณ 160,000 คน หรือ คิดเป็น 25% ของประมาณการผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งหมด ในขณะที่อีกจำนวนหนึ่ง เป็นผู้ค้าและผู้เสพทั่วไปที่ยังคงอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ บางส่วนเป็นเครือข่ายรายสำคัญที่พัฒนารูปแบบการค้า และส่งผลต่อการกระจายตัวของยาเสพติดทั่วประเทศ

จุดอ่อนทั้ง 5 ข้างต้น ล้วนส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของปัญหาเสพติด ขณะนี้ประมาณการผู้เสพยาเสพติดรายใหม่ในแต่ละปี ประมาณ 70,000 คน และผู้ที่กลับไปมีพฤติกรรมซ้ำประมาณ 30,000 – 40,000 คน หรือรวมกันประมาณ 100,000 – 110,000 คน ซึ่งมีสัดส่วนของตัวเลขที่

ไม่แตกต่างกันมากนักกับจำนวนที่ถูกจับกุมและบำบัดรักษาพร้อมกัน หากทิศทางการแก้ปัญหาายังอยู่ในลักษณะนี้ จึงยอมเป็นไปได้ยากที่จะลดระดับปัญหายาเสพติดให้น้อยลงได้

สถานการณ์ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเยาวชน ในระยะแรกการแพร่ระบาดของยาเสพติดอยู่ในกลุ่มผู้ใช้แรงงานทั้งในภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และการขนส่งต่อมาได้ขยายวงกว้างออกไปยังกลุ่มอาชีพอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา (อรณพ วิสุทธิมรรค. 2541: 1) ถือเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีความสำคัญมากที่สุดและมีสัดส่วนมากที่สุด มากกว่ากลุ่มประชากรกลุ่มอื่นๆ ทั้งนี้เพราะจำนวนเยาวชนส่วนใหญ่ที่สุดในประเทศไทยกว่า 90 % อยู่ในสถานศึกษาระดับต่างๆ จากการประมวลปัญหาสถานศึกษา พบว่าอยู่ในภาวะอ่อนแอ แทบไม่มีภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติดได้อย่างทั่วถึง ยังไม่มีระบบปฏิบัติอย่างชัดเจนในการป้องกันและแก้ไขปัญหากลุ่มเสี่ยงและยาเสพติดในสถานศึกษา ข้อจำกัดเหล่านี้ มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหายาเสพติดและพฤติกรรมเสี่ยงในพื้นที่

ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดของเยาวชนในสถานศึกษาปัจจุบัน มีใช่เป็นปัญหาใดปัญหาหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่เป็นปัญหาร่วมในหลายๆปัญหา เยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็จะมีพฤติกรรมเสี่ยงในเรื่องอื่นเช่นเดียวกัน เช่น หนีเรียน มั่วสุม ยาเสพติด ก้าวร้าว สูบบุหรี่ ดื่มของมีแอลกอฮอล์ ไม่สนใจในการเรียน ฯลฯ ดังนั้น มาตรการแก้ไขปัญหากลุ่มเสี่ยงและยาเสพติดในสถานศึกษา จึงต้องบูรณาการร่วมกันในหลายปัญหา (สำนักนายกรัฐมนตรี. 2552: 18)

สถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นจากประมาณการผู้เสพยาเสพติด เมื่อปี 2546 ประมาณ 460,000 คน เพิ่มเป็น 570,000 คน ในปี 2550 และประมาณ 605,000 คน ในปี 2551 และสถิติตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2552 ถึงเดือนมีนาคม 2553 มีการจับกุมคดียาเสพติด 31,954 คดี ได้ผู้ต้องหา 34,657 คน และพบว่ามีผู้เข้ารับการบำบัดมากที่สุด คือ อายุ 15 – 19 ปี 7,348 คน อายุ 20 – 24 ปี 6,374 คน และอายุ 25 – 29 ปี 5,660 คน ที่น่าเป็นห่วง คือ มีเยาวชนอายุต่ำกว่า 15 ปี เข้าบำบัดถึง 425 คน ด้วยปัจจัยที่ส่งผลให้ปัญหายาเสพติดมีแนวโน้มสูงหากปัจจัย ดังนี้ เอื้ออำนวย คือ 1) ปัจจัยด้านชายแดนมีจุดอ่อนปล่อยให้มีการนำเข้ายาเสพติดมากขึ้น 2) จุดอ่อนด้านพื้นที่ที่มีปัญหายาเสพติดยังคงดำรงอยู่ (ไม่ลดลง) 3) จุดอ่อนด้านปัจจัยเสี่ยงทางสังคม เช่น ค่านิยมและพฤติกรรมทางลบ ของเยาวชน แหล่งมั่วสุมและสถานบันเทิง/สถานบริการต่างๆ ที่เป็นจุดอ่อนและเป็นปัจจัยยั่วยุ ให้เยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยงและก้าวไปสู่ปัญหายาเสพติด 4) ความอ่อนแอของครอบครัวและชุมชน 5) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ – สังคม สภาพแวดล้อมที่เป็นวิกฤติในปัจจุบัน กอปรกับประมาณการผู้เสพยาเสพติดรายใหม่ในแต่ละปี ประมาณ 70,000 คน และมีผู้ที่กลับไปมีพฤติกรรมเสพยา ประมาณ 30,000 – 40,000 คน หรือรวมกันประมาณ 100,000 – 110,000 คน ต่อปี และการขยายตัวของปัญหา ยาเสพติดเข้าสู่เยาวชนในสถานศึกษาเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของผู้ค้ายาเสพติด

ดังนั้น สถานภาพยาเสพติด หมายถึง แก่นของสถานการณ์ยาเสพติดในสถานศึกษาจุดอ่อนด้านปัจจัยเสี่ยงทางสังคม เช่น ค่านิยมและพฤติกรรมทางลบของเยาวชน แหล่งมั่วสุมและสถานบันเทิง/สถานบริการที่เป็นปัจจัยยั่วยุให้เยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยงและก้าวไปสู่ปัญหา ยาเสพติด ความอ่อนแอของครอบครัวและชุมชน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ – สังคม สภาพแวดล้อมที่เป็นวิกฤติ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด ชนิดและประเภทของยาเสพติด นโยบายการป้องกันและแก้ไข

ปัญหายาเสพติด สาเหตุของปัญหายาเสพติดซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานบ่งชี้ถึงความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียน

3) ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด

ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดสำหรับนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมครั้งนี้ คือ ความรู้เกี่ยวกับความหมายของยาเสพติด ชนิดและประเภทของยาเสพติด นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และสาเหตุของปัญหายาเสพติด มีรายละเอียด ดังนี้

3.1) ความหมายของยาเสพติด

องค์การอนามัยโลกให้คำจำกัดความของสารเสพติด หมายถึง ยา สาร หรือวัตถุใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยวิธีใดก็ตามก่อให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ (อรณพ วิสุทธิมรรค. 2541: คำนำ) ในขณะที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2552?) ให้ความหมายของยาเสพติดไว้ว่า หมายถึง สารหรือยาที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะเป็นการกิน ดม สูบ ฉีด หรือวิธีการใดๆ แล้ว จะทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง มีอาการอยากยา เมื่อขาดยา ต้องเพิ่มขนาดการเสพเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง ส่วนพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2528 และพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2530 บัญญัติไว้ใน มาตรา 4 ยาเสพติดให้โทษ หมายความว่าสารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาด การเสปขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพืช หรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรืออาจให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ และสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่ (กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด. 2544: 32) ส่วนพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ว่า “ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษและยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (กองพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด. 2551: 1 – 2) อีกทั้งความหมายของเภสัชกร คือ สิ่งที่เกิดให้เกิดพิษเรื้อรัง และปรากฏอาการของโรคอย่างชัดเจน ภายหลังเมื่อหยุดเสป ส่วนความหมายในทัศนะของนักสังคมสงเคราะห์ คือ สิ่งที่เกิดความเดือนร้อนในสังคม ความหมายในทัศนะของนักกฎหมาย คือ สิ่งที่ทำให้เกิดพิษ และพิษของมันเป็นต้นเหตุแห่งอาชญากรรม (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2548: 8 – 12) ขณะที่ยาเสพติดกำเนิดใหม่ (กองพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด. 2551: 18 – 20) หมายถึง สารเสพติดที่ยังไม่เคยถูกนำออกมาเผยแพร่ในสังคมมาก่อนหน้านี้ ยังไม่เคยมีการใช้และการแพร่ระบาด และยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องสถานะทางกฎหมายที่ใช้ในการควบคุม สาเหตุของการกำเนิด คือ

1) นำเสนอสินค้าใหม่เพื่อแย่งชิงส่วนแบ่งตลาด 2) เพื่อทดลองวิชาความรู้ทางการตีไซน์ ยาเสพติด 3) เพื่อนำหน้าการควบคุมทางกฎหมาย/หลีกเลี่ยงกฎหมาย 4) เพื่อเศรษฐกิจของผู้ค้า นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของยาเสพติดไว้ ดังนี้

กิตติศักดิ์ ทองอุทุม (2547: 21) กล่าวว่า ยาเสพติด หมายถึง สารหรือยาที่ อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อบุคคลใดเสพหรือได้รับเข้าไปในร่างกาย ซ้ำๆ กันแล้วไม่ว่าจะด้วยวิธีใดๆ เป็นช่วงระยะๆ หรือนานติดต่อกันจะทำให้บุคคลนั้นต้องตกอยู่ใต้อำนาจหรือเป็นทาสของสิ่งนั้นทางด้านร่างกายและจิตใจหรือจิตใจเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังอาจต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อยๆ หรือทำให้สุขภาพของผู้เสพติดเสื่อมโทรมลง และเมื่อถึงเวลาอยากยาเสพติดแล้วไม่ได้เสพจะมีอาการผิดปกติด้านร่างกายและจิตใจ หรือเฉพาะทางด้านจิตใจเกิดขึ้นในผู้เสพนั้น

ปราณี บ้านนา (2547: 9) กล่าวว่า ยาเสพติด หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุ ชนิดใดๆ ที่เมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะด้วยการรับประทาน ดม สูด ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลร้ายต่อร่างกายและจิตใจ ได้แก่ ยาบ้า สุรา เบียร์ บุหรี่

นรินทร์ นาคอร่วม (2549: 12) กล่าวว่า ยาเสพติด หมายถึง สารเคมีหรือ วัตถุชนิดหนึ่งชนิดใด ที่เมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายด้วยวิธีการรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยวิธีการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและตกเป็นทาสของสารนั้นโดยเกิดความต้องการทางจิตใจ มีความต้องการ เสพในปริมาณเพิ่มมากขึ้นเมื่อขาดยาจะมีอาการถอนยาและมีผลกระทบต่อสุขภาพของผู้เสพให้ทรุดโทรมลง

สำเนา นิลบรรพ์; สุภภัทร คงหอม; และ กัญญา ภูระหงษ์ (2550: 4) กล่าวว่า ยาเสพติดที่มีอัตราการเสพมากขึ้น คือ สุรา เป็นยาเสพติดที่ถูกกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับ สันติ จัยสิน; และคณะ (2544: 13) กล่าวว่า ยาเสพติดที่ผู้เสพมองข้ามโทษและพิษภัยไป หรือไม่ตระหนักถึงโทษภัย ที่มีต่อร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สินทั้งของตัวเองและคนอื่น ๆ คือ สุรา เบียร์ ไวน์ บรั่นดีและบุหรี่

ดังนั้นความหมายของยาเสพติด หมายถึง ยา สาร วัตถุใดๆ อาจเป็นผลิตภัณฑ์ ทางธรรมชาติหรือสารสังเคราะห์เมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายแล้วจะทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ หรือ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม เป็นต้นเหตุแห่งอาชญากรรม ได้แก่ ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมาย เช่น ฟีน กัญชา เฮโรอีน มอร์ฟีน ยาบ้า ยาอี ยาไอซ์ ยานอนหลับ และยาเสพติดให้โทษที่ถูกกฎหมาย ได้แก่ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่ เช่น สุรา เบียร์ ไวน์ บรั่นดีและบุหรี่

4) ชนิดและประเภทของยาเสพติด

4.1) ยาเสพติดโทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ และยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเฉพาะที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2535) และกฎกระทรวงฉบับที่ 7 (พ.ศ.2545) มี 25 ชนิด ได้แก่ 1) เฮโรอีน 2) มอร์ฟีน 3) ฟีน 4) โคคาอีน 5) อาเซติกแอนไฮไดรด์ 6) อาเซติล คลอไรด์ 7) เอทิลดีน ไดอะเซเตต 8) กัญชา 9) ไดเมทอกซีแอม - เฟตามีน 10) ไดเอทอกซีโปรโมแอมเฟตามีน 11) 2,5-ไดเมทอกซี - 4 เอทิลแอมเฟตามีน 12) เมซีลีน -ไดออกซีแอมเฟตามีน 13) 3,4 - เมทิลลีนไดออกซีแอมเฟตามีน 14) 5 - เมทอกซี - 3,4 เมทิลลีนได - ออกซีแอมเฟตามีน 15) พาราเมทอกซีแอมเฟตามีน

16) ไตรเมโทกซีแอมเฟตามีน 17) เดกซ์โทรโล -ซอร์ไยด์ หรือแอลเอสดี – 25 18) แอมเฟตามีน 19) เดกซ์แอมเฟตามีน 20) เมทแอมเฟตามีน 21) อีเฟรดิน 22) คีตามีน 23) ชูโดอีเฟรดรีน เว้นแต่ ชูโดอีเฟรดรีน ซึ่งเป็นส่วนผสมในตำรับยาสูตรผสมตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และชูโดอีเฟรดรีน ซึ่งเป็นส่วนผสมในตำรับยาเสพติดให้โทษในประเภท 3 ตาม พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 24) เฟนเคอมีน 25) มิคาโซแลม ในขณะที่กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดลักษณะ ชนิด ประเภท และ ปริมาณของยาเสพติด พ.ศ. 2546 และกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดลักษณะ ชนิด ประเภท และ ปริมาณของยาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 (กองพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด. 2551: 18 – 20) กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 บัญญัติไว้ว่า ลักษณะ ชนิด และประเภทของยาเสพติด สำหรับความผิดฐานเสพยาเสพติดตามมาตรา 19 วรรค 1 มีดังต่อไปนี้ (1) ยาเสพติดให้โทษในประเทศ 1 มี 6 ชนิด ได้แก่ (ก) เฮโรอีน (ข) เมทแอมเฟตามีน (ค) 3,4 เมทิลลีน ไดออกซีเมทเฟตามีน (จ) เมทิลลีนไดออกซีแอม - เฟตามีน (ฉ) เอ็น เอทิล เอ็มดีเอ หรือเอ็มดีอี (2) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 มี 2 ชนิด ได้แก่ (ก) โคคาอีน (ข) ผีน (3) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 มี 1 ชนิด ได้แก่ กัญชา (4) สารระเหยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหย ยาเสพติดให้โทษตาม (1) และ (2) ให้รวมถึงวัตถุที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น แต่มีสูตรโครงสร้างทางเคมีอย่างเดียวกันกับยาเสพติดให้โทษดังกล่าว และเกลือใดๆ ของยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย

ข้อ 2 ยาเสพติดให้โทษตามข้อ 1 สำหรับความผิดฐานเสพและมีไว้ในความครอบครอง ความผิดฐานเสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และความผิดฐานเสพและจำหน่ายยาเสพติด ตามมาตรา 19 วรรคหนึ่ง ต้องมีปริมาณดังต่อไปนี้ (1) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 (ก) เฮโรอีนมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินหนึ่งร้อยมิลลิกรัม (ข) เมทแอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินห้าร้อยมิลลิกรัม (ค) แอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินห้าร้อยมิลลิกรัม (ง) 3,4 เมทิลลีนไดออกซีเมทแอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือมีน้ำหนักไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมาย (จ) เมทิลลีนไดออกซีแอม - เฟตามีนมีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินหนึ่งพันสองร้อยห้าสิบมิลลิกรัม (ฉ) เอ็น เอทิล เอ็มดีเอ หรือเอ็มดีอี มีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินหนึ่งพันสองร้อยห้าสิบมิลลิกรัม (2) ยาเสพติดให้โทษประเภท 2 (ก) โคคาอีนมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินสองร้อยมิลลิกรัม (ข) ผีนมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินห้าพันมิลลิกรัม (3) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ได้แก่ กัญชามีน้ำหนักสุทธิไม่เกินห้าพันมิลลิกรัมยาเสพติดให้โทษตาม (1) และ (2) ให้รวมถึงวัตถุที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่นแต่มีสูตรโครงสร้างทางเคมีอย่างเดียวกันกับยาเสพติดให้โทษดังกล่าว และเกลือใดๆ ของยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย

4.2) ในทางการแพทย์ มีหลักฐานว่ายาเสพติดจะออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง สามารถแบ่งได้ 4 ประเภท (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2552?; และ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2548: 8 – 12) คือ

4.2.1) ประเภทออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท กระตุ้นการทำงานของสมอง หัวใจ ทำให้หัวใจ เต้นแรงและเร็ว ความดันเลือดขึ้นสูง ไม่หลับไม่นอน ไม่หิว หากเสพมากทำให้มีอาการ หงุดหงิด กระวนกระวาย หวาดระแวง ก้าวร้าว อาละวาด ทำร้ายผู้อื่น ยาเสพติดประเภทนี้ได้แก่ ยาบ้า ยาอี ยาเลิฟ โคลเคน เป็นต้น

4.2.2) ประเภทออกฤทธิ์กดประสาท กดการทำงานของกล้ามเนื้อ ศูนย์ควบคุมการหายใจ และสมอง ส่วนที่ควบคุมความคิด ทำให้เซื่องซึม ง่วง สะลึมสะลือ ปฏิกริยาโต้ตอบช้า ควบคุมตัวเองไม่ได้ มือสั่น ขนลุก คลื่นไส้ ตัดสินใจผิดพลาด หากขาดยาจะมีอาการกระวนกระวาย อาละวาด ทำร้ายผู้อื่น ยาเสพติดประเภทนี้ได้แก่ ผีน มอร์ฟิน เฮโรอีน ยานอนหลับ ยาระงับประสาท เครื่องดื่มมีนเมาทุกชนิด รวมทั้งสารระเหย เช่น ทินเนอร์ แล็กเกอร์ เบนซิน เป็นต้น

4.2.3) ประเภทออกฤทธิ์หลอนประสาท มีผลต่อสมองส่วนรับรู้ ทำให้การรับรู้ทางประสาทสัมผัสแปรปรวน ความจำระยะสั้นและความนึกคิดเสื่อม การกระะยะผิด ความรู้สึกเกี่ยวกับเวลาเปลี่ยนไป หากเสพมากทำให้มีอาการประสาทหลอน รับรู้เสียงและภาพเปลี่ยนแปลงไป เช่น เห็นภาพหลอน ได้ยินเสียงประหลาด หวาดผวา ป่วยเป็นโรคจิต ยาเสพติดประเภทนี้ได้แก่ ยาเค แอลเอสดี เห็ดขี้ควาย เป็นต้น

4.2.4) ประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน ออกฤทธิ์ผสมผสานทั้งกดและหลอน ขึ้นอยู่กับขนาดและระยะเวลาของการเสพ ทำให้หวาดระแวง ความคิดสับสน เห็นภาพลวงตา ควบคุมตนเองไม่ได้ สุดท้ายจะกลายเป็นโรคจิต ยาเสพติดประเภทนี้ได้แก่ กัญชา

4.3) ยาเสพติดแบ่งตามที่มาของยาเสพติด แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) ยาเสพติดจากธรรมชาติ เช่น ผีน มอร์ฟิน กระท่อม กัญชา 2) ยาเสพติดจากการสังเคราะห์ เช่น เฮโรอีน แอมเฟตามีน ยาอี เอ็กซ์ตาซี

4.4) ยาเสพติดแบ่งตามกฎหมาย แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เช่น แอมเฟตามีน เฮโรอีน แอลเอสดี ยาอี 2) พระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 เช่น อีเฟดรีน 3) พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 เช่น ทินเนอร์ กาว แล็กเกอร์

4.5) ยาเสพติดกำเนิดใหม่ ยาเสพติดกำเนิดใหม่ หมายถึง สารเสพติดที่ยังไม่เคยถูกนำออกมาเผยแพร่ในสังคมมาก่อนหน้านี้ ยังไม่เคยมีการใช้และการแพร่ระบาด และยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องสถานะทางกฎหมายที่ใช้ในการควบคุม สาเหตุของการกำเนิด คือ 1) นำเสนอสินค้าใหม่เพื่อแย่งชิงส่วนแบ่งตลาด 2) เพื่อทดลองวิชาความรู้ทางด้านการติไซน์ยาเสพติด 3) เพื่อนำหน้าการควบคุมทางกฎหมาย/หลักเสียงกฎหมาย 4) เพื่อเศรษฐกิจของผู้ค้า

ตัวยานี้ ได้แก่ 1) mCPP เม็ดกลม สีเขียว มีฤทธิ์เหมือนยากลุ่มเอ็กซ์ตาซี 2) DMA เป็นก้อนสีขาวใสเล็กๆ มีฤทธิ์เหมือนยาบ้า เข้าสู่ร่างกายแล้วถูกเปลี่ยนเป็นยาบ้าที่ตับ 3) Synthetic Heroin Pills (Subutex) เม็ดยาวรี มีร่องแบ่งครึ่งเม็ด มีฤทธิ์เหมือนเฮโรอีน 4) Synthetic Heroin Pills (3-methylfentanyl) ผงละเอียดสีน้ำตาลอ่อน สูดเข้าโพรงจมูกแล้วได้ฤทธิ์เหมือนเฮโรอีน 5) New Heroin หรือ MPTP ผงละเอียดสีขาว สูดเข้าโพรงจมูกแล้วได้ฤทธิ์เหมือน

เฮโรอีน และทำให้เกิด Parkinsonian Syndrome 6) Crack หรือ ROCK ผงสีขาว สูตควันแล้วได้
 ฤทธิ์กระตุ้นประสาท 7) วันทูกอล/4x100/8x100/10x100 ยาน้ำสีต่างๆ ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาไม่
 ชัดเจน 8) เด็กซ์โตร ยาเม็ดแก้ไอ ทำให้เกิดอาการเมาและประสาทหลอน 9) ไฟแช็กแก๊ส ไฟแช็ก
 แก๊สสำเร็จรูปแบบใช้หมดแล้วทิ้ง ทำให้เกิดอาการมีเนมาจากฤทธิ์กดประสาท 10) Bufopaper/Cane
 toads skin กระดาษขี้บ/หนังกบตากแห้ง ทำให้เกิดอาการประสาทหลอนเกิด Serotonin Syndrome

4.6 ยาเสพติดที่ระบาดในประเทศไทย ที่แพร่ระบาดขณะนี้แบ่งตาม

คุณลักษณะของยาเสพติดได้ (สุพัฒน์ วีระเวชเจริญชัย. 2547: 63 – 65); (สำนักยุทธศาสตร์. 2551:
 13 – 18) ดังนี้

4.6.1) ยาเสพติดประเภทฝิ่นเป็นมหากภัยร้ายแรงและมีผู้ติดยาเสพติดชนิด
 นี้เป็นปริมาณสูงกว่ายาประเภทอื่นๆ ยาเสพติดพวกฝิ่นและกลุ่มของฝิ่นเป็นยากดประสาทและสมอง
 อย่างรุนแรง ได้แก่ เฮโรอีน มอร์ฟีน ฝิ่น และอนุพันธ์อื่นๆที่สกัดได้จากฝิ่น เช่น โคเดอีน ปาปาเวอร์-
 รีน (Papaverine) เป็นต้น การติดยาเสพติดประเภทนี้ร้ายแรงมาก ทำลายทั้งร่างกายและสภาพจิต
 สติปัญญา ความนึกคิด และบั่นทอนชีวิตให้สั้นลงอย่างรวดเร็ว

4.6.2) ยาเสพติดประเภทยานอนหลับ และยานอนหลับชนิดต่างๆที่เคยใช้
 ในวงการแพทย์ ก็ได้มีผู้นำมาใช้ในทางที่ผิด เกิดเสพติดขึ้นมาได้ และทำให้เกิดอันตรายแก่สมอง
 และระบบประสาทของร่างกาย ได้แก่ ยานอนหลับประเภทบาร์บิทูเรต และที่ขึ้นชื่อมากในเมืองไทย
 คือ เซโคนัลหรือเหล้าแห่ง อีกพวกหนึ่ง คือยาสงบประสาทสำหรับระงับความกระวนกระวาย
 เครื่องเครียด เป็นยาระงับประสาทอย่างอ่อน เช่น พวกเมทาควาโลน (Methaqualon) ก็มีผู้นำมาใช้
 ในทางที่ผิดจนเป็นยาเสพติดได้

4.6.3) ยาเสพติดประเภทกัญชาและพืชกระท่อม กัญชาเป็นยาเสพ
 ติดตามกฎหมาย ออกฤทธิ์ทั้งกดและหลอนประสาท เกิดหลงผิด ร่างกายเสื่อมโทรมและเป็นโรคจิต
 ได้ง่าย ส่วนพืชกระท่อมก็เป็นยาเสพติดเช่นเดียวกัน มีฤทธิ์ในทางกระตุ้นประสาทให้ทำงาน ตื่นตัว
 อยู่ได้อย่างผิดปกติชั่วคราว ใช้ไปนานๆ จะทำลายประสาท เกิดประสาทหลอน โรคจิตเช่นเดียวกัน

4.6.4) ยาเสพติดประเภทแอมเฟตามีน ยาพวกนี้เป็นยากกระตุ้นระบบ
 ประสาทกลาง ที่เรียกกันว่า ยาขยัน เปปปีล หรือสปีด ฯลฯ ผู้ใช้ในทางที่ผิดใช้เป็นยาแก้แ้วงหรือ
 เรียกว่า ยาขยัน ยาเพิ่มพลัง ยาลดความอ้วน เหล้านี้เป็นต้น ซึ่งเป็นการใช้ในทางเกิดโทษแก่
 ร่างกาย จะกระตุ้นสมองให้ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา แต่ร่างกายจะอ่อนล้าลงทุกขณะ เมื่อหมดฤทธิ์ยาจะ
 อ่อนเพลียมีเมื่อย ไม่สามารถบังคับตนเองได้ และมักมีอาการคลื่นคลั่งหรือโรคจิตประสาทหลอน
 ตลอดเวลา ใช้กันมากในหมู่นิสิต นักศึกษาผู้ที่ต้องการนอนดึก ผู้ที่ทำงานเวลากลางคืน หรือผู้ที่ขับ
 รถยนต์ทางไกล หรือตราครุฑเห็นดเห็นดน้อยผิดปกติ โดยคิดว่ายาเสพติดชนิดนี้จะช่วยบรรเทาความ
 เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า

4.6.5) ยาเสพติดประเภทหลอนประสาทและไอระเหยยังไม่แพร่หลายนัก
 แต่ก็มีผู้นำเข้ามาเสพติดเป็นนิสัยมากขึ้น โดยใช้เพื่อให้เกิดความมีเนมาหลอนจิตประสาทตนเอง
 ยาประเภทนี้ ได้แก่ แอล.เอส.ดี เมสคาลีน ไฮโลซีบิน เอส.ที.พี. เป็นต้น มาในรูปของยาเม็ดสีขาว สี

ฟ้าต่าง ยาน้ำใช้หยดในก้นน้ำตาลผู้เสพยาประเภทนี้จะเกิดฝันเพื่องหลอนจิต เห็นภาพลวงตาขาด การควบคุมตนเองมีนเมาพวกไอระเหยต่าง ๆ เริ่มพบมากโดยความคะนองของเยาวชนผู้ รู้เท่าไม่ถึงการณ์พวกนี้โดยมากเป็นสารเคมี เช่น กาว น้ำมันเบนซิน น้ำมันระเหยใส่เครื่องขีดไฟนั้น ทินเนอร์ผสมสี อีเทอร์ น้ำมันชักแห้ง นอกจากพวกเคมีและไอระเหยเคมีเหล่านี้แล้วยังมีพวกเปลือก ผลไม้ เมล็ดพันธุ์ดอกไม้ บางอย่างนำมาเผาแล้วสูดดมควันที่ออกมา

4.6.6) สุราเป็นกลุ่มเครื่องดื่มที่มีเอธิลแอลกอฮอล์ (Ethyl Alcohol) เป็น ส่วนผสม เช่น วิสกี้ บรั่นดี ไวน์ กระแช่ เหล้าขาว เบียร์ ฯลฯ แต่ละชนิดจะมีปริมาณเอธิล แอลกอฮอล์แตกต่างกันไป เอธิลแอลกอฮอล์เป็นของเหลวใสไม่มีสี ละลายน้ำได้ดี ได้จากการหมัก พืชประเภทผลไม้ ผักหรือข้าว ด้วยยีสต์ (ทวิพร วิสุทธิธรรมค. 2550: 34) เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต คนในสังคมเป็นยาเสพติดที่ถูกกฎหมาย (วิโรจน์ วีระชัย; และ คนอื่นๆ. 2550: 13) ผู้ที่เสพสุราจน เป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง ขณะนี้มีประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์ของผู้ดื่มสุรา จะมีอาการอดยา คือ หยุดดื่ม ไม่ได้ถ้าหยุดก็เกิดอาการไม่สบายทั้งใจและกาย ตื่นเช้ามาต้องถอน ในที่สุดก็ตกเป็นทาสสุราอย่าง ชนิดถอนตัวไม่ขึ้น

4.6.7) บุหรี่ (Cigarette or Cigar) สุพัฒน์ วีระเวชเจริญชัย (2547: 143 – 151) กล่าวว่ายาสูบเป็นพืชที่มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่านิโคติเนียโทบาคูม (Nicotinia Tobaccum) บุหรี่มีโทษที่เป็นผลเสียทางเศรษฐกิจ คือ ผู้สูบบุหรี่และครอบครัวต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการสูบบุหรี่ทั้งส่วนตัวและใช้รับแขก ตลอดจนจนคำรักษาพยาบาลผู้ป่วยจากพิษของการสูบบุหรี่ ทำให้ เสียเวลาในการทำงาน ถ้าผู้สูบบุหรี่ทดลองจับเวลาการสูบบุหรี่แต่ละมวน แล้วคำนวณเวลาที่ใช้ไป ตั้งแต่เริ่มสูบบุหรี่จนถึงปัจจุบัน จะพบว่าเวลาที่ใช้ไปนั้นมากจนน่าวิตกเป็นอย่างยิ่ง และการที่ต้อง สั่งยาสูบและส่วนประกอบในการผลิตบุหรี่จากต่างประเทศทำให้เสียเศรษฐกิจของประเทศ ส่วนโทษ ที่เป็นผลเสียทางสังคม คือ เกิดการเลียนแบบที่ไม่ดีสำหรับเยาวชน ทำให้เสียบุคลิกภาพ ทำให้ บ้านเมืองสกปรก อากาศเป็นพิษ และเกิดอัคคีภัย อาจเป็นเหตุไปสู่การใช้ยาเสพติดที่ร้ายแรงอื่นๆ และพิษบุหรี่ต่อสุขภาพ คือ เมื่อจุดบุหรี่เพียง 3 วินาทีบริเวณที่เผาไหม้จะมีอนุภาคมิสูงประมาณ 850 – 880 อนุภาคเซลเซียส ซึ่งสามารถสลายสารเคมีกว่า 1,200 ชนิดในควันบุหรี่ และ 102 ชนิดในใบ ยาสูบเป็นสารพิษต่อร่างกาย

4.6.8) สี่คูณร้อย (สำนักยุทธศาสตร์. 2551: 13 – 18) เป็นชื่อที่ใช้เรียก เครื่องดื่มที่มี 4 ส่วนผสมหลัก คือ น้ำต้มใบกระท่อม โคลก ยาแก้ไอ และยากันยุง แพร่หลายมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2547 ปัจจุบันมีการพัฒนาสูตรให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อออกฤทธิ์ตอบสนองความต้องการที่แตกต่างของผู้เสพ แต่พื้นฐานที่สุดแห่งการสัมผัสกับสารเสพติด คือ พืชกระท่อม เดิมสี่ คูณร้อยเป็นผลมาจากการควบคุมยาแก้ไอผสมโคเดอีน ซึ่งนิยมใช้ผสมโคลกดื่มตามร้านวีดีโอ หรือ ร้านกาแฟในกลุ่มวัยรุ่นมุสลิม เมื่อหายาแก้ไอสูตรที่มีโคเดอีนไม่ได้จึงนำยาแก้ไอสูตรอื่นมาใช้ผสมสิ่ง เสพติดตัวอื่นเข้าไป หรือทดแทนยาแก้ไอเดิม ซึ่งหายากและมีราคาแพงในช่วงประกาศสงคราม ยาเสพติดในปี 2546 แต่ปัจจุบันเป็นสารเสพติดพื้นฐานที่เยาวชนจะก้าวไปสู่การเสพกัญชา เฮโรอีน

และยาบ้า ตามระดับความรุนแรงของความต้องการในการเสพ และก่อนเข้าไปเกี่ยวพันกับการก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

สี่คูณร้อยในบางพื้นที่เรียก OTOF หรือน้ำกระท่อมต้ม ถ้ำลดส่วนผสมเหลือ 3 ชนิด เรียก สามคูณร้อย ถ้าเพิ่มส่วนผสมอื่นๆ เข้าไปจำนวนมาก เรียก สิบคูณร้อย กระท่อมบดผสมนมเปรี้ยว เรียก วันทูลอด (ภาคใต้ตอนบน) พื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของสถิติผลการจับกุม/บำบัดรักษา และการข่าวพบว่า สี่คูณร้อย กำลังได้รับความนิยมมากในขณะนี้ โดยเฉพาะใน จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี เป็นพื้นที่มีผลการจับกุมสูงสุดในปี 2550 และเริ่มมีการแพร่ระบาดใน จังหวัดสงขลา ที่อำเภอนาทวี อำเภอจะนะ อำเภอเทพ อำเภอสะบ้าย้อย อีกทั้งจากการสำรวจข้อมูลจากผู้ผ่านการบำบัดรักษา ค่า “ฉนวนนั้นบารู” ตามยุทธศาสตร์งานมวลชนแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2551 จำนวน 4,366 คน จำแนกตามชนิดยาที่เคยใช้พบว่า อันดับแรกประมาณเกือบครึ่ง (42%) อยู่ในกลุ่มกระท่อมและสี่คูณร้อย และผลการสำรวจข้อมูลจำนวนหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีการแพร่ระบาดของ “สี่คูณร้อย” จากชุดปฏิบัติการงานมวลชนแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2551 จากจำนวนหมู่บ้านที่ดำเนินการสำรวจทั้งหมด 1,207 หมู่บ้าน/ชุมชนที่ลงปฏิบัติงาน พบว่า เกินกว่าครึ่งมีปัญหายาเสพติด “สี่คูณร้อย” สูงถึง 817 หมู่บ้าน/ชุมชน หรือคิดเป็นร้อยละ 68 จากผลการศึกษาข้างต้นเห็นได้ว่า “สี่คูณร้อย” เป็นที่นิยมแพร่หลายในกลุ่มวัยรุ่นมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้และมีแนวโน้มจะขยายตัวมากขึ้น จึงควรที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้ให้ความสำคัญในการศึกษาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ “สี่คูณร้อย” ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

สรุป ยาเสพติด หมายถึง ยา สาร หรือวัตถุใดๆ เมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจทำให้มีความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง แบ่งออกได้ดังนี้ 1) ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ และ ยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติดเฉพาะที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2535) และกฎกระทรวงฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2545) มี 25 ชนิด 2) ยาเสพติดในทางการแพทย์ที่ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลางแบ่งเป็น 4 ประเภทคือ ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท กดประสาท หลอนประสาทและออกฤทธิ์ผสมผสาน 3) ยาเสพติดแบ่งตามที่มาของยาเสพติด เป็น 2 ประเภท คือ ยาเสพติดจากธรรมชาติ ยาเสพติดจากการสังเคราะห์ 4) ยาเสพติดแบ่งตามกฎหมายแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 5) ยาเสพติดกำเนิดใหม่หมายถึงสารเสพติดที่ยังไม่เคยถูกนำออกมาเผยแพร่ในสังคมมาก่อนหน้านี้ยังไม่เคยมีการใช้และการแพร่ระบาดและยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องสถานะทางกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมและ 6) ยาเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย ได้แก่ ผีน ยานอนหลับ กัญชา พิษกระท่อม แอมเฟตามีน ไอระเหย สุรา บุหรี่ สี่คูณร้อย

5) นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของประชาชน และเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 82/2552 ลง 17 มีนาคม 2552 เรื่องยุทธศาสตร์และกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไว้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ ลดปัญหายาเสพติดทั่วประเทศ ขจัดความเดือดร้อนประชาชนโดยกำหนดกรอบความคิดการปฏิบัติ ดังนี้

กรอบความคิดการปฏิบัติมี 4 กรอบ คือ

5.1) กรอบความคิด 4 ควบคุม เพื่อหยุดการขยายตัวของปัญหายาเสพติด โดย

ก. ควบคุมตัวยา ได้แก่ การสกัด ควบคุม มิให้มียาเสพติดเข้ามาแพร่ระบาดในประเทศไทย ซึ่งเป็นการควบคุมยาเสพติดและผู้นำยาเสพติดออกนอกพื้นที่
ข. ควบคุมพื้นที่ การแก้ไขปัญหที่ทับซ้อนกันหลายมิติ เช่น การแพร่ระบาด จะต้องใช้หลายมาตรการควบคู่ หนุนเนื่องกันไปเป็นกระบวนการ การดำเนินการด้วยมาตรการเดียว ย่อมไม่สามารถแก้ไขปัญหได้อย่างมั่นคง ดังนั้น กรอบความคิดในการมองปัญหา พื้นที่เป็นหลัก จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการกำหนดยุทธศาสตร์ในครั้งนี้

ค. ควบคุมเงื่อนไข ได้แก่ ควบคุมเงื่อนไข ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นของปัญหายาเสพติดให้ได้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยเสี่ยง

ง. ควบคุมผู้เสพ ได้แก่ การลดจำนวนผู้เสพให้น้อยลงจากสังคมและชุมชน เพื่อตัดเงื่อนไขของอุปทาน (Demand)

5.2) สร้างความสมดุลให้กับมาตรการแก้ไขปัญหทั้งระบบ ให้มีความสัมพันธ์สามารถรองรับซึ่งกันและกันได้เหมาะสม หากเน้นมาตรการด้านใดด้านหนึ่ง และไม่ได้จัดความสมดุลให้อีกมาตรการหนึ่งรองรับได้ทัน ก็จะทำให้ปัญหาขึ้น เช่น การดำเนินมาตรการจับกุมปราบปรามอย่างหนัก จะส่งผลให้มีผู้ถูกจับกุมจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาจำนวนที่คุมขังล้นเกิน และสถานที่บังคับบำบัดไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องจัดความสมดุลของมาตรการเหล่านี้

5.3) เพิ่มกลยุทธ์ที่จะนำบุคคลเป้าหมายเข้าสู่ระบบแก้ไขปัญหให้ได้มากที่สุด ความต้องการเพิ่มจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่ต้องดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้เสพ ด้วยกลยุทธ์แบบเดิม จะต้องใช้กำลังปราบปรามมากขึ้นอีก รวมทั้งต้องเพิ่มงบประมาณสร้างที่คุมขังและสถานบังคับบำบัดอีกเป็นจำนวนมาก หากปรับกลยุทธ์ใหม่ โดยเน้นกลยุทธ์ภาคประชาสังคม และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพิ่มขึ้น ก็จะสามารถได้จำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเข้าสู่ระบบดังกล่าวได้ โดยมีการลงทุนที่น้อยกว่าการคงกลยุทธ์แบบเดิม

5.4) กำหนดเป้าหมายชัดเจน จัดลำดับความเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหให้สอดคล้องกับเป้าหมายโดยให้ความสำคัญ กำหนดจุดเน้นพิเศษ ในการแก้ไขปัญหในพื้นที่หรือกลุ่มที่มีระดับปัญหามากกว่าเกณฑ์ปกติ หากสามารถลดระดับปัญหาดังกล่าวได้ ก็จะส่งผลรวมต่อการลดปัญหายาเสพติด ในภาพรวมทั้งหมด ไม่แก้ปัญหโดยไม่มีจุดเน้นหนัก

ในด้านยุทธศาสตร์ เพื่อลดจุดอ่อนทั้ง 5 ที่ส่งผลให้ปัญหายาเสพติดของประเทศมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จึงกำหนดยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกัน เพื่อเป็นเกราะคุ้มกันภัยยาเสพติดในแต่ละระดับ โดยในแต่ละรั้วป้องกัน จะมุ่งตรงไปสู่เป้าหมายการควบคุมผู้เสพ ผู้ค้ายาเสพติด และ กลุ่มผู้เสี่ยงที่มีโอกาสเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้มากที่สุด จึงจะเป็นการสร้างแนวป้องกันอย่างแท้จริง และสามารถควบคุมปัญหาได้

เป้าหมายหลักที่จะต้องดำเนินการ คือ กรุงเทพมหานครถือเป็นพื้นที่ใจกลาง (heartland) ของการแพร่ระบาดของยาเสพติดของประเทศ และต้องเพิ่มจำนวนผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่ระบบบำบัดรักษาให้มากขึ้น และลดจำนวนเครือข่าย/กลุ่มการค้ายาเสพติดรายสำคัญและกลุ่มผู้ค้าแพร่ระบาดของยาเสพติดที่ก่อความเดือดร้อนที่ก่อความเดือดร้อนให้กับชุมชน และลดระดับปัญหาเสพติดให้ลดลงในทุกจังหวัด โดยให้ทุกจังหวัดกำหนดเป้าหมายกิจกรรมการดำเนินงานให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกันและ 7 โครงการหลัก

การปฏิบัติดำเนินการ 7 โครงการหลักให้ทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางกิจกรรมการปฏิบัติ ได้แก่

โครงการรั้วชายแดน : การสกัดกั้นการนำเข้ายาเสพติดตามแนวชายแดน โดยจัดกำลังปฏิบัติการลาดตระเวน สกัดกั้นตามแนวชายแดน จัดจุดตรวจ/จุดสกัดเส้นทางคมนาคมตามแนวชายแดน จัดกำลังปฏิบัติการสกัดกั้นยาเสพติด ณ ด่านถาวร จัดตั้งอาสาสมัครประชาชนในหมู่บ้านตามแนวชายแดนเป็นกำลังเฝ้าระวังและป้องกันยาเสพติด จัดทำแผนยุทธศาสตร์สกัดกั้นยาเสพติด เฉพาะบริเวณ และปฏิบัติการสกัดกั้นยาเสพติดเชิงรุก

โครงการรั้วชุมชน : การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาสังคม ป้องกันยาเสพติด โดยฟื้นฟูและเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วย 7 ปัจจัยสำคัญในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยเน้นบทบาทของจังหวัดและอำเภอ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เสริม 7 ปัจจัยความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้าน/ชุมชน ดังนี้

โครงการรั้วสังคม : การจัดระเบียบสังคมแบบบูรณาการโดยให้ทุกจังหวัด ส่งเสริมและจัดตั้งคณะทำงานป้องกันและจัดระเบียบสังคมแบบบูรณาการจังหวัดขึ้น ประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการ ลดพื้นที่เสี่ยง/ปัจจัยลบที่ยังคงมีอยู่ในจังหวัด และเสริมสร้างพื้นที่บวกให้เยาวชนมากขึ้น

โครงการรั้วโรงเรียน : โรงเรียนป้องกันยาเสพติด โดยให้ถือว่าเป็นนโยบายว่าการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน/สถานศึกษา เป็นนโยบายสำคัญที่จะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง และสถานศึกษาใดที่สำรวจพบข้อมูลปัญหาดังกล่าว จะไม่ถือเป็นข้อบกพร่องของผู้บริหาร

แต่ละโรงเรียน/สถานศึกษาสำรวจ และจัดทำข้อมูลค้นหาผู้เสพ/ผู้ติด/ผู้ค้า ยาเสพติดและเยาวชนกลุ่มเสี่ยง เพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนและติดตามผล จำแนกสถานะของเด็กและเยาวชนตามลักษณะของความเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ได้แก่ ผู้เสพ ผู้ติด และผู้ค้ายาเสพติด

แก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีพฤติกรรมด้านยาเสพติดแล้วโดยเร่งด่วน โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

- เยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงยาเสพติด ให้ถือว่าเยาวชนเหล่านี้เป็นผู้ป่วยที่จะต้องนำเข้าสู่การบำบัดรักษาทุกคนในรูปแบบที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เช่น จัดค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมระยะสั้นทั้งภายในสถานศึกษาหรือสถานที่ภายนอก เข้าบำบัดแบบสมัครใจในสถานบำบัดทั้งในรูปของเป็นกลุ่มและรายบุคคล ทั้งในรูปแบบของคนไข้นอกและคนไข้ใน และเข้าสู่ระบบบังคับบำบัดในกรณีที่เป็นผู้มีอาการเสพติดที่จะต้องบำบัดในระยะยาว ฯลฯ ทั้งนี้ ให้สถานศึกษา กำหนดแนวทางในการเรียนที่เหมาะสมในช่วงหรือภายหลังการบำบัดรักษา

- เยาวชนที่มีพฤติกรรมค้า ซึ่งจะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง มิให้เป็นผู้จัดหาและกระจายในโรงเรียน/สถานศึกษา โดยการว่ากล่าว ตักเตือนในกรณีเห็นว่า กระทำได้ หรือให้เจ้าหน้าที่ปราบปรามฯ ใช้มาตรการลงโทษตามกฎหมายเป็นกรณี

แก้ไขปัญหาเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงและมีโอกาสสูงต่อการเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยแต่ละสถานศึกษาจะต้องมีวิธีการที่เหมาะสมในการเข้าถึงกลุ่มเยาวชนเหล่านี้เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงให้ได้มากที่สุด โดยมีวิธีการที่สำคัญ คือ

- จัดกิจกรรมที่เข้าถึงเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงโดยตรง เช่น อบรมในค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม อบรมโครงการพัฒนาคุณธรรม จัดกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาชุมชน กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะและบริการชุมชน กิจกรรมกีฬา อบรมทักษะชีวิต รวมกลุ่มเยาวชนเพื่อจัดทำกิจกรรมทางบวก เล่นดนตรี ฯลฯ

- จัดให้มีระบบช่วยเหลือในโรงเรียน/สถานศึกษา โดย ให้แต่ละสถานศึกษามอบหมายครูที่ปรึกษา หรือครูที่สามารถเข้าถึงและใกล้ชิดกับเยาวชนกลุ่มเสี่ยง เป็นผู้ที่ย่อยให้คำปรึกษา แนะนำในเรื่องต่างๆ แก่กลุ่มเยาวชนเหล่านี้ ลดพฤติกรรมเสี่ยงให้มากที่สุด

- จัดระบบร่วมกับกลไกภายนอกในการดูแล สอดส่องเยาวชนกลุ่มเสี่ยง โดยให้ทุกจังหวัดสร้างกลไกเฝ้าระวัง สอดส่องความประพฤติ ของกลุ่มเยาวชนกลุ่มเสี่ยงและทั่วไปภายนอกโรงเรียน ซึ่งอาจร่วมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมความประพฤตินักเรียน เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองท้องถิ่นและองค์กรชุมชน ฯลฯ รวมทั้งผู้ปกครอง เพื่อร่วมเป็นกลไกสอดส่องดูแลในเรื่องนี้

สร้างภูมิคุ้มกัน ป้องกันยาเสพติดให้กับเยาวชนทั่วไป เพื่อมิให้เยาวชนเหล่านี้ก้าวสู่พฤติกรรมเสี่ยงและเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยมีกิจกรรมสำคัญที่แต่ละโรงเรียน/สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ คือ

- การพัฒนาเสริมสร้างทักษะชีวิต ได้แก่ จัดกิจกรรมหลักสูตรการเรียน การสอนวิชาเฉพาะ เช่น จริยธรรม ค่ายพัฒนาคุณธรรม กิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น ลูกเสือ เนตรนารี การเรียนรู้นอกหลักสูตร เช่น กิจกรรมสอนศาสนาวันหยุด สอนศิลปะ ฯลฯ

- กิจกรรมทางเลือก ขึ้นกับความสนใจของเยาวชน เช่น กิจกรรมวิชาการ (เรียนพิเศษค่ายวิทยาศาสตร์) กีฬา (การฝึกสอน การซ้อม การแข่งขัน) ศิลปะ (หัตถกรรม จิตรกรรม ดนตรี การแสดง) พัฒนาอาชีพ (ฝึกอาชีพ ฝึกงาน ทำงานพิเศษ) ฯลฯ

- กิจกรรมสร้างกลไกสอดส่อง ดูแล ได้แก่ จัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครองในโรงเรียนและชุมชน จัดตั้งกลุ่มเพื่อนที่ปรึกษาเพื่อดูแลกลุ่มเพื่อนด้วยกัน จัดตั้งอาสาสมัครในชุมชน

- กิจกรรมที่จะดำเนินการกับเยาวชนทั่วไปนี้ สามารถนำไปใช้กับเยาวชน 2 ประเภทข้างต้นได้ตามความเหมาะสม

ให้ทุกจังหวัด จัดให้มีระบบ กลไก กิจกรรมร่วมที่สนับสนุนเยาวชนใน โรงเรียน/สถานศึกษา 4 กิจกรรมสำคัญ ดังนี้

- กิจกรรมที่ 1 จัดกลไกเฝ้าระวัง สอดส่อง ความประพฤติของนักเรียน นักศึกษา โดยมีบุคคล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นผู้ปฏิบัติในขณะนี้ เช่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมความ ประพฤตินักเรียน ครู/อาจารย์ ตัวแทนผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ตำรวจ ฝ่ายปกครอง องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น อาสาสมัครชุมชน ฯลฯ ทำหน้าที่ในการตรวจตรา ดูแล ความประพฤติของนักเรียนภายนอก โรงเรียน

- กิจกรรมที่ 2 จัดทำโครงการบ้านหลังเรียนโดยจัดหาพื้นที่ สถานที่ที่ เหมาะสมสำหรับสนับสนุนกิจกรรมทางเลือกตามความสนใจของเยาวชนภายหลังเลิกเรียน ในการใช้ เวลาว่างที่เป็นประโยชน์ ไม่ไปมั่วสุมและมีพฤติกรรมเสี่ยง โดยส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น ดนตรี กีฬา ศิลปะ คอมพิวเตอร์ หรือกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ควบคู่ไปด้วย เช่น การทำงานฝีมือ ฯลฯ

- กิจกรรมที่ 3 จัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรม โดยใช้พระวิทยากร พระสงฆ์ที่ประจำโรงเรียน นักบวชหรือผู้แทนศาสนาอื่นที่เหมาะสม รวมทั้ง เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เหมาะสม เข้าไปดำเนินการอบรม สั่งสอน การป้องกันยาเสพติด หรือโครงการค่ายพัฒนาคุณธรรม แก่เยาวชนใน สถานศึกษาที่เป็นเป้าหมาย

- กิจกรรมที่ 4 จัดให้มีสภาเยาวชนในจังหวัด ตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมการพัฒนา เด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 เพื่อเป็นจุดรวมการประสานงานของเยาวชนในจังหวัด โดยให้มี กระบวนการเลือกสรรผู้แทน มีกิจกรรมในด้านสังคม การบำเพ็ญประโยชน์ การป้องกันยาเสพติดและมี เวทีเสนอความคิดเห็นต่อผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง

จัดกิจกรรมรณรงค์ สร้างกระแสการป้องกันยาเสพติดวงกว้าง ให้เป็นกระแส ทางสังคมในการร่วมกันเฝ้าระวังปัญหาเสพติด โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน โดยให้หน่วยงานส่วนกลาง และจังหวัดระดมความร่วมมือจากสื่อสารมวลชนต่างๆ เช่น วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ เคเบิลทีวี ฯลฯ ร่วมกันสร้างกระแสอย่างจริงจัง

เสริมความเข้มแข็งให้กับกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดใน สถานศึกษา ทั้งในระดับส่วนกลางและจังหวัด ให้มีประสิทธิภาพ สามารถหยุดยั้งสถานการณ์ปัญหาของ เยาวชนได้ โดย

- ส่วนกลาง กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งกลไกอำนวยการและบูรณาการของ หน่วยงานในสังกัด ร่วมกับ กระทรวง/กรมอื่นที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันรับผิดชอบในภารกิจนี้ในระดับประเทศ

- ในระดับจังหวัด ให้ทุกจังหวัดจัดตั้งกลไกในรูปของคณะกรรมการป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน เพื่อร่วมกับหน่วยอื่นที่เกี่ยวข้อง รับผิดชอบภารกิจนี้ในขอบเขต จังหวัดโดยมี รองผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธาน

- ในโรงเรียน/สถานศึกษา ให้มอบหมายแต่งตั้งคณะบุคคลร่วมกันรับผิดชอบในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา อย่างชัดเจน และจัดอบรมให้ความรู้วิธีการทำงาน

โครงการรั้วครอบครัว : ครอบครัวสีขาว ครอบครัวเข้มแข็ง มุ่งเน้นครอบครัวที่มีบุคคลมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งที่ถูกจับกุม หรือที่บำบัดรักษาในทุกระบบ เพื่อเป็นการป้องกันบุคคลอื่นเป็นเป้าหมายประเภทแรก ครอบครัวที่มีบุคคลมีพฤติกรรมเสี่ยงและมีโอกาสสูงต่อการเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจัดเป็นเป้าหมายประเภทที่สอง ครอบครัวทั่วไปจัดเป็นเป้าหมายอันดับสุดท้ายมีการปฏิบัติ

โครงการปราบปรามยาเสพติดรายสำคัญและโครงการบำบัดรักษาฟื้นฟูสภาพผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดแบบบูรณาการ

สรุป นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด รัฐบาลไทยได้กำหนด ยุทธศาสตร์และกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไว้เพื่อลดปัญหายาเสพติดทั่วประเทศ เป้าหมายหลักคือพื้นที่กรุงเทพมหานคร มียุทธศาสตร์เพื่อลดจุดอ่อนที่ส่งผลให้ปัญหายาเสพติดของประเทศมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น คือ 5 ร้วป้องกัน โดยในแต่ละร้วป้องกัน มุ่งตรงไปสู่เป้าหมายการควบคุม ผู้เสพ ผู้ค้ายาเสพติด และกลุ่มผู้เสี่ยงที่มีโอกาสเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ได้แก่ ร้วชายแดน ร้วชุมชน ร้วสังคม ร้วโรงเรียน ร้วครอบครัว สำหรับงานวิจัยนี้จะเน้นยุทธศาสตร์ด้านร้วโรงเรียนที่สถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างจริงจัง คือ การพัฒนาเสริมสร้างทักษะชีวิต ได้แก่ จัดกิจกรรมหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาเฉพาะขึ้น

6) สาเหตุของปัญหายาเสพติด

ปัญหาที่เกิดจากยาเสพติดเป็นปัญหาสังคมที่มีความสลับ ซับซ้อน มีองค์ประกอบ 3 ประการที่เป็นสาเหตุของปัญหา คือ ตัวบุคคล ยา และสิ่งแวดล้อม (สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด. 2543: 24 – 27) องค์ประกอบของปัญหายาเสพติดทั้ง 3 ประการที่มีปฏิสัมพันธ์กัน มีความสัมพันธ์กันเปรียบเสมือนวงกลม 3 วงที่เกยทับกัน ยิ่งเคลื่อนเข้าหากันเมื่อใดพื้นที่ของปัญหาก็จะเพิ่มขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2548: 8 – 12)

6.1) ด้านตัวบุคคล ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยในด้านโครงสร้าง จากฐานการผลิตที่เป็นสังคมเกษตรกรรมเปลี่ยนไปสู่สังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ สังคมชนบทเปลี่ยนไปเป็นสังคมเมือง ครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ค่านิยมการเปลี่ยนแปลงจากการบริโภคที่พอเพียงเป็นลักษณะของการบริโภคนิยม มีปัญหาสังคมเกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อปัญหายาเสพติดสูงสุด ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนกลุ่มนี้ ได้แก่การถูกปล่อยปละละเลยจากพ่อแม่ผู้ปกครองที่ต้องอพยพถิ่นฐานเพื่อหางานทำในเมือง ทำให้ถูกทอดทิ้งอยู่กับคนแก่ชราในหมู่บ้านเกิดปัญหาเด็กเร่ร่อน ปัญหาโสเภณีเด็ก

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมจะต้องประสบกับปัญหาเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน เช่น ร่างกาย อารมณ์ เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ และสังคม ดังกล่าว ผู้ที่ปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงหรือสภาพนั้นๆ ไม่ได้ก็จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากความถูกต้องของสังคม และอาจหันไปใช้ยาเสพติด ซึ่งปราณีพร บุญเรือง; และ อิทธิศักดิ์ พลงาม (2547: 25 - 42) กล่าวว่า ชีวิตในวัยรุ่นจัดเป็นช่วงวัยที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นวัยที่เชื่อมต่อระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เด็กในวัยนี้ต้องพบกับยุ่งยาก มีปัญหาต่างๆ มากมายและความลำบากในการปรับตัว ระยะเวลาต่างๆ ของวัยเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นและวัยรุ่นมี ดังนี้

1) วัยเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น (11 – 13 ปี) เด็กหญิงจะอยู่ช่วงอายุประมาณ 11 – 13 ปี และเด็กชายอายุประมาณ 13 – 15 ปี เป็นระยะที่ร่างกายเริ่มการเจริญเติบโตทางเพศอย่างสมบูรณ์ทั้งในเด็กหญิงและเด็กชาย

2) วัยรุ่นตอนต้น (12 – 14 ปี) มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และความนึกคิด การเจริญเติบโตในระยะวัยรุ่นนี้มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปในด้านร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงมากและสิ้นสุดลงเมื่อถึง “วุฒิภาวะของวัยรุ่น” ส่วนในด้านจิตใจส่วนใหญ่เป็นผลพลอยได้จากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงของร่างกายจะเป็นสิ่งปกติของเด็กทุกคนเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นก็ตาม แต่ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของเด็กแต่ละคนมักไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม จึงทำให้เข้าใจได้ว่าเหตุใดเด็กบางคนถึงแม้ว่าจะมีอายุอยู่ในเกณฑ์วัยรุ่นก็ตาม แต่ก็ยังไม่มีลักษณะ “พายุบุแคม” ของวัยรุ่นหรือลักษณะอื่นๆ ที่ควรเกิดขึ้นในวัยรุ่นให้เห็นเลย ลักษณะเฉพาะในวันนี้ที่พบได้ คือ หงุดหงิดง่าย สนิทกับเพื่อนและอยากใช้เวลากับเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ มีวัฒนธรรมตามกลุ่มเพื่อนที่ตนเองนับถือ

3) วัยรุ่นตอนกลาง (14 – 17 ปี) เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง เช่น สภาพแวดล้อมใหม่และมีผลต่อการพัฒนาการทางสังคมของเด็ก โดยทั่วไปเด็กส่วนใหญ่จะคบเพื่อนที่มีรสนิยมคล้ายกันหรือคนที่ถูกใจ เริ่มรู้จักปรับปรุงบุคลิกภาพเลียนแบบผู้ที่ตนชื่นชอบ ชอบทำในสิ่งที่แปลกใหม่ เด็กที่ขาดความมั่นใจในตนเอง จะเป็นเด็กที่ไวต่อความรู้สึก มีความกระวนกระวายใจต่อคำพูดที่กล่าวออกไป ซึ่งครูหรือผู้ปกครองต้องร่วมมือกันช่วยเหลือแนะนำอย่างใกล้ชิด ลักษณะเฉพาะวัยรุ่นกลุ่มนี้คือ จะสนใจบุคลิกของตนเองมากขึ้น กังวลกับรูปร่างหน้าตาของตน อยากมีเอกลักษณ์เฉพาะตน ต้องการอิสระ เป็นตัวของตัวเอง

4) วัยรุ่นตอนปลาย (17 – 19 ปี) การพัฒนาการของวัยรุ่นเริ่มเข้าสู่วุฒิภาวะอย่างสมบูรณ์แบบในวัยรุ่นตอนปลาย โดยในระยะนี้มักมีการพัฒนาทางด้านจิตใจมากกว่าทางด้านร่างกายโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเกี่ยวกับความนึกคิดปรัชญาชีวิต

นักเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในวัยรุ่น มีอายุระหว่าง 12 – 18 ปี ซึ่งอยู่ในวัยที่มีพัฒนา การด้านต่างๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจและอารมณ์ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา วัยรุ่นจึงเป็นวัยวิกฤตของการปรับตัวมากที่สุดวัยหนึ่ง ซึ่งปัญหาของนักเรียนมัธยมศึกษาที่พบมาก คือ ปัญหายาเสพติด สาเหตุสำคัญ คือ อยากลอง อยากรู้ และถูกชักนำให้ใช้ยาเสพติด แก้ปัญหาทางอารมณ์ ซึ่งระยะแรกจะช่วยลดความเครียด ความวิตกกังวลได้ทันที เพราะฤทธิ์เข้าไป

กระตุ้นประสาททำให้รู้สึกผ่อนคลาย แต่เมื่อใช้ไปนานเข้าก็ทำให้ติดใจ และอยากใช้จนไม่สามารถอยู่ได้ โดยขาดยาเสพติดนั้น นอกจากนี้บุหรี่และเหล้าเป็นยาเสพติดที่วัยรุ่นเสพกันมาก เพราะเห็นว่าแบบอย่างจากผู้ใหญ่ทำให้หลงผิดทำตามอย่าง

6.2) ด้านตัวยา ยา ปัจจุบันมียาชนิดต่างๆ อยู่มากมาย ทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยตัวของยาเองแล้วนั้นมิได้ก่อให้เกิดปัญหาใดๆ จนกว่าคนจะนำยานั้นไปใช้ในทางที่ผิด

6.3) ด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบตัวคนมีอิทธิพลในอันที่จะผลักดันให้คนหันไปใช้ยาเสพติด แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งผลให้มีปัญหาเสพติดมากที่สุดในปัจจุบัน คือ แหล่งชุมชนแออัดหรือแหล่งสลัม ซึ่งเป็นผลพวงของการพัฒนาประเทศทำให้ชาวชนบทอพยพเข้าเมืองใหญ่ที่มีแหล่งงานเพื่อขายแรงงาน สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่นำไปสู่การใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชน ทั้งที่อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมหรือแหล่งอื่นๆ ได้แก่ ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ครอบครัวมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย เพราะไม่มีความมั่นคงทางอาชีพ เป็นแรงงานนอกระบบ ไม่มีกฎหมายคุ้มครอง ปัญหาสาธารณสุข สุขภาพอนามัย เสื่อมโทรมอันเป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อม เต็มไปด้วยมลพิษทั้งในน้ำในอากาศ ปัญหาการติดเชื้อโรคเอดส์ ปัญหาสังคมอื่นๆ ปัญหาความแตกแยกในครอบครัว ปัญหาการค่าประเวณี และปัญหาแหล่งอบายมุข ประเภทต่างๆ ที่มีอยู่ ล้วนเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีส่วนในการผลักดันเด็กและเยาวชนให้หันเข้าหา ยาเสพติดทั้งสิ้น

การแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เกิดผลสำเร็จ จำเป็นต้องดำเนินการจัดการ องค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเฉพาะองค์ประกอบในส่วนของ “คน” นับว่าสำคัญที่สุด การสร้างให้คนมีภูมิคุ้มกันยาเสพติด ถือเป็นกำบังกันยาเสพติดที่สาเหตุ ที่ปัญหา เมื่อคนมีภูมิคุ้มกันยาเสพติดรู้จักการป้องกันตนเองให้รอดพ้นจากปัญหายาเสพติดไม่ว่าจะอยู่ใน สภาพแวดล้อมที่มีทั้งตัวยาเสพติด สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสพยาเสพติด คนๆนั้นก็สามารถนำตนเอง ให้ผ่านพ้นจากปัญหายาเสพติดได้

กล่าวได้ว่าสาเหตุของปัญหายาเสพติด มีองค์ประกอบ 3 ประการที่เป็นสาเหตุของ ปัญหา คือ 1) **ตัวบุคคล** ซึ่งเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อปัญหายาเสพติดมากที่สุด และปัญหาของ นักเรียนมัธยมศึกษาที่พบมากคือ **ปัญหายาเสพติด** 2) **ยา** ที่เป็นปัญหา ได้แก่ แอมเฟตามีน สารระเหย กัญชา เฮโรอีน ผีน อี็กซ์ตาซี(ยาอี) เคตามีน (ยาเค)และโคเคนซึ่งเป็นที่นิยมของกลุ่มวัยรุ่นและ 3) **สิ่งแวดล้อม** ที่อยู่โดยรอบตัวคนมีอิทธิพลในอันที่จะผลักดันให้คนหันไปใช้หรือไม่ใช้ยาเสพติด แบ่ง ได้เป็น 2 ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ คือ แหล่งชุมชนแออัดหรือแหล่งสลัม แหล่งอบายมุข สถานบันเทิง และสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือ ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ครอบครัวมีรายได้ไม่เพียงพอกับ รายจ่าย ปัญหาสาธารณสุข สุขภาพอนามัย เสื่อมโทรมอันเป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อม เต็มไปด้วยมลพิษ ปัญหาการติดเชื้อโรคเอดส์ ปัญหาสังคมอื่นๆ ปัญหาความแตกแยกในครอบครัว ปัญหาการค่าประเวณี

สรุป จากการค้นคว้าเอกสาร สถานภาพของยาเสพติดที่เป็นแก่นของสถานการณ์ที่ผู้วิจัยศึกษาจะนำไปสู่ที่มาของแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการในการแก้ปัญหา ยาเสพติด ได้แก่ สถานการณ์ยาเสพติดโดยทั่วไปที่มีการผลิต และจำหน่ายยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทยยังพบว่ามี ความรุนแรงและแพร่ระบาดอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ด้านความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเกี่ยวข้องกับ ความหมายของยาเสพติด ชนิดและประเภทของยาเสพติด ซึ่งปัจจุบันมีความหลากหลาย ยังไม่เคยถูกนำมาใช้ในสังคมก่อนหน้านี้ ที่สำคัญ คือไม่มีความชัดเจนในเรื่องสถานะทางกฎหมายที่จะใช้ควบคุม ส่วนในด้านนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน ยาเสพติดในโรงเรียนถือเป็นนโยบายสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างจริงจัง เช่น การสร้างภูมิคุ้มกัน ป้องกันยาเสพติดให้เยาวชน ได้แก่ การพัฒนาเสริมสร้างทักษะชีวิต ด้วยการจัดหลักสูตร การเรียนการสอนวิชาเฉพาะชั้น ส่วนสาเหตุของปัญหา ยาเสพติดที่ผู้วิจัยศึกษา สถานการณ์ยาเสพติดประกอบด้วย

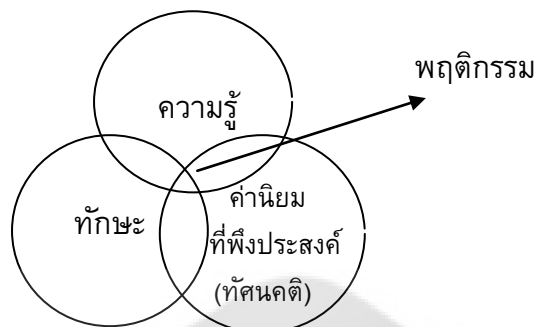
- 1) ตัวบุคคลพบว่าเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อปัญหา ยาเสพติดมากที่สุด (อายุ 12 – 18 ปี) โดยสาเหตุ คือ อยากรู้อยากลอง อยากรู้ และถูกชักนำให้ใช้ยาเสพติดเพื่อแก้ปัญหาทางอารมณ์ ลดความเครียด ความวิตกกังวล
- 2) ตัวยา สาเหตุ คือมียาเสพติดชนิดต่างๆมากมายทั้งถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย
- 3) สิ่งแวดล้อมแบ่งเป็นสิ่งแวดลอมทางกายภาพ สาเหตุ คือ แหล่งชุมชนแออัด แหล่งอบายมุข สภาพสิ่งปลูกสร้างที่ไม่เอื้อต่อการป้องกันยาเสพติด และสิ่งแวดล้อมทางด้านสังคม คือ พฤติกรรมและความ เป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคมที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่นอิทธิพลจากเพื่อน สัมพันธภาพภายใน ครอบครัว และสัมพันธภาพภายในโรงเรียน ปัญหาเศรษฐกิจที่ครอบครัวมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ปัญหาสาธารณสุขที่เป็นผลจากสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น มลพิษ การติดเชื้อเอชไอวี และปัญหา ครอบครัวแตกแยก

สำหรับการสอบถามสถานภาพของยาเสพติดในสถานศึกษา โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา โดยให้ผู้ตอบระบุสภาพปัญหา ยาเสพติดในโรงเรียน และความต้องการหลักสูตรเสริมทักษะชีวิต กลุ่มเด็กและเยาวชนที่คาดว่าจะ เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดอยู่ในช่วงอายุเท่าไร ชนิด ประเภทยาเสพติดที่ระบาดในปัจจุบัน ความรู้ เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด และสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหา มากที่สุด ด้านกายภาพและด้าน สังคม คือ อะไร ตลอดจนข้อเสนอแนะ รายละเอียดจะได้กล่าวในบทต่อไป

2.2.2 หลักการ แนวคิดและทฤษฎีการป้องกันยาเสพติด

การป้องกันยาเสพติดต้องทำให้แตกต่างออกไป เพื่อให้ผู้ได้กับความท้าทายของ สหัฐวรรษใหม่ การป้องกันเป็นแนวคิดที่กว้างและครอบคลุมวิธีการต่างๆ มากมาย คำจำกัดความ ของป้องกันมีผลต่อจุดมุ่งหมายของกิจกรรมป้องกันและการเลือกกลยุทธ์ในการเข้าแทรกแซงปัญหา ที่เหมาะสมที่สุด การป้องกัน หมายถึง การหลีกเลี่ยงบางสิ่งบางอย่างที่อาจเกิดขึ้นซึ่งสามารถเตรียมรับมือและ ตอบโต้ล่วงหน้าเพื่อชะลอการเริ่มต้นของปัญหา (สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2549: 6) สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และความหมายเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด มีรายละเอียดดังนี้

กระบวนการทัศน์ของการป้องกันยาเสพติด การป้องกันการใช้จ่ายยาเสพติดเน้นการบรรลุวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ การให้ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ค่านิยม (อะไรและทำไม) ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ในทางที่ผิดแก่กลุ่มเป้าหมาย การทำให้กลุ่มเป้าหมายได้รับทักษะที่เหมาะสม (วิธี) การปฏิเสธการชักจูงไปสู่ยาเสพติด และส่งเสริมสำนึกในคุณค่าของตนเองและความต้องการอยู่ให้ห่างจากยาเสพติด แสดงดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 กระบวนทัศน์ของการป้องกันยาเสพติด

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2550). การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา. หน้า 7.

การป้องกันยาเสพติด หมายถึง กระบวนการที่ดำเนินการล่วงหน้า โดยการอบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษา ข้อมูลข่าวสารและความรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย แก่กลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง และสัมพันธ์กันในเรื่องคุณภาพชีวิต ยา และยาเสพติด การป้องกันตนเอง ครอบครัว ชุมชนให้รอดพ้นจากยาเสพติดด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันแก่บุคคลให้มีความสามารถที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา อุปสรรค และเหตุการณ์ต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในช่วงชีวิตด้วยการส่งเสริมให้บุคคลใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข รวมทั้งปรับปรุงสภาพแวดล้อมใกล้ตัวที่มีส่วนผลักดันให้กลุ่มเป้าหมายไปใช้จ่ายยาเสพติด (สันติ จัยสิน; และ คณะ. 2544: 42) และพริ้มเพรา ผลเจริญสุข (2545: 87 – 88) กล่าวว่า การป้องกันเป็นการลดอุปสงค์ (Demand Reduction) ของยาเสพติดเพื่อลดจำนวนผู้ติดยาเสพติดมิให้คนไปลองใช้จ่ายยาเสพติด หรือลดปริมาณความต้องการใช้จ่ายยาเสพติด การป้องกันยาเสพติด (Prevention) หมายถึง การให้การศึกษา ข่าวสาร ความรู้ และข้อมูลในเรื่องยาเสพติดอย่างถูกต้องด้วยวิธีการต่างๆ ไปสู่ประชาชน เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันมิให้ประชาชนหันไปใช้จ่ายยาเสพติดเป็นทางออก เมื่อประสบปัญหากับตนเองและครอบครัวและในขณะ เดียวกันก็ดำเนินการป้องกันการแพร่ระบาดของตัวยา รวมทั้งการปรับปรุงสภาพแวดล้อมมิให้มีส่วนผลักดันให้คนไปใช้จ่ายยาเสพติดควบคู่กันไปด้วย การป้องกันสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

การป้องกันระดับ 1 (Primary Prevent) หมายถึง การจัดการล่วงหน้าเพื่อป้องกันการขยายตัวของกาพึ่งพายาเสพติด โดยการจัดสถานะทางสังคมและจิตวิทยาที่เหมาะสมจนกระทั่ง

คนไม่มีความจำเป็นที่จะพยายามหนีความจริง โดยการใช้อันตราย กิจกรรมด้านการป้องกันต่าง ๆ มุ่งสู่กลุ่มที่ถูกระบุว่า อยู่ในภาวะเสี่ยงสูง

การป้องกันระดับ 2 (Secondary Prevention) เป็นการป้องกันการเจ็บป่วยไม่ให้เกิดลงยิ่งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสืบหาผู้ติดเชื้อที่เพิ่งเริ่มใช้ยาเสพติด เป็นการค้นหาสาเหตุ และหาทางหยุดยั้ง หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมตลอดเวลาจนกระบวนการต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อปัญหาให้คลี่คลายลงไปสู่สถานการณ์ปกติโดยเร็วที่สุด ก่อนที่ผลของปัญหานั้นจะนำบุคคลไปสู่การใช้ยาในทางที่ผิดมากขึ้น

การป้องกันระดับที่ 3 (Tertiary Prevention) คือ การกระทำที่ต่อเนื่องจากการป้องกันระดับที่ 2 เพื่อจัดหรือระงับการใช้ยาอย่างรุนแรง เป็นการให้บริการระยะยาว ซึ่งครอบคลุมถึงการให้ความรู้ทางสุขภาพและทางการศึกษา โดยบุคลากรทางวิชาชีพหลายสาขา เช่น แพทย์ จิตแพทย์ ฯลฯ ซึ่งจะเข้าไปช่วยชีวิตเพื่อป้องกันการสูญเสียบุคลิกภาพให้ความช่วยเหลือในระยะวิกฤต และช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสังคม

การป้องกันการใช้ยาเสพติดนั้นเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุอย่างแท้จริง วิธีการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลและการให้การศึกษาแก่เยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องยาเสพติดอย่างถูกต้องเป็นวิธีการที่สำคัญที่จะช่วยให้เยาวชนและประชาชนไม่ตกเป็นทาสของยาเสพติด (สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2548: คำนำ)

แนวคิดการป้องกันยาเสพติดมีแนวคิดว่า การจะแก้ไขปัญหายาเสพติดของระบบใหญ่ได้จำเป็นต้องแก้ไขหรือเปลี่ยนระบบย่อยแต่ละระบบให้ดีเสียก่อน ในการป้องกันยาเสพติดจำเป็นต้องสร้างหรือเปลี่ยนแปลงบุคคลแต่ละคนให้เป็นคนดี จึงจะทำให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จ รูปแบบของการเปลี่ยนแปลงบุคคลที่นิยมใช้กัน ได้แก่ ทฤษฎีที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีเหตุผลและพร้อมที่จะตอบสนอง ทำให้บุคคลสร้างหรือเปลี่ยนแปลงเจตคติอันจะเป็นผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในที่สุด (Socratic – Rational) และทฤษฎีที่เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปทัสฐาน จากกลุ่มที่ตนผูกพันอยู่ (Model Social – Psychological Model) เป้าหมายของการป้องกันยาเสพติด โดยการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคล คือ การที่บุคคลมีเจตคติและพฤติกรรมที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาเสพติด (ประเสริฐ ทรายสวัสดิ์. 2541: 12)

แนวทางปฏิบัติตัวเพื่อไม่ให้ติดยาเสพติด (สมภพ เรื่องตระกูล. 2543: 165 – 166) ได้แก่ 1) ครอบครัวมีความปรองดองกัน มีความอบอุ่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 2) บิดามารดาจับพังกัญญาของบุตร หาทางแก้ไข ให้การสนับสนุนและกำลังใจ 3) หลีกเลี่ยงการคบเพื่อนซึ่งติดยาเสพติด 4) มีความสุจริตในการทำงาน การศึกษาเล่าเรียนและการติดต่อคบหากับผู้อื่น 5) ศึกษาเรียนรู้พิษภัยของยาเสพติด 6) หลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ที่จะเข้าไปมีส่วนพัวพันกับการเสพยา เช่น หลีกเลี่ยงจากกลุ่มคนซึ่งชื่นชอบการดื่มสุราหรือสูบบุหรี่ 7) เตือนใจตัวเองอยู่เสมอว่าการลองเสพยาเสพติดครั้งเดียวทำให้เสพติดได้ 8) เมื่อมีอาการไม่สบายทางร่างกายหรือจิตใจให้พบแพทย์หรือได้รับการรักษาด้วยวิธีที่ถูกต้องไม่ควรรับประทานยาเอง โดยเฉพาะยานอนหลับดื่มสุราเพื่อให้อารมณ์สบาย 9) เลือกรับคบเพื่อนที่มีความคิดสร้างสรรค์ 10) เข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ของทาง

โรงเรียน 11) ร่วมในการเล่นกีฬาของโรงเรียน 12) บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ในโรงเรียน เช่น ดูแลนักเรียนชั้นเล็ก ๆ 13) ตั้งใจเรียนให้ดีที่สุด และเอาเวลาว่างจากการเรียนไปทำประโยชน์ เช่น ดูหนังสือ ช่วยครอบครัวทำงาน 14) เมื่อเกิดปัญหาปรึกษาผู้ใกล้ชิด เช่น ผู้ปกครอง และครู 15) มีงานอดิเรกทำรวมทั้งกิจกรรมเพื่อความเพลิดเพลิน 16) ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เช่น เดินเร็ว ๆ วิ่งว่ายน้ำ เล่นกีฬา 17) ฝึกผ่อนคลายกล้ามเนื้อซึ่งจะช่วยลดความเครียดช่วยให้ผ่อนคลาย 18) นั่งสมาธิ ผลดี คือ ทำให้จิตใจสงบร่างกายแข็งแรง หลับสบาย 19) ปฏิบัติตัวตามหลักพุทธศาสนา เช่น ดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง รักษาศีลห้า ไม่โลภ มีขันติ ความอดทน อดกลั้น วางตนสม่ำเสมอและบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกัน สามารถแสดงได้ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 ปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกัน

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2549). *คู่มือเทคนิคการจัดกิจกรรมเพื่อสอนทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน*. หน้า 8.

การป้องกันยาเสพติดควรเพิ่มปัจจัยป้องกันและแก้ไขหรือลดปัจจัยเสี่ยง การแทรกแซงปัจจัยเสี่ยงตั้งแต่แรกในระหว่างช่วงวัยที่เป็นการกำหนดรูปแบบความคิดและ พฤติกรรมมีผลกระทบมากกว่าการแทรกแซงในภายหลัง จึงมีความจำเป็นต้องระบุปัจจัยเสี่ยงที่มี ในช่วงวัยเด็กระยะต้นทั้งในส่วนตัวบุคคล กลุ่มเพื่อน ครอบครัว สถานศึกษา และสิ่งแวดล้อม แล้ว แก้ไขปัจจัยเสี่ยงเหล่านั้นให้กลับเป็นปัจจัยป้องกัน (สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด. 2549: 7 - 16)

เป้าหมายสำคัญของการป้องกันยาเสพติด คือ เปลี่ยนการถ่วงดุลระหว่างปัจจัยเสี่ยงกับ ปัจจัยป้องกันเพื่อให้ปัจจัยป้องกันมีน้ำหนักมากกว่าปัจจัยเสี่ยง ดังตาราง 3

ตาราง 3 ปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกัน

	ปัจจัยเสี่ยง	ปัจจัยป้องกัน
ภายในครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> -ขาดความผูกพันและขาดการเลี้ยงดูจาก พ่อแม่ ผู้ปกครองหรือผู้ดูแล -การเลี้ยงดูไม่มีประสิทธิภาพ -สภาพแวดล้อมในบ้านวุ่นวาย -ขาดความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ใหญ่ที่มีความห่วงใยและเอื้ออาทร -ผู้ดูแลหรือพ่อแม่ ผู้ปกครองมีปัญหาทางจิตหรือเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม 	<ul style="list-style-type: none"> -ความผูกพันที่เข้มแข็งระหว่างเด็ก ๆ กับครอบครัว -การที่ผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนในชีวิตของเด็ก -การเลี้ยงดูแบบเกื้อหนุนที่ ตอบสนองความต้องการทางการเงิน อารมณ์ การเรียนรู้และสังคมของเด็ก -ขอบเขตที่ชัดเจนและการปฏิบัติตามกฎภายในบ้านอย่างสม่ำเสมอ
ภายนอกครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> -พฤติกรรมในห้องเรียนที่ไม่เหมาะสม เช่น ก้าวร้าวและขาดความยับยั้งชั่งใจ -ความล้มเหลวทางการศึกษา -อ่อนทักษะการเข้าสังคม -การสมาคมกับกลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา รวมทั้งการใช้จ่ายในทางที่ผิด -การรับรู้ที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับขอบเขต และการยอมรับของ พฤติกรรมการใช้ยาในทางที่ผิดในโรงเรียน ในกลุ่มเพื่อนและในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> -การติดตามพฤติกรรมทางสังคม โดยพ่อแม่ ผู้ปกครองอย่างเหมาะสมกับอายุของเด็ก การจำกัดเวลาออกนอกบ้านและการเฝ้าระวังกิจกรรมนอกบ้าน -รู้จักเพื่อนๆ ของลูกและปฏิบัติตาม กฎของบ้าน -ความสำเร็จทางการศึกษาและการ เข้าร่วมในกิจกรรมนอกหลักสูตร -ความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับสถาบัน ทางสังคมที่ดี เช่น โรงเรียน สโมสร และสถาบันทางศาสนา

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2549). *คู่มือเทคนิคการจัดกิจกรรมเพื่อสอนทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน*. หน้า 9.

แนวคิด ทฤษฎีการควบคุมการแพร่ระบาดของยาเสพติด

วรวิทย์ อรรถโกวิทชาติ (2542: 18) กล่าวว่า แนวคิดและทฤษฎีในการควบคุมการแพร่ระบาดของยาเสพติด ได้แก่

Atomistle Concept แนวคิดนี้เชื่อว่า การจะแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ จำเป็นต้องแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงระบบย่อยให้ดีขึ้นก่อน ในกรณีการป้องกันปัญหายาเสพติด จำเป็นต้องสร้างหรือเปลี่ยนแปลง “บุคคล” ในแต่ละคนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จึงจะทำให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จ โดยมีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงในงานด้านการป้องกันยาเสพติดด้วย

1) Socratic – Rational Model การเปลี่ยนแปลงบุคคลตามทฤษฎีนี้ ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีเหตุผล และพร้อมที่จะตอบสนองต่อข่าวสารใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์อยู่เสมอ ข่าวสารใหม่ๆ จะทำให้บุคคลสร้างหรือเปลี่ยนทัศนคติ ซึ่งจะเป็นผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

2) Social – Psychological Model ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลง “พฤติกรรมของบุคคล” จะเกิดขึ้นจากอิทธิพลของบรรทัดฐานจากกลุ่มซึ่งเขาผูกพันอยู่ การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้คือ การหลอมละลายทัศนคติ ค่านิยม และรูปแบบพฤติกรรมที่มีอยู่เดิม (Unfreezing) เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change)

การป้องกันยาเสพติด Atomistle Concept เน้นหนักที่ “ตัวบุคคล” โดยอาศัยกระบวนการเผยแพร่ข่าวสาร การให้การศึกษา และการฝึกอบรม ซึ่งการป้องกันปัญหายาเสพติด ตามทฤษฎีนี้มีข้อจำกัดอยู่ที่ “จำนวนบุคคล” ที่เราต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงนั้น จะต้องเปลี่ยนแปลงบุคคลจำนวนเท่าไร จึงจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดในสังคมทั้งหมด และข้อจำกัดอีกประการหนึ่ง คือ ข่าวสารความรู้ที่ให้ มีลักษณะเป็นหลักการหรือวิชาการนั้น ในทางปฏิบัติไม่อาจนำมาใช้ได้ในชีวิตและสภาพแวดล้อมจริง เช่น เด็กอาจเรียนรู้ว่าการสูบบุหรี่ การดื่มสุรา เป็นสิ่งไม่ดี แต่ในทางปฏิบัติเด็กพบว่า การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา เป็นที่ยอมรับในสังคม

Holistic Concept แนวคิดของทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับ “สภาพแวดล้อม” โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลง “ตัวบุคคล” โดยไม่คำนึงถึงภาวะแวดล้อมนั้น มักเกิดปัญหาขึ้นในทางปฏิบัติ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องและเกื้อหนุนต่อการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคล การลดความต้องการยาเสพติดด้วยการแก้ปัญหาที่เน้นตัวบุคคลแต่เพียงด้านเดียว ย่อมไม่ประสบความสำเร็จ ควรต้องมีการสร้างสรรค์ค่านิยม ทัศนคติ วัฒนธรรม เป็นต้น ของสังคมควบคู่ไปกับการพัฒนาตัวบุคคล โดยมีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงดังนี้ คือ

1) Liberal Model คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ในรูปแบบนี้จะมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ในการทำกิจกรรมต่างๆ

2) Radical Model คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมแบบฉับพลันทันที โดยการนำหลักจิตวิทยามวลชนมาใช้ เช่น การปลุกเร้าให้คนในชุมชนร่วมมือกันแก้ปัญหายาที่เผชิญอยู่

วิธีการในการป้องกันยาเสพติด พริ้มเพรา ผลเจริญสุข (2545: 88 – 91) กล่าวว่า การให้ความรู้ โดยพิจารณาถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้ความรู้โดยตรงตามจุดมุ่งหมายและใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

- 1) เลือกสื่อเผยแพร่ที่เหมาะสมที่เข้าถึงถูกเป้าหมาย
- 2) วิธีการให้ความรู้ไม่ควรเป็นไปในรูปการให้ความรู้ โดยวิทยากรอย่างเดียว ควรจัดในรูปแบบการสัมมนา การอภิปรายกลุ่ม เพื่อให้เกิดความคิดเห็น และความเข้าใจกันในเรื่องเป็นอย่างดี

การเสริมทักษะและกิจกรรมทางเลือก โดย

- 1) สอนที่จะรู้จักปฏิเสธ (ทักษะปฏิเสธ) ที่จะใช้ยาเสพติดหรือลองใช้ยาเสพติด
- 2) ส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ

มาตรการของชุมชน โดยพิจารณากลุ่มเป้าหมายและกลุ่มเสี่ยง

Harm Reduction (HR) ฮาร์ม รีดักชั่น หมายถึง การลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด โดยเฉพาะชนิดฉีดเข้าเส้น อันตรายหลัก คือ การติดเชื้อเอชไอวี และตับอักเสบชนิดบี ซึ่งจะเกิดกับผู้ใช้ยาเสพติดที่ใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน

สันติ จัยสิน; และ คณะ (2544: 216 – 219) กล่าวถึงกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ครบวงจรมี 5 กระบวนการ คือ

กระบวนการที่ 1 การอบรมเข้าค่ายเด็กเยาวชน เพื่อสร้างทักษะชีวิตให้เด็กมีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด

กระบวนการที่ 2 สร้างแผนการเรียนการสอนเด็กเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด ตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาแรกไว้ในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและสุขศึกษา กระจายความรู้จากโรงเรียนสู่ชุมชนในชนบท เช่น โครงการ “การบ้านจากลูกสู่น้อง” โดยให้นักเรียนตั้งแต่อนุบาลจนถึงประถมศึกษาปีที่ 3 กลับบ้านหลังเลิกเรียนไปทำการบ้านกับคุณพ่อ

กระบวนการที่ 3 การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีปัญหา ยาเสพติดไปรับคำปรึกษาที่สถานเอนามัยทุกบ่ายวันศุกร์

กระบวนการที่ 4 การจัดกิจกรรมทางเลือกด้านดนตรีสิ่งแวดล้อมและกีฬา การเรียนดนตรีให้เรียนกับผู้สูงอายุ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาจิตใจ ด้านสิ่งแวดล้อมปลูกฝังเรื่องการเพาะต้นไม้หายาก การอนุรักษ์ ตั้งกลุ่มเยาวชนรักกีฬาออกไปแข่งขันเชื่อมความสัมพันธ์กับตำบลต่างๆ

กระบวนการที่ 5 สร้างความผูกพันระหว่างเด็กกับชุมชน

การป้องกันยาเสพติดโดยทั่วไป จุดเริ่มต้นต้องมองที่ตัวเองเป็นหลัก แล้วจึงขยายการป้องกันไปยังคนในครอบครัว เพื่อน และชุมชนที่ตัวเองอาศัยอยู่ การป้องกันยาเสพติดโดยทั่วไปแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ

การป้องกันและแก้ไขตนเองจากยาเสพติด

- 1) เยาวชนควรศึกษาหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดมีหลายวิธี นอกเหนือจากการศึกษาในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย การรับรู้ข่าวสารต่างๆ จากหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ แล้วนำมาพิจารณาอย่างมีเหตุผล จะทำให้

เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจในโทษภัยและสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทันยุค ทันเหตุการณ์

- 2) มีความภูมิใจโดยนับถือตนเองมีคุณค่าต่อครอบครัว บุคคลอื่น ชุมชนและสังคม
- 3) สำนึกในบทบาทหน้าที่ของตนเอง
- 4) ทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใส
- 5) เลือกคบเพื่อนที่ดี ต้องรู้จักปฏิเสธในสิ่งที่ควรปฏิเสธ เช่น การพูดปฏิเสธ

เมื่อถูกชักชวนให้ลองเสพยาเสพติด เป็นต้น

- 6) ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น การออกกำลังกาย อ่านหนังสือ ทำงานอดิเรก

เล่นดนตรี เป็นต้น

- 7) รู้จักแก้ปัญหาชีวิตไปในทางที่ถูก รู้จักกล้าเผชิญปัญหา แก้ปัญหาด้วย

การคิดไตร่ตรองด้วยเหตุผล

- 8) ปรึกษาผู้ใหญ่เมื่อมีปัญหา หากมีปัญหาก็ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง

ควรปรึกษาผู้ใหญ่ทันที อย่าหลีกเลี่ยงปัญหาหรือแก้ไขปัญหาวัยวิธีที่ไม่ถูกต้อง

การป้องกันและแก้ไขครอบครัวของตนเองจากปัญหายาเสพติด ครอบครัวเป็นสถาบันแรกของสังคมที่ทุกคนได้มีโอกาสสัมผัส การสร้างให้คนมีคุณค่าความเป็นมนุษย์ต้องเริ่มจากสิ่งใกล้ตัวของคนนั้น คือ ครอบครัวที่อบอุ่น บิดา มารดา จึงเป็นบุคคลสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน ผู้ที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดมักกล่าวว่า ครอบครัวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการป้องกันยาเสพติด เนื่องจากผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีปัญหา ครอบครัวขาดความรัก ความอบอุ่น ขาดบิดา มารดา ขาดการอบรมเลี้ยงดู ขาดความสัมพันธ์ในครอบครัว ความใกล้ชิดบิดา มารดา เป็นต้น ในฐานะที่ตัวเราเป็นสมาชิกของครอบครัว ทุกคนในครอบครัวก็ต้องมีบทบาทต่อครอบครัว เพื่อให้สมาชิกภายในครอบครัวมีภูมิคุ้มกันให้ปลอดภัยจากการติดยาเสพติด โดย

- 1) สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว พ่อ แม่ ต้องให้

ความรัก ความอบอุ่น และเป็นเพื่อนที่ดี และเป็นที่ปรึกษาของลูกเมื่อมีปัญหา พี่น้องต้องรักกัน ช่วยเหลือกัน

- 2) รู้จักบทบาทหน้าที่ของตัวเองในการเป็นสมาชิกในครอบครัว โดยปฏิบัติ

ตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ ศึกษาเล่าเรียนและช่วยเหลือการทำงานในครอบครัว ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ถ้าสมาชิกในครอบครัวคนใดติดยาเสพติด ต้องให้ความช่วยเหลือ โดยปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ ศึกษาเล่าเรียนและช่วยเหลือการทำงานในครอบครัว ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจและร่วมมือแก้ไขปัญหาดังนี้

- 1) ถ้าลูกติดยาเสพติด พ่อแม่ควรทำจิตใจให้สงบ ไม่ว่าความดุด่าหรือลงโทษ

ต้องทำใจยอมรับความจริง เอาใจใส่เพิ่มขึ้น และหาทางแก้ไขปัญหาคต่อไป โดย

- ชี้แจงให้ลูกเข้าใจถึงอันตรายของยาเสพติด และให้โอกาสลูกตัดสินใจ

- พ่อแม่ควรแนะนำให้ลูกเข้ารับการรักษาด้วยความสมัครใจ และต้องให้กำลังใจ เพราะผู้ติดยาเสพติดส่วนมากจะเป็นพวกที่มีปมด้อย จะต้องมีการชี้แนะ ติดตามและช่วยเหลือ ผู้ติดยาเสพติดจะไม่เชื่อฟังญาติพี่น้องหรือผู้มีบุญคุณ

- ในกรณีที่ลูกต้องเข้ารับการรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายกับทางโรงพยาบาล ตามระยะเวลาที่แพทย์กำหนด พ่อแม่และสมาชิกคนอื่น ๆ ในบ้านจะต้องเตรียมความพร้อมในการที่จะรับเขากลับเข้าบ้านโดยความรู้สึกอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และความรู้สึกที่ไม่โดดเดี่ยว

- เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมบางอย่าง เช่น ให้เขาห่างจากสถานที่หรือเพื่อนที่ชักนำไปสู่ยาเสพติด เช่น การเปลี่ยนโรงเรียน เปลี่ยนที่อยู่อาศัย เป็นต้น

2) ถ้าสมาชิกที่เป็นพ่อหรือแม่ ติดยาเสพติดหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด สมาชิกภายในบ้านควรจะนำปัญหานี้ไปปรึกษาและขอความช่วยเหลือจากญาติผู้ใหญ่ หรือจากหน่วยงานที่ให้บริการด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น โรงพยาบาลของรัฐ

การป้องกันและแก้ไขชุมชนของตนเองให้ปลอดภัยจากปัญหายาเสพติด การแก้ปัญหาก็ต้องทำที่คน ด้วยแนวทางพัฒนาปัญหายาเสพติดยังเกี่ยวเนื่องกับอิทธิพลผลประโยชน์ การใช้อำนาจและกลไกรัฐมีข้อจำกัด และการแก้ปัญหาดังกล่าวจึงต้องใช้พลังบริสุทธิ์ของประชาชนเข้าดำเนินการ

แนวทางการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน เนื่องจากได้มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดเข้าไปในโรงเรียนและทำให้นักเรียนติดยาเป็นจำนวนมาก และยังร่วมในกระบวนค้ายาเสพติด บุคลากรผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น ครู เจ้าหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการทุกระดับ เจ้าหน้าที่ตำรวจ บุคลากรด้านสาธารณสุข ตลอดจนผู้ปกครองจึงควรทราบแนวทางป้องกันการใช้ยาเสพติดในโรงเรียน วิธีป้องกันไม่ให้เกิดนักเรียนติดยาเสพติดแบ่งออกเป็น 5 ประการ คือ 1) ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดแก่นักเรียน 2) ให้เด็กได้มีพัฒนาการทางด้านอารมณ์และความนึกคิด 3) มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ 4) สร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กนักเรียนด้านยาเสพติด 5) ฝึกทักษะการต่อต้านการเสพยาเสพติด

วิธีป้องกันไม่ให้เกิดนักเรียนติดยาเสพติด แบ่งออกเป็น 5 วิธี (สมภพ เรื่องตระกุล. 2543: 171 – 176) คือ

1) ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติด ให้เด็กนักเรียนทราบเกี่ยวกับฤทธิ์ของยาเสพติด อาการเสพติด อันตรายและพิษของยาเสพติด ตลอดจนวิธีการแพร่ระบาด เป็นการสร้างภาพพจน์ที่ร้ายแรงและเป็นอันตรายอย่างยิ่งของยาเสพติดชนิดต่างๆ เช่น บุหรี่ สุรา เฮโรอีน โคเคน และยาอี ให้เด็กรับทราบโดยที่เด็กยังไม่เคยรู้มาก่อน หรืออาจรู้มาผิดๆ เมื่อเด็กเกิดความกลัวต่อพิษภัยดังกล่าว โอกาสที่เด็กจะไปเสพยาเสพติดก็จะลดน้อยลง

วิธีการเผยแพร่ความรู้ อาจทำในรูปของการแจกแผ่นพับหรือเอกสารจัดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนี้ เช่น แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา หรือตำรวจมาพูดให้เด็กฟังเป็นครั้งคราว

นอกจากนี้ยังอาจจัดให้มีชั่วโมงเรียนเรื่องยาเสพติดในตารางสอนรวมทั้งให้เด็กทราบเกี่ยวกับความคิดเห็นของสังคมที่มีการรณรงค์ให้เลิกการเสพยา เช่น เลิกบุหรี่ยาสูบและดื่มสุรา

2) ให้เด็กได้มีพัฒนาการทางด้านอารมณ์และความนึกคิด

การเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์และความนึกคิดเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กมีแรงจูงใจที่จะไม่เสพยาเสพติด ด้วยการจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เด็กเกิดความสำนึกในคุณค่าของตัวเอง และแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เช่น ให้เด็กคอยดูแลความปลอดภัยของเด็กอนุบาล หรือมีเวรกันทำความสะอาดห้องเรียน โดยกำหนดให้เด็กทำคนเดียวหรือทำเป็นกลุ่ม

การทำงานเป็นกลุ่มจะช่วยให้ปฏิสัมพันธ์หรือการติดต่อพูดคุยกับเพื่อนเกิดผลดีต่อเด็ก เช่น เด็กรู้จักการสมาคม ไม่เป็นเด็กเก็บตัว หรือคบคนยาก มีการสื่อสารที่ดี มีการปรึกษาหารือร่วมกัน แสดงความเห็นอกเห็นใจกันและเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

การแสดงออกดังกล่าวจะทำให้เด็กเกิดความคิดว่าการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเช่นนี้เป็นสิ่งดีงาม และแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งควรปฏิบัติให้เป็นนิสัย การที่เด็กได้สัมผัสกับความรู้สึกเช่นนี้ เด็กจะเกิดความสำนึกในคุณค่าของตัวเอง โอกาสที่เด็กจะลงเสียภัยไปกับการเสพยาอันตรายก็จะลดน้อยลง

3) มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์

3.1) ตั้งศูนย์เยาวชนให้นักเรียนได้มีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ช่วยเหลือชุมชนต่างๆ สอนหนังสือให้นักเรียนนอกเวลา การเล่นกีฬา เช่น ฟุตบอล บาสเก็ตบอล บิงปอง และเทนนิส รวมทั้งจัดให้มีงานอดิเรก เช่น เย็บปักถักร้อย และทำสวนปลูกต้นไม้

3.2) นำนักเรียนไปเที่ยวพักผ่อน ตามสถานที่ต่างๆ เช่น เขาหิน สวนสาธารณะ สถานที่ประวัติศาสตร์ เช่น อยุธยา เพื่อให้เด็กได้มีความสนใจต่อความเป็นไปของโลกภายนอก มีมุมมองชีวิตกว้างขึ้น เป็นการเสริมทักษะด้านความคิดและความรู้รอบตัว ซึ่งจะเสริมประสิทธิภาพของการทำงานเป็นกลุ่ม เกิดความเชื่อมั่นและความรู้สึกในคุณค่าของตนเอง

3.3) ให้นักเรียนมีการออกกำลังกาย ที่มีลักษณะเฉพาะบางอย่างเพื่อเป็นการคลายเครียด เช่น เต้นแอโรบิคหรือเดินทางไกลออกจากโรงเรียนไปที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ผลดีต่อเด็กคือ ในช่วงออกกำลังกายนี้จะมีสารเคมีหลังจากสมองเรียกว่า “เอ็นดอร์ฟิน” สารนี้มีคุณสมบัติที่ดี 3 ประการ คือ (ก) ทำให้เกิดความสุข (ข) ลดอาการปวด (ค) ช่วยให้นอนหลับสบาย

3.4) การจัดให้เด็กได้เล่นดนตรี เช่น ดนตรีไทยและดนตรีสากลจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะการที่ประสาทสัมผัสของเด็กได้รับการกระตุ้นจากความไพเราะของเสียงดนตรี ย่อมจะส่งผลดีให้จิตใจเด็กอ่อนโยน ความกระตือรือร้นที่มีอยู่ในจิตใจจะลดน้อยลงรวมทั้งการที่จะไปมีพฤติกรรมเสี่ยงภัย เช่น การเสพยาก็จะลดน้อยลงด้วยเช่นกัน

3.5) จัดให้มีพระมาเทศน์ให้เด็กฟังเป็นครั้งคราว ผลดีที่จะได้รับคือ นอกจากจะเป็นการสอนทางด้านศีลธรรมแล้ว พระท่านอาจจะสอดแทรกเรื่องภัยของยาเสพติดเข้าไปด้วย

4) สร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กนักเรียนต้านยาเสพติด

สังคมมีส่วนให้เด็กเสพยาเสพติด เช่น การสูบบุหรี่หรือดื่มสุรา เนื่องจากใน

สังคมบางกลุ่มยังถือว่าการสูบบุหรี่หรือดื่มสุราเป็นสิ่งปกติ นอกจากนี้สื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์หรือหนังสือพิมพ์ก็มี การโฆษณาบุหรี่และสุรา ซึ่งจากการกระทำดังกล่าวมีผลให้เด็กไขว่คว้าหาการเสพยาเสพติดเป็นสิ่งผิดหรือสิ่งถูกต้อง

มีงานวิจัยของอิวาน และคณะในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้นำเสนอวิธีการให้เด็กได้มีภูมิคุ้มกันในการต่อต้านยาเสพติด ด้วยการฉายภาพยนตร์แสดงให้เห็นพิษภัยของการสูบบุหรี่รวมทั้งแสดงวิธีการที่เด็กจะรู้จักปฏิเสธต่อการเสพยาเสพติด ปรากฏว่าได้ผลสำเร็จเป็นอย่างดี

5) ฝึกทักษะการต่อต้านการเสพยาเสพติด

การฝึกทักษะให้เด็กเกี่ยวกับวิธีการต่อต้านยาเสพติด ปรากฏว่าเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ โดยเน้นที่การลงมือกระทำจริงๆ ด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

5.1) สร้างแนวร่วมต้านยาเสพติด เช่น ให้นักเรียนนำข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดไปบอกให้ทางบ้าน เช่น บิดามารดาทราบ

5.2) สอนนักเรียนให้ทราบถึงสถานการณ์ซึ่งเสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด เช่น อยู่ในกลุ่มคนที่ชื่นชอบการเสพยาเสพติด งานสังคม และการออกไปเที่ยวตามสถานที่บันเทิงต่างๆ และแนะนำให้เด็กหลีกเลี่ยงสถานที่ดังกล่าวหรือถ้าจำเป็นต้องไปและถ้าเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่จะต้องเสพยาเสพติด ให้บอกปฏิเสธไปโดยเด็ดขาด

5.3) จัดให้มีผู้นำกลุ่มนักเรียนซึ่งอาจเป็นนักเรียนชั้นโตกว่าหรืออาจเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนก็ได้ถ้าผู้นั้นมีศักยภาพพอที่จะเป็นผู้นำโดยให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องของยาเสพติด โดยมีหลักการว่านักเรียนมักจะเชื่อเด็กวัยรุ่นด้วยกันมากกว่าผู้ใหญ่ และผู้ที่เรียนอยู่ด้วยกันก็จะสามารถสังเกตพฤติกรรมของเด็กนักเรียนด้วยกันได้ใกล้ชิดกว่า

5.4) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดที่ถูกต้อง โดยการเอาข้อมูลจากหน่วยงานยาเสพติดของชาติ หรือให้มีการสำรวจกันเองในกลุ่มนักเรียน แล้วเปิดเผยข้อมูลให้ทั้งโรงเรียนได้ทราบ ซึ่งวัยรุ่นมักจะประเมินอัตราการเสพยา บุหรี่และสุรา สูงกว่าความเป็นจริง

5.5) สอนให้เด็กได้เรียนรู้ถึงการโฆษณาเกี่ยวกับบุหรี่หรือสุราว่าผู้โฆษณาจะไม่บอกถึงภัยอันตรายอันแท้จริงของสารเสพติดดังกล่าว เนื่องจากมีจุดมุ่งหมายเพียงประการเดียวของบริษัทคือ จำหน่ายสินค้าให้ได้มากที่สุด

วิธีการ

ส่วนใหญ่จะกระทำกับนักเรียนตั้งแต่เกรด 5 (ป.5) ขึ้นไป ระยะเวลาของโครงการจะแตกต่างกันตั้งแต่ 3 ถึง 20 ครั้ง ความถี่ของการกระทำ 1 – 3 ครั้งต่อสัปดาห์ ส่วนใหญ่ผู้ดำเนินการคือครูและนักเรียนที่จบการศึกษาแล้ว

ระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

การสำรวจสภาพปัญหาจะทำให้ทราบถึงสถานการณ์ปัญหาและกำหนด

กลุ่มเป้าหมายดำเนินงานได้ชัดเจน การดำเนินการในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2550: 12 – 20) มีดังนี้

กลุ่มนักเรียนทั่วไปที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด นักเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด การดำเนินงานในกลุ่มนักเรียนที่ไม่มีประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติดจึงเป็นกิจกรรมด้านการป้องกันภาพกว้างที่ครอบคลุมนักเรียนทั่วไปในโรงเรียน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันมีมาตรการในการดำเนิน คือ มาตรการทางการศึกษา ในการให้การศึกษาเพื่อป้องกันยาเสพติด

การป้องกันและแก้ไขการสูบบุหรี่ ควรแก้ที่ค่านิยมเป็นอันดับแรก โดยต้องอาศัยความร่วมมือจะหลายฝ่าย (สุวัฒน์ วีระเวชเจริญชัย. 2547: 150 – 151) ดังนี้

- 1) บิดามารดาหรือผู้ปกครองจะต้องไม่สูบบุหรี่เป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กเห็น และควรสั่งสอนหรือห้ามปรามเด็กๆ ของตนมิให้ริเริ่มหัดสูบบุหรี่
- 2) ครูไม่ควรสูบบุหรี่เพื่อจะได้เป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียน และทางโรงเรียนควรห้ามนักเรียนทุกคนสูบบุหรี่ ตลอดจนให้ความรู้และทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับบุหรี่
- 3) พระภิกษุสงฆ์ควรเทศน์และแสดงตนเป็นตัวอย่างแก่อุบาสกและอุบาสิกาในเรื่องการไม่สูบบุหรี่ นอกจากนี้ อุบาสกและอุบาสิกาก็ไม่ควรนำบุหรี่ไปถวายพระภิกษุสงฆ์ด้วย
- 4) แพทย์ควรทำตนเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน และชี้ให้เห็นถึงพิษของบุหรี่
- 5) เจ้าหน้าที่สาธารณสุขควรร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐบาลและองค์การเอกชนอื่นๆ เพื่อชี้แจงถึงอันตรายของบุหรี่ต่อสุขภาพของประชาชน ด้วยการเขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ บรรยายทางวิทยุ โทรทัศน์ และแทรกเข้าไปในงานศิลปะ ต่างๆ เช่น เพลง ละคร ภาพยนตร์ การ์ตูน รูปภาพ และคำขวัญที่ต่อต้านการสูบบุหรี่
- 6) รัฐบาลควรดำเนินการตามข้อเสนอแนะขององค์การอนามัยโลกเกี่ยวกับการจำกัดการสูบบุหรี่ ดังนี้

- ควรออกกฎหมายห้ามการโฆษณาบุหรี่
- ให้เขียนไว้ที่ริมซองว่าการสูบบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ
- ให้บุหรี่ทุกซองแสดงส่วนผสมของนิโคตินและทาร์ไว้ให้ชัดเจน
- ให้บุหรี่ทุกซองเขียนไว้ชัดเจนว่า ทำอย่างไรจึงจะลดการสูบบุหรี่ลงได้
- สร้างระบบภาษีให้สูงสำหรับบุหรี่ที่มีนิโคตินและทาร์จำนวนมาก
- เพิ่มภาษียาสูบให้สูงขึ้น สร้างเกณฑ์ไม่ควรสูบบุหรี่เกินวันละ 4 มวน
- รัฐบาลควรกำชับให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการจับกุมและปรับอย่างจริงจัง

สำหรับผู้สูบบุหรี่ในที่สาธารณะ เช่น ในโรงภาพยนตร์

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎีการป้องกันยาเสพติด พบว่าการป้องกันยาเสพติดเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุอย่างแท้จริง เป็นกระบวนการที่ดำเนินการล่วงหน้า โดยการอบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษา ข้อมูลข่าวสารและความรู้ถูกต้องทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย แก่ประชาชน และสัมพันธ์กันในเรื่องคุณภาพชีวิต ยา และยาเสพติด การป้องกันตนเอง ครอบครัว ชุมชนให้รอดพ้นจากยาเสพติด โดยมีวิธีการในการป้องกัน ใช้รูปแบบของการเปลี่ยนแปลงที่ตัวบุคคล คือ ใ้บุคคลมีเจตคติและพฤติกรรมที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งวิธีการในการป้องกัน ได้แก่ การให้ความรู้ การเสริมทักษะกิจกรรม

ทางเลือก โดยการสอนให้รู้จักการปฏิเสธ และส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ สำหรับวิธีการป้องกันยาเสพติด ในโรงเรียนแบ่งเป็น 5 วิธี คือ 1) ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดแก่นักเรียน 2) ให้เด็กได้มีพัฒนาการทางด้านอารมณ์และความนึกคิด 3) มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ 4) สร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กนักเรียนต้านยาเสพติด 5) ฝึกทักษะการต่อต้านการเสพยาเสพติดและมีการสร้างสรรค์ค่านิยม เจตคติ วัฒนธรรม ของสังคมควบคู่ไปกับการพัฒนาตัวบุคคล โดยมีรูปแบบการเปลี่ยนแปลง ดังนี้ คือ 1) Liberal Model คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ในการทำกิจกรรมต่างๆ 2) Radical Model คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมแบบจับปล้นทันที โดยการนำหลักจิตวิทยามวลชนมาใช้ เช่น การปลุกเร้าให้คนในชุมชนร่วมมือกันแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่

สำหรับทฤษฎีที่ผู้วิจัยนำมาใช้คือ Atomistle Concept ที่เชื่อว่าการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดต้องเปลี่ยนแปลงตัวบุคคล เชื่อว่าทุกคนเป็นคนมีเหตุผลพร้อมตอบสนองต่อข่าวสารใหม่ๆ ข่าวสารใหม่ๆ ทำให้บุคคลสร้างหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และอิทธิพลจากบรรทัดฐานของกลุ่มที่แต่ละคนผูกพันอยู่จะหล่อหลอมทัศนคติ ค่านิยม รูปแบบพฤติกรรมที่มีอยู่เดิม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคลได้ พร้อมกับนำทฤษฎี Holistic Concept ซึ่งแนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม คือ การลดความต้องการยาเสพติดด้วยการแก้ปัญหาที่ตัวบุคคล ด้านเดี่ยวย่อมไม่ประสบความสำเร็จต้องมีการสร้างค่านิยม ทัศนคติ วัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาตัวบุคคล

2.2.3 การเรียนรู้เพื่อป้องกันยาเสพติด

การเรียนรู้ สุรงค์ โค้วตระกูล (2541: 187) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนปริมาณความรู้ของผู้เรียน ส่วนพรธิดา วิเชียรปัญญา (2547: 116) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยทั่วไป หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการฝึกหัด หรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวทั้งทางด้านส่วนตัว สังคม และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงได้ สำหรับการเรียนรู้เพื่อป้องกันยาเสพติดที่นำมาใช้สำหรับพัฒนาหลักสูตรเสริมครั้งนี้เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เพื่อป้องกันยาเสพติดมีรายละเอียด ดังนี้

ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบพุทธินิยมและการแก้ปัญหา ซึ่งบรูเนอร์ให้ความสำคัญกับโครงสร้างและการค้นพบ การเรียนรู้หลักการซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นเพอวมุขเวียนต่อเนื่องกันไป (Spiral Curriculum) มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความเข้าใจในโครงสร้าง คือ เมื่อเด็กโตพอที่จะสามารถจับความหมายของความคิดพื้นฐาน บรูเนอร์มีความเชื่อเช่นเดียวกับเพียเจต์ว่า เด็กแต่ละวัยมีลักษณะของ

พัฒนาการทางความคิดแตกต่างกัน (ศิริบุรณ์ สายโกสุม. 2551: 89 – 99; อ้างอิงจาก ; Bruner; & et al. 1960) โดยแบ่งเป็น

- 1) เด็กวัยก่อนเข้าเรียน หรือเด็กปฐมวัย ความคิดพื้นฐานของเด็กอยู่ในรูปของการกระทำ บรูเนอร์เรียกวัยนี้ว่า Enactive คือ การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมการสัมผัสจับต้อง
- 2) วัยเด็ก ความคิดพื้นฐานของเด็กจะเป็นรูปภาพ หรือภาพในใจเป็นความสามารถในการจินตนาการ สร้างมโนภาพโดยไม่ต้องสัมผัสของจริง ซึ่งเรียกพัฒนาการในวัยนี้ว่า Iconic
- 3) วัยเด็กตอนปลาย หรือวัยรุ่นตอนต้น เริ่มมีสูตรทางคณิตศาสตร์ ข้อสันนิษฐาน สัญลักษณ์ ความเป็นเหตุเป็นผล เริ่มเข้าใจสิ่งที่ซับซ้อนเป็นนามธรรม บรูเนอร์ เรียกวัยนี้ว่า Symbolic บรูเนอร์เห็นว่าแม้แต่เด็กเล็กๆ สามารถจับสาระของความคิดพื้นฐาน แต่จะอยู่ในรูปแบบที่ง่าย ๆ และหยั่งรู้ ในวัยต่อมาเมื่อความคิดมีวุฒิภาวะขึ้น เด็กสามารถนำความคิดอันเดิมกลับเข้ามาใหม่ในรูปแบบที่มีความซับซ้อน บรูเนอร์เรียกสิ่งนี้ว่า หลักสูตรแบบพินเฟือง (Spiral Curriculum)

การเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery learning) บรูเนอร์เห็นว่า การเรียนรู้ในโรงเรียนเน้นการเรียนรู้ที่ละขั้นตอนอย่างค่อยเป็นค่อยไปมากเกินไป ไม่ว่าจะเป็นภาษา ตัวเลข หรือสูตรต่างๆ ซึ่งไม่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้นอกชั้นเรียนได้ การสอนแบบโปรแกรมทำให้ผู้เรียนต้องพึ่งพาสิ่งเร้าหรือสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ทำเพียงเพื่อให้ได้รับรางวัล

แทนที่ครูจะสอนเนื้อหาซึ่งคัดสรรและจัดเตรียมมาแล้ว ครูควรให้เด็กเผชิญกับปัญหาและช่วยให้เด็กแสวงหาคำตอบโดยอิสระหรือโดยการอภิปรายกลุ่ม การเรียนรู้อย่างแท้จริงจะเกิดได้ต่อเมื่อมีความเข้าใจว่าจะใช้สิ่งที่เราเรียนรู้มาอย่างไร การช่วยให้เด็กมีความเข้าใจขึ้นมาด้วยตนเองจะเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับเขายิ่งกว่าการที่ผู้อื่นเสนอแนวความคิด การเกิดความเข้าใจขึ้นมาด้วยตนเองย่อมจะเป็นรางวัลด้วยตัวของมันเองเพราะสามารถทำให้สิ่งที่ตนสงสัยมีความหมาย การที่เด็กสามารถค้นหาคำตอบด้วยตนเองไม่เพียงจะช่วยพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาแต่ยังช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในความสามารถในการเรียนรู้ ทำให้สามารถจะแก้ปัญหาในวัยต่อมาเป็นการเรียนรู้วิธีเรียน และการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้วมาสัมพันธ์กับสิ่งที่เรียนรู้เป็นสาระสำคัญของวิธีการศึกษาด้วยค้นพบ

การใช้วิธีการค้นพบในห้องเรียน

- 1) สิ่งแรกที่ต้องทำ คือ การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย เป็นกันเอง ทำให้นักเรียนรู้สึกอบอุ่น มั่นใจ
- 2) จัดสภาพการเรียนรู้ซึ่งช่วยให้เกิดการค้นพบ คือ
 - ให้นักเรียนอภิปรายหัวข้อที่มีความคุ้นเคย หรือแสดงความคิดเห็น
 - ให้ข้อมูลที่จำเป็นโดยให้นักเรียนอ่านหนังสือ จดคำบรรยาย หรือดูภาพยนตร์
- 3) วางโครงสร้างการอภิปรายโดยการตั้งคำถามขึ้นมา หรือตั้งประเด็นที่ท้าทายให้นักเรียนเลือกหัวข้อ
 - ในบางกรณีอาจกระตุ้นให้นักเรียนหาข้อสรุป

- ตั้งประเด็นที่กระตุ้นโดยไม่ได้มีเพียงคำตอบเดียว
 - ถ้าหัวข้อมีความซับซ้อนให้เสนอหัวข้อย่อยขึ้นมา
- 4) ถ้ามีเวลาจำกัดพูดได้เพียงหัวข้อเดียว ให้ทุกคนล้อมวงอภิปรายร่วมกัน
- ถามคำถามที่กระตุ้นให้เกิดการประยุกต์ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน
 - ให้เวลาอย่างเหมาะสมสำหรับการตอบสนองครั้งแรก และมีการโต้ถาม
- ข้อมูลลึกซึ้งขึ้นตามความเหมาะสม
- ในการเลือกให้นักเรียนเล่า ใช้เทคนิคการสนับสนุน ขณะเดียวกันพยายามไม่เรียกแต่นักเรียนฉลาด กล้าแสดงออก หรือพูดชัดเจน
- 5) ถ้ามีเวลาเพียงพอและต้องมีการอภิปรายข้อถกเถียง หรือหัวข้อย่อย ให้แบ่งชั้นเป็นกลุ่มย่อย ขณะอภิปรายให้ทุกคนในกลุ่มมีการประสานสายตากัน ให้แต่ละกลุ่มหนึ่งเป็นวงกลม และเลือกกลุ่มกันเอง หรือใช้การนับ
- 6) ให้แต่ละกลุ่มเลือกผู้ดำเนินการอภิปราย และผู้บันทึก
- 7) ให้แต่ละคนใช้เวลา 3 นาที เขียนปฏิกริยาครั้งแรกต่อหัวข้อการอภิปราย ก่อนจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- 8) ให้สังเกตพฤติกรรมของกลุ่มขณะอภิปราย แทรกแซงเท่าที่จำเป็นเพื่อให้การอภิปรายดำเนินไปอย่างสร้างเสริม
- ถ้ากลุ่มอภิปรายบิดเบือนไปจากหัวข้อที่กำหนด หรือสมาชิกคนใดผูกขาดการพูดหรือกลุ่มบีบให้สมาชิกคนใดเปลี่ยนความคิดเห็น พยายามแก้ไขสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น
 - หลีกเลี่ยงการตอบคำถาม หรือมีส่วนในการอภิปราย
- 9) หลังจากใช้เวลาอภิปรายอย่างกว้างขวางให้ช่วยกันสรุป
- ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มรายงานสรุปสาระสำคัญที่ได้ อาจเขียนหัวข้อบนกระดาน และให้เพื่อนวิจารณ์ และให้แต่ละกลุ่มเขียนเค้าโครงสรุปสั้นๆ
- 10) ให้โอกาสนักเรียนแต่ละคนได้มีการเรียนรู้แบบค้นพบ โดยทำโครงการ หรือทำรายงานในแต่ละภาควิชา

ธรรมชาติของการแก้ปัญหา การแก้ปัญหามีอยู่ 3 ประเภท ที่นักเรียนพบในโรงเรียนและนอกโรงเรียน คือ การแก้ปัญหาที่พบโดยทั่วไป

ประเภทที่ 1 เป็นโจทย์ทางคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีโครงสร้างปัญหาหรือโจทย์มีการวางโครงสร้างไว้อย่างดี การแก้ปัญหาโดยการทบทวน และประยุกต์ใช้วิธีการเฉพาะ คำตอบหรือการแก้ปัญหาประเมินจากมาตรฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

ประเภทที่ 2 ไม่ได้จัดวางโครงสร้างไว้เป็นปัญหาที่พบในชีวิตประจำวัน และในทางด้านเศรษฐศาสตร์ หรือจิตวิทยา ปัญหาซึ่งไม่มีโครงสร้างมีความซับซ้อนกว่า เกณฑ์การตัดสิน หรือการประเมินคำตอบไม่ชัดเจนหรือแน่นอนเท่าประเภทที่ 1

ประเภทที่ 3 ได้รวมเอาปัญหาซึ่งไม่ได้มีการวางโครงสร้างไว้แต่มีความแตกต่างที่สำคัญจากประเภทที่ 2 สองประการ คือ ปัญหามักแบ่งเป็น 2 ฝ่าย เพราะกระตุ้นให้เกิดปฏิกริยาทาง

อารมณ์ ประการต่อมาเป้าหมายพื้นฐานไม่ใช่เพื่อเกิดปฏิบัติการ แต่เป็นการใคร่ครวญพิจารณา หาเหตุผล ปัญหาเหล่านี้มักเป็นประเด็นต่างๆที่มีขึ้นในสังคม

แม้ว่าความแตกต่างในประเภทของปัญหาแบ่งเป็น 3 ประเภท แต่การแก้ปัญหาโดยทั่วไปไม่แตกต่างกัน การแก้ปัญหาแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ตระหนักถึงปัญหาที่มี ปัญหาที่มีการวางโครงสร้างเป็นอย่างดีมักเป็นปัญหาที่ครูบอกให้นักเรียนทำในรูปของแบบฝึกหัดในห้องเรียน หรือการให้การบ้านนักเรียน ปัญหาประเภทที่ 2 และ 3 มักเป็นปัญหาที่ซ่อนเร้นจากสายตาของคนส่วนใหญ่ ผู้ที่มีลักษณะของการแก้ปัญหาที่ดีจะต้องมีความไวในการรับรู้ตระหนักถึงปัญหารวดเร็วกว่าคนทั่วไป สิ่งที่จะนำไปสู่การค้นพบปัญหา คือ ความอยากรู้อยากเห็น หรือความไม่พอใจในสภาพที่เป็นอยู่ จะต้องตั้งคำถามกับตนเอง เด็กส่วนใหญ่ขาดความพร้อมในการค้นหาปัญหา เพราะโรงเรียนไม่ได้เตรียมสิ่งเหล่านี้ให้นักเรียน โรงเรียนมักเน้นปัญหาที่มีการวางโครงสร้างอย่างดี การรู้ปัญหา หรือตระหนักถึงปัญหาเป็นทักษะที่สามารถพัฒนาได้เช่นเดียวกับกระบวนการด้านความคิดอื่นๆ โดยการสอนและการฝึกฝน

ขั้นตอนที่ 2 ความเข้าใจธรรมชาติของปัญหา เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากที่สุด กระบวนการแก้ปัญหา ผู้แก้ปัญหาจะต้องสร้างสิ่งที่เป็นตัวแทนที่ดีที่สุดหรือเข้าใจถึงธรรมชาติของปัญหาหรือประเด็นปัญหา การเน้นสิ่งที่เป็นตัวแทนที่ดีที่สุดของปัญหา ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ

1) ปัญหาอาจแสดงออกได้ในหลายวิถีทาง ด้วยการเขียนเป็นรูปภาพ สมการ กราฟ แผนภูมิ แผนผัง

2) การเสนอปัญหาเป็นการกำหนดปริมาณและชนิดของการแก้ปัญหา การเสนอปัญหาบางครั้งทำไม่รัดกุม ไม่เหมาะสม ซึ่งจะมีผลต่อการแก้ปัญหา นักวิจัยเรียกกระบวนการที่ทำในขั้นตอนนี้ว่าการวางกรอบปัญหา การเสนอปัญหาให้สามารถเข้าใจปัญหาได้อย่างดีที่สุด องค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อกระบวนการแก้ปัญหา คือ ความสามารถที่จะนำข้อเท็จจริง แนวคิดหลักการ วิธีการจากประสบการณ์ที่ได้เก็บเกี่ยวสะสมเอาไว้มาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ครูต้องเสนอองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ระเบียบ และผู้เรียนเรียนรู้การประยุกต์ใช้ความรู้ในสภาพการณ์ต่างๆ

ขั้นตอนที่ 3 รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง สำหรับปัญหาที่มีการวางโครงสร้างอย่างดี เช่น คณิตศาสตร์ กระบวนการในการแก้ปัญหาก็เกิดในระยะเวลาเดียวกับที่ปัญหาปรากฏ เมื่อเรานิยามปัญหาก็จะสามารถทบทวนข้อมูลที่จำเป็นในการแก้ปัญหาจากความจำระยะยาว ในการแก้ปัญหา นอกจากจะอาศัยความรู้จากประสบการณ์ที่มีแล้ว เรายังสามารถรวบรวมความรู้จากเพื่อน ผู้ร่วมงาน และผู้เชี่ยวชาญ โดยการซักถามและรับฟังอย่างระมัดระวัง การรับฟังทัศนะผู้อื่นเกี่ยวกับทางเลือกในการแก้ปัญหา เพื่อดูเหตุผลและหลักฐานต่างๆที่เสนอ เพื่อสนับสนุนจุดยืนของตน ทักษะการซักถามและวิเคราะห์มีประโยชน์ต่อการอภิปรายและโต้แย้งในห้องเรียน

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดยุทธวิธี และการดำเนินการแก้ปัญหา ได้แก่

1) ศึกษาปัญหาที่แก้ไปแล้วปัญหาที่มีความคล้ายกันเรานำวิธีการแก้ปัญหานั้น มาใช้ช่วยปรับปรุงวิธีการให้ดีขึ้น

2) ปัญหาที่มีความซับซ้อน ศึกษาปัญหาที่มีความซับซ้อนน้อยกว่า แล้วนำไปประยุกต์ใช้กับปัญหาเดิม โดยจัดสภาพการทดลองให้คล้ายกับสภาพการณ์จริง และนำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้กับสภาพการณ์จริงให้มากที่สุด

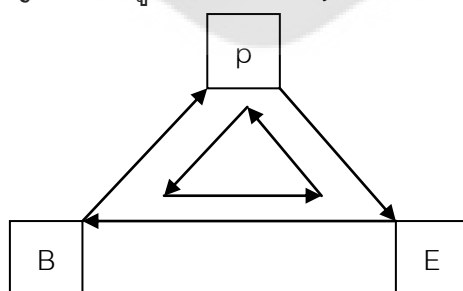
3) แบ่งปัญหาออกเป็นส่วนๆ เพื่อให้เกิดความแน่ใจว่าแบ่งปัญหาเป็นส่วนย่อยในปริมาณหรือสัดส่วนที่สามารถจัดการได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ของเราในเนื้อหาวิชานั้น

4) การศึกษาปัญหาย้อนกลับไป เมื่อเป้าหมายมีความชัดเจนแต่จุดเริ่มต้นของปัญหาไม่ชัดเจน

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินวิธีการแก้ปัญหา เป็นการประเมินความเหมาะสมของวิธีแก้ปัญหา ปัญหาที่มีการวางโครงสร้างที่ดีจะเน้นที่การตอบสนองได้ถูกต้อง การประเมินมี 2 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ถามว่าคำตอบของคำถามสมเหตุสมผลไหม ระดับที่ 2 การประเมินวิธีหรือกระบวนการแก้ปัญหา

การประเมินที่มีการวางโครงสร้างไม่ดีจะมีความซับซ้อนและเสียเวลามากการประเมินควรมีก่อนและหลังกระบวนการแก้ปัญหา ควรมีการเรียนรู้โดยการสังเกตผลและวิธีการแก้ปัญหา และมีโครงสร้างที่เป็นระบบมาช่วยเป็นแนวทางในการประเมิน

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เป็นทฤษฎีที่มีแนวคิดว่าพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากองค์ประกอบภายในตัวบุคคล และสิ่งแวดล้อม หรือเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) ปัจจัยภายในตัวบุคคล (Interpersonal Factor : P) ได้แก่ ความเชื่อ การรับรู้ตนเอง 2) เงื่อนไขเชิงพฤติกรรม (Behavior Condition) 3) เงื่อนไขเชิงสภาพแวดล้อม (Environment Condition) ซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบนี้มีลักษณะต่อเนื่องเป็นขั้นตอนเป็นระบบที่ผูกเกี่ยวพันกันไว้ (Interlocking System) กล่าวคือ แต่ละองค์ประกอบต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกันและมีความสัมพันธ์อย่างถ้อยถ้อยอาศัยซึ่งอิทธิพลขององค์ประกอบแต่ละอย่างจะมากหรือน้อยแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของสภาพแวดล้อม (กุลนรี หาญพัฒนชัยกูร; และ คนอื่นๆ. 2550: 17) ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในบุคคล เงื่อนไขเชิงพฤติกรรมและเงื่อนไขเชิงสภาพแวดล้อม

ที่มา: Bandura. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliff, New Jersey: Prentice – Holt. หน้า 17 – 69.

การเรียนรู้ทางสังคมใช้การเสริมแรงจากภายนอกและความคิดความเข้าใจจากภายใน คือ ปัญหาเพื่ออธิบายถึงการเรียนรู้ของมนุษย์ เรามีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เราเรียนรู้โดยการสังเกต จากการตีความด้วยปัญญา จากการได้รับการเสริมแรงและการลงโทษ เราเรียนรู้ข้อมูลและทักษะที่ซับซ้อนต่างๆ มากมาย (ศิริบูรณ์ สายโกสุม. 2551: 121 - 124) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมยังให้ความสนใจเกี่ยวกับการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง จากการสังเกตและประเมินถึงการแสดงออก การเรียนรู้โดยการสังเกต (Observation Learning) ซึ่งการสังเกตตัวแบบมีผลต่อพฤติกรรมของผู้สังเกต 3 วิธีทาง คือ

- 1) ผู้สังเกตการณ์สามารถเรียนรู้พฤติกรรมใหม่จากตัวแบบ เช่น พูดภาษาแปลกๆ ภาษาถิ่น โดยเลียนแบบจากโทรทัศน์หรือคนเลี้ยง
- 2) ช่วยเหลือที่รู้แล้วเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น เช่น เด็กในกลุ่ม 1,2,3 เมื่อได้เห็นตัวอย่างพฤติกรรมก้าวร้าวอีก สามารถแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้โดยง่าย มีความถี่เพิ่มขึ้น
- 3) การเห็นตัวแบบอาจทำให้ยับยั้งหรือ ไม่ยับยั้งพฤติกรรมที่เรียนรู้แล้ว การยับยั้งคือทำพฤติกรรมนั้นลดลง ไม่ยับยั้งคือเป็นอิสระจากการควบคุมยินยอมให้มีการตอบสนอง เกิดขึ้นการยับยั้งหรือไม่ยับยั้งเป็นผลจากการเห็นว่าตัวแบบถูกลงโทษหรือได้รับการเสริมแรงจากการทำพฤติกรรมนั้น ซึ่งมีผลต่อผู้เรียนมากและการเรียนรู้จากการสังเกตไม่มีการลองทำ หรือลองผิดลองถูก เหมือนการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขการกระทำ กลไกที่ช่วยทำให้บุคคลมีการเรียนรู้จากการสังเกตโดยการเชื่อมโยงพฤติกรรมของตัวแบบและปัญญา โดยรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและเก็บบันทึกไว้ และเมื่อมีเหตุการณ์ที่ใกล้เคียงกันเกิดขึ้นจะใช้การตอบสนองเช่นเดียวกันนี้ รางวัลหรือการลงโทษอาจได้ทางอ้อม โดยดูผลติดตามมาจากพฤติกรรมของตัวแบบหรืออาจเป็นผลจากการกระทำของผู้สังเกตเอง สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการแสดงออก ในการเรียนรู้พฤติกรรมที่มีความซับซ้อน ผู้เรียนเพียงให้ความสนใจต่อกิจกรรมของตัวแบบและความน่าเชื่อถือของตัวแบบ นอกจากนี้ไม่มีตัวแปรใดมีความจำเป็นต่อการเรียนรู้โดยการสังเกต ซึ่งผู้สอนควรให้เด็กเห็นตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลด การพบเห็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ความก้าวร้าวรุนแรงจากโทรทัศน์ สื่อมวลชน

กระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกต

ความใส่ใจ (Attention) การเรียนรู้โดยการสังเกต ผู้เรียนต้องสนใจจดจ่อพฤติกรรมที่เป็นตัวแบบ ถ้าผู้เรียนไม่สังเกตตัวแบบ หรือไม่สนใจอย่างเต็มที่ย่อมยากจะจดจำประสบการณ์นั้นไว้ได้ อะไรทำให้ผู้เรียนเต็มใจ สังเกตและเลียนแบบพฤติกรรม องค์ประกอบสำคัญ คือ อัตราความคล้ายคลึงของตัวแบบและผู้สังเกต เช่น ระดับความสามารถ อายุ

การเก็บสะสม (Retention) เราสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบด้วยความต้องการที่จะเลียนแบบ และลงรหัสไว้ในความทรงจำ การลงรหัสอาจลงเพียงพฤติกรรมหรืออาจรวมเอาคำอธิบายว่า ทำไม อย่างไร เมื่อไหร่ควรจะทำ อาจเก็บไว้เป็นจินตภาพ หรือคำพูด และสามารถนำมาฝึกซ้อมได้

การผลิต (Production) แบ่งออกเป็น 1) คัดเลือกและจัดระเบียบส่วนประกอบของการตอบสนอง 2) แสดงออกมาโดยการเคลื่อนไหวทางกายภาพ การเลียนแบบพฤติกรรมการเคลื่อนไหว

ยากจะทำได้สมบูรณ์จากการลองทำเพียงครั้งแรก ต้องลองทำซ้ำๆ คุปฏิกิริยา ข้อมูลย้อนกลับ ทำให้มีความแม่นยำยิ่งขึ้น เช่น การเตะลูกบอล โยนลูกบอล

แรงจูงใจ (Motivation) แบนดูราให้ความสำคัญกับการเสริมแรง และให้คุณค่าว่าเป็นแรงจูงใจ แต่มีความหมายกว้างขึ้น โดยมีทั้งการเสริมแรงโดยตรง การเสริมแรงที่รู้สึกเพราะใจคิดไป (Vicarious reinforcement) และการเสริมแรงให้กับตนเอง

การประยุกต์ใช้ในการสอน การเรียนรู้โดยการสังเกตช่วยให้ลำดับพฤติกรรม การเรียนรู้โดยสมบูรณ์โดยไม่จำเป็นต้องใช้การคาดหวังในความสำเร็จ การลองผิดลองถูกหรือการเชื่อมโยง เราคงจะเรียนรู้การขับรถด้วยการลองผิดลองถูกไม่ได้ เป็นเรื่องที่เสี่ยงมาก แต่จะสังเกตจากตัวแบบก่อน ฟังคำอธิบาย จึงลองหัดขับช่วยให้การเรียนรู้เกิดขึ้นโดยการกระทำ สิ่งสำคัญที่ใช้ในการสอนคือ ความเด่นของสิ่งเร้า ระดับที่ผู้เรียนถูกเร้า การเสริมแรงในอดีต เป็นต้น ซึ่งบางส่วนอาจอยู่ในความควบคุมของครู ครูสามารถให้ทิศทาง นอกจากนี้ครูสามารถกระตุ้นด้วยกระบวนการของการจูงใจ

การเรียนรู้จากผลกรรม (Learning by Response Consequence) วิธีการเรียนรู้ที่ถือว่าการเรียนรู้เบื้องต้นที่สุด และเป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงก็คือ การเรียนรู้จากผลของการกระทำ โดยเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถทางสมองในการที่จะใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ที่ผ่านมา มนุษย์มีความสามารถที่จะรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของการกระทำ ซึ่งผลของการกระทำหรือผลกรรมจะมีหน้าที่ 3 ประการ คือ

1) ทำหน้าที่ให้ข้อมูล (Information Function) การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นไม่เพียงแต่เรียนรู้เพื่อ การตอบสนองเท่านั้น แต่มนุษย์ยังสังเกตผลของการกระทำนั้นด้วย โดยการสังเกตความแตกต่างของผลกรรมที่ได้รับจากการกระทำของเขาว่า การกระทำใดก่อให้เกิดผลกรรมอย่างไร ข้อมูลด้านนี้จะเป็แนวทางหนึ่งในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในอนาคต

2) ทำหน้าที่จูงใจ (Motivation Function) กระบวนการเรียนรู้ผลกรรมทำหน้าที่จูงใจหมายถึง ความเชื่อในการคาดหวังผลกรรมของบุคคล กล่าวคือ ผลกรรมใดเป็นที่พึงปรารถนาย่อมจูงใจให้เกิดการกระทำมาก ผลกรรมใดไม่พึงปรารถนาย่อมจูงใจให้เกิดการกระทำน้อยและมนุษย์ก็พยายามหลีกเลี่ยงการกระทำนั้น

3) ทำหน้าที่เสริมแรง (Reinforcing Function) การกระทำใดๆก็ตามถ้าได้รับการเสริมแรงการกระทำนั้นย่อมมีแนวโน้มเกิดขึ้นอีก แต่สิ่งที่สำคัญ คือ เงื่อนไขการเสริมแรง (Reinforcement Contingency) ซึ่งบุคคลจะเรียนรู้ได้จากข้อมูลเดิมและการจูงใจตลอดจนการหาข้อมูลสรุปได้ถูกต้อง การเสริมแรงจะไม่มีอิทธิพลเลยถ้าบุคคลไม่รู้ว่าเงื่อนไขการเสริมแรงคืออะไรการเสริมแรงจะทำให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่

การเรียนรู้จากการเลียนแบบ (Learning Through Modeling) การเรียนรู้ของมนุษย์จากผลกรรมมีข้อจำกัดอยู่มากเพราะสิ่งที่จะเรียนรู้มีมากกว่าที่เวลาและโอกาสจะอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ การเลียนแบบจึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้อย่างกว้างขึ้น โดยมนุษย์สังเกตเห็นจากตัวแบบหรือบุคคลอื่นกระทำ ในการเรียนรู้จากตัวแบบนี้ประกอบด้วยกระบวนการสำคัญ 4 อย่าง (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2550: 53) คือ

1) กระบวนการใส่ใจ (Attention Process) การเรียนรู้จากการสังเกตจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าหากบุคคลไม่มีความใส่ใจรับรู้อย่างถูกต้องถึงพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงออก กระบวนการใส่ใจจะเป็นตัวกำหนดว่าบุคคลจะเลือกสังเกตอะไรจากตัวแบบนั้นๆ ซึ่งองค์ประกอบที่มีผลต่อกระบวนการใส่ใจ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือ ลักษณะของตัวแบบ กล่าวคือ ตัวแบบที่มีลักษณะเด่นมีความดึงดูดใจสูง มีความซับซ้อนของพฤติกรรมน้อยจะมีโอกาสให้ผู้สังเกตใส่ใจได้มากและหาพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงออกมา คือ เป็นพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สังเกตก็จะโน้มน้าวให้ผู้สังเกตใส่ใจได้มาก

2) กระบวนการเก็บจำ (Retention Process) บุคคลจะไม่สามารถเกิดพฤติกรรมดังเช่นตัวแบบได้ ถ้าหากไม่สามารถจดจำถึงลักษณะการกระทำของตัวแบบ กระบวนการเก็บจำเป็นการเก็บรวบรวมแบบแผนของพฤติกรรมของตัวแบบที่ได้สังเกตเห็นทุกครั้งแล้วนำมาสร้างรูปแบบของพฤติกรรมที่แน่ชัด ข่าวสารที่ตัวแบบแสดงให้เห็นจะถูกเก็บไว้ในรูปสัญลักษณ์ เช่น ถูกเก็บเป็นภาพหรือเสียงแล้วถ่ายทอดเก็บจำไว้ในรูปของความจำระยะยาวหรือจำอย่างถาวร ในกระบวนการนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 2 ด้าน คือ ด้านตัวแบบกับด้านผู้สังเกต โดยการแปลความข่าวสารของตัวแบบเป็นสัญลักษณ์ในการถ่ายทอดพฤติกรรมของตัวแบบที่ได้สังเกต โดยข้อมูลจะถูกจัดโครงสร้างของข้อมูลใหม่ในเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยทั่วไปแล้วเนื้อหาสาระทั้งหลายที่ตัวแบบแสดงออกและถูกเก็บไว้ในกระบวนการเก็บจำด้วยความถูกต้อง จะส่งผลให้มีการแสดงพฤติกรรมของบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการเก็บจำนี้มีเป้าหมายเพื่อต้องการให้มีการถ่ายทอดสิ่งที่ได้เห็น ได้ยินมาเก็บเป็นสัญลักษณ์ไว้โดยจะเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่สำคัญ และประมวลไว้ในระบบของความจำเป็นภาพและภาษา มีระบบ การนำข้อมูลเหล่านั้นมาเสนอซ้ำอีกได้ เพื่อเป็นแนวทางให้บุคคลได้สร้างแบบแผนของพฤติกรรมแบบใหม่ได้ โดยขึ้นอยู่กับความสามารถทางปัญญาและโครงสร้างทางปัญญาของผู้สังเกตด้วย

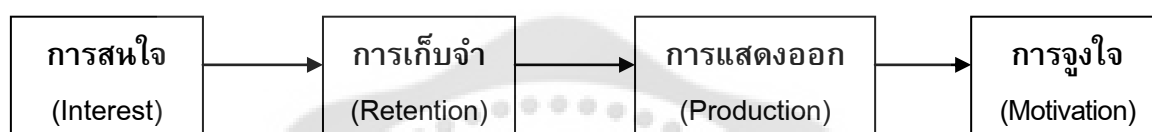
3) กระบวนการแสดงออก (Motor Reproduction Processes or Production Process) เป็นกระบวนการที่บุคคลแปลงสัญลักษณ์ที่เก็บไว้ในรูปของความจำออกมาเป็นการกระทำ ซึ่งกระบวนการนี้จะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับวิธีการระลึกที่จำได้ทางความคิด การกระทำตามตัวแบบจำเป็นจะต้องจัดระเบียบการกระทำไว้ในระบบความจำ โดยให้สอดคล้องกับแบบแผนพฤติกรรมที่ตัวแทนกระทำในระยะแรกของการกระทำตามตัวแบบ การดัดแปลงการกระทำให้มาเป็นพฤติกรรมใหม่ที่เหมาะสมจะทำได้ยากแต่เมื่อทราบข้อบกพร่องระหว่างการดัดแปลงสัญลักษณ์มาเป็นการกระทำ จะช่วยให้การทำตามตัวแบบในระยะต่อมาถูกต้องมากยิ่งขึ้นในการเรียนรู้พฤติกรรมทั้งหลายในชีวิตประจำวันของมนุษย์ บุคคลจะปรับแก้พฤติกรรมที่เล็กลงๆ จนกระทั่งทำได้ถูกต้อง ทั้งนี้ต้องอาศัยการกระทำที่ผ่านมาเป็นข้อมูลย้อนกลับ (Informative Feedback)

4) กระบวนการจูงใจ (Motivation Process) การที่บุคคลเกิดการเรียนรู้แล้วจะแสดงพฤติกรรมหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับกระบวนการจูงใจ โดยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของสิ่งล่อใจภายนอกซึ่งจะต้องกระตุ้นการรับรู้ด้วยสิ่งของที่จับต้องได้และสังคมยอมรับ อาจจะแบ่งสิ่งจูงใจหรือแรงจูงใจออกเป็น 3 ประการ คือ

4.1) แรงจูงใจภายนอก เช่น สิ่งของที่จับต้องได้ ได้แก่ เงินรางวัล
ความรู้สึกที่พอใจ การยกย่องชมเชย

4.2) แรงจูงใจจากการเห็นผู้อื่นที่ได้รับการเสริมแรงหรือลงโทษ หมายถึง
การได้เห็นผู้อื่นได้รับผลกรรมจากการกระทำ เป็นแรงจูงใจที่น่าปรารถนาหรือไม่น่าปรารถนาสำหรับ
ผู้สังเกตแล้วจะจูงใจผู้สังเกตให้กระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมนั้นได้

4.3) แรงจูงใจในตนเอง หมายถึง แรงจูงใจที่บุคคลให้กับตนเอง อาจเป็น
สิ่งของที่จับต้องได้หรือการประเมินตนเอง โดยบุคคลจะมีมาตรฐานสำหรับการกระทำสิ่งต่างๆเป็น
แรงจูงใจกระทำหรือละเว้นการกระทำนั้นๆ ตามตัวแบบและจากกระบวนการทั้งสิ้น สามารถสรุปให้เห็นได้
ดังแสดงในภาพประกอบ 6

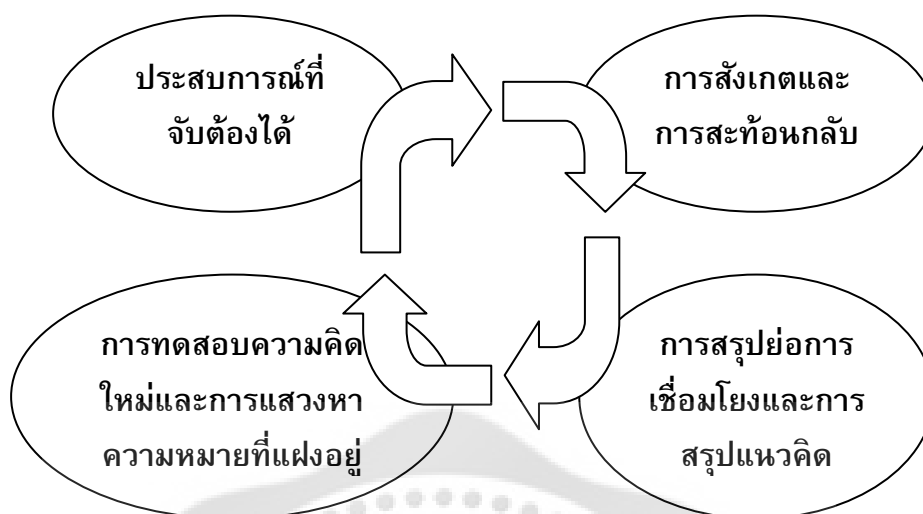
ภาพประกอบ 6 ตัวแบบกระบวนการจูงใจ

ที่มา: สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2550). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. หน้า 53.

การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการหาประสบการณ์จากกระบวนการเรียนรู้หรือกิจกรรมที่วางแผนไว้ ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นผสมผสานรูปแบบการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย

- 1) ประสบการณ์ที่จับต้องได้ ลงมือกระทำมากกว่าเรียนจากตำรา
- 2) การสังเกตและสะท้อนกลับ การดูจากผู้ดำเนินการฝึกอบรมและผู้เข้ารับการฝึกอบรมคนอื่นๆ และพิจารณาสิ่งที่ได้เห็นและได้ประสบ
- 3) การสรุปย่อ การเชื่อมโยง และการสรุปแนวคิด การเข้าใจทฤษฎีและวัตถุประสงค์ของกิจกรรมและเชื่อมโยงกับสถานการณ์ในชีวิตจริง
- 4) การทดสอบความคิดใหม่ๆ และแสวงหาความหมายที่แฝงอยู่ การใช้สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ปลอดภัย เพื่อสำรวจความคิด ทฤษฎีและสร้างสมมติฐาน

การผสมผสานรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์แสดงได้ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 การผสมผสานรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2549). *คู่มือเทคนิคการจัดกิจกรรมเพื่อสอนทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน*. หน้า 32.

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participation Learning) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอาศัยหลักการเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยพื้นฐานสำคัญประการแรก คือ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และประการที่สอง การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดขอนแก่น. 2547. 2 – 4) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ มุ่งเน้นอยู่ที่การให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม การเรียนรู้เชิงประสบการณ์มีหลักสำคัญ 5 ประการ คือ

- 1) เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ของนักเรียน
- 2) ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้ที่เรียกว่า Active Learning
- 3) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยตนเอง และระหว่างนักเรียนกับครูผู้สอน
- 4) ปฏิสัมพันธ์ที่มีทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่

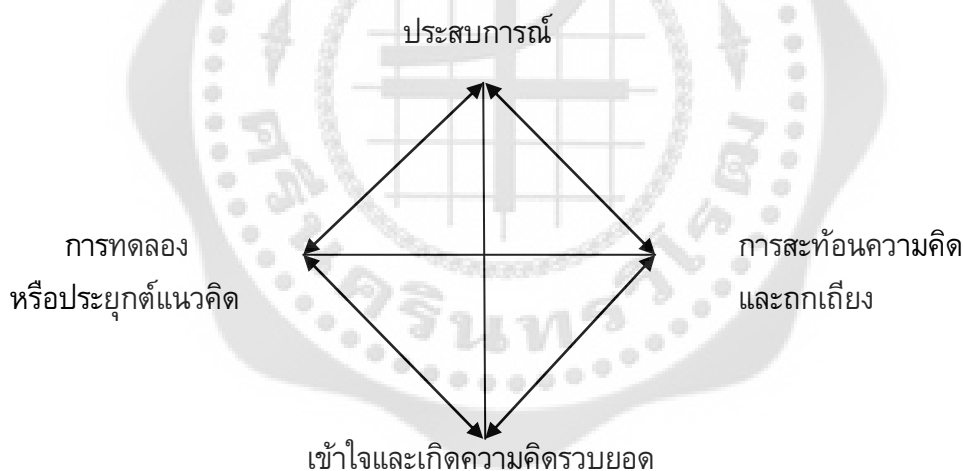
ออกไปอย่างกว้างขวาง

5) มีการสื่อสารโดยการพูด หรือการเขียนเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้

องค์ประกอบของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมี 4 ประการ

คือ ประสบการณ์การสะท้อนความคิดและการถกเถียง เข้าใจและเกิดความคิดรวบยอดและการทดลอง เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

- 1) ประสบการณ์ (Experience) ครูช่วยให้นักเรียนนำประสบการณ์เกิดของตนเองมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้
- 2) การสะท้อนความคิดและการถกเถียง (Reflex and Discussion) ครูช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงออกเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง
- 3) เข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด (Understanding and Conceptualization) นักเรียนเกิดความเข้าใจและนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด อาจเกิดขึ้นโดยนักเรียนเป็นฝ่ายริเริ่มแล้วครูช่วยเติมแต่งให้สมบูรณ์หรือในทางกลับกัน ครูเป็นผู้นำทางและนักเรียนเป็นผู้สานต่อจนความคิดนั้นสมบูรณ์เป็นความคิดรวบยอด
- 4) การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด (Experiment/Application) นักเรียนเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆจนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของนักเรียนเอง สามารถแสดงได้ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 องค์ประกอบ 4 ประการของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ที่มา: ศูนย์บำบัดรักษาพยาบาลติดขนแกน. (2547). *คู่มือโฮมรูมเพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียน*. หน้า 3.

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ประการ จะเป็นไปอย่างพลวัตรโดยอาจเริ่มจากจุดใดจุดหนึ่ง และเคลื่อนย้ายไปมาระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ดังนั้นในแง่ของการเรียนการสอนจึงอาจเริ่มต้นที่จุดใดจุดหนึ่งก่อนก็ได้ แต่สำคัญที่การจัดกระบวนการให้ครบทุกองค์ประกอบ องค์ประกอบของ

กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กระบวนการกลุ่มจะช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วม ด้วยการออกแบบกลุ่มที่เหมาะสมและช่วยให้บรรลุงานหรือวัตถุประสงค์ด้วยการออกแบบงานที่เหมาะสม

ตาราง 4 หลักการออกแบบกลุ่ม

ประเภท	ข้อบ่งชี้	ข้อจำกัด
กลุ่มที่ไม่มีการจัดบทบาท		
1. กลุ่ม 2 คน	มีส่วนร่วมได้ง่ายในเวลาสั้นๆ	ขาดความลึกซึ้ง
2. กลุ่มย่อยระดมสมอง (3 – 4 คน)	มีส่วนร่วมโดยมีความลึกซึ้ง ปานกลาง	ขาดการวิเคราะห์ที่ลึกซึ้ง
กลุ่มที่มีการจัดสรรบทบาท		
1. กลุ่ม 3 คน	เรียนรู้ตามบทบาทที่แตกต่างกัน	ขาดความหลากหลาย
2. กลุ่มเล็ก (5 – 6 คน)	วิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง	ใช้เวลาในการรวมกลุ่มและทำงาน

ที่มา: ศูนย์บำบัดรักษาพยาบาลติดขนแก่น. (2547). *คู่มือโฮมรูมเพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียน*. หน้า 4.

การเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวดที่ 4 มาตรา 23 กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษา” มาตรา 24 (4) กำหนดไว้ว่า “การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา” การเรียนรู้แบบบูรณาการสามารถบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนได้เป็นสองแบบ (สุวิทย์ มูลคำ; และ คนอื่นๆ. 2542: 25; อ้างอิงจาก UNESCO – UNEP. 1994: 51)

1) การบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) เป็นการสร้างหัวเรื่อง (Theme) ขึ้นมาแล้วนำเนื้อหาจากวิชาต่างๆ มาโยงสัมพันธ์กับหัวเรื่องนั้น ซึ่งบางครั้งก็อาจเรียกวิธีบูรณาการแบบนี้ได้ว่า สหวิทยาการแบบมีหัวข้อ (Thematic Interdisciplinary Studies) หรือบูรณาการที่เน้นการนำไปใช้เป็นหลัก (Application – First Approach) การกำหนดหัวเรื่อง (Theme) ได้แก่ การสร้างหัวเรื่อง โดยมีหลักในการกำหนดหัวเรื่อง ดังนี้

- เป็นเรื่องที่น่าสนใจ และมีโอกาสได้เลือกเรียน
- เป็นเรื่องที่สามารถโยงความสัมพันธ์ได้หลายวิชาหรือหลายกลุ่ม

ประสบการณ์

- เป็นเรื่องที่นักเรียนมีประสบการณ์เดิมอยู่แล้วและสอดคล้องกับชีวิตจริง

และมีความหมายต่อผู้เรียน

- เป็นเรื่องที่มีแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนรู้ได้ศึกษาค้นคิดอย่างหลากหลาย และเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับท้องถิ่นกับความรู้ที่เป็นสากล

- เป็นเรื่องที่เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียนและส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน การตั้งชื่อต้องทันสมัย และน่าสนใจช่วยให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเรียน

2) การบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) เป็นการนำเรื่องที่ต้องการจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สอดแทรก (Infusion) ไว้ในวิชาต่างๆ หรือบูรณาการเน้นเนื้อหาของวิชาเป็นแกนแล้วนำสิ่งที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนเกิดไปสอดแทรกในวิชาแกนดังกล่าวซึ่งบางครั้งเราก็อาจจะเรียกวิธีบูรณาการแบบนี้ได้ว่า การบูรณาการที่เน้นเนื้อหาวิชาเป็นหลัก (Discipline First Approach)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เพื่อป้องกันยาเสพติด

งานวิจัยต่อไปนี้จะเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เพื่อป้องกันยาเสพติดซึ่งประกอบไปด้วยวิธีการจัดการสอนแบบการแก้ปัญหาซึ่งงานวิจัยของพาดิเมาะ นิมา (2548: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องผลของวิธีสอนการแก้ปัญหาและการเสนอตัวแบบที่มีต่อการลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเสพยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบทดสอบวัดรูปแบบการคิด แผนการจัดการ การเรียนรู้วิธีสอนการแก้ปัญหา แผนการจัดการเรียนรู้วิธีสอน การเสนอตัวแบบ และแบบวัดพฤติกรรมที่มีต่อเสพยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรืองานวิจัยที่ได้ศึกษาถึงประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเช่นงานวิจัยของนรินทร์ นาคอร่าม (2549: 105 – 110) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่านักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมากกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม และนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม ขณะที่สันต์ สุวทันพรกุล (2551: ง) สรุปผลการวิจัยและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการสาระท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนประถมศึกษาว่าสภาพปัจจุบันและการสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นและการใช้กระบวนการวิจัยในการจัดการเรียนรู้ของครูในปัจจุบันมีการสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ครูมีการปฏิบัติอยู่ในระดับสูงแต่มีความสำเร็จในระดับปานกลาง ครูเข้าใจว่าการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนต้องผ่านการใช้กิจกรรมและวิธีการที่หลากหลาย ปัญหาคือ นักเรียนขาดความพร้อม และครูขาดการเอาใจใส่และเห็นความสำคัญ

ส่วนสกล วรเจริญศรี (2550: 31) กล่าวว่า การสอนให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักคิดว่าจะทำอะไร (How to Think) ดีกว่าสอนให้คิดว่าจะอะไร (What to Think) จึงจะช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถคิดและแก้ปัญหา สร้างการตัดสินใจ และการจัดการกับอารมณ์ของตนเอง โดยผ่านกระบวนการของการมีส่วนร่วม ที่จะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กนักเรียนและวัยรุ่นเป็นอย่างมาก จากหลักการแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ ตลอดจนการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ

การจัดการเรียนรู้เพื่อป้องกันยาเสพติดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้จัดการเรียนการสอนแก่นักเรียน ดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้	
หลักการ แนวคิด ข้อคิดเห็น	
<p>การเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Learning)</p>	<p>การเรียนรู้อย่างแท้จริงจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีความเข้าใจว่าจะใช้สิ่งใดที่เราเรียนรู้มาอย่างไร การช่วยให้เด็กมีความเข้าใจขึ้นมาด้วยตนเองจะเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับเขายิ่งกว่า การที่ผู้อื่นเสนอแนวความคิด ครูช่วยให้เด็กแสวงหาคำตอบโดยอิสระหรือโดยการอภิปรายกลุ่ม การแก้ปัญหาแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน 1) ตระหนักถึงปัญหาที่มี 2) ความเข้าใจธรรมชาติของปัญหา 3) รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง 4) การกำหนดยุทธวิธีและการดำเนินการแก้ปัญหา 5) การประเมินวิธีการแก้ปัญหา</p>
<p>ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning)</p>	<p>พฤติกรรมของบุคคลเกิดจากองค์ประกอบภายในตัวบุคคล และสิ่งแวดล้อม หรือเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง 1) ปัจจัยภายในตัวบุคคล (Interpersonal Factor : P) ได้แก่ ความเชื่อ การรับรู้ตนเอง 2) เงื่อนไขเชิงพฤติกรรม (Behavior Condition) 3) เงื่อนไขเชิงสภาพแวดล้อม (Environment Condition) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบนี้มีลักษณะต่อเนื่องเป็นขั้นตอนเป็นระบบที่ผูกเกี่ยวพันกันไว้ แต่ละองค์ประกอบต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกันและมีความสัมพันธ์อย่างถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งอิทธิพลขององค์ประกอบแต่ละอย่างจะมากหรือน้อยแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความแตกต่างของสภาพแวดล้อม</p>
<p>การเรียนรู้จากผลกรรม (Learning by Response Consequence)</p>	<p>เป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงคือ การเรียนรู้จากผลของการกระทำ มีหน้าที่ 3 ประการคือ 1) ทำหน้าที่ให้ข้อมูล (Information Function) การเรียนรู้โดยสังเกตผลของการกระทำสังเกตความแตกต่างของผลกรรมว่าการกระทำใดก่อให้เกิดผลกรรมอย่างไร จะเป็นแนวทางหนึ่งในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในอนาคต 2) ทำหน้าที่จูงใจ (Motivation Function) หมายถึง ความเชื่อในการคาดหวังผลกรรมของบุคคล คือผลกรรมใดเป็นที่พึงปรารถนาย่อมจูงใจให้เกิดการกระทำมาก ผลกรรมใดไม่พึงปรารถนาย่อมจูงใจให้เกิดการกระทำน้อยและมนุษย์พยายามหลีกเลี่ยงการกระทำนั้น 3) ทำหน้าที่เสริมแรง (Reinforcing Function) การกระทำใดๆ ก็ตามถ้าได้รับการเสริมแรงการกระทำนั้นย่อมมีแนวโน้มเกิดขึ้นอีก แต่สิ่งที่สำคัญคือเงื่อนไขการเสริมแรง (Reinforcement Contingency) ซึ่งบุคคลจะเรียนรู้ได้จากข้อมูลเดิมและการจูงใจตลอดจนการหาข้อมูลสรุปได้ถูกต้อง การเสริมแรงจะไม่มีอิทธิพลถ้าบุคคลไม่รู้ว่าเงื่อนไขการเสริมแรงคืออะไร การเสริมแรงจะทำให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่</p>

ตาราง 5 (ต่อ)

ทฤษฎีการเรียนรู้	
หลักการ แนวคิด ข้อคิดเห็น	
การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning)	ประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการหาประสบการณ์จากกระบวนการเรียนรู้หรือกิจกรรมที่วางแผนไว้ ประกอบด้วย 1) ประสบการณ์ที่จับต้องได้ ลงมือกระทำมากกว่าเรียนจากตำรา 2) การสังเกตและสะท้อนกลับ การดูจากผู้ดำเนินการฝึกอบรมและผู้เข้ารับการฝึกอบรมคนอื่นๆ และพิจารณาสิ่งที่ได้เห็นและได้ประสบ 3) การสรุปย่อ การเชื่อมโยง และการสรุปแนวคิด การเข้าใจทฤษฎีและวัตถุประสงค์ของกิจกรรมและเชื่อมโยงกับสถานการณ์ในชีวิตจริง 4) การทดสอบความคิดใหม่ๆ และแสวงหาความหมายที่แฝงอยู่ การใช้สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ปลอดภัย
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participation Learning)	การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอาศัยหลักการเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางโดยพื้นฐานสำคัญประการแรก คือ 1) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์มุ่งเน้น การให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม มีหลักการ คือเป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ของนักเรียน และเป็นการเรียนรู้ที่เรียกว่า Active Learning มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง และระหว่างนักเรียนกับครูผู้สอน ปฏิสัมพันธ์ที่มีทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง มีการสื่อสารโดยการพูด หรือ การเขียนเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยน และมีกรขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง มีการสื่อสารโดยการพูด หรือ การเขียนเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยน และมีองค์ประกอบ ดังนี้ คือ ประสบการณ์ การสะท้อนความคิดและการถกเถียง เข้าใจและเกิดความคิดรวบยอดและการทดลองเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 2) การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
การเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning)	การเรียนรู้แบบบูรณาการสามารถบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนได้เป็นสองแบบ ได้แก่ การบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) เป็นการสร้างหัวเรื่อง (Theme) ขึ้นมาแล้วนำเนื้อหาจากวิชาต่างๆ มาโยงสัมพันธ์กับหัวเรื่องนั้น การบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) เป็นการนำเรื่องที่ต้องการจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สอดแทรก (Infusion) ไว้ในวิชาต่างๆ หรือบูรณาการเนื้อหาของวิชาเป็นแกนแล้วนำสิ่งที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนเกิดไปสอดแทรกในวิชาแกน

สรุป การจัดการเรียนรู้เพื่อป้องกันยาเสพติดผู้วิจัยนำแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบเป็นหลักในการจัดกิจกรรมของหลักสูตรและผสมผสานทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในบุคคล เงื่อนไขเชิงพฤติกรรมและเงื่อนไขเชิงสภาพแวดล้อม การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากผลกรรม การเรียนรู้โดยการเลียนแบบ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ ตลอดจนจากงานวิจัยที่ศึกษาเป็นหลักฐานที่น่าเชื่อถือได้ว่า รูปแบบของการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.4 พฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด

มาตรการป้องกันเป็นมาตรการที่มีการให้ความรู้กับเยาวชนและประชาชนเป็น มาตรการที่ดีที่สุด เป็นมาตรการเดียวที่ต้องให้ภูมิคุ้มกัน กล่าวคือ ยาเสพติดจะมาล่อใจเท่าไร ถ้าคนเรามีภูมิคุ้มกันดีแล้วก็จะไม่ยอมรับยาเสพติด แต่การดำเนินการด้านการป้องกันต้องใช้ความอดทน ต้องทำ ต่อเนื่องตลอดเวลายาวนาน (เครือข่ายวิชาการ วิจัย และข้อมูลด้านยาเสพติดในภาคใต้ สำนักวิจัยและ พัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2550: ไม่ปรากฏเลขหน้า) การป้องกันเป็นการสร้างปราการ ป้องกันไม่ให้เกิดการผลักดันบุคคลเข้าสู่วงจรการเสพติดและการขายยาเสพติด ด้วยการเสริมสร้าง มาตรการป้องกันทั้งในระดับบุคคล บุคคลที่มีภูมิคุ้มกันต่อการติดยาเสพติดควรมีระดับความสนใจในการ พัฒนาตนเองและควรมีคุณค่าในตนเองในระดับสูง จึงต้องเน้นมาตรการการพัฒนาต่างๆ พร้อมกับ การดำเนินการสร้างเสริมความเข้มแข็งของมาตรการด้วยการสร้างกลุ่มเพื่อนที่เป็นกัลยาณมิตร การสนับสนุนความรักและความเข้าใจอันดีในครอบครัวและการสร้างชุมชนที่เอื้ออาทร คอยดูแลสอดส่อง สมาชิกในชุมชน (ไพฑูรย์ แสงพุ่ม. 2551: 26) ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด จะต้องมีความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม เจตคติ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ด้านบุคคลและด้านสังคม ตลอดจนการประเมินพฤติกรรมซึ่งจะทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ทำให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมของเด็ก นักเรียนที่แสดงออก

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม

ดรูธนี แลงทิส (2545: 17) กล่าวว่า พฤติกรรมหมายถึง ปฏิบัติการ หรือกิจกรรม ของสิ่งมีชีวิตซึ่งจะสังเกตได้ หรือสังเกตไม่ได้ก็ตาม ถ้าสิ่งมีชีวิตนั้นเป็นคน พฤติกรรมคนก็หมายถึง ปฏิบัติการต่างๆ ที่บุคคลแสดงออกมาอันมีทั้งพฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) และ พฤติกรรม ภายนอก (Overt Behavior) หรือพฤติกรรม หมายถึง การกระทำ หรือการตอบสนองต่อสิ่งที่กระตุ้นทั้ง ภายในและภายนอกของมนุษย์ ทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัวซึ่งสามารถสังเกตได้ หรือใช้เครื่องมือวัดได้ โดย การกระทำหรือการตอบสนองนั้นเป็นไปอย่างมีจุดหมาย (ปัทมาพร นพรัตน์. 2551: 20) กระบวนการ ทางสังคมที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมของมนุษย์ เกิดจากปัจจัย 2 ประการ คือ 1) โครงสร้างของความสัมพันธ์ ทางสังคมของกลุ่ม (The Structure of the Social Relation in the Group) 2) วัฒนธรรมของกลุ่ม (The Culture of the Group) เช่น การแบ่งปันความเชื่อและการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม (จันทร์ธานี สงวนนาม. 2545: 101 – 102) สำหรับพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักเรียน หมายถึง การปฏิบัติตนของนักเรียนที่แสดงเจตนาเพื่อป้องกันมิให้เกิดหรือมีการกระทำที่เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด โดยไม่ทดลองยาเสพติด เลือคบเพื่อน หลีกเสี่ยงการเสพยาเสพติด (ประภาศรี ทรัพย์ธนบุรณ์. 2546: 6)

สรุป พฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด หมายถึง การปฏิบัติตนของนักเรียนที่ แสดงเจตนาเพื่อป้องกันมิให้เกิดหรือมีการกระทำที่เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด ได้แก่ การไม่ทดลองเสพยาเสพติด การเลือกคบเพื่อน การหลีกเสี่ยงการเสพยาเสพติด

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการป้องกันยาเสพติด

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการป้องกันยาเสพติด ได้แก่ ปัจจัยด้านเจตคติ
ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านสังคม มีรายละเอียด ดังนี้
ปัจจัยด้านเจตคติ

เจตคติ มาจากคำว่า เจต (เจ – ตะ) ซึ่งแปลว่า สิ่งที่เกิดหรือใจ รวมกับคำว่า คติ (คะ – ตี) แปลว่า ข้อคิดอันมีประโยชน์เตือนใจ ดังนั้น เจตคติ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกจากใจ อันเป็นข้อคิดที่มีประโยชน์ หรือความคิดความรู้สึกที่ดีเป็นประโยชน์ในเชิงจิตวิทยา เจตคติ หมายถึง ความคิดความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีทิศทางประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ ส่วนที่แสดงความคิดเห็น แสดงความรู้สึก และส่วนที่แสดงความพร้อมที่จะกระทำ เจตคติ สร้างได้จากการใส่ใจต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างมีสติ การทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดเจตคติ ทำได้จากการกระตุ้นให้เกิดการคิด ไตร่ตรองใส่ใจ ในการเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและให้มองถึงสิ่งที่จะเกิดตามมาในอนาคต รวมทั้งผลกระทบต่อบุคคล ชุมชน และสังคม ความเข้าใจเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน จนในที่สุดค่อยๆ เปลี่ยนแปลงระดับความคิดความรู้สึกในเรื่องนั้นๆ จากการรับรู้ ใส่ใจ สนใจ ตั้งใจ จนถึงตระหนักรู้ (สุชาติดา ทิมอุดม; ผุสดี ชูชีพ; และ จรูญพร ปัญจะวัฒน์. 2547: 10)

เจตคติ (Attitude) เป็นความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ เช่น บุคคล สิ่งของ การกระทำ สถานการณ์และอื่น ๆ รวมทั้งท่าทีที่แสดงออกที่บ่งถึงสภาพจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เจตคติเป็นนามธรรม และเป็นส่วนที่ทำให้เกิดการแสดงออกด้านการปฏิบัติ แต่เจตคติไม่ใช่แรงจูงใจ (Motive) และแรงขับ (Drive) หากแต่เป็นสภาพแห่งความพร้อมที่จะได้ตอบและแสดงให้ทราบถึงแนวทางของการสนองตอบของบุคคลต่อสิ่งเร้า ความหมายของเจตคติ ยังไม่เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มนักจิตวิทยา หรือกลุ่มที่ทำการศึกษในเรื่องเจตคติ แต่สามารถสรุปได้ว่า เจตคติเป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบเป็นส่วนที่พร้อมที่จะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก องค์ประกอบของเจตคติ (พัชรา อุบลสวัสดิ์. 2547?: 45 – 49) ได้แก่

1) องค์ประกอบด้านความรู้หรือพุทธิปัญญา (Cognitive Component) จากสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน บุคคลรับและสัมผัสสิ่งต่างๆ เป็นจำนวนนับไม่ถ้วน บุคคลมักจะแบ่งกลุ่มของสิ่งที่ผ่านมาจากภายนอก เพื่อให้เกิดความง่ายในการให้ความหมายหรือคิดเกี่ยวกับเรื่องนั้น โดยรวมสิ่งที่เหมือนกันหรือคล้ายกันเข้าด้วยกัน เพราะสมองของบุคคลย่อมจะเป็นไปไม่ได้ที่จะรับและจำสิ่งต่างๆ รอบตัวได้หมดทุกอย่าง การที่บุคคลจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบสถานการณ์ใดๆ อย่างไรนั้นบุคคลมักจะโต้ตอบภาวการณ์ที่คล้ายๆ กัน ความเชื่อบางอย่างจึงมีอิทธิพลมาก การจัดหมวดหมู่จะช่วยบุคคลในด้านความรู้ (Perception) แต่ในทางตรงกันข้ามอาจจะทำให้บุคคลเข้าใจสิ่งแวดล้อมในทางที่ผิด โดยที่บุคคลนั้นสรุปด้วยตนเองอย่างปราศจากข้อมูลที่ถูกต้อง การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งเร้าต่างๆ นี้เป็นส่วนประกอบทางด้านความรู้ของเจตคติ

2) องค์ประกอบทางด้านท่าทีความรู้สึก (Affective Component)

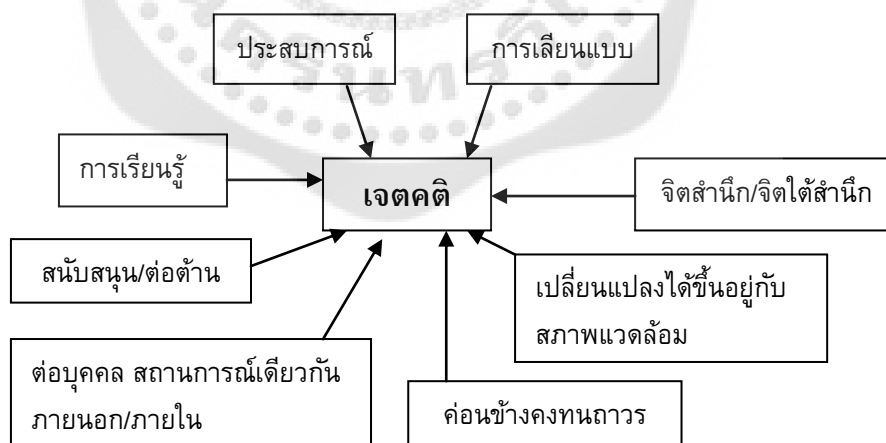
ส่วนประกอบของเจตคติทางด้านท่าทีความรู้สึก ได้แก่ ความรู้สึก หรืออารมณ์ที่เป็นไปในด้านบวกหรือ

ลบ ในทางสรีระวิทยาแล้ว “อารมณ์” จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับภาวะการณ์ที่มาเร้า หลังจากบุคคลนั้นแปลความหมาย หรือให้ความหมายสิ่งเร้า นั้นแล้วจะทำให้ทราบทิศทางของอารมณ์ หรือความรู้สึกว่าเป็นไปในทางบวก หรือลบได้ หมายถึง องค์ประกอบด้านท่าทีความรู้สึกรู้สึก

3) องค์ประกอบด้านการปฏิบัติ (Behavioral Component) สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเกิดเจตคติด้านการปฏิบัติ คือ บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norm) จะมีอิทธิพลต่อการเกิดเจตคติทางด้านการปฏิบัติมาก บรรทัดฐานทางสังคมเป็นความคิดที่กลุ่มชนเชื่อว่าอะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้อง อะไรเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เด็กๆ จะถูกพ่อแม่อนุญาตทำในบางสิ่งและห้ามไม่ให้ทำในบางสิ่ง บรรทัดฐานของแต่ละสังคมขึ้นอยู่กับแต่ละประเทศ บรรทัดฐานจะควบคุมความประพฤติ การปฏิบัติการแสดงออกของแต่ละบุคคล

ปัจจัยและที่มาของเจตคติ เจตคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งเกิดขึ้นได้ตามเงื่อนไข 4 ประการ คือ

- 1) กระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการเพิ่มพูนและบูรณาการของการตอบสนองแนวความคิดต่างๆ เจตคติของครอบครัว โรงเรียน เป็นต้น
- 2) ประสบการณ์ส่วนตัว ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของบุคคลซึ่งมีประสบการณ์ต่างกันไปจึงเป็นเรื่องเฉพาะของบุคคลแล้วแต่พัฒนาการและความเจริญเติบโตของคนๆ นั้น
- 3) การเลียนแบบ เป็นการถ่ายทอดเจตคติของคนบางคนได้จากการเลียนแบบเจตคติของคนอื่นที่ตนพอใจ เช่น ครู ดารา หมอ เป็นต้น
- 4) อิทธิพลจากกลุ่มสังคม คนย่อมมีเจตคติคล้ายตามกลุ่มสังคมที่ตนอาศัยอยู่ตามสภาพแวดล้อม เช่น เจตคติต่อศาสนา เป็นต้น

ภาพประกอบ 9 ปัจจัยและที่มาที่ส่งผลต่อเจตคติของคน

ที่มา: พัทธา อุบลสวัสดิ์. (2547?). *คู่มือสำหรับการปฏิบัติงานอาชญาวิทยาเสพติดอย่างยั่งยืน*. หน้า 48.

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อเจตคติที่ทำให้เจตคติของแต่ละบุคคลที่มีต่อเหตุการณ์เดียวกันแต่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ ตัวบุคคล สัมพันธภาพระหว่างบุคคล กลุ่ม และสัมพันธภาพระหว่างกลุ่ม มีดังนี้

1) ตัวบุคคล ประสบการณ์ในการได้รับการเลี้ยงดูหรือฝึกอบรมจะเป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพของบุคคล ขณะเดียวกันบุคคลย่อมมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน จะมีผลทำให้เจตคติของบุคคลนั้นแตกต่างกันด้วย

2) สัมพันธภาพระหว่างบุคคล การที่บุคคลหนึ่งจะสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบุคคลอื่นหรือไม่ และมากหรือน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะบางอย่างของบุคคลนั้น คือ ความเป็นที่น่าเชื่อถือ ความน่าสนใจ และความมีอำนาจ ทั้งนี้บุคคลส่วนใหญ่เกิดเจตคติเนื่องจากประสบการณ์โดยตรงน้อย ส่วนใหญ่เป็นผลจากบุคคลอื่น เช่น กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน ครู โดยความเชื่อที่เหมือนกันของบุคคลเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่จะทำให้เกิดเจตคติได้

3) กลุ่มเจตคติของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลในกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิกอยู่

4) สัมพันธภาพระหว่างกลุ่ม กลุ่มต่างๆ ที่มีความเชื่อเหมือนกันในค่านิยมความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ก็ย่อมมีเจตคติที่ดีต่อกัน

ชาร์ท (เพ็ญแข สายเชื้อ. 2551: 8 – 9; อ้างอิงจาก Schwartz. 1975: 28 - 31)

ได้ศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ของพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ สรุปรูปแบบของความสัมพันธ์เป็น 4 ลักษณะ คือ

(1) ความรู้ ↔ เจตคติ ↔ การปฏิบัติ

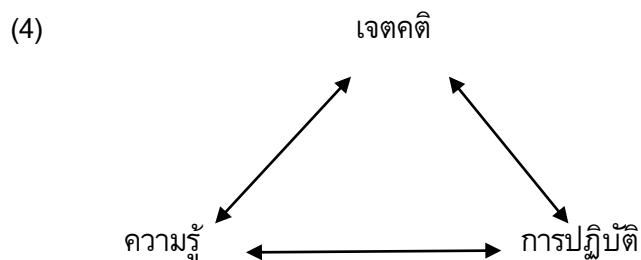
เจตคติเป็นตัวกลางที่ทำให้เกิดความรู้และการปฏิบัติ ดังนั้นความรู้มีความสัมพันธ์กับเจตคติ และเจตคติมีผลต่อการปฏิบัติ

(2) ความรู้ ← การปฏิบัติ
เจตคติ ← การปฏิบัติ

ความรู้และเจตคติมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการปฏิบัติตามมา

(3) ความรู้ → การปฏิบัติ
เจตคติ → การปฏิบัติ

ความรู้และเจตคติต่างกัน ทำให้เกิดการปฏิบัติได้ โดยที่ความรู้และเจตคติไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กัน

ความรู้มีผลต่อการปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม สำหรับทางอ้อมนั้นมีเจตคติเป็นตัวกลางทำให้เกิดการปฏิบัติตามมาได้

จากรูปแบบความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการเรียนรู้ พบว่าพฤติกรรมแต่ละด้านส่งผลทำให้เกิดการปฏิบัติตามมาในตอนท้ายสุด ซึ่งเป็นการกระทำของสิ่งมีชีวิตที่สามารถวัดได้หรือสังเกตได้

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดเจตคติของคนๆหนึ่งนั้นมีความซับซ้อน ที่ส่วนที่เป็นจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก อาจจะมาจากการประสบการณ์ การเรียนรู้และการเลียนแบบ หล่อหลอมเป็นเจตคติ ส่งผลต่อบุคคลในสถานการณ์เดียวกัน คนที่มีเจตคติต่างกันจะเห็นและมีท่าทีแสดงออกที่ต่างกัน เป็นความเห็นที่สนับสนุนหรือต่อต้าน เจตคติของคนหนึ่งส่งผลหรือกำหนดพฤติกรรมทั้งภายในและภายนอกของบุคคลนั้น เจตคติของใครมักเป็นสิ่งที่ค่อนข้างถาวรปรับได้ยาก แต่ก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมหลายๆ อย่างซึ่งต้องจัดภาวะแวดล้อมให้เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ด้านความสนใจ (Attention) หมายถึง การรวบรวมความคิด ความรู้สึก อารมณ์ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ความตั้งใจฟังครูสอน การขอคำปรึกษาครูเมื่อมีความสงสัย การชอบจดบันทึกสิ่งที่เรียนรู้ ความรู้สึกสนุกสนานกับกิจกรรมที่ครูสอน การทำงานที่ได้รับมอบหมายครบถ้วน สมบูรณ์

ด้านการตอบคำถาม (The Reply Question) หมายถึง การสื่อสารด้วยการพูดแสดงความรู้ ความรู้สึก ความเข้าใจ เช่น ตื่นเต้น ตีใจ ภูมิใจ ความต้องการและการตอบสนอง

ด้านการแสดงความคิดเห็น (Point of view) หมายถึง การแสดงความคิดเห็นต่อการเรียนการสอน เช่น การให้ข้อเท็จจริง การพูดถึงที่มา การบอกความรู้สึก การให้เหตุผล และความมั่นใจ

ด้านการอภิปราย (Debate) หมายถึง การพูดจาปรึกษาหารือกันกับคู่ กลุ่ม และระดับชั้นเรียน เช่น การมีส่วนร่วมในการพูด ยอมรับเมื่อถูกโต้แย้ง ต้องการให้อธิบายเพิ่มและเปิดโอกาสให้พูด การอภิปรายกระตุ้นให้เกิดความสนใจ

สรุป เจตคติ หมายถึง ความคิดเห็น ความรู้สึก ความพร้อมที่จะกระทำอย่างมีทิศทาง มีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมที่จะมีปฏิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอกต่อการไม่ใช้ยาเสพติด ประกอบไปด้วย องค์ประกอบด้านความรู้ ได้แก่ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ องค์ประกอบด้านท่าทีความรู้สึก ได้แก่ ความรู้สึก หรืออารมณ์ที่เป็นไปในด้านบวกหรือลบ และองค์ประกอบด้านการปฏิบัติ ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม วัตจากการสื่อสาร การแสดงออก การโต้ตอบ การเลียนแบบ การวัดเจตคติวัดจากปฏิริยาที่แสดงออก เช่น ความสนใจ การตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น การอภิปราย

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1) สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต (Biotic Environment) แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ก.สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (Natural Environment) คือ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มนุษย์ไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องในการเกิด ข.สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man Made Environment) คือ สิ่งที่เกิดขึ้นโดยมีมนุษย์เป็นผู้สร้าง ส่วนใหญ่ทำให้เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ 2) สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต (Abiotic Environment) แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ก. สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (Natural Environment) คือ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ข. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man Made Environment) คือ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต หรือเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ และเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ สิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม (Physical Feature Environment) เป็นสิ่งแวดล้อมที่มีรูปทรงมองเห็นและจับต้องได้ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรม (Abstract Environment) เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต มองเห็นได้ยากเพราะไม่ใช่วัตถุ เป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างหนึ่ง เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี (ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. 2546: 10 - 11)

ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับสิ่งแวดล้อม คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมาโดยตลอด เพราะมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่รู้จักคิดค้น รู้จักใช้และดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิต เป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม พฤติกรรมที่แสดงออกเป็นกระบวนการปรับตัวของมนุษย์ในแต่ละท้องถิ่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจึงเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ การจะทราบถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาและผลของกระทำ (ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. 2548: 314 - 318)

เศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยผู้ที่ใช้ยาเสพติดต้องการใช้เพื่อเพิ่มรายได้ของตนเอง ในขณะที่ผู้ผลิตและค้ามีความโลภ จึงเสี่ยง ลักลอบค้า และจำเป็นต้องสร้างอิทธิพลเพื่อคุ้มครองกิจการของตน (อรุณพ วิสุทธีมรรค. 2541: 50)

ดังนั้น ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม คือ สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ และเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิต สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม

ปัจจัยด้านบุคคล

เมื่อบุคคลหรือคนประสบปัญหาอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจแล้วไม่สามารถที่จะแก้ไขหรือปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้นได้จะเกิดพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไป และอาจจะใช้ยาเสพติดเป็นทางเลือกในการแก้ปัญหา (อรุณพ วิสุทธีมรรค. 2541: 11) ปัญหาการใช้ความรุนแรงและทารุณกรรมเด็กและสตรีในครอบครัว การล่วงละเมิดทางเพศกับสตรีและเด็ก ปัญหาต่างๆ เหล่านี้เป็นผลพวงมาจากการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทั้งสิ้น และปัญหาเหล่านี้สะสมมานานและมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงขึ้น ทางออกของเด็กและเยาวชนเหล่านี้ คือ การพึ่งพาอาศัยติดเกือบทุกรายในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด จึงมีแนวคิดมุ่งแก้ปัญหาที่ตัวคนเป็น

หลัก โดยมีลักษณะการดำเนินการ 2 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2548: 8 – 12) คือ

1) การลดโอกาสของคนที่ยังไม่มีปัญหายาเสพติดไม่ให้เกิดลองใช้หรือสัมผัสกับยาเสพติด ซึ่งก็คือวิธีการป้องกันยาเสพติด

2) การลดความต้องการของผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติดหรือติดยาเสพติดแล้วให้ลดน้อยลงหรือเลิกใช้ยาเสพติดโดยเด็ดขาด โดยใช้วิธีการให้ความช่วยเหลือ โดยมาตรการแทรกแซง บำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่ใช้ยามานานจนติด

สรุป ปัจจัยด้านบุคคล หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดของบุคคล และทักษะชีวิตที่บุคคลมีในการป้องกันยาเสพติด และการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มุ่งแก้ปัญหาที่ตัวคนเป็นหลัก ดำเนินการโดยการลดโอกาสของคนที่ยังไม่มีปัญหายาเสพติดไม่ให้เกิดเกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือ การลดความต้องการของผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติดหรือติดยาเสพติดแล้วให้ลดน้อยลง หรือเลิกใช้ยาเสพติดโดยเด็ดขาด

ปัจจัยด้านสังคม การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคมว่ามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไร และความสัมพันธ์นั้นมีผลต่อบุคคลต่อสังคมอย่างไร เป็นความหมายสำคัญของคำว่า “สังคมวิทยา” (Sociology) ซึ่งสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาสังคม ช่วยให้ผู้คนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยดี สำหรับ สังคม หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน มีส่วนร่วมในวัฒนธรรมเดียวกัน มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยยอมรับแบบแผนหรือวิธีการและกฎเกณฑ์ของกลุ่มในการดำเนินชีวิต (ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์. 2548: 314) สำหรับปัจจัยด้านสังคมที่ผู้วิจัยศึกษาในครั้งนี้เกี่ยวข้องกับอิทธิพลจากเพื่อน สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพในโรงเรียนเป็นปัจจัยทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการป้องกันยาเสพติด รายละเอียดมีดังนี้

อิทธิพลจากเพื่อน

กลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเยาวชนในการตัดสินใจเข้าสู่วงจรยาเสพติด กลุ่มเพื่อนที่โรงเรียนและเพื่อนที่ชุมชนทำให้บุคคลต้องคล้อยตามกลุ่มในการที่จะเข้ากลุ่มสังคม (ไพฑูริย์ แสงพุ่ม. 2551: 21) การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาอิทธิพลจากเพื่อน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและเยาวชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ดังนั้นธรรมชาติของเด็กวัยรุ่นจึงเป็นส่วนที่สำคัญในการศึกษา ในทัศนะของนิรนาท แสนสา (2546: 66) มีดังนี้

1) มองในลักษณะเชิงจิตวิทยาที่กล่าวว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์เมื่อเติบโต จะต้องการความเป็นตัวของตัวเอง เพราะเด็กมีความเป็นผู้ใหญ่มากยิ่งขึ้น และลดความพึ่งพาจากพ่อแม่ น้อยลง เพื่อจะก้าวไปเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ทำให้ความผูกพันต่อครอบครัวลดน้อยลงผูกพันตามอายุ และจะขยายความสัมพันธ์หรือผูกพันกับเพื่อนแทน จึงทำให้เด็กและวัยรุ่นให้ความสำคัญต่อเพื่อนค่อนข้างมาก

2) มองในลักษณะที่เป็นความคิดของเด็กและการตีความหมายต่อครอบครัว และเพื่อนที่แตกต่างกันในทางตรงกันข้าม เช่น เด็กมองไปว่า ครอบครัวเป็นสิ่งครอบงำและไม่มีความรู้สึกเป็นอิสระและเป็นตัวของตัวเองต้องตกอยู่ในการดูแลของพ่อแม่ และต้องการแสวงความเป็นอิสระที่อยู่

นอกบ้าน เช่น การคบเพื่อน ในขณะที่มองว่าเพื่อนเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความเป็นอิสระจึงทำให้ความผูกพันระหว่างเด็กกับเพื่อนมีสูงขึ้น และความผูกพันระหว่างครอบครัวลดน้อยลง เพราะฉะนั้น หากเด็กมองว่าสิ่งใดนำมาซึ่งความเป็นอิสระ เด็กจะไปผูกพันกับสิ่งนั้นมาก และหากเด็กมองว่าสิ่งนั้นไม่เป็นอิสระเด็กก็จะลดความผูกพันในสิ่งนั้นด้วย

3) มองในลักษณะที่เป็นความคิดของเด็ก และการตีความหมายต่อครอบครัว และเพื่อนในทางเดียวกัน คือ เด็กจะมองว่าทั้งครอบครัวเพื่อน มีความสัมพันธ์กับตัวเองเท่ากัน คือ ในเรื่องที่มีความสำคัญกับอนาคตเด็ก เด็กจะปรึกษากับพ่อแม่ แต่ในเรื่องส่วนตัวเด็กจะให้ความสำคัญกับเพื่อน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและครอบครัวก็จะมีลักษณะที่เหมือนกัน คือ เด็กจะให้ความสำคัญกับพ่อแม่ และเพื่อนเท่าๆ กัน ฉะนั้นความสำคัญระหว่างเพื่อนกับครอบครัวในมุมมองนี้ขึ้นกับจังหวะของชีวิตของเด็กเป็นสำคัญ

สิ่งสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ต้องการทราบว่าเด็กนักเรียนที่ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เข้ากับกลุ่มเพื่อน เด็กนักเรียนมีการเรียนรู้อย่างไร มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยม การปฏิบัติตัวอย่างไร ในกลุ่มเพื่อนมีการให้คำแนะนำอะไรบ้าง มีการสั่งสอน กดดันให้เด็กนักเรียนไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างไร ซึ่งกลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพล หรือทำหน้าที่เป็นเงื่อนไขในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนซึ่งกันและกันมีความสำคัญ 4 ข้อ คือ

1) กลุ่มเพื่อนจะทำหน้าที่ให้การเรียนรู้ โดยผ่านความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนด้วยกัน ในเรื่องการวิพากษ์วิจารณ์ การถ่ายทอดประสบการณ์ส่วนตัวในกันและกัน การปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น

2) กลุ่มเพื่อนจะทำหน้าที่ ให้การพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อเป็นเอกลักษณ์ส่วนตัว ผ่านกระบวนการเลือกสรรค่านิยม และการตีความหมาย เหนือการควบคุมดูแลของพ่อแม่

3) กลุ่มเพื่อนจะทำหน้าที่ ผ่อนคลายความตึงเครียด ความกดดัน ดับช้อใจโดยผ่านความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและเพื่อน เช่น ในยามที่ไม่สบายใจเราก็สามารถปรึกษา โทรศัพท์ไปคุยกับเพื่อนได้

4) กลุ่มเพื่อนจะทำหน้าที่ จะทำหน้าที่ว่าอะไร เป็นสิ่งที่กลุ่มยอมรับในการกระทำนั้นเมื่อเข้ามาอยู่ในกลุ่มเดียวกัน โดยผ่านการบอกเล่า คำแนะนำ สั่งสอน และอธิบาย

ปัทมาพร นพรัตน์ (2551: 65) กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน เป็นลักษณะพฤติกรรมที่เพื่อนนักเรียนปฏิบัติต่อกัน เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้สึกและปัญหาต่อกัน การเข้าใจความแตกต่างระหว่างตนเองกับผู้อื่น ความผูกพันและยอมรับซึ่งกันและกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักเรียน เนื่องจากการมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนที่มีความประพฤติดียอมมีส่วนร่วมทำให้นักเรียนไม่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

สรุป อิทธิพลจากเพื่อน หมายถึง ความรู้สึกผูกพัน การให้ความสำคัญกับเพื่อน การยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างนักเรียนกับเพื่อนของนักเรียน เป็นลักษณะของพฤติกรรมที่เพื่อนของนักเรียนปฏิบัติต่อกัน ซึ่งกลุ่มเพื่อนทำหน้าที่ให้การเรียนรู้ผ่านความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน พัฒนา

บุคลิกภาพ ผ่อนคลายความกดดัน ความตึงเครียด ความคับข้องใจ ตลอดจนอธิบายว่าอะไรเป็นสิ่งที่กลุ่มเพื่อนยอมรับในการกระทำนั้นๆ

สัมพันธภาพในครอบครัว

ครอบครัว หมายถึงสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มีมนุษย์สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน เพื่อเป็นตัวแทนของสถาบันสังคมภายนอกที่จะปลูกฝัง ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติกับสมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมที่มีชีวิตอุบัติขึ้นในครอบครัว (สุชาติ ติมอุดม; ผุสดี ชูชีพ; และ จริญญา ปัญจะวัฒน์. 2547: 4) หน่วยพื้นฐานทางสังคมซึ่งประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ สองคนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกันภายใต้ครัวเรือนเดียวกันมีความสัมพันธ์กันทางกฎหมาย ทางสายโลหิต หรือ การรับเลี้ยงดู รวมทั้งมีการพึ่งพิงกันทางสังคมและเศรษฐกิจ แต่ละคนจะมีบทบาทหน้าที่พึงปฏิบัติต่อกันให้ความรัก ความเอาใจใส่ต่อกัน เอื้ออาทร มีความปรารถนาดีต่อกัน (บุบผา บุญญามณี; อ้อมเดือน บุญญามณี; และ ดารารัตน์ สารพันธ์. 2550: 33 – 34) สอดคล้องกับ ลลิตา เตชาวุธ; และ ยศพล เหลืองโสมนภา. (2548: 16 – 17) ที่กล่าวว่า ครอบครัวเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม สมาชิกในครอบครัวใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันยาวนานมีความใกล้ชิดผูกพันต่อกันแนบแน่นตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเสียชีวิตมากกว่าสถาบันอื่น เป็นสถาบันที่ให้การเลี้ยงดูและดูแลบุคคลทั้งในยามสุขภาพดีและยามเจ็บป่วย ครอบครัวจึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อภาวะสุขภาพของบุคคลในสังคม

ลักษณะของครอบครัวที่ดีตามแนวคิดทฤษฎีระบบ คือ สมาชิกมีพลังในการพัฒนาภายใต้บริบทของครอบครัวอย่างอิสระ ลักษณะพลังของครอบครัว คือ สมาชิกทั้งหมดมีปฏิสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ คงไว้ซึ่งการติดต่อกับระบบอื่น ๆ นอกครอบครัวได้ พยายามที่จะเผชิญปัญหาและเอาชนะปัญหาร่วมกัน มีความยืดหยุ่น และสนใจที่จะตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ มีการกระจายอำนาจและการตัดสินใจร่วมกันระหว่างสมาชิก และขณะเดียวกันต่างก็สนับสนุนสมาชิกแต่ละคนให้มีโอกาสเติบโตและเป็นตัวของตัวเอง

รูปแบบของครอบครัว ลักษณะของครอบครัวแบ่งได้เป็นหลายแบบ เช่น แบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิก อำนาจการปกครอง และวิธีการสืบทอดมรดก (Miermont. 1995; & Schlesinger. 1997: 3) สำหรับรูปแบบของครอบครัวไทยที่พบในปัจจุบัน อุมพร ตรังคสมบัติ (อุมพร ตรังคสมบัติ. 2544: 5) กล่าวว่า มี 1) ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ประกอบด้วย สามี ภรรยา และลูกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน 2) คู่สมรสที่ไม่มีบุตร (Childless Couples) ประกอบด้วย สามีและภรรยา 3) ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่ที่ต้องทำหน้าที่เลี้ยงลูกตามลำพัง ทั้งนี้เนื่องจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต หย่าร้าง หรือแยกทางไป หรือแม่ที่เลี้ยงลูกนั้นเป็นแม่ที่ไม่ได้แต่งงาน 4) ครอบครัวบุญธรรม (Adoptive Family) ประกอบด้วยสามี ภรรยา และบุตรบุญธรรม 5) ครอบครัวที่มีการแต่งงานใหม่ (Reconstituted Family) ประกอบด้วย หญิง ชาย ที่มาอยู่ร่วมกันโดยฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายเป็นหม้ายหรือมีการหย่าร้างมาก่อน และมีบุตรของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย 6) ครอบครัวขยาย (Extended Family) ประกอบด้วยเครือญาติตั้งแต่สามชั่วคนขึ้นไปที่มีความสัมพันธ์กันโดยการเกิดหรือการแต่งงานมาอยู่ร่วมกัน

ประสิทธิภาพของการทำหน้าที่ของครอบครัวมีองค์ประกอบหลายอย่างที่ เกี่ยวข้องเช่น การแสดงบทบาทของสมาชิกในครอบครัว สัมพันธภาพภายในครอบครัว ความผูกพันใน ครอบครัว การแสดงออกทางอารมณ์และการสื่อสาร ถ้าครอบครัวสามารถปรับปรุงและพัฒนาหรือปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้มีความสุข ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในครอบครัวก็จะลดน้อยลง หรือสามารถจัดการกับปัญหาที่ทำให้ครอบครัวเกิดความตึงเครียดได้ (ลลิตา เดชาวุธ; และ ยศพล เหลืองโสมนภา. 2548: 33); (พันธฺ์นภา กิตติรัตนไพบูลย์. 2543) ครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะเป็น หน่วยทางสังคมที่คอยให้คำปรึกษาแนะนำแก่บุคคลในการป้องกันพฤติกรรมที่เข้าสู่วงจรของยาเสพติด จะเห็นได้ว่าครอบครัวที่แตกแยก พ่อแม่แยกทางกันไปจะมีผลกระทบทางตรงต่อลูกโดยตรง แม้แต่ ครอบครัวที่พ่อแม่พี่น้องอยู่ร่วมกันครบ แต่บุคคลยังเข้าไปสู่การใช้ยาเสพติดอยู่ เพราะการที่พ่อแม่มัก ปล่อยให้ลูกคิดเองทำเอง ประกอบกับเมื่อบุคคลมีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวจึงเป็นอิทธิพลเสริมให้มักจะ แก้ปัญหาด้วยตนเอง อาจไม่นำไปปรึกษาพ่อแม่ (ไพศุรีย์ แสงพุ่ม. 2551: 21)

ปราณีพร บุญเรือง; และ อิทธิศักดิ์ พलगาม (2547: 29 – 30) กล่าวว่า การสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพ่อแม่และลูกเป็นพื้นฐานของทุกสิ่งไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา และบุคลิกภาพ รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจใฝ่รู้และระเบียบวินัยในเด็ก ครอบครัวที่มี สัมพันธภาพที่ดีจะต้องมีพฤติกรรมที่แสดงความรัก ความผูกพันในลักษณะของการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกัน และกัน ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน หมายถึง เคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน มีความเกรงใจกัน มีความรับผิดชอบ ไม่ล่วงละเมิดสิทธิซึ่งกันและกัน ไว้วางใจ ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ให้อภัยซึ่งกันและกัน ต้องสื่อสารโดยใช้ปิยวาจา อาจมีทั้งภาษาพูดและภาษากาย ต้องใช้เวลาอยู่ด้วยกันอย่างมีคุณค่า ต้องมี การปรับตัวตามภาวะการเปลี่ยนแปลงของบุคคลในครอบครัวและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีความใกล้ชิดทางสัมผัสแสดงความอบอุ่นตามธรรมชาติ

ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัวกับลักษณะพฤติกรรมของเด็กในแบบ ต่างๆ คือ ครอบครัวที่มีความรักใคร่ปรองดองและมีการปรับตัวที่ดี จะทำให้เด็กเชื่อฟังและยอมตาม ปรับตัวได้ดี ครอบครัวที่มีความสงบสุขและรักใคร่กลมเกลียว เด็กจะให้ความร่วมมือ ปรับตัวได้ดีมาก รักอิสระ ครอบครัวที่ยอมรับเด็ก จะให้เด็กมีลักษณะเป็นที่ยอมรับในสังคมและกล้าเผชิญอนาคตอย่าง มั่นใจ ครอบครัวที่พ่อแม่สนิทสนมและเล่นกับเด็ก จะทำให้เด็กมีความอบอุ่น ไว้วางใจ และเชื่อมั่นใน ตนเอง ร่วมมือและรับผิดชอบ ปรับตัวได้ดี ครอบครัวที่ฝึกเด็กให้มีความรับผิดชอบ เด็กจะปรับตัวได้ดี ไว้วางใจผู้อื่น และมีความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย ครอบครัวที่ระเบียบวินัยทางบ้าน เคร่งครัด สม่่าเสมอ เด็กจะปรับตัวได้ดีไว้วางใจผู้อื่นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุภาภร ฐนะชานันท์ (2548: 179) ที่กล่าวว่า การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว การสร้างความรู้สึผูกพันต่อครอบครัว และ การแนะนำให้เด็กใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมที่สังคมยอมรับ จะเป็นปัจจัยปกป้องให้เด็กปลอดภัยจาก การถูกชักจูงให้หันไปสนใจยาเสพติดได้

หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูก

1) การแสดงความรักต่อลูก แสดงออกมาเป็นการกระทำก็ได้ ไม่ใช่รักในใจ เช่น การกอด การหอมแก้ม ลูกศิโรษะ และตบไหล่ ชมเชยเมื่อลูกทำดี รวมทั้งต้องบอกว่าพ่อแม่รักเขา เหล่านี้จะทำให้ลูกเชื่อว่าพ่อแม่รักเขาอย่างแท้จริง

2) แสดงความสนใจลูก วิธีแสดงความสนใจลูก คือ หาเวลาทำอะไรด้วยกันกับลูก เช่น นั่งคุยกันรับประทานอาหารเช้าพร้อมกัน หรือมีกิจกรรมเล็กๆน้อยๆร่วมกัน เช่น ต่อภาพ ออกกำลังกายด้วยกัน เป็นต้น จะทำให้ลูกคุ้นเคยและใกล้ชิดกับพ่อแม่ เด็กมักจะเลียนแบบจากบุคคลที่เขาใกล้ชิดและคุ้นเคย ถ้าพ่อแม่เป็นคนมีระเบียบวินัย เมื่อให้ความคุ้นเคยใกล้ชิด เขาก็จะเลียนแบบอย่างความมีระเบียบวินัยจากพ่อแม่โดยไม่ต้องสอนเลย

3) มีเวลาให้ลูก พ่อ แม่ต้องมีเวลาให้ลูกอย่างเพียงพอ พ่อ แม่ ไม่อาจสั่งให้ลูกทำอะไรอย่างเต็มที่ใจได้หากพ่อแม่ไม่เคยมีเวลาพูดหรือคุย หรือทำอะไรร่วมกับเขาเลย นอกจากจะไม่ทำตามแล้วยังจะมีปฏิกิริยาที่ต่อต้านอีกด้วย

4) การยอมรับความแตกต่างระหว่างพ่อแม่กับลูก ถึงแม้ลูกจะมีความคิด ความรู้สึก หรือการกระทำที่แตกต่างไปจากพ่อแม่ แต่ตัวพ่อแม่รับฟังเขาพูดให้โอกาสลูกได้แสดงความคิดเห็น และลองทำตามความคิดหรือแผนของลูก จะทำให้ลูกนับถือตนเองมากขึ้น และเกิดความภาคภูมิใจ

สรุป สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงความรัก ความผูกพัน ในลักษณะการดูแลเอาใจใส่กันระหว่างพ่อ แม่ ลูก เคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความเกรงใจกัน มีความรับผิดชอบ ไม่ล่วงละเมิดสิทธิซึ่งกันและกัน ไว้วางใจกัน ให้กำลังใจกัน ให้อภัยซึ่งกันและกัน สื่อสารโดยปิววาจา ใช้เวลาอยู่ด้วยกันอย่างมีคุณค่า ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความใกล้ชิดโดยการสัมผัสแสดงความอบอุ่นตามธรรมชาติ ได้แก่ การกอด หอมแก้ม

สัมพันธภาพในโรงเรียน

โรงเรียนในฐานะเป็นระบบหนึ่ง ต้องมีการบริหารจัดการระบบของโรงเรียนและคงไว้ซึ่งระบบ โดยผ่านการเรียนการสอน การเรียนการสอนต้องดูที่ครู โรงเรียนต้องมีการควบคุม การปฏิบัติหน้าที่ภายในระบบโรงเรียนผ่านกฎระเบียบของโรงเรียน และการสื่อสาร โรงเรียนต้องมีการสื่อสารระหว่างผู้บริหารกับครู ครูกับครู นักเรียนกับครู นักเรียนกับนักเรียน การวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้สัมพันธภาพในโรงเรียนได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนและสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูเป็นสัมพันธภาพภายในโรงเรียน

1) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ปัทมาพร นพรัตน์ (2551: 63)

กล่าวว่าสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่เพื่อนนักเรียนปฏิบัติต่อกัน ได้แก่ การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งด้านการเรียนและเรื่องส่วนตัว การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ความห่วงใย ใกล้ชิดสนิทสนมซึ่งกันและกัน การทำกิจกรรมต่างๆร่วมกันในกลุ่มเพื่อน ซึ่งปิยดา ละอองปลิว (2546: 76) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรม

การป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนเป็นตัวแปร ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกำกวมการป้องกันสารเสพติดของนักเรียน

2) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู รอทแมน (Rothman. 1968: 34 – 36) กล่าวว่า สิ่งที่ต้องคำนึงถึงให้มากที่สุดในระบบการเรียนการสอน คือ สัมพันธภาพที่ดีของครูผู้สอนกับนักเรียน ครูจะต้องยอมรับเข้ากัน เป็นกันเอง ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักพัฒนาตนเอง และครูจะต้องแสดงให้เห็นได้ชัดเจนอีกด้วย คือ ครูจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และศิรัญญา แสนสอน (2547: 53) กล่าวว่า สัมพันธภาพของนักเรียนกับครูนั้นสามารถมีผลต่อการเรียนการสอน สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และสามารถช่วงส่งเสริมเจตคติของนักเรียนให้นักเรียนมีเจตคติที่เหมาะสมต่อตนเองและสิ่งแวดล้อม

สรุป สัมพันธภาพในโรงเรียน หมายถึง สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน คือ ลักษณะพฤติกรรมที่เพื่อนนักเรียนปฏิบัติต่อกัน ได้แก่ การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันและกันเรื่อง การเรียนและเรื่องส่วนตัว การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความห่วงใย ความใกล้ชิดสนิทสนมกัน การทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มเพื่อน และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู คือ สัมพันธภาพที่ดีของครูผู้สอนกับนักเรียน ครูยอมรับเข้ากัน เป็นกันเองกับนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักพัฒนาตนเอง

2.2.5 พฤติกรรมทางการศึกษา (Education Behavior) ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนตามขั้นตอนของกระบวนการเรียน การสอนอันประกอบด้วยความรู้ ความสามารถ ทักษะ และลักษณะนิสัยต่างๆ พฤติกรรมทางการศึกษาที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา คือ ของบลูม; และ คนอื่นๆ (Bloom; et. al. 1956) ซึ่งใช้หลักการ จำแนกอันดับ (Taxonomy) จำแนกพฤติกรรมการศึกษาเป็น 3 ด้าน คือ พฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) พฤติกรรมด้านจิตพิสัย (Affective Domain) พฤติกรรมด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) (พิชิต ฤทธิจรูญ. 2545: 31 – 51; อ้างอิงจาก Bloom; et al. 1956); (พวงแก้ว ปุณยนก. 2546: 167 – 179); และ (ณัฐภรณ์ หลาวทอง. 2546: 195 – 199) รายละเอียดมี ดังนี้

พฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย เป็นสมรรถภาพทางด้านสมองหรือสติปัญญาของบุคคล ในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ แบ่งเป็น 6 ลำดับ เรียงตามลำดับขั้นตอนการเกิดพฤติกรรมจากขั้นต่ำสุดถึงขั้นสูงสุด คือ ความรู้ – ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการ ประเมินค่า (พิชิต ฤทธิจรูญ. 2545: 31 – 51; อ้างอิงจาก Bloom; et al. 1956) ดังนี้

ความรู้ – ความจำ (knowledge) หมายถึงความสามารถทางสมองในการทรงไว้หรือรักษาไว้ซึ่งเรื่องราวต่างๆ ที่บุคคลได้รับความรู้ไว้ในสมองได้อย่างถูกต้องแม่นยำจำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1) ความรู้เรื่องเฉพาะ (Knowledge of Specifics) เป็นสมรรถภาพทางสมอง ขั้นต่ำสุดที่จะเป็นพื้นฐานให้เกิดสมรรถภาพสมองขั้นสูงที่ซับซ้อน และเป็นนามธรรมต่อไป จำแนก เป็น 2 ข้อ คือ 1.1) ความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์และนิยาม (Knowledge of Terminology) เป็น ความสามารถในการบอกความหมายของคำและสัญลักษณ์ต่างๆ เช่น ให้คำนิยามศัพท์ทาง

คณิตศาสตร์ได้ บอกความหมายของ “การวิจัย” ได้ เป็นต้น 1.2) ความรู้เกี่ยวกับกฎและความจริง บางอย่าง (Knowledge of Specific Facts) เป็นความสามารถในการบอกกฎ สูตร ทฤษฎี และ ข้อเท็จจริงต่างๆ เช่น สามารถบอกสูตรการหาพื้นที่สามเหลี่ยมได้

2) ความรู้ในวิธีดำเนินการ (Knowledge of Ways and Means of Dealing with Specifics) เป็นความรู้ในเรื่องของวิธีการ และการจัดระเบียบ จำแนกเป็น 5 ลักษณะ คือ

2.1) ความรู้เกี่ยวกับระเบียบแบบแผน (Knowledge of Convention) เป็นความสามารถในการบอก รูปแบบ การปฏิบัติ และแบบฟอร์มหรือระเบียบที่เหมาะสมในการปฏิบัติซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ เช่น บอกลักษณะการแต่งกายของชาวเขาเผ่าต่างๆ ได้ บอกแผนผังโครงสร้างสุภาพได้ เป็นต้น

2.2) ความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นและแนวโน้ม (Knowledge of Trends and Sequence) เป็น ความสามารถในการบอกขั้นตอนก่อนหลัง และทิศทาง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ เรื่องราวหรือ ปรากฏการณ์ต่างๆ เช่น บอกได้ว่าการขับรถยนต์ควรทำอะไรก่อนหลัง บอกแนวโน้มของปัญหา

จราจรในกรุงเทพฯ ในอนาคตได้ เป็นต้น 2.3) ความรู้เกี่ยวกับการจัดประเภท (Knowledge of Classification and Categories) เป็นความสามารถในการจำแนก จัดหมวดหมู่ ความเหมือน ความแตกต่างตามคุณลักษณะ คุณสมบัติ และหน้าที่ของสิ่งต่างๆ เรื่องราว หรือปรากฏการณ์ต่างๆ เช่น สามารถจัดประเภทของอาหารจำแนกตามคุณค่าอาหารได้ สามารถจัดหมวดหมู่ของวันตาม

เหตุการณ์ได้ เป็นต้น 2.4) ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ (Knowledge of Criteria) เป็นความสามารถใน การบอกเกณฑ์ หลักการในการตรวจสอบ และวินิจฉัยข้อเท็จจริงต่างๆ เช่น บอกได้ว่าอะไรเป็น เครื่องชี้ว่าสารนั้นเป็นกรดหรือด่าง บอกได้ว่าอะไรเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าใครผ่านหรือไม่ผ่าน เป็นต้น

2.5) ความรู้เกี่ยวกับวิธีการ (Knowledge of Methodology) เป็นความสามารถในการบอกเทคนิค กระบวนการ และวิธีการสืบเสาะหาความรู้ในอันที่จะให้ได้มาของผลลัพธ์ที่ต้องการ เช่น บอกวิธีการ เตรียมดินปลูกผักได้ บอกวิธีการแก้สมการได้ เป็นต้น

3) ความรู้รวบยอดในเนื้อเรื่อง (Knowledge of The Universal and Abstraction in a Field) เป็นความรู้เกี่ยวกับข้อสรุปลักษณะสามัญของสิ่งต่างๆ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 3.1) ความรู้เกี่ยวกับหลักวิชาและการขยายหลักวิชา (Knowledge of Principles and Generalizations) เป็นความรู้ในการสรุปใจความสำคัญของเรื่องและนำหลักหรือความรู้ที่ได้ไป

อภิปรายเรื่องอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกันได้ เช่น บอกได้ว่าการเกิดฝนตกเกิดจากอะไรจำนวนผู้แทนราษฎร แต่ละจังหวัดพิจารณาจากสิ่งใด เป็นต้น 3.2) ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง (Knowledge of Theories and Structures) เป็นความสามารถในการนำหลักวิชาหลายๆ หลักวิชาซึ่งอยู่ในสกุล

เดียวกันมาสัมพันธ์กันจนได้เป็นโครงสร้างของเนื้อความใหม่ในเรื่องเดียวกันได้ เช่น สามารถสรุปคำ สอนของพุทธศาสนาที่ได้เรียนรู้มาได้ บอกคุณสมบัติร่วมของเพศชาย และเพศหญิงได้ บอก คุณสมบัติร่วมของรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส และรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าได้ เป็นต้น

ความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง ความสามารถในการจับใจความของ เรื่องสามารถถ่ายทอดเรื่องราวเดิมออกมาเป็นภาษาของตนเองได้โดยที่ยังมีความหมายเหมือนเดิม พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกว่ามีความเข้าใจมี 3 ลักษณะ คือ

1) การแปลความ (Translation) เป็นความสามารถในการถอดความหมายจากภาษาหนึ่งหรือแบบฟอร์มหนึ่งไปสู่ภาษาหนึ่งหรืออีกแบบฟอร์มหนึ่ง ซึ่งอาจแปลได้หลายลักษณะ ดังนี้ 1.1) แปลจากภาษาสามัญเป็นภาษาเทคนิค หรือจากภาษาเทคนิคเป็นภาษาสามัญ 1.2) แปลจากภาษาพูดเป็นภาษาเขียน 1.3) แปลจากพฤติกรรม รูปภาพ ท่าทาง เป็นข้อความหรือจากข้อความ เป็นพฤติกรรม รูปภาพ และท่าทาง

2) การตีความ (Interpretation) เป็นความสามารถในการสรุปความ การแปลความ มองภาพส่วนรวมมาเป็นใจความสั้นๆอย่างได้ใจความ เช่น อ่านเรื่องแล้วตีความหมายข้อคิดที่แฝงอยู่ในเนื้อเรื่องได้ อ่านเรื่องแล้วค้นหาจุดมุ่งหมายของผู้แต่งได้ เป็นต้น

3) การขยายความ (Extrapolation) เป็นความสามารถในการเสริมแต่งหรือขยายแนวความคิดให้กว้างไกลไปจากข้อมูลเดิมอย่างสมเหตุสมผลซึ่งต้องอาศัยการแปลความหมายและการตีความประกอบกันจึงจะสามารถขยายความหมายของเรื่องราวนั้นได้ เช่น อ่านเรื่องที่แต่งยังไม่จบแล้วขยายความคิดได้ว่าตอนจบน่าจะเป็นอย่างไร คาดคะเนเหตุการณ์ที่เกิดก่อนเหตุการณ์นี้ได้ เหตุการณ์นี้ควรเกิดในสถานที่เช่นไร เป็นต้น

การนำไปใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำหลักวิชาไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ซึ่งอาจใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกับสถานการณ์ที่เคยพบเห็นมาก่อน เช่น การนำสูตรหาพื้นที่สามเหลี่ยมไปใช้หาพื้นที่สามเหลี่ยมรูปใหม่ได้ การแก้ประโยคที่เขียนไวยากกรณีผิดได้ เป็นต้น

การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวสิ่งต่างๆ ออกเป็นส่วนย่อยๆ ได้ว่าเรื่องราวหรือสิ่งนั้นๆ ประกอบด้วยอะไรบ้าง มีความสำคัญอย่างไร อะไรเป็นเหตุอะไรเป็นผล และที่เป็นไปอย่างนั้นอาศัยหลักการอะไร การวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1) การวิเคราะห์ความสำคัญ (Analysis of Elements) เป็นความสามารถในการค้นหาจุดสำคัญหรือหัวใจของเรื่อง ค้นหาสาเหตุ ผลลัพธ์ และจุดมุ่งหมายสำคัญของเรื่องต่างๆ เช่น อ่านบทความแล้วบอกได้ว่าหัวใจสำคัญของเรื่องคืออะไร ค้นหาเหตุผลของเรื่องราวที่อ่านได้ เป็นต้น

2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Analysis of Relationship) เป็นความสามารถในการค้นหาความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และการพาดพิงกันระหว่างองค์ประกอบต่างๆว่ามี ความเกี่ยวข้องกันในลักษณะใด คล้อยตามกัน หรือขัดแย้งกัน เกี่ยวข้องกัน หรือไม่เกี่ยวข้องกัน เช่น แยกข้อความที่ไม่จำเป็นเป็นคำถามได้ ค้นหาความสัมพันธ์ของเบญจศีลกับเบญจธรรมเป็นรายข้อได้ เป็นต้น

3) วิเคราะห์หลักการ (Analysis of Organizational Principles) เป็นความสามารถในการค้นหาว่า การที่โครงสร้างและระบบของวัตถุ สิ่งของ เรื่องราว และการกระทำต่างๆ ที่รวมกันอยู่ในสภาพเช่นนั้นได้เพราะยึดหลักการหรือแก่นอะไรเป็นสำคัญเช่น การที่กระตัก

น้ำร้อนสามารถเก็บความร้อนไว้ได้เพราะยึดหลักการใด การทำสงครามปัจจุบันใช้วิธีโฆษณาชวนเชื่อเพราะยึดหลักการใด เป็นต้น

การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการผสมผสานส่วนย่อยต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อเป็นสิ่งใหม่อีกรูปแบบหนึ่งมีคุณลักษณะ โครงสร้างหรือหน้าที่ใหม่ที่แปลกแตกต่างไปจากของเดิมแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1) การสังเคราะห์ข้อความ (Production of Unique Communication) เป็นความสามารถในการสังเคราะห์ข้อความโดยสื่อ หรือโดยการพูด การเขียน การวิพากษ์วิจารณ์ หาข้อยุติบางประการ เช่น สามารถแต่งเรื่องราวหรือบทกลอนได้โดยไม่ลอกเลียนใครสามารถวาดภาพโดยอาศัยจินตนาการของตนเองได้ เป็นต้น

2) การสังเคราะห์แผนงาน (Production of Plan, or Proposed Set of Operation) เป็นความสามารถในการกำหนดแนวทางวางแผน ออกแบบ เขียนโครงการหรือโครงการต่างๆ ล่วงหน้าขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับข้อมูลและจุดมุ่งหมายที่วางไว้ เช่น เขียนโครงการวิทยาศาสตร์ได้ วางแผนจัดกิจกรรมวันเด็กได้ เป็นต้น

3) การสังเคราะห์ความสัมพันธ์ (Derivation of Set of Abstract Relation) เป็นความสามารถในการนำเอานามธรรมย่อยๆ มาจัดระบบของข้อเท็จจริงหรือส่วนประกอบมาผสมผสานให้เป็นสิ่งสำเร็จรูปหน่วยใหม่ที่แปลกไปจากเดิม เกิดเป็นเรื่องราวใหม่ ทฤษฎี กฎ สมมติฐาน หรือสูตรใหม่ เช่น ให้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับปัญหาที่มีสาเหตุและผลของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสามารถหาข้อยุติหรือข้อสรุปของเรื่องนั้นในแง่มุมต่างๆ ได้

การประเมินค่า (Evaluation) เป็นความสามารถในการพิจารณาตัดสินหรือลงสรุปเกี่ยวกับคุณค่าของเนื้อหา และวิธีการต่างๆ โดยอาศัยเกณฑ์และมาตรฐานที่วางไว้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) ประเมินโดยอาศัยเกณฑ์ภายใน (Judgment in Terms of Internal Evidence) เป็นความสามารถในการตัดสินเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งโดยใช้เนื้อหาสาระในเหตุการณ์นั้นเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ เช่น อ่านเนื้อเรื่องแล้วสามารถตัดสินใจได้ว่าตัวละครใดเป็นคนดี เลวตามเนื้อเรื่องที่ปรากฏนั้น การตัดสินพฤติกรรมของนักเรียนว่ากระทำถูกต้องหรือไม่ตามระเบียบของโรงเรียนนั้น เป็นต้น

2) ประเมินโดยอาศัยเกณฑ์ภายนอก (Judgment in Terms of External Criteria) เป็นความสามารถในการตัดสินเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยใช้เกณฑ์ที่ไม่ได้ปรากฏตามเนื้อเรื่องหรือเหตุการณ์นั้น แต่ใช้เกณฑ์ที่กำหนดขึ้นมาใหม่ซึ่งอาจเป็นเกณฑ์ตามหลักเหตุผลหรือเกณฑ์ที่สังคมหรือระเบียบประเพณีกำหนดไว้ก็ได้ เช่น การตัดสินพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นโดยใช้เกณฑ์วัฒนธรรมไทยว่าเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งอาจแตกต่างจากการตัดสินโดยใช้เกณฑ์จิตวิทยาวัยรุ่น การตัดสินคุณค่าของวิชาตามสภาพสังคมปัจจุบันว่ามีคุณค่าเพียงใดกับการเรียนในยุคปัจจุบัน

พฤติกรรมด้านจิตพิสัย เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจ อารมณ์ และคุณธรรมของบุคคลซึ่งต้องอาศัยการสร้างหรือปลูกฝังคุณลักษณะนิสัยต่างๆ ให้เกิดขึ้น โดยเริ่มจากพฤติกรรมขั้นแรกที่ย่างไปหาขั้นสุดท้ายที่ยากซึ่งมี 5 ระดับ คือ การรับรู้ การตอบสนอง การสร้างค่านิยม การจัดระบบค่านิยม และการสร้างลักษณะนิสัย (พวงแก้ว ปุณยกนก. 2546: 167 – 179) ดังนี้

การรับรู้ (Receiving or Attending) เป็นขั้นที่บุคคลรู้สึกว่ามีสิ่งเร้ามากระตุ้นให้แสดงพฤติกรรม และจะเริ่มทำความรู้จักในสิ่งนั้น นั่นคือเริ่มสนใจและเต็มใจในสิ่งนั้น พฤติกรรมขั้นนี้มีพฤติกรรมย่อย 3 ขั้น คือ

1) การทำความรู้จัก (Awareness) เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มมีความรู้สึกว่ามีสิ่งเร้าเข้า และยอมให้สิ่งเร้านั้นเข้ามาอยู่ในความสนใจของตน เช่น นักเรียนกำลังคุยกับเพื่อนเห็นครูมองมาก็หยุดคุย เป็นต้น

2) การเต็มใจที่จะรับรู้ (Willing to Receive) เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มแยกแยะความแตกต่างระหว่างสิ่งเร้าที่มากกระตุ้นกับสิ่งเร้าอื่นๆ และเกิดความพอใจในสิ่งเร้าที่มากกระตุ้น เช่น นักเรียนหยิบสมุด – หนังสือขึ้นมาวางบนโต๊ะเมื่อถึงเวลาเรียน เป็นต้น

3) การเลือกรับสิ่งเร้าที่เราต้องการ (Controlled or Selected Attention) เป็นการเลือกสรรที่จะสนใจหรือเอาใจใส่ต่อสิ่งเร้าที่ตนเองพอใจ หรือค้นหาด้วยตนเอง เช่น เลือกสิ่งเร้าของตนเองสนใจในตลาดนัด เป็นต้น

การตอบสนอง (Responding) เป็นขั้นที่บุคคลแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบสิ่งเร้าด้วยความยินยอม เต็มใจ พฤติกรรม ในขั้นนี้ประกอบด้วยพฤติกรรมย่อย 3 ขั้น คือ

1) การยินยอมที่จะตอบสนอง (Acquiescence in Responding) เป็นการแสดงออกมาในลักษณะเชื่อฟังหรือยินยอม เช่น ครูให้ไปอบรมปฏิบัติธรรม ก็ไปทั้งๆ ที่ไม่ค่อยสนใจ

2) ความเต็มใจที่จะตอบสนอง (Willingness to Response) เป็นการตอบสนองด้วยความเต็มใจหรือเพิ่มความสนใจในสิ่งเร้ามากขึ้น เช่น ไปปฏิบัติธรรมด้วยความเต็มใจเมื่อครูชวน ยินดีดับบู่หรือเห็นป้าย “ห้ามสูบบุหรี่” ทั้งๆที่ไม่มีใครเห็น

3) ความพึงพอใจในการตอบสนอง (Satisfaction in Response) เป็นการแสดงให้เห็นลักษณะทางอารมณ์ในทางที่ชื่นชอบในสิ่งนั้น และพึงพอใจที่จะตอบสนอง เช่น รู้สึกดีใจที่ไม่ปฏิเสธการไปปฏิบัติธรรม เมื่อไม่สูบบุหรี่รู้สึกสบายใจที่ได้ปฏิบัติตามระเบียบ เป็นต้น

การเกิดค่านิยม (Valuing) เป็นขั้นที่บุคคลมองเห็นคุณค่าของการตอบสนองสิ่งเร้าหรือประสบการณ์แล้วกลายมาเป็นสิ่งที่ยึดถือของบุคคลในโอกาสต่อไป ขั้นการเกิดค่านิยมประกอบด้วยพฤติกรรมย่อย 3 ขั้น คือ

1) การยอมรับในคุณค่า (Acceptance of Value) เป็นขั้นการมองเห็นความสำคัญและยอมรับว่าพฤติกรรมที่แสดงออกไปนั้นเป็นสิ่งที่ดี มีคุณค่า เช่น การไม่สูบบุหรี่ ในสถานที่ราชการเพราะเห็นว่าไม่เหมาะสม การไม่ทิ้งเศษกระดาษบนถนนเพราะเห็นว่าควรทิ้งในถังขยะ เป็นต้น

2) การชื่นชอบในคุณค่า (Preference for a Value) เป็นขั้นการนิยมชมชอบในคุณค่าข้อ 1) ด้วยความพึงพอใจ เช่น มีความพึงพอใจที่จะงดเว้นการสูบบุหรี่ในสถานที่ราชการ มีความพึงพอใจที่จะทิ้งขยะในถังขยะ เป็นต้น

3) การสร้างคุณค่า (Commitment or Conviction) เป็นขั้นที่บุคคลนำสิ่งนั้นมาปฏิบัติอยู่เสมออย่างคงเส้นคงวา จนเกิดการยอมรับเป็นค่านิยมของตนเองและแสดงออกอย่างชัดเจนว่ายึดถือคุณค่าของสิ่งใด สนับสนุน ปกป้องคุณค่า ปฏิเสธคุณค่าที่ขัดแย้งและยังพยายามชักชวนผู้อื่นให้ปฏิบัติตามค่านิยมของตนด้วย เช่น การงดสูบบุหรี่ในสถานที่ราชการและตักเตือนผู้อื่นที่สูบบุหรี่ในสถานที่ราชการ ชักชวนผู้อื่นให้ทิ้งขยะในถังขยะ เป็นต้น

การจัดระบบคุณค่า (Organization) เป็นขั้นตอนที่บุคคลนำค่านิยมที่ตนเองสร้างไว้แล้วมาจัดระบบหรือหมวดหมู่ โดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมเหล่านั้นและปรับสิ่งที่ขัดแย้งกัน เพื่อนำมาสร้างเป็นค่านิยมสำหรับยึดถือปฏิบัติต่อไป ขั้นการเกิดการจัดระบบค่านิยมประกอบด้วยพฤติกรรม 2 ชั้น คือ

1) การสร้างความคิดรวบยอดของคุณค่า (Conceptualization of a Value) เป็นความสามารถของบุคคลที่จะสร้างแก่นสาระสำคัญของคุณค่าของสิ่งนั้น จากการจัดระบบหมวดหมู่ของคุณค่าย่อยๆ เช่น งดสูบบุหรี่ในที่ที่ไม่ควรสูบ เช่นสถานที่ราชการ ในห้องประชุม หรือที่ขณะในที่จัดให้ไว้ เช่น ถังขยะ เป็นต้น

2) การจัดค่านิยมให้เป็นระบบ (Organization of Value System) เป็นการนำเอาคุณค่าหลายๆ คุณค่ามาจัดระบบให้อยู่ในสภาพที่สอดคล้องกลมกลืนกันเพื่อสร้างเป็นลักษณะภายในตนที่คงที่แน่นอน ลักษณะสุดท้ายของการจัดระบบค่านิยมนี้จะออกมาในลักษณะของปรัชญาแห่งชีวิตหรืออุดมการณ์แห่งความคิด เช่น ชีวิตนี้อยู่ได้ด้วยการแบ่งปัน ชีวิตที่สร้างงานแล้วงานจะสร้างชีวิต เป็นต้น

การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization by Value Complex) เป็นขั้นการนำค่านิยมที่จะระบบคุณค่าที่มีในตัวเข้าเป็นระบบที่ถาวรและทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของบุคคลไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดๆ ก็แสดงพฤติกรรมตามค่านิยมที่ยึดถือตลอดไป สม่่าเสมอจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของแต่ละบุคคล การสร้างลักษณะนิสัยมี 2 ลักษณะ

1) การสร้างลักษณะนิสัยชั่วคราว (Generalized Set) เป็นการแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมบางตัวอย่างของบุคคล โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดตามมาในสถานการณ์นั้นๆ ด้วย เช่นการบริจาคเงินสร้างพระพุทธรูปเพราะเป็นมหากุศลแต่เนื่องจากยังเสียดายเงินจึงทำเป็นบางครั้งเท่านั้น เป็นต้น

2) การสร้างลักษณะนิสัยถาวร (Characterization) เป็นขั้นที่บุคคลแสดงลักษณะนิสัยที่แท้จริงออกมาอย่างสมบูรณ์ตามความเชื่อหรือเจตคติที่ได้มาเป็นปรัชญาชีวิตของตนขั้นนี้ถือว่าเป็นจุดสุดยอดของการพัฒนาคน เช่น นิสัยเรื่องความมีวินัยในตนเองเกิดจากการเห็นคุณค่าของความมีวินัยในตนเองแล้วพยายามจัดระบบระเบียบความเป็นอยู่ให้มีวินัยจนเป็นนิสัย เป็นต้น

พฤติกรรมด้านทักษะพิสัย เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความสามารถเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบการใช้งานของอวัยวะต่างๆ ในร่างกายที่ต้องอาศัยการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อกับการทำงานของระบบประสาทต่างๆ ซึ่งเป็นหน่วยสั่งการเช่นการเคลื่อนไหวอวัยวะต่างๆ ในการทำกิจวัตรประจำวัน เล่นกีฬา เล่นดนตรีหรือกิจกรรมอื่นๆ หากนักเรียนได้ฝึกฝน การทำงานของกล้ามเนื้อและระบบประสาทให้มีการประสานสัมพันธ์กันย่อมก่อให้เกิดความชำนาญหรือทักษะในการปฏิบัติงานการจำแนกพฤติกรรมด้านทักษะพิสัยนี้มีหลายกลุ่มความคิด (ณัฐภรณ์ หลาวทอง. 2546: 195 – 199) ดังนี้

แนวทางที่ 1 แบ่งลักษณะของพฤติกรรมตามพัฒนาการด้านทักษะพิสัยออกเป็น 5 ระดับ คือ

- 1) ชั้นเลียนแบบ (Imitation) เป็นขั้นเริ่มต้นการเรียนรู้ด้านทักษะของมนุษย์ โดยมีผู้ทำให้ดูและทำตามไปที่ละขั้น และอาจมีการช่วยเหลือในขณะปฏิบัติ
- 2) การทำโดยยึดแบบ (Patterning) เป็นความสามารถในการปฏิบัติด้วยตนเองตามแบบที่กำหนด แนวดำเนินการหรือคำชี้แจง ผู้ปฏิบัติอาจทำด้วยการลองผิดลองถูกด้วยตนเอง อาจทำซ้ำและไม่ถูกต้องทีเดียวในตอนแรก เช่น การเดินรำ การผูกเชือก เป็นต้น
- 3) การทำด้วยความชำนาญ (Mastering) เป็นความสามารถในการปฏิบัติได้ด้วยความถูกต้องแม่นยำเหมาะสมกับเวลาโดยไม่มีการช่วยเหลือ ไม่มีการชี้แจง ไม่มีการแนะนำไม่มีการทำให้ดู หรือไม่มีการให้ดูแบบใดๆ เพียงแต่กำหนดหัวเรื่องหรือวิธีการให้ว่าจะให้ทำอะไร โดยเน้นความถูกต้อง รวดเร็ว ความอดทน ความแน่นอน เช่น การพิมพ์ดีด การเล่นดนตรี เป็นต้น
- 4) การทำในสถานการณ์ต่างๆ ได้ (Applying) เป็นความสามารถในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับเวลาในสถานการณ์ใหม่หรือสถานการณ์อื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากที่เคยทำมาแล้ว โดยไม่มีการช่วยเหลือ ไม่มีการแนะนำขั้นตอน หรือการปฏิบัติใดๆ จากผู้อื่น โดยเน้นการกำหนดทักษะที่ต้องใช้ในการแก้ไขปัญหา การเลือกทักษะที่ต้องใช้ในการแก้ไขปัญหา มีความมั่นใจในการใช้ทักษะนั้นในยามจำเป็น และการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหานั้นได้ด้วยตนเอง เช่น การจับลูกบอลในขณะที่มีการแข่งขันที่สนาม การถือจักรเย็บผ้าขณะเย็บผ้า
- 5) การแก้ปัญหาโดยฉับพลัน (Improvising) เป็นความสามารถในการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยฉับพลันซึ่งอาจเป็นการแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ขยาย ยืดหยุ่น เสนอ สอดแทรกสิ่งใหม่เข้าไปกับทักษะเดิมที่มีมาก่อน โดยเน้นการหาวิธีการปฏิบัติใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทักษะใหม่ที่ต้องปฏิบัติในงานนั้นๆ เช่น การขับรถเลี้ยวเมื่อมีสิ่งกีดขวางกะทันหัน เป็นต้น

แนวทางที่ 2 แบ่งลักษณะของพฤติกรรมในเรื่องทักษะการเคลื่อนไหวแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

- 1) ทักษะการเคลื่อนไหวทั้งร่างกาย (Gross Bodily Movement) เป็นความสามารถที่จะใช้อวัยวะบางส่วนที่ไม่ซับซ้อนในการเคลื่อนไหวอย่างคล่องแคล่ว จำแนกเป็น

- 1.1) การเคลื่อนไหวอวัยวะส่วนบน
- 1.2) การเคลื่อนไหวอวัยวะส่วนล่าง
- 1.3) การเคลื่อนไหวอวัยวะทั้งสองส่วน
- 2) ทักษะการเคลื่อนไหวที่ต้องใช้ประสาทรวมๆ กัน เป็นความสามารถที่จะใช้การประสานสัมพันธ์กันของระบบประสาทต่างๆ จำแนกเป็น
 - 2.1) การเคลื่อนไหวของมือและนิ้ว
 - 2.2) การประสานระหว่างมือและตา
 - 2.3) การประสานระหว่างมือ ตา และเท้า
 - 2.4) การเคลื่อนไหวอื่นๆ ของมือ เท้า ตา และหู
- 3) ทักษะการสื่อสารโดยใช้ท่าทาง (Non – Verbal Communication Behaviors) เป็นการแสดงออกเพื่อสื่อความหมายกับคนอื่น ด้วยวิธีดังนี้
 - 3.1) การแสดงสีหน้า
 - 3.2) ท่าทาง
 - 3.3) การเคลื่อนไหวทั้งร่างกาย
- 4) ทักษะพฤติกรรมทางด้านภาษา (Speech Behaviors) เป็นความสามารถที่แสดงออกทางด้านภาษา ด้วยวิธี ดังนี้
 - 4.1) การออกเสียง
 - 4.2) การสร้างเสียงและคำ
 - 4.3) การเปล่งเสียง
 - 4.4) การประสานระหว่างเสียงและท่าทาง

กล่าวโดยสรุปพฤติกรรมทางการศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย ผู้วิจัยจะต้องพิจารณาว่าจะสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมอะไร บางกรณีอาจต้องการพฤติกรรมในทุกด้านรวมกัน ดังนั้นผู้สอนต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ซึ่งจุดประสงค์ของการศึกษามีหลายระดับ ได้แก่ 1) ระดับความมุ่งหมายของการศึกษาของชาติ 2) ระดับการศึกษาแต่ละระดับ (หลักสูตร) ระดับกลุ่มวิชา หมวดวิชา หรือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ 4) ระดับรายวิชา 5) ระดับการเรียนรู้ 6) ระดับเชิงพฤติกรรม ทั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดจุดประสงค์ในการสอนให้เกิดความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดที่สร้างขึ้น โดยคำนึงถึงพฤติกรรมทางการศึกษาที่คาดหวังไว้

การประเมินพฤติกรรม (Behavioral Assessment)

การประเมินพฤติกรรมทำให้ได้ข้อมูลที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออก ทำให้สามารถกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายที่เหมาะสมได้โดยมีวิธีการประเมินพฤติกรรม 2 ประเภท (Cone. 1978: 5) คือ 1) วิธีการประเมินโดยตรง (Direct Method of Assessment) ประกอบด้วย การสังเกตพฤติกรรม (Observation) การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมตนเอง (Self – Monitoring) การวัดผลที่เกิดขึ้น (Measurement of Product) การวัดทางสรีระ (Physiological Measures)

2) วิธีการประเมินทางอ้อม (Indirect Methods of Assessment) ซึ่งประกอบไปด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) การรวบรวมข้อมูลจากบุคคลอื่น (Information from Other People) การรายงานตนเอง (Self Report)

ดังนั้น การประเมินพฤติกรรมโดยประเมินโดยตรง ได้แก่ การสังเกตและบันทึก พฤติกรรม การวัดผล การวัดทางสรีระและการประเมินทางอ้อม ได้แก่ การสัมภาษณ์ การรวบรวมข้อมูลจากบุคคลอื่น การรายงานตนเอง

การประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ได้มีผู้ให้ความหมายการประเมินตามสภาพจริงไว้ดังนี้

เพิ่มรุช บุพผามาตัง (2543: 36) กล่าวว่า การประเมินผลตามสภาพจริง หมายถึง การประเมินความคิดระดับสูงที่สลับซับซ้อน ทักษะการปฏิบัติ คุณสมบัติและกระบวนการในการปฏิบัติ

สุชิน เพ็ชรรักษ์ (2544: 89) กล่าวว่า การประเมินผลตามสภาพจริง หมายถึง การตรวจสอบความสามารถรวมของผู้เรียน (Collective Abilities) จากการแสดงพฤติกรรมให้ปรากฏตามแบบหรือวิธีการที่ผู้เรียนเห็นว่าเหมาะสม การพฤติกรรมนั้นจำเป็นต้องใช้ความรู้และทักษะที่ได้มีการระบุไว้ในเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2545: 20) กล่าวว่า การประเมินสภาพจริงเป็นการประเมินจากการทำงานหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยงานหรือกิจกรรมที่มอบหมายให้ผู้ปฏิบัติ จะเป็นงานหรือสถานการณ์ที่เป็นจริง (Real Life) หรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง จึงเป็นงานที่มีสถานการณ์ซับซ้อน (Complexity) และเป็นองค์รวม (Holistic) มากกว่างานปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนทั่วไป

สมนึก นนธิจันทร์ (2545: 70) กล่าวว่า การประเมินผลตามสภาพจริง เป็นการประเมินที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยการแสดงออกหลายๆ ด้านเพื่อนำไปแก้ปัญหา ใช้ทักษะการคิดที่สลับซับซ้อน

สุวิมล ว่องวานิช (2546: 13) กล่าวว่า การประเมินตามสภาพจริง เป็นกระบวนการตัดสินความรู้ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนในสภาพที่สอดคล้องกับชีวิตจริง โดยใช้เรื่องราว เหตุการณ์ สภาพจริงหรือคล้ายจริงที่ประสบในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนตอบสนองโดยการแสดงออก ลงมือกระทำ หรือผลิต

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2546:50) กล่าวว่า การประเมินผลตามสภาพจริง เป็นกระบวนการวัดผลและสังเกตผลอย่างเป็นระบบ เป็นวิธีการประเมินผลความสามารถทางด้านต่างๆ ของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติจริง

เครดเลอร์ (จรัญ คำยัง. 2537: 2-3; อ้างอิงจาก Cradler. 1991: 8) กล่าวว่า การวัดและการประเมินผลตามสภาพจริง หมายถึง การสะท้อนให้เห็นการสังเกตสภาพงานปัจจุบันของนักเรียนและสิ่งที่นักเรียนได้ปฏิบัติจริง

สรุป การประเมินตามสภาพจริง หมายถึง กระบวนการตรวจสอบ การสังเกต การวัดผล การตัดสิน ความรู้ ความสามารถของผู้เรียนจากการแสดงพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ โดยเน้น การปฏิบัติจริงที่เป็นการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมตามสถานการณ์ที่เป็นจริงหรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง ให้ ผู้เรียนเป็นผู้กระทำพฤติกรรมด้วยการแสดงออกหลาย ๆ ด้าน ซึ่งผู้วิจัยประเมินจาก แบบสังเกต พฤติกรรมซึ่งประกอบด้วย การซักถาม การตอบคำถาม การร่วมกิจกรรม การร่วมอภิปราย และ การแสดงความคิดเห็น และแบบประเมินการอภิปรายกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลที่นำเสนอ การ นำเสนอด้วยหลักฐาน การพูดหรือการรายงาน ความเข้าใจเรื่องที่น่าสนใจ และการใช้ภาษาในการ นำเสนอ และแบบสังเกตการปฏิบัติ ได้แก่ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ ร่วมปรึกษาวางแผน กับเพื่อน เป็นผู้นำและผู้ตามในโอกาสที่เหมาะสม ร่วมแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ และ แนะนำวิธีการทำงานและช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม

แนวคิดและหลักการของการประเมินผลตามสภาพจริง ผู้เชี่ยวชาญในด้านการวัดและ ประเมินผลกล่าวถึงแนวคิดและหลักการประเมินตามสภาพที่แท้จริงไว้หลายท่านที่สำคัญมี ดังนี้

จรัญ คำยัง (2540: 2 - 3) ได้สรุปแนวคิดและหลักการในการวัดและประเมินผล ตามสภาพจริง จากนักการศึกษาต่างประเทศหลายท่านไว้ ดังนี้

- 1) เป็นการประเมินทักษะการคิดอย่างซับซ้อนของนักเรียนในการทำงาน ความร่วมมือในการแก้ปัญหาและการประเมินตนเอง ความพยายามในความร่วมมือ ซึ่งเป็นการปฏิบัติ งานจริงภายนอกโรงเรียน
- 2) เป็นการวัดผลสนับสนุนผลสัมฤทธิ์ที่มีความหมาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ใน การประเมินโปรแกรมการสอนและประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน
- 3) เป็นการสะท้อนให้เห็นการสังเกตสภาพงานในปัจจุบันของนักเรียนและสิ่ง ที่นักเรียนได้ปฏิบัติจริง
- 4) เป็นการผูกติดนักเรียนกับงานที่อยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง ซึ่งนักเรียน จะมีแรงกระตุ้นมากกว่าและมีการถ่ายโยงได้มากกว่าการกระทำดั้งเดิมที่อยู่ในลักษณะสถานการณ์ จำลอง

อนุวัติ คุณแก้ว (2548: 113) กล่าวถึงหลักการของการประเมินผลจากสภาพจริง ไว้ ดังนี้ 1) เป็นการประเมินความก้าวหน้า และการแสดงออกของนักเรียนแต่ละคนบนรากฐานของ ทฤษฎีทางพฤติกรรมการเรียนรู้ โดยใช้เครื่องมือการประเมินที่หลากหลาย 2) การประเมินตามสภาพจริง จะต้องมีรากฐานบนพัฒนาการและการเรียนรู้ทางสติปัญญาที่หลากหลาย 3) หลักสูตรสถานศึกษา ต้อง ให้ความสำคัญต่อการประเมินตามสภาพจริง คือ หลักสูตรต้องพัฒนามาจากบริบทที่มีรากฐานทาง วัฒนธรรมที่นักเรียนอาศัยอยู่ และที่ต้องเรียนรู้ให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก 4) การเรียน การสอน การประเมินผล จะต้องหลอมรวมกันและการประเมินต้องประเมินต่อเนื่องตลอดเวลาที่ทำ การเรียนการสอน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วม 5) การเรียน การสอน การประเมิน เน้นสภาพที่สอดคล้อง หรือ

ใกล้เคียงกับธรรมชาติความเป็นจริงของการดำเนินชีวิต และควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดงานด้วยตนเอง 6) การเรียนการสอนจะต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาศักยภาพให้เต็มที่สูงสุด ตามสภาพที่เป็นจริงของแต่ละบุคคล เติบโตตามศักยภาพของตนเอง การเรียน การสอน และการประเมินต้องเกี่ยวเนื่องกันและเน้นการปฏิบัติจริงในสภาพที่ใกล้เคียงหรือสภาพที่เป็นจริงในชีวิตประจำวัน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง

หลักการพื้นฐานของหลักสูตรกับการประเมินผลที่สอดคล้องกับสภาพจริง กรมวิชาการ (2540: 7 – 10) ได้ให้รายละเอียดการประเมินผล ที่สอดคล้องกับสภาพจริงเกี่ยวข้องกับเด็กในเรื่องการจัดการศึกษา การเรียนรู้ ความรู้ การสอน และการประเมินผล ไว้ดังนี้

หลักการเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

- 1) เด็กมีความสามารถ กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และเชื่อในสิ่งที่เรียนรู้
- 2) การจัดเสริมสร้างประสบการณ์ที่ดีจะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถกำหนดทิศทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- 3) เด็กสามารถสร้างความรู้ขึ้นได้ ถ้ามีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและการจัดสื่อที่มีความหมาย รวมทั้งในสถานการณ์ที่เป็นจริง
- 4) เด็กจะมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ด้วยอัตราที่แตกต่างกัน
- 5) เด็กเล็ก ๆ ต้องการพัฒนาการพร้อมกันโดยรวมทั้งตัว

หลักการประเมินผล

- 1) การประเมินผลโดยการเปรียบเทียบกับกลุ่มให้คุณค่าน้อยมาก
- 2) การประเมินที่แท้จริงมิใช่สะท้อนขนาดหรือปริมาณความรู้ แต่จะเป็นการสะท้อนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมและความสามารถที่ปรากฏออกมา
- 3) การประเมินที่แท้จริง มีรากฐานของความเป็นวิทยาศาสตร์ในการให้ข้อมูลทางด้านพัฒนาการ ความคิดและจิตวิทยา
- 4) การประเมินที่แท้จริงจะให้ข้อมูลที่เที่ยงตรงเกี่ยวกับนักเรียนรวมทั้งกระบวนการทางการเรียนรู้
- 5) การประเมินที่แท้จริงจะต้องคำนึงถึงสติปัญญาที่แตกต่างกัน วิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ในบริบทที่จัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันจะสะท้อนความเข้าใจในความแตกต่างของมนุษย์ได้ดีที่สุด
- 6) การประเมินที่แท้จริงมีรากฐานจากพัฒนาการของเด็กจะสามารถพยากรณ์การแสดงออกต่อไปข้างหน้าได้เที่ยงตรง

7) คุณภาพของการประเมินผลจะมีความเป็นปรนัยและเชื่อมั่นเกี่ยวกับความสามารถของนักเรียน

8) การพัฒนาการประเมินผลที่ดีจะสืบเนื่องมาจากการพัฒนาหลักสูตรที่ดี ซึ่งจะต้องทำไปพร้อมกัน

9) การประเมินผลที่แท้จริงจะเปิดโอกาสให้นักเรียนและครูสะท้อนเป้าหมายและแนวทางแห่งการประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

ชวลิต โพธิ์นคร (ม.ป.ป.: 44) กล่าวว่า หลักการประเมินผลที่จะทำให้ทราบผลการเรียนรู้ที่แท้จริงได้นั้น ต้องดำเนินการตามหลักการ ดังนี้

1) ใช้วิธีการประเมินหลาย ๆ วิธี โดยใช้แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ แบบสอบถาม แฟ้มพัฒนางาน ฯลฯ

2) ใช้ผู้ประเมินหลาย ๆ ฝ่าย อาทิ โรงเรียนให้ครูประจำชั้น ครูผู้สอน ผู้บริหาร ประเมินนักเรียนประเมินโดยตนเองและเพื่อนนักเรียน ผู้ปกครองประเมินโดยพ่อแม่และบุคคลในบ้าน และสุดท้ายอาจจะให้กรรมการโรงเรียนหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมประเมิน

3) ประเมินอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ

สรุป แนวคิดและหลักการในการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงเป็นการประเมินทักษะการคิด การปฏิบัติจริง เพื่อเป็นประโยชน์ในการประเมินการสอนและความก้าวหน้าของนักเรียน บนรากฐานของทฤษฎีทางพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้และวัฒนธรรมที่นักเรียนอาศัยอยู่ โดยผู้เรียนมีส่วนร่วม และการเรียนการสอนและการประเมินต้องเกี่ยวเนื่องกัน เน้นการปฏิบัติจริงในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงหรือเป็นจริงในชีวิตประจำวัน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ แบบสอบถาม แฟ้มสะสมงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ

ขั้นตอนการประเมินตามสภาพจริง การประเมินตามสภาพจริงมีการดำเนินงานตามขั้นตอนต่อไปนี้ (อนวัติ คุณแก้ว. 2548: 115; อ้างอิงจาก ส.วาสนา ประवालพฤกษ์. 2544: 1)

1) กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการประเมิน ต้องสอดคล้องกับสาระมาตรฐาน จุดประสงค์การเรียนรู้และสะท้อนการพัฒนา

2) กำหนดขอบเขตในการประเมิน ต้องพิจารณาเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน เช่น ความรู้ ทักษะและกระบวนการ ความรู้สึก คุณลักษณะ เป็นต้น

3) กำหนดผู้ประเมิน โดยพิจารณาผู้ประเมินว่าจะมีใครบ้าง เช่น นักเรียนประเมินตนเอง เพื่อนนักเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4) เลือกใช้เทคนิคและเครื่องมือในการประเมิน ควรมีความหลากหลายและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ วิธีการประเมิน เช่น การทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึกพฤติกรรม แบบสำรวจความคิดเห็น บันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง แฟ้มสะสมงาน ฯลฯ

5) กำหนดเวลาและสถานที่ที่จะประเมิน เช่น ประเมินระหว่างนักเรียนทำกิจกรรมระหว่างทำงานกลุ่ม / โครงการ วันใดวันหนึ่งของสัปดาห์ เวลาว่าง / พักกลางวัน ฯลฯ

6) วิเคราะห์ผลและวิธีการจัดการข้อมูลการประเมิน เป็นการนำข้อมูลจากการประเมินมา วิเคราะห์โดยระบุสิ่งที่วิเคราะห์ เช่น กระบวนการทำงาน เอกสารจากแฟ้มสะสมงาน ฯลฯ รวมทั้ง ระบุวิธีการบันทึกข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

7) กำหนดเกณฑ์ในการประเมิน เป็นการกำหนดรายละเอียดในการให้คะแนน ผลงานว่า ผู้เรียนทำอะไร ได้สำเร็จหรือว่ามีระดับความสำเร็จในระดับใด คือ มีผลงานเป็นอย่างไร การให้คะแนนอาจจะให้ในภาพรวมหรือแยกเป็นรายให้สอดคล้องกับงานและจุดประสงค์การเรียนรู้

คุณสมบัติของการประเมินผลตามสภาพจริง กรมวิชาการ (2540: 15 – 17) ได้เสนอ คุณสมบัติการประเมินตามสภาพจริงไว้ ดังนี้

โครงสร้างและเหตุผล

- 1) เหมาะสมมากกับคนทั่วไปเกี่ยวข้องกับการรับฟัง การประชุมร่วมกัน
- 2) เชื่อมั่นได้สูงในสถานการณ์ที่เป็นจริงตามธรรมชาติและไม่จำกัดเวลา
- 3) เป็นการประเมินที่เปิดเผย ไม่มีการเก็บความลับ ไม่ว่าจะเป็คำถามหรืองาน
- 4) ผสมผสานกับการเก็บสะสมงาน (Portfolio)
- 5) ต้องการความร่วมมือกับคนอื่น ๆ
- 6) เกิดซ้ำอีกได้และมีคุณค่าถ้าใช้การฝึกฝนและทำซ้ำอีก
- 7) มีการประเมินและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียน โรงเรียนจะต้องกำหนด

โครงสร้างการประเมินเพื่อสนับสนุนการประเมินดังกล่าว

ลักษณะเฉพาะทางด้านสติปัญญา

- 1) เป็นสิ่งจำเป็นและมีส่วนในการตัดสินใจวางแผนให้ระดับคะแนน
- 2) เป็นกฎเกณฑ์ที่เสริมให้นักเรียนมีความชำนาญในการที่ใช้ทักษะและความรู้
- 3) มีความเกี่ยวข้องกับการใช้สติปัญญาขั้นสูงที่ซับซ้อน และมุ่งผลผลิตโดย

ภาพรวมของบุคคล

โดยใช้เนื้อหาเป็นสื่อ

ระลึกจำได้เท่านั้น

- 4) เกี่ยวข้องกับการค้นคว้าวิจัยของนักเรียนโดยตรง หรือสามารถพัฒนาความรู้
- 5) การประเมินจะครอบคลุมลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ มีใช้เน้นเฉพาะการระลึกจำได้เท่านั้น
- 6) เป็นเครื่องทำนายผลศึกษาในทางลึกมากกว่าทางกว้าง

การให้เกรดหรือมาตรฐานการให้คะแนน

- 1) เกี่ยวข้องกับเกณฑ์การประเมินที่สำคัญ ๆ แต่ไม่ใช่เป็นการจับผิด
- 2) ไม่ใช่เป็นการประเมินให้เกรดโดยเทียบกลุ่ม แต่จะอ้างอิงมาตรฐานการแสดงผล (เป็นการประเมินแบบอิงเกณฑ์มีโซอิงกลุ่ม)
- 3) ความสำเร็จตามเกณฑ์เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมให้สำเร็จ
- 4) ให้มีการประเมินตนเองและเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผล
- 5) ใช้ระบบการให้ระดับคะแนนมาจากหลาย ๆ ส่วน มากกว่าการให้เกรดเพียงครั้งเดียว
- 6) สอดคล้องกับเป้าหมายของโรงเรียนและเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้

ความยุติธรรมและเสมอภาค

- 1) นำเสนอและแยกแยะจุดเด่นของนักเรียนแต่ละคน
- 2) เป็นการทำให้เกิดสมดุลระหว่างความเป็นเลิศและทักษะพื้นฐานหรือการฝึกฝน
- 3) ลดความไม่ยุติธรรมและไม่เสมอภาค
- 4) เปิดโอกาสอย่างเหมาะสมให้นักเรียนได้ใช้รูปแบบการเรียนความถนัดและความสนใจของตนเอง
- 5) เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนแสดงออกและสร้างงานมากขึ้น
- 6) เป็นการสะท้อนกระบวนการเรียนที่แสดงถึงความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของนักเรียน

ลักษณะของการประเมินผลตามสภาพจริง กรมวิชาการ (2539: 14 – 15) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการประเมินผลตามสภาพจริงไว้ ดังนี้

- 1) ต้องเสริมสร้างพัฒนาการและการเรียนรู้ เน้นให้เห็นพัฒนาการอย่างเด่นชัด
- 2) เน้นให้เห็นพัฒนาการอย่างเด่นชัด
- 3) ให้ความสำคัญกับจุดเด่นของนักเรียน
- 4) จะต้องตอบสนองกับหลักสูตรที่เน้นสภาพชีวิตจริง
- 5) มีพื้นฐานของสถานการณ์ที่เป็นชีวิตจริง
- 6) มีพื้นฐานบนการแสดงออกจริง
- 7) สอดคล้องกับการเรียนการสอน
- 8) การจัดการเรียนการสอนจะมีวิจัยและพัฒนาให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก
- 9) จะต้องเน้นการเรียนรู้อย่างมีจุดหมาย
- 10) ตอบสนองได้กับทุกบริบทเนื้อหาสาระและการบูรณาการวิชาการต่าง ๆ

วิชาชีพอื่นๆ

- 11) ตอบสนองการเรียนรู้และความสามารถของนักเรียนอย่างกว้างขวาง
- 12) เกิดความร่วมมือกันระหว่างผู้ปกครอง ครูและนักเรียนรวมทั้งบุคคลใน

จรัญ คำยัง (2540: 6) ได้ให้ลักษณะของการประเมินผลตามสภาพจริงไว้ ดังนี้

- 1) กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนา
- 2) เน้นการพัฒนาที่ปรากฏ
- 3) เห็นความแกร่งของนักเรียน
- 4) ให้การพัฒนาอย่างเพียงพอ
- 5) อยู่บนพื้นฐานของชีวิตจริง
- 6) เน้นการปฏิบัติ
- 7) สัมพันธ์กับการเรียนการสอน
- 8) การพัฒนามีความสมบูรณ์และแสดงความต่อเนื่องของการสอน
- 9) เน้นการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมาย
- 10) เกิดขึ้นในทุก ๆ บริบท
- 11) ให้การเรียนรู้และความสามารถในลักษณะกว้าง
- 12) เกิดจากความร่วมมือของครู นักเรียน ผู้ปกครองและผู้อื่นที่มีความจำเป็น

สมนึก นนธิจันทร์ (2540: 75) ได้กล่าวถึงลักษณะความสำคัญของการประเมินผลจากสภาพจริงไว้ ดังนี้

- 1) เป็นการประเมินผลจากสภาพจริง กระทำได้ตลอดเวลาทุกสถานการณ์ทั้งที่บ้านโรงเรียนและชุมชน สังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ โดยใช้การตัดสินใจของผู้ประเมินในการให้คะแนน
- 2) กำหนดปัญหาหรืองานแบบปลายเปิด เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้สร้างคำตอบเอง (รูปแบบแก่นักเรียนต้องเลือกคำตอบจากผู้เขียนข้อสอบกำหนดไว้) กล่าวคือ ให้นักเรียนตอบด้วยการแสดง การสร้างสรรค์ ผลิตหรือทำงาน
- 3) ไม่เน้นการประเมินผลเฉพาะทักษะพื้นฐาน แต่ให้นักเรียนผลิต สร้างที่เน้นทักษะการคิดที่ซับซ้อน การพิจารณาไตร่ตรอง การทำงาน และการแก้ปัญหา นั่นคือ เน้นการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา
- 4) เน้นสภาพปัญหาที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน เน้นการแก้ปัญหาที่สะท้อนถึงชีวิตจริง

5) ใช้ข้อมูลอย่างหลากหลายเพื่อการประเมิน นั่นคือ ความพยายามที่จะรู้จักนักเรียนในทุกแง่ทุกมุม ข้อมูลจึงต้องได้มาจากหลาย ๆ ทาง ซึ่งหมายถึงเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลต้องมีหลากหลายด้วย

6) เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างนักเรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครอง

7) นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่า จะประเมินเขาตรงไหน เรื่องอะไร การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทำให้นักเรียนรู้จักวางแผนการเรียนรู้ตามความต้องการของตนเอง ว่าอยากทำอะไรบ้าง ซึ่งนำไปสู่การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ วิธีการเรียนและวางแผนการประเมินผล อันเป็นการเรียนและการประเมินผลที่ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2542: 2 - 4) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของการประเมินผลตามสภาพจริงไว้ ดังนี้

1) งานที่ปฏิบัติเป็นงานที่มีความหมาย งานที่ให้นักเรียนปฏิบัติต้องเป็นงานที่สอดคล้องกับชีวิตจริงในชีวิตประจำวัน เป็นเหตุการณ์จริงมากกว่ากิจกรรมที่จำลองขึ้นเพื่อใช้ในการทดสอบ

2) เป็นการประเมินรอบด้านด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งด้านทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะนิสัย โดยใช้เครื่องมือที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิธีแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาการของนักเรียน เน้นให้นักเรียนตอบสนองด้วยการแสดง สร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์หรือทำงาน ในการประเมินต้องประเมินหลาย ๆ ครั้ง ด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม เน้นการลงมือปฏิบัติมากกว่าการประเมินความรู้

3) ผลผลิตมีคุณภาพ นักเรียนจะมีการประเมินตนเองตลอดเวลาและพยายามแก้ไขจุดด้อยของตนเอง จนกระทั่งได้ผลงานที่ผลิตขึ้นอย่างมีคุณภาพนักเรียนเกิดความพึงพอใจในผลงานของตนเอง มีการแสดงผลงานของนักเรียนต่อสาธารณชน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้เรียนรู้และชื่นชมจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนมีโอกาสเลือกปฏิบัติงานได้ตามความพึงพอใจ นอกจากนั้น ยังจำเป็นต้องมีมาตรฐานของงานหรือสภาพความสำเร็จของงานที่เกิดจากการกำหนดร่วมกันระหว่างครู นักเรียนและอาจารย์ผู้ปกครองด้วยมาตรฐานหรือสภาพความสำเร็จดังกล่าว จะเป็นสิ่งที่ช่วยบ่งบอกว่างานของนักเรียนมีคุณภาพอยู่ระดับใด

4) ใช้ความคิดระดับสูง ต้องพยายามให้นักเรียนแสดงออกหรือผลิตผลงานขึ้นมา ซึ่งเป็นผลงานที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินทางเลือก ลงมือกระทำ ตลอดจนการใช้ทักษะการแก้ปัญหาเมื่อพบปัญหาที่เกิดขึ้น

5) มีปฏิสัมพันธ์ทางบวก นักเรียนต้องไม่รู้สึกเครียดหรือเบื่อหน่ายต่อการประเมินครู ผู้ปกครองและนักเรียนต้องเกิดความร่วมมือที่ดีต่อกันในการประเมินและการใช้ผลการประเมินมาแก้ไขปรับปรุงนักเรียน

6) งานและมาตรฐานต้องชัดเจน งานและกิจกรรมที่จะให้นักเรียนปฏิบัติต้องมี

ขอบเขตที่ชัดเจน สอดคล้องกับจุดหมายหรือสภาพที่คาดหวังที่ต้องการให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าว

7) มีการสะท้อนตนเอง ต้องมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความรู้สึก ความคิดเห็นหรือเหตุผลต่อการแสดงออก การกระทำหรือผลงานของตนเองว่าทำไมถึงปฏิบัติ ไม่ปฏิบัติ ทำไมถึงชอบ ทำไมถึงไม่ชอบ

8) มีความสัมพันธ์กับชีวิตจริง ปัญหาที่เป็นสิ่งเร้าให้นักเรียนได้ตอบสนองต้องเป็นปัญหาที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน พฤติกรรมที่ประเมินต้องเป็นพฤติกรรมที่แท้จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน ดังนั้น ผู้ปกครองนักเรียนจึงนับว่ามีบทบาทเป็นอย่างยิ่งในการประเมินตามสภาพที่แท้จริง

9) เป็นการประเมินอย่างต่อเนื่อง ต้องประเมินนักเรียนตลอดเวลาและทุกสถานที่อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งจะทำให้เห็นพฤติกรรมที่แท้จริง เห็นพัฒนาการ ค้นพบจุดเด่นและจุดด้อยของนักเรียน

10) เป็นการบูรณาการความรู้ งานที่ให้นักเรียนนั้น ควรเป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถและทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้ในสหสาขาวิชา ลักษณะสำคัญดังกล่าวจะช่วยแก้ไขจุดอ่อนของการวัดและประเมินแบบเดิมที่พยายามแยกย่อยจุดประสงค์ออกเป็นส่วน ๆ เรียนรู้ และประเมินเป็นเรื่อง ๆ ดังนั้น นักเรียนจึงขาดโอกาสที่จะบูรณาการความรู้และทักษะจากวิชาต่าง ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานหรือแก้ปัญหาที่พบซึ่งสอดคล้องกับชีวิตประจำวันทั้งงานแต่ละงานหรือปัญหา แต่ละปัญหานั้นต้องใช้ความรู้ ความสามารถและทักษะจากหลาย ๆ วิชามาช่วยในการทำงานหรือแก้ไขปัญหา

วิธีการประเมินและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลตามสภาพจริง บุรชัย ศิริมหาสาคร (2541: 5) ได้กล่าวถึง วิธีการและเครื่องมือในการวัดผล เพื่อให้ได้ผลที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด โดยใช้วิธีการประเมินที่สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของนักเรียน ดังนี้

- 1) วิธีการประเมินที่เน้นการแสดงออกของนักเรียนในภาคปฏิบัติ
- 2) วิธีการประเมินที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น การสังเกต ขั้นตอนการทำงาน หรือวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะที่นักเรียนทำกิจกรรม เป็นต้น
- 3) วิธีการประเมินที่เน้นผลผลิตของนักเรียน
- 4) วิธีการประเมินโดยให้นักเรียนเก็บสะสมผลงาน หรือจัดทำแฟ้มสะสมผลงาน

การประเมินการแสดงออกและกระบวนการของนักเรียน กรมวิชาการ (2540: 39 – 54) ได้กำหนดรายละเอียดของวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลตามสภาพจริงไว้หลายวิธีการ ดังนี้

- 1) การสังเกต คือ การเฝ้าดูเด็กตลอดเวลาโดยทั่วไปครูยอมรับว่า การสังเกตเด็กเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในระหว่างการสอนของครู ซึ่งจากการสังเกตของครูจะสามารถเห็นพฤติกรรมของเด็กเป็นรายบุคคลหรือความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม สะท้อนความสามารถในด้านความรู้ ทักษะ ความรู้ลึก

และคุณลักษณะครูจะเข้าใจได้ดีเมื่อเริ่มต้นสังเกตเขาและสามารถมองเห็นความเจริญเติบโตและ พัฒนาการในด้านต่าง ๆ ได้ชัดเจนโดยการศึกษาข้อมูลการสังเกตนำไปสรุปความเห็นเกี่ยวกับนักเรียนได้

2) การบันทึกพฤติกรรม (Anecdotal Records) เป็นข้อมูลสำคัญในเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในแต่ละวัน การบันทึกข้อมูลอาจจะทำอย่างละเอียดหรือย่อ ๆ ได้

3) แบบสำรวจรายการ (Checklists) เป็นเครื่องมือที่ใช้ได้รวดเร็วกว่าการบันทึก พฤติกรรม แบบสำรวจรายการจะช่วยให้การบันทึกแบบตั้งใจที่จะดูพฤติกรรมหรือการเรียนรู้ของเด็กว่า เกิดหรือไม่เกิด แบบสำรวจรายการอาจจะเน้นดูที่ความเจริญเติบโตและพัฒนาการหรือจุดประสงค์การเรียนรู้รวมทั้งองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร องค์ประกอบของแบบสำรวจ รายการ ได้แก่ คุณลักษณะ ทักษะ ความสนใจและพฤติกรรมที่มุ่งหวังตามมาตรฐานของหลักสูตร และผลการเรียนรู้ในแต่ละระดับ หรือความคิดรวบยอด แบบสำรวจรายการใช้ในการประเมิน การแสดงออก กระบวนการและผลผลิตของ นักเรียน หรือจะเป็นเครื่องมือที่ครูออกแบบมาจากเครื่องมือของนักวิจัยหรือผู้ที่รับผิดชอบด้านการ พัฒนาการเรียนรู้หรือทักษะในวิชาต่าง ๆ

4) แบบบันทึกรายการ Inventories คล้ายคลึงกับแบบสำรวจรายการ แต่ Inventories จะมองภาพรวมมากกว่า และเป็นแนวทางที่เกิดขึ้นเรื่อย ๆ หรือดูพัฒนาการโดยสังเกตสิ่งที่ แสดงออกถึงพัฒนาการ ซึ่งแตกต่างจากแบบสำรวจรายการ ในแง่ที่ไม่มีรายชื่อใดเพียงข้อเดียวที่ สามารถเป็นตัวแทนแสดงผลสัมฤทธิ์ได้ แบบสำรวจรายการจะแสดงรายการที่ชี้ให้เห็นความเจริญเติบโต พัฒนาการและการเรียนรู้ แต่วิธีประเมินแบบนี้จะแสดงจุดเด่นของความเจริญเติบโต พัฒนาการและการ เรียนรู้ที่ปรากฏให้เห็นความแตกต่างดังกล่าวเปรียบได้กับการบรรยายความหรือย่อความ

5) มาตรฐานประมาณค่า (Rating Scales) เป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะใช้ บันทึกการสังเกต ซึ่งต้องการให้ผู้สังเกตคิดค้นเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ ความรู้สึกและคุณลักษณะใน ขอบเขตที่จะสังเกต โดยกำหนดให้เป็นตัวเลขหรือบรรยายระดับคุณภาพมาตรฐานประมาณค่าจะสร้าง ค่อนข้างยาก เนื่องจากจำเป็นต้องมีการบรรยายระดับ คุณภาพ เพื่อให้เกิดความเข้าใจของผู้สังเกตแต่ละ คน มิฉะนั้นอาจจะเกิดความลำเอียง การที่มีช่องทางแสดงระดับคุณภาพหรือความถี่ของการกระทำ จะช่วยให้ครูสามารถบันทึกข้อมูลได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ แต่ต้องพยายามให้เกิดความยุติธรรมมาก ที่สุดเมื่อสังเกตพฤติกรรมที่เป็นตัวแทนเหล่านั้น

6) การสุ่มเวลา (Time Sampling) เทคนิคการสุ่มเวลาเป็นความพยายามของผู้ สังเกตหรือครูที่จะบันทึกเหตุการณ์ที่ปรากฏหรือไม่ปรากฏในการเลือกพฤติกรรมในเวลาที่กำหนด แนนอน การสุ่มเวลาจะช่วยให้การตัดสินใจที่จะพิจารณาพฤติกรรมที่เกิดขึ้น การออกแบบหรือตัดสินใจ ในบางเรื่อง ทั้งนี้ในบางครั้งอาจจะมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถได้ข้อมูลที่แม่นยำเพียงพอในเวลาที่กำหนด ให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมออกมา

7) การสุ่มเหตุการณ์ (Event Sampling) เทคนิคการสุ่มเหตุการณ์ เมื่อผู้สังเกตได้ บันทึกเหตุการณ์หรือบางหัวข้อในเหตุการณ์ที่ปรากฏ เช่น ครูอาจจะต้องการสังเกตความคิดสร้างสรรค์

ในงานศิลปะ เขาจะต้องเริ่มต้นจำแนกพฤติกรรมที่ต้องการสังเกต แล้วบันทึกเหตุการณ์แต่ละอย่างเมื่อลงมือสังเกต ซึ่งมีแนวทางหลายวิธีที่จะออกแบบเมื่อเวลาบันทึก โดยอาจจะต้องทำอย่างย่อ ๆ และมีข้อมูลเพียงเล็กน้อย ซึ่งอาจจะใช้ระบบสังเกตประกอบด้วยก็จะมีประโยชน์อย่างมากในการนำไปตีความหมายและสรุปผลของการเรียนรู้

8) การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์นักเรียนทำให้ได้ข้อมูลที่ก่อให้เกิดความเข้าใจนักเรียนแต่ละคนอย่างลึกซึ้ง จากการสัมภาษณ์นักเรียนจะทำให้ครูได้ข้อมูลความรู้และประสบการณ์พื้นฐาน ความเข้าใจ วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ แรงจูงใจและอื่น ๆ ครูจะสังเกตนักเรียนแสดงการโต้ตอบและคำสนทนาที่ไม่มีคำว่า “ ถูก ” “ ดี ” หรือ “ ใช้ได้ ” เหมือนกับที่อยู่ในระหว่างการเรียนการสอน แต่จะเปิดโอกาสเป็นพิเศษให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นต่อผลผลิต กระบวนการและการแสดงออกของการสัมภาษณ์จะช่วยให้ครูได้ข้อมูลสำหรับการตัดสินใจในพัฒนาการของนักเรียน นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูเชื่อมโยงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และความเข้าใจของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

สุรชาติ สังข์รุ่ง (2541: 19) กล่าวถึง กระบวนการประเมินตามสภาพจริงไว้ว่า ใช้กระบวนการสังเกต บันทึกข้อมูล รวบรวมข้อมูลจากผลการปฏิบัติงานจริงและร่องรอยที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของนักเรียน เครื่องมือที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของนักเรียนชัดเจนและนิยมใช้วัดและประเมินผล คือ แฟ้มสะสมผลงาน

แนวทางการพัฒนาเกณฑ์การประเมินตามสภาพจริง (Scoring Rubrics) การประเมินตามสภาพจริงให้ความสำคัญต่อการแสดงออกที่แท้จริงของนักเรียนขณะทำ กิจกรรม งาน หรือกิจกรรมที่กำหนดให้นักเรียนทำ จะมีแนวทางไปสู่ความสำเร็จของงาน และมีวิธีการ หาคำตอบได้หลายแนวทาง คำตอบที่ได้อาจมีใช่แนวทางที่กำหนดไว้เสมอไป จึงทำให้การตรวจให้ คะแนนไม่ชัดเจนเหมือนการใช้ข้อสอบแบบเลือกตอบ ดังนั้น การประเมินจากสภาพจริงจึงต้องมีการกำหนดแนวทางการให้คะแนนอย่างชัดเจน แนวทางการประเมินนั้น จะต้องมีมาตรฐานวัดว่านักเรียนทำอะไรได้สำเร็จ และความสำเร็จอยู่ในระดับใด ซึ่งเรียกว่า รูบริก (Rubric)

Rubric คือ เครื่องมือที่ใช้ในการให้คะแนน ที่ประกอบด้วยรายการของเกณฑ์ (Criteria) ที่จะใช้พิจารณาชิ้นงาน โดยมีการให้คำอธิบายถึงระดับคุณภาพในเกณฑ์แต่ละเกณฑ์ โดยเรียงลำดับจากดีเยี่ยม ลดหลั่นลงมาถึงขั้นต้องปรับปรุง (Good; &Hart. 1996: 3-5) ซึ่งประโยชน์ของ Rubric มีอยู่หลายประการ ดังนี้

- 1) Rubric ช่วยให้ผู้เรียนได้หัดใช้ความคิดในการพิจารณาคุณภาพงานทั้งของตนเองและผู้อื่น จากการใช้ Rubric ประเมินผลงานของตนเองและเพื่อน
- 2) Rubric เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังทั้งสำหรับการสอนและการวัดผล เพราะ Rubric ช่วยพัฒนางานของผู้เรียน ขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องมือในการติดตามการพัฒนาของผู้เรียนด้วย
- 3) ครูสามารถปรับ Rubric ให้เหมาะสมกับการประเมินผลงานของผู้เรียนกลุ่มต่างๆ

สรุป การประเมินผลตามสภาพจริง หมายถึง กระบวนการตรวจสอบ การสังเกต การวัดผล การตัดสินความรู้ ความสามารถของผู้เรียนจากการแสดงพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ โดยเน้น การปฏิบัติจริงที่เป็นการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมตามสถานการณ์ที่เป็นจริงหรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง ให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำพฤติกรรมด้วยการแสดงออกหลายๆด้าน โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ 2) กำหนดขอบเขตการประเมิน 3) กำหนดผู้ประเมิน 4) เลือกเทคนิคการประเมิน 5) กำหนดเวลา สถานที่ประเมิน 6) วิเคราะห์ผล 7) กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน สำหรับวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินจะสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของนักเรียนโดยเน้นการแสดงออกของนักเรียนในภาคปฏิบัติ เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการประเมินที่มีเกณฑ์การวัดที่มีคำอธิบายถึงระดับคุณภาพในเกณฑ์แต่ละเกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบทดสอบเพื่อวัดความรู้ แบบสังเกตพฤติกรรมเพื่อวัดความพยายาม เจตคติและการปฏิบัติ แบบสอบถามวัดความพึงพอใจและแฟ้มสะสมงานเพื่อบันทึกการวัดความก้าวหน้าของนักเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกำบังกันยาเสพติด

กิตติศักดิ์ ทองอุทุม (2547: 64 – 66) ได้วิจัย เรื่อง ศึกษาเจตคติที่มีต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี พบว่านักเรียนมีเจตคติต่อยาเสพติดอยู่ในระดับดี การได้รับความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดนักเรียนได้รับความรู้จากการเรียน จากสื่อเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การได้รับความรู้จากการเรียนรู้ผ่านหลักสูตรในห้องเรียน และการเรียนรู้จากบุคคลอื่น เมื่อเปรียบเทียบเจตคติที่มีต่อยาเสพติดกรณีสถานศึกษาที่มีเขตต่างกัน มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

ปราณี ป้านนาค (2547: 65 – 69) ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษามีการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการป้องกันยาเสพติด ด้านการป้องปรามยาเสพติด และด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ต่างกันมีการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดต่างกัน และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเพิ่มเติมพบว่าผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาควรเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การให้ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติด การจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ให้นักเรียนได้เข้าร่วม การให้ขวัญกำลังใจแก่นักเรียนที่เสพยาเสพติด การติดตามสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่เสพยาเสพติด การตรวจสอบสารเสพติดกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง การส่งนักเรียนที่เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษา การใช้ระเบียบของโรงเรียนอย่างเข้มงวดเคร่งครัด และการใช้มาตรการทางกฎหมายกับนักเรียนที่ติดยาเสพติด

สุกมา แสงเดือนฉาย (2547: ค) ได้วิจัย เรื่อง พฤติกรรมการดื่มสุรา สภาพแวดล้อมทางครอบครัวและสังคม ผลกระทบจากการดื่มสุราและเจตคติต่อการดื่มสุราของผู้ป่วยสุรา พบว่าพฤติกรรมการดื่มสุรามีแนวโน้มมากขึ้นในกลุ่มอายุน้อยลงและในเพศหญิง รัฐบาลควรมีนโยบายและมาตรการทางกฎหมายควบคุมการผลิตและการจำหน่ายสุราให้เข้มงวดมากขึ้น

โสภา (ซูพิกุลชัย) ซปีลมันน์; และ คนอื่นๆ (2547: ก) ได้วิจัย เรื่อง ครอบครัว : ปัจจัยปกป้องหรือผลักดันปัญหายาเสพติดของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยรุ่นอายุระหว่าง 12 – 19 ปี กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ 323 คน กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ 123 คน ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นใช้ยาเสพติด คือ สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ในครอบครัวที่สร้างความกดดันให้กับวัยรุ่น การใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นเกิดจากปัจจัยในครอบครัว ได้แก่ ลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัว สถานภาพปัจจุบันของพ่อแม่ ส่วนปัจจัยจากตัววัยรุ่นเกี่ยวกับปัญหาการตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเองและปรึกษาเพื่อน การรับรู้ที่ผิดคิดว่ายาเสพติดลองครั้งเดียวไม่ติดง่าย ใช้ยาเสพติดแล้วสบายใจ ใช้เป็นทางออกเวลามีปัญหา มีเพื่อนสนิทเคยใช้ยาเสพติด และยาเสพติดทำให้มีเพื่อนมาก 2) ปัจจัยปกป้องวัยรุ่นจากยาเสพติด คือ ความรักและการเอาใจใส่ดูแลเข้าใจซึ่งกันและกันของครอบครัว การอยู่พร้อมหน้ากันของครอบครัว การมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน 3) การสื่อสารด้วยวาจาและการสัมผัส การให้เวลา การเอาใจใส่ดูแล สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว และการให้คำปรึกษาที่มีเหตุผลโดยไม่มี การดูต่ำ เป็นสิ่งสำคัญที่ครอบครัวควรปฏิบัติ ในการป้องกันและแก้ไขการเสพยาเสพติดในวัยรุ่น 4) ความคิดเห็นของวัยรุ่นที่ใช้และไม่ใช้ยาเสพติดสะท้อนความคิดเห็นที่ตรงกันเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาเสพติดในวัยรุ่น ว่าเกิดจากปัญหาภายในครอบครัว โดยเฉพาะสัมพันธภาพในครอบครัวที่ไม่อบอุ่น และเห็นว่าครอบครัวสามารถช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ หากพ่อแม่มีเวลาอยู่ใกล้ชิดลูก มีการใช้คำพูดและการแสดงออกด้วยความรักความเข้าใจเป็นแบบอย่างที่ดี

อิสริย์ จันท์หอม (2547: ง) ได้วิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคม การรู้คุณค่าของตนเอง และพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาเสพติด ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัย พบว่านักเรียนได้รับการสนับสนุนทางสังคมครอบครัว จากเพื่อน จากครู/อาจารย์ และชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง มีการรู้ คุณค่าของตนเอง และพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด พบว่าการสนับสนุนจากครอบครัว จากเพื่อน จากครู/อาจารย์ จากชุมชนและรู้คุณค่าของตนเอง มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนักเรียน ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ทิพวรรณ ขาวใส (2548: 85 – 94) ได้วิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 โรงเรียนสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 และ 2 นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 พบว่าพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้าอยู่ในระดับดี เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่ได้รับความรู้จากโรงเรียนที่ส่งเสริมการเรียนการสอนเรื่องยาเสพติด การแนะนำเอาใจใส่ต่อสถานการณ์การระบาดของยาบ้า ครูเอาใจใส่และสอดส่องดูแลพฤติกรรมนักเรียน ครอบครัวให้ความสำคัญดูแลบุตรหลานโดยให้ความใกล้ชิด เพื่อนในวัยเดียวกันเข้าใจปัญหาและเปลี่ยนประสบการณ์และให้คำแนะนำได้ นักเรียนส่วนใหญ่คบเพื่อนไม่เสพยาบ้า หรือมีการคบเพื่อนที่เสพยาบ้านักเรียนเหล่านี้ก็จะไม่สามารถถูกชักจูงให้เสพยาบ้าได้ง่าย การมีการรณรงค์ถึงพิษภัยยาบ้าผ่านทางสื่อต่างๆ (การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการ

ป้องกันการเสพยาบ้าจากโทรทัศน์และวิทยุมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 90.20) ทำให้นักเรียนรับรู้และทราบ มีส่วนช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมป้องกันการเสพยาเสพติด และการที่นักเรียนอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีการรับรู้ถึงการยอมรับของสังคมและครอบครัวทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้า

สุภาพร ณะชานันท์ (2548: 159 -167) ได้วิจัย เรื่อง อิทธิพลของมาตรการป้องกันการสิ่งเสพติดในโรงเรียน และครอบครัวกับความผูกพันทางสังคม ที่มีต่อการป้องกันสิ่งเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่ามีความเห็นเจตคติต่อสิ่งเสพติดและพฤติกรรมป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติดสูง โดยตัวแปรสัมพันธภาพของคนในครอบครัวมีอิทธิพลต่อเจตคติต่อสิ่งเสพติดมากที่สุด ส่วนอิทธิพลของปัจจัยระดับโรงเรียน ได้แก่ ภาวะผู้นำทางการศึกษาของผู้บริหาร การอบรมสั่งสอนของครู มาตรการในการป้องกันสิ่งเสพติดของโรงเรียนพบว่า ไม่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อสิ่งเสพติด และพฤติกรรมป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติด

ปัทมาพร นพรัตน์ (2551: 98 – 101) ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายุทธยานี้ ผลการวิจัยพบว่าชุดตัวแปรอิสระคือ ความตระหนักรู้ การมุ่งอนาคต สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครอบครัวและสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 มีความสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกันอย่างน้อยหนึ่งตัวแปรและเป็นพื้นฐานในการมีพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ความรู้ในการหลีกเลี่ยงสารเสพติด เจตคติต่อการป้องกันการเสพยาเสพติด และการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติด

สรุป ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด ได้แก่ ปัจจัยด้าน เจตคติต่อการไม่ใช้ยาเสพติด ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านด้านบุคคล ปัจจัยด้านสังคมซึ่งประกอบไปด้วย อิทธิพลจากเพื่อน สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพในโรงเรียน ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู และจากงานวิจัยพบว่าด้านความรู้ เจตคติต่อการป้องกันตนเอง การใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์การได้รับข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติด และพฤติกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของเยาวชน คือ ภูมิหลังครอบครัวที่มีความรัก ความเข้าใจ มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เช่น ครอบครัว เพื่อน โรงเรียน ครู ชุมชน และปัจจัยที่จะปกป้องวัยรุ่นจากยาเสพติด คือ ความรักความเอาใจใส่ดูแลเข้าใจกันและกันของครอบครัว การอยู่พร้อมหน้ากันของครอบครัว การมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน การสื่อสารด้วยวาจาและการสัมผัส การให้เวลา การเอาใจใส่ดูแลสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว

จากการค้นคว้าเอกสารงานวิจัยเพื่อศึกษาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ได้แก่ พฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด คือ ปัจจัยด้านเจตคติต่อการไม่ใช้ยาเสพติด ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านสังคมซึ่งประกอบไปด้วยอิทธิพลจากเพื่อน สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านบุคคล คือ มีความรู้ หรือมีทักษะชีวิตด้านใดบ้างที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ลดโอกาสนักเรียนที่ยังไม่มีปัญหาเสพยาเสพติด เกิดพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดที่

คาดหวังคือ ไม่ทดลองเสพยาเสพติด มีการเลือกคบเพื่อนที่ไม่ใช่ยาเสพติด การหลีกเลี่ยงยาเสพติด โดยใช้การวัด ประเมินผลตามสภาพจริง

ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผู้วิจัยวัดจากพฤติกรรมทางการศึกษาด้าน

1) ความรู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถของสมองในการรักษาไว้ซึ่งสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ ได้แก่ ความรู้ในเรื่องเฉพาะความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด เช่น ชนิด ประเภท และผลกระทบจากยาเสพติดที่มีต่อร่างกายและจิตใจของนักเรียน และความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด และความรู้ในวิธีดำเนินการ เช่น วิธีการควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการปฏิเสธ อย่างเหมาะสม 2) ความพยายามที่จะปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย ด้านการควบคุมตนเอง ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านการตัดสินใจ ด้านการแก้ปัญหา และด้านการปฏิเสธ 3) เจตคติ (Attitude) หมายถึง ระดับความคิดเห็น ความรู้สึก ความพร้อมที่จะกระทำอย่างมีทิศทาง มีปฏิริยาต่อการไม่ใช้ยาเสพติด 4) ความสามารถเชิงปฏิบัติการ เป็นความสามารถด้านการเคลื่อนไหวซึ่งเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร การแสดงท่าทาง การใช้ภาษา ซึ่งคาดได้ว่าหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจะทำให้ให้นักเรียนมีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดเพิ่มขึ้นและสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

2.3 ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

สำหรับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดเป็นความสามารถขั้นพื้นฐานของบุคคลในการปรับตัวและเลือกทางเดินชีวิตที่เหมาะสมในการเผชิญปัญหาต่างๆ ปัจจุบันปัญหาการใช้ยาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญของเยาวชน ถ้าได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการใช้ยาเสพติด ตั้งแต่ยังไม่มีพฤติกรรมเสี่ยง เยาวชนจะมีความสามารถในการปรับตัวและป้องกันการใช้ยาเสพติดได้เมื่อต้องเผชิญสถานการณ์ที่กดดันให้ใช้ยาเสพติด (กรรณิกา สุวรรณศิลป์, 2546: 15) ทักษะชีวิตที่จำเป็นในการป้องกันยาเสพติดมี 5 องค์ประกอบ คือ การคิดวิเคราะห์วิจารณ์การตระหนักรู้ในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และทักษะการปฏิเสธ (เพ็ญประภา บุญนาถ, 2550: 29) วอยท์ทิสส์; และการ์เนอร์ (Woititz; & Garner, 1990: ix – 192) กล่าวถึงการพัฒนาทักษะเพื่อการดำเนินชีวิตที่จะช่วยให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ (Mature) ผู้ใหญ่ต้องสอนเด็กเกี่ยวกับการจัดการกับชีวิต ขณะที่ โคเวีย (Covey, 2006: 1 – 350) กล่าวถึง กรอบความคิด (Paradigm) แบ่งเป็นกรอบความคิดมองตนเอง กรอบความคิดมองผู้อื่นและกรอบความคิดมองโลก และหลักการ (Principle) คือ หลักการควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ เช่น ความซื่อสัตย์เป็นหลักการ ถ้าบุคคลซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ก็จะได้รับคามนับถือไว้วางใจ ถ้าคดโกงอาจหลอกผู้อื่นได้ชั่วระยะหนึ่งแต่ไม่ซำก็ถูกจับได้เสมอ ถ้านักเรียนยึดหลักการเป็นแก่นดำเนินชีวิตนักเรียนจะมีอนาคตที่สดใส และนักเรียนต้องมีทักษะการตัดสินใจที่ดีเพื่อหลีกเลี่ยงยาเสพติด การกำจัดการเสพติดให้ได้ผลต้องตัดที่รากเหง้าของปัญหา และการตัดสินใจที่สำคัญของชีวิตนักเรียน (วัยรุ่น) ที่จะส่งผลต่อไปในอนาคต คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับการเสพติด และทักษะการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งทักษะการปฏิเสธ (Refusal – Skills) เป็นทักษะที่สำคัญต้องสอนให้เด็กสามารถปฏิเสธและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและจากแนวคิดของเบคเกอร์

(Becker. 2008: 1 – 5) กล่าวว่า การสอนทักษะชีวิตให้เด็กเกิดปัญญา (Wisdom) และสุดท้ายเด็กสามารถตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีให้แก่ชีวิตของตนได้ ได้แก่ การไม่เสพยาเสพติด จากแนวคิดของ กาลินสกี (Galinsky. 2010: 1 – 11) ที่กล่าวว่า ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความเป็นหัวใจของทักษะชีวิตอื่นๆ คือ ทักษะการควบคุมตนเอง (Self – Control) จากแนวคิดของสเตรสส์ (Strauss. 2011: 1 - 2) กล่าวว่า การควบคุมตนเอง (Self – Control) และความภาคภูมิใจในตนเอง (Self – Esteem) เป็นทักษะที่สร้างแก่นักเรียนให้เกิดปัญญา (Wisdom) จะทำให้ครูสามารถช่วยป้องกันนักเรียนจากยาเสพติดได้ ขณะที่โกลสแตน; รีเอเกิล; เอแมนน์ (Goldstein; Reagle; & Amann. 1990: 1 – 2) กล่าวว่า ทักษะการปฏิเสธ (Refusal Skills) เป็นเช่นเดียวกับทักษะอื่นๆ ซึ่งสามารถสอนได้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ขณะที่ศุภมาศ บำรุงรัตน์ (2551: บทคัดย่อ) ที่ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนวัยรุ่น พบว่าองค์ประกอบที่สำคัญของโปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้ามี 9 องค์ประกอบ ได้แก่ การตัดสินใจ การสื่อสาร การเห็นคุณค่าในตนเอง/ความภูมิใจในตนเอง ความตระหนักในตนเอง การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ไขปัญหา การจัดการกับความเครียด การสร้างสัมพันธภาพ และความรับผิดชอบต่อสังคม ผลที่ได้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตในวัยรุ่นเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าและสารเสพติดชนิดอื่นๆได้ต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของมณี ธาตาดินทร์ (2551: บทคัดย่อ) ที่ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันการสูบบุหรี่ในวัยรุ่นโดยใช้โปรแกรมทักษะชีวิต พบว่าองค์ประกอบที่นำมาใช้มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพโดยการปฏิเสธ การตัดสินใจในการแก้ปัญหา การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ความตระหนักในตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความรับผิดชอบต่อสังคม และประณยา บันปิ่น (2551: 32) กล่าวว่า องค์ประกอบของทักษะชีวิตที่สอดคล้องกับวัยและพัฒนาการของเด็กวัยเรียนซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นและจำเป็นต่อการป้องกันการเสพยาเสพติด ซึ่งได้แก่ ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะการปฏิเสธ ขณะที่สเตรสส์ (Strauss. 2011: 1 - 2) กล่าวว่า ทักษะที่สร้างแก่นักเรียนจะทำให้ครูสามารถช่วยป้องกันเด็กนักเรียนจากแก๊งค์อันตรายและยาเสพติด ได้แก่ การควบคุมตนเอง (Self Control)

สรุป จากการรวบรวมวรรณกรรมในประเทศและของต่างประเทศเกี่ยวกับทักษะชีวิต เห็นได้ชัดว่ามีความสอดคล้องกันและมีการพัฒนาเป็นทักษะเฉพาะ (การป้องกันยาเสพติด) ถึงแม้ว่าประเด็นหลักของทักษะชีวิตจะไม่เหมือนกันแต่เนื้อหาที่มีความคล้ายกัน กล่าวได้ว่า ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด หมายถึง ความสามารถในการสร้างลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่พึงประสงค์และการปฏิบัติที่ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถเผชิญสถานการณ์ที่กดดันให้ใช้ยาเสพติดและไม่ต้องการยาเสพติดโดยยึดมั่นในหลักการ ข้อสรุปที่ผู้วิจัยได้จากการค้นคว้า พัฒนาเป็นทักษะเฉพาะเพื่อใช้ใน

การป้องกันยาเสพติดในปัจจุบัน สรุปรวม 5 ทักษะที่จำเป็นสำหรับนำไปใช้พัฒนาเป็นหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นรายละเอียดจะได้กล่าวต่อไป ดังนี้

2.3.1 การควบคุมตนเอง (Self – Control)

ความหมายของการควบคุมตนเอง (Self – Control)

ในสถานการณ์ต่างๆที่เป็นปัญหา เราจะคิดมุ่งหาทางแก้ไขหรือออกจากสถานการณ์นั้นๆ สิ่งแรกต้องเริ่มต้นที่ตัวเราก่อน เพราะถ้าเราสามารถควบคุมตนเองได้ เราก็จะสามารถแก้ปัญหาหรือออกจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหากับชีวิตเราได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหายาเสพติดในเยาวชนที่เป็นปัญหาสำคัญขณะนี้ ดังนั้นจึงควรทำความเข้าใจกับความหมายและแนวคิดของการควบคุมตนเอง ดังนี้

การควบคุมตนเอง คือ ความสามารถของบุคคลที่จะละเว้นการกระทำไม่ดี หรือความสามารถที่จะกระทำเพื่อให้เกิดผลดีตามที่ต้องการด้วยเหตุผลและความอดทน หรือหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดีที่อาจเกิดขึ้น และสามารถยับยั้งหรือควบคุมอารมณ์เมื่อต้องเผชิญกับปัญหา อุปสรรค หรืออยู่ในภาวะความขัดแย้งในจิตใจ รวมทั้งรู้จักแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อเป้าหมายในอนาคต (ประภาพร คนชื่อ. 2552: 10) การควบคุมตนเองเป็นพฤติกรรมที่บุคคลถูกควบคุมโดยกระบวนการควบคุมอย่างตั้งใจและอยู่ภายใต้อำนาจจิตใจ (Rosenbaum. 1990: 5) และเป็นกระบวนการที่คนใช้เพื่อจัดการหรือปรับแรงผลักดันภายในหรือความต้องการของตนเองให้แสดงออกเหมาะสม อยู่ในขอบเขตที่สังคมยอมรับ การควบคุมตนเองเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้และสะสมอย่างค่อยเป็นค่อยไป สภาพแวดล้อมมีผลต่อพฤติกรรมของคน เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของคนก็เปลี่ยน เช่น คนที่อยู่ในภาวะสงคราม จะแสดงความก้าวร้าวได้มากเมื่อเทียบกับขณะที่อยู่ในภาวะสงบ ดังนั้น พฤติกรรมของคนและสิ่งแวดล้อมต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน (Poajasit. 2010: Online) ดวงเดือน พันธุ์นาวิณ (2547: 7) กล่าวถึง การควบคุมตนเองว่า หมายถึงการบังคับตนเอง การปรับปรุงตนเอง หรือการจัดระเบียบพฤติกรรมบางชนิดของตนเอง เพื่อเป้าหมายให้มีพฤติกรรมใหม่ที่น่าปรารถนา เพิ่มปริมาณพฤติกรรมนั้นๆ และอนุรักษ์พฤติกรรมที่ดีมีประโยชน์ ตลอดจนการลดหรือขจัดพฤติกรรมเดิมที่ไม่น่าปรารถนาให้หมดไปจากบุคคล โดยการจัดการของตนเอง และไม่ต้องพึ่งการควบคุมบังคับจากผู้อื่น ซึ่งการที่บุคคลจะควบคุมตนเองได้จะต้องมีจุดประสงค์บางอย่างในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกิดขึ้นก่อนเสมอ และปรารถนา อภิพทุธิกุล (2550: 43) กล่าวว่า การที่บุคคลได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองให้เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยบุคคลนั้นเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขควบคุมพฤติกรรมของตน และเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขผลกรรมของแต่ละพฤติกรรมนั้น ซึ่งบุคคลอื่น เช่นนักปรับพฤติกรรม สามารถให้ความช่วยเหลือ ฝึกฝน ให้คำแนะนำ คำปรึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการควบคุมตนเองได้ ส่วนสุกัญญา เสมอมาศ (2550: 7) กล่าวว่า การควบคุมตนเอง หมายถึงความสามารถในการบังคับตนเองจัดระเบียบพฤติกรรม กำหนดการเพิ่มหรือลดพฤติกรรม ควบคุมสิ่งแวดล้อม โดยไม่ต้องพึ่งการควบคุมบังคับจากผู้อื่น

รวมทั้งสามารถให้รางวัลแก่ตนเองเมื่อสามารถบรรลุเป้าหมายได้ และเนื่องจากการควบคุมตนเองนั้นให้ความสำคัญกับการมีเป้าหมายที่ชัดเจนแน่นอน จึงให้ความหมายการควบคุมตนเองเพื่อบรรลุเป้าหมายว่าหมายถึง ความสามารถควบคุมตนเองที่จะละเว้นการกระทำบางชนิดหรือความสามารถที่จะเริ่มกระทำพฤติกรรมที่ต้องใช้ความอดทน เสียสละ และและทำพฤติกรรมได้อย่างมีปริมาณ และคุณค่าเป็นเวลานานพอที่จะบรรลุเป้าหมาย ซึ่งนำไปสู่ผลที่ต้องการในอนาคต โดยจัดระเบียบพฤติกรรมของตนให้ทำเป็นระบบระเบียบ และทำต่อเนื่องจนบรรลุเป้าหมาย

สรุป การควบคุมตนเองหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการละเว้นการกระทำที่ไม่เหมาะสม กระทำและแสดงออกอย่างเหมาะสม ปรับปรุงตนเอง บังคับตนเอง จัดระเบียบพฤติกรรม กำหนดการเพิ่มหรือลดพฤติกรรมเมื่อต้องเผชิญปัญหาเพื่อเป้าหมายในอนาคต

ความสำคัญของการควบคุมตนเอง (Self – Control)

สเตอร์ราส์ (Strauss, 2011: 1) กล่าวว่าทักษะที่สร้างแก่เด็กนักเรียนจะทำให้เราสามารถช่วยป้องกันเด็กนักเรียนจากแก๊งอันธพาลและยาเสพติด ได้แก่ การควบคุมตนเอง (Self Control) นายแพทย์นที รักษาदारวรรณ (2552: 82 – 83) กล่าวว่า การควบคุมตนเองทำงานโดยสมองส่วนหน้า (Prefrontal Cortex) จะส่งคำสั่งยับยั้งหรือควบคุมที่เรียกว่า “การยับยั้งชั่งใจ” มาควบคุมสมองส่วนที่ก่อให้เกิดความพอใจและไม่พอใจ การควบคุมนี้ทำงานโดยจิตรู้สึกนึกและตัวตน โดยอาศัยสารเคมี 2 ตัว คือ Dopamine และ GABA ความอยากและหยุดมิได้เกิดจากทำงานที่ลดลงของสมอง การทำงานของสมองส่วนหน้าสามารถควบคุมตนเองได้โดยลดสารเคมี Dopamine ในสมองลง หรือเพิ่มสาร GABA ในสมองทำให้เรารู้ว่าเรากำลังมีอาการสุข ทุกข์ ความรู้สึกพอใจ ไม่พอใจและไม่ยึดติดกับอารมณ์หรือความรู้สึกนี้มากเกินไป สารเสพติด แอลกอฮอล์ นิโคติน ยาเสพติดเหล่านี้ออกฤทธิ์ต่อสารเคมี 2 ตัวดังกล่าว ผลคือ ทำให้การควบคุมตนเองเสียไป จะสนใจแต่ความสุขความพอใจระยะสั้น เกิดการกระตุ้นศูนย์ความพอใจอย่างรวดเร็ว ในระยะยาวคนที่ติดยาจะเสียกลไกของสมองส่วนหน้าไป ไม่สามารถรับรู้ “ความเพียงพอ” จะเกิดขึ้นเมื่อใด คนที่ติดยาจะไม่สามารถหยุดการกระทำแม้จะรู้ว่าเกิดผลเสียตามมาก็ตาม เด็กที่เติบโตขึ้นเพื่อประสบความสำเร็จ จะต้องเรียนรู้ที่จะอยู่กับความพยายามและอุปสรรค ที่ทำให้เกิดความไม่พอใจ ไม่ใช่มีแต่ความสำเร็จที่ได้มาโดยไม่มี ความพยายามแล้วทำให้มีแต่ความพอใจ มนุษย์มิได้ต้องการแต่เพียงความพอใจความภูมิใจเท่านั้น ทุกสังคมเรียกร้องจริยธรรมคุณธรรมจากมนุษย์ที่ต้องอาศัยความละเอียดใจ เด็กต้องเรียนรู้ว่าอะไรควรทำและไม่ควรทำ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเป็นพื้นฐานของการพัฒนาและคุณค่าแห่งตน ซึ่งสอดคล้องกับซินเดอร์ (Schinder, 1984; อ้างอิงจาก สุกัญญา เสมอมาศ. 2550: 8) กล่าวว่า การควบคุมตนเองเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรู้ และทัศนคติด้านอนามัย และสุขนิสัย การลดพฤติกรรมการสูบบุหรี่

สรุป การควบคุมตนเองเป็นทักษะที่ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตัวเอง และเป็นรากฐานการพัฒนานาคุณค่าแห่งตนและเป็นทักษะที่ครูจะต้องสร้างให้นักเรียนเพื่อป้องกันยาเสพติด

การสร้างการควบคุมตนเอง (Self – Control)

กระบวนการสำคัญของการควบคุมตนเอง คือ บุคคลจะเป็นผู้ดำเนินการในการปรับพฤติกรรมด้วยตนเองทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการเลือกเป้าหมายตลอดจนการดำเนินการทั้งหมดเพื่อที่จะให้บรรลุเป้าหมายนั้น พฤติกรรมการควบคุมตนเองคือ การเรียนรู้ความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์ได้ดี ซึ่งรวมเป็นองค์ประกอบของบุคลิก ลักษณะที่เป็นทักษะของบุคคล การเรียนรู้ความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพฤติกรรมการควบคุมตนเองสามารถฝึกและพัฒนาโดยสามารถนำมาใช้ในการจัดการเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน การควบคุมตนเองที่เพิ่มขึ้นมีผลทำให้มีทักษะในการรับมือและการแก้ปัญหาได้ดี (ปนัดดา ธีระเชื้อ; พรรษา เศรษฐบุปผา; และ สิริลักษณ์ วรรณพงษ์. 2551: 142 – 153; อ้างอิงจาก Rosenbaum. 1990; Kazdin. 1980; Sotthiyapai. 2002) การสร้างให้มีความสามารถในการควบคุมตนเองเพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน สามารถทำได้โดยการสอนทักษะที่จำเป็น ซึ่งจะก่อให้เกิดทักษะและพฤติกรรมที่จำเป็นสำหรับควบคุมตนเอง (Self – Control Behavior) ได้แก่ ความสามารถในการควบคุมเหตุการณ์ภายในตนเอง มีทักษะในการประเมินตนเองเป็นต้น (บุปผา บุญญามณี; อ้อมเดือน บุญญามณี ; และ สยาม มุสิกะไชย. 2547: 58)

กาลินสกี (Galinsky, Ellen. 2010: 1 – 11) ได้ทำการศึกษาวิจัยที่ใช้เวลากว่า 8 ปี ในเด็กเรียนกว่า 70 คน การค้นคว้าจากหนังสือกว่า 1,000 เล่ม กล่าวไว้ในหนังสือ MIND IN THE MAKING ว่าทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็ก (Essential Life Skills) ในศตวรรษที่ 21 มีทักษะการควบคุมตนเอง (Self Control) เป็นหัวใจของทักษะชีวิตที่จำเป็นในทักษะอื่นๆสำหรับเด็ก ซึ่งมุ่งให้เด็กประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของตน ประกอบไปด้วยความเอาใจใส่ หลักการจำ การคิด พลิกแพลง และการฝึกควบคุมตนเอง กานดา พุฒ (2548: 94 – 104) กล่าวว่า แนวคิดการควบคุมตนเอง คือ การเพิ่มความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ทฤษฎีนี้กล่าวถึงการมีอิสรภาพที่จะเลือกมองว่าคนเรามีอิสระในการเลือกทางชีวิต และต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่ได้เลือกกระทำ บุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนเมื่อตระหนักมากยิ่งขึ้นถึงการมีทางเลือกในสภาพการณ์ชีวิต เปลี่ยนนิสัยในการคิด การเรียนรู้ทักษะของการเลือกอย่างฉลาด การจัดการกับทางเลือกแบบปล่อยให้ไปไปตามสภาพการณ์ การใช้อารมณ์ การคิดด้านลบล้วนมีผลต่อบุคคลทั้งนั้น การเลือกทางเลือกที่เหมาะสมควรคำนึงถึงความแตกต่างในประเด็นต่อไปนี้

- 1) การเลือกอย่างฉลาดจะพิจารณาข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ส่วนความเชื่อที่ไม่ฉลาดจะมาจากความคิดความเชื่อที่ขาดเหตุผล
- 2) การเลือกอย่างฉลาดจะช่วยให้ตนเองเกิดความเติบโต ก้าวหน้า บรรลุเป้าหมาย ปกป้องชีวิตและสุขภาพ ส่วนการเลือกที่ไม่ฉลาดจะเป็นการทำร้ายตนเองหรือผู้อื่น
- 3) การเลือกอย่างฉลาดจะช่วยให้ตนเองมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ลดความขัดแย้งกับครอบครัว เพื่อนฝูง ส่วนการเลือกที่ไม่ฉลาดจะทำให้เกิดความแตกแยก ห่างเหิน

4) การเลือกอย่างฉลาดจะทำให้รู้สึกดีต่อตนเอง มีความสุข ส่วนการเลือกที่ไม่ฉลาดจะทำให้เกิดความทุกข์ เจ็บซ้ำ รู้สึกผิด

คอนแดรคกี (กานดา พุพุฒ. 2548: 94 – 104; อ้างอิงจาก Kondracki. 1986) กล่าวว่า บุคคลต้องเรียนรู้ความจริงที่ว่าทางเลือกที่ดีที่สุดเพียงทางเดียวไม่สามารถแก้ปัญหาหรือให้ผลสำเร็จในทุกเรื่องได้ ดังนั้นแม้ว่าบุคคลจะมีความเคยชินหรือมีความชอบเป็นพิเศษในทางเลือกแบบใดก็ไม่ควรยึดติดกับแบบนั้นๆ ในทุกๆ เรื่อง บุคคลควรเชื่อว่าตนเองมีอำนาจที่จะเลือกในสภาพการณ์ชีวิตต่าง ๆ และไม่มีใครเลือกทางเลือกอย่างถูกต้องได้ตลอดเวลา การเลือกอย่างฉลาดเป็นทักษะที่ต้องใช้เวลาและการฝึกหัดซึ่งเกี่ยวข้องกับขั้นตอนต่อไปนี้

- 1) การมีความต้องการเปลี่ยนแปลง
- 2) การมุ่งมั่นอย่างไม่ลดละเพื่อเปลี่ยนแปลง
- 3) การเพิ่มความมั่นใจในตนเอง เมื่อบุคคลไม่ยอมแพ้หรือล้มเลิกในการเปลี่ยนแปลงลงทำสิ่งใหม่ๆ บุคคลจะรับรู้ว่าจะสามารถทำได้จริงจึงเกิดความเชื่อมั่นที่จะบากบั่นต่อไป
- 4) การละทิ้งรูปแบบพฤติกรรมเดิมที่เป็นปัญหา และทดแทนด้วยพฤติกรรมใหม่ บุคคลจะเกิดความชำนาญจากการฝึกหัด จนสามารถทำพฤติกรรมใหม่ได้อย่างคุ้นเคยและสามารถทิ้งรูปแบบพฤติกรรมดั้งเดิมได้
- 5) การมีชีวิตอยู่กับพฤติกรรมใหม่ที่ได้ฝึกหัดแล้ว พฤติกรรมใหม่จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่บุคคลกระทำได้โดยอัตโนมัติ และเกิดสำนึกว่า พฤติกรรมใหม่ที่ได้มาคุ้มค่ากับเวลาที่รอคอยและการทำงานหนัก

ในการเลือกอย่างฉลาดเพื่อควบคุมชีวิตสู่เป้าหมาย บุคคลควรปฏิบัติดังนี้

- 1) ยอมรับปัญหาของตนเองก่อน พยายามมองปัญหาอย่างชัดเจน ไม่ปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงปัญหา
- 2) มีความเชื่อมั่นว่าตนเองมีทางเลือกพยายามค้นหาทางเลือกหลายๆ อย่าง
- 3) พิจารณาเลือกทางเลือกต่างๆ อย่างรอบคอบ กำจัดทางเลือกที่ไม่เหมาะสมออกไปอย่างมีหลักการและเหตุผล
- 4) ตัดสินใจเลือกทางเลือกเพียงหนึ่งทางเลือกสำหรับนำมาปฏิบัติจริง
- 5) ประเมินความเป็นไปได้ของการที่เลือกไว้ก่อนลงมือทำ คำหนึ่งถึงความเสี่ยงต่างๆ และการต้องพึ่งพาขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

โคเวีย (Covey. 2006: 26 – 350) กล่าวถึง กรอบความคิด (Paradigm) คือ มุมมอง การรับรู้ วิธีที่บุคคลมองโลกรอบข้าง กรอบความคิดแบ่งเป็นกรอบความคิดมองตนเอง กรอบความคิดมองผู้อื่นและกรอบความคิดมองโลก และหลักการ (Principle) คือ กฎธรรมชาติที่ควบคุมโลกภายนอกและมีหลักการควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ เช่น ความซื่อสัตย์เป็นหลักการ ถ้าบุคคลซื่อสัตย์ต่อ

ผู้อื่น ก็จะได้รับควบคู่กันไว้ว่างใจ ถ้าคิดโกงอาจหลอกผู้อื่นได้ชั่วระยะหนึ่งแต่ไม่ช้าก็ถูกจับได้เสมอ หลักการทำหน้าที่บังคับดูแลชีวิตมนุษย์ ไม่แบ่งเชื้อชาติศาสนา หลักการบังคับทุกคนเท่าเทียมกัน ถ้านักเรียนยึดหลักการเป็นแก่นดำเนินชีวิตนักเรียนจะมีอนาคตที่สดใส วัยรุ่นควรมีหลักการเป็นศูนย์กลางของชีวิตและสัญญาเกียรติยศเป็นการตัดสินใจอย่างฉลาดที่วัยรุ่นต้องยึดถือ หมายถึง การกระทำในสิ่งที่เชื่อว่าถูกต้องเหมาะสม แม้จะเป็นเรื่องยาก และทำแล้วเพื่อนหันหลังให้ก็ตาม

สรุป บุคคลเป็นผู้รับผิดชอบของตน ทำได้โดยได้รับการสอนทักษะที่จำเป็น ซึ่งจะทำให้เกิดทักษะและพฤติกรรมที่จำเป็นสำหรับควบคุมตนเอง และการประเมินตนเอง ได้แก่ การเรียนรู้ทักษะของการเลือกอย่างฉลาด การฝึกฝนทักษะการควบคุมตนเองเพื่อควบคุมชีวิตของตนไปสู่เป้าหมายเข้าใจรอบความคิดและยึดหลักการเป็นศูนย์กลางของชีวิต โดยมีขั้นตอนการควบคุมตนเอง 5 ขั้น คือ 1) เข้าใจปัญหา 2) มีความเชื่อมั่นว่าตนเองมีทางเลือก พยายามค้นหาทางเลือกหลายๆทาง 3) พิจารณาเลือกทางเลือกต่างๆอย่างรอบคอบ กำจัดทางเลือกที่ไม่เหมาะสมออกไปอย่างมีหลักการและเหตุผล 4) ตัดสินใจเลือกทางเลือกเพียงหนึ่งทางเลือกสำหรับนำมาปฏิบัติจริง 5) ประเมินความเป็นไปได้ของทางเลือกที่เลือกไว้ก่อนลงมือทำ คำนึงถึงความเสี่ยงต่างๆและต้องพึ่งพาขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเอง

ดวงกมล มงคลศิลป์ (2550: บทคัดย่อ) ได้วิจัยผลของการใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตต่อพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ในเด็กวัยรุ่นตอนต้น กรุงเทพมหานคร สรุปว่าพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นเกิดจากแรงผลักดันภายในตนเอง และรองลงมาคือ การชักชวนของเพื่อน ซึ่งเป็นแรงผลักดันจากสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการพัฒนาทักษะชีวิตจึงเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในเด็กวัยรุ่นตอนต้น

ปริทรรศน์ แสงทองดี (2550: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องปัจจัยการควบคุมตนเองและความผูกพันทางสังคมที่มีผลต่อการกระทำผิดในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนชาย : ศึกษาเฉพาะศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุม ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการควบคุมตนเองและผูกพันกับสังคมอยู่ในระดับต่ำ ตัวแปรการคบเพื่อน ประสบการณ์การเสพและค้ายาเสพติดมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่สำคัญ ได้แก่ รัฐมิได้ให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่นำเสนอเพียงพอ

สุกัญญา เสมอมาศ (2550: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ผลการฝึกเพื่อพัฒนาการควบคุมตนเองเพื่อบรรลุเป้าหมาย ของนักเรียนวัยรุ่นที่มีจิตลักษณะแตกต่างกัน ด้วยชุดกิจกรรมแนะแนว ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนว มีการควบคุมตนเองเพื่อบรรลุเป้าหมาย และเห็นคุณค่าของการควบคุมตนเองเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงกว่านักเรียนวัยรุ่นที่ไม่รับการฝึกอบรมด้วยชุดกิจกรรมแนะแนว

วารสาร กุประดิษฐ์ (2551: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเอง และการควบคุมตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้สารเสพติดของเยาวชน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหลักสูตรเพื่อพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเองและการควบคุมตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้สารเสพติดของเยาวชน 2) ศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตร พบว่าประสิทธิผลของการใช้หลักสูตรเยาวชนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ความสามารถของตนเองและการควบคุมตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้สารเสพติดหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

สรุป จากผลงานวิจัยที่ได้ศึกษามาพบว่าพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นเกิดจากแรงผลักดันภายในตนเอง และรองลงมา คือ การชักชวนของเพื่อน ประกอบกับผลการศึกษาพฤติกรรมควบคุมตนเองของเด็กและเยาวชนชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดคดียาเสพติด พบว่ามีพฤติกรรมควบคุมตนเองอยู่ในระดับต่ำ แสดงให้เห็นว่าทักษะชีวิตการควบคุมตนเองในการป้องกันการสูบบุหรี่ การหลีกเลี่ยงยาเสพติดในเยาวชนหรือนักเรียนวัยรุ่นเป็นทักษะที่จำเป็นที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้นในนักเรียน และเมื่อเด็กได้รับการพัฒนาทักษะด้านการควบคุมตนเองแล้วมีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้และทักษะการควบคุมตนเองสูงขึ้น

2.3.2 การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Worth)

ความหมายการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Worth)

สเตราส์ (Strauss. 2011: 1 - 2) กล่าวว่าความภาคภูมิใจในตนเอง คือ ทักษะที่สร้างแก่เด็กนักเรียนจะทำให้ครูสามารถช่วยป้องกันเด็กนักเรียนจากยาเสพติด และแนวคิดของลิคโคนา (Lickona. 1994: 19) กล่าวว่า การเคารพนับถือตนเอง หมายถึง การเห็นตนเองมีคุณค่า ไม่มีพฤติกรรมทำลายตนเองไม่เสพสุรายาเสพติดไม่ทำสิ่งผิดกฎหมาย ลอเรนซ์ (Lawrence. 1980: 4) ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่า หมายถึง การที่บุคคลประเมินตนเองถึงความแตกต่างระหว่างสภาพที่ตนเป็นอยู่จริงในปัจจุบันกับตนที่อยากเป็น ซึ่งเป็นกระบวนการทางด้านอารมณ์ที่วัดได้จากการที่บุคคลเอาใจใส่ต่อความแตกต่างนี้ ถ้าผลการประเมินของบุคคลมีความแตกต่างกันมาก ก็จะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ แต่ถ้าแตกต่างกันน้อยก็จะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง ทาฟาโรดี; และ สวาน (Tafarodi; & Swan. 1995: Online; อ้างอิงจาก ประภาส ณ พิกุล. 2551: 31) ศาสตราจารย์ทางจิตวิทยาสังคม ทั้งคู่จบปริญญาเอกจาก มินิโซต้า (University of Minnesota) และเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาสังคม ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยเทกซัส ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความภาคภูมิใจในตนเอง โดยกล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองประกอบด้วย 1) ความมีประสิทธิภาพในตนเอง (Self- Competence) 2) การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self- Worth) 3) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self- Confidence) การเคารพตนเอง (Self – Respect) และ พอลลาดีโน (Polladino. 1994: 3) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาให้คำปรึกษาอาชีพ (Career Counselor) สำเร็จปริญญาเอกทางด้านจิตวิทยาการศึกษา (Ph.D. in Educational Psychology) ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนในซานฟรานซิสโก (University of San Francisco) กล่าวว่า ความ

ภาคภูมิใจในตนเองประกอบด้วย 1) การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self - Worth) 2) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self - Confidence) 3) การเคารพตนเอง (Self - Respect)

ขณะที่ โคเวีย (Covey. 2006: 267) กล่าวว่าความนับถือตนเอง (Self – Esteem) คือ ความเห็นที่คุณมีต่อตนเองอาจเรียกชื่ออื่นว่า ภาพลักษณ์ของตนเอง (Self – Image) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self – Confident) ความเคารพตนเอง (Self – Respect) และการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Worth) สำหรับโคเวีย ให้ความสำคัญที่จะตระหนักการเห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นสิ่งที่ทำให้วัยรุ่นไปสู่เส้นทางชีวิตที่ดี สร้างได้จากการเรียนรู้ที่จะชอบความสามารถและลักษณะนิสัยของตนเองที่มี

สรุป การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Worth) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง กระบวนการประเมินตนเอง ตามความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ตนเป็นอยู่ ได้แก่ ความสามารถและลักษณะนิสัยที่ตนมีอยู่กับที่ตนอยากเป็น เห็นตนเองมีคุณค่า ไม่มีพฤติกรรมทำลายตนเอง ไม่เสพสุรายาเสพติด ไม่ทำสิ่งผิดกฎหมาย

ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Worth)

การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับบุคคลทุกคน เป็นความรู้สึกที่สำคัญที่ทำให้บุคคลรู้สึกมีคุณค่า และได้รับการเคารพ เป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดสำหรับบุคคลที่จะบรรลุถึงศักยภาพแห่งตนได้ (Self – Actualization) (Couch. 2000: 15) ขณะที่เบคเกอร์ (Becker. 2008: 1 – 5) นักการศึกษา นักกฎหมายจบการศึกษาด้านจิตวิทยา มีประสบการณ์กว่า 20 ปี ด้านหลักสูตร การฝึกอบรมการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา กล่าวถึง ทักษะชีวิตด้านการเห็นคุณค่าในตนเองทำให้เด็กปลอดภัยจากยาเสพติดและปัญหา (Children's Values and Self – Esteem) ไว้ในหนังสือ 50 Life Skills to Ensure Kids Stay in School, Off Drugs and Out of Trouble โดยเน้นว่าครูจะสอนอย่างไรให้เด็กเกิดปัญญา (Wisdom) ขึ้น จะสอนอย่างไรให้เด็กเข้าใจเห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรม สามารถจำแนกแยกแยะความแตกต่างและประเมินผลสิ่งที่เรียนรู้ได้ และสุดท้ายเด็กสามารถตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีให้แก่ชีวิตของเขาได้ ซึ่งเด็ก ๆ มักจะค้นคว้า และทำความเข้าใจโดยอาศัยความรู้สึกที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่เด็กเคยได้รับมาก่อนสาระสำคัญของกิจกรรมที่ครูสอนให้นักเรียน คือ เป็นผู้ผู้อำนวยความสะดวกแกเด็กเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ความซื่อสัตย์ (Honesty) 2) แรงกดดันจากเพื่อน (Peer Presser) 3) ความร่วมมือ (Sharing)
- 4) การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น (Tolerance) 5) การสนับสนุน (Contribution) 6) ความเห็นอกเห็นใจ (Compassion) 7) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self – Confidence) 8) ความเชื่อใจ (Trust)
- 9) ภาวะผู้นำ (Leadership)

พัฒนาการทางการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต และเป็นไปอย่างต่อเนื่องและจะเพิ่มขึ้นตามอายุที่สูงขึ้น ซึ่งการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของแต่ละบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับภูมิสัมพันธระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว โดยในช่วงวัยรุ่นจะเห็นการพัฒนาการด้านการเห็นคุณค่าในตนเองเปลี่ยนแปลงกว่าวัยอื่นๆ ของช่วงชีวิตและจะมีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งเมื่อก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ (วสิกาล ญาณสาร. 2550: 19) การที่วัยรุ่นมีการเห็น

คุณค่าในตนเองที่สมบูรณ์แข็งแรง (Healthy Self – Worth) สามารถช่วยวัยรุ่นได้ (Covey. 2006: 268) ดังนี้ 1) อดทน /ต่อต้านกับแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อนได้ 2) ได้ทดลองสิ่งใหม่ๆและรู้จักกับเพื่อนใหม่ๆ 3) จัดการกับความผิดหวัง ความผิดพลาด และความล้มเหลวได้ 4) รู้สึกถูกรักและมีคุณค่า ต้องการคุณ ในทางตรงกันข้ามถ้าวัยรุ่นมีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่ดี อาจจะไปสู่ 1) ถูกเพื่อนกดดันไปสู่ความสูญเสีย 2) หลบหลีกเลี่ยงการได้ทดลองสิ่งใหม่ๆ 3) ตกอยู่ในสภาวะเวลาที่เป็นปัญหาและเลวร้ายหมดรูป 4) รู้สึกไม่ได้ความรักจากใครหรือไม่มีใครต้องการ และจากการศึกษาค้นคว้าของนภาพร จันทรวรรณ (2545: บทคัดย่อ) พบว่าการใช้กิจกรรมพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองในการป้องกันการติดยาบ้า มีผลทำให้นักเรียนมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น ขณะที่ แวดดาว ดวงจันทร์ (2551: 14) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญยิ่งในการปรับตัวทางอารมณ์ สังคม และการเรียนรู้ความมุ่งมั่น มีความมานะพยายามในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น เป็นคนที่มีบุคลิกลักษณะดี มีสุขภาพจิตดี ซึ่งในทางกลับกันถ้าบุคคลใดไม่เห็นคุณค่าในตนเอง จะเป็นคนที่ชอบโยนความผิดของตัวเองให้กับบุคคลอื่น ต้องการการเอาใจใส่และต้องการได้รับการยอมรับจากคนอื่นและขาดการตัดสินใจที่ดีเพราะบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองจะสามารถเผชิญกับอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ตนเอง ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

สรุป การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความรู้สึกที่ทำให้วัยรุ่นรู้สึกมีคุณค่า และได้รับการเคารพ ทำให้สามารถตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีให้แก่ตน มีความสามารถต่อต้านแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ รู้วิธีจัดการกับความผิดหวัง ความผิดพลาด ความล้มเหลว ทำให้วัยรุ่นปลอดภัยจากยาเสพติด

การสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Worth)

ความจริงเกี่ยวกับวัยรุ่น คือ มีปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าในตนเอง ทั้งที่บางครั้งดูคล้ายกับว่าวัยรุ่นเต็มเปี่ยมไปด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง ความรู้สึกที่มีต่อตนเองของวัยรุ่นผ่านกระจกเงา 2 บาน คือ กระจกเงาแท้จริง (The True Mirror) และกระจกเงาทางสังคม (The Social Mirror) กระจกเงาทางสังคมสะท้อนให้เห็นว่าผู้อื่นมองเห็นคุณอย่างไร ได้ภาพมาจากการนำคุณไปเปรียบเทียบกับผู้อื่น เช่นฉลาดกว่า สวยกว่า ในขณะที่กระจกเงาแท้จริงสะท้อนตัวตนที่แท้จริงของคุณจะได้ภาพจากศักยภาพในตัวคุณและผลงานที่ดีที่สุดที่คุณจะทำได้ กระจกเงาสังคมมาจากภายนอกผ่านคำจำกัดความ (ที่ผู้อื่นมองเห็น) ว่าคุณเป็นใคร ส่วนกระจกเงาแท้จริงมาจากภายในคุณมองค้นหาเข้าไปในตนเอง เพื่อหาคำจำกัดความออกมาให้ได้ การที่วัยรุ่นมุ่งสนใจภาพจากกระจกเงาทางสังคมเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม เพราะกระจกเงาทางสังคมไม่เป็นความจริง (The Social Mirror is Unrealistic) ด้วยอิทธิพลจากสื่อต่างๆที่คุกคามวัยรุ่น กระจกเงาสังคมแปรเปลี่ยนเสมอ (The Social Mirror is Always Changing) ถ้าภาพที่คุณมองเห็นตนเองได้จากภาพที่คนอื่นเห็นคุณ คุณจะไม่มีวันรู้สึกสุขสงบ เสถียร เพราะความเห็น หรือเรื่องที่ได้รับคามนิยมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา กระจกเงาทางสังคมไม่เที่ยงตรงแม่นยำ (The Social Mirror isn't Accurate) ข้อควรระลึกไว้ คือ ถ้า

มองกระจกเงาสังคมเสมอจะรู้สึกต่ำต้อยด้อยค่า แต่ถ้ามองกระจกเงาแท้จริงจะมองเห็นความงามที่ซ่อนอยู่ในตนเองซึ่งมีความสำคัญกว่าเปลือกนอก

ประเด็นที่จะชี้ในวัยรุ่นสร้างคุณค่าในตนเอง (Covey. 2006: 269 - 300) คือ คุณลักษณะและความสามารถ (Character and Competence) เป็นองค์ประกอบหลักของคุณค่าในตนเองที่สมบูรณ์

คุณลักษณะ (Character) คือ ตัวตนที่แท้จริงของคุณ คุณสมบัติพิเศษที่มีอยู่ในตัว ได้แก่ การเป็นคนที่เชื่อถือได้ ความภาคภูมิใจ ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นมิตร มีมารยาท อ่อนโยน เชื่อฟัง ไร่จริง มัธยัสถ์ กล้าหาญ สะอาด อ่อนน้อม เป็นต้น รากฐานของคุณลักษณะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ คือ

1) บุรณภาพ (Integrity) เป็นคำที่มีความหมายกว้างไกลกว่าคำว่า ซื่อสัตย์ หมายถึง การดำรงตนแน่วแน่ต่อสิ่งที่คุณเชื่อว่าคุณต้องซื่อสัตย์ต่อทุกผู้ทุกคน รวมทั้งตนเอง บุรณภาพเป็นต้นธารของคุณค่าในตนเอง การครองตนซื่อตรงต่อตนเองโดยแท้ จะให้สุขสันต์ในใจรับมือกับปัญหาต่างๆในชีวิตได้เสมอ และความผิดพลาดเป็นเรื่องปกติ ความผิดไม่เลวร้ายเท่ากับการกลบเกลื่อนความผิดของตน ผู้คนจะไม่ยกโทษให้การกลบเกลื่อนแต่ผู้คนยอมให้อภัยกับความผิดพลาด การแก้ไขในสิ่งที่ผิดแทนการกลบเกลื่อนเป็นบุรณภาพ

2) การทำประโยชน์ (Service) การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ได้แก่ รับผิดชอบ ถูกทอดทิ้งมาเลี้ยง เป็นพี่ใหญ่ดูแลเด็กกลุ่มเสี่ยง สอนพิเศษในโรงเรียนชุมชน อ่านหนังสือให้เด็กกำพร้าในโรงพยาบาลฟัง สัมผัสเช้าชมรมอาสาสมัคร รับหน้าที่เป็นผู้บรรยายต่อต้านยาเสพติด ซึ่งเมื่อเราพยายามเสริมสร้างคุณค่าในตนเองให้ผู้อื่น คุณค่าในตนเองในตัวเราจะเพิ่มมากขึ้น

3) ศรัทธา (Faith) หมายถึง ความเชื่อเรื่องหนึ่งที่ยังมองไม่เห็น รูปแบบมีหลากหลาย คุณอาจมีความศรัทธาในตนเอง มีศรัทธาในผู้อื่น ศรัทธาในงานหนักเชื่อว่าก่อให้เกิดผลดี เช่น มีศรัทธาในการออกกำลังกายสม่ำเสมอจะช่วยลดน้ำหนักได้ มีศรัทธาผ่านการตัดสินใจอย่างฉลาดในโรงเรียน เพื่อนหรือเรื่องยาเสพติดคุณจะมีอนาคตสดใส ศรัทธาเป็นจุดกำเนิดของการกระทำ หากไร้ศรัทธาจะไม่มีอะไรให้หวังได้อีก ซึ่งศรัทธาจะช่วยให้คุณต่อเชื่อมกับสิ่งที่ใหญ่กว่าตัวคุณ มอบมาตรฐานกำกับชีวิตของคุณ ช่วยให้คุณต่อต้านแรงกดดันแง่ลบจากเพื่อนฝูงได้ และให้สำนึกแห่งตัวตนและการสังกัดหมู่คณะ ศรัทธามีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนาช่วยทำให้คุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพิ่มสูงขึ้น

ความสามารถ (Competence) คือ งานที่คุณทำได้ดี ทักษะ และฝีมือ เราชื่นชมคนที่มีความสามารถ คนที่รู้ที่มาที่ไป และคนที่เชี่ยวชาญ แม้คุณลักษณะจะเป็นฐานรากของคุณค่าในตนเอง แต่การสร้างคุณค่าในตนเองให้เร็วขึ้นจำเป็นต้องเสาะหา พัฒนาฝีมือ ทักษะบางอย่างที่มีอยู่ในตนเอง ซึ่งฝีมือและทักษะ (Talents and skills) เกิดมาพร้อมกับคุณ แต่พลังอำนาจมิได้เกิดขึ้นเองต้องสร้างขึ้นด้วยตนเอง โลกยุคปัจจุบันการมีคุณลักษณะดีเป็นคนใจงามอย่างเดียวไม่เพียงพอต้องมีความสามารถติดตัวด้วย

การรู้ว่าคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นโดยสำรวจความรู้สึกของตนว่า 1) วิตกน้อยลง ไม่ใส่ใจว่าผู้อื่นคิดอย่างไรกับเรา 2) ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นมากขึ้น 3) เมื่อชนกับปัญหาอุปสรรค พันทวีเร็วและลุกขึ้นใหม่อีกครั้ง 4) รู้สึกมีความสุขสันติในจิตใจ 5) รู้สึกยินดีในความสำเร็จกับผู้อื่น

เส้นทางชีวิตที่นำไปสู่อนาคตที่ดี คือ มองเห็นภาพที่งามที่สุดของตน สร้างสรรค์คุณลักษณะและความสามารถของตน และเรียนรู้ที่จะชอบตนเองรวมทั้งข้อบกพร่องต่างๆ ที่ตนมี ส่วนเส้นทางชีวิตที่นำไปสู่ทางเสื่อม คือ หมกมุ่นฝังใจกับความเห็นของผู้อื่นที่มีต่อเรา ไม่ทำอะไรที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น และวุ่นวายอยู่กับการตำหนิจุดด้อยทุกอย่างในตัวเอง การเสริมสร้างคุณค่าในตนเองไม่ได้หมายความว่าเราจะไม่เจ็บปวด ความเชื่อมั่นคลอนแคลน แต่ความหมายที่แท้จริง คือ การมีระบบภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง พร้อมต่อต้านกับสิ่งร้ายที่เข้ามาในชีวิต

อัทมโนทัศน์ (Self – Concept) วิทยากร เชียงกุล (2552: 209) กล่าวว่า หมายถึง แนวคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง ความเข้าใจทั้งหมดเกี่ยวกับตนเองรวมทั้งเรื่องรูปร่างหน้าตา ความสามารถทางกาย ความสามารถอื่นๆ จุดมุ่งหมาย และคุณค่าของตนเองและความสัมพันธ์กับผู้อื่น องค์ประกอบของอัทมโนทัศน์แบ่งเป็น 3 ส่วน (Bernard. 1980: 115 – 118) ดังนี้

1) ภาพลักษณ์ของตนเอง (Self Image) เป็นลักษณะที่ปรากฏออกมาของบุคคลในช่วงแรกของชีวิต ซึ่งมักได้ภาพพจน์นั้นมาจากบุคคลอื่น ได้แก่ บิดา มารดา สมาชิกในครอบครัว เพื่อน เป็นต้น

2) ตัวตนในอุดมคติ (Ideal Self) เป็นภาพลักษณ์ที่บุคคลคาดหวังและต้องการจะเป็น ตนในอุดมคติดีมีจุดเริ่มมาจากการที่มีบุคคลอื่นเป็นแบบอย่าง และจะสร้างเป็นแบบอย่างของตนขึ้นมา (Model Self) ในวัยเด็กมักจะมีแบบอย่างของตน ที่เริ่มมาจาก บิดา มารดา หรือบุคคลใกล้เคียง

3) การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Esteem) เป็นความรู้สึกที่มีต่อตนเองหรือตัวตนในอุดมคติ อันเป็นสิ่งสำคัญในการตัดสินคุณค่าในตนเอง โดยเกี่ยวข้องกับความแตกต่างระหว่างภาพลักษณ์แห่งตนกับตัวตนในอุดมคติ คือ ถ้าแตกต่างกันมากก็จะมี การเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2554: 168 – 203) ผู้เชี่ยวชาญการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา กล่าวถึงวิธีการสร้างความมั่นใจและเพิ่มคุณค่าให้กับตนเอง ดังนี้

1) บอกกับตัวเองว่า “ฉันจะไม่มีวันยอมแพ้” ชีวิตของคนเราเกิดมาไม่มีใครที่สมบูรณ์แบบ คนที่จะสำเร็จได้ต้องต่อสู้กับชีวิต เปลี่ยนแปลงและพลิกผันตัวเองทั้งสิ้น ขณะที่คุณอีกหลายคนในสังคมที่เผชิญปัญหาถลันยอมแพ้ การเสริมสร้างความมั่นใจ ความเชื่อมั่น และคุณค่าให้ตัวเองจะต้องพยายามหาสิ่งที่มีอยู่ในตัวเอง ทำสิ่งนั้นให้กลายเป็นจุดเด่นที่จะสร้างความภาคภูมิใจให้กับตัวเองได้ เมื่อทำได้แล้ว เราก็จะรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

2) ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์กับผู้อื่นหรือสังคม การหมกมุ่นอยู่แต่เรื่องของตัวเอง ไม่ทำให้เรารู้สึกดีขึ้น ในการสร้างคุณค่าให้ตัวเอง จะต้องออกไปทำประโยชน์ให้ผู้อื่นหรือสังคม แบ่งปันสิ่งที่เรา มี เช่น ประสบการณ์ให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ หรือช่วยเหลือดูแลผู้อื่น จะทำให้เรารู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าขึ้น การทำประโยชน์ให้ผู้อื่น เช่น เป็นอาสาสมัคร ทำงานช่วยสังคมหรือมูลนิธิ สอนหนังสือให้เด็กในชุมชนวันอาทิตย์ เป็นอาสาช่วยงานศาสนา คนพิการ เด็กกำพร้า ฯลฯ จะทำให้เราหลุดพ้นจากการหมกมุ่นอยู่ในโลกของเรา ถ้าทำอย่างสม่ำเสมอจะทำให้เรารู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า

3) รู้จักการให้มากกว่าการรับ เมื่อเราสละสิ่งใดให้แก่ผู้อื่น และเห็นเขามีความสุขจะทำให้เรารู้สึกปีติและเป็นสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้กำลังใจ เป็นการให้ที่ไม่ใช้วัตถุทำได้ในรูปของคำพูด เช่น คำชม เป็นทักษะที่ต้องเรียนรู้และภาษากายเช่น การสัมผัส โอบกอด การให้รอยยิ้ม

ต้องรู้จักชื่นชมตนเอง คนที่ขาดความเชื่อมั่น มักจะไม่เชื่อว่าตัวเองมีอะไรดี เราสามารถบอกตัวเองได้ว่าเป็นอย่างไร เป็นการเสริมจุดเด่นให้แก่ตนเอง ส่วนหลักการชมคนอื่น เมื่อเห็นใครทำสิ่งดีงามก็บอกให้เขาารู้ แต่ผู้พูดต้องมีความจริงใจในคำชมนั้น

4) เลิกตำหนิตนเองและผู้อื่น การสร้างคุณค่าและและความเชื่อมั่นในตนเอง หมายความว่ารวมถึง ไม่ทำในสิ่งที่ตรงข้ามกับการชื่นชม คือ เลิกดูถูก ประณาม หรือลงโทษตัวเอง ด้วยคำพูดหรือความคิดใดๆ ถ้าเลิกดูถูกตัวเองเปลี่ยนมาชื่นชมในสิ่งที่เรามี แม้จะเป็นสิ่งเล็กน้อย แต่จะทำให้เรารู้สึกมีคุณค่ามากขึ้น และต้องไม่ตำหนิผู้อื่นด้วย การพูดไม่ดี นินทาว่าร้าย ไม่ทำให้เรารู้สึกดีขึ้นหรือเขาเลวลงแต่อย่างใด แต่กลับทำให้เรารู้สึกมองในแง่ไม่ดีจากคนที่เขาได้ยินเราพูด ถ้าเราอยู่กับความจริงในปัจจุบัน พอใจและยินดีกับสิ่งที่เราเป็น ไม่ตำหนิทั้งตนเองและผู้อื่น ยอมรับทั้งเขาและเราในความไม่สมบูรณ์ของกันและกัน คุณค่าของตัวเองจะไม่ถูกทำให้ด้อยลงแต่อย่างใด

5) มีกัลยาณมิตรที่ดี กัลยาณมิตร หมายถึง กลุ่มคนหรือบุคคลที่เราคบหาสมาคมด้วยต้องเลือกให้ดี ไม่นำไปในทางเสื่อมเสีย ชักชวนเราไปทำอะไรที่เสี่ยงอันตรายต่างๆ การสร้างความภาคภูมิใจหรือคุณค่าให้กับตนเองจะต้องคบเพื่อที่คอยเกื้อกูล ส่งเสริม สนับสนุนให้เรามีชีวิตในทางใหม่ มีคุณค่า ไม่วุ่นวายสับสน มีการบริหารเวลาใหม่กับตนเอง ตัดกิจกรรมไร้สาระกับคนบางประเภท เพิ่มเวลาให้กับกลุ่มเพื่อนใหม่ที่มีทัศนคติคล้ายกัน

6) มีความอดกลั้น อดทน และพยายาม การสร้างความมั่นใจและคุณค่า จำสำเร็จได้จำเป็นต้องมีความอดทน อดกลั้น และความพยายาม

7) เมตตาและให้อภัยตนเอง ที่เคยทำผิดหรือที่เคยทำไม่ดีกับคนบางคน คนทุกคนทำผิดได้ เรามีสิทธิ์ที่จะรู้สึกเสียใจกับสิ่งที่เคยทำ แต่เราแก้ไขอะไรไม่ได้ ไม่ควรลงโทษตนเอง

ส่วนกิจกรรมที่นำไปสร้างความมั่นใจและเพิ่มคุณค่าในตนเอง ได้แก่ การฝึกให้กำลังใจผู้อื่น การฝึกทำตัวให้เป็นประโยชน์ การฝึกมีสติอยู่กับสิ่งที่ทำหรือคนที่พูดด้วย เป็นต้น

สรุป การเห็นคุณค่าในตนเองประกอบด้วย ภาพลักษณ์ของตนเอง (Self Image) ตนในอุดมคติ (Ideal Self) และการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Esteem) การสร้างความมั่นใจและเพิ่มคุณค่าให้กับตนเองมี 7 วิธี คือ 1) แสวงหาสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ต่อตนเอง 2) ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์กับผู้อื่นและสังคม 3) รู้จักการให้มากกว่าการรับและรู้จักชื่นชมตนเองตามความเป็นจริง 4) ไม่ตำหนิตนเองและผู้อื่น 5) คบเพื่อนดี 6) มีความอดทน อดกลั้นและพยายาม 7) เมตตาและให้อภัยตนเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Worth)

บุษบา ญาณสมเด็จ (2546: ออนไลน์) ได้วิจัยประสิทธิผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการใช้จ่ายในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหอพระ จังหวัดเชียงใหม่โดยประยุกต์แนวคิดทักษะชีวิตร่วมกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในเรื่อง การเห็นคุณค่าในตนเองพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีการเห็นคุณค่าในตนเองดีกว่าก่อนทดลอง

นันทนา ชมพูปุตร (2549: บทคัดย่อ) การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่าระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรม ไม่มีความแตกต่างกันทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ .05 ผลการทดลองใช้โปรแกรม พบว่า ระดับการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด พบว่า กลุ่มทดลองมีความพึงพอใจในโปรแกรมศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับมาก

จุฑานันท์ ก้อนแก้ว (2550: บทคัดย่อ) ได้วิจัยการจัดการเรียนรู้ทักษะชีวิต ในการป้องกันการคุกคามทางเพศ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านร่องน้ำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนกลุ่มเสียงและกลุ่มไม่เสียงมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านความรู้สึกมีค่าในตน ด้านทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ทักษะการปฏิเสธต่อรอง หลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนทดลอง

แหวดาว ดวงจันทร์ (2551: บทคัดย่อ) ได้วิจัยการใช้กิจกรรมทักษะชีวิต เพื่อพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 49 คนเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยแผนการจัดกิจกรรมทักษะชีวิตจำนวน 10 กิจกรรม และแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น ภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมทักษะชีวิต

สรุป จากผลงานวิจัยที่ได้ศึกษา พบว่าเมื่อมีการนำทักษะชีวิตด้านการเห็นคุณค่าในตนเองมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในนักเรียนกลุ่มมัธยมศึกษาปีที่ 1 หรือในนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น แต่ถากลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กชายในสถานสงเคราะห์แล้ว ไม่พบความแตกต่างของระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กก่อนและหลัง

ทดลอง แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมทักษะชีวิตด้านการเห็นคุณค่าในตนเองสามารถเพิ่มการเห็นคุณค่าในนักเรียนในสถานศึกษาในสถานศึกษา แต่ไม่สามารถเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองกับกลุ่มเด็กในสถานสงเคราะห์ได้

2.3.3 การตัดสินใจ (Decision – Making)

ความหมายของการตัดสินใจ (Decision – Making)

การที่นักเรียนตกอยู่ในสถานการณ์ที่เสี่ยง การรวบรวมข้อมูล ประเมินข้อมูล จากทางเลือกหลายๆทางเพื่อให้ได้ข้อสรุปแล้วนำผลการตัดสินใจเลือกนั้นไปปฏิบัติที่จะทำให้นักเรียนปลอดภัยจากความเสี่ยงต่างๆที่นักเรียนต้องเผชิญ เช่น สถานการณ์ที่ต้องเสี่ยงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับบุหรี่ สุรา หรือยาเสพติด ทักษะการตัดสินใจจึงเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับนักเรียน

การตัดสินใจมีผลต่อหลายเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในชีวิต (อูษณีย์ ลลิตพสาน. 2551: 32) การที่บุคคลเข้าไปสู่การเสี่ยง โดยมี การรวบรวมข้อมูลและการประเมินข้อมูลจากทางเลือกหลายๆทางและมีสิ่งประกอบอื่นๆที่สำคัญซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจเลือก คือ ความหมายของทักษะการตัดสินใจ (Patteron. 1980: 107) หรือหมายถึง การเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้ที่บุคคลสร้างจากทางเลือกที่มี 2 ทางหรือมากกว่า (Couch. 2000: 25) ขณะที่ชุตินเตอร์ อาสาภิก (2552: 15) กล่าวว่า ทักษะการตัดสินใจ หมายถึง ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลในการพิจารณาเลือกแนวทางและการกระทำต่างๆที่นำไปสู่การเลือกตกลงใจในการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด กัลณพัฒน์ รัศมีเมฆินทร์ (2551: 18 - 19) กล่าวว่า **การตัดสินใจเป็นกระบวนการ** หมายความว่า การตัดสินใจเป็นการดำเนินการที่ต้องผ่านกระบวนการต่างๆทั้งการคิด การพิจารณาไตร่ตรอง การวิเคราะห์ และการประเมิน จากนั้นจึงค่อยทำการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และการตัดสินใจเกี่ยวข้องกับ ทางเลือก หมายความว่า การตัดสินใจเป็นการดำเนินการที่ผู้ตัดสินใจ หรือกลุ่มที่ร่วมกันทำการตัดสินใจนั้นต้องทำการคิด และพัฒนาทางเลือกต่างๆที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหาที่ออกมาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะว่าทางเลือกที่มีน้อยนี้ อาจปิดกั้นโอกาสในการสร้างสรรค์ทางความคิด หรือการพัฒนาทางเลือกที่ดีกว่าที่มีอยู่ได้ จึงต้องมีการฝึกฝนในการสร้างทางเลือกที่มากและหลากหลายขึ้นด้วยวิธีการคิดแบบริเริ่ม และวิธีการคิดแบบสร้างสรรค์และการตัดสินใจเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ **พฤติกรรมของบุคคล** คือ การตัดสินใจเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับบุคคลเดี่ยว กลุ่ม หรือทั้งองค์กร ในขณะที่เดียวกันพฤติกรรมของแต่ละบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรก็จะมี ความแตกต่างกันออกไป ดังนั้นจึงทำให้การตัดสินใจมีความแตกต่างกันออกไป ส่วนความหมายของการตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการในการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งจากหลายๆทางเลือกที่ได้รับการพิจารณา วิเคราะห์ และประเมินเป็นอย่างดีแล้วว่าเป็นทางเลือกที่ทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย

สรุป การตัดสินใจ หมายถึง ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล และรวบรวมข้อมูล ตลอดจนการประเมินข้อมูลจากทางเลือกที่มีเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการตัดสินใจ (Decision – Making)

การตัดสินใจ (Decision – Making) เป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ผู้ดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำ (กัลณพัตน์ รัตติเมฆินทร์. 2551: 15) ภาวะต่างๆกำลังเปลี่ยนแปลง มีสิ่งต่างๆรวมทั้งปัญหาหลายอย่างเกิดขึ้นมากมาย บุคคลจึงจำเป็นต้องตัดสินใจอย่างถูกต้องในการแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจที่ง่ายหรือยากจะมีกระบวนการตัดสินใจที่คล้ายคลึงกัน บุคคลต้องเข้าใจถึงกระบวนการตัดสินใจ เพื่อจะช่วยให้การตัดสินใจง่ายขึ้น การตัดสินใจจะเกี่ยวกับบุคลิกภาพของบุคคล ซึ่งบุคคลควรจะได้มีประสบการณ์ในการตัดสินใจ และตัดสินใจด้วยตนเองตั้งแต่เด็ก ๆ ถ้าไม่มีโอกาสที่จะได้ตัดสินใจด้วยตนเอง เด็ก ๆ อาจเป็นผู้ใหญ่ที่ขาดประสบการณ์ ในการตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตของตนเอง (อัสลี ดำรงไชย. 2543: 47) โคเวีย (Covey. 2006: 1 - 14) กล่าวว่า วัยรุ่นในวันนี้ต้องใช้ความอดทนมากกว่าในอดีตจากความเครียดด้านการเรียน การสื่อสารในครอบครัว ความรุนแรงจากสื่อมวลชน ภาพยนตร์ การกระทำทารุณ การข่มขู่ รังแก การใช้ยาเสพติด ภาวะซึมเศร้า และแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน ขณะที่วัยรุ่นต้องแสวงหาทางเลือกเพื่อเผชิญหน้ากับสิ่งเหล่านี้เพื่ออนาคตของตน และเขาได้กล่าวถึงหลักการตัดสินใจที่สำคัญที่สุด 6 ประการ เพื่อให้วัยรุ่นประสบความสำเร็จในโรงเรียน มีเพื่อนที่ดี ครอบครัวที่เข้ากันได้ดี มีคู่รักและเพศสัมพันธ์อย่างมีสติ หลีกเลี่ยงหรือเอาชนะยาเสพติด สร้างความเคารพตนเอง (Self – Esteem) ได้แก่ 1) การตัดสินใจเกี่ยวกับโรงเรียน (Decision School) คือ มีอะไรที่ต้องทำบ้างที่โรงเรียน 2) การตัดสินใจเกี่ยวกับเพื่อน (Decision Friend) คือ เพื่อนแบบไหนที่เราควรคบด้วยและเราควรเป็นเพื่อนแบบไหน 3) การตัดสินใจเกี่ยวกับครอบครัว (Decision Parents) เข้ากันได้ดีกับครอบครัวได้ 4) การตัดสินใจเกี่ยวกับการมีคู่และเพศสัมพันธ์ (Dating & Sex) การเลือกคู่ และจะปฏิบัติตัวอย่างไรในเรื่องเพศ 5) สิ่งเสพติด (Addiction) ควรปฏิบัติตัวอย่างไรเมื่อต้องเผชิญกับการสูบบุหรี่ การดื่มสุรา เสพยาและสิ่งเสพติดชนิดอื่นๆ 6) การตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่าในตนเอง (Self – Worth) ตัวเองมีอะไรที่ตัวเองหรือรู้สึกดีกับตัวเองบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่เป็นปัญหา คือ นักเรียนมีความจำเป็นได้รับการสอน และการศึกษาเกี่ยวกับทักษะการตัดสินใจ ข้อเท็จจริงปรากฏว่าไม่มีหลักสูตรการสอนการตัดสินใจที่สมบูรณ์ (Doll. 1992: preface) วัยรุ่นเป็นวัยที่ก้าวสู่ความเป็นผู้ใหญ่ เป็นวัยที่มีความเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เข้ามาในชีวิตมากมาย การคิด การตัดสินใจ จึงเป็นทักษะอย่างหนึ่งที่สำคัญสำหรับเด็กวัยนี้และเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิต การตัดสินใจที่ดีจะช่วยให้ไม่หลงไปในทางที่ไม่เหมาะสม และสามารถก้าวไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้ การตัดสินใจที่ดีนั้นควรคำนึงถึงเหตุผล ข้อดีและข้อเสียของทางเลือกที่มีอยู่ อันจะช่วยให้คาดการณ์ถึงผลที่จะตามมาได้ระดับหนึ่ง และช่วยให้ตัดสินใจได้เหมาะสมมากขึ้น (นฤภัค ฤชาทิพย์. 2550: ออนไลน์)

สรุป ทักษะการตัดสินใจที่ดีเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักเรียนใช้เผชิญกับสถานการณ์และปัญหาทั้งในโรงเรียน เพื่อน ครอบครัว เพื่อสร้างคุณค่าในตนเอง ตลอดจนเมื่อต้องเผชิญกับปัญหา ยาเสพติด

การสร้างทักษะการตัดสินใจ (Decision – Making)

ทักษะการตัดสินใจ (Decision Making Skills) เป็นกระบวนการคิดที่ใช้การคิดพิจารณา เลือกทางเลือกที่ดีที่สุดจากตัวเลือกที่มีอยู่โดยกระบวนการตัดสินใจนั้น ซึ่งจะต้องมีปัจจัยพื้นฐานประกอบการตัดสินใจ 5 ประการ (Beyth; & Colleagues. 1991: 21; อ้างอิงจาก ปณิษฐา จีรพรชัย. 2552: 58) คือ

- 1) ทำรายการที่เกี่ยวกับสิ่งที่จะทำหรือเลือกกระทำ
- 2) ระบุความเป็นไปได้ถ้ากระทำสิ่งนั้น
- 3) ประเมินความเป็นไปได้ถึงผลของการกระทำที่เกิดขึ้น
- 4) รู้ถึงความสำคัญของสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมา
- 5) ผสมผสานสิ่งที่จะเกิดขึ้นจากความเป็นไปที่มาจากกระทำนั้นๆ

ขั้นตอนการตัดสินใจประกอบด้วย การแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจ การค้นหาทางเลือก การประเมินเพื่อเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือก และสุดท้ายคือการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมและดีที่สุด (ณัฐยา ผาดจันทิก. 2545: 21) วัยรุ่นต้องพบกับการตัดสินใจตลอดเวลาและเผชิญกับทางเลือกต่างๆ มากมาย การตัดสินใจ คือ การเลือกที่บุคคลเลือกจากทางเลือกที่มีหรือเป็นทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ การเรียนรู้ถึงทักษะการตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับวัยรุ่น การพัฒนาทักษะการตัดสินใจที่ดีช่วยให้วัยรุ่นสร้างเอกลักษณ์ของตนเองได้ (Couch. 2000: 25) กระบวนการตัดสินใจประกอบไปด้วยขั้นตอนที่จะช่วยให้วัยรุ่นพิจารณาทางเลือกต่างๆ ที่มีเพื่อช่วยให้สามารถตัดสินใจได้ดีที่สุด ขั้นตอนการตัดสินใจมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ระบุปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 พิจารณาผลที่จะเกิดขึ้นตามมาจากในแต่ละทางเลือกที่มี

ขั้นตอนที่ 3 เลือกทางเลือกที่ดีที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 กระทำตามทางเลือกที่ตัดสินใจ

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการตัดสินใจ

ดเนีย จันท์เจ้าฉาย (2547: 13) แบ่งขั้นตอนการตัดสินใจที่เน้นถึงขั้นตอนการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจำแนกและการให้คำจำกัดความสิ่งที่เป็นปัญหาปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อมีความเหลื่อมล้ำระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นกับสิ่งที่พึงปรารถนา

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดเงื่อนไขการตัดสินใจ ขั้นตอนนี้จะนำสิ่งที่เป็นความสนใจ คุณค่า เป้าหมาย และความชอบส่วนตัวของผู้ตัดสินใจให้เข้ามาสู่กระบวนการที่สำคัญ คือ เงื่อนไขที่แตกต่างกันจนทำให้คนสองคนตัดสินใจแตกต่างกันไปด้วย ทั้งที่เป็นสถานการณ์แบบเดียวกัน เนื่องจากสิ่งที่ผู้หนึ่งเห็นว่าเกี่ยวข้อง อีกผู้หนึ่งอาจเห็นว่าไม่สำคัญอะไรเลย

ขั้นตอนที่ 3 ชั่งน้ำหนักความสำคัญของเงื่อนไข ในเมื่อเงื่อนไขแต่ละประการมักจะมีค่าความสำคัญไม่เท่ากัน ผู้ตัดสินใจจำเป็นต้องชั่งน้ำหนักความสำคัญของเงื่อนไขที่กำหนด เพื่อให้จัดลำดับความสำคัญในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 4 สร้างสรรค์ทางเลือก ในขั้นตอนนี้ผู้ตัดสินใจต้องคิดหาทางเลือกทั้งหมดที่เป็นไปได้ในการแก้ปัญหาให้ลุล่วงไป

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินทางเลือกแต่ละทาง ทันทีกที่กำหนดทางเลือก แล้วให้วิเคราะห์และประเมินทางเลือกอย่างจริงจัง ด้วยการให้คะแนนตามเงื่อนไขแต่ละข้อ จุดเด่น จุดด้อยของแต่ละข้อจะชัดเจนขึ้นเมื่อมีการเปรียบเทียบกับเงื่อนไขและน้ำหนักความสำคัญในขั้นตอนที่สอง และขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 6 เลือกทางเลือกที่ได้คะแนนสูงสุด ซึ่งจะเป็นทางเลือกที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

พลัมเกต และ แอ็ตเนอร์ (กัลณพัฒน์ รัชมิเมฆินทร์. 2551: 35 – 38; อ้างอิงจาก Plunkett; & Attner. 1994: 162) กล่าวว่า ลำดับขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจแบ่งเป็น 7 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ระบุปัญหา เป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะการระบุปัญหาถูกต้องหรือไม่ ย่อมมีผลต่อการดำเนินการในขั้นตอนต่อไปของกระบวนการ ทั้งยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 ระบุข้อจำกัดของปัจจัย พิจารณาตรวจสอบข้อจำกัดต่างๆของทรัพยากรที่เป็นองค์ประกอบของกระบวนการ

ขั้นที่ 3 พัฒนาทางเลือก เลือกทางเลือกที่มีศักยภาพ (Potential) และเป็นไปได้ (Possibility) ในการแก้ปัญหาให้น้อยลงหรือเกิดประโยชน์สูงสุด

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ทางเลือก เมื่อนำข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือกเปรียบเทียบกับอย่างรอบคอบแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ วิเคราะห์ทางเลือกว่าเมื่อนำผลไปปฏิบัติแล้วทำให้เกิดผลต่อเนื่องอะไรตามมาบ้าง

ขั้นที่ 5 เลือกทางเลือกที่ดีที่สุด เมื่อวิเคราะห์และประเมินทางเลือกต่างๆแล้ว ควรเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือกอีกครั้งหนึ่ง เพื่อพิจารณาหาทางเลือกที่ดีที่สุดเพียงทางเลือกเดียว ทางเลือกที่ดีที่สุดควรให้ผลกระทบแง่ลบภายหลังน้อยที่สุดแต่ให้ประโยชน์มากที่สุด

ขั้นที่ 6 นำผลการตัดสินใจไปปฏิบัติ เมื่อได้ทางเลือกที่ดีที่สุดแล้วจึงนำผลการตัดสินใจไปปฏิบัติ

ขั้นที่ 7 สร้างระบบควบคุมและประเมินผล จะช่วยให้ได้รับข้อมูล ผลสะท้อนกลับ (Feedback) เกี่ยวกับผลการปฏิบัติว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ ซึ่งจะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาหรือตัดสินใจใหม่ได้ เพื่อผลลัพธ์การปฏิบัติที่ดีที่สุด

เวบบ์ และ คนอื่นๆ (Webb; Whitney; & DeBruyne. 1999: 41) กล่าวถึง กระบวนการของการตัดสินใจมี 6 ประการ คือ

- 1) ระบุปัญหา (Name the Problem) ต้องแน่ใจว่าเป็นปัญหาที่แท้จริง
- 2) ระบุคำจำกัดความของปัญหา (Describe is Specifically)
- 3) ระดมสมอง (Brainstorm)
- 4) คิดถึงแต่ละทางเลือกที่มีทั้งทางที่เกิดประโยชน์และไม่เกิดประโยชน์

(Think About Each Solution and List Its Advantages and Disadvantages)

- แก้ปัญหาได้อย่างไร
- มีการเคารพ ให้เกียรติและเห็นคุณค่าต่อครอบครัวและคนอื่นๆ
- เป็นการแก้ปัญหาหรือไม่
- มีผลในด้านดีหรือด้านไม่ดีต่อตนเองและคนอื่น
- ผลที่เกิดขึ้นตามมาคืออะไรบ้าง

- 5) เลือกทางเลือก และดำเนินการแก้ปัญหา (Choose a Solution and

Act on It)

- 6) ประเมินผล (Evaluate The Outcome)

- ปัญหาได้รับการแก้ไขหรือไม่
- เกิดผลอะไรขึ้นอีกได้บ้าง
- มีทางเลือกอื่นที่ดีกว่าหรือไม่

สรุป ทักษะการตัดสินใจเป็นกระบวนการคิดที่ต้องใช้การคิดพิจารณาทางเลือกที่แก้ปัญหาได้ดีที่สุดโดยมีกระบวนการที่ใช้ในการตัดสินใจเป็นขั้นตอน คือ 1) ระบุปัญหา 2) พิจารณาถึงทางเลือกที่เป็นไปได้ 3) พิจารณาถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมาจากการกระทำ 4) เลือกทางเลือกที่เป็นไปได้ในการแก้ปัญหามากที่สุด 5) ประเมินผลของการตัดสินใจ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Decision – Making)

ราณี วงศ์คงเดช (2549: บทคัดย่อ) ได้วิจัยการเสริมสร้างทักษะชีวิตกับแรงสนับสนุนทางสังคมเพื่อป้องกันการดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ศึกษาทักษะชีวิตด้านต่างๆ ได้แก่ ความคิดวิจารณ์ญาณและความคิดสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบต่อสังคมและความภาคภูมิใจในตนเอง การตัดสินใจและการแก้ปัญหา การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองมีทักษะชีวิตและพฤติกรรมดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกว่าก่อนการทดลองทุกด้าน

อดิศักดิ์ สิงห์สีโว (2549: บทคัดย่อ) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่องปริมาณสัมพันธ์ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาเรื่อง ปริมาณสัมพันธ์ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนมีเจตคติอยู่ในระดับดี

ชุตินเตร อาสากิจ (2552: บทคัดย่อ) ได้วิจัยผลของโปรแกรมการปรึกษาแบบ กลุ่มตามแนวคิดพิจารณาตามความเป็นจริงต่อการพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะ การตัดสินใจของเด็กไร้สัญชาติจังหวัดแม่ฮ่องสอน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กไร้สัญชาติอายุ 13 -18 ปี และกำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า เด็กไร้สัญชาติกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้สึก เห็นคุณค่าในตนเองและทักษะการตัดสินใจหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม

ปณิชกา จีรพรชัย (2552: บทคัดย่อ) ได้วิจัยการพัฒนาโปรแกรมสร้างเสริม ทักษะการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตด้วยตนเอง สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีความบกพร่องทาง สติปัญญา ผลการวิจัยผลการพัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมทักษะการตัดสินใจพบว่าแผนการสอนสร้าง เสริมทักษะการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตด้วยตนเองมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโปรแกรม หลังการใช้โปรแกรมอยู่ในระดับสูง ความพึงพอใจต่อการใช้โปรแกรมอยู่ในระดับมากและมีความ เหมาะสมนำไปใช้ได้

สรุป จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับทักษะการตัดสินใจพบว่าทักษะการ ตัดสินใจเป็นทักษะที่จำเป็นในการป้องกันยาเสพติด เมื่อมีการนำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใน รูปแบบต่างๆไม่ว่าจะเป็นโปรแกรมการสร้างเสริมทักษะ การปรึกษาหรือหลักสูตรพบว่านักเรียนมี การพัฒนาทั้งในด้านทักษะการตัดสินใจสูงขึ้น และมีความพึงพอใจ

2.3. 4 การแก้ปัญหา (Problem – Solving)

ความหมายของการแก้ปัญหา (Problem – Solving) การแก้ปัญหานั้นต้องใช้ วิธีการแก้ปัญหาเข้ามาช่วยแก้ปัญหา เพื่อให้ได้คำตอบ บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยใช้สติปัญญา อย่างรอบคอบ จึงจะสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ(แกมกานู คชวงศ์. 2553: 12) แนวคิดของวิลเล่ย์; และ ชันส์ (Wiley, John; & Sons. 2009: xiii) กล่าวว่า ทักษะการจัดการกับปัญหา (Problem-Solving Skills) ได้แก่ การกระทำการตัดสินใจที่ดี การใช้ทรัพยากร การตั้งเป้าหมาย ความเข้าใจใน ความเสี่ยง ขณะที่watanabe (Watanabe. 2010: 11 – 30) กล่าวว่า การแก้ปัญหาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ ความสามารถเพียงอย่างเดียวแต่ยังรวมถึงกรอบความคิดทั้งหมดที่ผลักดันให้คนเราดึงศักยภาพ สูงสุดของตนเองออกมาและเปลี่ยนแปลงโลกให้ดีขึ้น สำหรับการศึกษาในปัจจุบันจำเป็นต้อง เปลี่ยนแปลงจาก “การศึกษาแบบท่องจำ” ไปสู่ “การศึกษาแบบแก้ปัญหา” อัญชลี ดำรงไชย (2543: 46) กล่าวว่า การแก้ปัญหา หมายถึง ความคิดและการกระทำ ที่นำไปสู่การแก้ไขอุปสรรค เพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ โดยผ่านกระบวนการตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่

เหมาะสมที่สุดจากหลายๆวิธี แกซด้า (Gazda. 1989; อ้างอิงจาก พัชรีย์ วัฒนาเมธี. 2550: 40 - 41) กล่าวว่า ทักษะการแก้ปัญหา (Problem Solving Skills) หมายถึง ทักษะที่จะเป็นไปในการหาข้อมูล เพื่อประเมิน วิเคราะห์และทำปัญหาให้กระจ่าง มีการตั้งเป้าหมายและวางแผนอย่างเป็นระบบเรื่อง ของเวลา ความคิด ความขัดแย้งทางอารมณ์เพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ พินิตา สินสุวรรณ; และ ชรินทร์ มั่งคั่ง (2546: 32) ทักษะการแก้ปัญหาหมายถึง ความสามารถทาง สติปัญญาที่อาจจะมาจากประสบการณ์เดิม หรือการคิดจินตนาการ มาใช้ในการแก้ปัญหาที่ประสบ อยู่นั้นได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วจึงเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้หรือกระบวนการยุ่งยากซับซ้อน ต้อง อาศัยความรู้ ความคิด และประสบการณ์เดิมที่ผ่านมาใช้ในการแก้ปัญหา เพื่อจะให้ได้ความรู้หรือ แนวคิดใหม่ๆซึ่งเป็นจุดหมายที่ต้องการ

สรุป ทักษะการแก้ปัญหา หมายถึง ความสามารถทางความคิด การกระทำสู่การ แก้ไขอุปสรรคโดยผ่านกระบวนการตัดสินใจอย่างเหมาะสมเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมี ประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการแก้ปัญหา (Problem – Solving) การแก้ปัญหาเป็น กระบวนการทางปัญญา (Cognitive) เป็นการคิดที่มีเหตุผลมีทิศทางเป็นแนวทางในการพัฒนา ความคิด การแสดงออกที่สร้างสรรค์ การวิเคราะห์สถานการณ์ และการใช้เหตุผล การแก้ปัญหาช่วย ให้เกิดการเรียนรู้ว่าจะเผชิญปัญหาในชีวิตได้อย่างไร การฝึกวิธีการแก้ปัญหาลดๆ ทำให้เกิด ประสบการณ์การเรียนรู้ สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ (อัญชลี ดำรงไชย. (2543: 47)

การสร้างทักษะการแก้ปัญหา (Problem – Solving)

วอยท์ทิสส์; และ การ์เนอร์ (Woititz; & Garner. 1990: ix – 192) กล่าวว่า การแก้ปัญหา (Solving Problem) เป็นกระบวนการ มีลำดับเป็นขั้นตอน ในบางปัญหาอาจแก้ไขได้ ด้วยตัวเอง อาจจัดการได้ง่าย ซึ่งขั้นตอนการแก้ปัญหา คือ 1) ระบุปัญหา (Identify The Problem) 2) ตัดสินใจแก้ปัญหา (Decide to Solve The Problem) 3) ระดมความคิดถึงทางเลือกที่เป็นไปได้ (Brainstorm Possible Solution) 4) เลือกทางเลือกที่ดีที่สุด (Decide on The Best Alternative) 5)วางแผนทำอย่างไรให้เกิดผลสำเร็จ (Decide How to Implement the Plan) 6) ทำให้สำเร็จตาม แผน (Carry Out The Plan) 7) ติดตามผล (Hold a Follow – Up Meeting)

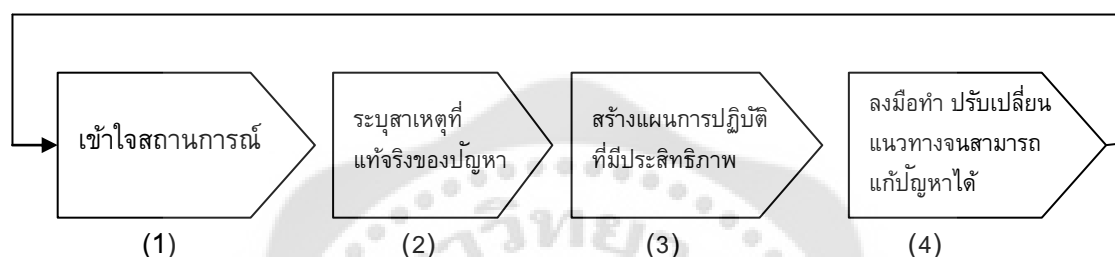
วาตานาเบะ (Watanabe. 2010: 11 – 33) แบ่งคนออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) คนที่ยอมแพ้ทันทีเมื่อพบกับปัญหา แม้แต่ปัญหาที่เล็กๆ ก็ไม่สู้ 2) คนที่ชอบวิจารณ์คนอื่น ขัดขวางและกล่าวโทษความคิดของคนอื่น ไม่เคยพูดถึงความผิดพลาดของตนเอง 3) คนที่ชอบเพื่อน ฝืน มีความคิดวิธีการแก้ปัญหาต่างๆมากมายแต่ไม่เคยลองทำ 4) คนที่ทะเยอทะยานมีความ พยายามไปถึงเป้าหมาย พยายามแก้ปัญหาอย่างสุดกำลัง เมื่อพบว่าตนแก้ปัญหาผิดจะใช้วิธีอื่น แก้ปัญหาในทันที โดยไม่หยุดหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาหรือวางแผนให้มีประสิทธิภาพ

5) นักแก้ปัญหาที่มีความกล้า ลงมือทำ หาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ก่อนคิดค้นแผนการปฏิบัติและลงมือทำ ระหว่างลงมือทำตรวจสอบความคืบหน้าในสิ่งที่ทำเพื่อให้แน่ใจว่าทำในสิ่งที่ถูกต้อง

การแก้ปัญหาไม่ใช่ความสามารถที่บางคนมีและบางคนไม่มี แต่เป็น “นิสัย” เมื่อพัฒนาทักษะที่เหมาะสมและปรับใช้ทัศนคติที่ถูกต้องแล้ว คนๆนั้นก็จะสามารถแก้ปัญหาได้

การแก้ปัญหา คือ กระบวนการที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

- 1) เข้าใจสถานการณ์
- 2) ระบุสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา
- 3) สร้างแผนการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ
- 4) ลงมือทำและปรับเปลี่ยนแนวทางจนสามารถแก้ปัญหาได้ แสดงดังภาพประกอบ 10

ภาพประกอบ 10 กระบวนการแก้ปัญหา

ที่มา: วาดานาเบะ เคนซุเกะ. (2010). เลิกขมวดคิ้วซะ ! เพราะคุณคือ อัจฉริยะนักแก้ปัญหา. หน้า 33.

การแก้ปัญหามองก่อนว่ามีปัญหาเกิดขึ้น การระบุถึงต้นตอของปัญหาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ต้องคิดหาวิธีการแก้ปัญหา จากนั้นลงมือปฏิบัติจริงเพื่อแก้ปัญหา การแก้ปัญหเป็นส่วนผสมระหว่างการคิดกับการปฏิบัติ

เครื่องมือสำหรับแก้ปัญหา : ผังต้นไม้แห่งเหตุผล (Logic Tree) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหา แสดงภาพที่ช่วยให้สามารถระบุสาเหตุทั้งหมดที่อาจเป็นไปได้ของปัญหา และช่วยกระตุ้นให้เกิดวิธีแก้ปัญหาตามมา ประเด็นสำคัญของการสร้างผังต้นไม้แห่งเหตุผล คือ เพื่อแบ่งแยกปัญหาออกเป็นหมวดหมู่ โดยไม่มีหมวดหมู่ใดตกหล่นหรือทับซ้อนกัน จากนั้นจัดหัวข้อที่เหมือนกันไว้ในกิ่งก้านสาขาเดียวกัน แล้วตั้งคำถามว่า “อะไร” คือปัญหา หรือ “อย่างไร” แก้ปัญหาได้อย่างไร

การระบุสาเหตุที่แท้จริงของปัญหามี 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 วิวินิจฉัยสถานการณ์และระบุสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา

1) ระบุสาเหตุของปัญหาที่น่าจะเป็นไปได้ทั้งหมด เครื่องมือสำหรับระบุสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา : ผังต้นไม้ ไม่ใช่/ใช่ เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาหรือตัดสินใจว่าจะแก้ปัญหาได้อย่างไร โดยการเขียนผังต้นไม้ขึ้น แล้วตอบคำถามแบบ ใช่/ไม่ใช่หลายๆข้อ

2) ตั้งสมมติฐานของสาเหตุที่น่าจะเป็นไปได้ คือ การคาดคะเนล่วงหน้า

เป็นคำอธิบายสาเหตุของปัญหา คิดถึงเหตุผลที่รองรับสมมติฐาน แล้วตรวจสอบว่าถูกต้องหรือไม่ จึงตัดสินใจนำไปสู่วิธีการแก้ปัญหา

3) กำหนดวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นเพื่อทดสอบสมมติฐาน การรวบรวมข้อมูลและการลงมือวิเคราะห์มีใช้เพียงเพื่อให้ได้ชื่อว่ารวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนเท่านั้น แต่การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อช่วยในการตัดสินใจได้เหมาะสม หากรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถใช้ประโยชน์จากเวลาและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้ดีขึ้น

4) วิเคราะห์และระบุสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา พยายามทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหาที่พยายามแก้ไขให้ชัดเจน แล้วสร้างแบบแปลนแก้ปัญหาขึ้นก่อนที่จะเริ่มค้นคว้าข้อมูล แล้วสรุปความแตกต่างของสมมติฐานและผลลัพธ์ที่แท้จริง จะช่วยเพิ่มความสามารถในการแก้ปัญหาได้ การสรุปความแตกต่างของสมมติฐานและผลลัพธ์ที่แท้จริงที่ได้ ตัวอย่างการสรุปความแตกต่างของสมมติฐานและผลลัพธ์

ขั้นตอนที่ 2 คิดค้นวิธีแก้ปัญหา

1) คิดวิธีการแก้ปัญหาหลากหลายรูปแบบเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อทราบสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาอย่างถ่องแท้แล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การคิดค้นวิธีการแก้ปัญหา ต้องพยายามใช้ประโยชน์จากความรู้ที่ได้จากระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วพิจารณาสำรวจทางเลือกต่างๆที่มีที่สามารถนำไปใช้

2) จัดลำดับความสำคัญของการปฏิบัติ การจัดลำดับความสำคัญของการปฏิบัติพิจารณาจากผลกระทบและความยากง่ายของการปฏิบัติ

สรุป การสร้างทักษะการแก้ปัญหามีกระบวนการที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) เข้าใจสถานการณ์ 2) ระบุสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา 3) สร้างแผนการปฏิบัติที่มีประสิทธิผล 4) ลงมือทำและปรับเปลี่ยนแนวทางจนสามารถแก้ปัญหาได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา (Problem – Solving)

พรดี ลิ้มปรัดนากร (2547: 112 – 122) ได้วิจัยเรื่องผลของโปรแกรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ใช้การเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีต่อทักษะชีวิตในการป้องกันพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมวัดดุสิตาราม พบว่าโปรแกรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้การเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการแก้ปัญหา ด้านทักษะการจัดการกับอารมณ์ ด้านทักษะการสื่อสารดีกว่าก่อนการทดลอง ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยแบ่งกลุ่มย่อยระดมสมอง การอภิปรายกลุ่ม เกม การแสดงบทบาทสมมุติ การฝึกปฏิบัติ ทำให้นักเรียนมีทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และทักษะการสื่อสารเพิ่มขึ้นดีกว่าก่อนการทดลองและดีกว่ากลุ่มควบคุม

ภัทรพร รัตนวงศ์เจริญ (2547: บทคัดย่อ) ได้วิจัยประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาในการพัฒนาทักษะชีวิตที่มีต่อพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้า ของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างเป็น

นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 79 คน ผลการทดลองพบว่าทักษะการแก้ปัญหาเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าดีกว่าก่อนได้รับโปรแกรมและดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมสุขศึกษา

สุทัศน์ สุรสิทธิ์สนานนท์ (2549: 5 – 92) ได้วิจัยผลของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์โดยประยุกต์ใช้ทักษะชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี โดยประยุกต์ทักษะชีวิตตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลก และกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขมาใช้ ทักษะด้านการตัดสินใจและการแก้ปัญหา พบว่าภายหลังการทดลองจำนวนนักเรียนกลุ่มทดลองมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านความดี ด้านความเก่ง ด้านความสุขและภาพรวม อยู่ระดับเกณฑ์ปกติเพิ่มขึ้นสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ

สรุป จากงานวิจัยที่ได้ศึกษาพบว่าทักษะชีวิตที่จำเป็นในการป้องกันยาเสพติดคือ ทักษะการแก้ปัญหาและเมื่อมีการนำทักษะชีวิตด้านการแก้ปัญหาไปประยุกต์ใช้พัฒนาแก่นักเรียนพบว่านักเรียนมีทักษะชีวิตเพิ่มขึ้น

2.3.5 ทักษะการปฏิเสธ (Refusal – Skills)

ความหมายของการปฏิเสธ (Refusal – Skills)

การปฏิเสธเป็นเนื้อหาสำคัญส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตที่ขาดเสียไม่ได้ สำหรับการก้าวสู่ความสำเร็จและการบรรลุคุณภาพในกระบวนการพัฒนาและเติบโตด้านมนุษยสัมพันธ์ ถ้าขาดซึ่งการฝึกฝนและพยายามยึดกุมศิลปะการปฏิเสธอย่างแยบยล ก็เป็นการยากที่เราจะประสบความสำเร็จโดยสมบูรณ์ การปฏิเสธจึงเป็นหลักสูตรหนึ่งเราต้องเรียนรู้สำหรับดำเนินชีวิต ถ้าเราคุ่นเคยกับกฎเกณฑ์และกุมโครงสร้างการปฏิเสธได้ เราก็คือผู้ก้าวไกลประตูใหญ่แห่งความสำเร็จ สำหรับความหมายของการปฏิเสธ คือ การทำให้อีกฝ่ายหนึ่งรับรู้และเข้าใจสาเหตุที่เราไม่สามารถทำตามข้อเรียกร้องต้องการของพวกเขา โดยผ่านรูปแบบทั้งคำพูดและการกระทำ (กุผัน หวางชื่อเสียง. 2548: 11 – 14) โกลด์สเตน; รีเอเกิ้ล; & เอแมน (Goldstein; Reagle; & Amann. 1990: 1 – 2) กล่าวว่า การปฏิเสธเป็นทักษะที่ทำให้เด็กสามารถปฏิเสธยาเสพติด และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจากแนวคิดของคาร์นีย์ (Carney. 2007: Online) การปฏิเสธเป็นการตอบโต้กับแรงกดดันจากเพื่อนและกลุ่มเพื่อนในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และจากแนวคิดของ พรสุข หุ่นนิรันดร์; และ คนอื่น ๆ (2545: 62) ที่กล่าวว่า ทักษะการปฏิเสธเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสัมพันธภาพ และการสื่อสารด้วยความสามารถในการใช้คำพูด หรือท่าทาง เพื่อแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเอง และการรับรู้ความรู้สึกของอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความพอใจ ชื่นชม การปฏิเสธ ลูคัส บิล (2552: 141 - 174) กล่าวถึงวิธีการแสดง ความไม่เห็นด้วยว่า มีคนจำนวนมากที่ไม่เห็นด้วยกับการแสดงออกซึ่งความไม่เห็นด้วยกับผู้อื่น เพราะคนเราต้องการเป็นที่ชื่นชมของผู้อื่น เช่น ในกรณีเพื่อนเสนอให้เราทำอะไรบางอย่างซึ่งเราไม่เห็นด้วย เช่น ไปงานเลี้ยงสังสรรค์ที่มีการการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เราควรเรียนรู้วิธีการที่จะจัดการกับเหตุการณ์นี้อย่างเหมาะสม วิธีการเหล่านั้น ได้แก่ 1) แสดงให้เห็นว่าเราเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น 2) สุขภาพ และชี้ให้เห็นถึงข้อผิดพลาดในข้อเท็จจริงโดยไม่หยาบคาย 3) ใช้ตัวเลขสถิติ หรือ ตัวอย่างเพื่อสนับสนุนความเห็นของเรา 4) เตรียมคำอธิบายไว้หลายๆแบบ 5) ใช้อารมณ์ขันเมื่อเรา

ต้องการให้การโต้แย้งผ่อนคลายขึ้น 6) ระวังอารมณ์ ยิ่งเรารู้สึกเกิดอารมณ์มากขึ้นเท่าไร ต้องหยุดรอสักพักก่อนที่จะพูดมากขึ้น

สรุปการปฏิเสธ หมายถึง ทักษะที่เป็นกรกระทำทำให้ผู้อื่นรับรู้ เข้าใจถึงสาเหตุที่นักเรียนไม่ทำตามข้อเรียกร้องต่าง ๆ ได้แก่ ความสามารถปฏิเสธยาเสพติด หลีกเลียงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตอบโต้แรงกดดันจากเพื่อนและกลุ่มเพื่อนจากสถานการณ์ต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้คำพูด ทำท่างเพื่อแสดงความรู้สึกรู้สึก ความคิด ความไม่เห็นด้วยอย่างเหมาะสม

ความสำคัญของการปฏิเสธ (Refusal – Skills)

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ฉะนั้นจึงต้องเรียนรู้วิธีการที่อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นและได้รับความพึงพอใจทั้งสองฝ่ายและในสถานการณ์ปัจจุบันที่เสี่ยงต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ โดยเฉพาะในวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยแห่งการเสาะหาเอกลักษณ์ของตนเอง วัยนี้เป็นวัยที่เริ่มเป็นตัวของตัวเอง กำลังสับสนระหว่างความเป็นเด็กกับผู้ใหญ่ วัยนี้กำลังห่างเหินจากบิดามารดาและจะอยู่ในสังคมของเพื่อนในวัยเดียวกันที่จะเข้าใจกันได้ง่าย ดังนั้นเพื่อนจึงมีอิทธิพลอย่างมากที่จะชักจูงไปกระทำสิ่งที่ผิดหรือที่เรียกว่าวัยนี้เป็นวัยที่เสี่ยงต่อการถูกชักจูงได้ง่าย ดังนั้นการฝึกทักษะการปฏิเสธจึงเป็นสิ่งสำคัญ จำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะบ่งบอกถึงความคิด ความรู้สึก ความต้องการของตนเองให้ผู้อื่นทราบ (อัญชลี ดำรงไชย. 2543: 51) โทนี แบลร์ อดีตนายกรัฐมนตรีของอังกฤษกล่าวว่า ‘ศิลปะการเป็นผู้นำไม่ได้อยู่ที่การพูดคำว่า ใช่ แต่อยู่ที่การพูดคำว่า “ไม่” เป็นถ้อยคำทรงพลังที่สุดในด้านสร้างสรรค์และทำลาย ซึ่งคนส่วนใหญ่ลำบากใจต้องพูดออกมา แต่หากรู้วิธีใช้อย่างถูกต้อง การปฏิเสธก็เป็นขุมพลังที่สามารถพลิกชีวิตให้ดีขึ้นได้ การปฏิเสธเป็นเรื่องที่ผู้คนให้ความสนใจตลอดมา แต่ไม่มียุคไหนสมัยไหนที่ทักษะในการปฏิเสธจะมีความสำคัญมากเท่ากับยุคปัจจุบัน การปฏิเสธจึงเป็นสิ่งที่ทำหายยิ่งนัก (दनัย จันทรเจ้าฉาย. 2551: ออนไลน์) โกลด์สไตน์; รีเอเกิ้ล; และ เอแมน (Goldstein; Reagle; & Amann. 1990: 1 – 2) กล่าวถึง ทักษะการปฏิเสธในหนังสือทักษะการปฏิเสธ : การป้องกันการใช้ยาเสพติดในเด็กวัยรุ่น (Refusal Skills : Preventing Drug Use in Adolescent) ว่าการกล่าวปฏิเสธยาเสพติดเป็นเรื่องยากมากที่จะทำได้ ทั้งที่เด็ก ๆ รู้ถึงอันตรายจากการใช้ยาเสพติดนั้นมีมากมาย และทักษะการปฏิเสธ (Refusal Skills) เป็นเช่นเดียวกับทักษะอื่นๆ ซึ่งสามารถสอนกันได้โรงเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ในการสอนทักษะการปฏิเสธต้องใช้พื้นฐานด้านจิตวิทยาการสร้างเป็นหลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตขึ้นโดยมีรูปแบบของหลักสูตรอันประกอบไปด้วยการเล่นบทบาทสมมติ การทบทวนการปฏิบัติ และการปรับเปลี่ยนการสอน สิ่งสำคัญของการสอน คือ จะสอนอย่างไรให้เด็กสามารถปฏิเสธยาเสพติด และหลีกเลียงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสร้างทักษะการปฏิเสธ (Refusal – Skills)

ในส่วนของวิธีการตอบปฏิเสธนั้น ลูคัส บิล กล่าวว่า ถ้าเราตอบปฏิเสธไม่เป็น เราก็จะรู้สึกกังวลเกี่ยวกับคนอื่นมากกว่าที่เราจะกังวลกับตนเอง และก็จะมีเวลาที่เพียงพอต่อการพัฒนาสมองของเรา เรายังต้องพบกับอารมณ์ความรู้สึกที่ต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่นโดยไม่จำเป็น

การตอบปฏิเสธต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คือ การที่เรากำลังสร้างโอกาสให้สมองของเราได้เรียนรู้ในสิ่งอื่น ๆ ได้
อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการปฏิเสธอย่างเหมาะสมมี 3 ขั้นตอน (ลูคัส บิล. 2552: 141 - 174) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เริ่มด้วยการทราบความรู้สึกของตนเอง เมื่อถูกขอร้องให้
กระทำบางสิ่งบางอย่างซึ่งเราไม่ต้องการที่จะทำ ความรู้สึกเหล่านี้ ได้แก่ ความไม่ต้องการที่จะทำ
ร้ายคนอื่น ความกังวลว่าความสัมพันธ์จะไม่ราบรื่นถ้าเราไม่เห็นด้วย ความกลัวว่าคนที่มอำนาจ
มากกว่าเราจะชอบเราน้อยลงถ้าเราปฏิเสธที่จะทำ แม้ว่าคนที่มอำนาจเหล่านี้ควรที่จะทำมันเพื่อตัว
พวกเขาเอง จงจำไว้ว่า : เราไม่ต้องรับผิดชอบต่อความรู้สึกของผู้อื่น

ขั้นตอนที่ 2 เมื่อเราทราบความรู้สึกของตนเอง ให้คิดว่ามัน
สมเหตุสมผลหรือไม่ เราควรคิดไตร่ตรองอย่างระมัดระวังถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้น ถ้าเราปฏิเสธ ผลเสีย
เหล่านี้ ได้แก่ ความรู้สึกผิดหวังของผู้คนถ้าเราทำไม่ได้ไม่สำเร็จ หรือความเครียดที่จะเกิดขึ้นกับเราใน
ขณะที่เราพยายามทำในสิ่งที่เรารู้ว่าเราทำไม่ได้และไม่มีเวลาที่จะทำมัน จงจำไว้ว่า : เราสามารถที่
จะปกป้องตัวเราเองได้

ขั้นตอนที่ 3 เพียงแค่เราตอบปฏิเสธออกมา ลองฝึกพูดตอบปฏิเสธด้วย
ถ้อยคำที่เตรียมเอาไว้แล้วอย่างซื่อสัตย์และสงบนิ่ง จงจำไว้ว่า : ผู้คนจะเคารพเราถ้าเราเปิดเผยและ
จริงใจกับเขา

คาร์นีย์ (Carney. 2007: Online) ที่ปรึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาเกรด 6 ,7
ในประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวว่า เด็กวัยรุ่นมากมายที่โชคร้ายไม่สามารถประสบความสำเร็จตามที่
ต้องการได้ เป็นเพราะว่าเด็ก ๆ ไม่รู้ว่าจะตอบโต้กับแรงกดดันแบบกลุ่มจากเพื่อนในสถานการณ์
ต่างๆ ได้อย่างไร เนื่องจากเด็ก ๆ กลัวจะสูญเสียเพื่อนๆ ไปถ้าปฏิเสธคำขอจากเพื่อนของเขา และ
เด็ก ๆ เกรงว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ทักษะการปฏิเสธจึงจำเป็นต้องฝึกเด็กให้พูดปฏิเสธ
ด้วยวิธีการต่างๆ ได้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย และเป็นสิ่งที่ต้องให้เด็ก ๆ เตรียมพร้อมไว้ ทักษะ
การปฏิเสธตามแนวคิดของคาร์นีย์มี 10 ข้อ ที่ใช้สอนเด็กให้สามารถตอบโต้แรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน
อย่างมั่นใจมีดังนี้

1) การสร้างอารมณ์ขัน (Making Joke) บางทีการมีอารมณ์ขันเป็นวิธีที่ดี
ที่สุดวิธีหนึ่งที่ใช้ตอบโต้กับสถานการณ์ต่างๆ ได้ เช่น เมื่อเรารู้สึกเคร่งเครียดการสร้างอารมณ์ขันจะ
เบี่ยงเบนความคิดของเราหรือทำให้เราร่าเริงขึ้นได้

2) การให้เหตุผล (Give a Reason) บางครั้งคุณไม่ต้องการสูบบุหรี่
เพราะคุณต้องการวิ่งออกกำลังกายได้นานๆ หรือ คุณไม่ต้องการดื่ม เพราะคุณรู้ว่าบางคนดื่ม
แอลกอฮอล์จะพบกับความวุ่นวายต่างๆ ในชีวิตได้อย่างไร ดังนั้นการให้เหตุผลเพื่อจะปฏิเสธ จึง
สนับสนุนความคิดว่าเรามีอำนาจในการปฏิเสธได้

3) กล่าวคำขอโทษ (Make an Excuse) บางทีคุณอาจจะมีบางสิ่ง
บางอย่างที่คุณทำซึ่งเป็นการรบกวนผู้อื่น หรือคุณจะต้องอยู่บางแห่งในเวลาที่ยากัด หรือแม่จะ
ลงโทษคุณ เพียงแต่คุณกล่าวคำขอโทษจะแก้ปัญหาเหล่านั้นได้

4) ปฏิเสธ “ไม่” (Just Say No) อย่างชัดเจนและหนักแน่น ในบางครั้ง การปฏิเสธไม่เพียงพอจะต้องมีเหตุผลและคำอธิบายจึงเป็นการตอบโต้ที่ดีที่สุด ต้องแน่ใจว่า การปฏิเสธว่า “ไม่” เป็นคำพูดที่มั่นคงและหนักแน่น

5) เสนอกิจกรรมทางเลือกอื่น (Suggest an Alternative Activity) เด็กจำนวนมากทำอะไรบางอย่างที่เหลวไหลเพราะเขาไม่มีทางเลือก หรือเบื่อหน่ายกับการคิดทำสิ่งที่ดี เราอาจเสนอแนะทางเลือกอื่นหรือบางสิ่งออกไปแทน

6) การเพิกเฉย (Ignore The Suggestion) แกล้งทำเป็นไม่ได้ยิน หรือเปลี่ยนหัวข้อที่พูดคุยกันเสีย แสดงออกว่าคุณไม่มีความคิดเห็นหรือให้ความสำคัญกับเรื่องที่พูดคุย

7) ปฏิเสธซ้ำๆ ถ้าไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (Repeat Yourself if Necessary) บางโอกาสเราต้องกล่าวปฏิเสธมากกว่าหนึ่งครั้ง เพราะบางคนอาจร้องขอเรามากกว่าหนึ่งครั้ง แต่การร้องขอหลายๆครั้งมิได้หมายความว่าเราต้องยอมแพ้

8) ออกจากสถานการณ์นั้นๆ (Leave The Situation) ถ้าคุณรู้สึกไม่ชอบสถานที่ใดที่ทำให้คุณไม่สบาย คุณสามารถออกไปจากที่นั้น สถานที่นั้นอาจเป็นที่ที่มีความเสี่ยง หรืออาจมีอันตราย อาจชักชวนเด็กคนอื่นๆให้ทำตามเราด้วยก็ได้

9) กล่าวคำขอบคุณ (Thanks, But No Thanks) คุณสามารถปฏิเสธด้วยความสุภาพ โดยคุณยังคงไม่สนใจสิ่งที่เสนอมานั้น

10) การรวมกลุ่ม (The Power of Number) เราสร้างกลุ่มเพื่อนของเรา เพื่อเป็นพลังอำนาจของเรา การที่เรามีเพื่อนหลายๆคนที่พร้อมช่วยแก้ปัญหาให้เราได้ ทำให้เรารู้สึกมีความมั่นใจ ในบางเวลา เราใช้หรือยกเอาคำว่า “เรา” จะทำให้เรารู้สึกเข้มแข็งกว่าคำว่า “ฉัน”

ทักษะการปฏิเสธมีประโยชน์อย่างยิ่งในเชิงยับยั้งพฤติกรรมเสี่ยง และพฤติกรรมเบี่ยงเบนทั้งหลายที่เกิดจากการคิดริเริ่มที่ไม่สร้างสรรค์ การรู้จักปฏิเสธเพื่อรักษาจุดยืนของตนเอง โดยการเจรจาต่อรองอย่างละมุนละม่อมเพื่อรักษาน้ำใจ และผลประโยชน์ของตนเอง นับว่ามีความสำคัญมาก เป็นทักษะพื้นฐานที่จะช่วยทำหน้าที่เป็นภูมิคุ้มกันอย่างถาวร ที่คอยเหนี่ยวรั้งเยาวชนออกจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน และชักนำให้เยาวชนเลือกกระทำพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ (ประเสริฐ ตันสกุล. 2538: 20 – 21) และพรสุข หุ่นรินทร์; และ คนอื่นๆ (2545: 62) กล่าวว่าทักษะการปฏิเสธเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสัมพันธภาพ และการสื่อสารด้วยความสามารถในการใช้คำพูด หรือท่าทาง เพื่อแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเอง และการรับรู้ความรู้สึกของอีกฝ่ายหนึ่งไม่ว่าจะเป็นการแสดงความรัก ชื่นชม การปฏิเสธ และหลักการปฏิเสธมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ปฏิเสธอย่างจริงจังทั้งท่าทาง คำพูด น้ำเสียง เพื่อแสดงความตั้งใจอย่างชัดเจนที่จะขอปฏิเสธ
- 2) ควรเลือกใช้ความรู้สึก เพื่อแสดงเป็นข้ออ้างประกอบ เพราะการใช้เหตุผลเพียงอย่างเดียวมักถูกโต้แย้งได้
- 3) การขอความเห็น ความเห็นชอบ การแสดงกริยาท่าทาง คำพูดที่เป็นมิตร การแสดงความขอบคุณ เมื่อผู้ชวนยอมรับ เป็นต้น
- 4) เมื่อถูกเข้าซื้อหรือสบบประมาท ไม่ควรตำหนิ โกรธเคือง เพราะจะทำให้ขาดสติ ไม่มีสมาธิในการหาทางเลือก ควรยืนยันการปฏิเสธโดยการเลือกวิธีดังต่อ

ต่อไปนี้ 5) การปฏิเสธซ้ำ โดยไม่ต้องใช้ข้ออ้างอีก พร้อมทั้งบอกลา และหาทางเลี่ยงจากสถานการณ์ดังกล่าว 6) การต่อรอง โดยการกิจกรรมอื่นที่ดีกว่ามาทดแทน 7) การผัดผ่อน โดยการยืดระยะเวลาออกไป เพื่อให้ผู้ชวนเปลี่ยนใจ

ในบางครั้งวัยรุ่นอาจถูกเพื่อนๆกดดันให้ดื่ม สูบ หรือเสพยาเสพติด (Covey. 2006: 251 - 253) ทักษะการปฏิเสธ (Refusal – Skills) เป็นทักษะที่สำคัญต้องสอนให้เด็กสามารถปฏิเสธและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พลังที่จะต่อต้านแรงกดดันนั้น คือ 3 สิ่งที่ควรรู้และ 5 ไม่ มีรายละเอียด ดังนี้

3 รู้ (The 3 Know) คือ 1) รู้ความจริง (Know The Facts) การตัดสินใจจะต้องรู้ข้อเท็จจริง การสูบบุหรี่ทำร้ายร่างกาย แอลกอฮอล์ทำให้เราทำสิ่งโง่ๆ ยาเสพติดทำลายเซลล์สมอง สารเสพติดทำลายผู้คนรอบข้าง 2) รู้จักตนเอง (Know Yourself) การพูดปฏิเสธ (No) อย่างแข็งแรงได้จำเป็นต้องมีสิ่งสำคัญ เมื่อต้องเผชิญหน้ากับการตัดสินใจ ให้ถามตนเองว่าเหมาะกับฉันหรือไม่ แล้วคนแบบไหนที่ฉันอยากเป็น 3) รู้สถานการณ์ (Know The Situation) ไม่พาตนเองเข้าไปอยู่ในสถานที่หรือสถานการณ์ที่อันตราย หรือไม่แกร่งพอที่จะรับมือได้

5 ไม่ (The 5 Nos) ในความเป็นจริง หนึ่งในเหตุผลที่วัยรุ่นไม่พูดปฏิเสธ เพราะเขาไม่รู้ว่าจะพูดปฏิเสธอย่างไร ไม่เคยพูดปฏิเสธมาก่อน เมื่อวัยรุ่นต้องตกอยู่ในสถานการณ์นั้นจึงยอมเพื่อน ควรเตรียมพร้อมที่จะฝึกพูดปฏิเสธมี 5 แนวทาง คือ

- 1) พูดตรงๆ (Be Direct) ถ้ามีความเชื่อมั่นพอให้พูดไปตรงๆ เช่น
- 2) ใช้อารมณ์ขัน (Use Humor) บางครั้งการใช้อารมณ์ขันทำให้เป็นเรื่องง่าย
- 3) อ้างพ่อแม่ (Blame It on Your Parents) ถ้าอยู่ในสถานการณ์ที่ยุ่งยากให้อ้างพ่อแม่
- 4) แนะนำทางเลือกอื่น (Suggest an Alternative) วัยรุ่นบางคนดื่มหรือเสพยาเสพติดเพราะเบื่อและไม่รู้ว่าทำอะไรดี ให้เตรียมทางเลือกอื่นไว้

5) ลุกและหนีไป (Get up and Go) ถ้าตกอยู่ในสถานการณ์ที่ยุ่งยากใจ รู้สึกไม่แน่ใจว่าใจ ให้เชื่อในสัญชาตญาณของคุณ และรีบไปให้เร็วที่สุดไม่ต้องกังวลว่าใครจะคิดอย่างไร

สรุป การสร้างทักษะการปฏิเสธ คือ วิธีการตอบปฏิเสธ เริ่มจากการทราบความรู้สึกของตน ตรวจสอบความคิดความรู้สึกของตนว่าสมเหตุสมผลหรือไม่ เมื่อไตร่ตรองแล้วว่าสมเหตุสมผลจึงปฏิเสธ ส่วนวิธีการปฏิเสธ ได้แก่ การสร้างอารมณ์ขัน การให้เหตุผล การพูดว่าไม่ การเสนอทางเลือกอื่น การเพิกเฉย การพูดปฏิเสธซ้ำๆ ออกไปจากสถานการณ์นั้น กล่าวคำขอบคุณ แต่ไม่ทำตาม และการรวมกลุ่ม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิเสธ (Refusal – Skills)

ภัทรพร รัตนวงศ์เจริญ (2547: บทคัดย่อ) ได้วิจัยประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาในการพัฒนาทักษะชีวิตที่มีต่อพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้า ของนักเรียนมัธยมศึกษา

ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 79 คน ผลการทดลองพบว่าทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพดีกว่าก่อนได้รับโปรแกรมและดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมสุขศึกษา

จิรวรรณ สารสิทธิ์ (2550: 42 – 44) ได้วิจัยการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการติดยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตเทศบาลตำบลท่าฉาง อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยศึกษาทักษะชีวิตด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Esteem) ทักษะการตัดสินใจไม่เสพยาเสพติด (Decision Making Skills) ทักษะการปฏิเสธ (Denial Skills) ทักษะการจัดการกับความเครียด (Copping with Stress Skills) พบว่าเพศชายและเพศหญิงมีการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการติดยาเสพติดไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่มีอายุ ระดับชั้นการศึกษา อาชีพของผู้ปกครอง ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง รายได้ของผู้ปกครองแตกต่างกันมีการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสารเสพติดแตกต่างกัน

สรุป จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิเสธพบว่าทักษะชีวิตที่จำเป็นในการป้องกันยาเสพติด คือ ทักษะการปฏิเสธและเมื่อนำทักษะการปฏิเสธไปพัฒนาทักษะชีวิตในนักเรียน พบว่านักเรียนมีทักษะการปฏิเสธดีกว่าเดิม และพัฒนาการของทักษะชีวิตไม่มีความแตกต่างกันในเพศหญิงและชาย

กล่าวโดยสรุป ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด หมายถึง ความสามารถในการสร้างลักษณะนิสัย พฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ช่วยให้เด็กมีความสามารถเผชิญสถานการณ์ที่กดดันให้ใช้ยาเสพติดและไม่ต้องการยาเสพติดมี 5 ทักษะที่จำเป็นเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่

1) ทักษะการควบคุมตนเอง (Self – Control) เป็นทักษะที่จำเป็นในการป้องกันยาเสพติด (Strauss. 2011:1); (ปริทรรศน์ แสงทองดี. 2550: บทคัดย่อ); (วราภรณ์ กุประดิษฐ์. 2551: บทคัดย่อ) ซึ่งการควบคุมตนเองถือเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ (Poajisit. 2010: Online) และเป็นความสามารถในการบังคับตนเอง (สุกัญญา เสมอมาศ. 2550:7) รู้จักยับยั้งหรือควบคุมอารมณ์เมื่อเผชิญปัญหา (ประภาพร คนชื่อ. 2552: 10) ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา (กานดา พุ่มพุ่ม. 2548: 94-108) ปรับปรุงตนเอง (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2547: 7) ให้แสดงพฤติกรรมในทางที่เหมาะสม อยู่ในขอบเขตที่สังคมยอมรับ (Poajisit. 2010: Online); (ปรารค์ทอง อภิพุทธิกุล. 2550: 43); (กานดา พุ่มพุ่ม. 2548: 94-104) ทักษะการควบคุมตนเองที่เพิ่มขึ้นมีผลให้ทักษะในการรับมือและการแก้ปัญหาได้ดี (ปนัดดา วีระเชื้อ; หรรษา เศรษฐบุปผา; และ สิริลักษณ์ วรรณพงษ์. 2551: 142-153; อ้างอิงจาก R0senbaum. 1990; Kazdin. 1980; & Sotthiyapai. 2002); (ประภาพร คนชื่อ. 2552: 10)

หลักการสร้างทักษะการควบคุมตนเอง (กานดา พุ่มพุ่ม. 2548: 94-108); (วราภรณ์ กุประดิษฐ์. 2551); โคเวีย (Covey. 2006: 26-350); คอนแดรคกี (Kondracki. 1986) มีดังนี้ 1) การยอมรับปัญหาของตน พยายามมองปัญหาอย่างชัดเจนไม่ปฏิเสธปัญหาหรือ

หลีกเลี่ยงปัญหา 2) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 3) ค้นหาและพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมอย่างหลากหลายวิธี 4) ตัดสินใจเลือกทางเลือกสำหรับนำมาปฏิบัติจริง 5) ประเมินความเป็นไปได้ของทางเลือกก่อนลงมือทำ คำนึงถึงความเสี่ยงและการพึ่งพาขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

2) ทักษะการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Worth) เป็นทักษะที่จำเป็นในการป้องกันยาเสพติด (Strauss. 2011:1-2); (Lickona. 1994: 19); (Covey. 2006: 268); (บุษบา ญาณสมเด็จ. 2546: ออนไลน์); (จุฑานันท์ ก้อนแก้ว. 2550: บทคัดย่อ); (แหวดาว ดวงจันทร์. 2551: บทคัดย่อ) การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นกระบวนการทางด้านอารมณ์ (Lawrence. 1980:4) ที่บุคคลประเมินตนเองถึงความแตกต่างระหว่างที่ตนเป็นจริงในปัจจุบันกับสิ่งที่อยากเป็น (Covey. 2006: 267) เป็นการยอมรับและเข้าใจในสิ่งที่ตนเป็น (นวลศิริ เปาโรหิตย์. 168 – 203)

หลักการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเองประกอบด้วย ภาพลักษณ์ของตนเอง (Self Image) ตนในอุดมคติ (Ideal Self) และการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Esteem) การสร้างความมั่นใจและเพิ่มคุณค่าให้กับตนเองมี 7 วิธี คือ 1) แสวงหาสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ต่อตนเอง 2) ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์กับผู้อื่นและสังคม 3) รู้จักการให้มากกว่าการรับและรู้จักชื่นชมตนเองตามความเป็นจริง 4) ไม่ตำหนิตนเองและผู้อื่น 5) คบเพื่อนดี 6) มีความอดทนอดกลั้นและพยายาม 7) เมตตาและให้อภัยตนเอง

3) ทักษะการตัดสินใจเป็นทักษะที่จำเป็นในการป้องกันยาเสพติด (ราณี วงศ์คงเดช. 2549: บทคัดย่อ); (Covey. 2006: 1-14); (Doll. 1992: preface) ทักษะการตัดสินใจเป็นกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Beyth; & Colleagues. 1991: 21; อ้างอิงจาก ปณิชา จีรพรชัย. 2552: 58) การตัดสินใจที่ดี สามารถก้าวไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้ (นฤภัค ฤชาทิพย์. 2550: ออนไลน์) การพัฒนาทักษะการตัดสินใจที่ดีช่วยให้วัยรุ่นสร้างเอกลักษณ์ของตนได้ (Couch. 2000: 25)

หลักการสร้างทักษะการตัดสินใจ (Beyth; & Colleagues. 1991: 21; อ้างอิงจาก ปณิชา จีรพรชัย. 2552: 58); (दनัย จันท์เจ้าฉาย. 2547: 13); (Plumkett; & Attner. 1994: 162; อ้างอิงจาก กัลณพัฒน์ รัศมีเมฆินทร์. 2551: 35-38); (Webb; Whitney; & Debruyne. 1999: 4) มีดังนี้ 1) ระบุปัญหา 2) วิเคราะห์ทางเลือก โดยคำนึงถึง ผลกระทบ ข้อดี ข้อเสียของแต่ละทางเลือก 3) ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด 4) ดำเนินการตามทางเลือกที่เลือกไว้ 5) ประเมินผลการตัดสินใจ

4) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem – Solving) เป็นทักษะที่จำเป็นในการป้องกันยาเสพติด (พรดี ลิมปรัตน์. 2547: 112 – 122); (ภัทรพร รัตนวงศ์เจริญ. 2547: บทคัดย่อ); (สุทัศน์ สุรสหัสสานนท์. 2549: 5 – 92) เป็นความสามารถทางความคิด การกระทำสู่การแก้ไขอุปสรรค (อัญชลี ดำรงไชย. 2543: 46) โดยผ่านกระบวนการตัดสินใจที่ดี (Wiley, John; & Sons. 2009: xiii) เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (แกมกาญจนา คชวงศ์. 2553: 12) หลักการสร้างทักษะการแก้ปัญหากการสร้างทักษะการแก้ปัญหามีกระบวนการที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอน (Watanabe. 2010: 11 – 33) คือ 1) เข้าใจสถานการณ์ 2) ระบุ

สาเหตุที่แท้จริงของปัญหา 3) สร้างแผนการปฏิบัติที่มีประสิทธิผล 4) ลงมือทำและปรับเปลี่ยนแนวทางจนสามารถแก้ปัญหาได้

5) ทักษะการปฏิเสธ (Refusal – Skills) เป็นทักษะที่จำเป็นในการป้องกันยาเสพติด ภัทรพร รัตนวงศ์เจริญ (2547: บทคัดย่อ); จีรวรรณ สารสิทธิ์ (2550: 42 – 44); (Goldstein; Reagle; & Amann. 1990: 1 – 2) เป็นทักษะที่เป็นกรกระทำให้ผู้เรียนรู้ เข้าใจถึงสาเหตุที่นักเรียนไม่ทำตามข้อเรียกร้องต่างๆ ได้แก่ ความสามารถปฏิเสธยาเสพติด หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตอบโต้แรงกดดันจากเพื่อนและกลุ่มเพื่อนจากสถานการณ์ต่างๆได้ (Carney. 2007: Online); (Covey. 2006: 252 – 253) ด้วยการใช้อำนาจ ทักษะทางเพื่อแสดงความรู้สึก ความคิด ความไม่เห็นด้วยอย่างเหมาะสม (พรสุข หุ่นนิรันดร์; และ คนอื่นๆ. 2545: 62)

หลักการสร้างทักษะการปฏิเสธ เริ่มจากการทราบความรู้สึกของตน ตรวจสอบความคิดความรู้สึกของตนว่าสมเหตุสมผลหรือไม่ เมื่อไตร่ตรองแล้วว่าสมเหตุสมผลจึงปฏิเสธ ส่วนวิธีการปฏิเสธ ได้แก่ การสร้างอารมณ์ขัน การให้เหตุผล การเสนอทางเลือกอื่น การเพิกเฉย การพูดปฏิเสธซ้ำๆ ออกไปจากสถานการณ์นั้น กล่าวคำขอบคุณแต่ไม่ทำตาม และการรวมกลุ่ม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดมาพัฒนาเป็นหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สามารถสรุปได้ตามตาราง 6

3. หลักการพัฒนาหลักสูตร

3.1 ความหมายของหลักสูตร

โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ กล่าวว่า “หลักสูตร” แปลมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “curriculum” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Currere” หมายถึง “Running Course” หรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง ต่อมาได้นำศัพท์นี้มาใช้ในทางการศึกษาว่า “Running Sequence of Course or Learning Experiences” การที่เปรียบเทียบหลักสูตรกับสนามหรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง อาจเนื่องจากการที่ผู้เรียนจะสำเร็จการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือจบหลักสูตรใดๆ นั้น ผู้เรียนจะต้องเรียนและฝ่าฟันความยากของวิชาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรตามลำดับ เช่นเดียวกับนักวิ่งที่ต้องวิ่งแข่งและฟันฝ่าอุปสรรค เพื่อชัยชนะและความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม ความหมายของหลักสูตรมี 5 ประการ คือ (ใช้ตัวย่อว่า “SOPEA” ซึ่งมาจากความหมายของหลักสูตรแต่ละลักษณะในภาษาอังกฤษ เพื่อง่ายต่อการจดจำ) 1) หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน (Curriculum as Subjects and Subject Matter) 2) หลักสูตร คือ จุดมุ่งหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ (Curriculum as Objective) 3) หลักสูตร คือ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน (Curriculum as Plan) 4) หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียน (Curriculum as Learners’ Experiences) 5) หลักสูตร คือ กิจกรรมทางการศึกษาที่จัด

ให้แก่ผู้เรียน (Curriculum as Educational Activities) (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539: 1 – 9) ส่วน ชำรง บัวศรี กำหนดนิยามของหลักสูตรไว้ คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหา กิจกรรมและมวลงประสพการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการ ในด้านต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (ชำรง บัวศรี. 2542: 7) ในขณะที่ นิรมล ศตวุฒิ; ศักดิ์ศรี ปาณะกุล; และ ระวีวรรณ ศรีครามครัน ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง ข้อกำหนด เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ ผ่านการยกอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยรายละเอียดของหลักการ จุดหมาย โครงสร้างเนื้อหา กิจกรรม แนวทางหรือวิธีการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการวัดผลและประเมินผล รวมทั้งข้อกำหนดเกี่ยวกับเวลาของการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน (นิรมล ศตวุฒิ; ศักดิ์ศรี ปาณะกุล; และ ระวีวรรณ ศรีครามครัน. 2543: 2) ส่วนล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ ให้ความหมายของหลักสูตรว่าเป็นการจัดกิจกรรมหรือ ประสพการณ์ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งคลุมถึงโครงการสอน แบบเรียน แบบฝึกหัด สื่อการสอน วิธีการสอน วิธีการจัดกิจกรรม ทบทวน คู่มือดำเนินงานของครู เพื่อเด็กเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2543: 34)

บรรพต สุวรรณประเสริฐ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรโดยมองที่จุดเน้นที่แตกต่างกัน เช่น 1) หลักสูตร หมายถึง รายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน 2) หลักสูตร หมายถึง มวลงประสพการณ์ที่ โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน 3) หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอน 4) หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังจะให้แก่ผู้เรียน นอกจากนั้นได้ให้ความหมายของหลักสูตร ในเชิงปฏิบัติการ คือ เมื่อพิจารณาที่ตัวผู้เรียน หลักสูตร หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในตัว ผู้เรียนในขณะที่ผู้เรียนทำการศึกษาอยู่ในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาทั้งหมด และเมื่อพิจารณาที่ ตัวผู้สอน หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่ครูหรือผู้สอนให้กับผู้เรียนและการที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน (บรรพต สุวรรณประเสริฐ. 2544: 14 – 37) ในขณะที่วัชร บวรณสิงห์ ได้ให้ความหมายของหลักสูตร คือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ อย่างกว้างๆที่เปิด โอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสามารถจัดประสพการณ์ต่างๆ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมให้แก่ ผู้เรียนเพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (วัชร บวรณสิงห์. 2544: 1) นอกจากนั้น ประทีป เมธาคุณวุฒิ ได้ให้ความหมายของหลักสูตร คือ แผนการเรียนการสอน ที่ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย ของการศึกษา วิธีการเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายซึ่งหมายถึง การพิจารณาคัดเลือกจัดรวบรวมและ เรียบเรียงเนื้อหาวิชาและประสพการณ์ตลอดจนการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีสติ ปัญญา และคุณธรรมสามารถสร้างเสริมองค์ความรู้คิดวิเคราะห์ได้และนำความรู้มาแก้ปัญหาและ สร้างสรรค์ในส่วนวิชาการ วิชาชีพ และการดำรงชีวิต (ประทีป เมธาคุณวุฒิ. 2545: 1) ซึ่งสอดคล้อง กับโอลิวา ที่นำคำนิยามของหลักสูตรมาเรียบเรียงไว้ ดังนี้ หลักสูตร คือ 1) สิ่งที่ใช้สอนในโรงเรียน 2) ชุดวิชาที่เรียน (Set of Subjects) 3) เนื้อหา (Content) 4) โปรแกรมการเรียน (Program of Studies) 5) ชุดของสิ่งที่ใช้ในการเรียนการสอน (Set of Materials) 6) ลำดับของกระบวนวิชา (Sequence of Courses) 7) จุดประสงค์ที่นำไปปฏิบัติ (Performance Objective) 8) กระบวนวิชาที่ ศึกษา (Course of Study) 9) ทุกสิ่งทุกอย่างที่ดำเนินการในโรงเรียน รวมทั้งกิจกรรมนอกห้องเรียน

การแนะแนว และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 10) สิ่งที่สอนทั้งภายในและภายนอก โรงเรียนที่โรงเรียนเป็นผู้จัด 11) ทุกสิ่งที่กำหนดขึ้นโดยบุคคลในโรงเรียน 12) ลำดับของกิจกรรมใน โรงเรียนที่ดำเนินการโดยผู้เรียน 13) ประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งเกิดจากระบบการจัดการ ของโรงเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายของหลักสูตรชัดเจนยิ่งขึ้น (รุจิรี ภู่อาระ; และ จันทราณี สงวนนาม. 2545: 80; อ้างอิงจาก Oliva. 1992: 5 – 6)

ชาลิต ชูกำแหง สรุปความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ทุกอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับ การเรียนการสอน มีทั้งส่วนที่เป็นเอกสารหลักฐาน กระบวนการที่ใช้ในการเรียน การสอน การจัดกิจกรรม สื่อวัสดุต่างๆ ที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา (ชาลิต ชูกำแหง. 2551: 15) ขณะที่อุดม เชยกิจวงศ์ กล่าวว่าหลักสูตรเป็นตัวกำหนดหรือกรอบของแนว ปฏิบัติที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ซึ่งมีทั้งความหมายที่เป็น รูปธรรมและนามธรรม ดังนี้ 1) หลักสูตร คือ จุดหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ 2) หลักสูตรคือประสบการณ์ ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียน 3) หลักสูตร คือ กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน 4) หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน 5) หลักสูตร คือ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือ ประสบการณ์ที่คาดหวังแก่ผู้เรียน (อุดม เชยกิจวงศ์. 2545: 1 – 2) สำหรับชาญยุทธ์ นุชนงค์ ได้สรุป ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง เอกสารที่เขียนขึ้นเพื่อให้ครูนำไปจัดให้แก่ผู้เรียน โดยการ จัด มวลประสบการณ์ทั้งหมดเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทุกๆ ด้านเป็นไปในทางที่ ดีขึ้น และสามารถประกอบอาชีพและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (ชาญยุทธ์ นุชนงค์. 2546: 9) และชูจิตต์ เหล่าเจริญสุข กล่าวถึงความหมายของหลักสูตร หมายถึง แผนการเรียนรู้ และ ประสบการณ์หรือกิจกรรมทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (ชูจิตต์ เหล่าเจริญสุข. 2550: ออนไลน์)

สรุป หลักสูตร เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ หรือผ่านการร่างอย่างเป็นระบบ และหมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆที่ กำหนดไว้ในหลักสูตรหรือรายวิชา ประมวลวิชา เนื้อหาวิชาที่เรียน สิ่งที่สังคมคาดหวังจะให้แก่ ผู้เรียน หรือชุดวิชาที่เรียนที่สอน โปรแกรมการเรียน กระบวนวิชาที่ศึกษา หรือแผนซึ่งได้ออกแบบ จัดทำขึ้นครอบคลุมถึงโครงการสอน คู่มือดำเนินงานของครู แบบเรียนแบบฝึกหัด สื่อการสอน วิธี สอน วิธีการจัดกิจกรรม การทบทวน เพื่อแสดงถึงจุดหมายอันประกอบด้วยวิธีการเพื่อบรรลุ จุดมุ่งหมายตลอดจนการพิจารณา การคัดเลือก การจัดรวบรวม และเรียบเรียงเนื้อหาวิชามวล ประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งเกิดจากระบบการจัดการของโรงเรียน อีกทั้งการแนะแนวและ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง พัฒนาพฤติกรรมในทางที่ดี ขึ้น เป็นบุคคลที่มีสติปัญญาและคุณธรรม สามารถสร้างเสริมองค์ความรู้ คิดวิเคราะห์ได้ และนำ ความรู้มาแก้ปัญหาสร้างสรรค์ ทั้งในส่วนตัววิชาการ และสามารถประกอบอาชีพ และดำรงตนอยู่ใน สังคมได้อย่างมีความสุข

3.2 ความสำคัญของหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 10 – 13) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรต่อการศึกษานี้ ซึ่งการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีคุณธรรม ความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง ช่วยทำให้คนมีการพัฒนาชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อนำความเจริญและคุณประโยชน์สู่ตนเอง สังคม และประเทศชาติ จะต้องมียุทธศาสตร์เป็นแนวทางและเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาสำหรับควบคุมการเรียนการสอนในแต่ละระดับการศึกษา การที่จะทราบว่าการศึกษาในระดับต่างๆ จะดีหรือไม่ดี สามารถศึกษาได้จากหลักสูตรการศึกษาในระดับนั้นๆ ของประเทศเพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงแปลงจุดมุ่งหมายและนโยบายทางการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ หลักสูตรจะเป็นเสมือนหางเสือเรือที่จะคอยกำหนดทิศทางให้การเรียนการสอนเป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษา กล่าวอีกนัยหนึ่ง หลักสูตรเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียนซึ่งจะต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มุ่งสู่จุด มุ่งหมายเดียวกัน หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา และเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ คนในประเทศนั้นก็ย่อมมีความรู้และศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่สันต์ ธรรมบำรุง กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรมี 9 ประการ คือ 1) หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางการปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง 2) หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ 3) หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาลหรือเป็นธรรมนูญในการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม 4) หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอน ในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ องค์การศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษา 5) หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญของสังคม และพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา 6) หลักสูตรจะกำหนดลักษณะ และรูปร่างของสังคมในอนาคตที่จะเป็นไปในรูปแบบใด 7) หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลังคน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติที่ได้ผล 8) หลักสูตรจะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศเพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดมีการจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังคนที่ประสิทธิภาพสูง (สันต์ ธรรมบำรุง, 2550: ออนไลน์)

สรุป ความสำคัญของหลักสูตร คือ เป็นแนวทางและเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา สำหรับควบคุมการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ และกำหนดทิศทางให้แก่การเรียนการสอน และกำหนดลักษณะของสังคมในอนาคตที่จะเป็นในรูปแบบใด เป็นเครื่องมือพัฒนาคนซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศชาติ

3.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

สังต์ อุทรานันท์ กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า ประกอบด้วย 1) จุดมุ่งหมายทั่วไปซึ่งกล่าวไว้กว้างๆ และเป็นลักษณะของปรัชญาเป็นค่านิยมมากกว่าด้านจิตวิทยาการเรียนการสอน และจุดมุ่งหมายเฉพาะที่เน้นการประยุกต์ใช้มากกว่ากล่าวกว้างๆ ในเชิงปรัชญา 2) เนื้อหาสาระและประสบการณ์เรียนรู้ ได้แก่ 2.1) ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา 2.2) ความคิดรวบยอดและหลักการ 2.3) การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ 2.4) เจตคติและค่านิยม 2.5) ทักษะทางกาย 3) การประเมินผล นอกจากนั้น ส่วนประกอบอื่นที่ควรบรรจุไว้ในหลักสูตรได้แก่ 3.1) เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร 3.2) การเสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอน 3.3) การเสนอแนะการใช้สื่อการเรียนการสอน 3.4) การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือและส่งเสริมผู้เรียน (สังต์ อุทรานันท์. 2532: 241 – 245) ในขณะที่วิชัย ดิสสระ กล่าวไว้ว่า หลักสูตรประกอบด้วย 1) หลักสูตรแม่บท ได้แก่ ข้อกำหนดของกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วยจุดมุ่งหมายและเป็นแนวทางของการศึกษาโครงสร้าง ของเนื้อหาสาระซึ่งประกอบด้วยหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา เนื้อหาวิชาเป็นหัวข้อสำคัญ อัตราเวลาเรียนและแนวทางการสอนตลอดจนการประเมินผลการเรียน ซึ่งกระทรวงศึกษาเป็นผู้จัดทำ 2) เอกสารและวัสดุการเรียนการสอน ได้แก่ เอกสารและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ครูใช้สอนและนักเรียนใช้เรียน เช่น หนังสือเรียน คู่มือครู แผนการสอน โครงการสอน หนังสืออ่านเพิ่มเติม แบบฝึกหัด รูปภาพ แผนภูมิ บทเพลง นิทาน และวัสดุอุปกรณ์การเรียนต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ผู้ที่มีส่วนจัดทำมีหลายระดับตั้งแต่ระดับกระทรวงถึงโรงเรียนและเอกชน 3) กิจกรรมการเรียน ได้แก่ การดำเนินการต่างๆ ในโรงเรียนทั้งโดยครูและนักเรียน เช่น การสอนให้นักเรียนค้นคว้าอภิปราย การบรรยาย การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการ การศึกษานอกสถานที่ การทำกิจกรรมต่างๆที่นักเรียน ครู ผู้บริหารการศึกษาเป็นผู้ปฏิบัติให้สอดคล้องกับแนวทางและจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท 4) การประเมินผล ได้แก่ หลักการของการประเมินผล กระบวนการวัดผลและแบบฟอร์มในการประเมินผลการศึกษา เพื่อที่จะรู้ว่ามีนักเรียนคนใดมีการเปลี่ยนแปลงหรือมีความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ หรือไม่ เพียงใด และพิจารณาถึงเกณฑ์ที่ต้องการหรือไม่ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้นักเรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ (วิชัย ดิสสระ. 2535: 11 – 12) ส่วนธารง บัวศรี (2542: 7 – 8) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย ดังนี้

- 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum) หมายถึง ผลของส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบหลักสูตรไปแล้ว
- 2) จุดประสงค์ของการเรียนการสอน (Instructional Objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หลังจากที่เรียนจบเนื้อหาสาระในวิชาที่กำหนดไว้
- 3) เนื้อหาสาระและประสบการณ์ (Content and Experiences) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และประสบการณ์ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับ

4) ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Strategies) หมายถึง กระบวนการและวิธีการในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียน มีพัฒนาการทางความรู้ และอื่นๆ ตามจุดประสงค์ และจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

5) วัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอน (Instruction Strategies) หมายถึง กระบวนการและวิธีการในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียน มีพัฒนาการทางความรู้ และอื่นๆ ตามจุดประสงค์ และจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

6) การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การประเมินหลักสูตรและ การประเมินผล การเรียนการสอน

นิรมล ศตวุฒิ; ศักดิ์ศรี ปาณกุล; และ รวีวรรณ ศรีศรีรามพันธ์ (2543: 3) กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรว่า ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ 1) หลักการและจุดมุ่งหมาย 2) เนื้อหาวิชาและเวลาเรียน 3) การนำหลักสูตรไปใช้ 4) การประเมินผล ในขณะที่บรรพต สุวรรณ ประเสริฐ กล่าวว่า การกำหนดความหมายของหลักสูตรจะเป็นอย่างไรก็ตาม หลักสูตรควรจะ ประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ดังนี้ 1) แนวทางการเลือกประสบการณ์สำหรับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนเกิดการเรียนรู้ 2) แผนการเรียนรู้เรื่องต่างๆ ในขณะที่ผู้เรียนกำลังศึกษา 3) ผลที่ต้องการขั้นสุดท้าย ภายหลังจากผู้เรียนได้รับการศึกษาจบหลักสูตรไปแล้ว 4) ผลสัมฤทธิ์จากการศึกษาที่เป็นพฤติกรรม ของผู้เรียนที่สังเกต เห็นได้ (บรรพต สุวรรณประเสริฐ. 2544: 36) ส่วนวัชรีย์ บุรณสิงห์ กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรว่า หมายถึงส่วนภายในที่สำคัญที่ประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตร มากน้อย แตกต่างกันไป คือ หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการ หลักการใช้หลักสูตร กลุ่มวิชาและ แนวสังเขปของรายวิชาต่างๆ (วัชรีย์ บุรณสิงห์. 2544: 2) และประทีป เมฆาคุณวุฒิ กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมี 4 ส่วน แต่ละส่วนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดจุดมุ่งหมายและ เนื้อหาวิชาในหลักสูตร โดยทั่วไปผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรมักจะคุ้นเคยกับบทบาทของการศึกษา ทั่วไป (General Education) ในส่วนที่เรียกว่าหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และการศึกษาวิชาเฉพาะ (Specialized Education) ที่เรียกชื่อในหลักสูตรว่าหมวดวิชาเฉพาะหรือวิชาชีพ ซึ่งถือว่าเป็นส่วน สำคัญของหลักสูตรที่เน้นเพื่อการพัฒนาคน และกำลังคนตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตรอีก สองส่วนที่มักจะถูกมองข้ามไป คือ การศึกษาเพิ่มเติม (Exploratory Education) และการศึกษาเสริม (Enrichment Education) (ประทีป เมฆาคุณวุฒิ. 2545: 1) ส่วนเอกรินทร์ สีมหาศาล กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษามีองค์ประกอบที่สำคัญ (เอกรินทร์ สีมหาศาล. 2545: 234 – 235) คือ 1) ทิศทางและเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 2) จุดหมายของ หลักสูตรสถานศึกษา 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 4) โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา 5) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 6) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 7) ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้และแหล่ง เรียนรู้อื่นๆ

บุญชม ศรีสะอาด (2546: 11) กล่าวถึง องค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตร ประกอบด้วย 1) จุดประสงค์ 2) สารความรู้ประสบการณ์ 3) การบวนการเรียนการสอน 4) การประเมินผล และองค์ประกอบอื่น ได้แก่ จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง มาตรฐานการเรียนรู้

การประกันคุณภาพของหลักสูตร และสื่อการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับชูจิตต์ เหล่าเจริญสุขกล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ และสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการปรับปรุงการเรียนการสอน หรือการพัฒนาหลักสูตรได้ ซึ่งมี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ความมุ่งหมาย (Objective) 2) เนื้อหาวิชา (Content) 3) การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) 4) การประเมินผล (Evaluation) (ชูจิตต์ เหล่าเจริญสุข. 2550: ออนไลน์)

สมพร หลิมเจริญ (2552: 88) องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรเสริมประกอบด้วย 1) แนวคิดหลักการของหลักสูตร เป็นการระบุแนวคิดสำคัญที่จะพัฒนานักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ต้องการให้เกิดขึ้น 2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นการระบุความมุ่งหวังที่ต้องการให้นักเรียนมีคุณลักษณะหรือศักยภาพในด้านใดบ้าง 3) โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร เป็นส่วนที่ระบุโครงสร้างเนื้อหา หน่วยกิจกรรมที่จะนำไปกระตุ้นหรือเป็นเครื่องมือพัฒนานักเรียนให้เกิดคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นส่วนที่ระบุแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสามารถพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ 5) สื่อการเรียนรู้ เป็นส่วนที่ระบุสื่ออุปกรณ์สำหรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 6) การวัดและประเมินผล เป็นส่วนที่ระบุกระบวนการรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบว่านักเรียนได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมากน้อยเพียงใดและเป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในการประกอบการตัดสินใจปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

สรุป องค์ประกอบของหลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) แนวคิด หลักของหลักสูตรที่ต้องการพัฒนานักเรียนให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของหลักสูตร 2) วัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมาย ซึ่งเป็นแนวทางในการเรียนการสอนที่โรงเรียนต้องการให้เกิดผลแก่ผู้เรียนภายหลังจากหลักสูตรไปแล้วตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 3) เนื้อหาวิชา เป็นเนื้อหาวิชาความรู้และประสบการณ์ต่างๆ กลุ่มวิชาและแนวสังเขปของรายวิชาที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนด 4) การนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผลโดยมี ยุทธศาสตร์ การเรียนการสอนหรือกระบวนการและวิธีการในการเรียนการสอน รวมถึงกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ 5) ปัจจัยเสริมการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น เอกสาร วัสดุการเรียน การสอน 6) การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนการสอน และการประเมินหลักสูตรเพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

3.4 ปรัชญาของหลักสูตร

ปรัชญา หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยความคิด ความเชื่อ และวิธีแสวงหาความจริง ความรู้ และคุณค่าของสรรพสิ่งในโลกและจักรวาล (สุนทร โคตรบรรเทา. 2553: 10) ปรัชญามีส่วนสำคัญต่อการสร้างหรือการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรจะใช้ปรัชญาช่วยในการกำหนด วัตถุประสงค์ในการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (ชวลิต ชุกก่าแหง. 2551: 36) และปรัชญาการศึกษาเป็นการนำหลักการและแนวคิดจากปรัชญาแม่บทมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา เช่น

การกำหนดทิศทาง รูปแบบและวิธีการทางการศึกษา โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับองค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้การจัดการศึกษาได้เกิดประโยชน์มากที่สุด และตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์; และ คนอื่นๆ. 2549: 113)

3.4.1 ลัทธิปรัชญาการศึกษา

ปรัชญาการศึกษามีมากมายหลายระบบตามลักษณะทางธรรมชาติ แนวความคิดของมนุษย์ ความเชื่อ แตกต่างไปแต่ละสังคม ตามลักษณะความต้องการและความจำเป็น นักการศึกษาได้จัดปรัชญาการศึกษาไว้มี 5 ลัทธิ คือ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาแตกต่างกัน ลัทธิสารัตถนิยม (เชื่อมั่นในสิ่งที่เป็นสาระสำคัญพื้นฐาน ประสบการณ์) ลัทธินิรันตรนิยม (ปลดปล่อยมนุษย์จากความไม่รู้และช่วยพัฒนาพลังแห่งเหตุผล (ปัญญา) ศีลธรรมและจิตใจ ลัทธิพัฒนาการนิยม ลัทธิปฏิรูปนิยม และลัทธิอัตถิภาวนิยม (ให้ผู้เรียนพัฒนาความเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่ รู้จักเสรีภาพในการเลือกและมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตน เข้าใจตนเองเข้าใจโลกและความสำคัญของการเป็นอยู่และให้ผู้เรียนเผชิญปัญหาอย่างฉลาด และหาความหมายจากสิ่งที่ไม่มีความหมายให้ได้) และปรัชญาที่มาจากความคิดของนักปรัชญาอีก 1 ลัทธิ คือ ลัทธิพุทธปรัชญาการศึกษา (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์; และ คนอื่นๆ. 2549: 115) หลักสูตรมิได้ถูกสร้างขึ้นตามแนวปรัชญาใดปรัชญาหนึ่งเท่านั้น แต่มักผสมผสานและเลือกนำมาใช้ตามความเหมาะสม การศึกษาที่สมบูรณ์ต้องครอบคลุมหลายๆ ด้าน การสอนให้คนคิดเป็นมีความสำคัญ แต่ถ้าผู้เรียนไม่มีความรู้ที่เป็นสาระและหลักการ การจะเอาอะไรมาเป็นข้อมูลประกอบความคิดก็เป็นการยาก (บุญเลี้ยง หุมทอง. 2553: 59 – 73)

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นนี้จึงผสมผสานส่วนดีของปรัชญาการศึกษาสาขาต่างๆเข้าด้วยกัน (Eclecticism) โดยยึดปรัชญาการศึกษาดังนี้เป็นหลัก คือ สาขาพัฒนาการนิยม (ประสบการณ์ของมนุษย์เป็นพื้นฐานของความรู้ กระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ทำให้ได้รู้ว่าการคิดอย่างไรกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเน้นการคิดอย่างไรมากกว่าคิดอะไร กระบวนการศึกษาเน้นกระบวนการของกลุ่ม) และสาขาปฏิรูปนิยม (เน้นผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทศนคติที่ได้ออกไปปฏิรูปสังคมให้ดีขึ้น เนื้อหาวิชาและประสบการณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาของสังคม ไม่เน้นการบรรยายโดยครู ส่งเสริมให้ผู้เรียนสำรวจความสนใจ ความต้องการของตนเอง ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง เน้นการอภิปราย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาสังคม พร้อมทั้งหาข้อเสนอแนะและแนวทางในการปฏิรูปสังคมด้วย)

3.4.2 ปรัชญาการป้องกันยาเสพติด

ปรัชญาการป้องกันยาเสพติด คือ เน้นการป้องกันยาเสพติดโดยใช้การป้องกันหน้า การปราบปราม เชื่อว่าถ้าไม่มีผู้เสพ ผู้ค้ายาเสพติดก็จะหมดไป และลำพังตัวยาเสพติดไม่ได้เป็นปัญหา จนกว่ามีคนนำยาเสพติดไปใช้ในทางที่ผิด ซึ่งสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2549: 6) กล่าวถึง การป้องกันว่า หมายถึง การหลีกเลี่ยงบางสิ่งบางอย่างที่อาจเกิดขึ้นซึ่งสามารถเตรียมรับมือและ ตอบโต้ล่วงหน้าเพื่อชะลอการเริ่มต้นของปัญหา ส่วนสันติ จัยสิน; และ คณะ (2544: 42) กล่าวถึง การป้องกันยาเสพติดว่า หมายถึง กระบวนการที่ดำเนินการล่วงหน้า โดยการอบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษา

ข้อมูลข่าวสารและความรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับค่านิยม การได้รับทักษะที่เหมาะสม การปฏิเสธ การชักชวนไปสู่การใช้ยาเสพติด ปลูกจิตสำนึกในคุณค่าของตนเอง เจตคติและพฤติกรรมที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด ความต้องการห่างไกลจากยาเสพติด และเป็นผู้นำหรือเยาวชนตัวอย่างที่ปฏิบัติสมควรให้เป็นสังคมปลอดยาเสพติด

3.4.3 ปรัชญาของหลักสูตร เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับการพัฒนาตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้นำลัทธิปรัชญาต่างๆ มาผสมผสานและปรับให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อในสังคมไทย และนำกรอบยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกันตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 82/2552 ลง 17 มีนาคม 2552 เรื่อง ยุทธศาสตร์และกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เพื่อเป็นเกราะคุ้มกันยาเสพติด การสร้างภูมิคุ้มกัน การสร้างกิจกรรม การสร้างกระบวนการทำงานเพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องดำเนินการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรั้วโรงเรียน โดยสร้างกิจกรรม กระบวนการทำงาน เสริมสร้างความเข้มแข็งในโรงเรียนให้เยาวชนรุ่นใหม่มีภูมิคุ้มกันต่อต้านยาเสพติด และมุ่งเน้นกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปใช้ยาเสพติดให้มีภูมิคุ้มกันยาเสพติด โดยใช้ปรัชญาการศึกษาแผนใหม่ที่ให้เด็กเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ตลอดจนจัดให้มีกิจกรรมที่ผู้ปกครองและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กนักเรียน

สรุปปรัชญาของหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด คือ พัฒนาผู้เรียนด้วยประสบการณ์เป็นฐานความรู้ มีทักษะชีวิต เน้นกระบวนการคิด ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีทัศนคติที่ดี เพื่อป้องกันยาเสพติด ส่วนวิสัยทัศน์ของหลักสูตรฯ หมายถึง ภาคอนาคตที่มุ่งให้เกิดกับผู้เรียน ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีภูมิคุ้มกันยาเสพติด สามารถควบคุมตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง จัดการกับปัญหา ตัดสินใจที่ดี มีทักษะการปฏิเสธ หลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

3.5 รูปแบบของหลักสูตร

รูปแบบของหลักสูตรแต่ละรูปแบบได้รับอิทธิพลจากแนวคิดด้านปรัชญาการศึกษา จิตวิทยาการศึกษา และความต้องการของสังคม ซึ่งสรุปรูปแบบของหลักสูตรได้ (ประสาธ เนื่องเฉลิม. 2553: 25 – 31; อ้างอิงจาก ชำรง บัวศรี. 2542) ดังนี้

- 3.5.1 หลักสูตรรายวิชา (Subject Curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรที่เก่าแก่ที่สุด จุดมุ่งหมายเน้นให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนความเข้าใจโลกรอบๆตัว หลักสูตรรายวิชา มีลักษณะ ดังนี้
- 1) เนื้อหาสาระของแต่ละวิชาแยกจากกันโดยเด็ดขาด
 - 2) แต่ละวิชา มีหลักการ เหตุผล เนื้อหาสาระ และวิธีการที่ตายตัวตามความรู้ในวิชานั้น และไม่มี การแสดงความสัมพันธ์เกี่ยวกับวิชาอื่นๆ
 - 3) หลักสูตรไม่ได้แสดงความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการปฏิบัติจริง
 - 4) การเลือกและการจัดเนื้อหาวิชายึดคุณค่าที่มีอยู่ในเนื้อหาสาระที่สอน โดยคาดว่าผู้เรียนสามารถนำความรู้มาใช้ได้ทุกเมื่อที่ต้องการ

3.5.2 หลักสูตรสหสัมพันธ์ (Correlated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่พยายามปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรรายวิชา โดยนำเอาเนื้อหาของวิชาอื่นที่สัมพันธ์มาผนวกเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาตั้งแต่สองวิชาขึ้นไป โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาและเนื้อหาไม่ซับซ้อน

3.5.3 หลักสูตรผสมผสาน (Fused Curriculum) เป็นหลักสูตรที่พยายามลดการเน้นรายวิชา โดยรวมวิชาตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไปให้เป็นวิชาเดียว แต่ก็ยังคงรักษาเนื้อหาวิชาเดิม

3.5.4 หลักสูตรหมวดวิชาแบบกว้าง (Board Fields Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ขยายจากหลักสูตร แบบสหสัมพันธ์และแบบผสมผสานเป็นการนำเอาเนื้อหาวิชาจากหลายวิชามาจัดเป็นวิชาทั่วไป หลักสูตรนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่างๆ

3.5.5 หลักสูตรวิชาแกน (Core Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ประสานสัมพันธ์ เนื้อหาวิชาต่างๆเข้าด้วยกัน โดยมีวิชาหนึ่งหรือกลุ่มวิชาหนึ่งเป็นแกน มุ่งตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

3.5.6 หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและปัญหาสังคม (Social Activities and Problem Curriculum) หลักสูตรนี้มีความเชื่อว่าหลักสูตรควรสอดคล้องกับการดำรงชีวิตตามสภาพสังคม ซึ่งควรเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับปัญหาของชีวิตคนในสังคม โดยใช้โรงเรียนเป็นที่อบรมนักเรียนโดยตรง เน้นกิจกรรมหรือปัญหาทางสังคมมากกว่าการเน้นวิชาหรืออย่างอื่น

3.5.7 หลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคล (Individual and Interest Curriculum) เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นตามความรู้พื้นฐานความต้องการและความสนใจของผู้เรียน หลักสูตรมีความยืดหยุ่นสูง ผู้เรียนได้รับคำปรึกษาและได้รับการสอนเป็นรายบุคคลตามความเหมาะสม และกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นแก่ตัวบุคคล

3.5.8 หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and Life Function Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มุ่งแก้ไขข้อบกพร่องหลักสูตรที่ผ่านมาด้วยการรวบรวมความรู้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ยึดกิจกรรมต่างๆของคนในสังคมเป็นหลัก ยึดสังคมและชีวิตจริงของเด็กเป็นหลัก ผู้เรียนจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาในหลักสูตรกับชีวิตจริงของผู้เรียน

3.5.9 หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่รวบรวมประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆเข้าด้วยกัน ประสบการณ์ดังกล่าวเป็นประสบการณ์ที่คัดเลือกจากหลากหลายสาขาวิชา จัดเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ของประสบการณ์ โดยการบูรณาการเนื้อหาเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์และต่อเนื่อง ซึ่งรูปแบบของการบูรณาการ มีดังนี้

1) บูรณาการภายในหมวดวิชา การบูรณาการทำได้โดยนำเอาเนื้อหาของวิชาต่างๆเข้ามาอยู่ภายใต้จุดประสงค์เดียวกัน เช่น สิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา อาจจะมีผสมผสานวิชาวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา ดนตรี และศิลปะ วิชาที่นำมาผสมผสานกันไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้หมวดวิชาเดียวกัน การผสมผสานนี้ทำให้ความเป็นเอกลักษณ์ของวิชาต่างๆหมดไป เกิดเป็นการบูรณาการที่

แท้จริง เพราะนอกจากจะเป็นการผสมผสานเนื้อหาวิชาแล้วยังเป็นการผสมผสานกิจกรรมการเรียนการสอนเข้าด้วยกัน

2) การบูรณาการในหัวข้อหรือโครงการ การบูรณาการนี้ทำได้โดยการนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ของวิชาหรือหมวดวิชาตั้งแต่ 2 วิชา หรือ 2 หมวดวิชาขึ้นไป มาผสมผสานกันในลักษณะที่เป็นหัวข้อหรือโครงการซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้เรียน และในแต่ละหัวข้อจะมีการแบ่งหน่วยการเรียนรู้

3) การบูรณาการโดยการผสมผสานสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและสังคม เป็นการผสมผสานเหมือนรูปแบบภายในหมวดวิชา และการผสมผสานภายในหัวข้อหรือโครงการ ซึ่งจะเน้นการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาชีวิตส่วนตัว ชุมชน สังคม เช่น การว่างงาน ภาวะมลพิษ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษาเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ผู้เรียนต้องศึกษาจากวิทยากรต่างๆ หลายสาขา ต้องมีการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการแก้ปัญหาคือการบูรณาการแบบนี้ไม่มีการกำหนดขอบเขตของวิชาหรือแบ่งเนื้อหาวิชาที่จะเรียนไว้ตั้งแต่เริ่มต้น การกำหนดว่าจะนำเนื้อหาสาระมาใช้ในการเรียนการสอนนั้นล้วนมาจากสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและสังคมเป็นหลัก

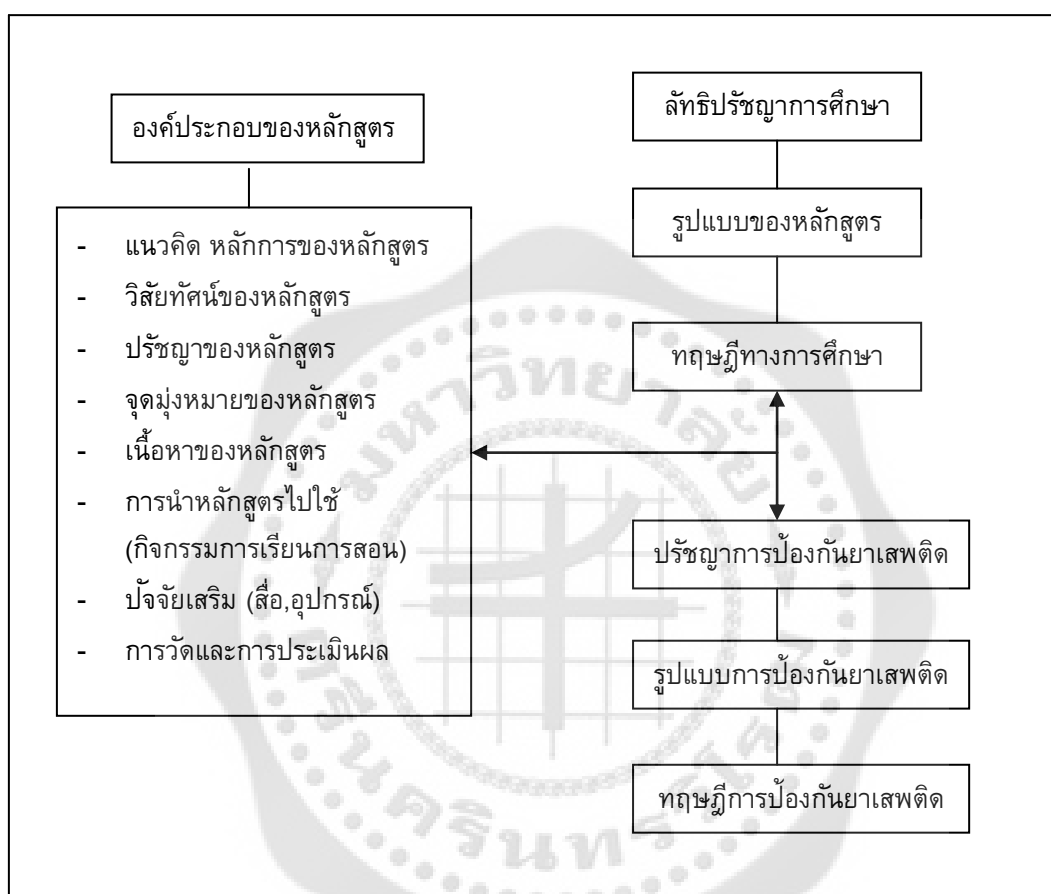
3.5.10 หลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standards – Base Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานเรียนรู้ ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายหรือกรอบทิศทางในการกำหนดเนื้อหา ทักษะกระบวนการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถบรรลุมาตรฐานที่กำหนด

รูปแบบของหลักสูตรสถานศึกษาในระบบการศึกษาที่มีมาตรฐานกำกับนั้น มีลักษณะเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน โดยกำหนดมาตรฐานเป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะตามที่มาตรฐานระบุ ลักษณะสำคัญของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาแบบอิงมาตรฐาน มีดังนี้

- 1) ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรต้องเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้
- 2) หน่วยการเรียนรู้จัดเป็นหัวใจของหลักสูตร
- 3) การจัดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ต้องนำพาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานที่ระบุในหน่วยเรียนรู้นั้น
- 4) การวัดและประเมินผลชิ้นงาน/ภาระงานที่กำหนดในหน่วยการเรียนรู้ควรเป็นการประเมินการปฏิบัติหรือการแสดงความสามารถของผู้เรียน (Performance Assessment)
- 5) กระบวนการและขั้นตอนการจัดทำหน่วยการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นซึ่งการจัดทำหลักสูตรนี้อาจเริ่มต้นจากการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้หรืออาจเริ่มจากความสนใจของผู้เรียนหรือสภาพปัญหาของชุมชนได้

รูปแบบของหลักสูตรที่นำมาใช้จำเป็นต้องคำนึงถึงข้อดีและข้อด้อยตามแต่ละรูปแบบ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เน้นความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรม

ในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเสริมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ ได้นำลัทธิปรัชญาการศึกษา รูปแบบของหลักสูตร ทฤษฎีทางการศึกษา ปรัชญาการป้องกันยาเสพติด รูปแบบการป้องกันยาเสพติด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดพัฒนาเป็นวิสัยทัศน์และองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในเด็กนักเรียน ดังภาพประกอบ 11

ภาพประกอบ 11 องค์ประกอบของหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

สรุป หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด หมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดเพิ่มขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนานักเรียนด้านทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด องค์ประกอบของหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดประกอบไปด้วย

1) แนวคิด หลักการของหลักสูตร หมายถึง แนวคิดที่ต้องการพัฒนานักเรียนให้เปลี่ยนแปลงไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

2) วิสัยทัศน์ของหลักสูตร หมายถึง ภาพอนาคตของหลักสูตรที่มุ่งให้เกิดกับผู้เรียน

ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีภูมิคุ้มกันยาเสพติด สามารถควบคุมตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง จัดการกับปัญหา ตัดสินใจที่ดี มีทักษะการปฏิเสธ หลีกเลียงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

3) ปรัชญาของหลักสูตร หมายถึง ความคิด ความเชื่อว่าการจัดการศึกษาเพื่อป้องกันยาเสพติดให้มีประสิทธิภาพได้ โดยการพัฒนาผู้เรียนด้วยประสบการณ์เป็นฐานความรู้ มีทักษะชีวิต เน้นกระบวนการคิด ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีทัศนคติที่ดี

4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง จุดมุ่งหมายที่เป็นแนวทางในการเรียนการสอนที่โรงเรียนต้องการให้เกิดผลแก่ผู้เรียนภายหลังจบหลักสูตร

5) เนื้อหาของหลักสูตร หมายถึง ความรู้ และประสบการณ์ และแนวสังเขปของรายวิชาที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เป็นโครงสร้างของหลักสูตร

6) การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การจัดการเรียนการสอน กระบวนการ วิธีการในการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

7) ปัจจัยเสริม หมายถึง สิ่งที่จะช่วยเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ เอกสาร สื่อวัสดุการเรียนการสอน

8) การวัดและประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้ และการประเมินผลหลักสูตรเพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ลัทธิปรัชญาการศึกษา หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยการนำแนวคิดและความเชื่อตามความต้องการจำเป็นมาประยุกต์เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา

รูปแบบของหลักสูตร หมายถึง หลักสูตรที่ใช้แนวคิดแบบบูรณาการโดยผสมผสานสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียนและสังคม เน้นการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันของผู้เรียน และแนวคิดอิงมาตรฐานซึ่งกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายพัฒนาผู้เรียน โดยกำหนดสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้พึงปฏิบัติได้

ทฤษฎีทางการศึกษา หมายถึง ทฤษฎีการเรียนรู้ อันเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง จากการฝึกหัด การเปลี่ยนปริมาณความรู้ของผู้เรียนซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวทางด้านส่วนตัว สังคม สิ่งแวดล้อมท่ามกลางปัญหาและความเปลี่ยนแปลงได้

ปรัชญาการป้องกันยาเสพติด หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยการนำแนวคิดและความเชื่อที่เน้นการป้องกันหน้าการปราบปราม โดยเชื่อว่าถ้าไม่มีผู้เสพ ผู้ค้าก็จะหมดไป ซึ่งยาเสพติดไม่ได้เป็นปัญหาจนกว่าจะมีคนนำยาเสพติดไปใช้

รูปแบบการป้องกันยาเสพติด หมายถึง แนวทางการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน ที่เน้นการให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น ให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์และความนึกคิด มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ สร้างภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติดและฝึกทักษะการต่อต้านยาเสพติด

ทฤษฎีการป้องกันยาเสพติด หมายถึง แนวความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียน ได้แก่ 1) การป้องกันที่เน้นที่การเปลี่ยนแปลงที่ตัวบุคคล

และพฤติกรรมของบุคคล และ 2) การป้องกันที่ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อม ให้เกื้อหนุนต่อการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคล การสร้างค่านิยม ทศนคติ วัฒนธรรม โดยดำเนินการควบคู่ไปด้วยกันทั้งสองแนวคิด

4. การพัฒนาหลักสูตร

4.1 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรจากแนวคิดของไทเลอร์ (Tyler. 1949: 1 – 2) กล่าวถึง การวางโครงสร้างของหลักสูตรเริ่มต้นด้วยการระบุปัญหาพื้นฐานที่ต้องหาคำตอบเพื่อวางแผนการสอนและพัฒนาหลักสูตรซึ่งควรตอบปัญหาให้ได้เสียก่อนมี 4 ประการ คือ

- 1) ความมุ่งหมายของการศึกษา (Educational Purposes) คืออะไรที่โรงเรียนควรแสวงหา
- 2) อะไรคือประสบการณ์ทางการศึกษาที่สถานศึกษาสามารถจัดให้เพื่อบรรลุความมุ่งหมาย (Purpose) นั้น
- 3) จัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพ 4) ทราบได้อย่างไรว่าความมุ่งหมายบรรลุผลแล้ว

ทาบ (Taba. 1962: 11 - 14) กล่าวว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรมี 7 ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ 1 วินิจฉัยความต้องการ (Diagnosis of Needs)
- ขั้นที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ (Formulation of Objective)
- ขั้นที่ 3 เลือกเนื้อหา (Selection of Content)
- ขั้นที่ 4 จัดเนื้อหา (Organization of Content)
- ขั้นที่ 5 เลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of Learning Experience)
- ขั้นที่ 6 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of Learning Experience)
- ขั้นที่ 7 ตัดสินใจที่จะประเมินและวิธีการ แนวทางการประเมิน (Determination of

What to Evaluation and of The Way and Means of Doing It)

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเริ่มจากการศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เรียนสังคมหรือชุมชน และเนื้อหาความรู้ก่อนแล้วกำหนดวัตถุประสงค์ชั่วคราวของหลักสูตรนั้นๆ ให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้มา หลังจากนั้นไปศึกษาปรัชญา จิตวิทยาการเรียนรู้ และเป้าหมายของโรงเรียน แล้วจึงกลับมาพิจารณาวัตถุประสงค์ชั่วคราวว่าจะยอมรับได้ไหม โดยคำนึงถึงฐานของคุณค่าการศึกษาหรือเป้าหมายของการศึกษาหรือหน้าที่ของโรงเรียนจากนั้นจึงกำหนดวัตถุประสงค์ที่แน่นอน

เซเลอร์; และ อเล็กซานเดอร์ (Saylor; Alexander. 1981: 26 – 27) ได้แสดงกรอบแนวคิดของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรมี 4 ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ 1 การกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์และขอบเขต (Goals Objective and Domain) เริ่มจากเป้าหมายหลักก่อนแล้วกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะที่ต้องการเพื่อบรรลุเป้าหมายจากนั้นจึงกำหนดขอบเขตของเป้าหมาย

ขั้นที่ 2 การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Designing) เป็นการตัดสินใจโดยใช้เป้าหมาย วัตถุประสงค์และขอบเขตและพิจารณาข้อมูลอื่น ๆ

ขั้นที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นการตัดสินใจนำวิธีสอนที่ได้ออกแบบไว้ไปปฏิบัติรวมทั้งสื่อการสอนต้องมีความเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และมีความยืดหยุ่น เป็นอิสระสำหรับครูและนักเรียน

ขั้นที่ 4 การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) ครูเลือกวิธีการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน ประสิทธิภาพของการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนต่อไปในอนาคต

การออกแบบหลักสูตรเป็นการตัดสินใจเพื่อการออกแบบหลักสูตรสำหรับสถาบันการศึกษาแห่งใด โดยเฉพาะการกระทำโดยกลุ่มผู้วางแผนหลักสูตร การตัดสินใจหลายอย่างในครั้งก่อนๆ โดยองค์การทางการเมืองและสังคมอาจจะจำกัดการออกแบบในครั้งล่าสุดได้ การใช้หลักสูตรเป็นการตัดสินใจเพื่อการจัดการเรียนการสอนกระทำโดยครูผู้รับผิดชอบ แผนของหลักสูตรประกอบด้วยวิธีการสอนหลายวิธีที่เสนอไว้ให้เลือกพร้อมทั้งคำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งวิทยากรสื่อการสอนและการจัดการสอนส่งเสริมให้ครูและนักเรียนได้ยืดหยุ่นและมีอิสระมากขึ้น การประเมินหลักสูตรเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าของผู้เรียน กระทำโดยครูที่รับผิดชอบ การตัดสินใจเกี่ยวกับ กระบวนการประเมินหลักสูตร กระทำโดยกลุ่มผู้วางแผนหลักสูตร ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะเป็นพื้นฐานสำหรับการตัดสินใจในการวางแผนครั้งต่อไป

อาร์มสตรอง (Armstrong, 1989: 32 – 37) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมี 7 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ระบุความต้องการและจุดมุ่งหมาย (Identify Needs and Purpose)

ขั้นที่ 2 เลือกและจัดผู้มีส่วนร่วม (Select and Organize Participant)

ขั้นที่ 3 พัฒนาแผนงานการจัดการรายการหลัก (Develop Master Program Management Scheme)

ขั้นที่ 4 พัฒนาส่วนประกอบที่จำเป็นของแต่ละสภาพแวดล้อม (Develop Component Needed for Each Setting)

ขั้นที่ 5 ทดลองใช้/ประเมิน/จัดใหม่ (Pilot Test/Assess/Reorganize)

ขั้นที่ 6 เผยแพร่และใช้หลักสูตร (Disseminate and Implement)

ขั้นที่ 7 ประเมินและปรับปรุง (Evaluate and Revise)

นอกจากจะมีกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรตามปกติแล้วควรดำเนินการ ดังนี้

1) พิจารณาแหล่งข้อมูล 2) เลือกแนวคิด 3) พิจารณาผลกระทบภายนอก 4) พิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูลเตรียมหลักสูตร 5) ใช้หลักสูตรประเมินหลักสูตร

สรุปการพัฒนาหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้มีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปรัชญาแนวคิดหลักการของหลักสูตรที่จะพัฒนาผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรต้องการให้เกิดขึ้น 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตรซึ่งเป็นแนวทางในการเรียนที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

3) เนื้อหาวิชา เป็นเนื้อหาวิชาความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ และแนวสังเขปของรายวิชาที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนด 4) การนำหลักสูตร ไปใช้ให้เกิดผลโดยมียุทธศาสตร์ การเรียนการสอนหรือกระบวนการและวิธีการในการเรียนการสอน รวมถึงกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ 5) ปัจจัยเสริม การเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่นเอกสาร วัสดุการเรียนการสอน 6) การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน และการประเมินหลักสูตรเพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ตาราง 6 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเสริม

	ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร	ข้อคิดเห็น
สรุปภาพรวมของ ขั้นตอนการพัฒนา หลักสูตร	<p>1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนาหลักสูตรเสริม ชั้นที่ 2 จากการ สัมภาษณ์ และตอบแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน ชั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล</p> <p>2) การสร้างหลักสูตรแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างของหลักสูตร ชั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตร (การจัด กลุ่มสนทนา) ชั้นที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างของ หลักสูตร เพื่อนำไปทดลองใช้ต่อไป</p> <p>3) การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม มี 3 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 การนำหลักสูตรไปใช้ จัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ชั้นที่ 2 การประเมินการใช้หลักสูตรเสริม ชั้นที่ 3 การประเมินความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตร เสริม</p> <p>4) การปรับปรุงหลักสูตร</p>	<p>แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนา หลักสูตรที่นักวิชาการด้านหลักสูตร หลายคนได้เสนอไว้จะเป็นแนวทาง ให้นำมาจัดกระบวนการในการ พัฒนาหลักสูตร ซึ่งกระบวนการ พัฒนาหลักสูตรจะแสดงขั้นตอน การดำเนินการในการพัฒนา หลักสูตรที่เป็นระบบ</p>

สำหรับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเสริมแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เรียน
สังคมหรือชุมชน และเนื้อหาความรู้ก่อนกำหนดวัตถุประสงค์ชั่วคราวของหลักสูตรให้สอดคล้องกับ
ข้อมูลที่ได้มา และศึกษาปรัชญา จิตวิทยาการเรียนรู้ และมวลประสบการณ์ที่จะจัดให้ผู้เรียน และ
เป้าหมายของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเสริม หมายถึงกระบวนการตัดสินใจโดยใช้เป้าหมายวัตถุประสงค์และขอบเขตของหลักสูตรมาพิจารณาสร้างหลักสูตรมี 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างของหลักสูตร ชั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตร (การจัดกลุ่มสนทนา) ชั้นที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างของหลักสูตร เพื่อนำไปทดลองใช้ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม หมายถึง การตัดสินใจจัดการเรียนการสอน และประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน ตลอดจนความพึงพอใจจากครู ผู้บริหาร โรงเรียน และนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจและวางแผนปรับปรุงหลักสูตรต่อไป มี 3 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 การนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนในโรงเรียน หมายถึง ขั้นตอนการนำหลักสูตรเสริมไปทดลองใช้ตามแบบแผนการทดลองแบบ Pretest – Posttest One Group Design

ชั้นที่ 2 การประเมินการใช้หลักสูตรเสริม หมายถึง การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร โดยการวัดทักษะชีวิตและวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ชั้นที่ 3 การประเมินความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรเสริม หมายถึง การสำรวจความพึงพอใจจากผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียนต่อหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรเสริม หมายถึง การนำผลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรมาปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

รายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรการเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

4.2 การพัฒนาหลักสูตรเสริม

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง ความพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด (วิชัย วงศ์ใหญ่. 2537: 10) ซึ่งการสร้างหลักสูตรมีความหมายใกล้เคียงกับการพัฒนาหลักสูตร คือ หมายถึงกระบวนการวางแผนและพัฒนาประสบการณ์และการเรียนรู้ต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน อันประกอบด้วย การตัดสินใจในการเลือกจุดมุ่งหมายสำหรับวิชาหรือหลักสูตรที่จัดทำขึ้นมาใหม่ การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนและสื่อการสอน วิธีนำหลักสูตรไปใช้ให้ถูกเป้าหมายและการประเมินความสำเร็จของหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่ซึ่งชนัท ธาตุทอง กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับ แต่ง เติม เสริม ต่อ หรือการดำเนินการอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและสนองต่อความต้องการของผู้เรียน (ชนัท ธาตุทอง. 2552: 70) จำเป็นจะต้องพัฒนาโดยมีพื้นฐานรองรับ มิใช่พัฒนาตามใจของผู้พัฒนาหรือตามความต้องการของผู้พัฒนา ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนา

หลักสูตรอาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ (นิรมล ศตวุฒิ; ศักดิ์ศรี ปาณะกุล; และ ระวีวรรณ ศรีครามครัน. 2543: 24) คือ

1) ข้อมูลที่คงที่ (Static) เป็นข้อมูลในรูปของทฤษฎีหรือหลักการที่สามารถวิเคราะห์ได้จากเอกสารที่ผู้เสนอแนวคิดทฤษฎีหรือหลักการหรือผู้ถ่ายทอดแนวคิดจากทฤษฎีหรือหลักการนั้นได้รวบรวมเสนอไว้ ข้อมูลพื้นฐานทางปรัชญาการศึกษาและข้อมูลพื้นฐานทางจิตวิทยาการเรียนรู้

2) ข้อมูลที่เป็นพลวัต (Dynamic) เป็นข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จะวิเคราะห์ได้จากสภาพการณ์จริง เป็นอยู่ในปัจจุบัน หรือคาดว่าจะมีอยู่เป็นอยู่ในอนาคต ข้อมูลส่วนนี้ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับสังคม ผู้เรียน และความรู้

ข้อมูลทั้งสองส่วนนี้จะ เป็นข้อมูลพื้นฐานที่ผู้พัฒนาหลักสูตรใช้ในการตัดสินใจเพื่อจัดเนื้อหาความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ในหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่จะเรียนรู้ และสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนในระยะยาว ในขณะที่เดียวกันก็เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้ที่จะใช้หลักสูตรต่อไป

การพัฒนาหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รู้จักรักและแสวงหาความรู้ กำหนดแนวทางที่เหมาะสมกับตนในการทำประโยชน์ให้แก่สังคม มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญ เข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสังคมฐานความรู้ (Knowledge – based society) และติดตามความเจริญก้าวหน้าวิทยาการต่างๆที่รู้จักรักและเอาใจใส่ในสุขภาพของตน บุคคลรอบข้างและสิ่งแวดล้อม และสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างสุขภาพอนามัยส่วนตน และชุมชน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมพัฒนาการด้านต่างๆสำหรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ผู้เรียนสามารถเสนอแนะทางเลือกอย่างหลากหลายในการแก้ปัญหาของชุมชนได้ช่วยเหลือผู้อื่น ปรับปรุงการปฏิบัติงานอยู่เสมอ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รักการทำงานและรู้กระบวนการจัดการ เข้าใจสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน และสามารถเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน สิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจคุณค่าตนเอง วัฒนธรรมท้องถิ่นและชุมชนตลอดจนเกิดความรู้สึกรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ประสาธ เนื่องเฉลิม. 2553: 49)

เฉลิมพล สวัสดิพงษ์ (2551: 64) กล่าวว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเป็นงานวิจัยที่ใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามทฤษฎี โดยมีการนำไปทดสอบหรือทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตร พร้อมทั้งปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมมากขึ้น ซึ่งหลักสูตรเหล่านั้นมีทั้งเป็นหลักสูตรฝึกอบรม หลักสูตรระยะสั้นและระยะยาว มีขั้นตอนหลัก 3 – 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การสำรวจข้อมูลพื้นฐานเพื่อที่จะนำมาเป็นโครงสร้างหลักสูตร โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน โดยการศึกษาเอกสาร งานวิจัยและสัมภาษณ์

2) สร้างโครงสร้างหลักสูตร โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และการติดตามประเมินผล แล้วทำการประเมินโครงสร้างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ

3) ทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลหลักสูตร เป็นการดำเนินการประเมินเพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

4) การติดตามประเมินผล เป็นการศึกษาค้นคว้าผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทดลองใช้หลักสูตรซึ่งถือว่าการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรอีกขั้นหนึ่ง

สำหรับหลักสูตรเสริมที่เน้นจินตภาพ แสงเลิศจุฑ (2550: 97) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อเสริมหลักสูตรเดิมที่มีอยู่หลักสูตรเสริมจะมีลักษณะที่ขยายออกทั้งแนวกว้างและแนวลึกมากกว่าหลักสูตรปกติ โดยจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริมจะกำหนดขึ้นตามคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนและเนื้อหาอาจมีนอกเหนือจากหลักสูตรปกติหรือมีเนื้อหาคาบเกี่ยวกับหลักสูตรปกติแต่จะมีความลึกและความหลากหลายมากกว่าหลักสูตรปกติ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทฤษฎีและการปฏิบัติและมีการประเมินผลด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย (จินตภาพ แสงเลิศจุฑ. 2550: 97) ขณะที่ วรวิทย์ จิระสุจริตธรรม (2553: 109) ได้สรุปว่าหลักสูตรเสริมเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาที่สร้างขึ้นเพื่อเพิ่มเนื้อหาของการเรียนรู้ที่ไม่มีในหลักสูตรปกติ โดยมีการจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรทั้งความลึกและความกว้างมากขึ้นให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือของผู้เรียนให้มากที่สุด โดยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์มากขึ้น มิใช่เพียงการจัดให้แต่ด้านความรู้หรือสติปัญญาเท่านั้น แต่รวมถึงการพัฒนาการทางด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม จิตวิญญาณ และการมีวิชาชีพ และสามารถบูรณาการไปสู่คุณค่าความหมายในการใช้ชีวิตจริงได้ เป้าหมายสำคัญของการจัดหลักสูตรเสริม คือ เพื่อพัฒนาทักษะต่างๆให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสอดคล้องกับแนวคิดของปรียานุช สถาวรมณี (2548: 60) ที่กล่าวไว้ว่าหลักสูตรเสริม หมายถึง สาระและกระบวนการในหลักสูตรเสริมเป็นลักษณะแนวลึก กว้าง และเข้มข้น เชิงวิชาการ และสหวิทยาการ อย่างเหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของนักเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะต่างๆ เพื่อให้เกิดคุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์อันเป็นวัตถุประสงค์หลักของหลักสูตรเสริม

สรุป หลักสูตรเสริม หมายถึง การเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อเสริมหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทฤษฎี และการปฏิบัติและมีการประเมินผลด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์มากขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะต่างๆให้เกิดคุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์

หลักการพัฒนาหลักสูตรเสริม ไพอร์โต (Piirto. 1994: 376 – 400) กล่าวถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้สำหรับพัฒนาหลักสูตรสำหรับเด็กนักเรียนวัยรุ่นที่มีความพรสวรรค์หรือความสามารถพิเศษว่ามี 5 ประการ คือ 1) ควรคำนึงถึงพื้นฐานที่เป็นคุณลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก คือ ความสามารถของเด็กในการเรียนรู้ ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิวเบคเระห์ 2) ควรมีความน่าเชื่อถือตามหลักวิชาการ 3) ควรเป็นสหวิทยาการ ที่ประกอบด้วยหลากหลายวิชา 4) ควรมุ่งเน้นสิ่งสำคัญ 6 ประการ คือ 4.1) ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล 4.2) วิทยาการประยุกต์และเทคโนโลยี 4.3) หลักการและเหตุผลทางวิชาการ 4.4) การปรับตัวและการสร้างสังคมใหม่ 4.5) การพัฒนากระบวนการทางปัญญา 4.6) วิธีการเข้าใจอย่างถ่องแท้ 5) ควรมีความสมดุล มีการบูรณาการและมีความหมาย

ขณะที่ จอยด์; และ ดณะ (Joyce; Dana; & Neal. 1996: 12-14) อธิบายลักษณะของ
หลักสูตรเสริม (For Gifted Students) มีดังนี้

1) มุ่งศึกษาสิ่งที่ลึก (Emphasizes Depth) หรือกว้างกว่า (Over Breadth) สิ่งที่เรียนรู้
เป็นการศึกษาภายใต้โลกของความเป็นจริง และแก้ปัญหาในสิ่งที่นักเรียนต้องการจะรู้

2) ประกอบด้วยการคิดระดับสูง (Higher – Order Thinking) สนับสนุนให้นักเรียนได้
ทดลองทำ และเข้าใจ ความคิดแบบสหวิทยาต่าง ๆ ด้วยตนเอง

3) ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์กันแบบสหวิทยา (Intra- and Interdisciplinary)
นักเรียนได้เรียนรู้ระบบสังคม การเศรษฐกิจ การเมือง ภาษาได้ดีเท่าๆกับการเรียนวิชาเคมีหรือชีว

4) ช่วยให้นักเรียนได้ตระหนักรู้ถึงกระบวนการรู้คิดทั้งหมดของตนเองว่าทำงาน
อย่างไร (Meta Cognition) โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ การวางแผนอย่างมีเหตุผล และ
ประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนรู้

5) เป็นการพัฒนา (Develop) ปลูกฝัง (Cultivating) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียน

6) เสริมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น การจัดการกับปัญหา (Active Learning and
Problem Solving)

7) มีความสัมพันธ์กับการพัฒนานักเรียนให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน
(Uses Various New Technologies as Tools for The Learning Process)

8) จัดตามความคาดหวัง ความต้องการ ความสนใจ (Expectation for Learning)
และความถนัดของนักเรียน

9) ใช้การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

คลาร์ก (ปรียานูช สถาวรมณี. 2548: 59; อ้างอิงจาก Clark. 1997: 5) หลักสูตร
สถานศึกษาจะมุ่งเน้นการเรียนรู้ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ และด้านการนำไปใช้เป็นส่วนใหญ่วขณะที่
หลักสูตรเสริมจะมุ่งเน้นการเรียนรู้ด้านการคิดวิเคราะห์ ด้านการสังเคราะห์ และด้านการประเมินค่า

สรุป การพัฒนาหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด หมายถึง กระบวนการ
จัดทำและพัฒนาการจัดมวลประสบการณ์ การเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อเสริมหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ โดยมี
เป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะต่างๆ เพื่อให้เกิดคุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ
หลักสูตรสถานศึกษาที่สร้างขึ้นเพื่อเพิ่มเนื้อหาของการเรียนรู้ที่ไม่มีในหลักสูตรปกติ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม

ผู้วิจัยได้รวบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมที่มีภายในประเทศและต่างประเทศไว้ดังต่อไปนี้

5.1 งานวิจัยภายในประเทศ

จันทิมา แสงเลิศอุทัย (2550: บทคัดย่อ) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งพัฒนาขึ้นตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญทางด้านไอซีที เพื่อกำหนดสมรรถภาพทางด้านไอซีทีสำหรับนักศึกษา ซึ่งได้ผลสรุปว่าสมรรถภาพทางด้านไอซีทีที่นักศึกษาวิชาชีพครูขาดและควรได้รับการเสริมสร้างได้แก่ ความรู้ ทักษะและเจตคติทางด้านไอซีที จากนั้นจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเสริม ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเสริม เป็นการพัฒนาโครงสร้างหลักสูตรเสริมให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานโดยในหลักสูตรเสริมประกอบด้วยหลักการและเหตุผล แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเสริม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมและโครงสร้างของหลักสูตรเสริมหลักสูตรนี้มี 4 หน่วยการเรียนรู้ เนื้อหาในหลักสูตรครอบคลุมสมรรถภาพทางด้านไอซีทีและกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนมุ่งเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติแล้วนำโครงสร้างหลักสูตรเสริมไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน ความเหมาะสมและความสอดคล้อง พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมเหมาะสมและสอดคล้องกับนักศึกษาและสมรรถภาพทางด้านไอซีที จากนั้นจึงนำข้อมูลจากการประเมินโครงสร้างหลักสูตรเสริมมาปรับปรุงเพื่อให้โครงสร้างหลักสูตรเสริมเหมาะสมยิ่งขึ้น ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม นำโครงสร้างหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักศึกษาวิชาชีพครู ชั้นปีที่ 3 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จำนวน 26 คน รูปแบบการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเป็นแบบกลุ่มเดี่ยวทดสอบก่อนหลัง ซึ่งผลการทดลองพบว่า สมรรถภาพทางด้านไอซีทีภายหลังการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรเสริมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงว่า หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างสมรรถภาพทางด้านไอซีทีสำหรับนักศึกษาได้ ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรเสริม จากผลการประเมินการทดลองใช้หลักสูตรเสริม พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมมีความเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามภายหลังจากการทดลองใช้หลักสูตรเสริมได้มีการปรับปรุงหลักสูตรโดย ขยายเวลาการปฏิบัติกิจกรรม ปรับปรุงภาษาที่ใช้และปรับขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมให้มีความต่อเนื่องกัน

อัจฉรา ฉายวิวัฒน์ (2551: 65 - 66) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน โดยมีองค์ประกอบของทักษะ 5 ด้าน ได้แก่ ปัญหา ข้อมูล การตั้งสมมติฐาน การสรุปผล และการประเมิน กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนบ้านท่าหลวง ซึ่งเป็นกลุ่มทดลองและโรงเรียนบ้านดอนเข้ว่า เป็นกลุ่มควบคุมที่กำลังเรียนในปีการศึกษา 2550 ห้องเรียนละ 26 คน ผลการศึกษา พบว่า

1) การทดสอบก่อน – หลังการสอน พบว่าทักษะการคิดของกลุ่มทดลองหลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอนและแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนกลุ่มควบคุมมีทักษะการคิดหลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอนและไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ พบว่าค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การประเมิน รองลงมาได้แก่ การตั้งสมมติฐาน ปัญหา ข้อมูลและการสรุปผล 3) ผลการประเมินการใช้หลักสูตรเสริมตามเกณฑ์ E_1 / E_2 (80/80) พบว่าได้ตามเกณฑ์ เท่ากับ 81.94 / 81.08 4) ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรเสริมมีความเหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมพร หลิมเจริญ (2552: บทคัดย่อ) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม โดยมีขั้นตอนดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร และประเมินคุณภาพของหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร ผลการดำเนินการ ได้องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยคุณลักษณะ 2 มิติ คือ 1) มิติด้านการคิด ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม 2) มิติด้านจิตใจและบุคลิกภาพ ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็นและความเชื่อมั่นในตนเอง หลักสูตรเสริมนี้ไม่มีเนื้อหาเป็นหลัก (Content free) มีสาระสำคัญประกอบด้วยแนวคิดหลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้างของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ทั้งสองมิติ ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรไปเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยมีโครงสร้างเนื้อหา 4 หน่วยการเรียนรู้ และใช้ระยะเวลารวมทั้งสิ้น 29 ชั่วโมง กิจกรรมหลักที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ใช้เทคนิคการระดมสมอง และกิจกรรม การสอนสืบสวนสอบสวนแบบอิงอริยสัจสี่ การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร ใช้วิธีการวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้แผนแบบการทดลอง Randomized Pretest – Posttest Control Group Design กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 ห้องเรียน ซึ่งเลือกมาโดยการใช้กระบวนการสุ่มโดยมีห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม กลุ่มตัวอย่างจำนวนห้องเรียนละ 30 คน กำหนดกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้วิธีการสุ่ม ผลการวิจัยพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีระดับความคิดเห็นต่อหลักสูตรเสริมอยู่ในระดับดีมาก ผลการประเมินหลักสูตรเสริมพบว่ามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด หลังการทดลองผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแผนการสอน ด้านระยะเวลา และด้านภาษาในคำชี้แจงในแผนการสอนบางหน่วยเพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แล้วจัดทำเป็นหลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ฉบับสมบูรณ์

รวรรุณี จิรสุจริตธรรม (2553: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเยาวชนชนในโรงเรียนอาชีวศึกษาคาทอลิก ซึ่งพัฒนาตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตรเสริม การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม และการปรับปรุงหลักสูตรเสริมพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ

เยาวชนในโรงเรียนอาชีวศึกษาคาทอลิก วัดอุปสรรคของการวิจัย ข้อที่ 1 เป็นการศึกษาค้นคว้าพื้นฐาน โดยการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการประชุมกลุ่มแสดงความคิดเห็นสอดคล้อง เพื่อกำหนดองค์ประกอบของภาวะผู้นำเยาวชน วิเคราะห์องค์ประกอบ ในขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเสริม เป็นการพัฒนาโครงสร้างหลักสูตรเสริมให้เข้ากับข้อมูลพื้นฐานโดยในหลักสูตรเสริมประกอบด้วย หลักการและเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตรเสริม แนวคิด ทฤษฎีในการพัฒนา หลักสูตรเสริม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม โครงสร้างของหลักสูตรเสริมซึ่งหลักสูตรเสริมนี้มี 7 หน่วย ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 31 ชั่วโมง ในแต่ละหน่วยประกอบด้วยคำอธิบาย หน่วยการเรียนรู้ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ คำโครงเนื้อหา การจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล จากนั้นทำการประเมินโครงสร้างหลักสูตรเสริม โดยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน เพื่อหาความคิดเห็นสอดคล้อง ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 นำโครงสร้างหลักสูตรเสริม ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง รูปแบบการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเป็นแบบกลุ่มเดียว ทดสอบก่อนหลัง และทำการปรับปรุงหลักสูตรเสริมให้สมบูรณ์ การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมนี้ ใช้หลักการมีส่วนร่วมของ อาจารย์หัวหน้าแผนก อาจารย์ที่ปรึกษาของกลุ่มทดลอง เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเยาวชนของหัวหน้านักศึกษาด้วย การประเมินโครงสร้างหลักสูตรเสริม โดยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน พบว่ามีความคิดเห็นสอดคล้องว่าหลักสูตรเสริมฉบับนี้สามารถนำไปทดลองใช้ได้ โดยให้ปรับปรุงในส่วนขอเวลาในแต่ละหน่วยให้เหมาะสม และขยายเวลาให้กับการเสริมทักษะมากขึ้น ควรเพิ่มอีกหน่วยหนึ่งเพื่อสรุปองค์รวมทั้งหมด ในด้านการจัดการเรียนรู้ ควรมีกิจกรรมเสริมทักษะมากกว่านี้ และควรมีวิธีการวัดและประเมินที่หลากหลาย

อัคพงษ์ สุขมาตย์ (2553: บทคัดย่อ) การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ประกอบด้วย ความตระหนักรู้ในตนเอง ความเมตตากรุณา และจิตสาธารณะ โดยมีขั้นตอนการพัฒนาตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา ดังนี้ ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษา สืบค้น วิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการจำเป็นในการสร้างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พร้อมทั้งศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตตปัญญาศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งได้ผลสรุปว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน คือ ความตระหนักรู้ในตนเอง ความเมตตา กรุณา และจิตสาธารณะ ขั้นที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร เป็นการร่างโครงสร้างหลักสูตรโดยนำข้อมูลที่ได้ศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มากำหนดหลักการและเหตุผล แนวคิดพื้นฐาน จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และแนวการวัดและประเมินผล ซึ่งยึดแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นหลักในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การสร้างความพร้อม

ขั้นที่ 2 การเสริมสร้างคุณลักษณะและการคิด และขั้นที่ 3 สร้างความเชื่อมโยง ที่มุ่งให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ แล้วนำโครงร่างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องพบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้อง จากนั้นจึงนำข้อมูลจากการประเมินโครงร่างหลักสูตรมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้โครงร่างหลักสูตรดังกล่าวมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขั้นที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเมืองปัตตานี จำนวน 35 คน ที่มีการจัดห้องเรียนแบบคละกันได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยมีหน่วยการสุ่มคือห้องเรียน เป็นเวลา 20 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมงรวมทั้งสิ้น 40 ชั่วโมง โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบสองกลุ่มทดสอบก่อน-หลัง (Pretest-Posttest Control Group Design) พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ คุณลักษณะความตระหนักรู้ในตนเอง ความเมตตากรุณา และจิตสาธารณะ เปลี่ยนไปจากหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่าหลักสูตรมีประสิทธิผล ขั้นที่ 4 การปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตร จากการประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้อง แต่หลังการทดลองใช้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงหลักสูตรโดยปรับเวลาในการจัดกิจกรรม และปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

5.2 งานวิจัยของต่างประเทศ

ไฟรด (Frid. 2001: 9 – 27) ได้ศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้แบบออนไลน์ของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโปรแกรมเสริมแบบเสมือนจริง กรณีศึกษานี้เป็นตัวอย่างการเรียนรู้ในเด็กนักเรียนที่เรียนหลักสูตรวิชาคณิตศาสตร์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษในมหาวิทยาลัยนิวอิงค์แลนด์ ข้อมูลที่ได้รับมาจากจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างนักเรียนและครู ซึ่งนักเรียนส่งรายงานฉบับสมบูรณ์และลงทะเบียนไว้ ผลการวิจัยพบว่าตัวแปรที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนประกอบไปด้วย 1) ช่วงเวลาและรูปแบบของการส่งจดหมาย 2) การได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง 3) โอกาสของนักเรียนที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนคนอื่น

คาราบูนิวติส; อีแวกเจลลิอัว; และ เทซซีส (Karabouniotis; Evaggelinour; & Tzetzis. 2002: Online) ได้ศึกษาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานของเด็กนักเรียนเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (เกรด 1) ในประเทศกรีซ วัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ การค้นคว้าผลกระทบของการพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานด้วยกิจกรรมการทดสอบด้วยตนเองในนักเรียน (เกรด 1) ในประเทศกรีซ กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มควบคุม (จำนวน 23 คน) ที่ได้รับการเรียนการสอนปกติระยะเวลา 12 สัปดาห์ และกลุ่มทดลองซึ่งเรียนสุขศึกษา (จำนวน 22 คน) ซึ่งได้รับการเรียนการสอนระยะเวลา 12 สัปดาห์ และได้รับกิจกรรมเสริมทักษะในการทดสอบด้วยตนเอง เครื่องมือที่ใช้วัดทักษะการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน คือ The Test of Gross Motor Development โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าเนื้อหาที่เรียนในวิชาสุขศึกษานี้มีการใช้แบบบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบที่เรียกว่า the

Academic Learning Time–Physical Education และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวัดซ้ำ (Repeated Measures) แบบ 2 x 2 และเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลองระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ผลการวิจัยพบว่าในกลุ่มทดลองมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถสนับสนุนว่าหลักสูตรที่ประกอบด้วยกิจกรรมการทดสอบด้วยตนเองและกิจกรรมเกม ช่วยเพิ่มทักษะการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานให้แก่นักเรียนได้ ดังนั้น หลักสูตรควรเน้นเนื้อหาและภาคปฏิบัติและเครื่องมือ The Test of Gross Motor Development มีประโยชน์สำหรับวัดทักษะการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานของเด็กนักเรียน

ดอฟแมน; มัวร์; และ ฮัน (Dorfman; Murty; & Han. 2008: 1087 - 1104) ได้ศึกษาผลของความเป็นหุ้นส่วนของคณะครูในมหาวิทยาลัยในหลักสูตรเสริมในการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ผลที่ได้จากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าเป็นสิ่งที่ดีที่เริ่มขึ้น ณ ศูนย์กลางของสำนักงานการศึกษา 3 สถาบันที่มหาวิทยาลัยในภาคตะวันตกตอนกลางประเทศสหรัฐอเมริกาที่ร่วมกันปรับปรุงหลักสูตรขั้นพื้นฐานขึ้น ซึ่งมีคณะทำงานที่ให้ข้อคิดเห็นประกอบด้วยภาคส่วนต่างๆหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล ตัวแทนด้านการให้บริการ พยาบาลประจำบ้าน เจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาล รวมทั้งผู้สูงอายุชุมชน

แม็คเอลีสเตอร์; และ พราวด์ (McAllister; & Plourde. 2008: 40 – 49) ได้ศึกษาหลักสูตรเสริม : ปัจจัยสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านคณิตศาสตร์ ผู้วิจัยแสดงให้เห็นว่าเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านคณิตศาสตร์มีการเรียนรู้ที่แตกต่างกับเด็กกลุ่มที่มีอายุเท่ากัน จึงมีความต้องการหลักสูตรที่มีความแตกต่างเพื่อการเรียนรู้เฉพาะสำหรับเด็กกลุ่มนี้ บ่อยครั้งการศึกษาในชั้นเรียนระดับประถมศึกษาภาคปกติทำให้เกิดการสูญเสียความสามารถพิเศษที่มีอยู่ในผู้เรียนปกติ สิ่งสำคัญในงานวิจัยนี้ คือ การศึกษาถึงความจำเป็นของหลักสูตรเสริมที่จะนำไปใช้สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในชั้นเรียนปกติ โดยใช้แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบที่เน้นการแก้ปัญหาตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการด้วยวิธีการที่หลากหลายที่จำเป็น ทำให้เด็กนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษทางด้านคณิตศาสตร์จะประสบความสำเร็จได้

การวิจัยที่ได้ศึกษาถึงผลการนำหลักสูตรเสริมด้านการป้องกันยาเสพติดไปใช้ในสถานศึกษา เช่น งานวิจัยของ รีชเอ็นมาซเซอร์ (Rechenmacher. 1995: Online) ได้ประเมินผลโครงการการศึกษาเพื่อต่อต้านการใช้ยาเสพติดในเด็กนักเรียน (Drug Abuse Resistance Education) (D.A.R.E.) ในรัฐอิลลินอยส์ เมื่อปี ค.ศ.1995 ซึ่งมีวิธีดำเนินการที่ครอบคลุมการสำรวจการวัดผลพัฒนาการเด็กนักเรียนที่ผ่านการฝึกอบรม D.A.R.E. ผู้ปกครองและผู้สอน ผลการประเมินพบว่าประสิทธิภาพโดยรวมของโครงการ D.A.R.E. ในเมืองดาร์วินเนอร์ โกรฟ รัฐอิลลินอยส์ทำให้นักเรียน ผู้สอน ผู้ปกครองเกิดความตระหนักรู้ประสิทธิภาพของโครงการ D.A.R.E. ดีที่สุดหรือดีร้อยละ 92 ขณะที่ริงวอลท์; เอ็นเน็ต; และ โฮลท์ (Ringwalt; Ennett.; & Holt. 1991: Online) ได้ประเมินผลผลิตของโครงการ D.A.R.E. ที่ทำขึ้นในปี ค.ศ.1991 ในโรงเรียนในรัฐนอร์ท คาโรไลนา โดยโรงเรียน 10 แห่ง มีหลักสูตร D.A.R.E. และโรงเรียนอีก 20 แห่ง ไม่มีหลักสูตร D.A.R.E. ผลการประเมินพบว่า ผลของการใช้หลักสูตร D.A.R.E. ที่มีต่อเจตคติของนักเรียนเรื่องการใช้ยาเสพติดนั้นมีความสำคัญ มีผลต่อมาตรการหลายประการเกี่ยวกับยาเสพติดและการยึนกรานในสิ่ง

ที่ถูกต้องของนักเรียนเป็นที่น่าพึงพอใจ นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อยาเสพติดน้อยกว่านักเรียนอีกกลุ่มอย่างมาก ส่วน เบคเกอร์; เอโกเปียน; และ เยห์ (Becker; Agopian; & Yeh. 1992: Online) ได้ประเมินผลหลักสูตร D.A.R.E. โดยสำรวจนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ D.A.R.E. ในโรงเรียน 21 แห่ง จำนวน 1,884 คน และนักเรียนจากโรงเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ D.A.R.E. 16 แห่ง อีก 1,192 คน ในปี 1989 พบว่าการเริ่มใช้แอลกอฮอล์ของนักเรียนลดลงอย่างมาก ผลประโยชน์สูงสุดของหลักสูตรคือ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลของการใช้ยาเสพติด และทำให้นักเรียนมีความมั่นใจเพิ่มขึ้นที่จะต้านทานแรงกดดันให้ใช้ยาเสพติด สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินประสิทธิผลของงานวิจัยของฮาร์มอน (Harmon. 1993: Online) ที่ได้วิจัย เรื่องการประเมินประสิทธิผลของ D.A.R.E. ในเขตชาร์ลตัน รัฐเซาท์ คาโรไลนา โดยศึกษาจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 341 คน จากโรงเรียน 5 แห่งที่เข้าร่วมโครงการ D.A.R.E. และนักเรียน จำนวน 367 คน จากโรงเรียน 6 แห่ง ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ พบว่านักเรียนมีเจตคติต่อต้านการใช้ยาเสพติด รู้จักยืนกรานในสิ่งที่ถูกต้อง และมีกลุ่มเพื่อนที่ดีกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบ นอกจากนี้นักเรียนยังรายงานว่า มีเพื่อนที่ใช้ยาเสพติดและแอลกอฮอล์น้อยกว่า เจตคติของนักเรียนที่ต่อต้านการใช้ยาเสพติดเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากเจตคติที่ดีที่มีต่อการใช้ยาเสพติดสามารถใช้ทำนายหรือมีความสัมพันธ์กับการใช้ยาเสพติดในภายหลังได้ ขณะที่คอดิลล์ (Caudill. 1995: Online) ได้การประเมินผลความสำเร็จของ D.A.R.E. ในเมือง บาร์นเวลล์ โดยมหาวิทยาลัยเวสโลว์อันในรัฐคาร์โรไลนาใต้เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1995 วิธีการประเมินผลผู้ศึกษาได้ประเมินกับโครงการป้องกันยาเสพติดและอาชญากรรมโดยการสำรวจความคิดเห็นจากเด็กนักเรียนเกรด 6 ถึงเกรด 9 ผลการประเมินพบว่าร้อยละ 77 ของเด็กนักเรียนหลังจากผ่านการศึกษาหลักสูตร D.A.R.E. เมื่อจบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีไม่ใช้ยาเสพติดเป็นระยะเวลา 4 ปี และร้อยละ 95 ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมในลักษณะต่างๆ ในระหว่าง 4 ปีหลังจากเรียนจบหลักสูตร D.A.R.E. และงานวิจัยที่ทำการศึกษาเปรียบเทียบของพาร์รา; สเตฟังกอ และแบลงเคอร์ชีป (Parra; Stefanko; & Blankenship. 1994: Online) ศึกษา เรื่อง การเปรียบเทียบนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษา ปีที่ 4 จำนวน 1,704 คน ที่เข้าร่วมโครงการ D.A.R.E. ในเมืองฟาย์ตต์วิลล์กับนักเรียนอื่นๆ ผลที่ได้รับพบว่า D.A.R.E. มีผลในทางบวกกับนักเรียนในเมืองฟาย์ตต์วิลล์ที่ดี นักเรียนส่วนมากที่ผ่านการอบรมมีความน่าจะเป็นที่จะใช้ยาเสพติดน้อยกว่านักเรียนที่ไม่เคยเข้าร่วมโครงการ ผลของการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาในระดับชาติอื่นๆ ที่ศึกษา นักเรียนในระดับชั้นเดียวกัน

สรุป จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมทั้งภายในประเทศและของต่างประเทศพบว่า มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเสริมที่สอดคล้องกันโดยรวม 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร ขั้นที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร ขั้นที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรเสริม มีการใช้กระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้ด้วยการค้นพบที่เน้นการแก้ปัญหา การตั้งคำถามและการตอบคำถาม การเรียนรู้จากสภาพจริง

การแสดงบทบาทสมมุติ และการเล่นเกมต่างๆ การมีวิธีการและเครื่องมือในการวัดประเมินผลทั้งก่อนการเรียนรู้ ในระหว่างการเรียนรู้และหลังการเรียนรู้ ในด้านการพัฒนาการเรียนรู้ ความสามารถ เจตคติ และทักษะชีวิตของนักเรียน โดยมีเกณฑ์การประเมิน 2 ประการ คือ 1) ด้านหลักสูตร คือ ประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ 2) ด้านนักเรียน คือ ประเมินผลการเรียนรู้ และการดำเนินกิจกรรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ผลการประเมินหลังการทดลองใช้หลักสูตรมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าผล การประเมินก่อนการทดลองใช้หลักสูตร จึงเป็นหลักฐานที่น่าเชื่อถือและคาดได้ว่าการพัฒนาหลักสูตร เสริมในครั้งนี้ จะทำให้ได้หลักสูตรเสริมที่มีประสิทธิภาพ

นอกจากกระบวนการ ขั้นตอนการพัฒนา การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร เสริมที่ผู้วิจัยจะสร้างขึ้นแล้ว หลักสูตรเสริมนี้ยังประกอบไปด้วย คู่มือสำหรับครู คู่มือสำหรับนักเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน และแบบประเมินผล รายละเอียดของการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรเสริม จะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร

เป็นการศึกษาจากเอกสารข้อมูลหลักการ บทความ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาและจัดเตรียมเพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม ชั้นที่ 2 การสัมภาษณ์ และตอบแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ชั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สรุปและหาประเด็นในการสร้างหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเสริม

เป็นการสร้างหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดให้สอดคล้องกับการพัฒนานักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อให้มีทักษะชีวิตในการป้องกันยาเสพติดซึ่งเป็นผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 และในขั้นตอนที่ 2 แบ่งขั้นตอนการดำเนินการเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างของหลักสูตร ชั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตร (การจัดกลุ่มสนทนา) ชั้นที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างของหลักสูตร เพื่อนำไปทดลองใช้ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม

เป็นการทดลองใช้หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น แล้วนำผลการทดลองไปประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม มี 3 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 การนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน ชั้นที่ 2 การประเมินการใช้หลักสูตรเสริม ชั้นที่ 3 การประเมินความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรเสริม

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรเสริม

เป็นการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมภายหลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้วเพื่อให้ได้หลักสูตรเสริมฉบับสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะนำไปใช้ในโรงเรียนต่อไป

การพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถแสดงแผนภาพการดำเนินการได้ ดังภาพประกอบ 12

ภาพประกอบ 12 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับ
นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ปรับปรุงจาก ศรีธัญญา แสงหิรัญ (2553: 147)

รายละเอียดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

เป้าหมาย

ในขั้นตอนที่ 1 นี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ สภาพปัญหา ยาเสพติด ความต้องการพัฒนาหลักสูตรเสริม ที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ทักษะการควบคุมตนเอง (Self – Control) ทักษะการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Worth) ทักษะการตัดสินใจ (Decision – Making) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem – Solving) ทักษะการปฏิเสธ (Refusal – Skills) เป็นการเตรียมข้อมูลเพื่อกำหนดกรอบของทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดที่ต้องการนำไปใช้ในการสร้างหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 การศึกษาจากเอกสารข้อมูลหลักการ บทความ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในขั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับนำไปใช้พัฒนาหลักสูตรเสริม ได้แก่ สภาพปัญหา ความต้องการของสังคม และทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ตลอดจนผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ สังเคราะห์แล้วสรุปเป็นกรอบแนวคิดของหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ชั้นที่ 2 การตอบแบบสำรวจและการสัมภาษณ์

ในขั้นนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล สืบหาความต้องการกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการ 1) การตอบแบบสำรวจ 2) การสัมภาษณ์

การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการตอบแบบสำรวจ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยตรงจากผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยกำหนดข้อคำถามไว้ล่วงหน้าทุกคนใช้เหมือนกัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยใช้ในการตอบแบบสำรวจและสัมภาษณ์ คือ โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กระบวนการในการสุ่มตัวอย่างผู้วิจัยดำเนินการ

1) ผู้วิจัยระบุกลุ่มประชากร (Defining Population) ที่จะนำมาใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในปีการศึกษา 2555 คือ ผู้บริหาร จำนวน 101 คน ครู จำนวน 5,844 คน และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 35,629 คน

2) สร้างระบุนกรอบกลุ่มตัวอย่าง (Specifying Sampling Frame) คือ ชื่อกลุ่มเขต ชื่อโรงเรียน ชื่อ นามสกุล อายุ ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ e-mail address ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง

3) กำหนดวิธีการสุ่มตัวอย่าง (Specifying Sampling Method) ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling)

4) กำหนดขนาดตัวอย่าง (Sampling and Data Collection) ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก

5) จัดเตรียมสิ่งสนับสนุนต่างๆเพื่อดำเนินการตามแผนการเก็บข้อมูลให้ได้ครบถ้วน (Implementing Sampling Plan) คือ เครื่องบันทึกเสียง ซองใส่แบบสอบถาม ยานพาหนะ เป็นต้น

6) เก็บรวบรวมข้อมูลจริงในภาคสนาม (Determining Sample Size) ผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเอง

7) ทบทวนวิธีการสุ่มตัวอย่างที่ใช้ (Reviewing Sampling Process) โดยศึกษาเอกสาร วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสุ่มตัวอย่างและปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา รายละเอียดเกี่ยวข้องกับจำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่างดังตาราง 7

ตาราง 7 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์

สถานภาพ	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
ผู้บริหารสถานศึกษา	101	86
ครู	5,844	360
นักเรียน	35,629	380
รวม	41,574	826

ประชากรในการตอบแบบสำรวจและสัมภาษณ์

ประชากรที่ใช้ในการตอบแบบสำรวจประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนจากโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 41,574 คน

ประชากรที่ใช้ในการสัมภาษณ์ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียน จำนวน 18 คน

กลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสำรวจและสัมภาษณ์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสำรวจและสัมภาษณ์ครั้งนี้ มีรายละเอียดการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ตอบแบบสำรวจเป็นกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970: 608) ที่ค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 95% ได้

ขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร จำนวน 86 คน ครู 360 คน นักเรียน 380 คน รวม 826 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) มีขั้นตอนในการสุ่ม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Cluster Sampling) โดยแบ่งเป็น 3 ชั้นภูมิเพื่อกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามขนาดของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก แล้วทำการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน

ตาราง 8 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสำรวจจำแนกตามขนาดโรงเรียน

สถานภาพ	ขนาดโรงเรียน		
	ใหญ่	กลาง	เล็ก
	กลุ่มตัวอย่าง (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
ผู้บริหาร	67	18	1
ครู	319	40	1
นักเรียน	328	50	2
รวม	714	108	4

จากตาราง 8 กลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 714 คน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 108 คน โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 4 คน

ขั้นตอนที่ 2 ในแต่ละโรงเรียนเลือกสุ่มตามระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามกลุ่มเขตซึ่งมีกลุ่มเขตทั้งหมด 6 กลุ่มเขต คือ กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครกลาง กลุ่มเขตกรุงเทพใต้

กลุ่มเขตกรุงเทพเหนือ กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก กลุ่มเขตกรุงธนเหนือ กลุ่มเขตกรุงธนใต้

การสุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เลือกจากประชากรที่เป็นผู้บริหาร โรงเรียน ครู และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 18 คน ผู้วิจัยเลือกตัวแทนจากกลุ่มเขตจาก 6 กลุ่มเขต ดังนี้

- 1) กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครกลาง ได้แก่ โรงเรียนวิสุทธิเขตดินแดง แบ่งเป็น ผู้บริหาร 1 คน ครูประจำชั้น 1 คน นักเรียน 1 คน รวม 3 คน
- 2) กลุ่มเขตกรุงเทพใต้ ได้แก่ โรงเรียนวัดปากบ่อ เขตประเวศ แบ่งเป็น ผู้บริหาร 1 คน ครูประจำชั้น 1 คน นักเรียน 1 คน รวม 3 คน
- 3) กลุ่มเขตกรุงเทพเหนือ ได้แก่ โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ เขตจตุจักร แบ่งเป็น ผู้บริหาร 1 คน ครูประจำชั้น 1 คน นักเรียน 1 คน รวม 3 คน

4) กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ได้แก่ โรงเรียนวัดลานบุญ เขตลาดกระบัง
แบ่งเป็นผู้บริหาร 1 คน ครูประจำชั้น 1 คน นักเรียน 1 คน รวม 3 คน

5) กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครเหนือ ได้แก่ โรงเรียนวัดยายร่ม เขตจอมทอง
แบ่งเป็นผู้บริหาร 1 คน ครูประจำชั้น 1 คน นักเรียน 1 คน รวม 3 คน

6) กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครใต้ ได้แก่ โรงเรียนวัดบางปะกอก
แบ่งเป็นผู้บริหาร 1 คน ครูประจำชั้น 1 คน นักเรียน 1 คน รวม 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนสังกัด
กรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1) แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ที่มีข้อความเกี่ยวกับสถานภาพ
โดยทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

2) แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ที่มีข้อความเกี่ยวกับสภาพปัญหาและ
ความต้องการป้องกันยาเสพติดและทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษา
ตอนต้น ใน 5 ด้าน คือ 1) การควบคุมตนเอง 2) การเห็นคุณค่าในตนเอง 3) การตัดสินใจ
4) การแก้ปัญหา และ 5) การปฏิเสธ

ในส่วนของข้อมูลที่ได้จากความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ และข้อมูลจาก
การตอบคำถามจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดย
เขียนเชิงบรรยาย

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อกับผู้ถูกสัมภาษณ์ หัวหน้าส่วนราชการที่ตอบ
แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานให้ทราบล่วงหน้า และผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และ
การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหา ยาเสพติด ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการ
สร้างหลักสูตรเสริมจากทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดให้สอดคล้องกับการพัฒนานักเรียน
มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้ประเด็นสำหรับการพัฒนา
หลักสูตรเสริม ซึ่งเป็นผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสำรวจและสัมภาษณ์มา
วิเคราะห์หาประเด็นในการจัดทำโครงร่างของหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน
ยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเสริม

เป็นการสร้างหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดให้สอดคล้องกับการพัฒนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อสร้างทักษะชีวิตในการป้องกันยาเสพติด แก่นักเรียนเพิ่มขึ้น เป็นผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้น และในตอนต้น 2 นี้แบ่งขั้นการ ดำเนินการเป็น 3 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างของหลักสูตรเสริม ขั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตรเสริม (การจัดกลุ่มสนทนา) ขั้นที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างของหลักสูตรเสริม เพื่อนำไปทดลองใช้ต่อไป รายละเอียดมี ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างของหลักสูตรเสริม

การสร้างโครงร่างของหลักสูตรเสริมเป็นการนำแนวคิด หลักการ สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นมากำหนดจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง หน่วยการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ซึ่งองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ประกอบด้วย 1) แนวคิด หลักการพื้นฐานที่ต้องการพัฒนานักเรียนให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) วิสัยทัศน์ 3) ปรัชญา 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม 5) เนื้อหาวิชา 6) การนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผล 7) ปัจจัยเสริมการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ 8) การวัดและประเมินผล วิธีการดำเนินการมี ดังนี้

1. แนวคิด หลักการพื้นฐานที่ต้องการพัฒนาหลักสูตรเสริม พิจารณาจาก

สภาพปัญหา ยาเสพติด ความต้องการจำเป็นหลักสูตรเสริมซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาใน ขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นขอบเขตของหลักการและเหตุผล และเป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตร เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม ซึ่งนักเรียนที่มีความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิต มีเจตคติ ในระดับสูงจะสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ ต้องถูกกดดันให้ใช้ยาเสพติด

2. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม โดยผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์

สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากตอนที่ 1 ได้แก่ สภาพปัญหา ยาเสพติด ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดที่ ต้องพัฒนาในนักเรียนที่บกพร่อง ค่านิยมและเจตคติเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นอย่างไร มีความ สอดคล้องกับผลสรุปจากการศึกษาเอกสารหรือไม่ อย่างไร แล้วนำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็น จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของหลักสูตรเสริม ดังนี้

เพื่อให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

มีความสามารถด้านความรู้ ด้านเจตคติ เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ใน 5 ด้าน คือ

- 1) การควบคุมตนเอง 2) การเห็นคุณค่าในตนเอง 3) การตัดสินใจ 4) การแก้ปัญหา 5) การปฏิเสธ

นอกจากนั้นผู้วิจัยเลือกประเด็นสำหรับกำหนดหลักการและจุดมุ่งหมายของ หลักสูตรเพื่อให้ได้หลักสูตรที่เหมาะสม โดยผู้วิจัยให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคลกับ ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน มาตรฐานที่กำหนดไว้ในหลักสูตรไม่สูงเกินไปแต่มีความท้าทาย

ความสามารถของนักเรียน หลักสูตรไม่ยึดติดกับหลักสูตรแกนกลางแต่ขึ้นอยู่กับบริบทของสถานศึกษา เน้นการพัฒนาความสามารถด้านทักษะชีวิตพร้อมกับสมรรถภาพด้านเจตคติ และรวบรวมประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายที่มีความหมายต่อนักเรียนสำหรับพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด และมีความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้และระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ผู้วิจัยคาดว่าเมื่อนักเรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นแล้วจะสามารถบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรเสริม

โครงสร้างของหลักสูตรเสริม มีเนื้อหาสาระที่มีความสอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในรายวิชาแนะแนว แบ่งออกเป็น 10 หน่วยการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อต่อยอดเนื้อหาเกี่ยวกับอันตรายจากการใช้บุหรี่ สุรา และยาเสพติดที่ผิดกฎหมายและความสำคัญของทักษะชีวิตที่จะนำมาใช้ในการป้องกันยาเสพติด โดยเน้นการคิดและการแสดงออก วิธีการเรียนรู้ และทักษะสำคัญที่สุด ผู้สอนสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะชีวิตที่สำคัญ 5 ทักษะ คือ 1) การควบคุมตนเอง (Self-Control) 2) การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Worth) 3) การตัดสินใจ (Decision Making) 4) การแก้ปัญหา (Problem – Solving) 5) การปฏิเสธ (Refusal Skills) ภาพรวมของกิจกรรมมีดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 รู้จักฉันรู้จักเธอ : ให้นักเรียนทำความรู้จักกับหลักสูตรเสริม การสร้างเครือข่าย ให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะยอมรับความเหมือนและความแตกต่างของคุณลักษณะ อัตลักษณ์แห่งตน ภาพลักษณ์ของตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเองกับคนอื่น ความจริงเกี่ยวกับยาเสพติด และสัญญาเกียรติยศ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ทำความรู้จักปีศาจร้าย : พิจารณาทบทวนความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับยาเสพติดและผลกระทบด้านต่าง ๆ จากการใช้และไม่ใช้ยาเสพติด และกรอบความคิด/หลักการใช้ชีวิตของตน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ฉันทักสมองของฉัน : แสดงให้นักเรียนเห็นว่าการใช้ยาเสพติดสามารถทำอันตรายแก่ร่างกายและสมองทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างไร แล้วสร้างการตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ค้นหาความจริง : มีโฆษณามากมายเกี่ยวกับสุรา บุหรี่ ที่วัยรุ่นเห็น วัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่เสพสุรา บุหรี่ ยาเสพติด เปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อที่ว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่เสพยาเสพติด ค้นคว้าหาความจริงผ่านกระบวนการการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 แผนภูมิแก้ปัญหา : กำหนดสถานการณ์จริงที่นักเรียนต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่ถูกกดดันให้ใช้ยาเสพติด นักเรียนเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 สร้างทางเลือก ทางรอด : นักเรียนนำทักษะชีวิต ได้แก่ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การปฏิเสธไปสร้างทางเลือกและจัดการกับสถานการณ์ที่ต้องเผชิญให้ใช้ ยาเสพติดจากสถานการณ์จำลอง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ฝึกฝน : ฝึกการใช้ทักษะชีวิตเพื่อใช้ในการปฏิเสธ ยาเสพติดได้อย่างเหมาะสม

หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 ร่วมด้วยช่วยกัน : นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญ จำแนกคุณค่า และความสัมพันธ์ของเพื่อน การสร้างเครือข่าย ตลอดจนร่วมกันค้นหาวิธีการจัดการแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อนในลักษณะต่างๆ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 9 ท่องไปในโลกกว้าง : การประยุกต์ใช้ทักษะที่นักเรียน ได้เรียนรู้มาใช้กับสถานการณ์ต่างๆ และการทัศนศึกษาออกสถานที่

หน่วยการเรียนรู้ที่ 10 สัญญาเกียรติยศ : กิจกรรมวันจบหลักสูตร ความภาคภูมิใจในความสำเร็จและการเห็นคุณค่าในตนเองและการรับรู้ความสำเร็จของนักเรียน

ใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอน 8 วัน วันละ 1 คาบ (ประมาณ 2 ชั่วโมง) จำนวน 16 ชั่วโมง และทัศนศึกษาออกสถานที่ 1 วัน 2 ชั่วโมง กิจกรรมวันจบหลักสูตร 2 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง โดยแต่ละหน่วยการเรียนรู้ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

1) สาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ เป็นคำอธิบายสาระสำคัญในแต่ละหน่วย
2) จุดประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ ตามจุดประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เมื่อสิ้นสุดหน่วยการเรียนรู้หนึ่งๆ

3) ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้สอน ดำเนินกิจกรรมต่างๆในกรอบเวลาที่กำหนดไว้

4) เนื้อหาสาระของหน่วยการเรียนรู้ เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน ยาเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งกำหนดไว้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ให้เพื่อให้เป็นไปตาม จุดประสงค์ที่กำหนดไว้

5) วิธีการดำเนินการ เป็นกระบวนการทำให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ซึ่งกำหนดไว้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระด้วยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ การบรรยาย การตั้งคำถาม แข่งขันตอบปัญหา เล่นเกมส์ บทบาทสมมติ สร้างสถานการณ์จำลอง อภิปรายรายบุคคลหรือกลุ่ม ฝึกปฏิบัติ

6) ขั้นตอนการดำเนินการเป็นการกำหนดลำดับการดำเนินการก่อนหลัง

7) สื่อการเรียนการสอน ได้แก่ คู่มือนักเรียน โสตทัศนอุปกรณ์ เครื่องเขียน วัสดุทัศน คอมพิวเตอร์

8) การประเมินผล เป็นการประเมินการเรียนการสอนของหน่วยการเรียนรู้จากการเข้าเรียนเกินร้อยละ 80 และแบบวัดพฤติกรรมระดับ 3 ขึ้นไป

4. กำหนดหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรเสริมผู้วิจัยกำหนดหน่วยการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่มุ่งให้นักเรียนมีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด โดยกำหนดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ยาเสพติด และความต้องการจำเป็น โดยมีกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ คือ การเรียนรู้แบบค้นพบและผสมผสานรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ การบรรยาย การตั้งคำถาม แข่งขันตอบปัญหา เล่นเกมส์ บทบาทสมมติ สร้างสถานการณ์จำลองอภิปรายรายบุคคลหรือกลุ่ม ฝึกปฏิบัติ

5. กำหนดการวัดและประเมินผลหลักสูตรเสริม เพื่อประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนอันเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน คือมีความรู้เกี่ยวกับทักษะที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถเผชิญสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต จากแบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังการทดลองโดยใช้แบบวัดที่ครอบคลุมประเด็นพฤติกรรมทางการศึกษาในด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัยของนักเรียน ดังนี้

5.1 การประเมินก่อนจัดการเรียนการสอน เป็นการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ด้านความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

5.2 การประเมินระหว่างจัดการเรียนการสอนเป็นการวัดและประเมินผล ด้านความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียน จากแบบทดสอบความรู้และแบบประเมินพฤติกรรม

5.3 การประเมินหลังจากการจัดการเรียนการสอนเป็นการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ด้านความรู้ แบบเดียวกันกับก่อนการจัดการเรียน

5.4 การวัดเจตคติ ผู้วิจัยวัดเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอน หลักสูตรเสริมฯเมื่อเสร็จสิ้นการเรียนการสอนแล้ว

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตรเสริม

เมื่อผู้วิจัยสร้างโครงร่างหลักสูตรเสริมเสร็จแล้ว จึงนำโครงร่างของหลักสูตรเสริม มาดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ จำนวน 8 คน ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) 1 คน ผู้จดบันทึก (Notetaker) 1 คน ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) 1 คน รวม 11 คน ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้องของหลักสูตร วิเคราะห์ข้อมูลโดยตีความในรูปของการวิเคราะห์เนื้อหา ก่อนนำหลักสูตรเสริมไปทดลองใช้ต่อไป

มีรายละเอียดของการตรวจสอบโครงสร้างของหลักสูตรเสริม ดังนี้

1. จุดประสงค์ของการประเมินเพื่อประเมินว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมี

ความเหมาะสมและความสอดคล้องกับนักเรียนและมีการพัฒนาขึ้นเพียงใดและประเมินว่า องค์ประกอบของหลักสูตรในแต่ละองค์ประกอบมีความเหมาะสม สอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตร เพียงใด พร้อมข้อเสนอแนะ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินเป็นแบบประเมินจำนวน 2 ฉบับ คือ

2.1 แบบสอบถามความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร เป็นข้อความให้

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสม 5 ระดับ ตั้งแต่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

2.2 แบบสอบถามความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตรกับ

การพัฒนาหลักสูตรเพียงใด เป็นแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความสอดคล้องของข้อคำถาม กับการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้นักเรียนมีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด โดยใช้ดัชนีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index : CVI) (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2548: 68; อ้างอิง จาก Waltz; & Bausell. 1986; Lynn. 1986) ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน 4 ระดับ คือ

ระดับ 1 เมื่อข้อคำถามนั้นไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม

ระดับ 2 เมื่อข้อคำถามนั้นเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมแต่ต้อง

ปรับปรุงอีกมาก

ระดับ 3 เมื่อข้อคำถามนั้นเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมแต่ต้อง

ปรับปรุงเล็กน้อย

ระดับ 4 เมื่อข้อคำถามนั้นเกี่ยวข้องชัดเจนกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม

หลังจากนั้นผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อ

คำถามกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนต้น

3. การกำหนดคุณสมบัติของผู้ประเมินโครงสร้างของหลักสูตรเสริม ได้แก่ ผู้มีความรู้

ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ด้านหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร ด้านการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา พฤติกรรมศาสตร์ งานวิจัยสาขาพัฒนาการเรียนการสอนและงานวิจัย สถาบัน ด้านการป้องกันและบำบัดรักษายาเสพติด ผู้บริหารโรงเรียนกรุงเทพมหานคร ด้านการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาความประพฤติในเด็กและเยาวชน จากกองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา พัฒนาเยาวชน พื้นฟูขวัญ กำลังใจ (Healing Trauma) จำนวน 11 ท่าน ดังนี้

3.1 รศ.ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์ กรรมการบริหารหลักสูตร สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหาร การศึกษา

3.2 อ.ดร.สมชาย เทพแสง หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหาร การศึกษา

3.3 ดร.ณัฐิกา ลิมเฉลิม ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเวฬุวนาราม สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

3.4 ดร.ศรัณยา แสงหิรัญ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีบริหารธุรกิจ สมุทรปราการ เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ผู้ประกอบการและ ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน

3.5 อ.ดร.มารุต พัฒนา อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย การวิจัยและพัฒนา หลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและ การพัฒนาหลักสูตร

3.6 อ.ดร.ราชันย์ บุญธิมา อาจารย์ประจำ สำนักทดสอบทางการศึกษา และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา พฤติกรรมศาสตร์ งานวิจัยสาขาพัฒนาการเรียนการสอนและงานวิจัย สถาบัน

3.7 นางกานดา ช่วยเมือง นักจิตวิทยาชำนาญการพิเศษ หัวหน้ากลุ่มฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สำนักงานป้องกันและบำบัดการติดยาเสพติด สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร เป็นผู้มีความรู้ เชี่ยวชาญด้านการป้องกันและบำบัดรักษาติดยาเสพติด (กว่า 25 ปี)

3.8 นายนิพนธ์ งามอักษร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเลา สำนักงานเขต บางขุนเทียน เป็นผู้บริหารโรงเรียนกรุงเทพมหานคร จากสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการ กรุงเทพมหานคร

3.9 พ.ต.ท.ดร.อภิรัฐ พุ่มกุมาร รองผู้กำกับการฝ่ายอำนวยการ กองบังคับการ ตำรวจนครบาล 9 ปฏิบัติราชการสำนักงาน พล.ต.ท.เฉลิมเกียรติ ศรีวรขาน ผู้ช่วย ผบ.ตร. (ปป.11) เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาความประพฤติในเด็กและเยาวชน จากกองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

3.10 นายเอกรัช คุ่มผิวดำ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบางปะกอก สำนักงานเขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการทำสื่อและ เทคโนโลยีการสอน และการจัดการเรียนการสอนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

3.11 อ.ดร.จิตรา ดุษฎีเมธา ประธานโครงการศูนย์ให้คำปรึกษาและพัฒนา ศักยภาพมนุษย์ อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นผู้มีความรู้ความ เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา พัฒนาเยาวชน ฟันฟูขวัญกำลังใจ (Healing Trauma)

4. การสร้างเครื่องมือ มีขั้นตอนการสร้างแบบสำรวจและแบบประเมินโครงร่าง หลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด 3 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 กำหนดคุณสมบัติผู้เชี่ยวชาญที่จะตรวจสอบเครื่องมือ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่

- 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร 3) ผู้เชี่ยวชาญได้การวัด ประเมินผลหลักสูตรและการสอน 4) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน
- 5) ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาของหลักสูตร

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบเครื่องมือมี ดังนี้

- 1) ผศ.ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ กรรมการบริหารหลักสูตร สาขาการบริหาร การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 2) อ.ดร.มารุต พัฒผล อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 3) พันตำรวจโท ดร. มีชัย สีเจริญ ผศ. (สบ๓) อาจารย์ประจำ กลุ่มงาน คณาจารย์ คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
- 4) นายเอกรัช คุ่มผิวดำ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบางปะกอก สำนักงานเขตราชบุรณะ กรุงเทพมหานคร
- 5) รอ.ดร.อภิสิทธิ์ ทรงบัณฑิตย์ กรรมการบริหารหลักสูตร สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผลการตรวจสอบเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญเครื่องมือมีค่าความเชื่อมั่น .60 – 1.00

4.2 กำหนดประเด็นที่จะประเมิน โดยศึกษารายละเอียดองค์ประกอบของ หลักสูตรเสริม และกำหนดข้อคำถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

4.3 นำแบบประเมินที่สร้างแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่าครอบคลุมข้อคำถาม หรือไม่และตรวจสอบความเหมาะสมทั้งประเด็นการประเมินลักษณะข้อคำถามและภาษาที่ใช้

4.4 นำผลการประเมินโครงร่างหลักสูตรเสริมที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขตาม ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนปรับปรุงให้เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการประสานงานการเก็บข้อมูลการประเมินโครงร่าง

หลักสูตรกับผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง แล้วนำแบบประเมินโครงร่างหลักสูตรเสริมไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 ท่าน ระดมความคิดและตอบโดยอิสระพร้อมข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยถอดเทปบทสนทนาและไม่ใส่ความคิดเห็นส่วนตัวถือเป็นข้อสรุปลงไป

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มจากการประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิโดยการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง มีดังนี้

5.2 ตั้งเกณฑ์การพิจารณาความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร ได้กำหนดน้ำหนักความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

มากที่สุด	ให้	คะแนน 5
มาก	ให้	คะแนน 4
ปานกลาง	ให้	คะแนน 3
น้อย	ให้	คะแนน 2
น้อยที่สุด	ให้	คะแนน 1

5.3 การแปลความหมายของความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร ผู้วิจัยกำหนดคะแนนไว้ดังนี้

เหมาะสมมากที่สุด	อยู่ในช่วงคะแนน 4.50 – 5.00
เหมาะสมมาก	อยู่ในช่วงคะแนน 3.50 – 4.49
เหมาะสมปานกลาง	อยู่ในช่วงคะแนน 2.50 – 3.49
เหมาะสมน้อย	อยู่ในช่วงคะแนน 1.50 – 2.49
เหมาะสมน้อยที่สุด	อยู่ในช่วงคะแนน 1.00 – 1.49

โดยกำหนดให้โครงร่างของหลักสูตรควรมีความเหมาะสมตั้งแต่คะแนน 3.50 ขึ้นไป

ขั้นที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างของหลักสูตรเสริม

หลังจากที่ผู้วิจัยนำโครงร่างหลักสูตรเสริมไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 11 ท่านประเมินแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลมาหาค่าความเหมาะสมและค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยยึดเกณฑ์ว่าข้อคำถามใดมีค่าความเหมาะสมตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และความสอดคล้องของข้อคำถามกับการพัฒนาหลักสูตรที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่าใช้ได้ ถ้าข้อใดมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ การปรับภาษาให้เหมาะสม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม

ขั้นตอนการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ผู้วิจัยนำหลักสูตรเสริมไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยการกำหนดจุดมุ่งหมายของการทดลอง แบบแผนการทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง วิธีดำเนินการทดลอง และการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อให้ได้หลักสูตรเสริมที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

ขั้นตอนนี้เป็นการนำหลักสูตรเสริมไปทดลองใช้ตามแบบแผนการทดลองแบบ Pretest – Posttest One Group Design กับกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากแผนการทดลองนี้ผลการวิจัยทำให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้ว ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) การทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อประเมินว่า (1) หลักสูตรเสริมที่นำไปทดลองใช้มีความเหมาะสมกับนักเรียนหรือไม่ เพียงใด (2) หลักสูตรเสริมสามารถพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ เจตคติ การปฏิบัติเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดเพิ่มขึ้นอย่างน้อยเพียงใด ทั้งก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรเสริม (3) ประเมินปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อการนำหลักสูตรเสริมไปทดลองใช้กับนักเรียนทั้งก่อนและหลัง

2) ผู้วิจัยตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดเพื่อให้มีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดเกิดขึ้นในกลุ่มเดียวกัน โดยทดลองในช่วงเวลาต่างกัน ตามแบบแผนการทดลองแบบ Pretest – Posttest One Group Design มีลักษณะดังนี้

	Pretest	Treatment	Posttest
กลุ่มทดลอง	T ₁	X	T ₂

ภาพประกอบ 13 รูปแบบการทดลองแบบ Pretest – Posttest One Group Design

T ₁ หมายถึง	ก่อนการทดลอง
X หมายถึง	การทดลองใช้หลักสูตร
T ₂ หมายถึง	หลังการทดลอง

2.1 การหาผลการพัฒนาความรู้ (Knowledge) ของนักเรียนโดยใช้แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ซึ่งมีข้อคำถาม 25 ข้อ เพื่อเปรียบเทียบความรู้และเจตคติของนักเรียนก่อนการเรียนกับเมื่อเสร็จสิ้นการเรียนการสอน

ภาพรวมของการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดคะแนนเต็ม 25 คะแนน
เกณฑ์แปลผลแบ่งเป็น 5 ช่วง ดังนี้

คะแนนระหว่าง 21.01 – 25.00 หมายถึง มีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
ในระดับมากที่สุด

คะแนนระหว่าง 15.01 – 20.00 หมายถึง มีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
ในระดับมาก

คะแนนระหว่าง 10.01 – 15.00 หมายถึง มีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
ในระดับปานกลาง

คะแนนระหว่าง 5.01 – 10.00 หมายถึง มีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดใน
ระดับน้อย

คะแนนระหว่าง 0 – 5.00 หมายถึง มีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
ในระดับน้อยที่สุด

จำแนกรายทักษะของการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด มี 5 ทักษะโดย
แต่ละทักษะให้คะแนนเต็ม 5 เกณฑ์การแปลผลแบ่งเป็น 5 ช่วง(บุญชม ศรีสะอาด. 2541: 100) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
4.51 – 5.00	มีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ในระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50	มีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ในระดับมาก
2.51 – 3.50	มีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ในระดับปานกลาง
1.51 – 2.50	มีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ในระดับน้อย
1.00 – 1.50	มีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ในระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์การวัดแบบวัดเจตคติ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์วัดเป็นมาตราส่วนประมาณค่า
5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ซึ่งมีข้อความทั้งทางบวกและทางลบ โดย
กำหนดเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

ถ้ามาตรวัดเจตคติมีข้อความทางบวก

มากที่สุด	ให้	คะแนน 5
มาก	ให้	คะแนน 4
ปานกลาง	ให้	คะแนน 3
น้อย	ให้	คะแนน 2
น้อยที่สุด	ให้	คะแนน 1

ถ้ามาตรวัดเจตคติมีข้อความทางลบ

มากที่สุด	ให้	คะแนน 1
มาก	ให้	คะแนน 2
ปานกลาง	ให้	คะแนน 3
น้อย	ให้	คะแนน 4
น้อยที่สุด	ให้	คะแนน 5

การแปลความหมายของระดับเจตคติ ผู้วิจัยกำหนดคะแนนไว้ดังนี้

มากที่สุด	อยู่ในช่วงคะแนน 4.50 – 5.00
มาก	อยู่ในช่วงคะแนน 3.50 – 4.49
ปานกลาง	อยู่ในช่วงคะแนน 2.50 – 3.49
น้อย	อยู่ในช่วงคะแนน 1.50 – 2.49
น้อยที่สุด	อยู่ในช่วงคะแนน 1.00 – 1.49

2.2 การหาประสิทธิภาพของหลักสูตร โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนด้านความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ได้แก่ วิธีการควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการปฏิเสธ โดยกำหนดเกณฑ์ไม่ต่ำกว่า 80/80 โดยใช้สูตร E_1/E_2 (อรพรรณ พรสีมา. 2530: 130 – 131) ซึ่ง E_1 หมายถึง ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้ทดสอบด้านความรู้ทั้ง 5 ทักษะ E_2 หมายถึง ประสิทธิภาพของผลลัพธ์

ประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน

$$E_1 = \frac{\bar{X}_1}{A_1} \times 100$$

เมื่อ	E_1	คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน
	\bar{X}_1	คือ คะแนนเฉลี่ยของชุดกิจกรรม
	A_1	คือ คะแนนเต็มของชุดกิจกรรม

ประสิทธิภาพของผลลัพธ์

$$E_2 = \frac{\bar{X}_2}{A_2} \times 100$$

เมื่อ	E_2	คือ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์
	\bar{X}_2	คือ คะแนนเฉลี่ยของแบบทดสอบหลังเรียน
	A_2	คือ คะแนนเต็มของแบบทดสอบหลังเรียน

กลุ่มทดลองที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 10 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน รวม 30 คน เป็นกลุ่มทดลองจากโรงเรียนวัดบางปะกอก สำนักงานเขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร

3) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองประกอบด้วย

3.1) หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

- คู่มือการสอน
- เอกสารประกอบการสอนสำหรับผู้สอน
- สื่อการสอน
- คู่มือสำหรับนักเรียน (สมุดบันทึกส่วนตัวสำหรับนักเรียน)

3.2) เครื่องที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินเป็นแบบทดสอบที่ครอบคลุมเนื้อหาทุกองค์ประกอบ แบบประเมินนี้ใช้ทั้ง Pretest และ Posttest ซึ่งเป็นการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรจากแบบทดสอบความรู้ว่านักเรียนมีความรู้ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด 5 ด้าน ได้แก่ วิธีการควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการปฏิเสธ แบบทดสอบความรู้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหาด้านความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดว่ามีความเกี่ยวข้องกันเพียงใดซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 11 ท่านมีความเห็นให้ปรับเพิ่มข้อคำถามเป็น 25 ข้อ และสลับข้อคำถามไม่ให้อัด

กลุ่มประเภทเดียวกัน และสัดส่วนของคำตอบที่ถูกต้องให้กระจายเท่ากัน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่เป็นแบบทดสอบวัดความรู้ แบบวัดเจตคติ แบบประเมินความพึงพอใจ แบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผ่านการนำไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรโรงเรียนพระยามนธสุวราชศรีพิจิตร ซึ่งไม่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 30 คน ครู จำนวน 30 คน นักเรียน จำนวน 30 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่ทดลองใช้ (try out) จำนวน 90 คน ผลการทดลองใช้ มีดังนี้

แบบทดสอบวัดความรู้ได้ผ่านตรวจสอบการใช้ภาษา การเฉลยคำตอบ การหาค่าอำนาจจำแนก จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 8 ท่าน แล้วผู้วิจัยนำแบบทดสอบไปทดลองใช้ แล้วหาคุณภาพของแบบวัดด้วยการหาค่าความเชื่อมั่นด้วยค่า $K R - 21$ เท่ากับ .97 ค่าอำนาจจำแนก (r) เท่ากับ .85 ค่าความยากง่าย (p) เท่ากับ .46 (ควรมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง .20 - .80 ส่วนค่าอำนาจจำแนกควรมีค่าตั้งแต่ .20 ขึ้นไป) (จักรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. 2548: 109) แล้วผู้วิจัยนำเครื่องมือไปใช้ในการดำเนินการทดลองในขั้นต่อไป

แบบสังเกตด้านเจตคติผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษามีความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach. 1970: 161) ได้ค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับเท่ากับ .65 ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินรายด้าน ได้แก่ ด้านความสนใจเท่ากับ .85 ด้านการตอบคำถามเท่ากับ .66 ด้านการแสดงความคิดเห็นเท่ากับ .63 และด้านการอภิปรายเท่ากับ .67

แบบประเมินความพึงพอใจมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .90 ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินรายด้าน ได้แก่ ด้านคุณลักษณะของวิทยากรเท่ากับ .65 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนเท่ากับ .87 ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้เท่ากับ .68

แบบสำรวจที่ผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญ นำไปทดลองใช้กับผู้บริหาร ครู และนักเรียนได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

แบบสำรวจสำหรับผู้บริหาร

ตอนที่ 2 แบบสำรวจสภาพปัญหาเสพติด มีค่าเท่ากับ .75

ตอนที่ 3 แบบสำรวจความต้องการหลักสูตรเสริมฯ มีค่าเท่ากับ .80

แบบสำรวจสำหรับครู

ตอนที่ 2 แบบสำรวจสภาพปัญหาเสพติด มีค่าเท่ากับ .60

ตอนที่ 3 แบบสำรวจความต้องการหลักสูตรเสริมฯ มีค่าเท่ากับ .88

ตอนที่ 4 แบบสำรวจทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดโดยรวม มีค่า

เท่ากับ .94 ส่วนค่าความเชื่อมั่นรายด้าน มีดังนี้ ด้านการควบคุมตนเองเท่ากับ .87 ด้านการเห็นคุณค่าในตนเองเท่ากับ .85 ด้านการตัดสินใจเท่ากับ .89 ด้านการแก้ปัญหาเท่ากับ .92 ด้านการปฏิเสธเท่ากับ .90

แบบสำรวจสำหรับนักเรียน

ตอนที่ 2 แบบสำรวจสภาพปัญหาเสพติด มีค่าเท่ากับ .78

ตอนที่ 3 แบบสำรวจความต้องการหลักสูตรเสริมฯ มีค่าเท่ากับ .86

ตอนที่ 4 แบบสำรวจทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดโดยรวม มีค่าเท่ากับ .93 ส่วนค่าความเชื่อมั่นรายด้าน มีดังนี้ ด้านการควบคุมตนเองเท่ากับ .70 ด้านการเห็นคุณค่าในตนเองเท่ากับ .85 ด้านการตัดสินใจเท่ากับ .83 ด้านการแก้ปัญหาเท่ากับ .84 ด้านการปฏิเสธเท่ากับ .67

แบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญ นำไปทดลองใช้กับ ผู้บริหาร 3 คน ครู 3 คน นักเรียน 3 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่ทดลองใช้แบบสัมภาษณ์ จำนวน 9 คน

4) วิธีดำเนินการทดลอง การดำเนินการทดลองมีขั้นตอน ดังนี้

4.1) การเตรียมการ โดยผู้วิจัยติดต่อประสานงานกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลอง ได้แก่ โรงเรียนวัดบางปะกอก สำนักงานเขตราชวัตรบูรณะ กรุงเทพมหานคร แล้วกำหนดนัดวัน เวลา สถานที่ จัดเตรียมเอกสารประกอบหลักสูตร และวัสดุ อุปกรณ์

4.2) การดำเนินการทดลอง เป็นการนำหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้ โดยมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้านความรู้ เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการควบคุมตนเอง ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านการตัดสินใจ ด้านการแก้ปัญหา และด้านการปฏิเสธ ก่อนการทดลอง กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลอง ผู้วิจัยกำหนดให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ก่อนจัดการเรียนการสอน (Pretest)

4.3) วิธีดำเนินการจัดการเรียนการสอน

การดำเนินการตามกิจกรรมของหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้รูปการเรียนรู้แบบค้นพบ ผสมผสานรูปแบบการเรียนรู้อื่นๆที่ผู้วิจัยศึกษา แล้วดำเนินการจัดกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

4.4) การประเมินหลังการทดลอง ประเมินความก้าวหน้าของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในด้านความรู้ วัดเจตคติ และประเมินความพึงพอใจ

5) ระยะเวลาในการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนการสอนแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดบางปะกอก ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 30 คน จำนวน 8 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง และทัศนศึกษานอกสถานที่ 2 ชั่วโมง กิจกรรมวันจบหลักสูตร 2 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง ณ โรงเรียนวัดบางปะกอก สำนักงานเขตราชวัตรบูรณะ กรุงเทพมหานคร

6) การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

6.1) นำข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านความรู้ต่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มาคำนวณ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย

6.2) การวัดด้านเจตคติของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรเสริมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยสถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6.3) การประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรเสริมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยสถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นที่ 2 การประเมินการใช้หลักสูตรเสริม

ผู้วิจัยมีเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินการใช้หลักสูตรเสริม ดังนี้

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิต ป้องกันยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและพิจารณาผลต่างของค่าเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ ด้านความรู้ โดยเปรียบเทียบผลคะแนนค่าเฉลี่ยหลังการทดลองต้องสูงกว่าก่อนการทดลอง และการหาประสิทธิภาพของหลักสูตรโดยใช้สูตร E_1/E_2 ของอรพรรณ พรสีมา ใช้เกณฑ์ 80/80 (2530: 130 – 131) และวัดเจตคติของนักเรียน และประเมินความพึงพอใจเมื่อเสร็จสิ้นการเรียนการสอน

ขั้นที่ 3 การประเมินความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรเสริม ซึ่งความสำเร็จของสถานศึกษา (Effective School) มีความสัมพันธ์และให้ความสำคัญกับงานทางด้านวิชาการของผู้บริหาร โดยพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานถือเอาระดับความพึงพอใจของผู้ร่วมงานหรือบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องมือวัด ซึ่งเบอร์นาร์ด (Barnard) เรียกว่า ประสิทธิภาพ (Efficiency) ผู้วิจัยจึงประเมินความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรเสริมจากการวัดระดับความคิดเห็นของนักเรียน ด้านคุณลักษณะของครูผู้นำหลักสูตรไปทดลองใช้ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ แล้วเก็บข้อมูลโดยใช้แบบประเมินที่เป็นแบบสอบถามและสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรเสริม

เป็นการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมภายหลังจากที่ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้ว โดยกำหนดเกณฑ์การประเมิน คือ 1) การผ่านจุดประสงค์ 2) การผ่านหน่วยทดสอบระหว่างเรียน 3) การเปรียบเทียบผลก่อนเรียนและหลังเรียน

ผู้วิจัยนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมเพื่อให้ได้หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดฉบับสมบูรณ์ โดยพิจารณาจากข้อมูลต่อไปนี้

1. การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมหลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้วมีข้อดี ข้อควรปรับปรุงอะไรบ้าง

2. เมื่อผู้วิจัยแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรเสริมแล้ว ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ มาปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดที่เกี่ยวข้องในส่วนต่างๆ เช่น เนื้อหาของหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน ระยะเวลาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ฯลฯ มาแก้ไขปรับปรุง

3. นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินความพึงพอใจจากนักเรียน และสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ครู ต่อการนำหลักสูตรไปใช้ รวมทั้งความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะมาประกอบการพิจารณาเพื่อแก้ไข ปรับปรุงหลักสูตรเสริมในด้านต่างๆ ที่ควรปรับปรุง เพื่อให้เป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์ต่อไป

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย และการพัฒนาหลักสูตรเสริม เพื่อตอบคำถามการวิจัย ผู้วิจัยจะได้นำเสนอ ดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยเป็นการหาค่าสรุปของข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ต้องการสรุปค่าของตัวแปรต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่าง สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น ประเด็นในการสร้างหลักสูตรเสริม และความพึงพอใจต่อการนำหลักสูตรเสริมไปใช้

n แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย

S.D. แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

f แทน ความถี่

การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม

T_1 แทน ก่อนการทดลอง

X แทน การทดลองใช้หลักสูตร

T_2 แทน หลังการทดลอง

E_1 แทน ประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน

\bar{X}_1 แทน คะแนนเฉลี่ยของชุดกิจกรรม

A_1 แทน คะแนนเต็มของชุดกิจกรรม

E_2 แทน ประสิทธิภาพของผลลัพธ์

\bar{X}_2 แทน คะแนนเฉลี่ยแบบทดสอบหลังเรียน

A_2 แทน คะแนนเต็มของแบบทดสอบหลังเรียน

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยนำเสนอโดยเรียงลำดับเป็น 4 ตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม

ขั้นตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสร้างหลักสูตรเสริม

ขั้นตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม

ขั้นตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินหลักสูตรเสริมและปรับปรุงหลักสูตรเสริม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ในตอนที่ 1 มี 3 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลหลักการแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม ชั้นที่ 2 การตอบแบบสำรวจและการสัมภาษณ์ ชั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหา ความต้องการและประเด็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม

การสำรวจข้อมูลผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษาผู้วิจัยส่งแบบสำรวจไป 86 ชุด ได้รับคืน 76 ชุด ไม่สมบูรณ์ 5 ชุด มีแบบสำรวจที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวน 71 ชุด คิดเห็นร้อยละ 82.56

ครู ผู้วิจัยส่งแบบสำรวจไป 360 ชุด ได้รับคืน 310 ชุด ไม่สมบูรณ์ 8 ชุด มีแบบสำรวจที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวน 302 ชุด คิดเห็นร้อยละ 83.89

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยส่งแบบสำรวจไป 380 ชุด ได้รับคืน 357 ชุด ไม่สมบูรณ์ 34 ชุด มีแบบสำรวจที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวน 323 ชุด คิดเห็นร้อยละ 85

จากการสำรวจข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อสรุปเป็นประเด็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา ยาเสพติด และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตามประเด็นคำถามที่ได้กำหนดไว้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารจำนวน 6 คน ครู จำนวน 6 คน นักเรียน จำนวน 6 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสำรวจแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสำรวจข้อมูลส่วนตัว ตอนที่ 2 แบบสำรวจสภาพปัญหาสุขภาพเสพติด ตอนที่ 3 แบบสำรวจตามต้องการหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ตอนที่ 4 แบบสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละตอนมี ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสำรวจข้อมูลส่วนตัว ความความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักเรียน

ตาราง 9 จำนวน ร้อยละข้อมูลส่วนตัวของผู้บริหารสถานศึกษา

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ผู้บริหารสถานศึกษา		
ตำแหน่ง		
ผู้อำนวยการสถานศึกษา	28	39.40
รองผู้อำนวยการสถานศึกษา	43	60.60
รวม	71	100.00
วุฒิการศึกษา		
ปริญญาโท	64	90.10
ปริญญาเอก	7	9.90
รวม	71	100.00
ประสบการณ์การทำงาน		
ต่ำกว่า 20 ปี	33	46.50
20 ปีขึ้นไป	38	53.50
รวม	71	100.00
ขนาดโรงเรียน		
ขนาดเล็ก	1	1.40
ขนาดกลาง	10	14.10
ขนาดใหญ่	60	84.50
รวม	71	100.00

จากตาราง 9 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสำรวจซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา มีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา ร้อยละ 39.40 มีตำแหน่งเป็นรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ร้อยละ 60.60 วุฒิการศึกษาปริญญาโท ร้อยละ 90.10 วุฒิการศึกษาปริญญาเอก ร้อยละ 9.90 ประสบการณ์การทำงาน

ต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 14.10 20 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 53.50 ขนาดโรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ร้อยละ 1.40 เป็นโรงเรียนขนาดกลาง ร้อยละ 46.50 เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ร้อยละ 84.50

ตาราง 10 จำนวน ร้อยละข้อมูลส่วนตัวของครู

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ครู		
ตำแหน่ง		
ครูผู้ช่วย	47	15.60
ครู	255	84.40
รวม	302	100.00
วุฒิการศึกษา		
ปริญญาตรี	209	69.20
ปริญญาโท	90	29.80
ปริญญาเอก	3	1.00
รวม	302	100.00
ประสบการณ์การทำงาน		
ต่ำกว่า 20 ปี	203	67.20
20 ปี ขึ้นไป	99	32.80
รวม	302	100.00
ขนาดโรงเรียน		
ขนาดเล็ก	2	0.70
ขนาดกลาง	20	6.60
ขนาดใหญ่	280	92.70
รวม	302	100.00

จากตาราง 10 แสดงว่าผู้ตอบแบบสำรวจที่เป็นครู มีตำแหน่ง ครูผู้ช่วย ร้อยละ 15.60 เป็นครู ร้อยละ 84.40 มีวุฒิการศึกษา ปริญญาตรี ร้อยละ 69.20 ปริญญาโท ร้อยละ 29.80 ปริญญาเอก ร้อยละ 1.00 ประสบการณ์การทำงาน ต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 67.20 20 ปีขึ้นไป ร้อยละ 32.80 ขนาดของโรงเรียน ขนาดเล็ก ร้อยละ .70 โรงเรียนขนาดกลาง ร้อยละ 6.60 โรงเรียนขนาดใหญ่ ร้อยละ 92.70

ตาราง 11 จำนวน ร้อยละข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
นักเรียน		
เพศ		
ชาย	204	63.16
หญิง	119	36.84
รวม	323	100.00
ระดับชั้นปีที่ศึกษา		
มัธยมศึกษาปีที่ 1	82	25.39
มัธยมศึกษาปีที่ 2	116	35.91
มัธยมศึกษาปีที่ 3	125	38.70
รวม	323	100.00
สถานภาพสมรสของบิดา มารดา		
อยู่ด้วยกัน	190	58.82
แยกกันอยู่	92	28.48
หย่าร้าง	34	10.53
หม้าย	7	2.17
รวม	323	100.00
อาชีพของผู้ปกครอง		
รับราชการ	37	11.45
ค้าขาย	91	28.17
เกษตรกรรม	33	10.22
รับจ้าง	157	48.61
อื่นๆ	5	1.55
รวม	323	100.00

จากตาราง 11 แสดงว่าผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 63.16 ระดับชั้นปีที่ศึกษาส่วนใหญ่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ร้อยละ 38.70 สถานภาพสมรสของบิดา มารดาส่วนใหญ่อยู่ด้วยกันร้อยละ 58.82 อาชีพของผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 48.61

ตอนที่ 2 แบบสำรวจสภาพปัญหาเสพติดตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน

การสำรวจสภาพปัญหาเสพติดตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน ได้ผลดังนี้

สภาพปัญหาเสพติดตามความคิดเห็นของผู้บริหาร พบว่ามีนักเรียนเสพยาเสพติดประเภทบุหรี่ยามากที่สุด ร้อยละ 33.80 และสุรา ร้อยละ 26.80 ตามลำดับ พื้นที่รอบๆโรงเรียนมีการเสพยาเสพติด ร้อยละ 32.40 พื้นที่รอบๆ โรงเรียนมีการจำหน่ายยาเสพติด ร้อยละ 29.60 มีสถานบันเทิง ร้อยละ 23.90 เคยมีผู้ปกครองมาปรึกษาเรื่องลูกสูบบุหรี่ ดื่มสุรา หรือเสพยาเสพติด ร้อยละ 35.20

สภาพปัญหาเสพติดตามความคิดเห็นของครู พบว่ามีนักเรียนเสพบุหรี่ย ร้อยละ 32.50 ดื่มสุรา ร้อยละ 29.10 สารระเหย ร้อยละ 4.00 ยาบ้า ร้อยละ 6.60 พื้นที่รอบๆโรงเรียนมีการเสพติดยาเสพติด ร้อยละ 36.90 พื้นที่รอบๆโรงเรียนมีการจำหน่ายยาเสพติด ร้อยละ 24.50 มีสถานบันเทิงใกล้โรงเรียน ร้อยละ 22.20 เคยมีผู้ปกครองมาปรึกษาเรื่องลูกสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพยาเสพติด ร้อยละ 43.00 มีร้านขายสุรา บุหรี่รอบๆโรงเรียน ร้อยละ 69.90

สภาพปัญหาเสพติดตามความคิดเห็นของนักเรียน พบว่ามีนักเรียนสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพสารระเหย ยาบ้า คิดเป็นร้อยละ 29.40, 31.30, 1.90 และ 7.40 ตามลำดับ พื้นที่รอบๆโรงเรียนมีการเสพติดยาเสพติด ร้อยละ 34.10 พื้นที่รอบๆโรงเรียนมีการจำหน่ายยาเสพติด ร้อยละ 27.90 มีสถานบันเทิงใกล้โรงเรียน ร้อยละ 23.50 ถ้ามีคนชวนให้นักเรียนสูบบุหรี่ ดื่มสุรา สารระเหย ยาบ้า จะทำตามร้อยละ 13 มีเพื่อนที่สูบบุหรี่ ร้อยละ 59.80 เคยไปซื้อบุหรี่ให้เพื่อน/ผู้ปกครอง ร้อยละ 54.80 พ่อแม่สูบบุหรี่หรือดื่มสุรา ร้อยละ 67.50 นักเรียนคิดว่าการสูบบุหรี่หรือดื่มสุราเป็นเรื่องธรรมดาใดๆ ก็สูบกิน ร้อยละ 28.80 นักเรียนรับรู้ว่ามียาเสพติดแปลกใหม่เกิดขึ้น ร้อยละ 50.20 นักเรียนเคยเห็นครูสูบบุหรี่หรือดื่มสุราในโรงเรียน ร้อยละ 22 เมื่อต้องเผชิญกับปัญหานักเรียนไม่รู้วิธีจัดการกับปัญหา ร้อยละ 33.70 อยากลองสูบบุหรี่ ดื่มสุรา ร้อยละ 23.50 กลุ่มเพื่อนมีความสำคัญกับนักเรียนมากกว่าครอบครัว ร้อยละ 40.20 โฆษณาหรือข่าวสารทางสื่อต่างๆ ทำให้นักเรียนอยากลองสูบบุหรี่ ดื่มสุรา ยาเสพติด ร้อยละ 25.10 เคยมีนักเรียนรุ่นพี่ชวนนักเรียน สูบบุหรี่ ดื่มสุรา ดมสารระเหย สูบกัญชา เสพยาบ้า เสพยาเสพติดชนิดแปลกๆ คิดเป็นร้อยละ 30, 29.40, 5.30, 3.70, 9 และ 10 ตามลำดับ นักเรียนทนไม่ได้ที่ ไม่ได้เข้ากลุ่มเพื่อนแม้ว่าเพื่อนจะเสนอให้นักเรียนใช้ยาเสพติด นักเรียนก็ยอมเสพ ร้อยละ 18.90

ตอนที่ 3 แบบสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน

ตาราง 12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประเด็นความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร
เสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียน
สังกัดกรุงเทพมหานครตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา

ประเด็นความต้องการจำเป็น	ระดับความต้องการจำเป็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. การสอนเรื่องยาเสพติดเป็นสิ่งจำเป็น	5.00	.00	มากที่สุด
2. ควรมีหลักสูตรที่สามารถพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ให้กับนักเรียน	4.77	.42	มากที่สุด
3. การจัดการเรียนสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดควรจัดเป็น วิชาเฉพาะ	4.49	.56	มากที่สุด
4. ต้องการให้วิทยากรภายนอกมาให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดใน โรงเรียน เช่น ตำรวจ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	4.85	.47	มากที่สุด
5. นักเรียนควรได้รับการฝึกการควบคุมตนเอง	4.85	.44	มากที่สุด
6. การทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งจำเป็น	4.87	.34	มากที่สุด
7. นักเรียนควรเรียนรู้วิธีการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ	4.77	.42	มากที่สุด
8. นักเรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะการแก้ปัญหา	4.93	.26	มากที่สุด
9. การปฏิบัติการชักชวนให้ทดลองเสพยาเสพติดเป็น ทักษะจำเป็นสำหรับป้องกันยาเสพติด	4.96	.20	มากที่สุด
10. ปัญหายาเสพติดในนักเรียนสามารถป้องกันได้ โดยการสร้างเสริม ทักษะชีวิตให้กับนักเรียน	4.77	.45	มากที่สุด
11. โรงเรียนควรสนับสนุนให้มีพัฒนาการด้านอารมณ์และความนึกคิด ด้วยการจัดกิจกรรมให้เกิดสำนึกในคุณค่าของตนเอง	4.75	.47	มากที่สุด
รวม	4.82	.23	มากที่สุด

จากตาราง 12 พบว่าผู้บริหารมีความคิดเห็นว่ามีความต้องการจำเป็นมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ใน
ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่าทุกข้อมีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับ
จากมากไปหาน้อยสามลำดับ ดังนี้ การสอนเรื่องยาเสพติดเป็นเรื่องจำเป็น ($\bar{X} = 5.00$) รองลงมา คือ
การปฏิบัติการชักชวนให้ทดลองเสพยาเสพติดเป็นทักษะจำเป็นสำหรับป้องกันยาเสพติด ($\bar{X} = 4.96$)
และนักเรียนควรฝึกฝนทักษะการแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.93$) ตามลำดับ

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประเด็นความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร
เสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียน
สังกัดกรุงเทพมหานครตามความคิดเห็นของครู

ประเด็นความต้องการจำเป็น	ระดับความต้องการจำเป็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. การสอนเรื่องยาเสพติดเป็นสิ่งจำเป็น	4.70	.60	มากที่สุด
2. ควรมีหลักสูตรที่สามารถพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดให้กับนักเรียน	4.64	.56	มากที่สุด
3. การจัดการเรียนสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดควรจัดเป็นวิชาเฉพาะ	4.40	.70	มาก
4. ต้องการให้วิทยากรภายนอกมาให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดในโรงเรียน เช่น ตำรวจ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น	4.49	.68	มาก
5. นักเรียนควรได้รับการฝึกการควบคุมตนเอง	4.57	.62	มากที่สุด
6. การทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งจำเป็น	4.65	.54	มากที่สุด
7. นักเรียนควรเรียนรู้วิธีการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ	4.70	.53	มากที่สุด
8. นักเรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะการแก้ปัญหา	4.68	.52	มากที่สุด
9. การปฏิเสธการชักชวนให้ทดลองเสพยาเสพติดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับป้องกันยาเสพติด	4.62	.68	มากที่สุด
10. ปัญหายาเสพติดสามารถป้องกันได้โดยการสร้างเสริมทักษะชีวิตให้กับนักเรียน	4.60	.62	มากที่สุด
รวม	4.60	.42	มากที่สุด

จากตาราง 13 พบว่าครูมีความคิดเห็นว่ามีความต้องการจำเป็นค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงจากมากไปหาน้อยสามลำดับ ดังนี้ การสอนเรื่องยาเสพติดเป็นสิ่งจำเป็น ($\bar{X} = 4.70$) รองลงมาคือ นักเรียนควรเรียนรู้วิธีการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.70$) และนักเรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะการแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.68$) ตามลำดับ

ตาราง 14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประเด็นความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร
เสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียน
สังกัดกรุงเทพมหานครตามความคิดเห็นของนักเรียน

ประเด็นความต้องการจำเป็น	ระดับความต้องการจำเป็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. การสอนเรื่องยาเสพติดเป็นสิ่งจำเป็น	4.44	.80	มาก
2. ควรมีหลักสูตรที่สามารถพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดให้กับนักเรียน	4.40	.83	มาก
3. การจัดการเรียนสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดควรจัดเป็นวิชาเฉพาะ	4.27	1.05	มาก
4. ต้องการให้วิทยากรภายนอกมาให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดในโรงเรียน เช่น ตำรวจ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น	4.11	.916	มาก
5. นักเรียนควรได้รับการฝึกการควบคุมตนเอง	4.43	.77	มาก
6. การทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งจำเป็น	4.53	.73	มากที่สุด
7. นักเรียนควรเรียนรู้วิธีการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ	4.48	.77	มาก
8. นักเรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะการแก้ปัญหา	4.48	.70	มาก
9. การปฏิเสธการชักชวนให้ทดลองเสพยาเสพติดเป็นทักษะจำเป็นสำหรับป้องกันยาเสพติด	4.15	.81	มาก
10. ปัญหายาเสพติดสามารถป้องกันได้โดยการสร้างเสริมทักษะชีวิตให้กับนักเรียน	4.49	.77	มาก
รวม	4.38	.54	มาก

จากตาราง 14 พบว่ามีความต้องการจำเป็นมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ยกเว้นการทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งจำเป็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$)

ตอนที่ 4 แบบสำรวจทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของครู และนักเรียน

ตาราง 15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดของนักเรียนตาม
ความคิดเห็นของครูโดยรวม

ทักษะชีวิต	ระดับทักษะชีวิต		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. การควบคุมตนเอง	3.31	.83	ปานกลาง
2. การเห็นคุณค่าในตนเอง	3.53	.70	มาก
3. การตัดสินใจ	4.27	.79	มาก
4. การแก้ปัญหา	4.24	.69	มาก
5. การปฏิเสธ	4.32	.75	มาก
รวม	3.93	.56	มาก

จากตาราง 15 พบว่าครูมีความคิดเห็นว่าคุณครูมีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการควบคุมตนเองที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยสามลำดับ ดังนี้ การปฏิเสธ ($\bar{X} = 4.32$) รองลงมาคือ การตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.27$) และการแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.24$) ตามลำดับ

ตาราง 16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดของนักเรียน
ตามความคิดเห็นของนักเรียน โดยรวมและรายด้าน

ทักษะชีวิต	ระดับทักษะชีวิต		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. การควบคุมตนเอง	3.32	.52	ปานกลาง
2. การเห็นคุณค่าในตนเอง	3.62	.62	มาก
3. การตัดสินใจ	3.62	.66	มาก
4. การแก้ปัญหา	3.44	.63	ปานกลาง
5. การปฏิเสธ	3.47	.54	ปานกลาง
รวม	3.49	.48	ปานกลาง

จากตาราง 16 พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นว่ ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด โดยรวมของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่าส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ($\bar{X} = 3.62$) และด้านการตัดสินใจ ($\bar{X} = 3.62$) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ส่วนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่ ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของสังคมในการแก้ไขปัญหาเสพติด ร้อยละ 52.1 และมีความคิดเห็นว่หลักสูตรที่มีดีอยู่แล้ว ร้อยละ 47.9 รายละเอียดมี ดังนี้

ความคิดเห็นของผู้บริหาร

1. ควรมีการปราบปรามผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดอย่างจริงจัง มีการลงโทษขั้นเด็ดขาด
2. ควรมีหลักสูตรเกี่ยวกับยาเสพติดเฉพาะ โดยความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับยาเสพติด
3. ควรแก้ปัญหาแบบบูรณาการ สร้างความศรัทธาในการประกอบอาชีพสุจริต และยกระดับคุณภาพชีวิตในชุมชน
4. สร้างความตระหนักในเรื่องความรู้ ความเข้าใจ ในการป้องกันยาเสพติด
5. จัดสภาพแวดล้อมในครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของนักเรียน
6. การป้องกันปัญหาเสพติด เป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายในสังคม
7. สภาพแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของที่มาของปัญหาเสพติด หากจะป้องกันจะต้องร่วมกันสร้างภูมิคุ้มกันในตัวนักเรียนให้ยั่งยืน
8. จัดวิทยากรภายนอก เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ ให้ความรู้ในการป้องกันยาเสพติด
9. ควรมีกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ ในการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ค้า ผู้เสพ ผู้ขาย
10. ควรมีเจ้าหน้าที่ตำรวจมาประจำตามสถานศึกษา
11. ควรจัดให้มีการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดอย่างจริงจัง
12. ควรจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรม การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด
13. การมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้ปกครอง ให้ตระหนักถึงปัญหาเสพติด และเสริมสร้างค่านิยมการเห็นคุณค่าในตนเองให้เกิดขึ้นกับนักเรียน

14. สร้างโรงเรียนหรือชุมชนต้นแบบปลอดยาเสพติด

ความคิดเห็นของครู

1. สภาพชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ห่างไกลเมือง จึงไม่ค่อยมีวิทยากรหรือหน่วยงานภายนอกมาให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดกับนักเรียน
2. ควรแทรกเนื้อหา เกี่ยวกับยาเสพติดและเรื่องอื่นๆ เกี่ยวกับทักษะการปฏิเสธ
3. การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดให้แก่นักเรียน ควรทำอย่างต่อเนื่องและมีการติดตามประเมินผล
4. การแก้ปัญหายาเสพติดในปัจจุบัน เป็นการแก้ปัญหาอย่างไม่จริงจังและไม่ต่อเนื่อง ผลที่เกิดจึงไม่ค่อยชัดเจน ทำให้ยังมีเยาวชนเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้อยู่มาก แทบจะไม่รู้สึกละอายว่าปัญหาเสพติดในเยาวชนแก้ไขได้ถูกทางแล้วหรือยัง
5. การให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการป้องกัน จะเป็นการแก้ปัญหาอย่างครบวงจร เพราะผู้ปกครองมีส่วนรับรู้ในการจะร่วมมือป้องกันและแก้ปัญหาดังกล่าว
6. การสอนทักษะชีวิตจะช่วยให้นักเรียนสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปลอดภัย และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเองได้
7. การแก้ไขปัญหายาเสพติดควรจะแก้ปัญหาจากระดับบนสู่ล่าง และแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา
8. การแก้ปัญหายาเสพติดควรแก้ไขอย่างต่อเนื่อง เพราะปัญหายาเสพติดเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
9. ควรมีวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ในการป้องกันยาเสพติด ร่วมป้องกัน ร่วมติดตามผล และแก้ปัญหอย่างต่อเนื่อง
10. ยาเสพติด ประเภท บุหรี่ ยังมีขายใกล้สถานศึกษา เครื่องดื่ม สุรา ยังมีการสนับสนุนผ่านทางรายการโทรทัศน์ และป้ายโฆษณาตามสถานที่ต่างๆ
11. วัยรุ่นมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง ไม่เชื่อฟังคำสอนของผู้ใหญ่ จึงเกิดปัญหาอื่นๆตามมา เช่น การตัดสินใจในทางที่ไม่เหมาะสม การใช้อารมณ์รุนแรง
12. ในความเป็นจริงเด็กเจอยาเสพติดอยู่ตลอดเวลา พ่อ แม่ ผู้ปกครองบางคนค้ายาเสพติด ติดคุก เป็นเรื่องยากที่จะสอนให้นักเรียนห่างไกลจากยาเสพติดได้ ซึ่งครูสามารถทำได้ดีที่สุจริตคือ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก

13. การลงพื้นที่สำรวจสภาพจริง จะทำให้พบปัญหาและได้สร้างแนวทางที่จะป้องกันอย่างตรงจุด
14. ควรเสริมสร้างทักษะด้านต่างๆ รวมทั้งจัดกิจกรรมที่จะช่วยให้นักเรียนห่างไกลยาเสพติด ร่วมกับชุมชน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้ร่วมดำเนินการป้องกันและแก้ปัญหา ยาเสพติดในชุมชน
15. วัยรุ่นส่วนใหญ่เมื่อมีปัญหา มักปรึกษาเพื่อนมากกว่า ครูหรือพ่อแม่ ผู้ปกครอง การเสริมสร้างทักษะชีวิต ควรมุ่งเน้นไปที่ครอบครัว ดังนั้น การสร้างหลักสูตร ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน
16. ควรมีเจ้าหน้าที่ตำรวจมาสอดส่องดูแลในสถานศึกษา เพื่อเป็นการป้องปรามปัญหา
17. ควรจัดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมาเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด
18. โรงเรียนควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง
19. หน่วยงานรัฐควรมีมาตรฐานในด้านการปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจัง
20. โรงเรียนอยู่ในชุมชนที่มีความเสี่ยงต่อการติดสิ่งเสพติด การแก้ปัญหาจะต้องร่วมมือกับชุมชนด้วย
21. ควรมีการประเมินผล และติดตามผลการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งแจ้งผลการดำเนินงานให้ผู้ปกครองทราบ เนื่องจากปัญหาส่วนใหญ่เริ่มต้นจากครอบครัว
22. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดกิจกรรมเชิงรุกในสถานศึกษา และเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน
23. ควรนำนักเรียนไปทัศนศึกษาในแหล่งเรียนรู้สภาพจริงเพื่อสร้างความตระหนัก เช่น พาไปดูสภาพร่างกายของผู้เสพยาเสพติดในโรงพยาบาล และดูสภาพผู้ค้าที่ต้องจำคุกในเรือนจำ
24. การยับยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด ต้องสกัดกั้นในระดับครอบครัว มีข้อเสนอแนะว่าอย่างไรจะทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง
25. ควรมีการออกสื่อในเรื่องของโทษ จากการค้า หรือเสพยาเสพติด ใช้เพียงนำเสนอถึงปริมาณและมูลค่าที่ตำรวจจับกุมได้
26. กำหนดบทลงโทษขั้นรุนแรงสำหรับผู้ค้า และผู้เสพ

27. สังคมปัจจุบันมีความเสี่ยงต่อการติดสิ่งเสพติด ควรปลูกฝัง แนะนำ ส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจ ในการปฏิเสธสิ่งที่ไม่เหมาะสม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเองกับนักเรียน

28. การสอนเรื่องการป้องกันยาเสพติด ควรจัดเป็นวิชาเรียนแบบเอกเทศ เพื่อจะสร้างทักษะที่จำเป็นในการป้องกันยาเสพติด

ความคิดเห็นของนักเรียน

1. โรงเรียนหรือส่วนราชการควรจัดนิทรรศการรณรงค์การป้องกันยาเสพติด

2. ถ้ามีสื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนเกี่ยวกับสิ่งเสพติด จะเป็นสิ่งที่มี

ประโยชน์มากสำหรับการเรียนรู้ของนักเรียน

3. ครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติด

4. จัดทัศนศึกษา ดูสภาพจริงของผู้ที่เสพ และโทษของผู้ค้า ผู้ผลิต

สรุปผลการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะ

ชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

การสัมภาษณ์ผู้บริหาร ส่วนใหญ่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาตำแหน่งรองผู้อำนวยการ

วุฒิการศึกษาปริญญาโท มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 20 ปี

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า ยังคงมีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสูบบุหรี่ในโรงเรียน มีการลักลอบจำหน่ายยาเสพติดรอบๆโรงเรียน (บางแห่ง) มีผู้ปกครองมาปรึกษาปัญหาการเสพยาเสพติด โรงเรียนบางแห่งเป็นแหล่งชุมชนแวดล้อมไปด้วยแหล่งจำหน่ายยาเสพติด และถ้ามีเพื่อนชวนให้นักเรียนเสพยาเสพติด สุรา สารระเหย ยาเสพติด นักเรียนบางคนมีความสามารถพูดปฏิเสธได้ ยังไม่พบว่ามีนักเรียนลักลอบนำยาเสพติดมาจำหน่ายในโรงเรียน ผู้บริหารส่วนใหญ่เชื่อใจตำรวจว่าจะช่วยเหลือนักเรียนได้ ควรมีกฎหมายที่มีบทลงโทษผู้ค้า ผู้ขาย ผู้เสพที่มีประสิทธิภาพเด็ดขาด ควรจัดให้ตำรวจมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ในการป้องกันยาเสพติด และครูในโรงเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่มีความผูกพันกับโรงเรียนของตน และต้องการให้มีการทัศนศึกษาออกโรงเรียนเกี่ยวกับยาเสพติด และควรมีการสอนหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดอย่างจริงจัง โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณให้การสนับสนุน และให้ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างความตระหนักในปัญหาเสพติด การสร้างค่านิยม การเห็นคุณค่าในตนเองให้เกิดขึ้นในนักเรียน และควรสร้างโรงเรียนหรือชุมชนต้นแบบปลอดยาเสพติด

นอกจากนั้น กิจกรรมเสริมที่เป็นมาตรการป้องกันยาเสพติดมีโครงการ to be number one การเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด โครงการโรงเรียน กทม.ต่อต้านยาเสพติด มีการรายงานผลตลอดทุกปีการศึกษา ยังไม่มีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดเป็นวิชาเฉพาะ

การสัมภาษณ์ครู

การสัมภาษณ์ครู ส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นครู และครูวิทยฐานะชำนาญการมีวุฒิ การศึกษาปริญญาตรี และปริญญาโท มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 9 ปี ทุกคน

จากการสัมภาษณ์ครูพบว่า มีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสูบบุหรี่ ยังไม่พบว่ามี การ ลับลอบจำหน่ายยาเสพติดในโรงเรียนแต่บริเวณรอบ ๆ โรงเรียนบางแห่งเป็นแหล่งจำหน่ายยาเสพติด เนื่องจากเป็นแหล่งชุมชน และพบการแพร่ระบาดของยาเสพติดประเภทกัญชาในบางโรงเรียน ใน รูปแบบของกัญชาอัดใส่ในบุหรี่ ผลการตรวจหายาเสพติดในปีสภาวะของนักเรียนพบผลการตรวจ เป็นบวกในบางโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียนบางคนเป็นผู้ค้ายาเสพติด ติดคุก นักเรียนขาดทักษะ การปฏิบัติ ไม่กล้าปฏิบัติคำชวนจากเพื่อน ไม่รู้วิธีการพูดปฏิเสธ ไม่เชื่อฟังคำสอนของผู้ใหญ่ มี การตัดสินใจที่ไม่เหมาะสม อารมณ์รุนแรง (ควบคุมตนเองไม่ได้) มีแหล่งจำหน่าย สุรา บุหรี่ใกล้ สถานศึกษาและมีการสนับสนุนการจำหน่ายยาเสพติดทางสื่อต่าง ๆ อยู่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตาม บ้ายโฆษณา หรือสื่อต่าง ๆ ครูเชื่อมั่นต่อตำรวจว่าสามารถช่วยเหลือนักเรียนได้ ควรมีตำรวจประจำ โรงเรียนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ในบางโรงเรียนอยู่ห่างไกลตัวเมืองไม่ค่อยมีวิทยากรหรือหน่วยงาน ภายนอกมาให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดแก่นักเรียน ตำรวจควรปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจัง ผู้ใหญ่ในสังคมบางคนไม่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กยังมีการสูบบุหรี่ ดื่มสุราให้เด็กเห็น นักเรียนบางส่วน (ส่วนน้อย) ไม่มีความผูกพันกับทางโรงเรียน ต้องการให้มีวิทยากรภายนอกที่มีความรู้ ความ เชี่ยวชาญมาให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับยาเสพติด ให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะการปฏิบัติอย่าง ต่อเนื่อง และมีการติดตามประเมินผล และควรให้การสนับสนุนให้มีการทัศนศึกษาออกสถานที่ และ ควรมีการสอนหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนเป็นหลักสูตร เอกเทศ เน้นวิธีการปฏิเสธและสร้างภูมิคุ้มกันในตนเองแก่นักเรียน ควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมใน การแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น การให้คำปรึกษา การทำกิจกรรมร่วมกัน และมีการประเมินผล ต่อเนื่องพร้อมรายงานผลให้ผู้ปกครอง ควรให้ตำรวจมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ป้องกันยาเสพติด เพราะตำรวจเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางและมีประสบการณ์ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด นำเสนอสาร ข้อมูลให้นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้นหลักสูตรที่สอนเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดโดยตรงยังไม่มี ที่พบ เช่น โครงการโลกหมุนได้ด้วยมือฉันมีลักษณะอบรมครูแล้วให้ครูแนะแนวสอน เกี่ยวกับ เพศศึกษา การดำรงชีวิตในสังคม การเข้าใจบทบาทของตนเอง ครูมีความคิดเห็นว่ามีหลักสูตร เสริมที่สอดคล้องโดยตรงเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดจะเป็นประโยชน์มาก และถ้ามีและนำ หลักสูตรเสริมไปใช้สามารถสอดแทรกในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน วิชาแนะแนวได้จะเหมาะสมที่สุด เพราะ 1 ภาคเรียนมีการเรียน 20 สัปดาห์ อาจกระจายหลักสูตรเสริมเข้าไปสอนในวิชาแนะแนวได้ ขึ้นอยู่กับผู้สอนจะเน้นด้านใด

การสัมภาษณ์นักเรียน

การสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง และสถานภาพสมรสอยู่ด้วยกัน และเคยศึกษาหลักสูตรเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดมาก่อน

จากการสัมภาษณ์นักเรียนพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นบางคนเคยสูบบุหรี่และเคยเห็นเพื่อนสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพยาบ้า ยังไม่พบว่ามี การลักลอบจำหน่ายยาเสพติดในโรงเรียนแต่ มีการลักลอบจำหน่ายยาเสพติดติดบริเวณรอบๆโรงเรียนบางแห่ง มีเพื่อนๆนักเรียนบางคนเสพยาเสพติดประเภท บุหรี่ สุราและยาบ้า ยาเสพติดที่นักเรียนคิดว่าเป็นอันตราย คือ ยาบ้า และนักเรียนส่วนใหญ่ไม่แน่ใจว่าจะมีความสามารถปฏิเสธคำชวนจากเพื่อน โดยเฉพาะเพื่อนสนิท ถ้าเพื่อนชวนให้นักเรียนเสพยาบ้า นักเรียนไม่กล้าพูด และไม่รู้ว่าจะพูดอย่างไรจึงจะปฏิเสธคำชวนจากเพื่อนได้ โดยเพื่อนไม่โกรธ และกลัวเพื่อนไม่ยอมให้เข้ากลุ่ม เลิกคบ และการปฏิเสธคำชวนจากเพื่อนเป็นเรื่องยากสำหรับนักเรียนมาก เพราะไม่รู้ว่าจะพูดปฏิเสธอย่างไร และมีความต้องการเรียนรู้วิธีการปฏิเสธอย่างเหมาะสม ผู้ใหญ่ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับนักเรียนในการไม่เสพยาเสพติด เพราะบางคนก็ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ และคิดว่าคนส่วนใหญ่ก็ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่รู้สึกรู้สีกั พันกับทางโรงเรียน สิ่งที่ทำให้รู้สึกผูกพันกับทางโรงเรียน คือ ครูที่ให้ความรัก ความใส่ใจนักเรียน และมีความต้องการให้มีวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดแก่นักเรียน นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้วิธีการปฏิเสธและทัศนศึกษาออกสถานที่

ขั้นตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสร้างหลักสูตรเสริม

การสร้างหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดให้สอดคล้องกับการพัฒนานักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อให้มีทักษะชีวิตในการป้องกันยาเสพติด ซึ่งเป็นผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้นที่ 1 และในขั้นตอนที่ 2 นี้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างของหลักสูตร ขั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตร (การจัดกลุ่มสนทนา) ขั้นที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างของหลักสูตร มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตรเสริมโดยผู้ทรงคุณวุฒิและแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรเสริมก่อนนำไปทดลองใช้

ขั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างของหลักสูตร

ผู้วิจัยนำข้อมูลเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาพัฒนาเป็นหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยโครงร่างของหลักสูตรมี 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) แนวคิดหลักการของหลักสูตรเสริม 3) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม 4) ปรัชญาของหลักสูตรเสริม 5) จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม 6) โครงสร้างของหลักสูตรเสริม 7) กิจกรรมการเรียนการสอน 8) สื่อ/อุปกรณ์ 9) การวัดและประเมินผล 10) หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตร (การจัดกลุ่มสนทนา)

ภายหลังจากผู้วิจัยสร้างโครงร่างของหลักสูตรเสริมแล้ว จึงนำโครงร่างของหลักสูตรเสริมมาดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรเสริม ก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้ โดยรายละเอียดเกี่ยวกับผลการประชุมสนทนากลุ่มมี ดังนี้

1) ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงร่างของหลักสูตรเสริม พิจารณาจากองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ สภาพปัญหาและความต้องการหลักสูตรเสริม หลักการแนวคิดของหลักสูตรเสริม โครงสร้างของหลักสูตรเสริม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม เนื้อหาสาระของหลักสูตร การดำเนินการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้จากการทัศนศึกษา การวัดและประเมินผล การพิจารณาความเหมาะสมโดยฉันทานุมัติของผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นตรงกันว่า โครงร่างของหลักสูตรเสริมมีความเหมาะสม แต่มีข้อเสนอให้ปรับปรุง ดังนี้

ด้านความสัมพันธ์ของหลักสูตรเสริมที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมแนะแนวมีความสัมพันธ์กันอย่างไรควรแสดงให้เห็นในงานวิจัย (เอกรัช คุ่มผิวดำ. 2555: สัมภาษณ์) การนำไปหลักสูตรไปใช้อาจเป็นไปได้ในรูปแบบของโครงการสอนหลักสูตรเสริมในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (สมชาย เทพแสง. 2555: สัมภาษณ์) เป็นหลักสูตรที่น่าสนใจมีจุดเด่นที่สอนให้นักเรียนยึดหลักการแทนสิ่งอื่นๆ เช่น เพื่อน และเน้นการสร้างทักษะชีวิต ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเองให้กับนักเรียน (จิตรา ดุษฎีเมธา. 2555: สัมภาษณ์) จากแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ แผนผังโน้ตทัศน์ของหลักสูตรเสริม และแบบแผนแสดงความสัมพันธ์ของหน่วยการเรียนรู้กับหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดทำให้ทราบที่มาของหลักสูตรและการนำหลักสูตรเสริมไปใช้ในสถานศึกษามีความเป็นไปได้ (นิพนธ์ งามอักษร. 2555: สัมภาษณ์) หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่ดีมีความเหมาะสมมีประโยชน์กับนักเรียนสามารถนำไปใช้ในสถานศึกษาได้ (อภิรัฐ พุ่มกุมาร. 2555: สัมภาษณ์)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ควรเพิ่มจำนวนเวลาการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมเป็น 20 ชั่วโมง และควรให้นักเรียนจัดแสดงผลงานของนักเรียน ได้แก่ บอร์ดแสดงผลงาน (เอกรัช คุ่มผิวดำ. 2555: สัมภาษณ์) กิจกรรมใดมากไปวิธีการปรับเวลาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยลดหน่วยการเรียนรู้ หรือลดกิจกรรมให้กระชับ (ศรัณยา แสงหิรัญ. 2555: สัมภาษณ์) การจัดการเรียนการสอนในระดับชั้น ม.1 ม.2 ม. 3 อาจเกิดความซ้ำซ้อนจะปรับเวลาการจัดการเรียนการสอนอย่างไรจึงจะเหมาะสม ให้สอดคล้องหลักสูตรเสริมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้บ้าง (กานดา ช่วยเมือง. 2555: สัมภาษณ์) กิจกรรมที่ใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นจะปรับสอนเฉพาะ ม.1 ได้หรือไม่ (ศรัณยา แสงหิรัญ. 2555: สัมภาษณ์) ที่ประชุมมีมติว่าสามารถทำได้ทั้งในระดับชั้น ม.1 ม.2 ม.3 และกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้นักเรียนจะจัดกิจกรรมอะไร ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้อะไร และเกิดทักษะอะไรขึ้นควรเขียนไว้ในหลักสูตร (มารุต พัฒนาผล. 2555: สัมภาษณ์)

ณัฐจิรา ลิมเฉลิม (2555: สัมภาษณ์) พิจารณาโครงสร้างเวลาเรียนปรับให้ถูกต้อง ผู้วิจัยนำมาจากโครงสร้างเวลาเรียนของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม

ด้านสื่อ เอกสารประกอบการเรียนการสอนควรแบ่งสัดส่วนของหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียนรู้ในสมุดบันทึกส่วนตัวของนักเรียนให้เขียนขั้นตอนให้ชัดเจน ควรเขียนวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแยกเป็นข้อให้ครอบคลุมทั้ง 5 ทักษะ (ศรัณยา แสงหิรัญ. 2555: สัมภาษณ์) การใช้ภาษาในเอกสารประกอบการเรียนให้เหมาะสม (เอกรัตน์ คุ่มผิวดำ. 2555: สัมภาษณ์) สื่อที่ใช้ต้องสร้างความต้องการความสนใจให้กับนักเรียนในเชิงบวก (จิตรา ดุษฎีเมธา. 2555: สัมภาษณ์)

การวัดผลประเมินผลเพิ่มข้อคำถามในแบบทดสอบวัดระดับความรู้ ข้อสอบ Pretest – Posttest ควรครอบคลุมทั้ง 5 ทักษะการประเมินผลตามสภาพจริง โดยพิจารณาสิ่งที่ได้สอนไปแล้วว่าได้ผล หรือเกิดทักษะตามที่ผู้วิจัยต้องการหรือไม่ ต้องสรุปทุกครั้งเมื่อจบการเรียนการสอน การเฉลยแบบทดสอบควรพิจารณาให้มีการกระจายของข้อที่ถูกต้องให้ได้สัดส่วน (ราชันย์ บุญธิมา. 2555: สัมภาษณ์) การประเมินผลโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมโดยการประเมินผลตามสภาพจริง (Rubrice) สะท้อนผลสู่การพัฒนาผู้เรียน (มารุต พัฒนาผล. 2555: สัมภาษณ์)

เรื่องอื่นๆ เช่น เมื่อหลักสูตรพัฒนาเสร็จสิ้นแล้ว ครูที่จะนำหลักสูตรเสริมไปใช้ควรมีการอบรมก่อนนำหลักสูตรเสริมไปใช้ก่อน และเชื่อว่าครูสามารถทำได้ไม่เป็นอุปสรรค (ศรัณยา แสงหิรัญ. 2555: สัมภาษณ์)

2) ผลการประเมินความสอดคล้องของแต่ละองค์ประกอบของโครงสร้างของหลักสูตรเสริมมีความสอดคล้องกันเพียงใด การพิจารณาความเหมาะสมโดยฉันทานุมัติของผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นตรงกันว่า โครงสร้างของหลักสูตรเสริมมีความสอดคล้องไม่ต้องปรับปรุง

3) การประเมินผลความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมและความสอดคล้องของแต่ละองค์ประกอบของโครงสร้างของหลักสูตรจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้ดัชนีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index : CVI) (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2548: 68; อ้างอิงจาก Waltz; & Bausell. 1986; Lynn. 1986: 9) ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยรวมมีความเหมาะสม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (4.10) และมีความสอดคล้องเกี่ยวข้องชัดเจนกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมแต่ต้องปรับปรุงเล็กน้อย (.92)

ขั้นที่ 3 การปรับปรุงโครงสร้างของหลักสูตร

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบโครงสร้างของหลักสูตรเสริมจากการประชุมสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ (Fogus Group) มาปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากข้อเสนอแนะซึ่งเป็นฉันทานุมัติจากการประชุมสนทนากลุ่มที่มีความเห็นเป็นมติร่วมกันให้ปรับแก้ไข ในบางประเด็น รวมทั้งข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับแก้ไขแล้วโดยอยู่ในความควบคุมของคณะกรรมการควบคุมปริญญาโท

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม

เป็นการทดลองใช้หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น แล้วนำผลการทดลองไปประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม มี 3 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน ขั้นที่ 2 การประเมินการใช้หลักสูตรเสริม ขั้นที่ 3 การประเมินความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรเสริม

ขั้นที่ 1 การนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน

เป็นการนำหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นแล้วไปทดลองใช้ ตามแผนการทดลองแบบ One – Group Pretest – Posttest กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ม.1 ม.2 ม.3 จำนวน 30 คน เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม ดังตาราง 17

ตาราง 17 ร้อยละของสถานภาพ ระดับการศึกษาของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรเสริมฯ (กลุ่มทดลอง)

สถานภาพ	ความถี่ (f)	ร้อยละ
เพศ		
1. ชาย	15	50
2. หญิง	15	50
รวม	30	100
ระดับการศึกษา		
1. มัธยมศึกษาปีที่ 1 (ชาย 6 คน หญิง 4 คน)	10	33.33
2. มัธยมศึกษาปีที่ 2 (ชาย 4 คน หญิง 6 คน)	10	33.33
3. มัธยมศึกษาปีที่ 3 (ชาย 5 คน หญิง 5 คน)	10	33.34
รวม	30	100

จากตาราง 17 นักเรียนที่ร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน แบ่งเป็นเพศชาย 15 คน หญิง 15 คน และเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 10 คน มัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 คน มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน รายชื่อนักเรียนและภาพกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรเสริม

ขั้นที่ 2 การประเมินการใช้หลักสูตรเสริม

1) การหาผลการพัฒนาความรู้ (Knowledge) โดยใช้แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ซึ่งมีข้อคำถาม 25 ข้อ เพื่อเปรียบเทียบความรู้ของนักเรียนก่อนการเรียนการสอนกับเมื่อเสร็จสิ้นการเรียนการสอน และประเมินด้านเจตคติ

1.1) ด้านความรู้ หมายถึง ความสามารถของสมองในการรักษาไว้ซึ่งสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ ได้แก่ วิธีการควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการปฏิเสธอย่างเหมาะสม ผลการประเมินพัฒนาความรู้ปรากฏตามตาราง 18

ตาราง 18 เปรียบเทียบคะแนนระดับความรู้ของนักเรียนค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองในภาพรวม

กลุ่มทดลอง	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ก่อนทดลอง (T ₁)	12.83	2.73	ปานกลาง
หลังทดลอง (T ₂)	20.53	1.98	มาก

จากตาราง 18 คะแนนระดับความรู้ก่อนการทดลองค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 12.83 ส่วนคะแนนระดับความรู้หลังการทดลองค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 20.53

ตาราง 19 ระดับการพัฒนาด้านความรู้ทักษะชีวิตของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองในภาพรวม จำแนกตามทักษะที่นักเรียนได้เรียนรู้

ทักษะชีวิต	ก่อนการทดลอง (T ₁)			หลังการทดลอง (T ₂)		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. การควบคุมตนเอง	2.60	.81	ปานกลาง	3.83	.79	มาก
2. การเห็นคุณค่าในตนเอง	2.50	.68	น้อย	3.80	.61	มาก
3. การตัดสินใจ	2.67	.66	ปานกลาง	3.93	.69	มาก
4. การแก้ปัญหา	2.50	.73	น้อย	4.20	.71	มาก
5. การปฏิเสธ	2.57	.86	ปานกลาง	4.07	.87	มาก
รวม	12.83	2.73	ปานกลาง	20.53	1.98	มาก

จากตาราง 19 ระดับการพัฒนาด้านความรู้ทักษะชีวิตของนักเรียนในภาพรวมก่อนการทดลอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 12.83$) และพบว่ามีค่าเฉลี่ยระดับปานกลางมี 3 ทักษะ คือ การควบคุมตนเอง การตัดสินใจและการปฏิเสธ ส่วนค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยมี 2 ทักษะ คือ การเห็นคุณค่าในตนเองและการแก้ปัญหา หลังการทดลองระดับการพัฒนาความรู้ทักษะ

ชีวิตของนักเรียนในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 20.53$) เมื่อพิจารณาแต่ละทักษะหลังการทดลอง พบว่าทุกทักษะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

1.2) ด้านเจตคติ (Attitude) หมายถึง ความคิดเห็น ความรู้สึก ความพร้อมที่จะกระทำอย่างมีทิศทางต่อหลักสูตรเสริมที่ผู้วิจัยนำไปใช้ ได้แก่ ความสนใจ การตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น การอภิปรายที่ผู้วิจัยประเมินภายหลังเสร็จสิ้นการจัดการเรียนการสอน

ตาราง 20 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการประเมินด้านเจตคติของนักเรียน โดยรวมและรายด้าน

เจตคติ	ระดับเจตคติ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ความสนใจ	3.75	.41	มาก
การตอบคำถาม	4.03	.46	มาก
การแสดงความคิดเห็น	3.69	.36	มาก
การอภิปราย	3.49	.33	ปานกลาง
รวม	3.74	.21	มาก

จากตาราง 20 พบว่าคะแนนการประเมินด้านเจตคติของนักเรียนโดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ การตอบคำถามมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) รองลงมาคือความสนใจมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$) และการแสดงความคิดเห็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) ยกเว้นการอภิปรายมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) ตามลำดับ

2) การหาประสิทธิภาพของหลักสูตร โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนด้านความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ได้แก่ วิธีการควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการปฏิเสธ โดยกำหนดเกณฑ์ไม่ต่ำกว่า 80/80 โดยใช้สูตร E_1/E_2 (อรพรรณ พรสีมา. 2530: 130 – 131) ซึ่ง E_1 หมายถึง ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้ทดสอบด้านความรู้ทั้ง 5 ทักษะ E_2 หมายถึง ประสิทธิภาพของผลลัพธ์

ตาราง 21 ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอนกับค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์

ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)
80.98	82.13

จากตาราง 21 พบว่าค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอนมีค่าเท่ากับ 80.98 และค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์มีค่าเท่ากับ 82.13 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ขั้นที่ 3 การประเมินความพึงพอใจ โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจจากนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และ สัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงตามตาราง 22,23,24

ตาราง 22 ร้อยละของข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน ด้านเพศ ระดับชั้นที่ศึกษา สถานภาพสมรสของ บิดา มารดา และอาชีพของผู้ปกครอง

ข้อมูลส่วนตัว	ความถี่ (f)	ร้อยละ
เพศ		
1. ชาย	15	50
2. หญิง	15	50
รวม	30	100
ระดับการศึกษา		
1. มัธยมศึกษาปีที่ 1	10	33.33
2. มัธยมศึกษาปีที่ 2	10	33.33
3. มัธยมศึกษาปีที่ 3	10	33.34
รวม	30	100
สถานภาพสมรสของบิดา มารดา		
1. อยู่ด้วยกัน	22	73.3
2. แยกกันอยู่	2	6.7
3. หย่าร้าง	3	10.0
4. หม้าย	3	10.0
รวม	30	100
อาชีพของผู้ปกครอง		
1. รับราชการ	2	6.7
2. ค้าขาย	8	26.7
3. รับจ้างทั่วไป	16	53.3
4. อื่นๆ	4	13.3
รวม	30	100

จากตาราง 22 พบว่านักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลอง รวม 30 คน เป็นเพศชาย 15 คน เพศหญิง 15 คน สถานภาพสมรสของบิดา มารดาอยู่ด้วยกันมากที่สุด ร้อยละ 73.3 อาชีพของผู้ปกครองส่วนใหญ่รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 53.3 ส่วนอาชีพอื่น ได้แก่ แม่บ้าน ขับรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง

ตาราง 23 ค่าเฉลี่ย ร้อยละของระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้หลักสูตรเสริมฯ โดยรวมและรายด้าน

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ด้านคุณลักษณะของวิทยากร	4.82	.21	มากที่สุด
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	4.76	.76	มากที่สุด
ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้	4.67	.32	มากที่สุด
รวม	4.76	.33	มากที่สุด

จากตาราง 23 พบว่าคะแนนระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้หลักสูตรเสริมฯ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านคุณลักษณะของวิทยากร ($\bar{X} = 4.82$) รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมี ($\bar{X} = 4.76$) และด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.67$)

ตาราง 24 สรุปผลการให้สัมภาษณ์ความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครู โรงเรียนวัดบางปะกอกต่อการนำหลักสูตรเสริมไปใช้ในโรงเรียน

ประเด็นคำถามที่สัมภาษณ์	ประเด็นความพึงพอใจ
1. ท่านมีความพึงพอใจ วิทยากรด้านบุคลิกภาพ มีความเหมาะสมหรือไม่	วิทยากรมีบุคลิกภาพเหมาะสม ยิ้มแย้ม อารมณ์ดี มีความตั้งใจสูง
2. การแต่งกาย ความประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี	แต่งกายสะอาดเรียบร้อย มีความตรงต่อเวลา เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งการพูด การกระทำ
3. เนื้อหาสาระของหลักสูตรเสริมท่านคิดว่าจะมีความเหมาะสมกับสภาพปัญหาเสพติดหรือไม่ เพราะอะไร	หลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพปัญหาเสพติดในปัจจุบัน กิจกรรมสนุกสนานน่าสนใจ การจัดการเรียนรู้ทำให้เด็กมีทักษะชีวิตสามารถเอาตัวรอดจากสิ่งแวดล้อมที่เป็นอันตรายได้
4. การทัศนศึกษาเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนหรือไม่ เพราะอะไร	เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ เป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียน กระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจ มีเจตคติที่ดีต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม
5. การนำเสนอบอร์ดนิทรรศการและกิจกรรมวันปิดการจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด	เป็นการแสดงผลงานของนักเรียนทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ ได้แก่ การแจกใบประกาศนียบัตรผู้ผ่านการเรียนการสอนและมอบรางวัลผู้ชนะเลิศการประกวดเรียงความ

จากตาราง 24 จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และครู พบว่ามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านคุณลักษณะของวิทยากรมีความเหมาะสม ด้านการแต่งกาย ความประพฤติ เป็นแบบอย่างที่ดี กิจกรรมการเรียนการสอนสนุกสนาน มีความหลากหลายน่าสนใจ กิจกรรมวันปิดการเรียนการสอนทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรเสริม

เป็นการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมภายหลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้ว เพื่อให้ได้หลักสูตรเสริมฉบับสมบูรณ์ ซึ่งผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไขในด้านโครงสร้างของหลักสูตรเสริม องค์ประกอบของหลักสูตรเสริมมีความถูกต้องเหมาะสมสามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครเพื่อให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการใช้จ่ายเสียดิจ โดยมีความประเด็นที่ปรับปรุง ได้แก่

1. การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการนำหลักสูตรเสริมไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 30 คน โรงเรียนวัดบางปะกอก ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 พบว่าด้านความรู้ และด้านเจตคติ อยู่ในระดับมาก
2. การปรับปรุงหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยนำข้อค้นพบที่ได้จากการนำหลักสูตรเสริมไปทดลองใช้ ได้แก่ ปัญหา ข้อเสนอแนะมาปรับปรุง เช่น สถานที่จัดการเรียนการสอนควรเป็นห้องเรียนตามสภาพจริง ข้อความในเอกสารสมุดบันทึกส่วนตัวนักเรียนปรับแก้ไขข้อความที่ขาดไป ส่วนการประเมินความพึงพอใจจากการใช้หลักสูตรเสริม โดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด หลักสูตรเสริมสามารถพัฒนาความรู้ เจตคติอยู่ในระดับมาก

จากการดำเนินการวิจัยทั้ง 4 ขั้นตอน ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรเสริมไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนวัดบางปะกอก สำนักงานเขตราชวัตรบูรณะ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร นักเรียนมีพัฒนาการเกิดการเรียนรู้ มีความรู้ และด้านเจตคติ อยู่ในระดับมาก

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ดังนี้

1. เพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
3. เพื่อประเมินหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม

เป็นการศึกษาจากเอกสารข้อมูลหลักการ บทความ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาและจัดเตรียมเพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม ชั้นที่ 2 การสัมภาษณ์ และตอบแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ชั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สรุปและหาประเด็นในการสร้างหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเสริม

เป็นการสร้างหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดให้สอดคล้องกับการพัฒนานักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อให้มีทักษะชีวิตในการป้องกันยาเสพติด ซึ่งเป็นผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 และในขั้นตอนที่ 2 นี้แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างของหลักสูตร ชั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตร (การจัดกลุ่มสนทนา) ชั้นที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างของหลักสูตร เพื่อนำไปทดลองใช้ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม

เป็นการทดลองใช้หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น แล้วนำผลการทดลองไปประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม มี 3 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 การนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน ชั้นที่ 2 การประเมินการใช้หลักสูตรเสริม ชั้นที่ 3 การประเมินความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรเสริม

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรเสริม

เป็นการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมภายหลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้ว เพื่อให้ได้หลักสูตรเสริมฉบับสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะนำไปใช้ในโรงเรียนต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ผลการดำเนินการสร้างหลักสูตรเสริม มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมมีข้อค้นพบ ดังนี้

ชั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูล หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด เป็นข้อมูลหลักสำหรับวางโครงสร้างของหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นประกอบด้วยทักษะการควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การปฏิเสธ ยึดโยงเป็นหลักสำหรับนักเรียนนำไปใช้เป็นศูนย์กลางในการดำเนินชีวิตสามารถใช้ชีวิตอย่างปลอดภัยจากยาเสพติด ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลที่เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กนักเรียน และทฤษฎีการป้องกันยาเสพติด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษา พ.ศ. 2551 และกรอบหลักสูตรกรุงเทพฯศึกษา การจัดการเรียนการสอนผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ การเรียนรู้จากผลกรรมาการเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบบูรณาการ และใช้การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

ชั้นที่ 2 การตอบแบบสำรวจและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล สำรวจความต้องการกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการ ตอบแบบสำรวจ และการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยตรงจากผู้ให้ข้อมูล ซึ่งกำหนด

ข้อคำถามไว้ล่วงหน้าทุกคนใช้เหมือนกัน ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 714 คน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 108 คน โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 4 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เลือกจากประชากรที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 18 คน

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เรียน สังคม ชุมชน และเนื้อหาความรู้ก่อนกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้มา และศึกษาปรัชญา จิตวิทยาการศึกษา และมวลประสบการณ์ที่จะจัดให้ผู้เรียน และปัญหาสุขภาพจิต ความต้องการจำเป็นต่อหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดจากแบบสำรวจและการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียนแล้วนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาเป็นร่างหลักสูตรเสริมต่อไป

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานจากการตอบแบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาสุขภาพจิตมี ดังนี้

1) ข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า มีนักเรียนเสพยาเสพติดประเภทบุหรี่ปริมาณมากที่สุด ร้อยละ 33.80 และสุรา ร้อยละ 26.80 ตามลำดับ พื้นที่รอบๆโรงเรียนมีการเสพยาเสพติด ร้อยละ 32.40 พื้นที่รอบๆโรงเรียนมีการจำหน่ายยาเสพติด ร้อยละ 29.60 มีสถานบันเทิง ร้อยละ 23.90 เคยมีผู้ปกครองมาปรึกษาเรื่องลูกสูบบุหรี่ ดื่มสุรา หรือเสพยาเสพติด ร้อยละ 35.20

2) ข้อมูลจากครูพบว่า มีนักเรียนสูบบุหรี่ ร้อยละ 32.50 ดื่มสุรา ร้อยละ 29.10 สารระเหย ร้อยละ 4.00 ยาบ้า ร้อยละ 6.60 พื้นที่รอบๆโรงเรียนมีการเสพยาเสพติด ร้อยละ 36.9 พื้นที่รอบๆโรงเรียนมีการจำหน่ายยาเสพติด ร้อยละ 24.50 มีสถานบันเทิงใกล้โรงเรียน ร้อยละ 22.20 เคยมีผู้ปกครองมาปรึกษาเรื่องลูกสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพยาเสพติด ร้อยละ 43.00 มีร้านขายสุรา บุหรี่รอบๆโรงเรียน ร้อยละ 69.90

3) ข้อมูลจากนักเรียนมีนักเรียนสูบบุหรี่ ร้อยละ 29.40 ดื่มสุรา ร้อยละ 31.30 สารระเหย ร้อยละ 1.90 ยาบ้า ร้อยละ 7.40 พื้นที่รอบๆโรงเรียนมีการเสพยาเสพติด ร้อยละ 34.10 พื้นที่รอบๆโรงเรียนมีการจำหน่ายยาเสพติด ร้อยละ 27.90 มีสถานบันเทิงใกล้โรงเรียน ร้อยละ 23.50 ถ้ามีคนชวนให้นักเรียนสูบบุหรี่ ดื่มสุรา สารระเหย ยาบ้า จะทำตาม ร้อยละ 13 มีเพื่อนที่สูบบุหรี่ ร้อยละ 59.80 เคยไปซื้อบุหรี่ให้เพื่อน/ผู้ปกครอง ร้อยละ 54.80 พ่อแม่สูบบุหรี่หรือดื่มสุรา ร้อยละ 67.50 นักเรียนคิดว่าการสูบบุหรี่หรือดื่มสุราเป็นเรื่องธรรมดาใครๆก็สูบบุหรี่ ร้อยละ 28.80 นักเรียนรับรู้ว่ามียาเสพติดแปลกใหม่เกิดขึ้น ร้อยละ 50.20 นักเรียนเคยเห็นครูสูบบุหรี่หรือดื่มสุราในโรงเรียน ร้อยละ 22 เมื่อต้องเผชิญกับปัญหานักเรียนไม่รู้วิธีจัดการกับปัญหา ร้อยละ 33.70 อยากลองสูบบุหรี่ ดื่มสุรา ร้อยละ 23.50 กลุ่มเพื่อนมีความสำคัญกับนักเรียนมากกว่าครอบครัว ร้อยละ 40.20 โฆษณาหรือข่าวสารทางสื่อต่างๆ ทำให้นักเรียนอยากลองสูบบุหรี่ ดื่มสุรา ยาเสพติด ร้อยละ 25.10 เคยมีนักเรียนรุ่นพี่ชวนนักเรียนสูบบุหรี่ ร้อยละ 30 ดื่มสุรา ร้อยละ 29.40 สูดดมสารระเหย ร้อยละ 5.30 สูบกัญชา ร้อยละ 3.70 เสพยาบ้า ร้อยละ 9 เสพยาเสพติดชนิดแปลกๆ ร้อยละ 10 นักเรียนทนไม่ได้ที่ไม่ได้เข้ากลุ่มเพื่อนแม้ว่าเพื่อนจะเสนอให้นักเรียนใช้ยาเสพติดนักเรียนก็ยอมเสพยา ร้อยละ 18.90

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานจากการตอบแบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นมีดังนี้

1) ข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาพบว่ามีความต้องการจำเป็นเฉลี่ยโดยรวมระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านมีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การสอนเรื่องยาเสพติดเป็นเรื่องจำเป็นโดยเฉลี่ยระดับมากที่สุด การปฏิเสธการชักชวนให้ทดลองเสพยาเสพติดเป็นทักษะจำเป็นสำหรับป้องกันยาเสพติด นักเรียนควรฝึกฝนทักษะการแก้ปัญหา การทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งจำเป็น นักเรียนควรได้รับการฝึกฝนการควบคุมตนเองและต้องการให้วิทยากรภายนอกมาให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดในโรงเรียน เช่น ตำรวจ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และปัญหาเสพติดในนักเรียนสามารถป้องกันได้โดยการเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับนักเรียน ตามลำดับ

2) ข้อมูลจากครูพบว่ามีความต้องการจำเป็นเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การสอนเรื่องยาเสพติดเป็นสิ่งจำเป็น นักเรียนควรเรียนรู้วิธีการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะการแก้ปัญหา การทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งจำเป็น ควรมีหลักสูตรที่สามารถพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดให้กับนักเรียน ตามลำดับ

3) ข้อมูลจากนักเรียนพบว่ามีความต้องการจำเป็นเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านโดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่าการทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งจำเป็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ปัญหาเสพติดสามารถป้องกันได้โดยการสร้างเสริมทักษะชีวิตให้กับนักเรียน และนักเรียนควรเรียนรู้วิธีการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ ตามลำดับ

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานจากการตอบแบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดมี ดังนี้

1) ข้อมูลจากครูนักเรียนมีระดับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยทักษะที่มีความสามารถมากที่สุด คือ การปฏิเสธมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีความสามารถน้อยที่สุด คือ ด้านการควบคุมตนเองมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

2) ข้อมูลจากนักเรียน ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยทักษะที่มีความสามารถมากที่สุด คือ การตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ทักษะที่มีความสามารถน้อยที่สุด คือ ทักษะการควบคุมตนเองมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการมีการปรับปรุงหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของสังคมในการแก้ไขปัญหาเสพติด ร้อยละ 52.10 และมีความคิดเห็นว่าการหลักสูตรที่มีดีอยู่แล้ว ร้อยละ 47.90

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเสริม การสร้างหลักสูตรเสริมมีวิธีการดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างของหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยพัฒนาโครงร่างของหลักสูตรเสริมให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาเสพติด และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับทักษะชีวิต เพื่อป้องกันยาเสพติดในปัจจุบัน ผู้วิจัยร่างโครงสร้างหลักสูตรเสริมขึ้นแล้วจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นที่ 2 เพื่อประเมินความเหมาะสม ของโครงร่างหลักสูตรเสริมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เน้นทักษะชีวิตที่ต้องพัฒนาสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่ ทักษะการควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหาและการปฏิเสธ การพิจารณาความสอดคล้อง โดยพิจารณาจากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 11 ท่าน พิจารณาจากองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นหลักสูตรเสริม หลักการแนวคิดของหลักสูตรเสริม โครงสร้างของหลักสูตรเสริม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม เนื้อหาสาระของหลักสูตร การดำเนินการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้จากการไปทัศนศึกษา การวัดและประเมินผล โดยประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ผลการประเมินความสอดคล้องของแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมมีความสอดคล้องกัน โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องพบว่ามีความเท่ากับ .92

ขั้นที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างของหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการควบคุมปริญญาโท และอาจารย์ที่ปรึกษาเสร็จสิ้นแล้วจึงนำหลักสูตรเสริมที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม

ขั้นที่ 1 การนำหลักสูตรเสริมไปใช้ในโรงเรียน กลุ่มทดลองที่นำมาใช้สำหรับพัฒนาหลักสูตรเสริม ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดบางปะกอก สำนักงานเขตราชวัตรบูรณะ กรุงเทพมหานคร การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรแบ่งออกเป็นการหาผลพัฒนาด้านความรู้ ด้านเจตคติ ด้านประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม

การหาผลการพัฒนาความรู้ (Knowledge) และเจตคติโดยใช้แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ซึ่งมีข้อคำถาม 25 ข้อ เพื่อเปรียบเทียบความรู้ของนักเรียนก่อนการเรียนการสอนกับเมื่อเสร็จสิ้นการเรียนการสอน

ด้านระดับความรู้ คะแนนระดับความรู้ก่อนการทดลองค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 12.83 ส่วนคะแนนระดับความรู้หลังการทดลองค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 20.53 เมื่อพิจารณาแต่ละทักษะพบว่าทุกทักษะคะแนนหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ด้านเจตคติ คะแนนการประเมินด้านเจตคติโดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ด้านประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนด้านความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ได้แก่ วิธีการควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการปฏิเสธ โดยกำหนดเกณฑ์ที่ 80/80 โดยใช้สูตร E_1/E_2 (อรพรรณ พรสีมา. 2530: 130 – 131) ซึ่ง E_1 หมายถึง ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้ทดสอบด้านความรู้ทั้ง 5 ทักษะ E_2 หมายถึง ประสิทธิภาพของผลลัพธ์

ขั้นที่ 2 การประเมินการใช้หลักสูตรเสริม ผลการประเมินด้านประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม พบว่าค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอนมีค่าเท่ากับ 80.98 และค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์มีค่าเท่ากับ 82.13

ขั้นที่ 3 การประเมินความพึงพอใจ โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจจากนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริม และจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู

ผลการประเมินความพึงพอใจพบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้หลักสูตรเสริม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ระดับความพึงพอใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกด้าน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม นักเรียนส่วนใหญ่มีความต้องการให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรเสริมอีก และมีการพาไปทัศนศึกษาทุกปีการศึกษา

ผลการสัมภาษณ์ความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครู พบว่ามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านวิทยากรมีความเหมาะสม ด้านการแต่งกาย ด้านความประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนสนุกสนาน มีความหลากหลายน่าสนใจ ด้านกิจกรรมวันปิดการเรียนการสอนทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรเสริม

การปรับปรุงหลักสูตรเสริมเป็นปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมภายหลังจากผู้วิจัยนำหลักสูตรไปทดลองใช้จัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนวัดบางปะกอก ผู้วิจัยนำผลจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้มาวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมตามประเด็นปัญหา อุปสรรคที่ค้นพบเพื่อให้ได้หลักสูตรเสริมฉบับสมบูรณ์ทั้งในด้านโครงสร้างของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล ระยะเวลา สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน คู่มือ เพื่อให้ได้หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดที่สมบูรณ์นำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ข้อมูล ดังนี้

การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม พบว่านักเรียนมีระดับความรู้ภายหลังจากทดลองใช้หลักสูตรเพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาด้านเจตคติ นักเรียนมีเจตคติอยู่ในระดับมาก ในส่วนของการหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนด้านความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ได้แก่ วิธีการควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการปฏิเสธ โดยกำหนดเกณฑ์ที่ 80/80 พบว่าค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอนมีค่าเท่ากับ 80.98 และค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์มีค่าเท่ากับ 82.13 ซึ่งสูงกว่า

เกณฑ์ที่กำหนด แสดงว่าหลักสูตรเสริมสามารถนำไปใช้พัฒนานักเรียนให้เกิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดได้

การประเมินความพึงพอใจนักเรียนมีความพึงพอใจมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครู พบว่ามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ คุณลักษณะของวิทยากรมีความเหมาะสม ทั้งด้านการแต่งกาย ความประพฤติ เป็นแบบอย่างที่ดี กิจกรรมการเรียนการสอนสนุกสนาน มีความหลากหลายน่าสนใจ กิจกรรมวันปิดการเรียนการสอนทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ

ปัญหา อุปสรรค ภายหลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมการพานักเรียนไปทัศนศึกษาต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก โรงเรียนควรจัดเตรียมโครงการ แผนงาน งบประมาณล่วงหน้า สถานที่จัดการเรียนการสอนควรใช้ห้องเรียนปกติจะเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าห้องประชุม

การอภิปรายผล

การสร้างหลักสูตรเสริมมีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร แนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม ได้แก่ แนวคิดของจันทิมา แสงเลิศอุทัย (2550: 97) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเสริมหมายถึง ประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อเสริมหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะต่างๆให้เกิดคุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์ การพัฒนาหลักสูตรเสริมครั้งนี้ ใช้ข้อมูลพื้นฐานรองรับสำหรับการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ข้อมูลที่คงที่ เช่น หลักการที่วิเคราะห์ สังเคราะห์ได้จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่เป็นพลวัต เป็นข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงเสมอ เช่น สภาพปัญหาเสพติด ข้อมูลเกี่ยวกับสังคมรอบโรงเรียน บุคคล ความรู้ (นิรมล ศตวุฒิ; ศักดิ์ศรี ปาณะกุล; และ ระวีวรรณ ศรีครามครัน. 2543: 24) ทั้งนี้ทักษะที่ผู้วิจัยนำมาสร้างหลักสูตรเสริม คือ ทักษะชีวิต ซึ่ง ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ (2550: 27) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง เป็นความสามารถของบุคคลที่ประกอบด้วย ความรู้ เจตคติ และทักษะที่จะจัดการกับปัญหารอบๆตัว ในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตไม่ว่าจะเป็นชีวิตครอบครัว สุขภาพ คุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม จะเน้นทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ซึ่งหมายถึงความสามารถในการสร้างลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่พึงประสงค์และการปฏิบัติที่ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถเผชิญสถานการณ์ที่กดดันให้ใช้ยาเสพติดและไม่ต้องการยาเสพติดโดยยึดมั่นในหลักการมี 5 ทักษะที่จำเป็น ได้แก่ 1) การควบคุมตนเอง (Self – Control) ซึ่งสเตรสส์ (Strauss. 2011: 1 - 2) กล่าวว่าทักษะที่สร้างแก่เด็กนักเรียนจะทำให้ครูสามารถช่วยป้องกันเด็กนักเรียนจากยาเสพติด 2) การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Worth) ลิคโคน่า (Lickona. 1994: 19) กล่าวว่า

การเคารพนับถือตนเอง หมายถึง การเห็นตนเองมีคุณค่า ไม่มีพฤติกรรมทำลายตนเองไม่เสพสุรายาเสพติด และโคเวย์ (Covey. 2006: 267) กล่าวว่า ความนับถือตนเอง (Self – Esteem) เป็นความเห็นที่คุณมีต่อตนเองอาจเรียกชื่ออื่นว่า ภาพลักษณ์ของตนเอง (Self – Image) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self – Confident) ความเคารพตนเอง (Self – Respect) และการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Worth) ให้ความสนใจว่าเป็นสิ่งที่ทำให้วัยรุ่นไปสู่เส้นทางชีวิตที่ดี สร้างได้จากการเรียนรู้ที่จะชอบความสามารถและลักษณะนิสัยของตน 3) การตัดสินใจ (Decision – Making) การที่บุคคลเข้าไปสู่การเสี่ยง โดยมี การรวบรวมข้อมูลและการประเมินข้อมูลจากทางเลือกหลายทางและมีสิ่งประกอบอื่นๆที่สำคัญซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจเลือก (Patteron. 1980: 107) 4) การแก้ปัญหา (Problem – Solving) การฝึกวิธีการแก้ปัญหาย่อยๆ ทำให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ (อัญชลี ดำรงไชย. (2543: 47) 5) การปฏิเสธ (Refusal – Skills) การปฏิเสธเป็นเนื้อหาสำคัญส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตที่ขาดเสียไม่ได้ (กุฝาน หวางชื่อเสียง. 2548: 11 – 14) การปฏิเสธเป็นทักษะที่ทำให้เด็กสามารถปฏิเสธยาเสพติด และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Goldstein; Reagle; & Amann. 1990: 1 – 2) การปฏิเสธเป็นการตอบโต้กับแรงกดดันจากเพื่อนและกลุ่มเพื่อนในสถานการณ์ต่างๆ (Carney. 2007: Online) และการยึดหลักการเป็นศูนย์กลางของชีวิต รวมทั้งการยึดมั่นในสัญญาเกียรติยศจะเป็นการตัดสินใจอย่างฉลาดที่วัยรุ่นต้องยึดถือ (Covey. 2006: 26 – 350)

การสร้างหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสำรวจสภาพปัญหาความต้องการจำเป็นจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร ผลการสำรวจ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ได้ข้อมูลที่น่าสนใจ มีความสอดคล้องกัน คือ มีนักเรียนเสพยาเสพติดประเภทบุหรี่ปั๊มสุรา พื้นที่รอบๆ โรงเรียนมีการเสพยาเสพติด พื้นที่รอบๆ โรงเรียนมีการจำหน่ายยาเสพติด มีสถานบันเทิงใกล้โรงเรียน นอกจากนั้นผลการสำรวจยังพบว่ามีการแพร่ระบาดของยาเสพติดประเภทสารระเหยและยาบ้าอีกส่วนหนึ่งด้วย อีกทั้งผู้บริหารและครูเคยมีผู้ปกครองมาปรึกษาเรื่องลูกสูบบุหรี่ปั๊มสุรา หรือเสพยาเสพติด

ผลการสำรวจสภาพปัญหายาเสพติดจากความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน มีความเห็นสอดคล้องกันที่ว่า บุหรี่ และสุราเป็นยาเสพติดที่ถูกกฎหมายมีปัญหาการแพร่ระบาดมากที่สุดในเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ขณะที่ยาเสพติดประเภทสารระเหยและยาบ้ายังคงมีการแพร่ระบาดอยู่ สอดคล้องกับแนวคิดของ ฟรีมเพรา ผลเจริญสุข (2545: 109) ซึ่งกล่าวว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่เปราะบางที่สุด เพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็กสูงมาก เด็กมักเริ่มจากหลงเหล้า บุหรี่ ก่อนที่จะหันไปเสพยาเสพติดที่มีฤทธิ์แรงขึ้น ผู้วิจัยจึงจัดกิจกรรมพัฒนาการจัดการกับแรงกดดันจากเพื่อนที่กดดันนักเรียนในรูปแบบต่างๆ ไว้ในกิจกรรมของหลักสูตรเสริม นอกจากนั้นปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดพบว่าการจำหน่ายยาเสพติดรอบๆ โรงเรียนและมีสถานบันเทิงใกล้โรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ษมาพร ศรีอิทยาจิต (2548: บทคัดย่อ) ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะชีวิตของนักเรียนที่

ส่งผลมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมในโรงเรียนอาจเป็นสาเหตุหนึ่งของการแพร่ระบาดของยาเสพติด เป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขต่อไป ผู้วิจัยจึงจัดกิจกรรมการดูแลรับผิดชอบตนเองด้วยการสร้างกลุ่มเพื่อนที่ไม่ใช่ยาเสพติด การหลีกเลี่ยงสถานการณ์เสี่ยงที่เป็นปัญหาต่อสุขภาพของตน และนำนักเรียนไปทัศนศึกษา และจัดให้เด็กวัยรุ่นวัยเดียวกันมาเล่าประสบการณ์ที่เลวร้ายของตนเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อให้ทราบความจริงเกี่ยวกับผลร้ายของยาเสพติดเชิงประจักษ์ สร้างความตระหนักรู้ และค้นพบความรู้ ความจริงจากประสบการณ์ด้วยตนเอง

จากผลการสำรวจที่ได้ตั้งกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับ แนวคิดของ สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ (2542: 5 – 6) กล่าวถึง การศึกษาถึงพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการไม่ใช้ยาเสพติด ได้แก่ ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านบุคคล และปัจจัยด้านสังคม ทำให้ได้ข้อมูลตามสภาพจริงในปัจจุบันมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาหลักสูตรต่อไป ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลเกี่ยวกับตัวยาเสพติดที่เป็นปัญหา ได้แก่ บุหรี่ สุรา สารระเหย ยาบ้า และสภาพแวดล้อมมาสร้างหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

ในด้านบุคคล พบข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดที่จำเป็นต้องเสริมสร้างให้แก่นักเรียนคือ การควบคุมตนเอง ซึ่งเป็นหัวใจของทักษะชีวิตที่จำเป็นในทักษะอื่นๆ สำหรับเด็ก (Galinsky, Ellen. 2010: 1 – 11) และผลการสำรวจที่ได้พบว่านักเรียนมีความสามารถด้านการควบคุมตนเองอยู่ในระดับปานกลาง จึงเป็นทักษะที่นักเรียนควรได้รับการพัฒนา ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับทักษะด้านนี้เป็นพิเศษ ขณะที่ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา มีความต้องการจำเป็นเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนั้นผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และครู (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ) มีความเห็นว่าโรงเรียนมีความต้องการจำเป็นหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด เพราะโรงเรียนยังไม่มีหลักสูตรเสริมที่เป็นหลักสูตรเฉพาะสำหรับสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับนักเรียน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วราภรณ์ กุประดิษฐ์; นีออน พิณประดิษฐ์; และ ศรีนทิพย์ รักษาสัตย์ (2551: 91) ที่ได้วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ามีการสอนเรื่องยาเสพติดในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด สาเหตุ การสังเกตผู้ติดยาเสพติด แต่ยังไม่สามารถป้องกันการใช้ยาเสพติดในเยาวชนได้ หลักสูตรส่วนใหญ่มีแต่ให้ความรู้เรื่องการประเมินสุขภาพของตนเอง การบำบัดดูแลตนเอง การแก้ไขปรับตัว การฝึกทักษะชีวิตและการเสริมสร้างความภาคภูมิใจตนเอง อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทักษะชีวิตในด้านต่างๆ ของนักเรียนอยู่ในระดับที่ต้องการการพัฒนา

ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยนำหลักการแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่ศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทคนิคสำหรับการสอนของบรูเนอร์ (ศิริบุรณ์ สายโกสม. 2551: 89 – 99; อ้างอิงจาก Bruner; & et al. 1960: 12 - 15) กล่าวว่า เด็กแต่ละวัยมีลักษณะของพัฒนาการทางความคิดที่แตกต่างกันและการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อมีความเข้าใจว่าจะใช้สิ่งที่เรียนรู้

อย่างไรจึงจะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจขึ้นมาด้วยตนเอง นักเรียนแสวงหาคำตอบโดยอิสระด้วยการอภิปรายกลุ่มและการแก้ปัญหา และแนวคิดของสมโภช เอี่ยมสุภามิตร (2550: 53) กล่าวว่า การเรียนรู้จากการเลียนแบบเป็นวิธีหนึ่งซึ่งทำให้มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้กว้างขวางขึ้น และศูนย์บำบัดรักษา ยาเสพติดขอนแก่น (2547: 3 – 4) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอาศัยหลักการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่ศึกษามาใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น จึงทำให้ผลการสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

เมื่อผู้วิจัย สร้างร่างหลักสูตรเสริมเสริมเสร็จสิ้นแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันพิจารณาความเหมาะสม ความสอดคล้องหลักสูตร ได้ข้อสรุปว่าร่างหลักสูตรมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้ แต่มีข้อแนะนำให้ปรับปรุงจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงตามคำแนะนำ โดยอยู่ในความควบคุมของคณะกรรมการควบคุมปริญญา นิพนธ์จนเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว จึงนำหลักสูตรเสริมฉบับปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้ในโรงเรียนวัดบางปะกอก สำนักงานเขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานครต่อไป

2. การทดลองใช้หลักสูตรเสริม

การทดลองใช้หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครเพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมเป็นการนำหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นแล้วไปทดลองใช้ ตามแผนการทดลองแบบ One – Group Pretest – Posttest กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 30 คน เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม ผลการทดลองนำหลักสูตรไปทดลองใช้มีประเด็นที่อภิปราย ดังนี้

2.1 นักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน แบ่งเป็นเพศชาย 15 คน หญิง 15 คน และเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 10 คน มัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 คน มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน โดยมีครูร่วมสังเกตการณ์การสอน 2 คน ก่อนการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ผู้วิจัยมีความกังวลว่าหลักสูตรเสริมที่นำไปทดลองใช้จะสามารถใช้กับนักเรียนต่างระดับชั้นกันได้หรือไม่ ผลปรากฏว่าสามารถเรียนร่วมกันได้ด้วยดี นักเรียนให้ความร่วมมือกับกิจกรรมการเรียนการสอน มีส่วนร่วม ให้ความช่วยเหลือ และแนะนำนักเรียนที่ระดับชั้นเรียนแตกต่างกัน ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่นไม่พบปัญหาแต่อย่างใด

2.2 ผลการพัฒนาด้านความรู้ (Knowledge) โดยใช้แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

ด้านระดับความรู้ คะแนนระดับความรู้ก่อนการทดลองค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าทักษะที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยมี 2 ทักษะ คือ การเห็นคุณค่าในตนเองและการแก้ปัญหา สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของสเตรา (Strauss. 2011: 1 - 5) ที่พบว่าโรงเรียนที่มีสภาวะแวดล้อมทางสังคมไม่แข็งแรง คือ ร้อยละ 80 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มีการต่อสู้และขัดแย้งกันทุกวันทั้งที่โรงเรียน จากการสำรวจข้อมูลเกือบ 3 ใน 4 (ร้อยละ 70) ของผู้หญิงวัย

8 – 17 ปี มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ เด็กที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองน้อยอาจจะมีความเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด ขณะที่เบคเกอร์ (Becker. 2008: 1 – 5) นักการศึกษา นักกฎหมายจบการศึกษาด้านจิตวิทยา มีประสบการณ์กว่า 20 ปี ด้านหลักสูตร กล่าวว่า ทักษะชีวิตด้านการเห็นคุณค่าในตนเองทำให้เด็กปลอดภัยจากยาเสพติด ดังนั้นทักษะการเห็นคุณค่าในตนเอง จึงเป็นทักษะชีวิตที่สำคัญอีกทักษะหนึ่งที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นตัวแปรสำหรับหลักสูตรเสริมนี้

หลังการทดลองด้านระดับความรู้ทักษะชีวิตของนักเรียนในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละทักษะพบว่าทุกทักษะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจวรรณ กิจวรดี (2552: บทคัดย่อ) ได้วิจัยประสิทธิผลของการประยุกต์การสร้างเสริมทักษะชีวิตร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแห่งหนึ่ง จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยภายในกลุ่มหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบุหรี่และพิษภัยจากการสูบบุหรี่ ทักษะชีวิตในทุกด้านและความตั้งใจในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับ งานวิจัยของ ราณี วงศ์คงเดช (2549: บทคัดย่อ) ได้วิจัยการเสริมสร้างทักษะชีวิตกับแรงสนับสนุนทางสังคมเพื่อป้องกันการดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีทักษะชีวิตและพฤติกรรมดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกว่าก่อนการทดลองเกือบทุกด้าน และงานวิจัยของทิพวรรณ ชาวใส (2548: 85 – 94) ได้วิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 โรงเรียนสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 และ 2 นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 พบว่าพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้าอยู่ในระดับดี เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่ได้รับความรู้จากโรงเรียนที่ส่งเสริมการเรียนการสอนเรื่องยาเสพติด ในขณะที่ดวงกมล มงคลศิลป์ (2550: บทคัดย่อ) ได้วิจัยผลของการใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตต่อพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ในเด็กวัยรุ่นตอนต้น กรุงเทพมหานคร ใช้แนวคิดการพัฒนาทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHO. 1994) ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีปัญญาสังคมของ Bandura (1986) ทักษะชีวิตที่ศึกษาคือ ด้านการตระหนักในตนเองการตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการปฏิเสธ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ของเด็กที่ได้รับกระบวนการเรียนรู้หลังการทดลอง 1 สัปดาห์และระยะติดตามผล 1 เดือน สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

2.3 ด้านเจตคติ คะแนนการประเมินด้านเจตคติมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล กระบวนการเรียนรู้ที่ได้เกิดจากการเพิ่มพูนและบูรณาการของการตอบสนองแนวความคิดต่างๆ หรือประสบการณ์ส่วนตัว หรือเกิดจากการเลียนแบบ และอิทธิพลจากกลุ่มสังคม และคน (พัชรา อุบลสวัสดิ์. 2547?: 45 – 49) การป้องกันยาเสพติดจำเป็นต้องสร้างหรือเปลี่ยนแปลงบุคคลแต่ละคนให้เป็นคนดี รูปแบบของการเปลี่ยนแปลงบุคคลที่นิยมใช้กัน ได้แก่ ทฤษฎีที่เชื่อว่ามนุษย์

ทุกคนมีเหตุผลและพร้อมที่จะตอบสนอง ทำให้บุคคลสร้างหรือเปลี่ยนแปลงเจตคติอันจะเป็นผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในที่สุด (Socratic – Rational) และทฤษฎีที่เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปทัสฐาน จากกลุ่มที่ตนผูกพันอยู่ (Model Social – Psychological Model) เป้าหมายของการป้องกันยาเสพติด โดยการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคล คือ การที่บุคคลมีเจตคติและพฤติกรรมที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาเสพติด (ประเสริฐ กรวยสวัสดิ์. 2541: 12) ซึ่งเจตคติของคนหนึ่งส่งผลหรือกำหนดพฤติกรรมทั้งภายในและภายนอกของบุคคล (เพ็ญแข สายเชื้อ. 2551: 8 – 9; อ้างอิงจาก Schwartz. 1975: 28 - 31) สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติศักดิ์ ทองอุทุม (2547: 64 – 66) ที่ได้วิจัย เรื่อง ศึกษาเจตคติที่มีต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี พบว่านักเรียนมีเจตคติต่อยาเสพติดอยู่ในระดับดี เช่นเดียวกับงานวิจัยของสุภาพร ธาระชานันท์ (2548: 159 -167) วิจัย เรื่อง อิทธิพลของมาตรการป้องกันยาเสพติด ในโรงเรียนและครอบครัวกับความผูกพันทางสังคมที่มีต่อการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า มีคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อยาเสพติดและพฤติกรรมป้องกันตนเองจากยาเสพติดสูงและจากการสัมภาษณ์นักเรียนในวันสุดท้ายของการเรียนการสอนกับนักเรียนบางคนที่มีพฤติกรรมต่อต้านในระยะแรกของการสอน นักเรียนรู้สึกประทับใจกับกิจกรรมของหลักสูตร และหากมีกิจกรรมในลักษณะเดียวกันจะตั้งใจเรียนมากกว่านี้ เห็นได้ว่าเมื่อนักเรียนมีเจตคติเชิงบวกกับการเรียนการสอนพฤติกรรมของนักเรียนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

2.4 ด้านประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนด้านความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ได้แก่ วิธีการควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการปฏิเสธ โดยกำหนดเกณฑ์ที่ 80/80 โดยใช้สูตร E_1 / E_2 (อรพรรณ พรสีมา. 2530: 130 – 131) ซึ่ง E_1 หมายถึง ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้ทดสอบด้านความรู้ทั้ง 5 ทักษะ E_2 หมายถึง ประสิทธิภาพของผลลัพธ์

ผลการประเมินด้านประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม พบว่าค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอนมีค่าเท่ากับ 80.98 และค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์มีค่าเท่ากับ 82.13 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด E_1 / E_2 คือ 80/80 สอดคล้องกับงานวิจัยของจันทิมา แสงเลิศอุทัย (2550: บทคัดย่อ) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งผลการทดลองพบว่า สมรรถภาพทางด้านไอซีทีที่ภายหลังการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรเสริมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับงานวิจัยของอัจฉรา ฉายวิวัฒน์ (2551: 65 - 66) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสถานศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า 1) การทดสอบก่อน – หลังการสอน ทักษะการคิดของกลุ่มทดลองหลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอน และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินการใช้หลักสูตรเสริมตามเกณฑ์ E_1 / E_2 (80/80) พบว่าได้ตามเกณฑ์ 81.94 / 81.08

3. การประเมินผลการใช้หลักสูตรเสริม

3.1 เกณฑ์การวัดประเมินผลหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยกำหนดให้เกณฑ์ที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม พิจารณาจากผลต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนวัดระดับความรู้ เจตคติของนักเรียนจากแบบวัดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยกำหนดว่าหลังการทดลองใช้หลักสูตรเสริมนักเรียนมีค่าเฉลี่ยคะแนนด้านความรู้ สูงกว่าก่อนการทดลองและมีคะแนนด้านประสิทธิภาพของหลักสูตรสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด E_1 / E_2 คือ 80/80

3.2 การประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรเสริมพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในด้านความพึงพอใจ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ คุณลักษณะของวิทยากรมีความเหมาะสม ทั้งด้านการแต่งกาย ความประพฤติ เป็นแบบอย่างที่ดี กิจกรรมการเรียนการสอนสนุกสนาน มีความหลากหลายน่าสนใจ กิจกรรมวันเปิดการเรียนการสอนทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ

4. แนวทางการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทำให้อำนาจการศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้สนับสนุนทุนวิจัยได้นำหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียน ที่ผ่านกระบวนการศึกษาวิจัยตามหลักวิชา มีความเชื่อมั่นได้ว่า หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นจะเป็นหลักสูตรประสิทธิภาพอันจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่กรุงเทพมหานครจะนำไปใช้ดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับนักเรียนและลดปัญหาเสพติดในกลุ่มเยาวชนของประเทศต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ก่อนนำหลักสูตรเสริมไปใช้ผู้สอนต้องเตรียมความพร้อม ศึกษาคู่มือการใช้หลักสูตรให้เข้าใจรายละเอียดของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทบทวนเนื้อหา ลำดับขั้นตอนก่อนทำการสอนทุกครั้ง

1.2 ช่วงเวลาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวนนักเรียนไม่ควรเกิน 40 คน เพื่อให้การควบคุมชั้นเรียน บรรยากาศการเรียนรู้การรับรู้ของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมมากที่สุด

1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เป็นไปอย่างราบรื่น สร้างบรรยากาศ

การเรียนรู้ร่วมกัน ครูต้องเป็นผู้เอื้ออำนวยสนับสนุนการเรียนการสอน กระตุ้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างกระตือรือร้นตลอดระยะเวลาที่เรียน โดยใช้คำถาม การเสริมแรงโดยให้คำชมเชย หรือของรางวัล และครูไม่ควรบรรยายนานเกิน 5 นาที

1.4 การบริหารจัดการห้องเรียนครูควรนำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนทำงาน

รายบุคคล คู่ และกลุ่ม และให้โอกาสนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นของตน ของคู่ และของกลุ่มอย่างทั่วถึง สนับสนุนให้มีการอภิปรายอย่างกว้างขวาง

1.5 สถานที่จัดการเรียนการสอนควรเป็นห้องเรียนปกติจะสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ได้เหมาะสมกว่าห้องประชุม

1.6 อาจมีการเปลี่ยนแปลงเวลาสอน บางครั้งสถานศึกษามีกิจกรรมมากมาย ระยะเวลาการจัดการเรียนการสอนสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมตามสภาพ ความต้องการของสถานศึกษา และเพื่อเตรียมพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลง ควรประสานงานกับผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้รับผิดชอบล่วงหน้า ให้แต่หน่วยการเรียนมีเวลาไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมง ถ้าเวลาน้อยกว่านี้จะทำให้การเรียนการสอนไม่สามารถดำเนินการได้ครบทุกกิจกรรม

1.7 การนำนักเรียนไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจปรับตามบริบทของท้องถิ่น ให้สิ่งที่น่าสนใจแก่นักเรียนมีความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระของหลักสูตร สถานที่ดังกล่าวได้แก่ สำนักงาน ปปส. โรงพยาบาลรัฐวิสาหกิจ โรงพยาบาลทหารเรือ ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดภาคต่างๆ เป็นต้น

1.8 กิจกรรมวันจบหลักสูตรเพื่อให้นักเรียนที่ผ่านการเรียนการสอนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ความเคารพตนเอง ผู้บริหารควรให้ความสำคัญและเชิญผู้ปกครอง หรือผู้มีเกียรติร่วมกิจกรรมในวันปิดหลักสูตร

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำงานวิจัยหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับกลุ่มนักเรียนระดับชั้นสูงขึ้นไป เช่น ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.2 ควรมีการศึกษาถึงสภาพ ปัญหา ของการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

2.3 ควรมีการศึกษาประสิทธิผลหลักสูตรด้านการป้องกันยาเสพติดเชิงเปรียบเทียบกับประเทศในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กชกร ศุภกาญจน์. (2548). *สภาพปัญหาและรูปแบบการดำเนินการป้องกันยาเสพติดสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (พื้นฐานการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- กรมสุขภาพจิต. (2543). *คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์*. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). *การประเมินผลการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร. (2545). *แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียน*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- กรรณิกา สุวรรณศิลป์. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมค่ายทักษะชีวิตป้องกันการใช้สารเสพติดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 กลุ่มโรงเรียนท่าหิน จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (หลักสูตรและการสอน). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- กรอบยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติดปี 2552. (2552). กรุงเทพฯ: สำนักงานปราบปรามยาเสพติด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). *แนวการจัดกระบวนการเรียนรู้ทักษะชีวิตเพื่อพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นปีที่ 7 – 9)*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- (2553). *ข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ*. สืบค้นเมื่อ 7 เมษายน 2554, จาก http://www.moe.go.th/data_stat/
- กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด. (2544). *รวมกฎหมายและระเบียบในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด*. กรุงเทพฯ: ตำรวจ.
- กองพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด. (2551). *รวมกฎหมาย (ฉบับปรับปรุงใหม่)*. กรุงเทพฯ: กรมคุมประพฤติ.
- กาญจนา ศรีภาพสินธุ์. (2544). *วินัยนักเรียน*. สารานุกรมศึกษาศาสตร์. (22): 7 – 13.
- การตา ช่วยเมือง. (2554, 11 พฤษภาคม). *สัมภาษณ์โดย ดิฐภัทร บวรชัย ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. เขตวัฒนา กรุงเทพฯ.
- กานดา พุฒ. (2548, มิถุนายน – ตุลาคม). *กลวิธีควบคุมตน: การเลือกทางชีวิตอย่างฉลาด*. วารสารศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศิลปากร. 3(1): 94 – 104.
- การศึกษา. (2553, 21 กันยายน). *ศธ.เตรียมใช้หลักสูตรแกนกลางสอนนักเรียน เพิ่ม “ทักษะชีวิต” ระดับมัธยม ดีเดย์ 1 พ.ย.* มติชน. หน้า 13.

- การศึกษา ศาสนา สาธารณสุข. (2554, 20 มิถุนายน). *จับบังคับวิชาชีวิตเริ่มอนุบาลถึงอุดมศึกษา*.
ไทยรัฐ. หน้า 15.
- กิตติศักดิ์ ทองอุทุม. (2547). *ศึกษาเจตคติที่มีต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*
โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา).
 กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กัลณพัฒน์ รัศมีเมฆินทร์. (2551). *MD ชี้อะตารุกิจ Making Decisions Effectively*. กรุงเทพฯ:
 ศรีเสneh.
- กุลนรี หาญพัฒนชัยกูร; และ คนอื่นๆ. (2550). *การศึกษาเรื่องการติดยาและสารเสพติดซ้ำใน*
ผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษา ที่สถาบันธัญญารักษ์ และศูนย์บำบัดยาเสพติดส่วนภูมิภาค
4 ศูนย์. กรุงเทพฯ: คลังนานาวิทยา.
- ภูพาน หวางชื่อเสียง. (2548). *วิธีปฏิบัติอย่างแยบยล*. กรุงเทพฯ: เต่าประยุกต์.
- แกมกาญจน์ คชวงศ์. (2553). *การศึกษาระดับปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความสามารถในการ*
แก้ปัญหาด้านการเรียนและปัญหาด้านสังคมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาสระบุรีเขต 1. ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา).
 กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- แก้วใจ สิทธิศักดิ์. (2551). *ผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตต่อพฤติกรรมการป้องกันการใช้*
สารแอมเฟตามีนในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลเด็ก).
 กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ขนิษฐา วิเศษสาธิต. (2540). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณ
 ทหารลาดกระบัง.
- เคน วาดานาเบะ. (2010). *เลิกขมวดคิ้วซะ! เพราะคุณคือ อัจฉริยะนักแก้ปัญหา*. แปลโดย พรเลิศ
 อัจฉริยะ; และ วิโรจน์ ภัทรทีปกร. กรุงเทพฯ: วีเลิร์น.
- เครือข่ายวิชาการ วิจัย และข้อมูลด้านยาเสพติดในภาคใต้ สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย สงขลา
 นครินทร์. (2550). *การประชุมวิชาการ สารเสพติดระดับชาติ ครั้งที่ 4 3 – 4 กรกฎาคม*
2550. สงขลา: ชานเมือง.
- โควิทย์ ฌอน. (2550). *6 การตัดสินใจ THE 6 MOST IMPORTANT. ทำทายชีวิตวัยรุ่น DECISION*
You'll Ever Make. แปลโดย นกจด เวชสวัสดิ์. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี.
- งามตา วนินทานนท์. (มปป.) *วป 581 การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์*.
 กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฉันท ชาติทอง. (2552). *การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้น*
พื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: เพชรเกษม.

- จันทิมา แสงเลิศอุทัย. (2550). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จันทรานี สงวนนาม. (2545). ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จิตรา ดุษฎีเมธา. (2554, 11 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย ดิฐภัทร บวรชัย ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ.
- จิรวรรณ สารสิทธิ์. (2550). การพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการติดยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตเทศบาลตำบลท่าฉาง อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- จุฑานันท์ ก้อนแก้ว. (2550). การจัดการเรียนรู้ทักษะชีวิตในการป้องกันการคุกคามทางเพศ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านร่องน้ำ อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การส่งเสริมสุขภาพ). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- จุฬาลักษณ์ โสระพันธ์. (2551). โมเดลเชิงสาเหตุของการใช้รูปแบบเป้าหมายทักษะชีวิตที่มีผลต่อคุณภาพนักเรียน. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (วิจัยการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เจตนิพิฐ สมมาตย์. (2550). ประสิทธิภาพของโปรแกรมการสร้างเสริมทักษะชีวิตร่วมกับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อพฤติกรรมป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแห่งหนึ่ง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ส.ม. (สุขศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- เจริญ หนูหีด. (2550). ทักษะของครูต่อการทำงานเครือข่ายในการเสริมสร้างทักษะชีวิตเยาวชนศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ สส.ม. (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: อลีน เพรส.
- ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2548). การใช้ SPSS เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการประเมินผลและวิจัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

- เฉลิมพล สวัสดิ์พงษ์. (2551). การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศเพื่อสร้างเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชบา พันธุ์ศักดิ์. (2550). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์และการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยการร่วมงานอย่างร่วมรู้สึกระหว่างผู้ปกครองและครูเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ชวลิต ชูกำแหง. (2551). การพัฒนาหลักสูตร Curriculum Development. กรุงเทพฯ: ทีคิวพี.
- ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2546). มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2548). มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวิชิต เขียรชนะ. (2548). การพัฒนาแบบวัดความมีวินัยในตนเองของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 กรณีศึกษาจังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชาญยุทธ์ นุชนงค์. (2546). การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 สาขาช่างไฟฟ้ากำลัง สำหรับผู้ที่สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายเข้าศึกษาต่อวิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา 12 สังกัดกรมอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์. กศ.ม. (อุตสาหกรรมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชุตินเตร อาสากิจ. (2552). ผลของโปรแกรมการศึกษาแบบกลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริงต่อการพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะการตัดสินใจของเด็กไร้สัญชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. การค้นคว้าอิสระ วท.ม. (จิตวิทยาการปรึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ชูจิตต์ เหล่าเจริญสุข. (2548). ความหมายของหลักสูตร. สืบค้นเมื่อ 14 สิงหาคม 2548, จาก http://yalar.yru.ac.th/~chujitt/1intro_ch1.htm
- เชียงใหม่.คอม. (2553). ความรับผิดชอบ. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://www.chiangkham.com/jaree3.htm>
- ญาดา โตสมบัติ. (2549). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะชีวิตในครอบครัวกับคุณภาพชีวิตของนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐ ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (คหกรรมศาสตร์ศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ณรงค์ ทรัพย์เย็น. (2552). ยุทธศาสตร์การตำรวจชุมชน. นครปฐม: กองบังคับการตำรวจตำรวจภาค 7.
- ณัฐภรณ์ หลาวทอง. (2546). การประเมินจิตพิสัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ณัฐจิภา ลิ้มเฉลิม. (2554, 11 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย ดิฐภัทร บวรชัย ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เขตวัฒนา กรุงเทพฯ.
- ณัฐจักษณ์ เขจรนันท์. (2542). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: เม็ดทรายพริ้นติ้ง.
- ณัฐชยา นาคแนวดี. (2549). *การศึกษาการใช้หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต พระโขนง กรุงเทพมหานคร*. ปรินญาณีพันธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- दनัย จันท์เจ้าฉาย. (2547). *ตัดสินใจเพื่อชัยชนะ*. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี.
- (2551). *ศิลปะการเป็นผู้นำคือการพูดคำว่า "ไม่"*. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2554, จาก <http://www.gracezone.org/index.php/management-article/636-say-no>
- ดวงกมล มงคลศิลป์. (2550). *ผลของการใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตต่อพฤติกรรม ป้องกันการสูบบุหรี่ในเด็กวัยรุ่นตอนต้น กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ (พ.ม.) (พยาบาลศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2541). *ทฤษฎี การวัดและงานวิจัยเอกลักษณ์แห่งอีโก้ในคนไทย และเทศ*. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- (2547). *หัวหน้าจะพัฒนาจิตลักษณะ ด้านมุ่งอนาคตและควบคุมตน แก่ลูกน้องได้อย่างไร*. (เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องผลิตผลการวิจัยระบบพฤติกรรมไทย เร่งไขปัญหา ร่วมพัฒนาเยาวชน). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ร่วมกับคณะกรรมการแห่งชาติ เพื่อการวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย. อัดสำเนา.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และ คนอื่นๆ. (2549). *หลักสูตรฝึกอบรมการวิจัยขั้นสูงแบบบูรณาการทางจิตพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- ดรุณี แบ่งทิศ. (2545). *การใช้ค่ายสังคมจิตเวช กระบวนการกลุ่ม และครอบครัวบำบัดเพื่อแก้ไข ปัญหาการใช้ยาเสพติดในเด็กนักเรียนของอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (วิชาการส่งเสริมสุขภาพ). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- เดือนแก้ว ลีทองดี. (2551). *การประยุกต์ใช้โปรแกรมเสริมสร้างทักษะชีวิตร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมควบคุมและป้องกันการดื่มแอลกอฮอล์*. วิทยานิพนธ์. ส.ม. (สุขศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- ทรงศิริ ยุทธวิสุทธิ. (2543). *EQ กับความสำเร็จในชีวิต*. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2554, จาก http://natres.psu.ac.th/Journal/EQ_Successfull/index.htm
- ทวีพร วิสุทธิมรรค. (2550, กรกฎาคม – ธันวาคม). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด*. *วารสารชัยภูมิรักษ์*. 4(2): 32 - 46.

- ทิพวรรณ ขาวใส. (2548). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 1 – 3 โรงเรียนสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีเขต 1 และ 2. ปรินญานิพนธ์ วท.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทิมข่าว กทม. (2552). ปฏิบัติการกัญญาเสพติดมหานคร. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2552, จาก
<http://www.siamrath.co.th/UIFont/NewsDetail.aspx?cid=62&nid=32123>
- เทพ สงวนกิตติพันธ์. (2545). ทักษะชีวิต (Life Skill) ทักษะเพื่อความสุขและความสำเร็จของชีวิต.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธำรง บัวศรี. (2542). ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
ธนรัชการพิมพ์.
- นงนุช วงษ์สุวรรณ. (2546). การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.
- นที รักษาสุวรรณ. (2552, กุมภาพันธ์). ความพอใจความเจ็บปวดและการควบคุมตนเอง.
แม่และเด็ก. 32(444): 82 – 83.
- นพภรณ์ เสนา. (2551). ผลของโปรแกรมพัฒนาทักษะชีวิตด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
ต่อทักษะชีวิตในการป้องกันความรุนแรงด้านร่างกายของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น.
วิทยานิพนธ์ วท.ม. (อนามัยครอบครัว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
ถ่ายเอกสาร.
- นภาพร จันทรวรรณ. (2545). การใช้กิจกรรมทักษะชีวิต เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองในการ
ป้องกันการติดยาบ้า ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านเวียงแก้ว อำเภอ
เชียงแสน จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระ ศษ.ม. (จิตวิทยาการศึกษาและ
การแนะแนว). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- นวลศิริ เปาโรหิตย์. (2554). วิธีเปลี่ยนแปลงตนเองและไม่ยอมแพ้อุปสรรค. กรุงเทพฯ: บี มีเดีย.
- นรินทร์ นาคอร่าม. (2549). ประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน
การเสพยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
ปรินญานิพนธ์ วท.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นฤภัค ฤชาทิพย์. (2550). ทักษะการตัดสินใจ. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2554, จาก
http://news.sanook.com/education/education_195051.php
- นันทภา ชุมพูนบุตร. (2549). การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการ
เห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษานอกระบบโรงเรียน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- นันทิยา แสงสิน. (2548). *กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อการพัฒนาทักษะชีวิตของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี*. เชียงใหม่: ภาควิชามัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิพนธ์ งามอักษร. (2554, 26 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย ดิฐภัทร บวรชัย ที่โรงเรียนวัดกก เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร.
- (2554, 11 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย ดิฐภัทร บวรชัย ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เขตวัฒนา กรุงเทพฯ.
- นिरนาท แสนสา. (2546). *กระบวนการการเข้าสู่การใช้ยาบ้าของนักเรียนวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นิรมล ศตวุฒิ; ศักดิ์ศรี ปาณะกุล; และ ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน. (2543). *หลักสูตรและวิธีสอนทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิติตา อังกุล. (2552). *การศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อทักษะชีวิตของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์. กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บรรพต สุวรรณประเสริฐ. (2544). *การพัฒนาหลักสูตร โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โนว์เลด.
- บุบผา บุญญามณี; อ้อมเดือน บุญญามณี; และ ดารัตน์ สาธพันธ์. (2550). *ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของครอบครัวในการดูแลผู้ป่วยยาเสพติด*. สงขลา: ศูนย์บำบัดยาเสพติด สงขลา.
- บุบผา บุญญามณี; อ้อมเดือน บุญญามณี; และ สยาม มุสิกะไชย. (2547, กันยายน – ธันวาคม). ผลของการใช้โปรแกรมกลุ่มฝึกทักษะการควบคุมตนเองต่อพฤติกรรมการควบคุมตนเองของผู้ป่วยที่เสพยาบ้าในศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดสงขลา. *วารสารสมาคมนักวิจัย*. 9(3): 51 – 59.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- (2546). *การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญเรือง ไตรเรืองวรวัฒน์. (2547). *ยุทธศาสตร์ชาติ 2548 – 2552 ยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนาคนอย่างยั่งยืน : โครงการพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์อย่างครบวงจร (Human Efficiency Development Complex : HED Complex)*. กรุงเทพฯ: องค์การส่งเสริมการค้าผ่านศึก.
- บุญเลี้ยง ทูมทอง. (2553). *การพัฒนาหลักสูตร Curriculum Development*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- บุษบา ญาณสมเด็จ. (2546). *ประสิทธิผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการใช้ยาบ้าในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหออพระ จังหวัดเชียงใหม่*. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2554. จาก <http://www.riclib.nrct.go.th/scripts/wwwi32.exe/%5Bin=book1.par%5D/>
- บุรุษย์ ศิริมหาสาร. (2541). *การสร้างและการใช้แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio Plus in Action)*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- เบญจวรรณ กิจควรดี. (2552). *ประสิทธิผลของการประยุกต์การสร้างเสริมทักษะชีวิตร่วมกับแรงบันดาลใจทางสังคมเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ ส.ม. (สุขศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- ปณิชา จิรพรชัย. (2553). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตด้วยตนเอง สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปนัดดา ชีระเชื้อ; ھرรษา เศรษฐบุปผา; และ สิริลักษณ์ วรรณพงษ์. (2551, กรกฎาคม – กันยายน). ผลของโปรแกรมการควบคุมตนเองต่อพฤติกรรมการดื่มของผู้ติดสุรา. *พยาบาลสาร*. 35(3): 142 – 153.
- ประชุม ศิริธรรมวัฒน์. (2552). *ฝึกทักษะคลายเครียดและการควบคุมอารมณ์*. กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.
- ประณยา บันปิน. (2551). *โปรแกรมการสร้างเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติด ในนักเรียนประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การส่งเสริมสุขภาพ). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ประภาพร คนชื้อ. (2552). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความสามารถในการควบคุมตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีเขต 2*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประภาศรี ทรัพย์สมบูรณ์. (2546). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประทีป เมธาคุณวุฒิ. (2545). *หลักสูตรอุดมศึกษา : การประเมินและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: นิธิ เอ็ดเวอร์ไทด์ กรุ๊ป.

- ประทุมพร สุรภีร์. (2551). *ประสิทธิผลของทักษะชีวิตต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่และสภาวะไหลเวียนเลือดส่วนปลายของพนักงานขับรถประจำทางองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ประเทือง ธนิตยผล. (2544). *อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประเวศ วะสี. (2547). *ผู้นำ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ประสาธ อิศรปริตตา. (2538). *สารละจติวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: นำอักษร.
- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2553). *หลักสูตรการศึกษา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประเสริฐ กรวยสวัสดิ์. (2541). *การศึกษาความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่มีต่อยาเสพติดของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประเสริฐ ต้นสกุล. (2538). *ยุทธศาสตร์ทักษะชีวิตเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพเยาวชน*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- ประเสริฐ เสียงสุทธีวงศ์. (2543). *กฎหมายยาเสพติด*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- ปราณี ป้านนาค. (2547). *การศึกษาการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปรารค์ทอง อภิพุทธิกุล. (2550). *การใช้โปรแกรมการควบคุมตนเอง เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความร่วมมือในการรักษาทางกายภาพบำบัด กลุ่มผู้ป่วยระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ กองแพทย์หลวง พระบรมมหาราชวัง*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปราณีพร บุญเรือง; และ คนอื่นๆ. (2546). *รายงานวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการใช้ยาและสารเสพติดในโรงเรียน : กรณีศึกษา โรงเรียนหนองขามพิทยาคม*. ขอนแก่น: ศูนย์บำบัดรักษาเสพติดขอนแก่น.
- ปราณีพร บุญเรือง; และ อิทธิศักดิ์ พลงาม. (2547). *เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง แนวทางและกระบวนการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน*. ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา.
- ปริทรรศน์ แสงทองดี. (2550). *ปัจจัยการควบคุมตนเอง และความผูกพันทางสังคมที่มีผลต่อการกระทำผิดในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนชาย : ศึกษาเฉพาะศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (อาชญาวิทยาและงานยุติธรรม). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

- ปริญานุช สถาวรมณี. (2548). การพัฒนากิจกรรมในหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียน. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปัทมา วรรณลักษณ์. (2550). พัฒนาการทักษะชีวิตของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาคหกรรมที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่างลักษณะกัน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตภาคกลาง. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปัทมาพร นพรัตน์. (2551). การศึกษาแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายุทธยานี้. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปัญหาสังคมไทย. (2552). สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2552. จาก <http://www.lks.ac.th/kukiat/student/betterroyal/social/7.html>
- ปิยดา ละอองปลิว. (2546). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปิยะนาฏ สิทธิฤทธิ์. (2549). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการตระหนักรู้ตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ. (2550). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หมวดวิชาพัฒนาทักษะชีวิต 1 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนนอกโรงเรียนในทัศนสถานวัยหนุ่มกลาง. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธ์. (2543). การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันอาชญากรรมและยาเสพติดในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: อรุณกาลาดพร้าว.
- (2552). นิทรรศการตำรวจใน ศต.ที่ 21. กรุงเทพฯ: อรุณกาลาดพร้าว.
- พนม พงษ์ไพบูลย์; และ คณะ. (2546). รวมกฎหมายการศึกษา เข้าสู่โครงสร้างใหม่ กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

- พนิดา สิ้นสุวรรณ; และ ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2546). การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาโดยใช้โครงงานของ
นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระ (การสอนสังคมศึกษา) เชียงใหม่: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- พรดี ลิ้มปรัดนากร. (2547). ผลของโปรแกรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ใช้การเสริมสร้างทักษะชีวิต
ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีต่อทักษะชีวิตในการป้องกันพฤติกรรมความรุนแรงของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมวัดดุสิตาราม. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.
(สุขศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). การจัดการความรู้: พื้นฐานและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ:
เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- พรสุข หุ่นรินทร์; และ คนอื่นๆ. (2545). หนังสือเรียน สารการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระ
การเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา สุขศึกษา ม.2. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- พริ้มเพรา ผลเจริญสุข. (2545). ยาเสพติดพิษร้าย. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2531). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ:
เจริญผล.
- พวงแก้ว ปุณยกนก. (2546). การประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- พัชรา อุดลสวัสดิ์. (2547?). คู่มือสำหรับการปฏิบัติงานเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน. พิษณุโลก:
มูลนิธิพิษณุโลกรวมใจต้านภัยเฮดส์.
- พัชรินทร์กร ทาน้อย. (2551). ประสิทธิภาพของการสร้างเสริมทักษะชีวิตและการจูงใจในการป้องกัน
อุบัติเหตุ จากระถางจักรยานยนต์ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมศึกษา
จังหวัดหนองบัวลำภู. วิทยานิพนธ์ ส.ม. (สาธารณสุขศาสตร์). ขอนแก่น:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- พัชรี วัฒนาเมธี. (2550). ผลของโปรแกรมการฝึกทักษะการแก้ปัญหาต่อภาวะซึมเศร้าของคน
พิการ. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช). เชียงใหม่: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- พันธุ์ภา กิตติรัตนไพบูลย์. (2543). สารกระตุ้นประสาท (ยาบ้า). เชียงใหม่: โรงพยาบาล
สวนปรุง.
- พาดิเมาะ นิมา. (2547). ผลของวิธีสอนแก้ปัญหาและการเสนอตัวแบบที่มีต่อการลดพฤติกรรม
เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีรูปแบบการคิดต่างกัน.
วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์. ถ่ายเอกสาร.

- พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2545). *หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เข้าส์ ออฟ เคอร์รี่มีส์ท์.
- พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์; และ คนอื่นๆ. (2549). *ปรัชญาการศึกษา philosophy of education*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิมพ์ภูมิ. (2553). *คนดีต้องมีวินัยในตนเอง*. สืบค้นเมื่อ 21 กันยายน 2553, จาก <http://www.vcharkarn.com/vblog/38296>
- พิทักษ์ สุริยะใจ; และ คนอื่นๆ. (2550). *รูปแบบการบำบัดดูแลผู้ป่วยเฮโรอีนด้วยเมธาโดนระยะยาว*. เชียงใหม่: ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดเชียงใหม่.
- เพิ่มรุช บุปผาตะบั้ง. (2542, ตุลาคม- พฤศจิกายน). “ครูไทยในสหัสวรรษใหม่” *ประชาศึกษา*. 1: 22 – 27 .
- เพ็ญประภา บุญนาค. (2550). *ผลการใช้บทเรียนโทรทัศน์เพื่อการเรียนรู้ทักษะชีวิตในการป้องกันสารเสพติด*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เพ็ญแข ประจวบจันทน์; และ คณะ. (2541). *รายงานการวิจัย ประกอบร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ....ประเด็นบทบาทของหน่วยงานอื่นของรัฐกับการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- เพ็ญแข สายเชื้อ. (2551). *โครงการสำรวจพฤติกรรมและความพึงพอใจระบบจัดเก็บเอกสารของกรมปศุสัตว์ พ.ศ.2551*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์.
- ไพฑูรย์ แสงพุ่ม. (2551, เมษายน – กรกฎาคม). *ผู้ค้ายาเสพติด*. *วารสารสำนักงาน ป.ป.ส.* 24(2): 19 – 26.
- ภัทรภร รัตน์วงศ์เจริญ. (2547). *ประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาโดยการพัฒนาทักษะชีวิตที่มีต่อพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้า ของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดปทุมธานี*. ปริญญาโท วท.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ภาวิกา กลับประสิทธิ์. (2547). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยเทคนิคดอนเมือง เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์. กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มณี ธาดาบดินทร์. (2551). *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันการสูบบุหรี่ในวัยรุ่นโดยใช้โปรแกรมทักษะชีวิต*. สารนิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2544). *ประมวลสาระชุดวิชา วิทยานิพนธ์ 1 แขนงวิชาบริหาร การศึกษา Thesis I Education Administration หน่วยที่ 1 – 4. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.*
- (2550). *เอกสารการสอนชุดวิชาทักษะชีวิต Life Skill หน่วยที่ 1 - 7. พิมพ์ครั้งที่ 9. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.*
- มาริสา รัตนโสภากา. (2550). *ผลการใช้กระบวนการกลุ่มพัฒนาทักษะชีวิตต่อความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านค้อ อำเภอนนทบุรี จังหวัดหนองบัวลำภู. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การแนะแนวและให้คำปรึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- มารุต พัฒผล. (2554, 11 พฤษภาคม). *สัมภาษณ์โดย ดิฐภัทร บวรชัย ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เขตวัฒนา กรุงเทพฯ.*
- มาเรียม นิลพันธ์. (2543). *รายงานวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยทางด้านหลักสูตร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.*
- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์. (2544, มกราคม – มิถุนายน). *การสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการ ใช้ ยาเสพติด. ข่าวสารกองบริการการศึกษา. 8(68) : 8 – 28.*
- ราณี วงศ์คงเดช. (2549). *การเสริมสร้างทักษะชีวิตกับแรงสนับสนุนทางสังคมเพื่อป้องกันการดื่ม แอลกอฮอล์ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอมือ เมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ส.ม. (สุขศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.*
- ราชันย์ บุญธิมา. (2554, 11 พฤษภาคม). *สัมภาษณ์โดย ดิฐภัทร บวรชัย ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เขตวัฒนา กรุงเทพฯ.*
- รุจิร ภู่อาระ; และ จันทรานี สงวนนาม. (2545). *การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.*
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2550). *การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สงขลา: ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.*
- รุ่งทิวา โพธิ์ใต้. (2552). *ผลของการใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านความตระหนักรู้ ในตนเองของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (จิตวิทยาการศึกษาและการให้คำปรึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.*
- โรงเรียนเบญจมราชาลัย. (2554). *ชุดบทเรียนเพื่อการพัฒนาตนเอง. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2554, จาก http://www.br.ac.th/E-learning/lesson3_2.html*
- ลลิตา เตชาวฑู; และ ยศพล เหลืองโสมนภา. (2548). *รายงานวิจัย การทำหน้าที่ครอบครัว ของวัยรุ่นที่เสพยาบ้า ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ: สถาบันพระบรมราชชนก.*

- ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. (2543). *เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ลูคัส, บิล. (2552). *ทักษะพัฒนาสมอง*. แปลโดย สุนีย์รัตน์ ลิมนวิวิธ. กรุงเทพฯ: บิสดิต.
- วรารภรณ์ ตระกูลสถิตย์. (2543). *จิตวิทยาปรับตัว*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วรารภรณ์ ทองสว่างแจ้. (2549). *การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของลักษณะมุ่งอนาคตและความมานะอดทนในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (เทคโนโลยีวิจัยการศึกษา). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- วรวิทย์ อรรถโกวิทชาติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โรงเรียนและชุมชนต่อการป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- วรวิมล จิรสจิริธรรม. (2553). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเยาวชนในโรงเรียนอาชีวศึกษาคาทอลิก*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วรารภรณ์ กุประดิษฐ์; นีออน พิณประดิษฐ์; และ ศรีนทิพย์ รักษาสัตย์. (2551, พฤษภาคม – สิงหาคม). *การพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเองและการควบคุมตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้สารเสพติดของเยาวชน*. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 2(2): 91 - 43.
- วศิน บำรุงชีพ. (2552). *จิตแพทย์ชี้ปัญหาสุขภาพจิตปี 2552 เนื่องจากแนวโน้มยาเสพติดกลับมาระบาดอีกครั้ง เดือนระวัง 7 สัญญาณอันตรายทำให้ยาเสพติดระบาดทวีความรุนแรงวอนทุกฝ่ายช่วยกันแก้ปัญหาอย่างจริงจัง*. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2552, จาก <http://www.newswit.com/news/2008-11-21/0c7187caec3978ef91127a93f61cbc03/>
- วสิกาล ญาณสาร. (2550). *ผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม ตามแนวของ Trotzer ที่มีต่อการตระหนักรู้ในตนเอง และความหวังของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 7 จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- วัชร บวรณสิงห์. (2544). *การบริหารหลักสูตร*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วาตนาเบะ เคนสุเกะ. (2010). *เลิกขมวดคิ้วซะ เพราะคุณคือ อัจฉริยะนักแก้ปัญหา ปลดล็อกสมองให้แก้ปัญหาแทนคุณโดยอัตโนมัติ พลิกยากให้เป็นง่ายในพริบตา*. แปลโดย พรเลิศ อธิรัฐ; และ วิโรจน์ ภัทรทีปกร. กรุงเทพฯ: วีเลิร์น.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2553). *กรุงเทพมหานคร*. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2553. จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/กรุงเทพมหานคร>

- วิชัย ดิสสระ. (2535). *การพัฒนาหลักสูตรและการสอน*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. (2537). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิชัย วงษ์ใหญ่; และ มารุต พัฒนา. (2552). *จากหลักสูตรแกนกลางสู่สถานศึกษา : กระบวนทัศน์ใหม่การพัฒนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์.
- วินัย ดำสุวรรณ. (2548). *การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน*. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- วิไลวรรณ สีสาน; และคนอื่นๆ (2550). *รายงานวิจัยเรื่องการศึกษาทักษะชีวิตที่มีผลต่อพฤติกรรม การป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นใน 3 จังหวัดชายแดน ภาคใต้*. ปัตตานี: ศูนย์บำบัดยาเสพติดปัตตานี.
- วิโรจน์ วีระชัย; และ คนอื่นๆ. (2550). *คู่มือกลุ่มฝึกทักษะการป้องกันการกลับไปเสพยา*. กรุงเทพฯ: สถาบันธัญญารักษ์.
- วีระ สุตสังข์. (2550). *การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- เวดดาว ดวงจันทร์. (2551). *การใช้กิจกรรมทักษะชีวิตเพื่อพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. การค้นคว้าแบบอิสระ. ศษ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา และการแนะแนว). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ษมาพร ศรีอิตยาจิต. (2548). *การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยบางประการที่ ส่งผลต่อทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดนครนายก*. ปริญญาโท กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศรัณยา แสงหิรัญ. (2553) *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนเพื่อให้มี คุณลักษณะสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้*. ปริญญาโท กศ.ด. (การบริหาร การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- (2554, 11 พฤษภาคม). *สัมภาษณ์โดย ดิฐภัทร บวรชัย ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เขตวัฒนา กรุงเทพฯ.*
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2541). *จิตวิทยาพัฒนาการทุกช่วงวัย เล่ม 2*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- (2545). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิรปชัย ศรีธัญญา. (2549). *คู่มือการจัดกิจกรรมทักษะชีวิตสำหรับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริบุรณ์ สายโกสุม. (2551). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย รามคำแหง.

- ศิริโรจน์ พุ่มพับ. (2552). การศึกษาผลการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการระหว่าง การอ่านเพื่อความเข้าใจกับทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (หลักสูตรและการสอน). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- ศุภมาศ บำรุงรัตน์. (2551). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการ เสพยาบ้าในนักเรียนวัยรุ่น. สารนิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ศุภรัตน์ อิมวัฒน์กุล. (2552). ผลของการประยุกต์ใช้โปรแกรมทักษะชีวิตร่วมกับการสนับสนุนจาก ผู้ปกครอง (5A's) เพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในวัยรุ่นชุมชนแออัด. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ศูนย์ข้อมูลกรุงเทพมหานคร. (2553). ศูนย์ข้อมูลกรุงเทพมหานคร . สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2552, จาก <http://www.bangkok.go.th/info/>
- ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดขอนแก่น. (2547). คู่มือโฮมรูมเพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียน. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- สกล วรเจริญศรี. (2550). การศึกษาทักษะชีวิต และการสร้างโมเดลกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะ ชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สังัด อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: ภาควิชา การบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันธัญญารักษ์. (2552). จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยในยาเสพติด จำแนกตามปีงบประมาณ 2547 – 2551. สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2552, จาก http://www.thanyarak.go.th/thai/index.php?option=com_content&task=view&id=920&Itemid=61
- (2553?). ผลการดำเนินงานด้านการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติด ปีงบประมาณ 2548 – 2552. กรุงเทพฯ: สถาบันธัญญารักษ์.
- สถาบันรามจิตติ. (2553). รายงานวิจัย โครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชนจังหวัด (Child Watch) จังหวัดกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: สถาบันรามจิตติ.
- สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์. (2551). คู่มือจัดกิจกรรมค่ายพัฒนาสติปัญญา เด็กไทย กลุ่มวัยรุ่น หลักสูตรการพัฒนาความฉลาด 4 ด้าน สำหรับวัยรุ่นไทย (4 Wisers Intelligent Development for Tha Youth). กรุงเทพฯ: บีคอนด์ พับลิชชิง.
- สมชาย เทพแสง. (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2554, 11 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย ดิฐภัทร บวรชัย ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เขตวัฒนา กรุงเทพฯ.

- สมนึก นนธิจันทร์. (2540). การเรียนการสอนและการประเมินผลจากสภาพจริงโดยใช้
แฟ้มสะสมผลงานดีเด่น. สุรินทร์ : รุ่งเกียรติออฟเซ็ท.
- สมพร หลิมเจริญ. (2552). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับ
นักเรียนช่วงชั้นที่ 2. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2553, 2 ธันวาคม). ปรับตัวการศึกษารองรับอาเซียนมุ่งพัฒนาทักษะชีวิตเสริม
ความเป็นสากล. คมชัดลึก. หน้า 10.
- สมภพ เรืองตระกูล. (2543). ยาเสพติดมหันตภัยร้ายที่ป้องกันได้. กรุงเทพฯ: เรือนแก้ว
การพิมพ์.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2550). ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ส. วาสนา ประवालพฤกษ์. (2540, ธันวาคม). การประยุกต์ใช้การวัดและประเมินความสามารถจริง
ในสภาพการเรียนการสอน. วารสารแนะแนว. 31(167): 9-17.
- สันติ จัยสิน; และ คณะ. (2544). เทคนิคการเผยแพร่ความรู้เพื่อการป้องกันภัยยาเสพติด.
กรุงเทพฯ: ประสานมิตร.
- สันต์ ธรรมบำรุง. (2548). ความสำคัญของหลักสูตร. สืบค้นเมื่อ 14 สิงหาคม 2552, จาก
http://yalor.yru.ac.th/~chujitt/1intro_ch1.htm
- สัมฤทธิ์ สันเต. (2547). การพัฒนาเครื่องมือประเมินทักษะชีวิตจากกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สำหรับ
นักเรียนวัยเด็กตอนกลาง. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การวัดและประเมินผลการศึกษา).
ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- สุกัญญา เสมอมาศ. (2550). ผลการฝึกเพื่อพัฒนาการควบคุมตนเอง เพื่อบรรลุเป้าหมาย ของ
นักเรียนวัยรุ่นที่มีจิตลักษณะแตกต่างกัน ด้วยชุดกิจกรรมแนะแนว. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.
(การแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
ถ่ายเอกสาร.
- สุรชาติ สังข์รุ่ง. (2541, มิถุนายน – กรกฎาคม). “ การประเมินผลงานทางวิชาการตามสภาพจริง” ,
ข้าราชการครู. 5: 15 – 23.
- สุกมา แสงเดือนฉาย. (2547). การศึกษาพฤติกรรมการดื่มสุรา สภาพแวดล้อมทางครอบครัวและ
สังคม ผลกระทบจากการดื่มสุราและเจตคติต่อการดื่มสุราของผู้ป่วยสุรา. กรุงเทพฯ:
สถาบันธัญญารักษ์.
- สุชาติา ทิมอุดม; ผุสดี ชูชีพ; และ จริญญา ปัญญาพัฒน์. (2547). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

- สุทัศน์ สุรสิทธิ์สานนท์. (2549). ผลของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์โดยประยุกต์ใช้ทักษะชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ ส.ม. (สุขศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- สุทธนู ศรีไสย์. (2549). การจัดการและวางแผนพัฒนาหลักสูตร (ฉบับปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2553). ปรัชญาการศึกษาสำหรับผู้บริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: ส.เอเซียเพรส.
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: โนว์เลด.
- สุพรรณษา สุวรรณชาติ. (2548). การรับรู้ข้อมูลผ่านสื่อรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดกับการป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (คหกรรมศาสตร์ศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สุพัฒน์ วีระเวชเจริญชัย. (2547). ยาและสิ่งเสพติดให้โทษ = *Drugs and narcotics*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช..
- สุภาพร นกเจริญ. (2551). การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านการเผชิญกับอารมณ์ของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอารมณ์เด็กและเยาวชนบ้านบึง จังหวัดชลบุรี. การค้นคว้าอิสระ ศษ.ม. (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- สุภาพร ณะชานนท์. (2548). อิทธิพลของมาตรการป้องกันสิ่งเสพติดในโรงเรียน และครอบครัวกับความผูกพันทางสังคม ที่มีต่อการป้องกันสิ่งเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (พฤติกรรมศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2535). การบริหารการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับชาวชนบทไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุวิทย์ มูลคำ; และ คนอื่น. (2542). *Child center : Storyline method : การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: ที.พี.พริน.
- (2549). การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด. กรุงเทพฯ: ดวงกลมสมัย.
- สุวิภา ภาคย์ออต. (2547). การพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเองด้วยกิจกรรมกลุ่มของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2546). การประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุรางค์ โคว์ตระกูล. (2541). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2548). วิชาวิจัย 731 วิธีการแสวงหาข้อเท็จจริงปริมาณและคุณภาพ. (เอกสารประกอบคำบรรยาย). กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- โสภา (ชูพิกุลชัย) ชบีลมันน์; และ คนอื่นๆ (2547). รายงานการวิจัย ครอบครัว : ปัจจัยปกป้องหรือผลักดันปัญหาเยาวชนเสพติดของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร. (2552). แผนปฏิบัติราชการ 4 ปี (พ.ศ.2552 – 2555). กรุงเทพฯ: สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร.
- (2553ก). กรอบหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรกรุงเทพฯศึกษา สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- (2553ข). รายงานสถิติการศึกษา ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- (2553ค). สรุปผลการดำเนินงาน โครงการโรงเรียนกรุงเทพมหานครปลอดยาเสพติด. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2549). ค้นเส้นทาง สร้างความรู้ ก้าวสู่ยุติธรรม ชุมชน. กรุงเทพฯ: ศรีบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2549). คู่มือ “เทคนิคการจัด กิจกรรมเพื่อสอนทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน. กรุงเทพฯ: ทีฟิล์ม.
- สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2550). การป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติดในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: ทีฟิล์ม.
- (2552?). ยาเสพติดเป็นภัยต่อชีวิตเป็นพิษต่อสังคม. (แผ่นพับ). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. อัดสำเนา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). เอกสารแนวทางการดำเนินงานปฏิรูป การเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ กระทรวงศึกษาธิการ “2549 ปีแห่งการปฏิรูป การเรียนการสอน” แนวทางการบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอนตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐาน การศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร. (2549ก). โครงการศึกษาและพัฒนาระบบ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ของกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: กองฝึกอบรม กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร.. (2549ข). บันทึกรายงานผลการกำหนด สมรรถนะหลักของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ. กรุงเทพฯ: กองสรรหาบุคลากร.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (2553). *คุณสมบัติเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์*. สืบค้นเมื่อ 13 กรกฎาคม 2553, จาก <http://oppy.opp.go.th/about/04.html>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2549). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ.2550 – 2554*. กรุงเทพฯ: สุทรไพศาล.
- สำนักงาน ป.ป.ส.. (2548). *เรียนรู้เรื่อง...ยาเสพติดชีวิตปลอดภัย*. กรุงเทพฯ: สไตลครีเอทีฟเฮ้าส์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545*. กรุงเทพฯ: พริกหวาน.
- (2545). *ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบวนการคิด*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- (2546). *แผนการศึกษาชาติ (พ.ศ.2545 – 2559)*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: พริกหวาน.
- สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2552, 17 มีนาคม). *คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 82/2552 เรื่อง ยุทธศาสตร์ และกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายรัฐบาล*.
- สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา. (2542). *การวิจัยและประเมินคุณภาพประสิทธิภาพ การศึกษา ปีการศึกษา 2540 เล่มที่ 1 คุณภาพ – ประสิทธิภาพและประสิทธิผล โรงเรียนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. (2546). *แนวทางการจัดกิจกรรมทักษะชีวิต*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด. (2543). *ตอบปัญหายาเสพติด*. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ: ส่วนพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี.
- สำนักยุทธศาสตร์. (2551). *สถานการณ์ยาเสพติดประเทศไทย ปี 2550 และแนวโน้ม*. กรุงเทพฯ: สำนักยุทธศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- (2551, เมษายน – กรกฎาคม). *สี่คูณร้อย 4 x 100*. วารสารสำนักงาน ป.ป.ส.. 24(2): 13 – 18.
- สำนักยุทธศาสตร์. (2553). *ประชุมการจัดทำแผนจังหวัด ปี 2554 (กันยายน 2553)*. กรุงเทพฯ: สำนักยุทธศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.

- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาของชาติ. (2552). *แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำเนา นิลบรรพ์; สุวภัทร คงหอม; และ กัญญา ภูระหงษ์. (2550, มกราคม - มิถุนายน). *การพัฒนาโปรแกรมบำบัดผู้ป่วยสุรา. วารสารสถาบันธัญญารักษ์. 4(1): 4 – 7.*
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (2542). *การวัดจิตพิสัยของมนุษย์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อดิศักดิ์ สิงห์สีโว. (2549). *การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่องปริมาณสัมพันธ์ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.จ. (วิทยาศาสตร์การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- อมรศรี ศรีอินทร์. (2552: 46). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะชีวิตเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นที่เหมาะสมสำหรับนักเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสุราษฎร์ธานี. กศ.ม. (การวิจัยและประเมิน). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลา. ถ่ายเอกสาร.*
- อมรวิรัช นาคทรพรพ. (2549). *เด็กไทยในมิติวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.*
- อรพรรณ พรศรีมา. (2530). *เอกสารประกอบการสอนวิชาเทคโนโลยี 437 บทเรียนด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- อรรณณ แสงวรรณลอย. (2550). *พฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์และพฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี ในนักเรียนชั้น ม.2, ม.5 และ ปวช. ปี 2550. กรุงเทพฯ: สำนักกระบวนวิชา กรมควบคุมโรค.*
- อรรณพ วิสุทธิมรรค์. (2541). *พฤติกรรมกรรมการบริโภคสารเสพติด. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.*
- อรอนงค์ ลาภภูวนาถ. (2551, เมษายน – กรกฎาคม). *การจำแนกสถานะสถานศึกษาเพื่อดำรงความเข้มแข็งในการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด. วารสารสำนักงาน ป.ป.ส. 24(2): 39 – 45.*
- อดิศาร์ หลายชูไทย; อาภา ศิริวงศ์ ณ อยุธยา; และ วิชัย โปษยะจินดา. (2545). *สุราในสังคมไทย : ผลการศึกษาโครงการศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อหามาตรการทางเลือกป้องกันแก้ไข. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ.*
- อภิรัฐ พุ่มกุมาร. (2554, 11 พฤษภาคม). *สัมภาษณ์โดย ดิฐภัทร บวรชัย ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เขตวัฒนา กรุงเทพฯ.*
- อนุวัติ คุณนแก้ว. (2548). *หลักการวัดและประเมินผลทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: บุคส์พอยต์.*

- อริสสรา พรสุตารัตน์. (2547). ผลการใช้กิจกรรมด้านยาเสพติดที่มีต่อทัศนคติเกี่ยวกับยาเสพติดของวัยรุ่นที่มีเอกลักษณ์แห่งตนและวิธีเผชิญความเครียดต่างกัน. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อัจฉรา ฉายวิวัฒน์. (2551, มิถุนายน – กันยายน). การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารศึกษาศาสตร์. 19(3): 65 – 66.
- อัคพงษ์ สุขมาตย์. (2553). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อัญชลี ดำรงไชย. (2543). ผลของกิจกรรมกลุ่มต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการปฏิเสธของวัยรุ่นชายที่เสพยาบ้าและเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การส่งเสริมสุขภาพ). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- อิสริย์ จันทร์หอม. (2547). ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคม การรู้คุณค่าของตนเอง และพฤติกรรมการป้องกันการใช้ยาเสพติด ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดปทุมธานี. ปรินญาณิพนธ์. รบ.ม. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- อุดม เขยทิววงศ์. (2545). หลักสูตรท้องถิ่น : ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ 1991.
- อุบลวนา ขวัญบุญจันทร์; และ ลาวัญญ์ รัตนเสถียร. (2550). ผลของการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียน. กรุงเทพฯ: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว.
- อุรัชชา สัจจาพงษ์. (2552). การใช้กิจกรรมทักษะชีวิตในการส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักเรียนชั้นประถมศึกษา เขตเทศบาล จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (วิชาการส่งเสริมสุขภาพ). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- อุษณีย์ ลลินผลสาน. (2551). การวิจัยและพัฒนาแบบฝึกทักษะการตัดสินใจที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารเวลา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : การประยุกต์ใช้ทฤษฎีและเกม. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (จิตวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- เอกรักษ์ คุ่มมิดำ. (2554, 11 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย ดิฐภัทร บวรชัย ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เขตวัฒนา กรุงเทพฯ.
- เอกรินทร์ สีมหาศาล. (2545). *กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา : แนวคิดสู่การปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บั๊คพอยท์.
- เอแบคโพลล์. (2553). *เอแบคโพลล์ : โครงการเฝ้าระวังรักษาคุณภาพอนาคตของเยาวชนไทย เรื่องสำรวจสถานการณ์ปัญหาเสพติดและวิจัยเพื่อประมาณการจำนวนเยาวชนไทย*. สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2553, จาก <http://www.ryt9.com/s/abcp/145826>
- Adam Parra, Rick Stefanko; & Scott, Blankenship. (1994). *1994 Evaluation of the Fayetteville, North Carolina D.A.R.E. Program*. Retrieved. July 1, 2008, from http://www.dare.com/new_site/D_Rea_Arch_NC.htm
- Alwell, Morgen; & Cobb, Brian. (2009, August). Functional Life Skills Curricular Interventions for Youth With Disabilities A Systematic Review. *Career Development for Exceptional Individuals*. 32(2): 82 – 93.
- Armstrong, David G. (1989). *Developing and documenting the curriculum*. Boston: Allyn and Bacon.
- ASTV ผู้จัดการออนไลน์. (2007) *เด็กไทยยุคส่าลักเสรีภาพ! ริเสพไป-มีเซ็กซ์ สุดเสีงเมินถุงยาง*. สืบค้นเมื่อ 7 เมษายน 2554, จาก <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9500000016854>
- Ausubel, David P. (1968). *Education Psychology : A Cognitive View*. New York : Holt Richart and Winston.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliliff, New Jersey: Prentice – Holt.
- Becker, David. (2008). *50 Life Skills to Rnsure Kids Stay in School, Off Drugs and Out of Troble*. Cornwall: MPG Book.
- Becker, Harold K; Agopian, Michael W; & Yeh, Sandy. (1992). *Impact Evaluation of Drug Abuse Resistance Education (D.A.R.E.)*. Retrieved July 23, 2008, from http://www.dare.com/new_site/D_Rea_Arch_CA.htm
- Bernard, Lovell R.. 1980. *Adult Learning*. London; New York: Croom Helm.
- Brownstein, Daniel. (2007). *Police to launch program to keep kids gang – free*. Retrieved. March 24, 2011, from <http://search.proquest.com/docprintview/459129848/fulltext/12E24CEC04726C586A4/46?accountid=44800>
- Buehler, Anneke; SchrOeder, Elke. (2008, August). The role of life skills promotion in substance abuse prevention : a mediation analysis. *Health Education Research*. 23(4) : 621 – 32.

- Canfield, Lack. (1994). *100 Way to enhance self-concept in the class room : a handbook for teacher , counselor, and group leaders*. Boston: Allyn and Bacon.
- Carney, Susan. (2007). Top Ten Refusal Skills for Teens Teaching Kids to Respond Assertively to Peer Pressure. Retrieved March 23, 2011, from <http://www.suite101.com/content/top-ten-refusal-skills-for-teens-a29626>
- Carrol, Michael. (2007). *Developing New Curriculum for Adult Learners*. Virginia: TESOL.
- Conbach, Lee. J. (1970). *Essential of Psychological Testing*. 3rd ed. New York: Harper and Row.
- Cone, J.D. (1978). The Behavioral Assessment Grid (BAG) : A conceptual framework and a taxonomy. *Behavior Therapy*. 9: 882 – 888.
- Couch, Sue. (2000). *SKILLS FOR LIFE*. New York: McGraw-Hill.
- Covey, Sean. (2006). *The 6 Most Important Decisions You'll Ever Make*. New York: FIRESIDE.
- Doll, Ronald C. (1992). *CURRICULUM IMPROVEMENT DECISION MAKING AND PROCESS*. 8th Edition. Boston: Allyn and Bacon.
- Dorfman, Lorraine T; Murty, Susan A; & Han, Li (2008, December). Faculty and community in Gerontological Curriculum Enrichment. *Education Gerontology*. 34(12) 1087 – 1104.
- Elsen, Marvin; Zellman, Gail; & Murray, David M. (2003, July). Evaluating the lion – quest “Skills for adolescence” drug education program : Second – year behavior outcomes. *Addictive Behaviors*. 28(5) : 883 – 97.
- Frid, Sandra. (2001, November). Supporting primary students' on-line learning in a virtual enrichment program. *Research in Education*. 66: 9 – 27.
- Galinsky, Ellen. (2010). *Mind in the making : the seven essential life skills every child need*. New York: HarperCollins.
- Goldstein, Arnold; Reagle, Kenneth. W; & Amann, Leater L. (1990). *Refusal Skills : Previnting Drug Use in Adolescent*. Champaign: Research Press (IL).
- Goodrich, Heidi. (1996, April). Understanding Rubrics. *Educational Leadership*. 54(4): 14-17.
- Hardman, David; & Macchi, Laura. (2003). *Thinking Psychological on reasoning judgment and decisions*. Chichester: John Wiley & Sons
- Harmon, M.A. (1993). *Reducing the Risk of Drug Involvement Among Early Adolescents – An Evaluation of D.A.R.E.*. Retrieved July 23, 2008, from <http://erx.sagepub.com/content/17/2/221.short>

- Harrison, James; & Hobbs, Mike. (2010). *MAX YOUR BRAIN : The Complete Visual Programme*. London: Dorling Kindersley.
- Joyce, Van Tassel-Baska; Dana, T. Johnson; & Neal Boyce, Linda. (1996). *Developing verbal talent: ideas and strategies for teachers of elementary and middle school students*. Boston: Allyn and Bacon.
- Karabouniotis, Dimitrios; Evaggelinou, Christina; & Tzetzis, George. (2002). Curriculum Enrichment with Self-Testing Activities in Development of Fundamental Movement Skills of First-Grade Children in Greece. Retrieved July 23, 2008, from <http://cat.inist.fr/?aModele=afficheN&cpsidt=13838411>
- Knowlton, Johnson. W; & et al. (2009, December). Preventing Youths' Use of Inhalants and Other Harmful Legal Product in Frontiera Alaskan Communitirs: A Randomized Trial. *Prevention Science*. 10(4) : 298 – 312.
- Koffka, K. (1978). *Encychopedia of the Social Science*. New York: MacMillan.
- Kraft, Guliz. (2009). *Impact of social skills instruction on problem solving skills of students with learning disabilitilies*. Dissertation, Ph.d. (Special Education). Austin: Graduate school The University of Texas at Austin. Photocopied.
- Krejcie, Robert V; & Morgan, Daryle W. (1970, Autumn). Determining Sample Size for Research Activities. *Journal of Educational and Psychological Measurement*. 30(3): 608.
- Lawrence, Denis. (2006). *Enhancing Self – Esteem in the Classroom*. 3rd Edition. London: Paul Chapman.
- Lickona. (1994). *Rising Good Children : Form Birth through the Teenage Year*. New York: Bantam Book.
- Mangrulkar, Leena; Whitman, Chery V.; & Posner, Marc. (2001). *Life Skills Approach to Child and Adolescent Health Human Development*. Washington, DC: Education Development Center, Inc.
- Maxwell, Robert. (1981). *Life After School : A Social Skills Curriculum*. New Jersey.
- McAllister, BrookeAnne; & Plourde, Lee A. (2008). *Enrichment Curriculum : Essential for Mathematically Gifted Students*. Retrieved March 8, 2011, from http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=EJ817282&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=EJ817282

- Mead, R.D. (1971, April). Future time perspective of college student in America and India. *Journal of Social Psychology*. 83(25) : 175 – 182.
- Melvin, Freestone. (2006). *Thinking for Understanding : A Resource for Teaching and Learning*. Motague Bay Primary School Howart. Australia.
- Miermont, J. (1995). *The dictionary of family therapy*. Cambridg: Blackwell.
- Leanne, Nazer-Bloom. (2008). *Assessing adolescent's responses to a coping skills program: An action research approach to understanding adolescent stress and coping*. Retrieved December 24, 2011, from <http://gradworks.umi.com/NR/50/NR50442.html>
- Patterson, J. (1980). *Teaching Personalized Decision Making*. San Jose : Santa Clara Country K-12 Career Education Consortium.
- Piirto, Jane. (1994). *Talented Children and Adults*. New York: MacMillan.
- Pojasit. (2010). *อารมณ์กับการควบคุมตนเอง*. Retrieved. February 1, 2011, from <http://qsnich-pediatrics.com/node/111>
- Renzulli, Joseph S. (2008). *Enriching curriculum for all student*. California: Corwin Press.
- Rechenmacher, David.L. (1995). *Appraisal Report*. Retrieved July 23, 2008, from http://www.dare.com/new_site/D_Rea_Arch_III.htm
- Ringwalt. S.T, Ennett, C.; & Holt, K.D.. (1991). *An Outcome Evaluation of Project D.A.R.E.*. Retrieved. July 1, 2008, from http://www.dare.com/new_site/D_Rea_Arch_NC2.htm
- Robinson, C.L. (1971, October). Future time perspective in non – incarcerated juvenile delinquents. *Disertation Abstracts Internation*. 22(88) : 1225 – 1230.
- Ronald, C. Doll. (1995). *Curriculum improvement : decisson making and process*. Boston: Allyn and Bacon.
- Rosenbaum, M. (1990). *Learned Resourcefulness : on coping skill, self-control, and adaptive behavior* : New York: Springer Publishing Company.
- Rothman, Esther. P. (1968, January). Needde” : The teacher as Specialist in Human Relation, *The Education Digest*. 32(1) : 34 – 36.
- Sandra, Kay Caudill. (1995). *D.A.R.E. – A Success Story in Barnwell County*. Retrieved July 23, 2008, from http://www.dare.com/new_site/D_Rea_Arch_SC.htm
- Saylor, J. Galen; & Alexsander, William M. (1974). *Planning Curriculum for School*. 3rd Edition. New York : Holt, Rinehart and Winston.
- Schlesinger, B. (1997). *Families*. Montreal: McGraw-hill.

- Serkan, Narli; & Nes'e, Baser. (2010, January). The effects of constructivist learning environment on Prospective mathematics teachers' opinions. *US-China Education Review*. 7(1): 1 – 17.
- Schwartz, Nancy E. (1975). Nutritional knowledge, attitudes, and practices of high school graduates. *Journal of the American Dietetic Association* . 66(1): 28-31.
- Strauss, Kevin. (2011). *Story Solutions: Using Tales to Build Character and Teach Bully Prevention, Drug Prevention, Conflict Resolution, and Self-esteem*. Westport: Libraries Unltd Inc.
- Taba, Hida. (1962). *Curriculum Development : Theory and Practice*. New York: Harcourt, Brace and World.
- Tyler, Ralph W. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Webb, Frances Sizer; Whitney, Eleanor Noss; & DeBruyne, Linda K. (1999). *Health : making life choices*. Cincinnati : West Educational.
- WHO. (1997). *Life Skills Education in school*. Geneva: WHO.
- Wiley, John; & Sons. (2009). *21 ST CENTURY SKILLS LEARNING FOR LIFE IN OVER TIME*. San Francisco: Jossey Bass.
- Wiley, John; & Sons. (2009). *Life Skill Activities for Secondary Students with Special Needs*. San Francisco: Jossey Bass.
- Woititz, Janet Geringer; & Garner, Alan. (1990). *Lifeskills for adult children*. Deerfield: Health Communication.

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผศ.ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ	อาจารย์ประจำ ภาควิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อ.รอ.ดร.อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์	อาจารย์ประจำ ภาควิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อ.ดร.มารุต พัฒนาผล	อาจารย์ประจำ ภาควิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ต.ท.ดร.มีชัย สีเจริญ	ผศ. (สบ3) อาจารย์ประจำ กลุ่มงานคณาจารย์ คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
นายเอกรัช คุ่มผิวดำ	ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบางปะกอก สำนักงานเขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

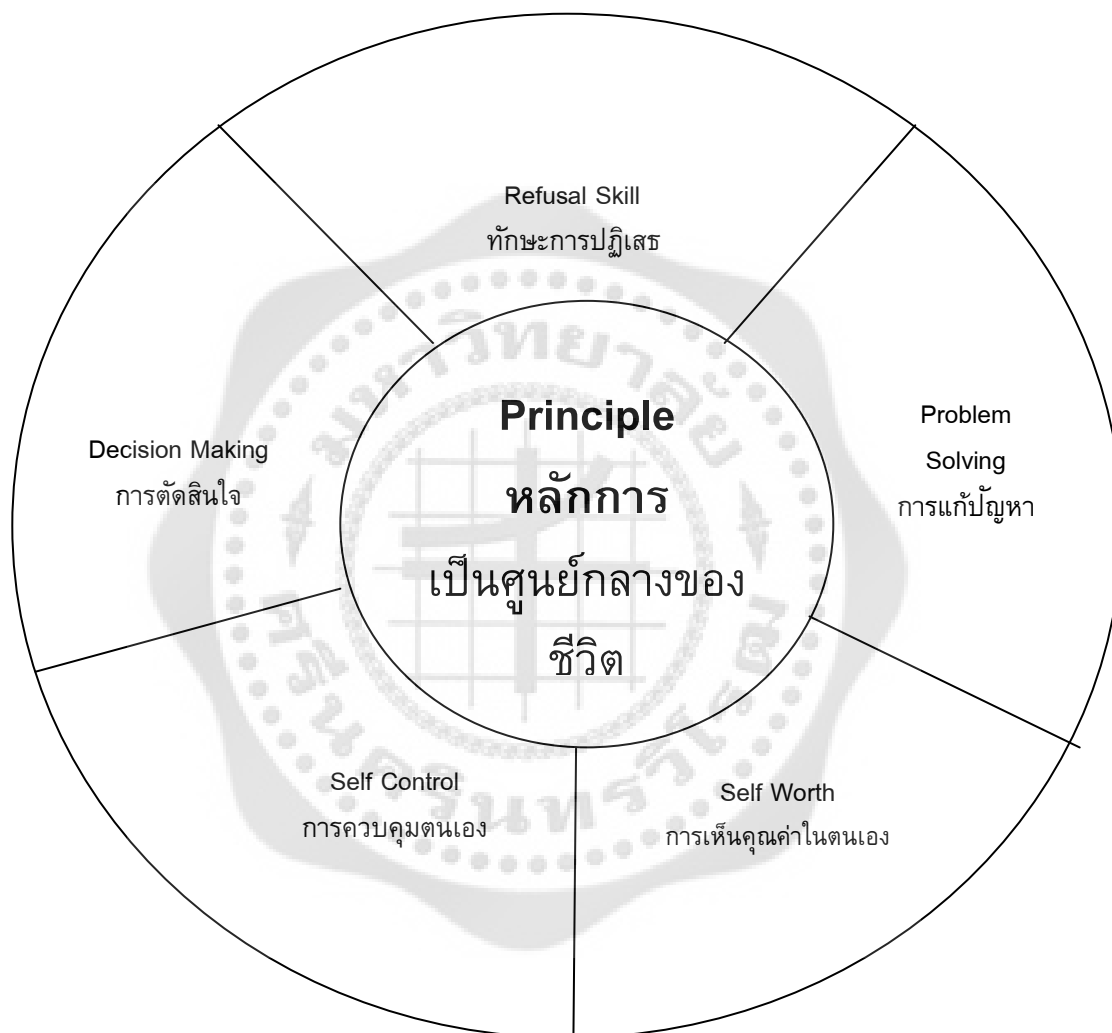
รศ.ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์	กรรมการบริหารหลักสูตร สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อ.ดร.สมชาย เทพแสง	หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร.ณัฐวิภา ลิ้มเฉลิม	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเวฬุวนาราม สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี
ดร.ศรัณยา แสงหิรัญ	ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีบริหารธุรกิจ สมุทรปราการ
อ.ดร.มารุต พัฒนาผล	อาจารย์ประจำ ภาควิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อ.ดร.ราชันย์ บุญธิมา	อาจารย์ประจำ สำนักทดสอบทางการศึกษา และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
นางกานดา ช่วยเมือง	นักจิตวิทยาชำนาญการพิเศษ หัวหน้ากลุ่มฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สำนักงานป้องกันและบำบัด การติดยาเสพติด สำนักงานอำนวยการกรุงเทพมหานคร
นายนิพนธ์ งามอักษร	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเลา สำนักงานเขต บางขุนเทียน เป็นผู้บริหารโรงเรียนกรุงเทพมหานคร จากสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร
พ.ต.ท.ดร.อภิรัฐ พุ่มกุมาร	รองผู้กำกับการฝ่ายอำนวยการ กองบังคับการตำรวจ นครบาล 9 ปฏิบัติราชการสำนักงาน พล.ต.ท.เฉลิมเกียรติ ศรีวรขาน ผู้ช่วย ผบ.ตร. (ปป.11)
นายเอกรัช คุ้มผิวดำ	ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบางปะกอก สำนักงานเขตราชวัตรบูรณะ กรุงเทพมหานคร
อ.ดร.จิตรา ดุษฎีเมธา	ประธานโครงการศูนย์ให้คำปรึกษาและพัฒนา ศักยภาพมนุษยย์ อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ข

ผังมโนทัศน์หลักสูตรเสริมการสร้างความทันชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

ผังมโนทัศน์หลักสูตรเสริม
การสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

ผังมโนทัศน์หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น แสดงให้เห็นภาพรวมของหลักสูตรเสริม ที่มุ่งหมายให้นักเรียนยึดมั่นในหลักการเป็นศูนย์กลางของชีวิต โดยมีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดทั้ง 5 ทักษะเป็นองค์ประกอบล้อมรอบหลักการที่นักเรียนยึดถือ

ภาคผนวก ค
การวิเคราะห์ความสอดคล้องสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะ
ชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
กับกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา

**ตารางวิเคราะห์ความสอดคล้องสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรเสริม
การสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
กับกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น**

หลักสูตรเสริม การสร้างทักษะ ชีวิตฯ	ระดับชั้น	กลุ่มสาระ การเรียนรู้	สาระที่	มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด
<ul style="list-style-type: none"> - การควบคุมตนเอง - การเห็นคุณค่าในตนเอง * - การตัดสินใจ * - การแก้ปัญหา - การปฏิเสธ * 	มัธยมศึกษา ปีที่ 1	สุขศึกษาและ พลศึกษา	สาระที่ 5 ความ ปลอดภัยในชีวิต มาตรฐาน พ 5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยง ปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อ สุขภาพ อุบัติเหตุ การช้ำยา สารเสพติด และความรุนแรง	พ 5.1 ข้อ 2-4 ข้อ 2. อธิบายลักษณะ อาการของผู้ติดสาร เสพติดและการป้องกันการ ติดสารเสพติด ข้อ 3. อธิบายความสัมพันธ์ ของการใช้ สารเสพติดกับการเกิดโรค และอุบัติเหตุ ข้อ 4. แสดงวิธีการชักชวน ผู้อื่นให้ลด ละเลิกสารเสพ ติดโดยใช้ทักษะต่าง ๆ

หลักสูตรเสริม การสร้างทักษะ ชีวิต	ระดับชั้น	กลุ่มสาระ การเรียนรู้	สาระที่	มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด
<ul style="list-style-type: none"> - การควบคุมตนเอง * - การเห็นคุณค่าในตนเอง * - การตัดสินใจ ** - การแก้ปัญหา ** - การปฏิเสธ ** 	มัธยมศึกษา ปีที่ 2	สุขศึกษาและ พลศึกษา	สาระที่ 5 ความ ปลอดภัยในชีวิต มาตรฐาน พ 5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยง ภัยอันตราย ภัยพิบัติ สุขภาพ อุบัติเหตุ การใช้จ่าย สารเสพติด และความรุนแรง	พ 5.1 ข้อ 1-3 ข้อ 1. ระบุวิธีการป้องกันและ แหล่งที่ช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ติด สารเสพติด ข้อ 2. อธิบายวิธีการ หลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง และสถานการณ์เสี่ยง ข้อ 3. ใช้ทักษะชีวิตในการ ป้องกันตนเองและ หลีกเลี่ยงสถานการณ์ คับขันที่อาจนำไปสู่ อันตราย

หลักสูตรเสริม การสร้างทักษะ ชีวิตฯ	ระดับชั้น	กลุ่มสาระ การเรียนรู้	สาระที่	มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด
<ul style="list-style-type: none"> - การควบคุมตนเอง * - การเห็นคุณค่าในตนเอง * - การตัดสินใจ ** - การแก้ปัญหา * - การปฏิเสธ * 	มัธยมศึกษา ปีที่ 3	สุขศึกษาและ พลศึกษา	สาระที่ 5 ความ ปลอดภัยในชีวิต มาตรฐาน พ 5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยง บัญชีเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อ สุขภาพ อุบัติเหตุ การใช้จ่าย สารเสพติด และความรุนแรง	พ 5.1 ข้อ 1-4 ข้อ 1. วิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยง และพฤติกรรมเสี่ยงที่มีผล ต่อสุขภาพและแนวทาง ป้องกัน ข้อ 2. หลีกเลี่ยงการใช้ ความรุนแรงและชักชวน เพื่อนให้หลีกเลี่ยงการใช้ ความรุนแรงในการ แก้ปัญหา ข้อ 3. วิเคราะห์อิทธิพลของ สื่อต่อพฤติกรรม สุขภาพและความรุนแรง ข้อ 4. วิเคราะห์ ความสัมพันธ์ของการดื่ม เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ต่อ สุขภาพและ การเกิดอุบัติเหตุ

หลักสูตรเสริม การสร้างทักษะ ชีวิต	ระดับชั้น	กลุ่มสาระ การเรียนรู้	สาระที่	มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด
<ul style="list-style-type: none"> - การควบคุมตนเอง * - การเห็นคุณค่าในตนเอง ** - การตัดสินใจ * - การแก้ปัญหา - การปฏิเสธ ** 	มัธยมศึกษา ปีที่ 1	สุขศึกษาและ พลศึกษา	สาระที่ 5 ความ ปลอดภัยในชีวิต มาตรฐาน พ 5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยง ปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อ สุขภาพ อุบัติเหตุ การช้ำยา สารเสพติด และความรุนแรง	พ 5.1 ข้อ 2-4 ข้อ 2. อธิบายลักษณะ อาการของผู้ติดสารเสพติด และการป้องกันการติดสาร เสพติด ข้อ 3. อธิบายความสัมพันธ์ ของการใช้ สารเสพติดกับการเกิดโรค และอุบัติเหตุ ข้อ 4. แสดงวิธีการชักชวน ผู้อื่นให้ลด ละ เลิกสารเสพ ติดโดยใช้ทักษะต่าง ๆ
<ul style="list-style-type: none"> - การควบคุมตนเอง - การเห็นคุณค่าในตนเอง - การตัดสินใจ ** - การแก้ปัญหา ** - การปฏิเสธ ** 	มัธยมศึกษา ปีที่ 2	สุขศึกษาและ พลศึกษา	สาระที่ 5 ความ ปลอดภัยในชีวิต มาตรฐาน พ 5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยง ปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อ สุขภาพ อุบัติเหตุ การช้ำยา สารเสพติด และความรุนแรง	พ 5.1 ข้อ 1-3 ข้อ 1. ระบุวิธีการปัจจัยและ แหล่งที่ช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ติด สารเสพติด ข้อ 2. อธิบายวิธีการ หลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง และสถานการณ์เสี่ยง ข้อ 3. ใช้ทักษะชีวิตในการ ป้องกันตนเองและ หลีกเลี่ยงสถานการณ์ คับขันที่อาจนำไปสู่ อันตราย

หลักสูตรเสริม การสร้างทักษะ ชีวิต	ระดับชั้น	กลุ่มสาระ การเรียนรู้	สาระที่	มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด
<ul style="list-style-type: none"> - การควบคุมตนเอง ** - การเห็นคุณค่าในตนเอง ** - การตัดสินใจ * - การแก้ปัญหา * - การปฏิเสธ 	มัธยมศึกษา ปีที่ 3	สุขศึกษาและ พลศึกษา	สาระที่ 5 ความ ปลอดภัยในชีวิต มาตรฐาน พ 5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยง ภัยอันตราย ภัยอันตราย ภัยอันตรายต่อ สุขภาพ อุบัติเหตุ การใช้จ่าย สารเสพติด และความรุนแรง	พ 5.1 ข้อ 1-4 ข้อ 1. วิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยง และพฤติกรรมเสี่ยงที่มีผล ต่อสุขภาพและแนวทาง ป้องกัน ข้อ 2. หลีกเลี่ยงการใช้ ความรุนแรงและชักชวน เพื่อนให้หลีกเลี่ยงการใช้ ความรุนแรงในการ แก้ปัญหา ข้อ 3. วิเคราะห์อิทธิพลของ สื่อต่อพฤติกรรม สุขภาพและความรุนแรง ข้อ 4. วิเคราะห์ ความสัมพันธ์ของการดื่ม เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ต่อ สุขภาพและ การเกิดอุบัติเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - การควบคุมตนเอง - การเห็นคุณค่าในตนเอง * - การตัดสินใจ - การแก้ปัญหา - การปฏิเสธ ** 	มัธยมศึกษา ปีที่ 1	สุขศึกษาและ พลศึกษา	สาระที่ 5 ความ ปลอดภัยในชีวิต มาตรฐาน พ 5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยง ภัยอันตราย ภัยอันตราย ภัยอันตรายต่อ สุขภาพ อุบัติเหตุ การใช้จ่าย สารเสพติด และความรุนแรง	พ 5.1 ข้อ 4 ข้อ 4. แสดงวิธีการชักชวน ผู้อื่นให้ลด ละ เลิกสารเสพ ติดโดยใช้ทักษะต่าง ๆ

หลักสูตรเสริม การสร้างทักษะ ชีวิต	ระดับชั้น	กลุ่มสาระ การเรียนรู้	สาระที่	มาตรฐานการเรียนรู้ /ตัวชี้วัด
<ul style="list-style-type: none"> - การควบคุมตนเอง * - การเห็นคุณค่าในตนเอง * - การตัดสินใจ * - การแก้ปัญหา ** - การปฏิเสธ ** 	มัธยมศึกษา ปีที่ 2	สุขศึกษาและ พลศึกษา	สาระที่ 5 ความ ปลอดภัยในชีวิต มาตรฐาน พ 5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยง ปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อ สุขภาพ อุบัติเหตุ การช้ำยา สารเสพติด และความรุนแรง	พ 5.1 ข้อ 3 ข้อ 3. ใช้ทักษะชีวิตในการ ป้องกันตนเองและ หลีกเลี่ยงสถานการณ์คับ ขันที่อาจนำไปสู่ อันตราย
<ul style="list-style-type: none"> - การควบคุมตนเอง ** - การเห็นคุณค่าในตนเอง ** - การตัดสินใจ - การแก้ปัญหา - การปฏิเสธ * 	มัธยมศึกษา ปีที่ 3	สุขศึกษาและ พลศึกษา	สาระที่ 5 ความ ปลอดภัยในชีวิต มาตรฐาน พ 5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยง ปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อ สุขภาพ อุบัติเหตุ การช้ำยา สารเสพติด และความรุนแรง	พ 5.1 ข้อ 2 ข้อ 2. หลีกเลี่ยงการใช้ ความรุนแรงและชักชวน เพื่อนให้หลีกเลี่ยงการใช้ ความรุนแรงในการ แก้ปัญหา

หลักสูตรเสริม การสร้างทักษะ ชีวิต	ระดับชั้น	กลุ่มสาระ การเรียนรู้	สาระที่	มาตรฐานการเรียนรู้ /ตัวชี้วัด
<ul style="list-style-type: none"> - การควบคุมตนเอง * - การเห็นคุณค่าในตนเอง * - การตัดสินใจ - การแก้ปัญหา - การปฏิเสธ ** 	มัธยมศึกษา ปีที่ 1	สุขศึกษาและ พลศึกษา	สาระที่ 5 ความ ปลอดภัยในชีวิต มาตรฐาน พ 5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยง ปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อ สุขภาพ อุบัติเหตุ การช้ำยา สารเสพติด และความรุนแรง	พ 5.1 ข้อ 2,4 ข้อ 2. อธิบายลักษณะ อาการของผู้ติด สารเสพติดและการป้องกัน การติดสารเสพติด ข้อ 4. แสดงวิธีการชักชวน ผู้อื่นให้ลด ละ เลิกสารเสพติด โดยใช้ทักษะต่าง ๆ
<ul style="list-style-type: none"> - การควบคุมตนเอง ** - การเห็นคุณค่าในตนเอง ** - การตัดสินใจ * - การแก้ปัญหา * - การปฏิเสธ ** 	มัธยมศึกษา ปีที่ 2	สุขศึกษาและ พลศึกษา	สาระที่ 5 ความ ปลอดภัยในชีวิต มาตรฐาน พ 5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยง ปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อ สุขภาพ อุบัติเหตุ การช้ำยา สารเสพติด และความรุนแรง	พ 5.1 ข้อ 2-3 ข้อ 2. อธิบายวิธีการ หลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง และสถานการณ์เสี่ยง ข้อ 3. ใช้ทักษะชีวิตในการ ป้องกันตนเองและ หลีกเลี่ยงสถานการณ์ คับขันที่อาจนำไปสู่ อันตราย

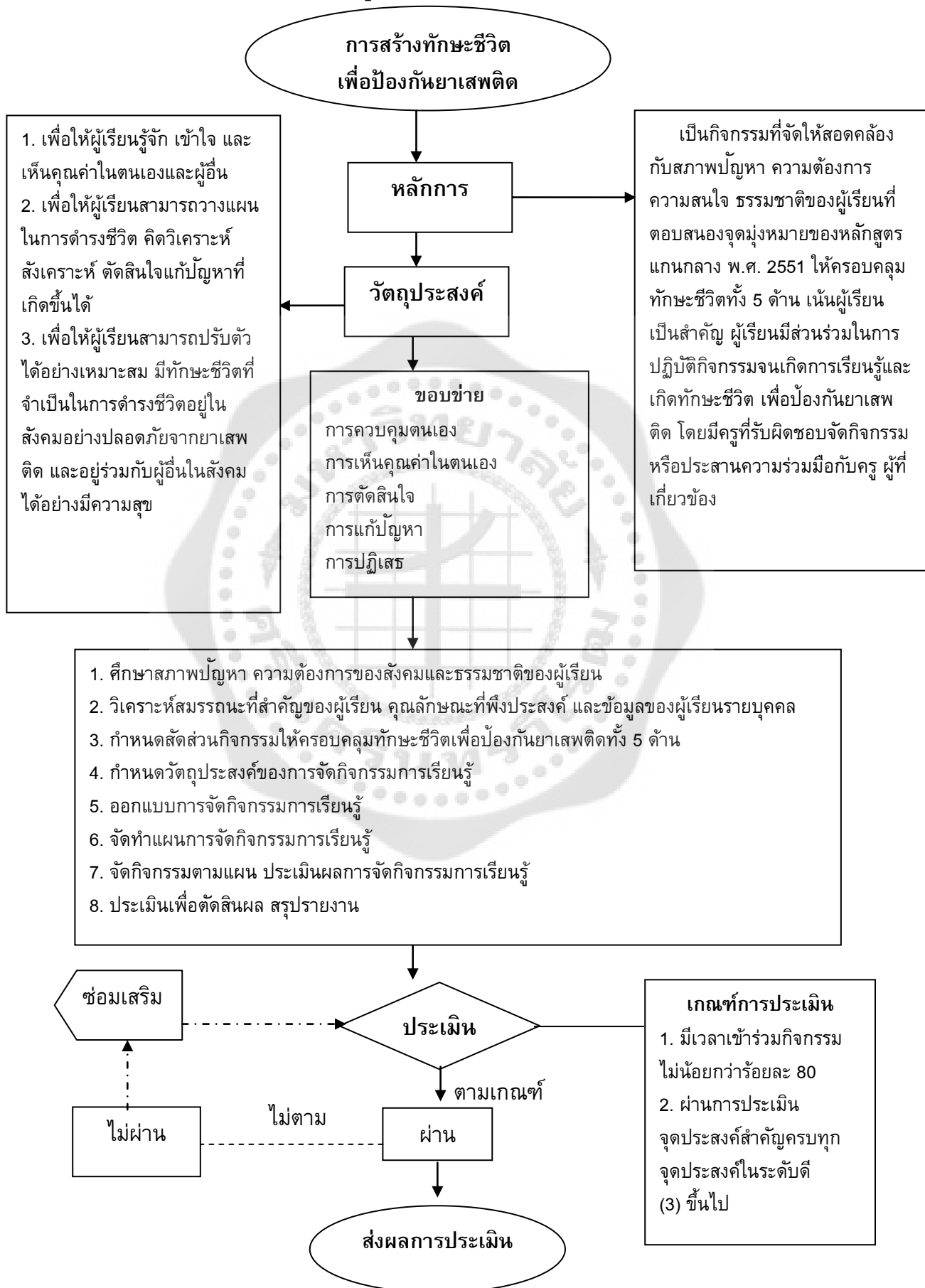
หลักสูตรเสริม การสร้างทักษะ ชีวิต	ระดับชั้น	กลุ่มสาระ การเรียนรู้	สาระที่	มาตรฐานการเรียนรู้ /ตัวชี้วัด
<ul style="list-style-type: none"> - การควบคุมตนเอง * - การเห็นคุณค่าในตนเอง * - การตัดสินใจ ** - การแก้ปัญหา ** - การปฏิเสธ * 	มัธยมศึกษา ปีที่ 3	สุขศึกษาและ พลศึกษา	สาระที่ 5 ความ ปลอดภัยในชีวิต มาตรฐาน พ 5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยง ภัยอันตราย ภัยพิบัติ ภัยธรรมชาติ ภัยสุขภาพ อุบัติเหตุ การใช้จ่าย สารเสพติด และความรุนแรง	พ 5.1 ข้อ 1,2,3 ข้อ 1. วิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยง และพฤติกรรมเสี่ยงที่มีผล ต่อสุขภาพและแนวทาง ป้องกัน ข้อ 2. หลีกเลี่ยงการใช้ ความรุนแรงและชักชวน เพื่อนให้หลีกเลี่ยงการใช้ ความรุนแรงในการ แก้ปัญหา ข้อ 3. วิเคราะห์อิทธิพล ของสื่อต่อพฤติกรรม สุขภาพและความรุนแรง

หมายเหตุ : * สอดคล้อง ** สอดคล้องมาก

ภาคผนวก ง
แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
“การสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด”

แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน “การสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด”

ภาคผนวก จ

แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์แบบบูรณาการ

แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์แบบบูรณาการ การสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง

ภาคผนวก จ

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบบูรณาการโดย

STORYLINE METHOD

เรื่อง การสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

การแสดงความสัมพันธ์ของหน่วยการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระ ชั้น ม.1 – ม.3

ภาคผนวก ข
คู่มือการจัดการเรียนการสอน

โครงสร้างหลักสูตร

ให้นักเรียนทำความเข้าใจกับหลักสูตรเสริม การสร้างเครือข่าย ให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะ ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างของ คุณลักษณะ อัตลักษณ์แห่งตน ภาพลักษณ์ ของตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเองกับคนอื่น ความจริงเกี่ยวกับยาเสพติด และสัญญาเกียรติยศ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1
รู้จักฉันรู้จักเธอ

พิจารณาทบทวนความรู้ ความเข้าใจ ของนักเรียนเกี่ยวกับยาเสพติด และ ผลกระทบด้านต่างๆจากการใช้ และไม่ใช้ยาเสพติด และกรอบความคิด มองตน/คนอื่น/โลกและหลักการใช้ชีวิต ของตน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2
ทำความเข้าใจกับสารร้าย

แสดงให้นักเรียนเห็นว่าการใช้ ยาเสพติดสามารถทำอันตรายแก่ ร่างกายและสมองทั้งในระยะสั้น และระยะยาวอย่างไร แล้วสร้าง การตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3
ฉันรักสมองของฉัน

มีโฆษณามากมายเกี่ยวกับสุรา บุหรี่ที่วัยรุ่นเห็น วิจัยส่วนใหญ่ไม่เสพสุรา บุหรี่ ยาเสพติด เปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อที่ว่า วิจัยส่วนใหญ่เสพยาเสพติด ค้นคว้าหาความจริง ผ่านกระบวนการการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4
ค้นหาความจริง

กำหนดสถานการณ์จริงที่นักเรียนต้องเผชิญกับเหตุการณ์ ที่ถูกกดดันให้ใช้ยาเสพติด นักเรียนเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5
แผนภูมิแก้ปัญหา

นักเรียนนำทักษะชีวิต ได้แก่ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การปฏิเสธ ไปสร้างทางเลือกและจัดการกับสถานการณ์ที่ต้องเผชิญให้ใช้ยาเสพติด จากสถานการณ์จำลอง การกำหนดเป้าหมายและวางแผนสำหรับอนาคต

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6
สร้างทางเลือก เป้าหมาย

ฝึกการใช้ทักษะชีวิตเพื่อใช้ในการปฏิเสธยาเสพติดได้อย่างเหมาะสม

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7
ฝึกฝน

นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญ จำแนกคุณค่า และความสัมพันธ์ของเพื่อน การสร้างเครือข่าย ตลอดจนร่วมกันค้นหาวิธีการแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อนในลักษณะต่างๆ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 8
ร่วมด้วยช่วยกัน

การประยุกต์ใช้ทักษะที่นักเรียนได้เรียนรู้มาใช้กับสถานการณ์ต่างๆ และการที่ศิษย์ภายนอกสถานที่

หน่วยการเรียนรู้ที่ 9
ท่องไปในโลกกว้าง

กิจกรรมวันจบหลักสูตร ความภาคภูมิใจในความสำเร็จและการเห็นคุณค่าในตนเองและการรับรู้ความสำเร็จของนักเรียน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 10
สัญญาเกียรติยศ

โครงสร้างของหลักสูตรเสริม แบ่งออกเป็น 10 หน่วยการเรียนรู้ ระยะเวลา 20 ชั่วโมง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อต่อยอด เนื้อหาเกี่ยวกับอันตรายจากการใช้บุหรื สุรา และยาเสพติดที่ผิดกฎหมายและ ทักษะชีวิตที่นักเรียนจะนำมาใช้ในการ ป้องกันยาเสพติด โดยเน้นการคิด และแสดงออกวิธีการเรียนรู้ทักษะได้ดี ที่สุด และผู้สอนต้องสนับสนุนให้นักเรียน ได้เรียนรู้ทักษะที่สำคัญนี้ ภาพรวมของ หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

5 LIFE SKILLS

วิสัยทัศน์ของหลักสูตร

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นยึดมั่นในหลักการเป็นศูนย์กลางของชีวิต มีภูมิคุ้มกัน ยาเสพติด สามารถควบคุมตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง จัดการกับปัญหา มีการตัดสินใจที่ดี มีทักษะการปฏิเสธ หลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่นได้

ปรัชญาของหลักสูตร

พัฒนาผู้เรียนให้ยึดมั่นในหลักการ ใช้ประสบการณ์เป็นฐานความรู้ มีทักษะชีวิต เน้นกระบวนการคิด ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีทัศนคติที่ดีเพื่อป้องกันยาเสพติด

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถในการนำทักษะชีวิตไปใช้เพื่อป้องกันยาเสพติด
2. ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นมีความสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆอย่างเหมาะสม ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม
3. ผู้เรียนยึดมั่นในหลักการมีความสามารถหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

คู่มือการจัดการเรียนการสอน
หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

5 LIFE SKILLS

เวลา 20 ชั่วโมง

หน่วย การเรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	เวลาเรียน/ ชั่วโมง
1	รู้จักฉัน : รู้จักเธอ	2
2	รู้จักปีศาจร้าย	2
3	ฉันรักสมองของฉัน	2
4	ค้นหาความจริง	2
5	แผนภูมิแก้ปัญหา	2
6	สร้างทางเลือก เป้าหมาย	2
7	ฝึกฝน	2
8	ร่วมด้วยช่วยกัน	2
9	ท่องไปในโลกกว้าง	2
10	สัญญาเกียรติยศ	2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1: รู้จักฉัน รู้จักเธอ		ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
จุดประสงค์: 1. พูด อภิปรายแสดงความคิดเห็นโต้แย้ง สรุป เรื่องที่ฟังและดูด้วยพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ 2. ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนา ของนักเรียนได้ 3. ยอมรับความเหมือน/แตกต่างระหว่างบุคคล 4. มีความรู้เกี่ยวกับหลักการเป็นศูนย์กลางชีวิต 5. วิเคราะห์ผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้าง เครื่องช่วยป้องกันยาเสพติดได้	ทักษะที่เกี่ยวข้อง : ☒ การควบคุมตนเอง ☒ การเห็นคุณค่าในตนเอง	เวลา 2 ชั่วโมง
สาระสำคัญ: นักเรียนทำความรู้จักกับหลักสูตรเสริม การสร้างเครือข่าย และให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะยอมรับ ความเหมือนและความแตกต่างของคุณลักษณะ อัตลักษณ์แห่งตน ภาพลักษณ์ของตนเอง การเห็นคุณค่า ในตนเองกับคนอื่นและสังคม ความจริงเกี่ยวกับยาเสพติด		
วิธีดำเนินการ: กิจกรรม 1. นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง 2. การบริหารจัดการห้องเรียน 3. ทำความรู้จักหลักสูตร ทำความรู้จักซึ่งกันและกัน 4. กรอบความคิด 5. สร้างเครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน 6. สรุป	เวลา 10 นาที 10 นาที 40 นาที 30 นาที 20 นาที 10 นาที	
สื่อ / อุปกรณ์: คู่มือนักเรียน เครื่องเขียน คอมพิวเตอร์		
การวัดและประเมินผล: สังเกต/การใช้บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง/สัมภาษณ์/การตรวจงาน/การรายงานตนเอง/แฟ้มสะสมงาน โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน 1,2,3,4		
คำแนะนำเพิ่มเติมสำหรับผู้สอน: อาจให้นักเรียนทำความรู้จักกับเพื่อนนอกกลุ่มเพื่อค้นหาจุดเด่นและจุดด้อยของตนเองและยอมรับใน ความแตกต่างระหว่างบุคคล		

วิธีดำเนินการ

กิจกรรมที่ 1 นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง	10 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูแนะนำตัว เล่าประสบการณ์ของครูเกี่ยวกับยาเสพติด - บอกนักเรียนว่า “นักเรียนจะได้เรียนรู้ร่วมกัน ได้ซักถาม พูดคุย อภิปรายและเล่นเกมสนุก ๆ ร่วมกัน” - ให้นักเรียนวาดเลข 8 ในแนวนอน โดยปรับตำแหน่งร่างกายให้อยู่ในแนวตรง ใช้ระดับสายตาเป็นจุดกึ่งกลางของเลข 8 - เลือกตำแหน่งที่สามารถวาดเลข 8 ได้อย่างสะดวก ปรับขนาดความกว้างและความสูงให้พอเหมาะ - นักเรียนใช้มือซ้ายก่อนเพื่อกระตุ้นสมองซีกขวา - วาดเลข 8 โดยเริ่มจากจุดกึ่งกลางที่อยู่ระดับสายตาของนักเรียน เคลื่อนแขนขึ้นแล้วตีวงไปทางซ้าย วนรอบทวนเข็มนาฬิกา แล้วมาบรรจบกันที่จุดเริ่มต้นหรือจุดกึ่งกลาง - ขณะที่เคลื่อนสายตาไปตามมือที่วาดเลข 8 ศีรษะจะเคลื่อนไหวเล็กน้อยและคอบอยู่ในลักษณะผ่อนคลาย - ใช้มือแต่ละข้างวาดเลข 8 ซ้ำ ๆ กันข้างละ 3 ครั้ง จากนั้นใช้มือทั้งสองข้างวาดพร้อมกัน 3 ครั้ง - ลดขนาดของเลข 8 ให้เล็กลงในตอนแรกให้วาดเลข 8 ให้มีขนาดใหญ่ก่อน โดยวาดตรงหน้าขนานกับตัวผู้วาด จากนั้นจึงเปลี่ยนมาวาดที่โต๊ะ 		

กิจกรรมที่ 2 การบริหารจัดการห้องเรียน	10 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูแจกคู่มือนักเรียน พร้อมกับให้นักเรียนแต่ละคนแนะนำตัวสั้น ๆ - อธิบายให้นักเรียนฟังว่า ต่อไปนี้ นักเรียนจะต้องทำกิจกรรมร่วมกับกับครู ผู้ปกครอง มีการทำงานเป็นทีม ในการทำงานเป็นทีมกฎระเบียบของทีมเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้ นักเรียนทุกคนสามารถทำงานสำเร็จร่วมกัน - ให้นักเรียนร่วมกันคิดกฎระเบียบที่ใช้ในการเรียน 5 ข้อ หรือมากกว่านั้นลงในสมุดบันทึกส่วนตัวของนักเรียน - ย้ำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของความร่วมมือจากผู้ปกครองในความร่วมมือกับครู และให้นักเรียนอ่านจดหมายถึงผู้ปกครองและให้ผู้ปกครองลงนามในจดหมายซึ่งอยู่ในคู่มือนักเรียน 		

กิจกรรมที่ 3 ทำความรู้จักหลักสูตร ทำความรู้จักซึ่งกันและกัน	40 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูถามนักเรียนว่า “นักเรียนคนใดเคยผ่านการเรียนเรื่องยาเสพติดบ้าง” และ “นักเรียนจำได้หรือไม่ว่าเรียนรู้อะไรบ้าง” - ครูแจกแบบทดสอบให้นักเรียนทำ เมื่อนักเรียนทำเสร็จครูเฉลยและให้นักเรียนบันทึกคะแนนของตนเองลงในสมุดคู่มือ - ครูเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับยาเสพติด บทลงโทษทางกฎหมาย การช่วยเหลือนักเรียนบางคนที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด - อธิบายให้นักเรียนฟังว่า นักเรียนจะได้ซักถามข้อสงสัยเกี่ยวกับยาเสพติด - ผลกระทบจากการใช้ยาเสพติด การบังคับใช้กฎหมายต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด - ครูให้นักเรียนแนะนำตัวและแบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 4 – 6 คน ให้แต่ละกลุ่มตั้งชื่อกลุ่ม แต่งตั้งหัวหน้ากลุ่มและแบ่งมอบหน้าที่โดยอิสระและย้ำว่าในการเรียนครั้งต่อไปขอให้นักเรียนอยู่รวมกลุ่มตามที่แบ่งไว้ - ครูอธิบายถึงสิทธิของครูในการตอบคำถามนักเรียนว่า ครูอาจไม่ตอบคำถามในบางคำถามที่เป็นเรื่องส่วนตัว - หัวหน้ากลุ่มหรือนักเรียนที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่มเป็นตัวแทนถามครู 		

กิจกรรมที่ 4 กรอบความคิด	30 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - อธิบายกรอบความคิด หมายถึง มุมมอง ความเชื่อของนักเรียน วิธีที่นักเรียนมองสิ่งต่างๆ รอบตัว พร้อมยกตัวอย่างประกอบ เช่น กรอบความคิดเหมือนแว่นตา หากมีกรอบความคิดคลาดเคลื่อนนักเรียนก็จะมองชีวิตผิดเพี้ยนไป เลนส์แว่นตาทำให้ภาพที่มองเห็นเลอะเลือนบิดเบี้ยว ถ้าเพื่อนบอกว่าเราโง่ ถ้านักเรียนเชื่อ นักเรียนก็จะโง่เง่าไร้สมอง ตรงกันข้ามกับถ้านักเรียนคิดว่าเป็นคนฉลาดมีสมอง - ให้นักเรียนอ่านเรื่อง “กรอบความคิดที่ยึดมั่น” ให้ตัวแทนนักเรียน 1 คน อ่านเสียงดังและให้คนอื่น ๆ อ่านในใจ - แต่ละกลุ่มอภิปรายถึงเหตุผลว่า “ทำไมเจ้าชายจึงไม่ยอมตกเป็นทาสสิ่งมอมเมา” จากสมุดบันทึกส่วนตัว - ถาม ปัญหาของเจ้าชายคืออะไร ? - เจ้าชายมีความเชื่อมั่นในตนเองหรือไม่ ? - มีทางเลือกอะไรบ้าง? - ถ้านักเรียนเป็นเจ้าชายจะทำอย่างไร? 		

กิจกรรมที่ 4 (ต่อ)		หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ให้นักเรียนบันทึกเหตุผลของนักเรียนลงในสมุดบันทึกส่วนตัวของนักเรียน - ชี้ว่าเจ้าชายยึดกรอบความคิดของพระองค์ไว้มัน ไม่ยอมให้สิ่งใดโยกคลอน - ย้ำว่าถ้านักเรียนใช้ชีวิตโดยยึดกรอบความคิดว่า “ฉันทำได้” หรือ “ฉันมีความสำคัญ”ความเชื่อนั้นจะเพิ่มความเชื่อมั่นเชิงบวกให้นักเรียนเสมอ - ให้นักเรียนอ่านเรื่อง “กรอบความคิดมองผู้อื่น” ให้ตัวแทนนักเรียน 1 คน อ่านเสียงดังและให้คนอื่น ๆ อ่านในใจ - ถาม ปัญหาของสมพรคืออะไร ? - ทำไมสมพรไม่ยอมสูงส่งกับแอน ? สมพรมีทางเลือกอะไรบ้าง? - ถ้านักเรียนเป็นสมพรจะทำอย่างไร? - นักเรียนแต่ละคนบันทึกความเห็นของตนลงในสมุดบันทึกส่วนตัว - ครูถามแต่ละกลุ่มว่า “ถ้านักเรียนเป็นแอน นักเรียนจะรู้สึกอย่างไร และนักเรียนควรทำอย่างไร” - ให้นักเรียนบันทึกเหตุผลของนักเรียนลงในสมุดบันทึกส่วนตัว - ครูย้ำกรอบความคิดในแง่ลบเป็นอุปสรรค ขณะที่กรอบความคิดแง่บวกจะดึงส่วนที่ดีที่สุดในตัวนักเรียนออกมา และการมองจากมุมมองอื่นก่อให้เกิดความแตกต่างในทัศนคติที่เรามีต่อผู้อื่น - ครูบอกนักเรียนว่า นอกจากจะมีกรอบความคิดมองตน และผู้อื่นแล้วยังมีกรอบความคิดมองโลก - ถามนักเรียนว่า สิ่งแวดล้อมรอบตัวนักเรียนมีอะไรบ้าง? นักเรียนให้ความสำคัญกับอะไร? ใครมากที่สุด? ทำไมนักเรียนจึงคิดว่าสิ่งนั้น คนนั้นมีความสำคัญ? - บอกกับนักเรียนว่าเรื่องสำคัญของนักเรียนจะกลายเป็นกรอบความคิดประจำตัวนักเรียน นั่นก็คือกรอบความคิดมองโลก - ให้นักเรียนเปิดสมุดบันทึกส่วนตัวหน้า “การยึดหลักการเป็นศูนย์กลางชีวิต” - อธิบายหลักการเปรียบเหมือนการโยนก้อนหินขึ้นสูงเท่าไร ก้อนหินก็จะตกลงพื้นคือ กฎธรรมชาติหรือหลักการ หลักการทำหน้าที่บังคับดูแลชีวิตมนุษย์ ไม่แบ่งเชื้อชาติศาสนา หลักการบังคับทุกคนเท่าเทียมกัน ถ้านักเรียนยึดหลักการเป็นแก่นดำเนินชีวิตนักเรียนจะมีอนาคตที่สดใส 		

กิจกรรมที่ 4 (ต่อ)		หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูยกตัวอย่าง ได้แก่ ความซื่อสัตย์ คือ หลักการ การทำประโยชน์ต่อผู้อื่นเป็นหลักการ แล้วให้นักเรียนเขียนหลักการข้ออื่นๆที่นักเรียนคิดว่าเป็นหลักการ - ครูเขียนคำว่า “สัญญาเกียรติยศ” บนกระดานดำ และบอกว่า หมายถึง “การกระทำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมแม้จะเป็นเรื่องยาก” หน้าที่ 6 - ครูอธิบายเพิ่มเติมว่า สิ่งที่ต้องทำที่กระทำนอกจากเป็นเรื่องยาก และทำแล้วเพื่อนไม่ยอมรับ/หันหลังให้นักเรียน ขอให้เรียนยึดมั่นที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้องต่อไป 		

กิจกรรมที่ 5 สร้างเครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน	20 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูบอกนักเรียนว่า ไม่มีอะไรดีไปกว่าการมีเพื่อนสนิท - ถามนักเรียนว่า นักเรียนจะเลือกคนแบบไหนเป็นเพื่อนนักเรียน? และนักเรียนเป็นเพื่อนประเภทไหน? - ครูชี้ว่าการคบเพื่อนถือเป็นการตัดสินใจที่สำคัญยิ่ง - ตรวจสอบภาพเพื่อน นักเรียนทำแบบทดสอบในสมุดบันทึกส่วนตัวนักเรียน - ครูถามผลคะแนนนักเรียนและอธิบายผลของคะแนนในระดับต่างๆ - บอกนักเรียนว่าการสร้างเครือข่ายเพื่อนมีหลายวิธี ได้แก่ ตั้งกลุ่มชมรมต่างๆ ให้นักเรียนตั้งเครือข่ายเพื่อนทาง facebook 		

กิจกรรมที่ 6 สรุป	10 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูถามนักเรียนว่า วันนี้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร - กรอบความคิดและหลักการมีความสำคัญอย่างไรต่ออนาคตของนักเรียน? - เพื่อนแบบไหนเป็นเพื่อนแท้? - ให้นักเรียนบันทึกสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้ 3 ข้อลงในสมุดบันทึกส่วนตัวของนักเรียนหน้า 22 <p>ให้นักเรียนแต่ละคนเตรียมคำคม “คติพจน์ที่จะนำนักเรียนสู่ชีวิตที่สดใส” ตัวอย่างเช่น “อย่าเพียงแต่ตามความฝันของคุณ คุณต้องไล่มันให้ทันด้วย” และบุคคลในอุดมคติ 1 คน มาเล่าให้ครูและเพื่อนๆฟังในการเรียนครั้งต่อไปนักเรียนจะได้ค้นหาความจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบจากยาเสพติดที่มีต่อสมองของมนุษย์ (บันทึกในหน้า 4)</p>		

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 : รู้จักปีศาจร้าย		ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
จุดประสงค์: 1. ระบุข้อสังเกต ความสมเหตุสมผล ความจริงเกี่ยวกับบุหรี สุรา ยาเสพติด 2. วิเคราะห์ข้อเท็จจริง ความน่าเชื่อถือของข่าวสารจากสื่อเกี่ยวกับบุหรี สุรา ยาเสพติด 3. พุด อภิปรายผลของยาเสพติดต่อระบบต่างๆ ของร่างกาย 4. พุดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการของตน 5. ระบุความสัมพันธ์ระหว่างการตั้งเป้าหมายชีวิตกับการมีชีวิตที่ปลอดภัยจากยาเสพติด	ทักษะที่เกี่ยวข้อง : ☒ การควบคุมตนเอง ☒ การเห็นคุณค่าในตนเอง ☒ การแก้ปัญหา	เวลา 2 ชั่วโมง
สาระสำคัญ: พิจารณาทบทวนความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับยาเสพติดและผลกระทบด้านต่างๆ จากการใช้และไม่ใช้ยาเสพติด และกรอบความคิด/หลักการใช้ชีวิตของตน		
วิธีดำเนินการ: กิจกรรม 1. นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง 2. ทบทวนบทเรียน 3. พิจารณาผลกระทบด้านต่างๆ จากการใช้/ไม่ใช้ยาเสพติด 4. เกมค้นหาความจริง 5. ตั้งเป้าหมายชีวิต โดยยึดหลักการเป็นศูนย์กลางของชีวิต 6. สรุป 7. ทดสอบความรู้ครั้งที่ 1	เวลา 5 นาที 10 นาที 10 นาที 15 นาที 15 นาที 5 นาที	
สื่อ / อุปกรณ์: คู่มือนักเรียน เครื่องเขียน คอมพิวเตอร์		
การวัดและประเมินผล: สังเกต/บันทึก ความสนใจ ความกระตือรือร้น การซักถาม การตอบคำถาม การอภิปรายแบบทดสอบระหว่างเรียนชุดที่ 1		
คำแนะนำเพิ่มเติมสำหรับผู้สอน:		

วิธีดำเนินการ

กิจกรรมที่ 1	นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง	5 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูเก็บจดหมายจากนักเรียน - บอกนักเรียนยืนขึ้น หลังตาแล้วให้นักเรียนสายคออย่างช้าๆจากด้านหนึ่งไปอีกด้านหนึ่งพร้อมกับหายใจเข้าลึกๆ ในขณะที่เคลื่อนไหวศีรษะ ระวังอย่าให้ปลายคางเลยกระดูกไหปลาร้าออกไป หากเกิดการดึงให้ศีรษะคงอยู่ที่เดิมสักพัก หายใจเข้าลึกๆ จนกระทั่งความตึงผ่อนคลายลง ห้ามบิดคอไปทางด้านหลังเป็นอันขาด (เงยขึ้นลง) - บอกกับนักเรียนว่าขณะเคลื่อนไหวศีรษะ ให้จินตนาการว่าศีรษะของตัวเองยื่นออกไปจากร่างกาย มากกว่าที่จะพับลง - บริหารโดยการหลับตา จากนั้นลืมตาบริหาร 			

กิจกรรมที่ 2	ทบทวนบทเรียน	10 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ให้นักเรียนบอกสิ่งที่ได้จากบทเรียนที่แล้ว (ผลการค้นคว้าเรื่อง ผลกระทบของยาเสพติดที่มีต่อร่างกายมนุษย์) - ครูสุ่มให้นักเรียนออกมาอภิปรายคำคม และบุคคลในอุดมคติของนักเรียน กลุ่มละ 1 คน (รวม 7 คน) - ครูอธิบายกรอบความคิดว่า หมายถึง มุมมอง ความเชื่อของนักเรียน วิธีที่นักเรียนมองสิ่งต่างๆ รอบตัว เกี่ยวกับตนเอง ผู้อื่น และการมองโลก (สิ่งรอบตัวนักเรียน) และการยึดมั่นในหลักการ คือ การกระทำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม เป็นแก่นดำเนินชีวิต ให้นักเรียนมีอนาคตที่สดใส - ครูเขียน “สัญญาเกียรติยศ” บนกระดานดำ และบอกว่า หมายถึง “การกระทำสิ่งสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมแม้จะเป็นเรื่องยาก” - ถามนักเรียนว่า สัญญาเกียรติยศของนักเรียนคืออะไร - ให้นักเรียนบันทึกลงในสมุดบันทึกส่วนตัว 			<p>ครูควรให้เวลานักเรียน</p> <p>พอสมควรสำหรับการคิดถึงสัญญาเกียรติยศของนักเรียน</p>

กิจกรรมที่ 3	พิจารณาผลกระทบด้านต่างๆจากการใช้/ไม่ใช้ยาเสพติด	10 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มมีหัวหน้า โฆษก และคนจับเวลา - ครูมอบหมายงานให้แต่ละกลุ่ม เรื่องยาเสพติด ได้แก่ บุหรี่ สุรา สารระเหย ยาบ้า - ให้แต่ละกลุ่มอภิปรายถึงผลจากการใช้และไม่ใช้ยาเสพติด - ถามนักเรียนว่า “เคยดูรายการเกมโชว์” ที่มีการแข่งขันตอบคำถามหรือไม่ - บอกกับนักเรียนว่า จะได้แข่งขันตอบคำถามที่ทำหายเพื่อทดสอบความรู้ของนักเรียนแต่ละกลุ่มว่ามีความรู้ ความสามารถเพียงใด 			<p>ครูอาจนำสื่อ เช่น ภาพคนที่ติดยาเสพติด/นักกีฬา คนดีมีชื่อเสียงใช้ในกิจกรรมนี้</p>

กิจกรรมที่ 4 เกมค้นหาความจริง	15 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูประกาศว่า “ต่อจากนี้ไปนักเรียนจะแข่งขันกันเพื่อดูว่ากลุ่มใดมีความรู้มากที่สุด ความสนุกของเกมอยู่ที่นักเรียนมีความรู้มากน้อยเพียงใด” - ครูอธิบายวิธีเล่นเกมในคู่มือนักเรียน และบอกนักเรียนว่าทีมที่ชนะจะได้รับรางวัล - เมื่อเสร็จสิ้นการแข่งขันให้ตัวแทนนักเรียนแต่ละทีมลงชื่อในใบคะแนนของครู ครู หน้า 5 ในสมุดบันทึกส่วนตัว ประกาศทีมที่ชนะและมอบรางวัล - ครูแจกเฉลยคำตอบให้นักเรียนทุกคน - ครูบอกนักเรียนให้ค้นหาความจริงเพิ่มเติม โดยถามผู้ใหญ่ในบ้านของนักเรียนคินนี้ นักเรียนอาจค้นหาความจริงจาก Internet ทางเว็บไซต์ในคู่มือนักเรียน - ครูแนะนำนักเรียนว่าทุกคนต้องการข้อมูลที่ทันสมัยสำหรับเป็นข้อมูลพิจารณา ทางเลือกในการตัดสินใจนักเรียนต้องได้รับข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยถูกต้องเชื่อถือได้ 		

กิจกรรมที่ 5 ตั้งเป้าหมายชีวิตโดยยึดหลักการเป็นศูนย์กลางชีวิต	15 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูบอกนักเรียน ต้องมีศรัทธาที่จะมีชีวิตอยู่ด้วยหลักการ เช่น หลักการของความซื่อสัตย์ ถ้านักเรียนเป็นคนชอบโกหก นักเรียนอาจเอาตัวรอดไปได้วันหนึ่งๆ สัก 2 – 3 ปี แต่จะเป็นเรื่องยากที่คนพวกนี้ประสบความสำเร็จในระยะยาว ถ้านักเรียนยึดหลักการเป็นศูนย์กลางชีวิต นักเรียนจะใช้ชีวิตไม่ผิดพลาดและให้นักเรียนอ่านกรอบความคิดที่ยึดมั่นหน้า 6 - ตัวอย่างหลักการเช่นความซื่อสัตย์ ความตรงต่อเวลา ความกตัญญู ความรับผิดชอบ - ครูถาม นักเรียนคิดว่ามีหลักการอะไรอีกหรือไม่ที่นักเรียนยึดเป็นศูนย์กลางของชีวิต - ให้นักเรียนเขียนหลักการของนักเรียนลงไป ในสมุดบันทึกส่วนตัว - ครูย้ำว่า หลักการไม่เคยทำให้ใครล้มเหลว เราจำเป็นต้องมีศรัทธา โดยเฉพาะเมื่อเราเห็นใครบางคนได้ดีโดยการโกง ฉกฉวยประโยชน์ใส่ตน สิ่งที่เรามองไม่เห็น คือ การฝ่าฝืนหลักการจะส่งผลร้ายต่อพวกเขาในภายหลังทุกคน (เวรกรรมมีจริง) 		

กิจกรรมที่ 6 สรุป	5 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูถามนักเรียนว่า วันนี้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร 3 อย่าง บันทึกหน้า 22 - นักเรียนคิดว่าบุหรี่ปุระ สารระเหย ยาบ้ามีผลกระทบต่อสมอง ร่างกายมนุษย์ - ถามนักเรียนว่า “คำคม” หมายถึงอะไร - เตือนการบ้าน ให้นักเรียนค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบของการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพสารระเหย และยาบ้าที่มีต่อสมอง และบันทึกข้อมูลลงในสมุดหน้า 6 - ย้ำว่านักเรียนต้องนำข้อมูล พร้อมหลักฐานอ้างอิงที่ค้นคว้ามาใช้ในการเรียนต่อไป - ให้นักเรียนบันทึกสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้ 3 อย่าง หน้าสุดท้าย 		

คำถามสำหรับเล่นเกม

- การสูบบุหรี่ไม่เป็นอันตรายต่อปอด
คำตอบ ในบุหรี่มีสารพิษกว่า 2,000 ชนิดที่เป็นอันตราย
- บุหรี่ไร้ควันปลอดภัยกว่าหรือเปล่า
คำตอบ ไม่เลย ไม่มีคำว่าปลอดภัยสำหรับยาเส้น บุหรี่ไร้ควันเป็นตัวการก่อให้เกิดมะเร็งในปาก ลำคอ แก้ม และช่องท้อง คนสูบบุหรี่ไร้ควันเป็นมะเร็งมากกว่าคนไม่สูบบุหรี่ถึงร้อยละ 50
- สูบกัญชาอันตรายน้อยกว่าบุหรี่
คำตอบ ไม่เลย ความจริงกัญชาหนึ่งมวนเท่ากับบุหรี่สี่มวน
- กัญชาในปัจจุบันแรงกว่ากัญชาสมัยก่อน
คำตอบ จริงครับ กัญชายุค ค.ศ.1960 (พ.ศ.2503) เป็นของแท้จากธรรมชาติ ไม่มีสารปรุงแต่ง นอกจากนั้นจะมีเพียงมวนกระดาษสูบเท่านั้น ปัจจุบันนอกจากจะผสมสารเสพติดชนิดอื่นเข้าไปแล้วยังสูบจากบ้องซึ่งดูดเอาควันเข้าไปในปริมาณมาก
- วัยรุ่นส่วนใหญ่สูบบุหรี่กันทั้งนั้น
คำตอบ มีนักเรียนมัธยมศึกษาเพียงร้อยละ 12 เท่านั้นที่สูบบุหรี่
- วัยรุ่นอายุน้อย จึงสามารถสูบบุหรี่ได้ เพราะเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ร่างกายก็กลับเป็นปกติ
คำตอบ ร่างกายของมนุษย์โดยปกติจะเป็นปกติก็ต่อเมื่อไม่ถูกทำลายอย่างถาวรมาก่อน
- เบียร์กับไวน์ปลอดภัยกว่าเหล้าหรือเปลา
คำตอบ ไม่เลย เบียร์ 12 ออนซ์ ทำให้เมาได้เท่ากับเหล้า 1.5 ออนซ์ เท่ากับไวน์หรือไวน์คูลเลอร์ 5 ออนซ์ ให้ระวังเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เจอร์สหวาน
- ทำไมวัยรุ่นดื่มแอลกอฮอล์ไม่ได้ พ่อแมวยังดื่มได้เลย
คำตอบ วัยรุ่นกำลังเจริญเติบโต แอลกอฮอล์ยับยั้งการเจริญเติบโตทั้งสมองและกล้ามเนื้อ การดื่มแอลกอฮอล์ก่อนอายุ 15 ปี มีความเสี่ยง 4 เท่าที่จะกลายเป็นโรคพิษสุราเรื้อรังมากกว่าคนอายุ 21 ปี

วิธีเล่นเกม

- กำหนดให้ 1 ทีมเป็นเจ้าภาพ
- ทีมเจ้าภาพเลือก ผู้จับเวลา 1 คน ทำหน้าที่บอกหมดเวลา และเลือกผู้บันทึกคะแนน 1 คน
- แต่ละทีมมีเวลาสำหรับตอบคำถามละ 3 วินาที
- ผู้บันทึกคะแนนจดคะแนนแต่ละคำถามในใบบันทึกคะแนน
- การให้คะแนนคำถามละ 1 คะแนน ถ้าตอบไม่ถูก หรือไม่ได้ตอบคำถามภายในเวลาที่กำหนดจะไม่ได้คะแนน
- ครูเริ่มถามคำถามแต่ละทีมจนหมดคำถาม
- รวมคะแนน
- ตัดสินทีมที่ชนะเลิศ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 : จันทรักษมองของจัน		ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
จุดประสงค์: 1. วิเคราะห์ข้อเท็จจริง ความน่าเชื่อถือของข่าวสารจากสื่อเกี่ยวกับบุหรี สุรา ยาเสพติด 2. อภิปรายผลของยาเสพติดต่อระบบต่างๆของร่างกายและสมองในระยะสั้นและระยะยาว 3. ระบุปัญหายาเสพติด และทางเลือกที่ทำให้ปลอดภัยจากยาเสพติด 4. สร้างรูปแบบการตัดสินใจที่ทำให้ปลอดภัยจากยาเสพติด	ทักษะที่เกี่ยวข้อง : ☒ การตัดสินใจ ☒ การแก้ปัญหา	เวลา 1 ชั่วโมง
สาระสำคัญ: ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับยาเสพติดสามารถทำอันตรายแก่ร่างกาย และสมองทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การสร้างการตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน		
วิธีดำเนินการ: กิจกรรม 1. นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง 2. ทบทวนบทเรียน 3. รู้จักกับสมอง 4. ผลกระทบของยาเสพติดที่มีต่อสมอง 5. ทำความเข้าใจกระบวนการแก้ปัญหาและตัดสินใจ 6. จัดการกับสถานการณ์ในชีวิตจริง : การแก้ปัญหา 7. สรุป	เวลา 5 นาที 10 นาที 10 นาที 15 นาที 5 นาที 10 นาที 5 นาที	
สื่อ / อุปกรณ์: คู่มือนักเรียน เครื่องเขียน คอมพิวเตอร์		
การวัดและประเมินผล: สังเกต/บันทึก ความสนใจ ความกระตือรือร้น การซักถาม การตอบคำถาม การอภิปราย		
คำแนะนำเพิ่มเติมสำหรับผู้สอน:		

วิธีดำเนินการ

กิจกรรมที่ 1	นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง	5 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูทักทายนักเรียน และให้นักเรียนบริหารสมองกัน ดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> 1) ใช้มือขวาทำท่าจีบ มือซ้ายทำรูปตัว L (กำนิ้วกลางนางก้อยไว้ส่วนนิ้วชี้และนิ้วโป้งกางออก) 2) สลับข้างไปมา 10 ครั้ง - ครูสรุป กิจกรรมนี้ช่วยพัฒนาการทำงานของสมองซีกซ้ายและขวาให้ประสานสัมพันธ์กัน พัฒนาทักษะด้านการอ่าน การเขียน ความคิดสร้างสรรค์และสมาธิ 			

กิจกรรมที่ 2	ทบทวนบทเรียน	10 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ให้นักเรียนบอกสิ่งที่ได้จากบทเรียนที่แล้ว - ครูทบทวนโดยถามนักเรียนว่าการตั้งเป้าหมายในชีวิตโดยยึดหลักการ เป็นเรื่องสำคัญสำหรับนักเรียนหรือไม่ ทำไมนักเรียนจึงคิดอย่างนั้น - ครูสุ่มให้นักเรียนออกมาอภิปรายคำคม และบุคคลในอุดมคติของนักเรียน กลุ่มละ 1 คน (รวม 7 คน) 			

กิจกรรมที่ 3	รู้จักกับสมอง	10 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูถามนักเรียนว่า ใครเคยเห็นภาพถ่ายสมองมนุษย์บ้าง - ครูใช้สื่อที่เตรียมมา และให้นักเรียนดูรูปถ่ายของสมองในสมุดบันทึกส่วนตัว - ให้นักเรียนอภิปรายร่วมกันถึงหน้าที่ของสมองในการทำงาน ที่สั่งการร่างกายของมนุษย์แต่ละส่วน มีอะไรบ้าง - ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายหน้าที่ของสมองให้เพื่อนๆ ฟังทีละกลุ่ม - ครูสรุป และย้ำว่าหากมีสิ่งรบกวนการทำงานของสมองของนักเรียนจะทำให้มีผลกระทบต่อพฤติกรรมบางอย่างของนักเรียน 			<p>ครูอาจใช้สื่อภาพเคลื่อนไหวหรือภาพถ่ายสมองใช้ในกิจกรรมนี้ได้</p>

กิจกรรมที่ 4 ผลกระทบของยาเสพติดที่มีต่อสมอง	15 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูอธิบายกับนักเรียนว่า นักเรียนแต่ละกลุ่มจะได้ระดมความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับผลกระทบจากการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพสารระเหยและยาบ้าที่มีต่อสมองของนักเรียน โดยใช้ข้อมูลที่นักเรียนค้นคว้าจากสัปดาห์ที่แล้ว (5 นาที) - ให้แต่ละกลุ่มอภิปรายข้อสรุปของแต่ละกลุ่ม พร้อมหลักฐานอ้างอิงสนับสนุน - ครูถาม สมองส่วนใดที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด - ครูถามนักเรียนว่า เมื่อนักเรียนเปรียบเทียบผลกระทบจากการใช้ยาเสพติดแต่ละชนิดที่มีต่อสมองของมนุษย์ พฤติกรรมใดบ้างที่เป็นผลมาจากการใช้ยาเสพติด - ทำไมจึงเกิดพฤติกรรมแบบนั้นและให้นักเรียนบันทึกในสมุดบันทึกส่วนตัวหน้า 9 		

กิจกรรมที่ 5 ทำความเข้าใจกระบวนการแก้ปัญหา	5 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูบอก ชีวิตเต็มไปด้วยปัญหาต่างๆมากมาย เราทุกคนต้องเผชิญกับปัญหา อุปสรรค เพื่อบรรลุเป้าหมาย หรือความฝันของตน - ครูอธิบาย ปัญหาเป็นเสมือนอาการป่วยของคนไข้ การรักษาต้องรู้อาการของโรค สาเหตุของโรค และวิธีการรักษาโรค ถ้าเราสามารถเข้าใจอาการของโรคและระบุสาเหตุที่แท้จริงได้ดีเท่าไร เราก็จะมีวิธีการรักษาที่มีประสิทธิภาพ - ครูอธิบาย กระบวนการแก้ปัญหาที่มีขั้นตอน คือ <ol style="list-style-type: none"> 1) ระบุประเด็นปัญหา โดย <ol style="list-style-type: none"> 1.1 ระบุสาเหตุของปัญหาที่เป็นไปได้ทั้งหมด 1.2 กำหนดวิเคราะห์ข้อมูลที่จำเป็นเพื่อทดสอบสมมติฐาน 1.3 วิเคราะห์และระบุสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา 2) ตั้งสมมติฐานที่เป็นไปได้ 3) การปฏิบัติสร้างทางเลือกที่เป็นไปได้ โดย <ol style="list-style-type: none"> 2.1 คิดวิธีแก้ปัญหาหลากหลายรูปแบบเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น 2.2 จัดลำดับความสำคัญของการปฏิบัติ 2.3 สร้างแผนการปฏิบัติขึ้นมา 4) ลงมือทำและปรับเปลี่ยนแนวทางจนสามารถแก้ปัญหาได้ - ครูแนะนำตัวอย่างเครื่องมือแก้ปัญหา ซึ่งนักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง 		

กิจกรรมที่ 6 จัดการกับสถานการณ์ในชีวิตจริง : การแก้ปัญหา	10 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูเล่าเรื่องต่อไปนี้เป็นปัญหาที่วัยรุ่น มักจะเผชิญเสมอๆ “วันนี้เป็นวันเกิดของจ๊อบ...นัดกับเพื่อนๆ ในห้องไปกินเค้กวันเกิดกันที่บ้านเพื่อน หลังเลิกเรียน ทันใดนั้นเองก็มีเสียงโทรศัพท์ดังขึ้น จ๊อบรับสาย...คุณแม่โทรมาให้จ๊อบรีบกลับบ้าน ต้องการให้ช่วยเลี้ยงน้องในวันนี้” ให้นักเรียนอ่านดังๆพร้อมกัน - ครูใช้สื่อเกี่ยวกับเครื่องมือแก้ปัญหา - บอกกับนักเรียนว่าเครื่องมือนี้แสดงถึงกระบวนการในการแก้ปัญหา หลังจากนักเรียนได้ฟังเรื่องราวของจ๊อบแล้ว - แต่ละกลุ่มอภิปรายความคิดเห็นของกลุ่ม - ครูย้ำว่า นักเรียนไม่ควรเน้นสิ่งที่นักเรียนเลือกเป็นทางเลือกเท่านั้น นักเรียนควรให้ความสำคัญพอๆกับเหตุผลที่นักเรียนเลือกทางเลือกนั้น และการจัดลำดับความสำคัญในการปฏิบัติ 		

ประเด็นปัญหา	สมมุติฐาน	การปฏิบัติ (ทางเลือก)	เหตุผลรองรับ	แหล่งข้อมูล
1) จ๊อบนัดกับเพื่อนไปกินเค้กวันเกิด ขณะที่แม่ให้ไปเลี้ยงน้อง	<ul style="list-style-type: none"> - แม่ต้องการคนเลี้ยงน้อง - ไม่มีใครเลี้ยงน้องแทนได้ - เค้กอร่อยมาก จ๊อบอยากกิน 	<ol style="list-style-type: none"> 1) ขออนุญาตแม่ไปกินเค้กวันเกิดก่อนแล้วจึงไปเลี้ยงน้อง 2) ไปเลี้ยงน้องไม่ไปกินเค้กวันเกิดกับเพื่อน 3) ไปกินเค้กวันเกิดก่อนแล้วจึงกลับบ้าน ยอมถูกแม่ดุ/ทำโทษ 	<ul style="list-style-type: none"> - จ๊อบเป็นคนเลี้ยงน้องอยู่เสมอ - แม่ต้องไปทำธุระนอกบ้าน - จ๊อบอาจถูกแม่ดุ/ทำโทษถ้าไม่ไปเลี้ยงน้อง 	-

กิจกรรมที่ 5 สรุป	5 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูถามนักเรียนว่า วันนี้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร - ให้นักเรียนบันทึกสิ่งที่เรียนรู้ 3 อย่างลงในสมุดบันทึกส่วนตัวหน้า 22 - ครูบอกให้นักเรียนคิดถึงคำคมดีๆ และบุคคลในอุดมคติที่เพื่อนนำเสนอในวันนี้ และให้นักเรียนที่ยังไม่นำเสนอให้เตรียมเสนอในการเรียนครั้งต่อไป - ครูสุ่มถามนักเรียน สัญญาเกียรติยศของนักเรียน คือ อะไร 2 -3 คน - การบ้าน : ครูบอกนักเรียนว่า ในสัปดาห์หน้าให้นักเรียนแต่ละคนไปเก็บข้อมูล โดยสัมภาษณ์บุคคลในอุดมคติกลุ่มละ 1 คน (อาจเป็นญาติ/คนมีชื่อเสียงที่ประสบความสำเร็จด้านกีฬา วิทยาศาสตร์ นักการเมือง นักข่าว นักแสดง ฯลฯ/ที่นักเรียนมีความชื่นชมเป็นพิเศษ) และทำรายงานส่งครู เขียนรายงานไม่เกิน 1 หน้ากระดาษในสมุดบันทึกฯ และรายงานในชั้นเรียน โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์ คือ (หน้า 11) <ol style="list-style-type: none"> 1) บุคคลนั้นมีความสำคัญอย่างไร (เหตุผลที่นักเรียนเลือกสัมภาษณ์เขา) 2) ประวัติพอสังเขป 3) เขามีกรอบความคิด แนวทางใช้ชีวิตอย่างไรจึงประสบความสำเร็จ/ปลอดภัยจากยาเสพติด 4) เขายึดหลักการอะไรในการใช้ชีวิต - วิธีการนำเสนอในชั้นเรียนอาจใช้สื่อ การบันทึกภาพเคลื่อนไหว power point ฯลฯ ตามความเหมาะสม - เตือนการบ้านหน้า 11 และรักษาสัญญาเกียรติยศของนักเรียนในสมุดหน้า 24 - ครูกล่าวขอบคุณนักเรียน 		

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 : ค้นหาความจริง		ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
จุดประสงค์: 1. ระบุข้อสังเกต ความสมเหตุสมผลความน่าเชื่อถือของข่าวสารจากสื่อที่โน้มน้าวใจ 2. วิเคราะห์หรือวิจารณ์ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อต่างๆ อย่างมีเหตุผลเพื่อนำเปลี่ยนความเชื่อเรื่องยาเสพติด 3. บันทึก อธิบายผลการค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ 4. ให้เหตุผลประกอบการตัดสินใจและสรุปผลได้อย่างเหมาะสม	ทักษะที่เกี่ยวข้อง : ☒ การควบคุมตนเอง ☒ การตัดสินใจ ☒ การแก้ปัญหา ☒ การเห็นคุณค่าในตนเอง	เวลา 1 ชั่วโมง
สาระสำคัญ: ครอบคลุมความคิดมองตนเอง ผู้อื่น สังคม การเรียนรู้แบบค้นพบด้วยตนเองผ่านกระบวนการค้นคว้าหาความจริงจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย		
สื่อ / อุปกรณ์: คู่มือนักเรียน เครื่องเขียน คอมพิวเตอร์		
วิธีดำเนินการ: กิจกรรม 1. นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง 2. ทบทวนบทเรียน 3. รายงานข้อเท็จจริงจากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่ได้จากการค้นคว้า 4. ความเข้าใจในความจริงเบื้องหลังโฆษณา 5. สรุป 6. ทดสอบครั้งที่ 2	เวลา 5 นาที 5 นาที 30 นาที 15 นาที 5 นาที	
การวัดและประเมินผล: สังเกต/บันทึก ความสนใจ ความกระตือรือร้น การซักถาม การตอบคำถาม การอภิปรายแบบทดสอบระหว่างเรียนชุดที่ 2		
คำแนะนำเพิ่มเติมสำหรับผู้สอน:		

วิธีดำเนินการ

กิจกรรมที่ 1	นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง	5 นาที	หมายเหตุ
-	ครูทักทายนักเรียน และบอกเราจะบริหารสมองกัน ดังนี้ 1) ให้นักเรียนเอามือขวาจับที่หูซ้าย มือซ้ายจับที่จมูกลักษณะมือไขว้กัน 2) สลับข้างมือซ้ายจับที่หูขวา มือขวาจับที่จมูก - ครูสรุป ประโยชน์ของกิจกรรมนี้การทำงานของสมองซีกซ้ายและขวาประสานสัมพันธ์กัน ร่างกายเกิดความสมดุล พัฒนาทักษะการเขียน การอ่าน ความคิดสร้างสรรค์		

กิจกรรมที่ 2	ทบทวนบทเรียน	5 นาที	หมายเหตุ
-	ให้นักเรียนบอกสิ่งที่จำได้จากบทเรียนที่แล้ว - ครูถามนักเรียนว่ากระบวนการแก้ปัญหาที่มีขั้นตอน อะไรบ้าง - ครูสุ่มให้นักเรียนออกมาอภิปรายคำคม และบอกบุคคลในอุดมคติของนักเรียน กลุ่มละ 1 คน		

กิจกรรมที่ 3	รายงานข้อเท็จจริงของสื่อจากแหล่งเรียนรู้ที่ได้จากการค้นคว้า	30 นาที	หมายเหตุ
-	ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอรายงานผลการสัมภาษณ์บุคคลในอุดมคติของกลุ่ม (กลุ่มละ 5 นาที) - เตือนให้นักเรียนตั้งใจฟังเพื่อนรายงาน และปรบมือให้แต่ละกลุ่มเมื่อจบการนำเสนอ - ครูถาม บุคคลในอุดมคติ นักเรียนคิดว่าเขามีกรอบความคิด แนวทางใช้ชีวิตอย่างไร จึงประสบความสำเร็จ/ปลอดภัยจากยาเสพติด - เขายึดหลักการอะไรในการใช้ชีวิต - หลักการใช้ชีวิตของนักเรียนคืออะไร - ครูให้รางวัลแก่นักเรียนแต่ละกลุ่มตามความเหมาะสม		ครูให้ร.แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และชมเชย นร. ที่แสดงความความคิดเห็นแตกต่างจากเพื่อน

กิจกรรมที่ 4 ความเข้าใจในความจริงเบื้องหลังการโฆษณา	15 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูถามนักเรียน <ol style="list-style-type: none"> 1) เคยเห็นโฆษณา บุหรี่ สุราที่ใดบ้างหรือไม่ คำตอบที่อาจเป็นไปได้ คือ ทางโทรทัศน์ นิตยสาร ฯลฯ 2) นักเรียนรู้สึกอย่างไรเมื่อเห็นโฆษณาเหล่านั้น 3) ผู้โฆษณา ต้องการอะไร 4) นักเรียนคิดว่าโฆษณามีอิทธิพลต่อนักเรียนหรือไม่ - ครูบอกนักเรียน จะได้ค้นคว้าหาความจริงเกี่ยวกับเบื้องหลังโฆษณาร่วมกัน โดยให้แต่ละกลุ่มช่วยกันระดมความคิดเห็นร่วมกัน ดังนี้ <p>กลุ่มที่ 1 ช่วยกันคิดว่าผู้โฆษณาใช้เทคนิคอะไรในการขายสินค้า</p> <p>กลุ่มที่ 2 ช่วยกันคิดว่ามีความจริงอะไรบ้างที่ผู้โฆษณาปกปิดไว้ไม่เปิดเผยให้สาธารณชนทราบ</p> <p>กลุ่มที่ 3 ช่วยกันคิดว่าถ้านักเรียนเป็นผู้นำประเทศ นักเรียนจะทำอะไรได้บ้าง จึงจะทำให้วัยรุ่นรู้ความจริงที่ปกปิดไว้</p> <p>กลุ่มที่ 4 ช่วยกันคิดคำขวัญต่อต้านการใช้บุหรี่ สุรา และยาเสพติด</p> - ครูบอก แต่ละกลุ่มจะต้องนำเสนอความคิดเห็นในการเรียนครั้งต่อไป <p>นักเรียนอาจค้นคว้าหาข้อมูลได้จากบุคคล/Internet หนังสือ ฯลฯ</p>		<p>ครูอาจใช้สื่อภาพ/โฆษณาทางทีวี (แฝง) ประกอบการสอน 4 ชิ้นงาน</p>

กิจกรรมที่ 5 สรุป	5 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูถามนักเรียนว่า วันนี้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร - ให้นักเรียนบันทึกสิ่งที่เรียนรู้ 3 อย่างลงในสมุดบันทึกส่วนตัวหน้า 22 - ครูบอกให้นักเรียนคิดถึงคำคมดีๆ และบุคคลในอุดมคติที่เพื่อนนำเสนอในวันนี้ และให้นักเรียนที่ยังไม่นำเสนอให้เตรียมเสนอในการเรียนครั้งต่อไป - ครูสุ่มถามนักเรียน สัญญาเกียรติยศของนักเรียน คือ อะไร 2 -3 คน - การบ้าน : ครูบอกนักเรียนว่า ในสัปดาห์หน้าให้นักเรียนแต่ละกลุ่มรายงาน “ความจริงเบื้องหลังโฆษณา” ส่งครู และรายงานในชั้นเรียน วิธีการนำเสนอในชั้นเรียนอาจใช้สื่อ การบันทึกภาพเคลื่อนไหว power point ฯลฯ ตามความเหมาะสม - ครูเตือนการบ้านหน้า 12 และรักษาสัญญาเกียรติยศของนักเรียนในสมุดหน้า 24 - ครูกล่าวขอบคุณนักเรียน 		

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 : แผนภูมิแก้ปัญหา		ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
จุดประสงค์: 1. ใช้วิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหา 2. ให้เหตุผลประกอบการตัดสินใจและอภิปรายสรุปผลได้อย่างเหมาะสม 3. ปรับทัศนคติ ความเชื่อ ความเข้าใจในความจริง เบื้องหลังโฆษณา 4. อธิบายวิธีการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงและสถานการณ์เสี่ยง	ทักษะที่เกี่ยวข้อง : ☒ การตัดสินใจ ☒ การแก้ปัญหา ☒ การเห็นคุณค่าในตนเอง ☒ การควบคุมตนเอง	เวลา 1 ชั่วโมง
สาระสำคัญ: มีโฆษณามากมายเกี่ยวกับสุรา บุหรี่ที่วัยรุ่นเห็น วัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่เสพยาสุรา บุหรี่ ยาเสพติด เปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อที่ว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่เสพยาเสพติด ค้นคว้าหาความจริงผ่านกระบวนการการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สถานการณ์จริงที่นักเรียนต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่ถูกกดดันให้ใช้ยาเสพติด วิธีการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงและสถานการณ์เสี่ยง		
วิธีดำเนินการ: กิจกรรม 1. นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง 2. ทบทวนบทเรียน สาระสำคัญของบทเรียนที่แล้ว 3. การอภิปรายความจริงเบื้องหลังโฆษณา 4. การแก้ปัญหา/การตัดสินใจต่อสถานการณ์สมมติที่กดดันให้ใช้ยาเสพติด 5. วิพากษ์ โต้ตอบประเมินผลการใช้ทักษะของนักเรียนและทบทวนอีกครั้ง 6. สรุป	เวลา 5 นาที 5 นาที 20 นาที 20 นาที 5 นาที 5 นาที	
สื่อ / อุปกรณ์: คู่มือนักเรียน เครื่องเขียน คอมพิวเตอร์		
การวัดและประเมินผล: สังเกต/บันทึก ความสนใจ ความกระตือรือร้น การซักถาม การตอบคำถาม การอภิปราย		
คำแนะนำเพิ่มเติมสำหรับผู้สอน:		

วิธีดำเนินการ

กิจกรรมที่ 1	นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง	5 นาที	หมายเหตุ
-	ครูทักทายนักเรียน และบอกเราจะบริหารสมองกัน ดังนี้ 1) ครูให้นักเรียนยืนตัวตรง ยกแขนทั้งสองข้างขึ้นเหนือศีรษะสุดแขน หายใจเข้า 2) เอนตัวขาตั้ง พับเอวไปด้านขวา หายใจออก นิ่งไว้ซักครู 3) หายใจเข้า กลับมาตรงกลาง หายใจออก 4) สลับข้างปฏิบัติลักษณะเดิม		
-	ครูสรุป ประโยชน์ของกิจกรรมนี้ โลหิตไหลเวียนสะดวก พัฒนาการมองเห็น ความ ความปวดเมื่อยของร่างกาย		

กิจกรรมที่ 2	ทบทวนบทเรียน	5 นาที	หมายเหตุ
-	ให้นักเรียนบอกสิ่งที่ได้จากบทเรียนที่แล้ว		
-	ครูถามนักเรียนว่ากระบวนการแก้ปัญหาที่มีขั้นตอน อะไรบ้าง บุคคลในอุดมคติของ นักเรียนมีแนวทาง หลักการใช้ชีวิตอย่างไรจึงประสบความสำเร็จและปลอดภัยจาก ยาเสพติด		
-	ครูสุ่มให้นักเรียนออกมาอภิปรายคำคม และบุคคลในอุดมคติของนักเรียน กลุ่มละ 1 คน		

กิจกรรมที่ 3	การอภิปรายความจริงเบื้องหลังการโฆษณา	20 นาที	หมายเหตุ
-	ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอรายงานผลค้นคว้าความจริงเบื้องหลังการโฆษณา (กลุ่มละ 4 นาที)		ครูให้ร.แสดง ความคิดเห็น
-	เตือนให้นักเรียนตั้งใจฟังเพื่อนรายงาน และปรบมือให้แต่ละกลุ่มเมื่อจบการนำเสนอ		อย่างอิสระ และ
-	ครูถาม/นักเรียนอภิปรายและบันทึกคำตอบลงไปในสมุดบันทึกส่วนตัวหน้า 12		ชมเชย นร.ที่
1)	เทคนิคการโฆษณามีอะไรบ้าง		แสดงความ
2)	มีความจริงอะไรบ้างที่ผู้โฆษณาปกปิดไว้ไม่เปิดเผยให้สาธารณชนทราบ		คิดเห็นแตกต่าง
3)	โฆษณาเหล่านั้นมีความจริงใจหรือไม่		จากเพื่อน
4)	ทำอย่างไรจึงจะเปิดเผยความจริงให้สาธารณชนรู้ความจริง		
-	ครูขอบคุณและให้รางวัลแก่นักเรียนแต่ละกลุ่มตามความเหมาะสม		

กิจกรรมที่ 4 การแก้ปัญหา/การตัดสินใจต่อสถานการณ์สมมติที่ก่อกวนให้ช้ำยาเสพติด	20 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูถามนักเรียน จำกระบวนการแก้ปัญหาได้หรือไม่ว่ามีกี่ขั้นตอน และแต่ละขั้นตอนมีอะไรบ้าง - ต่อจากนี้ไป นักเรียนจะได้รับมอบหมายงานกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มแก้ปัญหาจากสถานการณ์สมมติที่ให้ กลุ่มละ 1 สถานการณ์ ในสมุดบันทึกส่วนตัวของนักเรียน - เมื่อนักเรียนทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่มนำเสนอ - ครูถามจากสถานการณ์ที่ 1 ปัญหา คือ อะไร การปฏิบัติ (ทางเลือก) มีอะไรบ้าง และเหตุผลสนับสนุนคืออะไร - ทำไมจึงตัดสินใจเลือกทางเลือกนั้น 		

กิจกรรมที่ 5 วิพากษ์ โต้ตอบประเมินผลการใช้ทักษะของนักเรียนและ ทบทวนอีกครั้ง	5 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูสนับสนุนให้นักเรียนมีการอภิปรายถึงเหตุผลที่เลือกทางเลือกนั้นอย่างอิสระ และ ชมเชยนักเรียนที่มีความคิดเห็นแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ 		

กิจกรรมที่ 6 สรุป	5 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูถามนักเรียนว่า วันนี้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร - ให้นักเรียนบันทึกสิ่งที่เรียนรู้ 3 อย่างลงในสมุดบันทึกส่วนตัวของนักเรียนหน้า 23 - ครูบอกให้นักเรียนคิดถึงคำคมดีๆ และบุคคลในอุดมคติที่เพื่อนนำเสนอในวันนี้ และ ให้นักเรียนที่ยังไม่นำเสนอให้เตรียมเสนอในการเรียนครั้งต่อไป - ครูสุ่มถามนักเรียน สัญญาเกียรติยศของนักเรียน คือ อะไร 2 -3 คน - เตือนรักษาสัญญาเกียรติยศของนักเรียนในสมุดบันทึกส่วนตัวหน้า 24 - คำคมของครูในวันนี้ “ความแตกต่างระหว่างอัจฉริยะบุคคลกับคนธรรมดา คือ เมื่อเผชิญหน้าปัญหา พวกเขาจะไม่ท้อถอย ไม่ว่าปัญหานั้นจะยากเพียงใดก็ตาม” - ครูกล่าวขอบคุณนักเรียน 		

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 : สร้างทางเลือก...เป้าหมาย!		ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
จุดประสงค์: 1. อธิบายวิธีการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงและสถานการณ์เสี่ยง 2. ใช้วิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหา 3. ให้เหตุผลประกอบการตัดสินใจและอภิปรายสรุปผลได้อย่างเหมาะสม	ทักษะที่เกี่ยวข้อง : ☒ การตัดสินใจ ☒ การแก้ปัญหา ☒ การเห็นคุณค่าในตนเอง ☒ การควบคุมตนเอง	เวลา 1 ชั่วโมง
สาระสำคัญ: นักเรียนนำทักษะการตัดสินใจ การแก้ปัญหา การปฏิเสธ สร้างทางเลือกเพื่อจัดการกับสถานการณ์ที่กดดันให้ใช้ยาเสพติด		
วิธีดำเนินการ: กิจกรรม 1. นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง 2. ทบทวนบทเรียน สาระสำคัญของบทเรียนที่แล้ว 3. ภาพข่าว/สถานการณ์จริงในชีวิต 4. กำหนดเป้าหมาย 5. สรุป 6. ทดสอบครั้งที่ 3	เวลา 5 นาที 10 นาที 15 นาที 20 นาที 10 นาที	
สื่อ / อุปกรณ์: คู่มือนักเรียน เครื่องเขียน คอมพิวเตอร์		
การวัดและประเมินผล: สังเกต/บันทึก ความสนใจ ความกระตือรือร้น การซักถาม การตอบคำถาม การอภิปรายแบบทดสอบระหว่างเรียนชุดที่ 3		
คำแนะนำเพิ่มเติมสำหรับผู้สอน:		

วิธีดำเนินการ

กิจกรรมที่ 1	นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง	5 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูทักทายนักเรียน และบอกเราจะบริหารสมองกัน ดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> 1) ให้นักเรียนยืนกางขาเล็กน้อยและกำมือซ้ายและขวาไว้กันระดับอก หายใจเข้า 2) กางแขนทั้ง 2 ข้างออกห่างกัน วาดมือลงที่หน้าขาออกไปด้านข้างเป็นวงกลม หายใจออก 3) นำมือมาไขว้กันที่หน้าอกเช่นเดิม - ครูสรุป ประโยชน์ของกิจกรรมนี้ รักษาสมดุลของร่างกาย การเคลื่อนไหวมีความยืดหยุ่น นำเหลืองในร่างกายถูกกำจัด 			

กิจกรรมที่ 2	ทบทวนบทเรียน	10 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ให้นักเรียนบอกสิ่งที่ได้จากบทเรียนที่แล้ว - ครูสุ่มให้นักเรียนออกมาอภิปรายคำคม และบุคคลในอุดมคติของนักเรียน กลุ่มละ 1 คน 			

กิจกรรมที่ 3	ภาพข่าว/สถานการณ์จริงในชีวิต	15 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูถามนักเรียนเคยดูข่าวคนร้ายเมายาบ้าทำร้ายตนเอง หรือจับเด็กเป็นตัวประกันหรือไม่ - นักเรียนรู้สึกอย่างไร - นักเรียนคิดว่าอนาคตของเขา (คนที่เสพยาบ้า) จะเป็นอย่างไร - ครูบอกนักเรียนว่า ถ้าคนเราคิดถึงผลที่เกิดตามมาจากการใช้ยาเสพติด เขาคงจะไม่เสพมัน - ครูอธิบาย นักเรียนจำเป็นต้องรู้วิธีกำหนดเป้าหมายในชีวิตของนักเรียนเพื่อมีอนาคตที่ดีอย่างปลอดภัยจากยาเสพติด 			ครูอาจใช้สื่อภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์ วีดีทัศน์

กิจกรรมที่ 4 กำหนดเป้าหมาย	20 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูบอกนักเรียน เรามักจะมีความฝันอันยิ่งใหญ่ที่แตกต่างกัน บางคนอยากเป็นครู เป็นหมอ เป็นตำรวจ ฯลฯ เรามาทำความฝันให้เป็นจริง ด้วยกันชวยเป้าหมายให้มีขนาดเล็กลง และถามตัวเองว่า “ฉันควรทำอะไรในปีนี้ ใน 3 เดือนข้างหน้า หรือในวันนี้” เป้าหมายเหล่านี้จะนำนักเรียนไปสู่ฝัน และมีแรงจูงใจเสมอ - ครูอธิบาย กระบวนการที่พานักเรียนไปสู่เป้าหมายได้มี 4 ขั้นตอนในสมุดบันทึก ส่วนตัวหน้า 15 <ol style="list-style-type: none"> 1) กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน 2) ระบุช่องว่างระหว่างเป้าหมายกับสถานการณ์ปัจจุบัน 3) ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับวิธีเติมเต็มช่องว่าง โดยเขียนทางเลือกออกมาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ / เลือกแนวคิดที่ดีที่สุดมาเป็นสมมุติฐาน 4) ทดสอบสมมุติฐาน ถ้าสมมุติฐานถูกหักล้างให้ย้อนไปข้อที่ 3) ครูยกตัวอย่างประกอบ เรื่อง เป้าหมายแรกของจอย ซึ่งต้องการคอมพิวเตอร์สำหรับการเรียนและทำการวิจัยพรวันเกิดให้คุณแม่ของจอย ซึ่งเป้าหมายของจอย คือ จะซื้อคอมพิวเตอร์ หน้า 15,16 - ครูบอกนักเรียน จะได้ลองฝึกกระบวนการพานักเรียนไปสู่เป้าหมายกัน คร่อมอบหมายเป้าหมายให้แต่ละกลุ่ม ดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> 1) ฉันจะเรียนวิชาคณิตศาสตร์ได้เกรด A 2) ฉันจะได้เกรดเฉลี่ยสะสม 3.00 ขึ้นไป 3) ฉันจะสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ 4) ฉันจะมีอาชีพที่ฉันอยากเป็น อาจจะเป็นนักธุรกิจ รับราชการ ฯลฯ - ครูย้ำว่า ขั้นตอนสำคัญที่สุด คือ ลงมือทำตามกระบวนการทั้งหมดตั้งแต่ต้น ถ้านักเรียนอยากประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยแผนการที่มีประสิทธิภาพและการลงมือทำ ถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็จะไม่บรรลุเป้าหมาย นักเรียนต้องมีทั้งสองอย่าง - ครูบอก อย่าลืมสร้างตารางเวลา เขียนทุกอย่างที่นักเรียนจะทำและระบุลงไปด้วยว่าจะทำเมื่อไหร่ 		

กิจกรรมที่ 5 สรุป	10 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูถามนักเรียนว่า วันนี้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร - ให้นักเรียนบันทึกสิ่งที่เรียนรู้ 3 อย่างลงในสมุดบันทึกส่วนตัวหน้า 23 - ครูให้นักเรียนบันทึกเป้าหมายของฉันในสมุดบันทึกส่วนตัวหน้า 17 <ol style="list-style-type: none"> 1) วัน เดือน ปี ในอีก 10 ข้างหน้าคือ 2) ฉันชื่อ..... 3) ฉันอายุ 4) ฉันอาศัยอยู่ที่ 5) ฉันอาศัยอยู่กับ 6) ช่วง 5 ปี ที่ผ่านมาฉันทำ 7) ฉันรู้สึก - ครูบอก นักเรียนเพิ่งเดินทางข้ามกาลเวลา ในยามที่นักเรียนเดินทางกลับไปเมื่อ 5 ก่อน มีความทรงจำผุดขึ้นมาให้เห็นบ้างหรือไม่ เรื่องดีหรือเรื่องร้ายแล้วอนาคตนักเรียนมองเห็นอะไรบ้างในอีก 10 ปีข้างหน้า นักเรียนอยากทำอะไร และอยากเป็นใครในทศวรรษหน้านี้ ให้นักเรียนบันทึกลงไปใสมุดบันทึกส่วนตัวหน้าที่ 17 <ul style="list-style-type: none"> - ครูบอกให้นักเรียนคิดถึงคำคมดีๆ และบุคคลในอุดมคติที่เพื่อนนำเสนอในวันนี้ และให้นักเรียนที่ยังไม่นำเสนอให้เตรียมเสนอในการเรียนครั้งต่อไป <p style="text-align: center;">เดือนรักษาสัญญาเกียรติยศของนักเรียนหน้า 24 ครูกล่าวขอบคุณนักเรียน</p>		

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 : ฝึกฝน..		ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
จุดประสงค์: 1. อภิปรายแสดงความคิดเห็นและข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน/สถานการณ์ที่กำหนด 2. ใช้วิธีการปฏิเสธยาเสพติดที่หลากหลาย 3. วิเคราะห์ผลของการใช้วิธีการปฏิเสธในแต่ละวิธี 4. ประเมินผลวิธีการปฏิเสธในแต่ละวิธี	ทักษะที่เกี่ยวข้อง : ☒ การปฏิเสธ ☒ การตัดสินใจ ☒ การแก้ปัญหา ☒ การควบคุมตนเอง ☒ การเห็นคุณค่าในตนเอง	เวลา 2 ชั่วโมง
สาระสำคัญ: ฝึกการใช้ทักษะชีวิต เพื่อใช้ในการปฏิเสธยาเสพติดได้อย่างเหมาะสม		
วิธีดำเนินการ: กิจกรรม 1. นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง 2. ทบทวนบทเรียน สาระสำคัญของบทเรียนที่แล้ว 3. การแสดงบทบาทสมมติ 4. การวิพากษ์ 5. สรุป	เวลา 5 นาที 5 นาที 30 นาที 15 นาที 5 นาที	
สื่อ / อุปกรณ์: คู่มือนักเรียน เครื่องเขียน คอมพิวเตอร์		
การวัดและประเมินผล: สังเกต/บันทึก ความสนใจ ความกระตือรือร้น การซักถาม การตอบคำถาม การอภิปราย		
คำแนะนำเพิ่มเติมสำหรับผู้สอน:		

วิธีดำเนินการ

กิจกรรมที่ 1	นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง	5 นาที	หมายเหตุ
-	ครูทักทายนักเรียน และบอกเราจะบริหารสมองกัน ดังนี้		
	1) ให้นักเรียนยืนตัวตรงกางขาเล็กน้อย		
	2) มือขวาหงายฝ่ามือ มือซ้ายคว่ำ วางซ้อนกันไว้ เหยียดแขนที่ระดับเอวหายใจเข้า		
	3) ยกแขนขึ้นตรงผ่านหน้าอก		
	4) ยกแขนขึ้นเหนือศีรษะ คว่ำมือลง หายใจออก วาดมือออกเป็นรูปลูกโป่งและ แดงโมลูกใหญ่		
	5) วางมือที่เดิม		
-	ครูสรุป ประโยชน์ของกิจกรรมนี้ ผ่อนคลายความเครียด บรรเทาอาการปวดเมื่อย พลังงานไหลผ่านทั่วร่างกาย เกิดสมาธิ		

กิจกรรมที่ 2	ทบทวนบทเรียน	5 นาที	หมายเหตุ
-	ให้นักเรียนบอกสิ่งที่จำได้จากบทเรียนที่แล้ว		
-	ครูสุ่มให้นักเรียนออกมาอภิปรายคำคม และบุคคลในอุดมคติของนักเรียน กลุ่มละ 1 คน		
-	ครูถาม นักเรียนจำกระบวนการที่พานักเรียนไปสู่เป้าหมายได้หรือไม่มีกี่ขั้นตอน แต่ ละขั้นตอนมีอะไรบ้าง		

กิจกรรมที่ 3	การแสดงบทบาทสมมุติ	30 นาที	หมายเหตุ
-	ครูบอกเมื่อเรารู้จักวิธีการพานักเรียนไปสู่เป้าหมายที่ต้องการแล้ว นักเรียน จำเป็นต้องรู้วิธีป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากปัญหา อุปสรรคขัดขวางนักเรียน สู่ เป้าหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเสพติด เมื่อมีคนเสนอให้ใช้ยาเสพติด		
-	ครูบอกมีวิธีการปฏิเสธที่ใช้ได้ผล 8 วิธี คือ(ครูใช้สื่อช่วยนำเสนอคำอธิบาย) หน้า 18		
	1) ออกไปจากสถานการณ์ที่เสี่ยง ถ้านักเรียนรู้สึกสถานที่ใดไม่ปลอดภัย หรือมีคน เสพยาเสพติด ให้นักเรียนหนีไปจากสถานที่นั้น		
	2) อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เราสร้างกลุ่มเพื่อนที่ไม่ใช้ยาเสพติดขึ้น การที่เรามีเพื่อน หลายคนที่จะช่วยแก้ปัญหาให้เราได้ และทำให้เรารู้สึกมั่นใจ		
	3) เดินหนีไป หากเราไม่ชอบสถานที่ใด หรือมีคนเสพยาเสพติด ให้เดินหนีไป		
	4) เพิกเฉยไม่สนใจแกล้งทำเป็นไม่ได้ยินหรือเปลี่ยนเรื่องคุย ไม่ต้องสนใจบุคคลนั้น		

กิจกรรมที่ 3 การแสดงบทบาทสมมติ (ต่อ)	30 นาที	หมายเหตุ
<p>5) พูดคำว่า ไม่ พูดด้วยความมั่นคง ชัดเจน หนักแน่น</p> <p>6) ให้เหตุผล การให้เหตุผลเพื่อจะปฏิเสธ จึงสนับสนุนความคิดว่าเรามีอำนาจในการปฏิเสธได้</p> <p>7) เปลี่ยนเรื่องคุย เราอาจเสนอแนะทางเลือกอื่นหรือบางสิ่งออกไปแทน</p> <p>8) พูดปฏิเสธซ้ำๆ บางโอกาสเราต้องกล่าวปฏิเสธมากกว่าหนึ่งครั้ง เพราะบางคนอาจร้องขอเรามากกว่าหนึ่งครั้ง แต่การร้องขอหลายๆครั้งมิได้หมายความว่าเราต้องยอมแพ้</p> <p>- ครอบอกให้นักเรียนจับคู่กัน แต่ละคู่จะได้รับสถานการณ์เกี่ยวกับแรงกดดันจากเพื่อน คู่ละ 1 สถานการณ์ ให้ครูสาธิตการปฏิเสธ 1 สถานการณ์กับนักเรียนคนหนึ่ง จากนั้น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ครอบอบใบสถานการณ์ให้นักเรียน (ทำสำเนา ตัดเป็นชิ้นให้นักเรียน) 2) ให้นักเรียนจับคู่กับเพื่อนปรึกษาถึงวิธีการปฏิเสธที่เหมาะสม 3) ให้แต่ละคู่ฝึกปฏิเสธให้ครบทั้ง 2 สถานการณ์พร้อมกัน 		

กิจกรรมที่ 4 การวิพากษ์	15 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูคัดเลือกนักเรียน กลุ่มละ 1 คู่ ออกมาสาธิตให้นักเรียนในห้องดู - ครูสรุปกิจกรรมนี้ โดยถามนักเรียนว่า การปฏิเสธที่มีประสิทธิภาพมีลักษณะอย่างไร - ครูย้ำว่า การตัดสินใจที่ดี จะช่วยให้นักเรียนปฏิเสธได้อย่างมั่นใจ - ครูถามนักเรียนคิดว่า การปฏิเสธช่วยให้นักเรียนปลอดภัยจากยาเสพติดได้อย่างไร <p>ให้นักเรียนบันทึกคำตอบลงในสมุดบันทึกส่วนตัวหน้า 18</p>		

กิจกรรมที่ 5 สรุป	5 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูถามนักเรียนว่า วันนี้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร - ให้นักเรียนบันทึกสิ่งที่เรียนรู้ 3 อย่างลงในสมุดบันทึกส่วนตัวหน้า 23 - ครอบอกให้นักเรียนคิดถึงคำคมดี ๆ และบุคคลในอุดมคติที่เพื่อนนำเสนอในวันนี้ และ ให้นักเรียนที่ยังไม่นำเสนอให้เตรียมเสนอในการเรียนครั้งต่อไป - ครูสุ่มถามนักเรียน สัญญาเกียรติยศของนักเรียน คือ อะไร 2 -3 คน - เตือนรักษาสัญญาเกียรติยศของนักเรียน หน้า 24 - ครูกล่าวขอบคุณนักเรียน 		

วิธีการปฏิเสธที่ใช้ได้ผล 8 วิธี คือ

- 1) ออกไปจากสถานการณ์นั้น ถ้านักเรียนรู้สึกสถานที่ใดไม่ปลอดภัย หรือมีคนเสพยาเสพติด ให้นักเรียนหนีไปจากสถานที่นั้น
- 2) อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เราสร้างกลุ่มเพื่อนที่ไม่ใช่ยาเสพติดขึ้น การที่เรามีเพื่อนหลายๆคนที่พร้อมจะช่วยแก้ปัญหาให้เราได้ และทำให้เรารู้สึกมั่นใจ
- 3) เดินหนีไป หากเราไม่ชอบสถานที่ใด หรือมีคนเสพยาเสพติด ให้เดินหนีไป
- 4) เพิกเฉยไม่สนใจแกล้งทำเป็นไม่ได้ยินหรือเปลี่ยนเรื่องคุย ไม่ต้องสนใจบุคคลนั้น
- 5) พูดคำว่า ไม่ พูดด้วยความมั่นคง ชัดเจน หนักแน่น
- 6) ให้เหตุผล การให้เหตุผลเพื่อจะปฏิเสธ จึงสนับสนุนความคิดว่าเรามีอำนาจในการปฏิเสธได้
- 7) เปลี่ยนเรื่องคุย เราอาจเสนอแนะทางเลือกอื่นหรือบางสิ่งออกไปแทน
- 8) พูดปฏิเสธซ้ำๆ บางโอกาสเราต้องกล่าวปฏิเสธมากกว่าหนึ่งครั้ง เพราะบางคนอาจร้องขอเรามากกว่าหนึ่งครั้ง แต่การร้องขอหลายๆครั้งมิได้หมายความว่าเราต้องยอมแพ้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 : ร่วมด้วยช่วยกัน		ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
จุดประสงค์: 1. วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง 2. จำแนกประเภทคุณค่าและความสัมพันธ์ของเพื่อน 3. อภิปราย ค้นหาวิธีการจัดการกับแรงกดดันจากเพื่อนได้ 4. อภิปราย ค้นหาวิธีการแก้ปัญหา/ตัดสินใจที่ดีที่สุด 5. ใช้เทคโนโลยีสร้างเครือข่ายเพื่อน	ทักษะที่เกี่ยวข้อง : ☒ การควบคุมตนเอง ☒ การเห็นคุณค่าในตนเอง ☒ การปฏิเสธ ☒ การแก้ปัญหา ☒ การตัดสินใจ	เวลา 2 ชั่วโมง
สาระสำคัญ: นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการจำแนกประเภทคุณค่าและความสัมพันธ์ของเพื่อน การสร้างเครือข่ายเพื่อน ตลอดจนค้นหาวิธีการจัดการแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อนในลักษณะต่างๆ		
วิธีดำเนินการ: กิจกรรม 1. นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง 2. ทบทวนบทเรียน 3. การตอบโต้แรงกดดันจากเพื่อน 4. เพื่อนและการสร้างคุณค่าในตนเอง 5. สรุป และให้นักเรียนเตรียมพร้อมสำหรับการทัศนศึกษา 6. ทดสอบครั้งที่ 4	เวลา 5 นาที 5 นาที 20 นาที 20 นาที 10 นาที	
สื่อ / อุปกรณ์: คู่มือนักเรียน เครื่องเขียน คอมพิวเตอร์		
การวัดและประเมินผล: สังเกต/บันทึก ความสนใจ ความกระตือรือร้น การซักถาม การตอบคำถาม การอภิปราย แบบทดสอบระหว่างเรียนชุดที่ 4		
คำแนะนำเพิ่มเติมสำหรับผู้สอน:		

วิธีดำเนินการ

กิจกรรมที่ 1 นำเข้าสู่บทเรียน/บริหารสมอง	5 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูทักทายนักเรียน และบอกเราจะบริหารสมองกัน ดังนี้ 1) ให้นักเรียนยกมือทั้งสองข้างขึ้นปิดตาที่ลืมอยู่เบาๆ ให้สนิท ค้างไว้ประมาณ 20 วินาที ค่อยๆ เปิดมือออก - ครูสรุป ประโยชน์ของกิจกรรมนี้ ผ่อนคลายความเครียด พัฒนาการมองเห็น ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ผ่อนคลายสายตา 		

กิจกรรมที่ 2 ทบทวนบทเรียน	5 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ให้นักเรียนบอกสิ่งที่จำได้จากบทเรียนที่แล้ว - ครูถามวิธีการปฏิบัติธรรมที่มีวิธี อะไรบ้าง แต่ละวิธีปฏิบัติอย่างไร ครูสุ่มให้นักเรียนออกมาอภิปรายคำคม และบุคคลในอุดมคติ กลุ่มละ 1 คน 		

กิจกรรมที่ 3 การโต้ตอบแรงกดดันจากเพื่อน	20 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูบอกในชีวิตจริงของคนเรามีทั้งเพื่อนที่ดี กับเพื่อนที่ไม่ดี และเราอาจจะถูกเพื่อนกดดันให้เราทำอะไรบางอย่างในทางที่ผิด - เราจะต้องมีกลไกป้องกันตัว ประกอบด้วย 1) การเตรียมตัว ได้แก่ การฝึกพูดปฏิเสธ การมีเป้าหมายชีวิตชัดเจน 2) มีผู้ให้ความช่วยเหลือ เช่น พ่อ แม่ ผู้ปกครองครู เพื่อนที่ดี 3) ความกล้าหาญ คุยว่า ถึงแม้ว่านักเรียนจะเตรียมพร้อมดีเพียงใด หรือผู้ให้ความช่วยเหลือที่ดี เพียงใด นักเรียนต้องพิสูจน์ตัวเอง ต้องโต้ตอบให้ห้วงเวลานาทีวิกฤตได้ นักเรียนอาจต้องเผชิญกับแรงกดดันจากเพื่อนในรูปแบบที่ไม่อาจคาดการณ์ล่วงหน้าได้ - เด็กๆ หลายคน ยอมแพ้ต่อแรงกดดันจากเพื่อน เพราะไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า ไม่ได้คิดให้ทะลุปรุโปร่งในสถานการณ์ที่ยุงยาก - ครูมอบสถานการณ์ตัวอย่างให้นักเรียนแต่ละคนทำ <ul style="list-style-type: none"> สถานการณ์ที่ 1 กลุ่มเพื่อนเยาะเย้ยดูถูกใครบางคน สถานการณ์ที่ 2 ฉันทูกเพื่อนกดดัน บังคับให้ ขโมยของ สถานการณ์ที่ 3 เพื่อนยัดเยียดยาเสพติดให้ฉัน ทั้ง 3 สถานการณ์ นักเรียนจะอย่างไร ให้เวลานักเรียนคิด แล้วอภิปราย ครูแนะนำให้นักเรียนใช้กลไกป้องกันตัวมาช่วย - ครูหาอาสาสมัครนักเรียน 2 – 3 คน อภิปรายคำตอบให้ฟัง 		

กิจกรรมที่ 4 เพื่อนและการสร้างคุณค่าในตนเอง	20 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครู เขียนคำว่า คุณค่าในตนเอง หมายถึง ความนับถือตนเอง ความเห็นที่นักเรียนมีต่อตนเอง ให้นักเรียนดูในสมุดบันทึกส่วนตัวหน้า 19 - ครูอธิบาย การมีคุณค่าในตนเองสูง ไม่ได้หมายถึง ความเย่อหยิ่ง ลำพอง มองตนเองเป็นเลิศกว่าคนอื่น แต่หมายถึง นักเรียนมีความเชื่อมั่นเต็มเปี่ยม พอใจในความเป็นตัวตนของนักเรียน หากนักเรียนมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง จะช่วยให้นักเรียนสามารถ <ol style="list-style-type: none"> 1) ต่อต้านแรงกดดันจากเพื่อนได้ 2) สามารถสร้างเพื่อนใหม่ๆ ได้ 3) รับมือกับความผิดหวัง ความผิดพลาดล้มเหลวได้ 4) รู้ว่ามีใครรักมีคนต้องการ - ครูบอกนักเรียนแต่ละกลุ่มจะได้ทำงานร่วมกัน เรื่อง การตัดสินใจในทางใฝ่ดี ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มพิจารณาหัวข้อที่ครูกำหนดว่า จะช่วยเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของนักเรียนได้ นักเรียนควรทำอย่างไร บันทึกคำตอบในสมุดบันทึกส่วนตัวหน้า 20 <p>หัวข้อที่ 1 เลือกเพื่อนแท้และเป็นเพื่อนแท้</p> <p>หัวข้อที่ 2 หลีกห่างจากยาเสพติด</p> <p>หัวข้อที่ 3 ออกเดทอย่างฉลาดกับแฟนโดยเคารพนับถือร่างกายตนเองถนอมตัว</p> <p>หัวข้อที่ 4 ปรองดองกับพ่อแม่</p> <p>ตัวอย่างเช่น การตัดสินใจในทางใฝ่ดี “ทำดีที่สุดในโรงเรียน” จะช่วยเสริมสร้างคุณค่าในตนเองได้โดย นักเรียนจะเรียนมากขึ้น พัฒนาความรู้ ทักษะความสามารถที่นักเรียนถนัดให้ดีขึ้น ไม่ทำตัวให้พ่อแม่บ่นว่าอีก เป็นต้น</p> - เมื่อนักเรียนทำเสร็จ ให้แต่ละกลุ่มอภิปรายคำตอบของตน - ครูสรุปว่า การที่นักเรียนจะตัดสินใจอย่างฉลาด (ใฝ่ดีได้) เพราะมีคุณค่าในตนเองสูง 		

กิจกรรมที่ 5 สรุป	5 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูถามนักเรียนว่า วันนี้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร - ให้นักเรียนบันทึกสิ่งที่เรียนรู้ 3 อย่างลงในสมุดบันทึกส่วนตัว - ครูถามนักเรียนต้องการไปค้นคว้า หาความรู้กันนอกห้องเรียนหรือไม่ - ใครเคยเห็นคนป่วยที่ติดยาเสพติดจนต้องเข้าโรงพยาบาลบ้าง - บอก ในสัปดาห์หน้า นักเรียนจะได้ไปทัศนศึกษานอกสถานที่กันที่โรงพยาบาล ชัยภูมิ/หรือศูนย์การเรียนรู้อื่นๆเตรียมอุปกรณ์ เช่น กล้องถ่ายรูป วีดีโอ สมุด บันทึก ฯลฯ - ครูมอบหมายงานให้แต่ละกลุ่มค้นคว้าใน 3 ประเด็น ดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> 1) ผลกระทบจากยาเสพติดที่มีต่อร่างกายมนุษย์ 2) สาเหตุที่คนใช้ยาเสพติด 3) นักเรียนจะป้องกันยาเสพติดได้อย่างไร กลุ่มที่ 1 เรื่องของบุหรี กลุ่มที่ 2 เรื่องของสุรา กลุ่มที่ 3 เรื่องของสารระเหย กลุ่มที่ 4 เรื่องของยาบ้า ครูย้ำว่า นักเรียนจะต้องใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า สำหรับทำบอร์ดจัด นิทรรศการในวันรับประกาศนียบัตรของแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะมีการมอบรางวัลให้กับกลุ่ม ที่ได้รับการคัดเลือกจัดบอร์ดได้ยอดเยี่ยมที่สุด 1 รางวัล - ครูกล่าวขอบคุณนักเรียน 		<p>ครูควรรัด ผู้บริหาร สถานศึกษา ล่วงหน้า พอสมควร เกี่ยวกับความ พร้อมด้านต่างๆ สำหรับการไป ทัศนศึกษา รวมทั้ง คณะกรรมการ ตัดสินให้รางวัล นักเรียนที่จัด นิทรรศการ และเรียงความ ดีเด่น</p>

หน่วยการเรียนรู้ที่ 9 : ท่องไปในโลกกว้าง		ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
จุดประสงค์: 1. ระบุปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การเจริญเติบโตและพัฒนาการ ด้านร่างกายจิตใจอารมณ์สังคมและ สติปัญญา 2. อธิบายลักษณะอาการของผู้ติด บุหรี่ สุรา ยาเสพติดและผู้มีปัญหา สุขภาพจิต 3. ระบุวิธีการ บำบัดและแหล่งที่ ช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด 4. เขียนรายงานการศึกษาค้นคว้า ทักษะชีวิตที่จำเป็น	ทักษะที่เกี่ยวข้อง : ☒ การควบคุมตนเอง ☒ การเห็นคุณค่าในตนเอง ☒ การตัดสินใจ ☒ การแก้ปัญหา ☒ การปฏิเสธ	เวลา 2 ชั่วโมง
สาระสำคัญ: ประยุกต์ใช้ทักษะที่ได้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกับสถานการณ์ต่าง ๆ การทัศนศึกษาออกสถานที่		
วิธีดำเนินการ: กิจกรรม 1. ตรวจสอบความพร้อม 2. ทบทวนอธิบายเป้าหมายของการทัศนศึกษา 3. นักเรียนค้นคว้าวิจัยตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย 4. สรุป มอบงานให้นักเรียน		
สื่อ / อุปกรณ์: คู่มือนักเรียน เครื่องเขียน คอมพิวเตอร์		
การวัดและประเมินผล: สังเกต/บันทึก ความสนใจ ความกระตือรือร้น การซักถาม การตอบคำถาม การอภิปราย		
คำแนะนำเพิ่มเติมสำหรับผู้สอน: ครูอาจเชิญวิทยากรภายนอกจากศูนย์บำบัดรักษาเสพติดมาให้ความรู้ในโรงเรียน กรณีที่นักเรียน ไม่สามารถเดินทางไปทัศนศึกษาออกสถานที่ได้		

วิธีดำเนินการ

กิจกรรมที่ 1 นำเข้าสู่บทเรียน	5 นาที	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> - ครูทักทายนักเรียน และบอกเราจะได้มีโอกาสไปทัศนศึกษากันในวันนี้ - ครู และนักเรียนที่เป็นหัวหน้ากลุ่มตรวจสอบความพร้อม เช่น อุปกรณ์ เครื่องเขียน กล้องถ่ายรูป กล้องวิดีโอ ฯลฯ และความเข้าใจเกี่ยวกับงานที่ครูมอบหมาย - ครูตรวจสอบความพร้อมของยานพาหนะ รถนำ อาหาร เครื่องดื่ม กับผู้ประสานงาน และบุคลากรของหน่วยงานที่เราจะไปทัศนศึกษา - เวลา 07.30 น. ถึง 08.30 น. เดินทางจากโรงเรียนไปโรงพยาบาลรัฐญารักษ์ - เวลา 08.30 น. ถึง 09.00 น. เข้าห้องประชุม - เวลา 09.00 น. ถึง 12.00 น. วิทยากรนำนักเรียนทัศนศึกษา - (พักรับประทานอาหารว่างเวลา 10.30 น.) - เวลา 12.00 น. ถึง 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน - เวลา 13.30 น. กล่าวขอบคุณวิทยากร เดินทางกลับ - เวลา 15.00 น. เดินทางถึงโรงเรียน - เมื่อถึงโรงเรียน ครูมอบการบ้านให้นักเรียนเขียนเรียงความ หัวข้อ “สิ่งที่ฉันเรียนรู้จากหลักสูตร “5 LIFE SKILLS” โดยเขียนคำลงท้ายด้วยสัญญาเกียรติยศของนักเรียน พร้อมส่งเรียงความให้ครูประจำชั้นในสัปดาห์หน้า - ครูกล่าวขอบคุณ 		<p>ออกเดินทาง เวลา 08.30 น.</p>

หน่วยการเรียนรู้ที่ 10 : สัญญา...เกียรติยศ		ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
จุดประสงค์: 1. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 2. จัดแสดงผลงาน เขียนรายงาน อธิบายแนวคิด กระบวนการของผลงานให้ผู้อื่นเข้าใจ 3. พูดยุทธศาสตร์เรื่องหรือประเด็นที่ศึกษา	ทักษะที่เกี่ยวข้อง : ☒ การควบคุมตนเอง ☒ การเห็นคุณค่าในตนเอง ☒ การตัดสินใจ ☒ การแก้ปัญหา	เวลา 2 ชั่วโมง
สาระสำคัญ: การจัดแสดงผลงาน ความภาคภูมิใจในความสำเร็จและการเห็นคุณค่าในตนเองและการรับรู้ความสำเร็จของนักเรียน มอบใบประกาศนียบัตร และให้คำสัญญาเกียรติยศ		
วิธีดำเนินการ: กิจกรรม 1. ร่วมวางแผนกับผู้บริหารโรงเรียน ครูประจำชั้น เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม 2. จัดทำรายชื่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง ติดต่อล่วงหน้า 3. ทบทวนความพร้อมที่ต้องทำ 4. ทดสอบ Post – Test 5. ประเมินความพึงพอใจ		
สื่อ / อุปกรณ์: ประกาศนียบัตร โล่ และรางวัลอื่นๆตามความเหมาะสม		
การวัดและประเมินผล: แบบสอบถามความคิดเห็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม		
คำแนะนำเพิ่มเติมสำหรับผู้สอน: อาจให้นักเรียนทำการแสดงหรือเล่นละครตามความเหมาะสม		

ภาคผนวก ซ
สมุดบันทึกส่วนตัวสำหรับนักเรียน

สมุดบันทึกส่วนตัว

บันทึกโดย

.....
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่

โรงเรียนวัดบางปะกอก สำนักงานเขตราชวัตรบูรณะ กรุงเทพมหานคร

สารบัญ

หน่วย

- 1 รู้จักฉันรู้จักเธอ
 - กฎระเบียบของเรา
 - ผลคะแนนการสอบ
 - กรอบความคิดที่ยึดมั่น.....
 - กรอบความคิดมองผู้อื่น
 - การยึดหลักการเป็นศูนย์กลางของชีวิต
 - ตรวจสภาพเพื่อน
- 2 รู้จักปีศาจร้าย
 - ผลกระทบจากการใช้/ไม่ใช้ยาเสพติด
 - กรอบความคิดที่ยึดมั่น.....
 - สัญญาเกียรติยศ
 - หลักการของนักเรียน
- 3 ฉันรักสมองของฉัน
 - กระบวนการแก้ปัญหา
 - เรื่องของจีบ.....
- 4 ค้นหาความจริง
 - กรอบความคิดของบุคคลในอุดมคติ
- 5 แผนภูมิแก้ปัญหา
 - เบื้องหลังการโฆษณา
 - สถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจ.....
- 6 สร้างทางเลือก เป้าหมาย
 - กระบวนการพานักเรียนสู่เป้าหมาย
 - เป้าหมายแรกของจอย
 - เป้าหมายของฉัน
- 7 ฝึกฝน
 - วิธีปฏิบัติ 8 วิธี
- 8 ร่วมด้วยช่วยกัน
 - กลไกป้องกันตัว
 - การสร้างคุณค่าในตนเอง
 - การตัดสินใจในทางใฝ่ดี

สารบัญ (ต่อ)

หน่วย

- 9 ท่องไปในโลกกว้าง
 ทัศนศึกษา
- 10 บันทึก
- 11 รูปแบบเรียงความ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 : รู้จักฉันรู้จักเธอ

กฎระเบียบของพวกเรา

.....

.....

.....

ผลคะแนนสอบ Pretest

..... คะแนน

ผลคะแนนสอบ Posttest

..... คะแนน

กรอบความคิดที่ยึดมั่น : เรื่อง เจ้าชายน้อย

พระเจ้าไชยเชษฐาถูกถอดจากราชบัลลังก์ และถูกจำคุก ผู้ก่อการร้ายจงใจเจ้าชายน้อยของพระองค์ เมื่อเจ้าชายเป็นโอรสรัชทายาทมีสิทธิ์ได้ครองราชย์ต่อจากพระเจ้าไชยเชษฐา คณะผู้ก่อการร้ายมุ่งทำลายเจ้าชายในเชิงศีลธรรม

คณะผู้ก่อการนำเจ้าชายไปที่ห่างไกล มอมเมาเจ้าชายด้วยการจัดหาอาหาร สุรา อบายมุข เพื่อให้พระเจ้าองค์เป็นทาสของสิ่งที่มีมอมเมา ผู้คนรอบข้างเชื่อว่าจาหายาบคาย ให้ผู้หญิงร้านราคะปรนนิบัติ ทุกสิ่งทุกอย่างจัดเตรียมไว้บำเรอเจ้าชายตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อจะตั้งจิตวิญญาณให้ตกต่ำถึงขีดสุดเท่าที่จะทำได้

เมื่อเวลาผ่านไป 6 เดือน ไม่มีแม้แต่ครั้งเดียวที่เจ้าชายจะตกเป็นทาสสิ่งมอมเมาเหล่านั้น

ผู้ก่อการร้ายถามเจ้าชายว่า “ทำไมพระองค์ไม่ยอมลุ่มหลงสิ่งมอมเมาเหล่านั้น” เจ้าชายตรัสตอบว่า

“ข้าไม่อาจทำได้ เพราะข้าเป็นลูกของพระเจ้าไชยเชษฐา”

ทำไมเจ้าชายจึงไม่ยอมตกเป็นทาสของสิ่งมอมเมา.....

.....
.....
.....

ถ้านักเรียนเป็นเจ้าชายจะทำอย่างไร

.....
.....
.....

กรอบความคิดมองผู้อื่น : เรื่อง ชีวิตของแอน

ตอนเรียน ม. 2 สมพร มีเพื่อนชื่อ “แอน” เธอเป็นวัยรุ่นที่น่ารัก คุยเก่ง ชอบช่วยเหลือเพื่อนๆ แต่เมื่อเวลาผ่านไป แอนเริ่มเป็นคนหงุดหงิดง่าย ใช้น้อยใจ ก้าวร้าว เมื่อถึงที่สุดสมพรกับเพื่อนๆ ไม่อยากสูงส่งคบด้วย

ในที่สุด เมื่อมีงานเลี้ยงหรือกิจกรรมใดๆสมพรและเพื่อนๆ จะไม่ชวนแอนไปร่วมงานด้วยอีก

ในช่วงปิดเทอม สมพรไปเที่ยวชายทะเลกับครอบครัว เมื่อกลับถึงบ้านสมพรพูดคุยกับเพื่อนๆ ซุปซิบ นินทากันถึงกิจกรรมที่ทำในช่วงปิดเทอม มีเพื่อนคนหนึ่งพูดว่า “ฉันเล่าเรื่องของแอนให้เธอฟังหรือยัง แอน ไม่มีความสุข พ่อแม่ของแอนฟ้องร้องหย่ากัน แอนแทบเป็นบ้า”

เมื่อสมพรได้ยินดังนั้น มุมมองของเธอเปลี่ยนไป แทนที่จะดูนโกรธรำคาญพฤติกรรมของแอน สมพรเสียใจไปกับพฤติกรรมของตัวเอง สมพรรู้สึกว่ “ฉันทิ้งเพื่อนไปในยามที่เธอต้องการฉันที่สุด”

ถ้านักเรียนเป็นสมพรจะทำอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

“หลักการเป็นศูนย์กลางชีวิต”

หลักการเปรียบเทียบเหมือนการโยนก้อนหินขึ้นสูงเท่าไร ก้อนหินก็จะตกลงพื้น คือกฎธรรมชาติหรือหลักการ หลักการทำหน้าที่บังคับดูแลชีวิตมนุษย์ ไม่แบ่งเชื้อชาติ ศาสนา หลักการบังคับทุกคนเท่าเทียมกัน ถ้านักเรียนยึดหลักการเป็นแก่นดำเนินชีวิตนักเรียนจะมีอนาคตที่สดใส

ตรวจสอบภาพ “เพื่อน” (สภาพการเลือกคบเพื่อนที่จะนำพานักเรียนไปสู่ทิศทางใด “สูง” หรือ “ต่ำ”) คำถามแต่ละข้อมี 5 คะแนน รวม 50 คะแนน บวกคะแนนรวมที่ได้ระลึกไว้เสมอว่าการตรวจสอบภาพเพื่อนไม่ใช่การทดสอบในห้องเรียน ไม่มีการตัดเกรดแต่เป็นเพียงการประเมินตนเองช่วยให้นักเรียนทราบว่าจะมุ่งไปข้างหน้าทางไหนต่อไป ขอให้นักเรียนตอบอย่างซื่อสัตย์

วงรอบคะแนนคำตอบที่เป็นจริงที่สุด

น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
------------	------	---------	-----	-----------

ฉันมีเพื่อนอย่างน้อย 1 คน	1	2	3	4	5
ฉันอยากรู้จักผู้อื่น อยากรุกมิตร์กับเพื่อน	1	2	3	4	5
เพื่อนที่ฉันคบด้วยชวนทำสิ่งเป็นประโยชน์ต่อการเรียน	1	2	3	4	5
ฉันอยู่ในกลุ่มเพื่อนในโรงเรียนไม่ได้สังกัดแก๊งนอกโรงเรียน	1	2	3	4	5
ฉันไม่ตัดสินพิพากษาใครก่อนรู้จักกันดีพอ	1	2	3	4	5
ฉันมักดีต่อเพื่อน ไม่นำเรื่องราวของเขาไปนินทาลับหลัง	1	2	3	4	5
ฉันให้อภัยเพื่อนทุกครั้ง ถ้าพวกเขาทำผิดพลาด	1	2	3	4	5
ฉันเป็นผู้ฟังที่ดี ไม่ชี้หน้าการพูดคุยกับเพื่อนๆ	1	2	3	4	5
ฉันอ่อนโยนกับทุกคน ไม่จำกัดแต่เฉพาะกลุ่มเพื่อน	1	2	3	4	5
ฉันเป็นตัวของตัวเองเสมอ แม้จะมีแรงกดดันจากเพื่อนฝูง	1	2	3	4	5
รวมคะแนน					

บวกรวมคะแนน : นักเรียนอยู่ในระดับใด

40 – 50 คะแนนระดับสูง เลือกเพื่อนที่เกื้อหนุนนักเรียน เป็นเพื่อนแท้ สามารถยืนหยัดต้าน
แรงกดดันจากเพื่อนพ้องได้

30 – 39 คะแนนระดับกลาง เป็นพวกลังเล ควรพัฒนาตนเองและการเลือกคบเพื่อน

10 – 29 คะแนนระดับต่ำ เลือกเพื่อนที่ลากนักเรียนลงต่ำ เป็นเพื่อนที่แปรปรวน ยอมพ่ายแพ้ต่อ
แรงกดดันจากเพื่อนพ้อง

การบ้าน

.....

.....

.....

.....

สร้างเครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน : facebook :

.....

.....

เครือข่ายอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 : รู้จักปีศาจร้าย

ผลกระทบจากการใช้/ไม่ใช้ยาเสพติด บุหรี่ สุรา สารระเหย ยาบ้า

1) บุหรี่

ผลกระทบจากการไม่สูบบุหรี่ : >

.....

ผลกระทบจากการสูบบุหรี่ : >

.....

2) สุรา

ผลกระทบจากการไม่ดื่มสุรา : >

.....

ผลกระทบจากการดื่มสุรา : >

.....

3) สารระเหย

ผลกระทบจากการไม่เสพสารระเหย : >

.....

ผลกระทบจากการเสพสารระเหย : >

.....

4) ยาบ้า

ผลกระทบจากการไม่เสพยาบ้า : >

.....

ผลกระทบจากการเสพยาบ้า : >

.....

.....

แข่งขันตอบคำถาม

วิธีเล่นเกม

- กำหนดให้ 1 ทีมเป็นเจ้าภาพ
- ทีมเจ้าภาพเลือก ผู้จับเวลา 1 คน ทำหน้าที่จับเวลา และบอกหมดเวลา และเลือกผู้บันทึกคะแนน 1 คน
- แต่ละทีมมีเวลาสำหรับตอบ คำถามละ 5 วินาที
- ผู้บันทึกคะแนนจดคะแนนแต่ละคำถามในใบบันทึกคะแนน
- การให้คะแนนคำถามละ 1 คะแนน ถ้าตอบไม่ถูก หรือไม่ได้ตอบคำถามภายใน เวลาที่กำหนดจะไม่ได้คะแนน
- ครูเริ่มถามคำถามแต่ละทีมจนหมดคำถาม
- รวมคะแนน
- ตัดสินทีมที่ชนะเลิศ

ทีม ผลคะแนน

กรอบความคิดที่ยึดมั่น

กรอบความคิด หมายถึง มุมมอง ความเชื่อของนักเรียน วิธีที่นักเรียนมองสิ่งต่างๆ รอบตัว เกี่ยวกับตนเอง ผู้อื่น และการมองโลก (สิ่งรอบตัวนักเรียน) และการยึดมั่นในหลักการ คือ การกระทำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม เป็นแก่นดำเนินชีวิตทำให้นักเรียนมีอนาคตที่สดใส

สัญญาเกียรติยศ หมายถึง “การกระทำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมแม้เป็นเรื่องยาก”

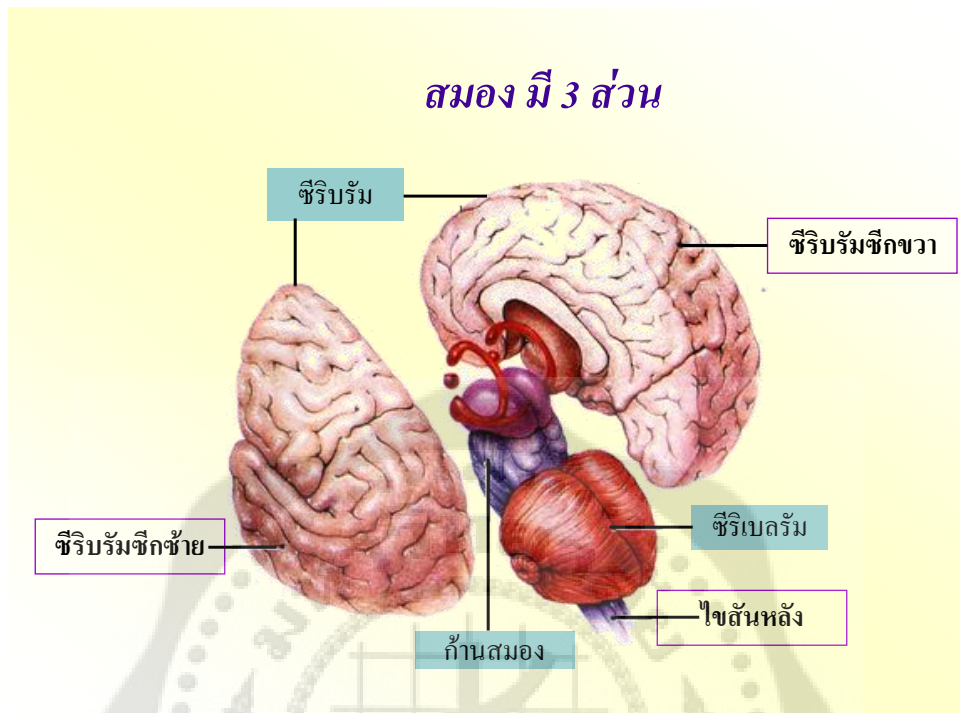
หลักการของนักเรียน

.....

การบ้าน

.....

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 จันทรภักษมองของจัน

ภาพประกอบ 14 สมอง

ที่มา : สุภาภรณ์ ศรีวรรณท์; และ รวีวัฒน์ พงษ์สุพจน์. 2555. ทฤษฎีเกี่ยวกับสมอง การพัฒนาการของมนุษย์. หน้า 7

สมองส่วนหน้า ซีรีบรัม (cerebrum)

สมองส่วนหน้า ซีรีบรัม

- ประสาทสัมผัส
- การเคลื่อนไหว กล้ามเนื้อกระดูก
- ปฏิกริยาที่สลับซับซ้อนเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด การเรียนรู้ การจำ ตัดสินใจ

สมองส่วนหลัง ซีรีเบลลัม (cerebellum)

สมองส่วนหลัง ซีรีเบลลัม

- ประสานการทำงานของกล้ามเนื้อ
- ควบคุมการเคลื่อนไหว การทรงตัว

เมดดูลลาออฟลองการต้า Medullaoblongata

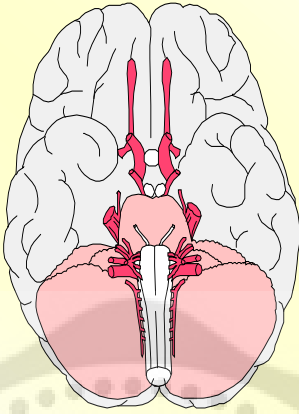
เมดดูลลาออฟลองการต้า

- ควบคุมการทำงานที่อยู่นอกเหนืออำนาจจิตใจ
ซึ่งเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ
- การหายใจ
- การเต้นของหัวใจ

การพัฒนาสมรรถภาพสมอง

สมองซีกซ้าย

- การพูด
- การเขียน
- การควบคุมด้านภาษา
- ทำทาง สัญลักษณ์
- การวิเคราะห์
- การเห็นรายละเอียด
- ระบบ ลำดับ
- ความเป็นเหตุผล
- ตรรก
- การแสดงออก

สมองซีกขวา

- ความคิดสร้างสรรค์
- จินตนาการ
- ศิลปะ
- การสังเคราะห์
- จังหวะ
- การรับรู้
- ความงาม ความจำ
- จัดได้ลำดับ
- การเห็นภาพรวม
- การกระทำหลายสิ่ง
- พร้อมกัน

ภาพประกอบ 15 การพัฒนาสมรรถภาพสมอง

ที่มา : สุภาภรณ์ ศรีวรรณท์; และ รวีวัฒน์ พงษ์สุพจน์. 2555. *ทฤษฎีเกี่ยวกับสมอง การพัฒนาการของมนุษย์*. หน้า 8

ผลกระทบจากยาเสพติดที่มีต่อสมอง

พฤติกรรมของผู้เสพยาหรือ/ทำไมจึงเกิดพฤติกรรมนั้น

.....

พฤติกรรมของผู้ดื่มสุรา/ทำไมจึงเกิดพฤติกรรมนั้น

.....

พฤติกรรมของผู้เสพยาหรือ/ทำไมจึงเกิดพฤติกรรมนั้น

.....

พฤติกรรมของผู้เสพยาหรือ/ทำไมจึงเกิดพฤติกรรมนั้น

.....

.....

กระบวนการแก้ปัญหาที่มีขั้นตอน คือ

- 1) ระบุประเด็นปัญหา โดย
 - 1.1 ระบุสาเหตุของปัญหาที่เป็นไปได้ทั้งหมด
 - 1.2 กำหนดวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นไปเพื่อทดสอบสมมติฐาน
 - 1.3 วิเคราะห์และระบุสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา
- 2) ตั้งสมมติฐาน (การคาดคะเนคำตอบที่เป็นไปได้)
- 3) การปฏิบัติสร้างทางเลือกที่เป็นไปได้ โดย
 - 2.1 คิดวิธีแก้ปัญหาหลากหลายรูปแบบเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
 - 2.2 จัดลำดับความสำคัญของการปฏิบัติ
 - 2.3 สร้างแผนการปฏิบัติขึ้นมา
- 4) ลงมือทำและปรับเปลี่ยนแนวทางจนสามารถแก้ปัญหาได้

เรื่องของจ๊ีบ

ประเด็นปัญหา	สมมติฐาน	การปฏิบัติ (ทางเลือก)	เหตุผลรองรับ	แหล่งข้อมูล
1) จ๊ีบนัดกับเพื่อนไปกินเค้กวันเกิด ขณะที่แม่ให้ไปเลี้ยงน้อง	- แม่ต้องการคนเลี้ยงน้อง - ไม่มีใครเลี้ยงน้องแทนได้ - เค้กอร่อยมาก จ๊ีบอยากกิน	1) ขออนุญาตแม่ไปกินเค้กวันเกิดก่อนแล้วจึงไปเลี้ยงน้อง 2) ไปเลี้ยงน้องไม่ไปกินเค้กวันเกิดกับเพื่อน 3) ไปกินเค้กวันเกิดก่อนแล้วจึงกลับบ้าน ยอมถูกแม่ดุ/ทำโทษ	- จ๊ีบเป็นคนเลี้ยงน้องอยู่เสมอ - แม่ต้องไปทำธุระนอกบ้าน - จ๊ีบอาจถูกแม่ดุ/ทำโทษถ้าไม่ไปเลี้ยงน้อง	-

การบ้าน : ครูบอกนักเรียนว่า ในสัปดาห์หน้าให้นักเรียนแต่ละกลุ่มไปเก็บข้อมูล โดยสัมภาษณ์บุคคลในอุดมคติกลุ่มละ 1 คน (อาจเป็นญาติ/คนมีชื่อเสียงที่ประสบความสำเร็จด้านกีฬา วิทยาศาสตร์ นักการเมือง นักข่าว นักแสดง ฯลฯ/ที่นักเรียนมีความชื่นชมเป็นพิเศษ) และทำรายงานส่งครู และรายงานในชั้นเรียน โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์ คือ

- 1) บุคคลนั้นมีความสำคัญอย่างไร (เหตุผลที่นักเรียนเลือกสัมภาษณ์เขา)
- 2) ประวัติพอสังเขป
- 3) เขามีกรอบความคิด แนวทางใช้ชีวิตอย่างไรจึงประสบความสำเร็จ/ปลอดภัยจากยาเสพติด
- 4) เขายึดหลักการอะไรในการใช้ชีวิต

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 : ค้นหาความจริง

กรอบความคิดของบุคคลในอุดมคติ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การบ้าน

การค้นคว้าหาความจริงเกี่ยวกับเบื้องหลังโฆษณาร่วมกัน โดยให้แต่ละกลุ่มช่วยกันระดมความคิดเห็นร่วมกัน ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 ช่วยกันคิดว่าผู้โฆษณาใช้เทคนิคอะไรในการนำเสนอ
- กลุ่มที่ 2 ช่วยกันคิดว่ามีความจริงอะไรบ้างที่ผู้โฆษณาปกปิดไว้ไม่เปิดเผยให้สาธารณชนทราบ
- กลุ่มที่ 3 ช่วยกันคิดว่าถ้านักเรียนเป็นผู้นำประเทศ นักเรียนจะทำอะไรได้บ้าง จึงจะทำให้วัยรุ่นรู้ความจริงที่ปกปิดไว้
- กลุ่มที่ 4 ช่วยกันคิดคำขวัญต่อต้านการใช้บุหรี่ สุรา และยาเสพติด

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 : แผนภูมิแก๊บปัญหา

ความจริงเบื้องหลังโฆษณา

1) เทคนิคการโฆษณา มีอะไรบ้าง

.....
.....

2) มีความจริงอะไรบ้างที่ผู้โฆษณาปกปิดไว้ไม่เปิดเผยให้สาธารณชน

.....
.....

3) โฆษณาเหล่านั้นมีความจริงใจหรือไม่

.....
.....

4) ทำอย่างไรจึงจะเปิดเผยความจริงให้สาธารณชนรู้ความจริง

.....
.....

สถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจ

สถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจ

ขอให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อตรวจสอบว่านักเรียนจะนำแบบแผนการแก้ปัญหาที่ได้เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้หรือไม่ โดยแต่ละกลุ่มจะได้รับมอบหมายสถานการณ์ที่ต้องแก้ไขกลุ่มละ 1 สถานการณ์

สถานการณ์ที่ 1

ขวัญ และเพื่อนกำลังซ้อมดนตรีอยู่ด้วยกันที่บ้านของขวัญ เมื่อเล่นดนตรีจบเพลงที่ 2 ทันใดนั้นเองเพื่อนคนหนึ่งก็หยิบบุหรี่ยื่นมา

ปัญหาคืออะไร

สมมุติฐานคืออะไร

การปฏิบัติ (ทางเลือกมีอะไรบ้าง)

เหตุผลที่สนับสนุน

สถานการณ์ที่ 2

อ้อม ได้รับเชิญไปงานวันเกิดของนพ ซึ่งเป็นคนหล่อ ดาวเด่นของโรงเรียน อ้อมต้องการอยากรู้จักกับนพให้มากขึ้น เพราะเธอแอบชอบนพอยู่....และนพ จะให้อ้อมลองดื่มไวน์

ปัญหาคืออะไร

สมมุติฐานคืออะไร

การปฏิบัติ (ทางเลือกมีอะไรบ้าง)

เหตุผลที่สนับสนุน

สถานการณ์ที่ 3

โทนไปดูภาพยนตร์ที่ห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งกับเพื่อนๆ เมื่อหนังจบ โทนเข้าห้องน้ำ ในห้องน้ำโทนพบกับเพื่อนรุ่นพี่ ชื่อ โต บอกให้โทนไปด้วยกันที่บ้านของโตจัดปาร์ตี้มีบุหรี่ยี่ห้อ เบียร์ ดื่มกินกันเต็มที่

ปัญหาคืออะไร

สมมุติฐานคืออะไร

การปฏิบัติ (ทางเลือกมีอะไรบ้าง)

เหตุผลที่สนับสนุน

สถานการณ์ที่ 4

ดาและจอยเป็นเพื่อนรักกันมากนัดกันไปทำการบ้านที่บ้านของเอ๊ะ.....ขณะที่ดากำลังทำการบ้านเอ๊ะพูดว่า “ลองดื่มเบียร์นี้ดูสิ”

ปัญหาคืออะไร

สมมุติฐานคืออะไร

การปฏิบัติ (ทางเลือกมีอะไรบ้าง)

เหตุผลที่สนับสนุน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 : สร้างทางเลือก...เป้าหมาย

กระบวนการพานักเรียนไปสู่เป้าหมาย 4 ขั้นตอน

- 1) กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน
- 2) ระบุช่องว่างระหว่างเป้าหมายกับสถานการณ์ปัจจุบัน
- 3) ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับวิธีเติมเต็มช่องว่าง โดยเขียนทางเลือกออกมาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ / เลือกแนวคิดที่ดีที่สุดมาเป็นสมมุติฐาน
- 4) ทดสอบสมมุติฐาน ถ้าสมมุติฐานถูกหักล้างให้ย้อนไปข้อที่ 3)

เรื่องเป้าหมายแรกของจอย

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดเป้าหมายชัดเจน เป้าหมายที่ชัดเจนคือ จอยต้องการคอมพิวเตอร์ใหม่ 1 เครื่อง ราคา 20,000 บาทในเวลา 6 เดือนโดยไม่ต้องยืมเงินคนอื่น ครูแนะนำว่า : นักเรียนควรระบุเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนว่าจอยอยากได้อะไร เมื่อไหร่ และอยากได้ด้วยวิธีใด

ขั้นตอนที่ 2 ระบุช่องว่างระหว่างเป้าหมายกับสถานการณ์ปัจจุบัน
เงินเก็บปัจจุบัน + จำนวนเดือน x [เงินเดือนที่ได้จากพ่อแม่ + (รายได้ต่อเดือนจากทำงานพิเศษ) – รายจ่ายต่อเดือน]
ถ้านักเรียนมีเงินเก็บ 500 บาท เงินเดือน 3,000 รายได้จากการทำงานพิเศษ 2,000 บาท รายจ่ายต่อเดือน 2,000 บาท

$$500 + 6 [3,000 + 2,000 - 2,000] = 18,500 \text{ บาท}$$

จะเห็นว่า จอย เงินที่ขาดอยู่ 1,500 บาท จอยจะไม่สามารถซื้อคอมพิวเตอร์ได้ภายใน 6 เดือน ดังนั้นจอยต้องเติมช่องว่างเป้าหมายให้ได้

ขั้นตอนที่ 3 ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับวิธีเติมเต็มช่องว่าง โดย

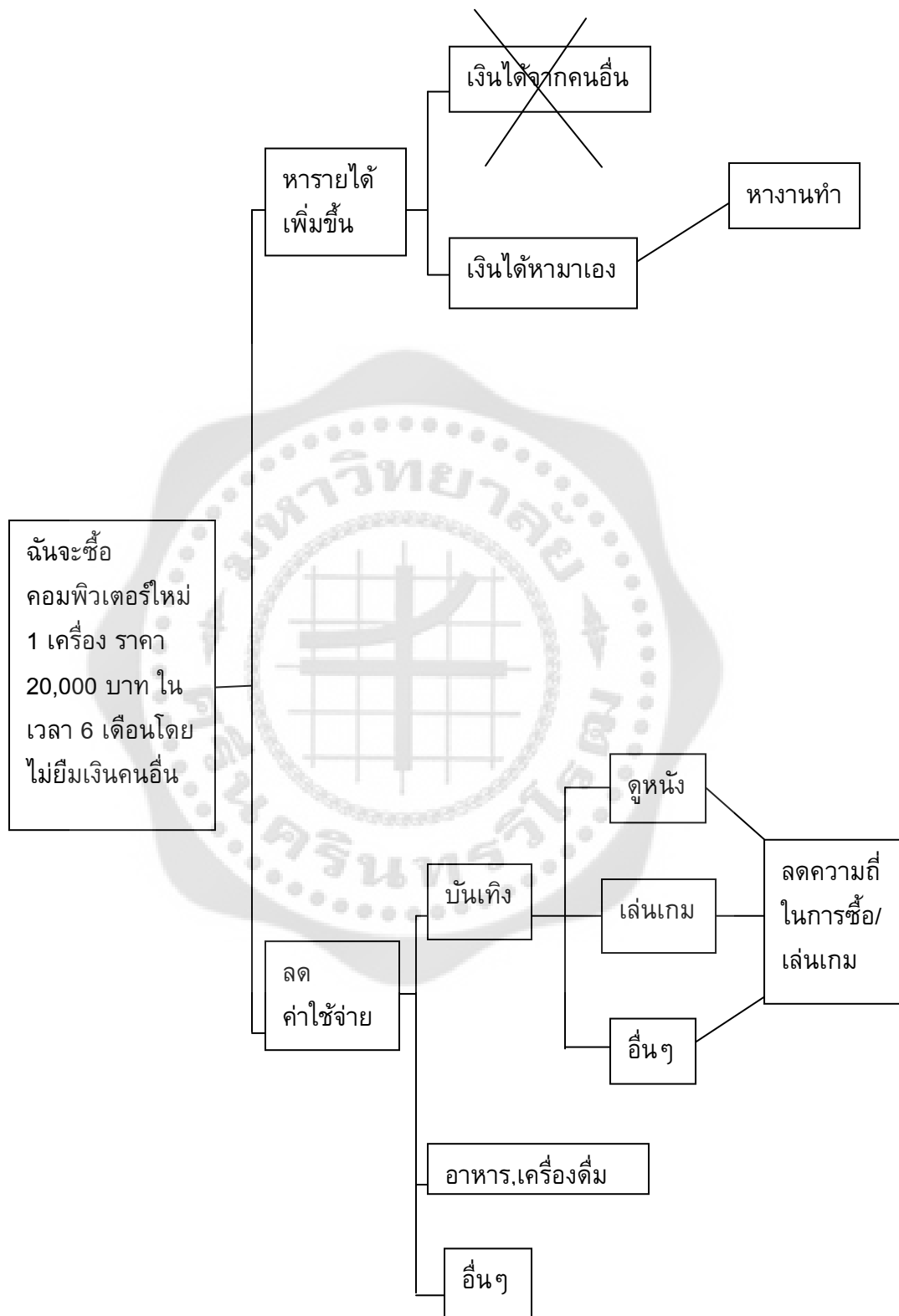
1) เขียนทางเลือกออกมาให้มากที่สุด เช่น ขอให้พ่อแม่เพิ่มเงินเดือน ประหยัดเงิน ซื้อลอตเตอรี่ ทางเลือกที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด หารายได้เพิ่ม ลดค่าใช้จ่าย จอยใช้แผนผังต้นไม้แห่งเหตุผลช่วย

2) เลือกแนวคิดที่ดีที่สุดมาเป็นสมมุติฐาน เมื่อจอยสร้างแผนผังต้นไม้แห่งเหตุผลสำเร็จ จอยจะสามารถพบแนวคิดที่ดีที่สุดมาเป็นสมมุติฐานของตนเองได้

ขั้นตอนที่ 4 ทดสอบสมมุติฐาน

หารายได้เพิ่ม ไปสมัครงานพิเศษ แบ่งประเภทค่าใช้จ่ายและระบุค่าใช้จ่ายที่ลดลง จากนั้นสร้างแผนการปฏิบัติจะทำอะไรบ้างใน 6 เดือน

ตัวอย่างแผนผังต้นไม้

เป้าหมายของฉัน.....

ขั้นตอนที่ 1

.....

.....

ขั้นตอนที่ 2

.....

.....

ขั้นตอนที่ 3

.....

.....

ขั้นตอนที่ 4

.....

.....

ตารางเวลา

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วัน เดือน ปี	รวมเวลา

1) วัน เดือน ปี ในอีก 10 ข้างหน้าคือ

2) ฉันชื่อ.....

3) ฉันอายุ

4) ฉันอาศัยอยู่ที่

5) ฉันอาศัยอยู่กับ

6) ช่วง 5 ปี ที่ผ่านมาฉันทำ

ฉันรู้สึก

.....

นักเรียนอยากทำอะไร และอยากเป็นใครในทศวรรษหน้านี้

.....

.....

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 : ฝึกฝน

วิธีการปฏิเสธที่ใช้ได้ผล 8 วิธี คือ

- 9) ออกไปจากสถานการณ์นั้น ถ้านักเรียนรู้สึกสถานที่ใดไม่ปลอดภัย หรือมีคนเสพยาเสพติด ให้นักเรียนหนีไปจากสถานที่นั้น
- 10) อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เราสร้างกลุ่มเพื่อนที่ไม่ใช่ยาเสพติดขึ้น การที่เรามีเพื่อนหลายๆคนที่พร้อมจะช่วยแก้ปัญหาให้เราได้ และทำให้เรารู้สึกมั่นใจ
- 11) เดินหนีไป หากเราไม่ชอบสถานที่ใด หรือมีคนเสพยาเสพติดให้เดินหนีไป
- 12) เพิกเฉยไม่สนใจแกล้งทำเป็นไม่ได้ยินหรือเปลี่ยนเรื่องคุย ไม่ต้องสนใจบุคคลนั้น
- 13) พูดคำว่า “ไม่” พูดด้วยความมั่นคง ชัดเจน หนักแน่น
- 14) ให้เหตุผล การให้เหตุผลเพื่อจะปฏิเสธ จึงสนับสนุนความคิดว่าเรามีอำนาจในการปฏิเสธได้
- 15) เปลี่ยนเรื่องคุย เราอาจเสนอแนะทางเลือกอื่นหรือบางสิ่งออกไปแทน
- 16) พูดปฏิเสธซ้ำๆ บางโอกาสเราต้องกล่าวปฏิเสธมากกว่าหนึ่งครั้ง เพราะบางคนอาจร้องขอเรามากกว่าหนึ่งครั้ง แต่การร้องขอหลายๆครั้งมิได้หมายความว่าเราต้องยอมแพ้

การปฏิเสธที่มีประสิทธิภาพมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

การปฏิเสธช่วยให้นักเรียนปลอดภัยจากยาเสพติดได้อย่างไร

.....

.....

หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 : ร่วมด้วยช่วยกัน

กลไกป้องกันตัว ประกอบด้วย

- 1) การเตรียมตัว ได้แก่ การฝึกพูดปฏิเสธ การมีเป้าหมายชีวิตชัดเจน
- 2) มีผู้ให้ความช่วยเหลือ เช่น พ่อ แม่ ผู้ปกครองครู เพื่อนที่ดี
- 3) ความกล้าหาญ

ถึงแม้ว่านักเรียนจะเตรียมพร้อมดีเพียงใด หรือผู้ให้ความช่วยเหลือที่ดี เพียงใด นักเรียนต้องพิสูจน์ตัวเอง ต้องโต้ตอบให้ห้วงเวลาเวลาที่วิกฤตได้ นักเรียนอาจต้องเผชิญกับแรงกดดันจากเพื่อนในรูปแบบที่ไม่อาจคาดการณ์ล่วงหน้าได้

คุณค่าในตนเอง หมายถึง ความนับถือตนเอง ความเห็นที่นักเรียนมีต่อตนเอง

การตัดสินใจในทางใฝ่ดี ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มพิจารณาหัวข้อที่ครูกำหนดว่า จะช่วยเสริมสร้างคุณค่าในตนเองได้อย่างไร

หัวข้อที่ 1 เลือกเพื่อนแท้และเป็นเพื่อนแท้

หัวข้อที่ 2 หลีกห่างจากยาเสพติด

หัวข้อที่ 3 ออกเดทอย่างฉลาดกับแฟนโดยเคารพนับถือร่างกายตนเอง

หัวข้อที่ 4 ปรองดองกับพ่อแม่

ตัวอย่างเช่น การตัดสินใจในทางใฝ่ดี “**ทำดีที่สุดในโรงเรียน**” จะช่วยเสริมสร้างคุณค่าในตนเองได้โดย นักเรียนจะเรียนมากขึ้น พัฒนาความรู้ ทักษะความสามารถที่นักเรียนถนัดให้ดีขึ้น ไม่ทำตัวให้พ่อแม่บ่นว่าอีก เป็นต้น

การตัดสินใจในทางไผ่ดี

นักเรียนสามารถทำอะไรได้บ้างตามหัวข้อที่กำหนด

หัวข้อที่ 1 เลือกเพื่อนแท้และเป็นเพื่อนแท้

.....

.....

หัวข้อที่ 2 หลีกห่างจากยาเสพติด

.....

.....

หัวข้อที่ 3 ออกเดทอย่างฉลาดกับแฟนโดยเคารพนับถือร่างกายตน ถนอมตัว

.....

.....

หัวข้อที่ 4 ปรองดองกับพ่อแม่

.....

.....

หน่วยการเรียนรู้ที่ 9 ท่องไปในโลกกว้าง

งานให้แต่ละกลุ่มค้นคว้าในวันไปทัศนศึกษาใน 3 ประเด็น ดังนี้

- 1) ผลกระทบจากยาเสพติดที่มีต่อร่างกายมนุษย์
- 2) สาเหตุที่คนใช้ยาเสพติด
- 3) นักเรียนจะป้องกันยาเสพติดได้อย่างไร

กลุ่มที่ 1 เรื่องของบุหรี กลุ่มที่ 2 เรื่องของสุรา
กลุ่มที่ 3 เรื่องของสารระเหย กลุ่มที่ 4 เรื่องของยาบ้า

นักเรียนจะต้องใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า สำหรับทำบอร์ดจัดนิทรรศการในวันรับประกาศนียบัตรของแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะมีการมอบรางวัลให้กับกลุ่มที่ได้รับการคัดเลือกจัดบอร์ดได้ยอดเยี่ยมที่สุด 1 รางวัล

บันทึก

ให้นักเรียนบันทึกสิ่งที่นักเรียนเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ให้นักเรียนเขียนสิ่งที่สำคัญ 3 ประการ ซึ่งนักเรียนได้เรียนรู้ในวันนี้

- 1)
- 2)
- 3)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ให้นักเรียนเขียนสิ่งที่สำคัญ 3 ประการ ซึ่งนักเรียนได้เรียนรู้ในวันนี้

- 1)
- 2)
- 3)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ให้นักเรียนเขียนสิ่งที่สำคัญ 3 ประการ ซึ่งนักเรียนได้เรียนรู้ในวันนี้

- 1)
- 2)
- 3)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ให้นักเรียนเขียนสิ่งที่สำคัญ 3 ประการ ซึ่งนักเรียนได้เรียนรู้ในวันนี้

- 1)
- 2)
- 3)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ให้นักเรียนเขียนสิ่งที่สำคัญ 3 ประการ ซึ่งนักเรียนได้เรียนรู้ในวันนี้

- 1)
- 2)
- 3)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 ให้นักเรียนเขียนสิ่งที่สำคัญ 3 ประการ ซึ่งนักเรียนได้เรียนรู้ในวันนี้

- 1)
- 2)
- 3)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ให้นักเรียนเขียนสิ่งที่สำคัญ 3 ประการ ซึ่งนักเรียนได้เรียนรู้ในวันนี้

- 1)
- 2)
- 3)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 ให้นักเรียนเขียนสิ่งที่สำคัญ 3 ประการ ซึ่งนักเรียนได้เรียนรู้ในวันนี้

- 1)
- 2)
- 3)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 10 : สัญญาเกียรติยศ

สัญญาเกียรติยศ หมายถึง “การกระทำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมแม้เป็นเรื่องยาก”

สัญญาเกียรติยศของนักเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

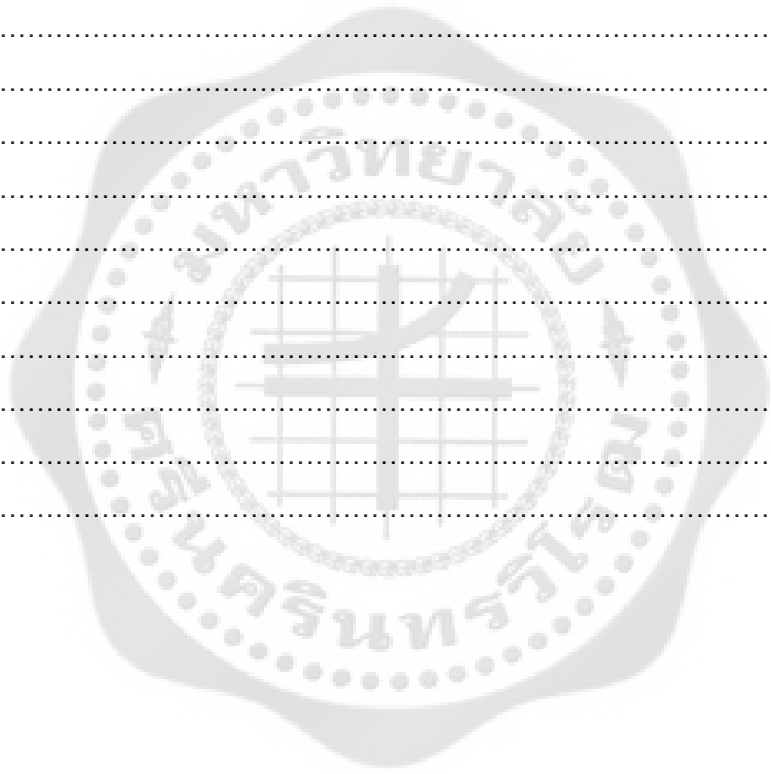
.....

.....

.....

.....

.....

รูปแบบเรียงความ

หัวข้อ : ความประทับใจจากการเรียนหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด (5 LIFESKILL)

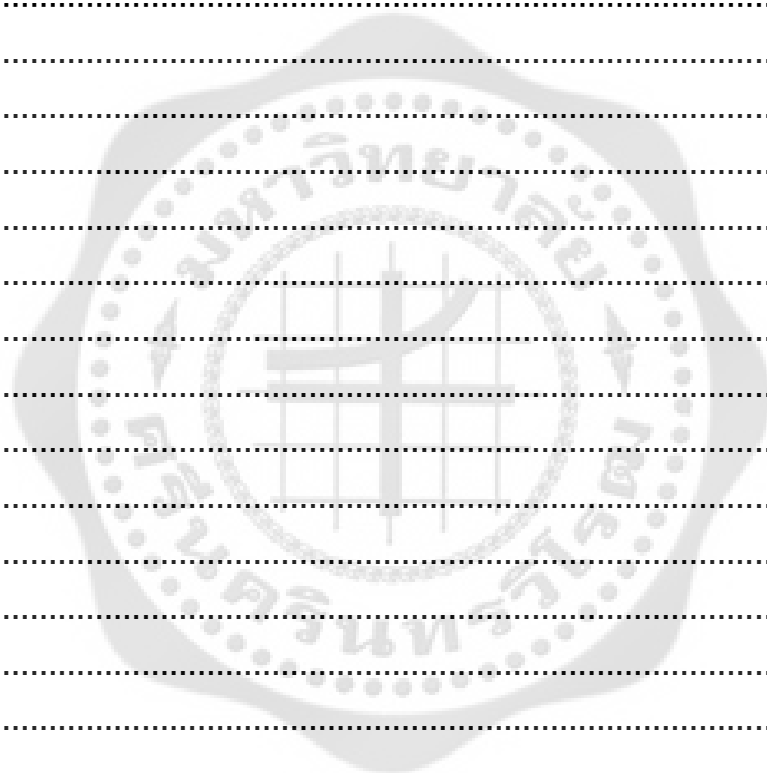
นักเรียนจะต้องเขียนเรียงความในประเด็น ดังนี้

- 1) นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (5 LIFESKILL)
- 2) นักเรียนเรียนรู้อะไรบ้างจากหลักสูตร ซึ่งจะช่วยป้องกันให้นักเรียนปลอดภัยจากยาเสพติด
- 3) ทำไมนักเรียนคิดว่าทำไมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจึงเป็นสิ่งสำคัญ

แนวทางการเขียนเรียงความ ประกอบด้วย

- 1) คำนำ ประกอบด้วยความรู้ ทักษะอะไรที่นักเรียนได้เรียนรู้จากหลักสูตร
- 2) เนื้อเรื่อง ประกอบด้วยรายละเอียดที่นักเรียนได้เรียนรู้ การเรียนมีผลอย่างไรบ้างกับนักเรียน และทำไมสิ่งที่นักเรียนเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ
- 3) สรุป ประกอบด้วย ทักษะที่นักเรียนได้เรียนรู้
- 4) สัญญาเกียรติยศของนักเรียน

เรียงความของนักเรียน

ภาคผนวก ฅ
จำนวนนักเรียนและครู

ตาราง 25 แสดงจำนวนนักเรียนและครู จำแนกตามขนาดโรงเรียนและกลุ่มเขต ปีการศึกษา 2555

ลำดับ	กลุ่มเขต	ขนาด	โรงเรียน	จำนวน ครู	จำนวน นักเรียน			รวม (นร.)
					ม. 1	ม. 2	ม. 3	
1	กรุงเทพเหนือ	กลาง	มัธยมปทุมมาวาส	21	175	167	134	476
2	กรุงเทพเหนือ	กลาง	บางยี่ขันวิทยาคม	27	44	61	70	175
3	กรุงเทพเหนือ	กลาง	เคหะทุ่งสองห้องวิทยา 2	36	85	73	-	158
4	กรุงเทพเหนือ	กลาง	วัดมัชฌันติการาม	44	85	84	72	241
5	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	ทุ่งสองห้อง (คุปต์ขีเสีयरุทิต)	41	83	77	71	231
6	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	ลอยสายอนุสรณ์	36	126	104	58	288
7	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	ประชานุกุล	40	93	99	86	278
8	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	บางเขน (ไวสาลิออนุสรณ์)	40	86	80	60	226
9	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	วัดลาดพร้าว	58	139	131	111	381
10	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	วัดเกาะสุวรรณาราม	48	101	-	-	101
11	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	บำรุงรวิวรรณวิทยา (ทุ่งสีกัน)	67	92	75	109	276
12	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	สายไหม	64	92	100	78	278
13	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	การเคหะท่าทราย	72	107	88	86	281
14	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	เสนานิคม	64	120	109	102	331
15	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	เคหะทุ่งสองห้องวิทยา 1	72	131	109	125	365
16	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	วัดหนองใหญ่	79	175	177	178	530
17	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	มัธยมประชานิเวศน์	94	388	391	379	1,158
18	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	วัดเวฬุวนาราม (สินทรัพย์อนุสรณ์)	90	112	117	124	353
19	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	ประชาอุทิศ (จันทาบอนุสรณ์)	118	96	105	115	316
20	กรุงเทพเหนือ	ใหญ่	ไทยนิยมสงเคราะห์	148	310	324	295	929
21	กรุงเทพใต้	เล็ก	วัดชัยมงคล	17	38	47	58	143
22	กรุงเทพใต้	กลาง	สุเหร่าบ้านดอน	26	44	64	48	156
23	กรุงเทพใต้	กลาง	วัดใต้ (ราษฎร์นริมิตร)	23	51	77	-	128
24	กรุงเทพใต้	กลาง	มัธยมนาคนาวาอุปถัมภ์	36	195	177	182	554
25	กรุงเทพใต้	กลาง	วัดปทุมวนาราม	35	85	83	73	241
26	กรุงเทพใต้	ใหญ่	วัดบางนาใน	36	77	89	82	248
27	กรุงเทพใต้	ใหญ่	วิจิตรวิทยา	43	103	107	91	301
28	กรุงเทพใต้	ใหญ่	ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา	42	125	121	67	313

ตาราง 25 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มเขต	ขนาด	โรงเรียน	จำนวน ครู	จำนวน นักเรียน			รวม (นร.)
					ม. 1	ม. 2	ม. 3	
29	กรุงเทพใต้	ใหญ่	พูนสิน (เพชรสุขอุปถัมภ์)	47	133	161	125	419
30	กรุงเทพใต้	ใหญ่	เพ็ญพินอนุสรณ์	54	115	150	120	358
31	กรุงเทพใต้	ใหญ่	รุ่งเรืองอุปถัมภ์	52	101	116	84	301
32	กรุงเทพใต้	ใหญ่	วัดปากบ่อ	72	184	180	147	511
33	กรุงเทพกลาง	ใหญ่	กิ่งเพชร	44	121	90	86	297
34	กรุงเทพกลาง	ใหญ่	ประชากรราษฎร์บำเพ็ญ	78	110	114	92	316
35	กรุงเทพกลาง	ใหญ่	วิชูทิศ	87	238	208	177	623
36	กรุงเทพกลาง	ใหญ่	สามเสนนอก	153	136	125	127	388
37	กรุงเทพตะวันออก	กลาง	บ้านลำต้นกล้วย	20	47	44	43	134
38	กรุงเทพตะวันออก	กลาง	วัดลำต้อยติ่ง	27	83	67	59	209
39	กรุงเทพตะวันออก	กลาง	วัดทองสัมฤทธิ์	32	86	82	101	269
40	กรุงเทพตะวันออก	กลาง	แก่นทองอุปถัมภ์	28	116	108	76	300
41	กรุงเทพตะวันออก	กลาง	บ้านเกาะ	38	100	95	95	290
42	กรุงเทพตะวันออก	กลาง	วัดใหม่ลานกแขวก	30	51	68	-	119
43	กรุงเทพตะวันออก	กลาง	วัดทิพพาวาส	27	85	81	65	231
44	กรุงเทพตะวันออก	กลาง	สามแยกคลองหล่อแหล	37	75	78	55	208
45	กรุงเทพตะวันออก	กลาง	สุเหร่าลำแขก	38	108	105	83	296
46	กรุงเทพตะวันออก	กลาง	วัดสุทธาโภชน	36	63	71	62	196
47	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	แสงหิรัญวิทยา	33	72	82	-	154
48	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	วัดสังฆราชา	44	112	108	102	322
49	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	สุเหร่าชีร	41	43	74	67	184
50	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	สุเหร่าจรเข้ขบ	42	98	81	77	256
51	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	วัดปลุกศรัทธา	37	83	98	87	268
52	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	วัดลาดกระบัง	46	90	91	60	241
53	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	วัดสามง่าม	54	175	142	162	479
54	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	คลองปักหลัก	50	147	121	110	378
55	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	สังฆประชานุสรณ์	54	118	137	92	347
56	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	วัดราชโกษา	55	144	145	144	433
57	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	มัธยมบ้านบางกะปิ	56	324	274	258	856

ตาราง 25 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มเขต	ขนาด	โรงเรียน	จำนวน ครู	จำนวน นักเรียน			รวม (นร.)
					ม. 1	ม. 2	ม. 3	
58	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	สุเหร่าแสนแสบ	58	172	157	129	458
59	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	มัธยมสุวิทย์เสรีอนุสรณ์	55	363	344	336	1,043
60	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	วัดปากบึง	57	87	94	90	271
61	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	วัดลานบุญ	82	96	94	73	263
62	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	วัดคูบัว	79	156	154	113	423
63	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	แย้มจาดวิชชาอนุสรณ์	77	95	96	78	269
64	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	สุเหร่าทรายกองดิน	90	234	191	157	582
65	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	หนองจอกพิทยานุสรณ์	86	330	304	241	875
66	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	คลองกุ่ม	95	186	177	150	513
67	กรุงเทพตะวันออก	ใหญ่	บางชัน	125	244	282	249	775
68	กรุงธนเหนือ	ใหญ่	วัดเศวตฉัตร	53	93	123	76	292
69	กรุงธนเหนือ	ใหญ่	วัดทองเพลิง	47	70	75	61	206
70	กรุงธนเหนือ	ใหญ่	ฉิมพลี	52	113	125	83	321
71	กรุงธนเหนือ	ใหญ่	วัดโพธิ์ทอง	54	136	121	125	382
72	กรุงธนเหนือ	ใหญ่	วัดยายร่ม	53	160	136	144	440
73	กรุงธนเหนือ	ใหญ่	ตั้งพิรุฬห์ธรรม	51	95	85	90	270
74	กรุงธนเหนือ	ใหญ่	วัดสุทธาราม	60	138	130	101	369
75	กรุงธนเหนือ	ใหญ่	วัดไทร	75	121	103	86	310
76	กรุงธนใต้	กลาง	วัดโคกนอน	19	39	39	32	110
77	กรุงธนใต้	กลาง	บางเชือกหนัง	27	32	71	39	142
78	กรุงธนใต้	กลาง	วัดมะพร้าวเตี้ย	26	39	65	-	109
79	กรุงธนใต้	กลาง	วัดทองศาลางาม	28	60	65	69	194
80	กรุงธนใต้	ใหญ่	วัดกก	46	74	76	100	250
81	กรุงธนใต้	ใหญ่	บ้านนายเหรียญ	44	80	97	89	266
82	กรุงธนใต้	ใหญ่	รัตนจินะอุทิศ	52	102	110	94	306
83	กรุงธนใต้	ใหญ่	วัดแสมดำ	55	143	127	130	400
84	กรุงธนใต้	ใหญ่	วัดบุญประดิษฐ์	52	126	75	110	311
85	กรุงธนใต้	ใหญ่	วัดหัวกระบือ	56	87	92	80	259
86	กรุงธนใต้	ใหญ่	ประชาบำรุง	46	91	86	-	177

ตาราง 25 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มเขต	ขนาด	โรงเรียน	จำนวน ครู	จำนวน นักเรียน			รวม (นร.)
					ม. 1	ม. 2	ม. 3	
87	กรุงธนใต้	ใหญ่	วัดศรีนวลธรรมวิมล	53	112	95	-	207
88	กรุงธนใต้	ใหญ่	วัดบางกระดี่	56	125	119	124	368
89	กรุงธนใต้	ใหญ่	ราชมนตรี (ปลื้ม-เชื่อมนุกุล)	57	125	137	99	361
90	กรุงธนใต้	ใหญ่	วัดอ่างแก้ว (จีบ ปานฆ่า)	70	127	154	119	400
91	กรุงธนใต้	ใหญ่	วัดราษฎร์บำรุง	19	131	148	130	409
92	กรุงธนใต้	ใหญ่	วัดสะแกงาม	80	183	166	143	492
93	กรุงธนใต้	ใหญ่	คลองหนองใหญ่	78	140	154	153	447
94	กรุงธนใต้	ใหญ่	วัดกำแพง	85	200	179	135	514
95	กรุงธนใต้	ใหญ่	บ้านขุนประเทศ	77	187	152	135	474
96	กรุงธนใต้	ใหญ่	วัดจันทร์ประดิษฐาราม	93	124	-	-	124
97	กรุงธนใต้	ใหญ่	นาหลวง	93	246	198	148	592
98	กรุงธนใต้	ใหญ่	วัดอุดมรังสี	109	246	216	210	672
99	กรุงธนใต้	ใหญ่	วัดบางปะกอก	115	192	204	143	539
100	กรุงธนใต้	ใหญ่	พระยามนธาตุราชศรีพิจิตร	124	102	105	98	305
101	กรุงธนใต้	ใหญ่	วัดนิมมานรดี	126	178	200	163	541

ภาคผนวก ญ
รายชื่อนักเรียนกลุ่มทดลองและภาพกิจกรรม

รายชื่อนักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับ
 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
 โรงเรียนวัดบางปะกอก ภาค 1 ปีการศึกษา 2555

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	ที่อยู่	ระดับชั้น
1	ด.ญ.ทิตยา เจริญจิตต์	490/34 ม.8 ประชาอุทิศ 10 ถ.ประชาอุทิศ เขต ราษฎร์บูรณะ แขวงราษฎร์บูรณะ กทม.10140 Pin_pptnd@hotmail.com	ม.3/1
2	ด.ช.สรชัช ธรรมจักรทอง	1/4 ซ.สุขสวัสดิ์ 22 ถ.สุขสวัสดิ์ เขตราษฎร์บูรณะ แขวงบางปะกอก กทม.10140 Pin123go@hotmail.com	ม.1/4
3	ด.ญ.ชัญญา ใจดี	122 ซ.สุขสวัสดิ์ 42 แขวงบางปะกอก เขตราษฎร์ บูรณะ กทม.10140 Kam__002@hotmail.com	ม.1/3
4	ด.ญ.อภิญา ไยมสรวล	131/1 ม.2 ซ.ราษฎร์บูรณะ 26 เขตราษฎร์บูรณะ แขวงราษฎร์บูรณะ กทม.10140 pepolovely@hotmail.com	ม.1/2
5	ด.ญ.วันชพร ศรีคำ	19/33 ม.9 ราษฎร์บูรณะ 18 ถ.ราษฎร์บูรณะ เขต ราษฎร์บูรณะ แขวงราษฎร์บูรณะ กทม.10140	ม.1/4
6	ด.ญ.รุจรรดา เมรัตน์	-	ม.1/1
7	ด.ช.อธิบดี ปานมาศ	1/5 ซ.สุขสวัสดิ์ 26 ถ.สุขสวัสดิ์ เขตราษฎร์บูรณะ แขวงบางปะกอก กทม.10140 Stonylove_123@hotmail.com	ม.1/5
8	ด.ญ.อรอุมา ไยมเม้ง	40/34 ซ.สุขสวัสดิ์ 38 ถ.จอมทอง แขวง/เขต ราษฎร์บูรณะ กทม.10140 Nun_za2010@hotmail.com	ม.2/1
9	ด.ญ.ราตรี เกิดชัย	72 ม.7 ซ.ท่าข้าม 28 ถ.พระราม 2 (ซ.28 แยก 36) เขตบางขุนเทียน แขวงแสมดำ กทม.10150 Ratree_bpk@hotmail.com	ม.2/1

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	ที่อยู่	ระดับชั้น
10	ด.ช.ชวิน ตรัสสี	238/58 ม.8 ซ.สุขสวัสดิ์ 26 ถ.สุขสวัสดิ์ เขต ราษฎร์บูรณะ แขวงบางปะกอก กทม.10140 Toosa_002@hotmail.com	ม.1/2
11	ด.ช.ฉัตรดนัย รอดเพราะบุญ	316 ม.7 หรือ 1194/19 แขวง/เขตราษฎร์บูรณะ กทม.10140 Okp7410@hotmail.com	ม.2/4
12	ด.ช.ปภพ แสนเสนาะ	313 ม.6 เขตราษฎร์บูรณะถ.สุขสวัสดิ์ 38 แยก 5 Tiger12347@hotmail.com	ม.2/4
13	ด.ช.ปรัชญา เทียมคง	S4noza@yahoo.com	ม.1/1
14	ด.ช.สหรัฐ กว้างขวาง	352/13 ม.2 สุขสวัสดิ์ 26 แขวงบางปะกอก เขตราษฎร์บูรณะ กทม.10140 flickzaza@hotmail.com	ม.2/5
15	ด.ช.ชนากร สกลวารกุล	130/1 ม.5 ซ.สุขสวัสดิ์ 58 ถ.สุขสวัสดิ์ แขวง/เขต ราษฎร์บูรณะ กทม.10140	ม.3/2
16	ด.ช.ศรัณย์ พอกพูน	266/1 ม.2 ซ.สุขสวัสดิ์ 30 ถ.สุขสวัสดิ์ แขวง บางปะกอก เขตราษฎร์บูรณะ กทม.10140 Game-gamegame@hotmail.com	ม.3/3
17	ด.ญ.ลัดดา สุระชีวะกฤต	52/22 พระราม 2 ซ.7 เขตจอมทอง กทม.10150 May_pleen@hotmail.com	ม.3/3
18	ด.ญ.อุษณีย์ แซ่ตั้ง	สุขสวัสดิ์ 26 ถ.สุขสวัสดิ์ เขตราษฎร์บูรณะ กทม. 10140 Lyiove_pleen@hotmail.com	ม.3/4
19	ด.ญ.สุพชนก ละเอียด	-	ม.3/2
20	ด.ช.พงศธร บุญคำภา	514/140 สุขสวัสดิ์ 30 แขวงบางปะกอก เขต ราษฎร์บูรณะ กทม. 10140 parkzanakub@hotmail.com	ม.3/1
21	ด.ญ.จรรยพร เทียมสุวรรณ	28 ซ.สุขสวัสดิ์ 30 ถ.สุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราษฎร์บูรณะ กทม. 10140	ม.2/1
22	ด.ญ.จุฑาพร นาคกุญชร	513 ม.2 ซ.สุขสวัสดิ์ 36 ถ.สุขสวัสดิ์ แขวง บางปะกอก เขตราษฎร์บูรณะ กทม.10140 namming@windowslive.com	ม.2/1

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	ที่อยู่	ระดับชั้น
23	ด.ญ.ปวีณา คุณารักษ์	129 พระราม 2 ซ.3 แยก 3 แขวงบางมด เขต จอมทอง กทม.10150 Youtube_ja127@hotmail.com	ม.2/3
24	ด.ญ.สุพรรณณี วิศวหทัยรัตน์	517/189 สุขสวัสดิ์ 38 แขวงบางปะกอก เขตราษฎร์บูรณะ กทม.Rong123_@hotmail.com	ม.2/5
25	ด.ช.ธีรภัทร์ ฤคฤกะ	54/1 ม.5 ซ.วัดยายร่ม ถ.พระราม 2 เขตบางขุน เทียน กทม. Nongtee_tkd@hotmail.com	ม.2/1
26	ด.ญ.สุรารัตน์ ภาณุรัมย์	455 ม.4 ซ.สุขสวัสดิ์ 52 แขวง/เขตราษฎร์บูรณะ กทม. 10140	ม.3/5
27	ด.ช.โสมษิต แก้วง่า	220/783 ภูมิใจนิเวศ ซ.6 เขตพระสมุทรเจดีย์ ซ.วัดใหญ่ แขวงบางปะกอก จว.สมุทรปราการ	ม.1/3
28	ด.ช.ธรรมบุญ สิ้นเพ็ง	297 ม.5 ซ.สุขสวัสดิ์ 58 แขวง/เขตราษฎร์บูรณะ กทม.10140	ม.1/5
29	ด.ช.ปกรณียุทธ อินทร์อ่อน	ม.6 ซ.สุขสวัสดิ์ 38 แขวงบางปะกอก เขต ราษฎร์บูรณะ กทม.10140 Kill-me-197@hotmail.com	ม.3/5
30	ด.ช.อรรถพล สายจันทร์	51 ซ.สะพานยาว 5 ถ.ตากสิน 44 แขวงดาวคะนอง เขตธนบุรี 10160	ม.3/3

ภาพประกอบกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

ทดสอบ Pretest นักเรียนกลุ่มทดลอง

กิจกรรมการบริหารสมอง

กิจกรรมทำงานเป็นทีม / บรรยายภาคการเรียนการสอน

เรียนรู้นอกโรงเรียน ณ สถาบันัญญารักษ์

อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมอบใบประกาศนียบัตรแก่นักเรียนผู้ผ่านการเรียนการสอนหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

คำกล่าวรายงาน

การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
วันที่ 29 มิถุนายน 2555
ณ ห้องประชุมโรงเรียนวัดบางปะกอก สำนักงานเขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ

โดย พันตำรวจโท ดิฐภัทร บวรชัย

เรียน ท่านประธานในพิธี นายถวัลย์ มหิมา ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางปะกอก รอง
ผู้อำนวยการ คณะครู และนักเรียนโรงเรียนวัดบางปะกอก

กระผมในนามของคณะครูที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะ
ชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ขอขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้
กรุณาให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีเปิดและมอบใบประกาศนียบัตรการจัดการเรียนการสอน ในวันที่

กระผมพันตำรวจโท ดิฐภัทร บวรชัย นิสิตปริญญาเอก สาขาการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้พัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยา
เสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยอยู่ในความควบคุม
ของ อาจารย์ที่ปรึกษา/ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ ดร.สมชาย เทพแสง หัวหน้าภาควิชาการ
บริหารการศึกษา

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 10 หน่วยการเรียนรู้
มีระยะเวลาจำนวน 10 ครั้ง แบ่งเป็นการเรียนในห้องเรียน 8 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง การทัศนศึกษา
โรงพยาบาลรัฐราษฎร์ 2 ชั่วโมง และการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนในพิธีปิด 2 ชั่วโมง
เพื่อต่อยอดเนื้อหาเกี่ยวกับอันตรายจากการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา และยาเสพติดที่ผิดกฎหมาย รวมทั้ง
ทักษะชีวิตที่นักเรียนจะนำไปใช้ป้องกันตนเองจากยาเสพติด เน้นการคิดและแสดงออกวิธีการเรียนรู้
ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ให้นักเรียนยึดหลักการเป็นศูนย์กลางของชีวิต

นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมประกอบด้วยนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1,2,3
ระดับชั้นละ 10 คน รวม 30 คน ผลการเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์ทั้งด้านความรู้ และพฤติกรรม
เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรทุกประการ

อันดับต่อจากนี้เป็นการกล่าวรายงานเรียงความที่ได้รับรางวัลชนะเลิศของ
นักเรียน ได้แก่ ด.ช.ชนากร สกลวรกุล ครับกระผม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและโรงเรียนวัดบางปะกอก
เกียรติบัตรฉบับนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า
เด็กหญิงชิตยา เจริญจิตต์
ผ่านการอบรมหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
เป็นเวลา ๒๐ ชั่วโมง และมีผลสัมฤทธิ์ตามหลักสูตรกำหนด
ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๙ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕

(อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง) (นายถวัลย์ มหิมา)
ประธานคณะกรรมการทำปฏิญาณพันธะสัญญาบัณฑิต
ผู้อำนวยการสถานศึกษา
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
โรงเรียนวัดบางปะกอก

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและโรงเรียนวัดบางปะกอก
เกียรติบัตรฉบับนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า
นางสาวณัฐวิรี นงนุช
ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติในฐานะเป็นผู้สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน
หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๙ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕

(อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง) (นายถวัลย์ มหิมา)
ประธานคณะกรรมการทำปฏิญาณพันธะสัญญาบัณฑิต
ผู้อำนวยการสถานศึกษา
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
โรงเรียนวัดบางปะกอก

โรงเรียนวัดบางปะกอก
สำนักงานเขตราชวัตรบูรณะ กรุงเทพมหานคร
ให้ไว้เพื่อแสดงว่า

พันธำรจวโท ดิจฐภำทร บวรชัย

เป็นวิทยำกรจัดกำรเรียนกำรสอนหลักรัฐสรเสริม กำรสร้ำงทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยำเสพติด
สำหรบันักเรียนมัธยมศีกษำตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

ระห่ำงวันที่ 23 พฤษภาคม - 29 มิถุนำยน 2555

ให้ไว้ ณ วันที่ 29 เดือนมิถุนำยน พ.ศ. 2555

(นายถวัลย์ มหิมำ)

ผู้อำนวยกำรสถำนศีกษำ โรงเรียนวัดบางปะกอก

ภาคผนวก ฎ
หลักสูตรเสริมการสร้างความทันชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

หลักการและเหตุผล

ความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนเป็นปัจจัยที่มีค่าของสังคมในการพัฒนาประเทศ ปัจจุบันจำเป็นต้องได้รับการขัดเกลา ปลูกฝังให้ความรู้ทักษะชีวิตที่จำเป็นให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยผ่านกระบวนการศึกษา เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตตั้งแต่วัยเด็ก สังคมต้องให้ความสำคัญให้เด็กได้เติบโตอย่างปลอดภัยจากยาเสพติด สังคมต้องร่วมกันรับผิดชอบว่าทำอย่างไรจึงจะจัดการศึกษา การเรียนรู้ให้เด็กคิดเป็นมีทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจที่ดี ทุกภาคส่วนในสังคมจึงควรเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนสถานศึกษา ส่งเสริมการศึกษาเพื่อให้เด็กมีทักษะชีวิต สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาไปใช้ป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากยาเสพติด

พลวัตด้านการจัดศึกษาที่ภาคส่วนต่างๆ ในสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม การสร้างเอกลักษณ์ (identity) ของตนยังคงต้องการความร่วมมือ และขาดรูปแบบหรือหลักสูตรการป้องกันยาเสพติดที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งสถานภาพการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สถานศึกษาจึงต้องมีการสำรวจวิเคราะห์ข้อมูลตามสภาพบริบทที่เป็นจริง ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาถูกนำไปสร้างและพัฒนาหลักสูตรต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัย ดังนั้นการศึกษาสถานภาพของปัญหาเสพติดและความต้องการหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด จึงเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญที่ถูกนำไปใช้พัฒนาเป็นหลักสูตรเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

แนวคิดหลักการของหลักสูตรเสริม

หลักสูตรเสริมฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่ การวางโครงสร้างพร้อมทั้งอธิบายถึงจุดมุ่งหมาย ลักษณะสำคัญ และแนวคิดของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่ผู้สอนและนักเรียนจะได้เรียนรู้ร่วมกัน

นอกจากนั้นยังประกอบไปด้วยเหตุผลในการเลือกเนื้อหา กิจกรรมในห้องเรียน สื่อการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร ทำให้ผู้สอนสามารถมองเห็นภาพรวมของหลักสูตร ตลอดจนความเกี่ยวข้องกันในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร โดยหลักสูตรเสริมนี้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดต่อไปนี้

1. การศึกษางานวิจัย เอกสารหลักการ แนวคิดทฤษฎี นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการป้องกัน ยาเสพติด ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการป้องกันยาเสพติด เจตคติต่อการไม่ใช้ยาเสพติด และ ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด และการสำรวจความต้องการจำเป็นและความคิดเห็นของ ผู้เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

2. การเรียนรู้มุ่งเน้นการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยนำแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery learning) ของบรูเนอร์ (ศิริบุรณ์ สายโกสุม. 2551: 89 – 99) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ แบนดูลา (Bandura.1977); (กุลนรี หาญพัฒนชัยกูร; และ คนอื่นๆ. 2550: 17) ที่ เป็นความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยภายในบุคคล เงื่อนไขเชิงพฤติกรรมและเงื่อนไขเชิงสภาพแวดล้อม การเรียนรู้จากการสังเกต การเรียนรู้จากผลกรรม การเรียนรู้โดยการเลียนแบบของสมโภชน์ เอี่ยมสุภชาติ (2550: 53) และการเรียนรู้จากประสบการณ์ ของสำนักงานคณะกรรมการการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด (2549: 32) การจัดการเรียนการสอนที่ยึดให้เด็กเป็นศูนย์กลางของ การเรียนรู้ของศูนย์บำบัดรักษาเสพติดขอนแก่น (2547: 2 – 4) นักเรียนทุกกลุ่มในชั้นเรียนได้รับ โอกาสเข้าถึงกิจกรรมและเนื้อหาที่เรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน โดยบทบาทของผู้สอน คือ การเป็นผู้ อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น รับฟังนักเรียน และจัดการตั้งประสบการณ์จาก นักเรียนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในบทเรียน โดยใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนร่วมกันค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม การให้นักเรียนได้คิดไตร่ตรอง ผ่านกิจกรรมเกม มาเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใน แต่ละหน่วยการเรียนรู้ มุ่งสร้างและพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

3. การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น คือ ความรู้ ความสามารถเชิงสังคมจิตวิทยา (Psychosocial Competence) ความเชี่ยวชาญ ความรู้สึก ความคิด เจตคติ ที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ เตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัว ในอนาคต ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดนั้น กรรณิกา สุวรรณศิลป์ กล่าวว่าทักษะชีวิตที่เป็น ความสามารถขั้นพื้นฐานของบุคคลในการปรับตัวและเลือกทางเดินชีวิตที่เหมาะสมในการเผชิญ ปัญหาต่างๆ ปัจจุบันปัญหาการใช้ยาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญของเยาวชนถ้าได้รับการพัฒนา ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดตั้งแต่ยังไม่มีพฤติกรรมเสี่ยง เยาวชนก็จะมีความสามารถในการ ปรับตัวในการป้องกันยาเสพติดได้ เมื่อต้องเผชิญสถานการณ์ที่ถูกกดดันให้ใช้ยาเสพติด (กรรณิกา สุวรรณศิลป์. 2546: 15) ทักษะชีวิตที่ผู้วิจัยนำมาใช้พัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ประกอบด้วย 5 ทักษะ ดังนี้

3.1 การควบคุมตนเอง (Self – Control) จากแนวคิดกาลินสกี (Galinsky. 2010: 1 – 11) กล่าวว่า การควบคุมตนเองเป็นหัวใจของทักษะชีวิตที่จำเป็นในทักษะอื่นๆสำหรับเด็กซึ่งมุ่ง ให้เด็กประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของตน

3.2 การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self - Worth) จากแนวคิด สเตราส์ เควิน (Struass, Kavin. 2011) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง คือ ทักษะที่สร้างแก่เด็กนักเรียนจะทำให้ครูสามารถ ช่วยป้องกันเด็กนักเรียนจากยาเสพติดและแนวคิดของลิคโคนา (Lickona. 1994) กล่าวว่า

การเคารพนับถือตนเอง หมายถึง การเห็นตนเองมีคุณค่า ไม่มีพฤติกรรมทำลายตนเอง ไม่เสพยาเสพติด ไม่ทำสิ่งผิดกฎหมาย และโคเวีย์ (Covey. 2006: 6) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองทำให้วัยรุ่นยืนหยัดต่อแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อนได้

3.3 การตัดสินใจ (Decision – Making) จากแนวคิดโคเวีย์ (Covey. 2006: 1 - 14)

กล่าวว่าหลักการตัดสินใจที่สำคัญสำหรับวัยรุ่นเกี่ยวกับสิ่งเสพติด (Addiction) คือ การปฏิบัติตนอย่างไร เมื่อต้องเผชิญกับการสูบบุหรี่ การดื่มสุรา เสพยา และสิ่งเสพติดชนิดอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสม

3.4 การแก้ปัญหา (Problem – Solving) วิลเลย์ และ ซันส์ (Wiley.; & Sons. 2009: xiii)

กล่าวว่าทักษะการจัดการกับปัญหา (problem-solving skills) ได้แก่ การกระทำ การตัดสินใจที่ดี การใช้ทรัพยากร การตั้งเป้าหมาย ความเข้าใจในความเสี่ยง

3.5 การปฏิเสธ (Refusal – Skills) จากแนวคิดโกลด์สไตน์; รีเอเกิล; & เอแมน

(Goldstein.; Reagle.; & Amann. 1990: 1 – 2) เป็นทักษะที่ทำให้เด็กสามารถปฏิเสธยาเสพติด และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจากแนวคิดของคาร์เนย์ (Carney. 2007: online) การปฏิเสธเป็นการตอบโต้กับแรงกดดันแบบกลุ่มจากเพื่อนในสถานการณ์ต่างๆได้ และโคเวีย์ (Covey. 2006: 252 – 253) กล่าวว่า การปฏิเสธเป็นทักษะที่วัยรุ่นต้องฝึกฝนให้เกิดความเคยชินเพื่อพร้อมรับสถานการณ์ต่างๆที่ต้องเผชิญและจากแนวคิดของพรสุข หุ่นรินทร์; และ คนอื่นๆ (2545: 62) ที่กล่าวว่าทักษะการปฏิเสธเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสารด้วยความสามารถในการใช้คำพูด หรือท่าทางเพื่อแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองและการรับรู้ความรู้สึกของอีกฝ่ายหนึ่งไม่ว่าจะเป็นการแสดงความพอใจชื่นชมการปฏิเสธ

วิสัยทัศน์ของหลักสูตรเสริม นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นยึดมั่นในหลักการเป็นศูนย์กลางของชีวิต มีภูมิคุ้มกันยาเสพติด สามารถควบคุมตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง จัดการกับปัญหา มีการตัดสินใจที่ดี มีทักษะการปฏิเสธ หลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่นได้

ปรัชญาของหลักสูตรเสริม

พัฒนาผู้เรียนให้ยึดมั่นในหลักการ ใช้ประสบการณ์เป็นฐานความรู้ มีทักษะชีวิต เน้นกระบวนการคิด ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีเจตคติที่ดีเพื่อป้องกันยาเสพติด

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม

1. หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ในการนำทักษะชีวิตไปใช้เพื่อป้องกันยาเสพติด
2. ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆอย่างเหมาะสมปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม

3. ผู้เรียนหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

เนื้อหาวิชา (โครงสร้างของหลักสูตรเสริม)

โครงสร้างของหลักสูตรเสริมแบ่งออกเป็น 10 หน่วยการเรียนรู้ ระยะเวลา 20 ชั่วโมง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อต่อยอดเนื้อหาเกี่ยวกับอันตรายจากการใช้บุหรี่ สุรา และ ยาเสพติดที่ผิดกฎหมายและทักษะชีวิตที่นักเรียนจะนำมาใช้ในการป้องกันยาเสพติด โดยเน้นการคิด และแสดงออก วิธีการเรียนรู้ ทักษะได้ดีที่สุด และผู้สอนต้องสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้ความคิด และทักษะที่สำคัญนี้ ภาพรวมของหน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 **รู้จักฉันรู้จักเธอ** : ให้นักเรียนทำความรู้จักกับหลักสูตรเสริม การสร้างเครือข่าย ให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะยอมรับความเหมือนและความแตกต่างของคุณลักษณะ อัตลักษณ์แห่งตน ภาพลักษณ์ของตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเองกับคนอื่น ความจริงเกี่ยวกับ ยาเสพติด และสัญญาเกียรติยศ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 **ทำความรู้จักปีศาจร้าย** : พิจารณาทบทวนความรู้ ความเข้าใจของ นักเรียนเกี่ยวกับยาเสพติดและผลกระทบด้านต่างๆจากการใช้และไม่ใช้ยาเสพติด และกรอบ ความคิดมองตน/คนอื่น/มองโลกและหลักการใช้ชีวิตของตน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 **ฉันรักสมองของฉัน** : แสดงให้นักเรียนเห็นว่าการใช้ยาเสพติด สามารถทำอันตรายแก่ร่างกายและสมองทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างไร แล้วสร้างการตัดสินใจที่ เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 **ค้นหาความจริง** : มีโฆษณามากมายเกี่ยวกับสุรา บุหรี่ที่วัยรุ่นเห็น วัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่เสพสุรา บุหรี่ ยาเสพติด เปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อที่ว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่เสพยาเสพติด ค้นคว้าหาความจริงผ่านกระบวนการการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 **แผนภูมิแก้ปัญหา** : กำหนดสถานการณ์จริงที่นักเรียนต้องเผชิญกับ เหตุการณ์ที่ถูกกดดันให้ใช้ยาเสพติด นักเรียนเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 **สร้างทางเลือก เป้าหมาย** : นักเรียนนำทักษะชีวิต ได้แก่ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การปฏิเสธไปสร้างทางเลือกและจัดการกับสถานการณ์ที่ต้องเผชิญให้ใช้ ยาเสพติดจากสถานการณ์จำลอง การกำหนดเป้าหมายและวางแผนสำหรับอนาคต

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 **ฝึกฝน** : ฝึกการใช้ทักษะชีวิตเพื่อใช้ในการปฏิเสธยาเสพติดได้อย่าง เหมาะสม

หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 **ร่วมด้วยช่วยกัน** : นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญ จำแนกคุณค่า และความสัมพันธ์ของเพื่อน การสร้างเครือข่าย ตลอดจนร่วมกันค้นหาวิธีจัดการแรงกดดันจากกลุ่ม เพื่อนในลักษณะต่างๆ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 9 **ท่องไปในโลกกว้าง** : การประยุกต์ใช้ทักษะที่นักเรียนได้เรียนรู้มาใช้กับสถานการณ์ต่างๆ และการทัศนศึกษานอกสถานที่

หน่วยการเรียนรู้ที่ 10 **สัญญาเกียรติยศ** : กิจกรรมวันจบหลักสูตร ความภาคภูมิใจในความสำเร็จและการเห็นคุณค่าในตนเองและการรับรู้ความสำเร็จของนักเรียน

การนำหลักสูตรไปใช้ (กิจกรรมการเรียนการสอน)

ใช้วิธีการการเรียนรู้ที่หลากหลาย การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นนำเข้าสู่หน่วยการเรียนรู้ เป็นการนำกิจกรรมเข้าสู่หน่วยการเรียนรู้
2. ขั้นกิจกรรม เป็นขั้นที่นักเรียนร่วมกันทำกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
3. ขั้นสรุป เป็นการสรุปสาระที่ได้เรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

การเรียนการสอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ ดังนี้

ตาราง 26 กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนและทฤษฎีการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้	ทฤษฎีการเรียนรู้
1	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการบริหารสมอง และการทำความเข้าใจกับความเข้าใจตนเองและเพื่อน การร่วมกันคิด การระดมสมอง การเสริมแรงโดยให้รางวัล คำชม - การตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เน้นให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์ เดิมและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน - การอภิปราย/ถกเถียง โดยสร้างความตระหนัก ความเข้าใจในปัญหาเสพติด รวบรวมข้อมูล - การเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม เช่น การสร้างกฎระเบียบในห้องเรียนร่วมกัน, เรื่องกรอบความคิด มองตน/กรอบความคิดมองผู้อื่น/กรอบความคิดมองโลก, การตรวจสอบสภาพเพื่อน, การสร้างเครือข่ายเพื่อน เพื่อให้มีปฏิสัมพันธ์กันในทีมและครู 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้จากผลกรรม - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้จากประสบการณ์ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้ทางสังคม และ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ตาราง 26 (ต่อ)

หน่วย การเรียนรู้	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้	ทฤษฎีการเรียนรู้
	<ul style="list-style-type: none"> - การอธิบายและการสังเกตครู เช่น ความหมายของกรอบความคิด สัญญาเกียรติยศ เป็นต้น - การบันทึกสรุปสิ่งที่เรียนรู้เป็นการเชื่อมโยง/ประเมินผล แนวคิดและที่ได้เรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้จากประสบการณ์ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์
	มุ่งให้เกิดทักษะการควบคุมตนเองและการเห็นคุณค่าในตนเอง	
2	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการบริหารสมอง - การอภิปราย เช่น คำคม,บุคคลในอุดมคติ - การทำงานเป็นทีม เช่น การพิจารณาผลกระทบจากการใช้/ไม่ใช้ยาเสพติด - การอธิบาย เช่น การตั้งเป้าหมายชีวิตโดยยึดหลักการเป็นศูนย์กลางของชีวิต - การตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เน้นให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์เดิมและทบทวน/ประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน - การบันทึกสรุปสิ่งที่เรียนรู้เป็นการเชื่อมโยง/ประเมินผล แนวคิดและที่ได้เรียนรู้ <p style="text-align: center;">มุ่งให้เกิดทักษะการควบคุมตนเองและการเห็นคุณค่าในตนเองและการแก้ปัญหา</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้จากผลกรรม - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้ทางสังคม และ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้จากประสบการณ์ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์
3	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการบริหารสมอง - การอภิปราย เช่น คำคม,บุคคลในอุดมคติ,การบ้าน - การทำงานเป็นทีม เช่น การพิจารณาผลกระทบจากการใช้/ไม่ใช้ยาเสพติด - การอธิบาย เช่น ผลกระทบของยาเสพติดที่มีต่อสมอง การทำความเข้าใจกระบวนการแก้ปัญหา - การตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เน้นให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์เดิมและทบทวน/ประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น กิจกรรมรู้จักกับสมอง - การบันทึกสรุปสิ่งที่เรียนรู้เป็นการเชื่อมโยง/ประเมินผล แนวคิดและที่ได้เรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้จากผลกรรม - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้ทางสังคม และ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้จากประสบการณ์ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์

ตาราง 26 (ต่อ)

หน่วย การเรียนรู้	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้	ทฤษฎีการเรียนรู้
มุ่งให้เกิดทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหา		
4	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการบริหารสมอง - การอภิปราย เช่น คำคม,บุคคลในอุดมคติ,การบ้าน - การทำงานเป็นทีม เช่น การรายงานข้อเท็จจริงของสื่อจากแหล่งเรียนรู้ที่ได้จากการค้นคว้า - การอธิบาย เช่น การสรุปกิจกรรมการบริหารสมอง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการโฆษณา - การตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เน้นให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์เดิมและการทบทวน/ประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ความเข้าใจในความจริงเบื้องหลังการโฆษณา - การบันทึกสรุปสิ่งที่เรียนรู้เป็นการเชื่อมโยง/ประเมินผล แนวคิดและที่ได้เรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้จากผลกรรม - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้ทางสังคม และ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้จากประสบการณ์ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์
มุ่งให้เกิดทักษะการควบคุมตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การเห็นคุณค่าในตนเอง		
5	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการบริหารสมอง - การอภิปราย เช่น คำคม,บุคคลในอุดมคติ,การบ้าน - การทำงานเป็นทีม เช่น การรายงานข้อเท็จจริงของเบื้องหลังโฆษณา การแก้ปัญหา/การตัดสินใจต่อสถานการณ์ที่กีดกันให้ใช้ยาเสพติด - การอธิบาย เช่น การสรุปกิจกรรมการบริหารสมอง การแก้ปัญหา/การตัดสินใจ - การตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - เน้นให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์เดิมและการทบทวน/ประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น การแก้ปัญหา/การตัดสินใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้จากผลกรรม - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้ทางสังคม และ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้จากประสบการณ์ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ตาราง 26 (ต่อ)

หน่วย การเรียนรู้	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้	ทฤษฎีการเรียนรู้
	<ul style="list-style-type: none"> - การวิพากษ์ทางเลือกที่นักเรียนตัดสินใจเลือก - การบันทึกสรุปสิ่งที่เรียนรู้เป็นการเชื่อมโยง/ ประเมินผล แนวคิดและที่ได้เรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์
	มุ่งให้เกิดทักษะการตัดสินใจ การแก้ปัญหา การปฏิเสธ การเห็นคุณค่าในตนเอง	
6	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการบริหารสมอง - การอภิปราย เช่น คำคม,บุคคลในอุดมคติ, การบ้าน - การทำงานเป็นทีม เช่น การกำหนดเป้าหมายของชีวิต - การอธิบาย เช่น การสรุปกิจกรรมการบริหารสมอง ผลที่เกิดขึ้นตามมาจากการใช้ยาเสพติดและวิธีการ กำหนดเป้าหมายในชีวิตเพื่อให้มีอนาคตที่ดี ปลอดภัยจากยาเสพติด - การตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เน้นให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์ เดิมและการทบทวน/ประเมินผลการเรียนรู้ของ นักเรียน - การวิพากษ์กระบวนการพานักเรียนสู่เป้าหมายชีวิต ที่ดีที่นักเรียนคิดขึ้น/การสร้างตารางเวลา - การบันทึกสรุปสิ่งที่เรียนรู้เป็นการเชื่อมโยง/ ประเมินผล แนวคิดและที่ได้เรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้จากผลกรรม - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้ทางสังคม และ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้จากประสบการณ์ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์
	มุ่งให้เกิดทักษะการตัดสินใจ การแก้ปัญหา การเห็นคุณค่าในตนเอง	
7	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการบริหารสมอง - การอภิปราย เช่น คำคม,บุคคลในอุดมคติ - การทำงานเป็นทีม เช่น การแสดงบทบาทสมมุติ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้จากผลกรรม - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้ทางสังคม และ - การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ตาราง 26 (ต่อ)

หน่วย การเรียนรู้	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้	ทฤษฎีการเรียนรู้
	<ul style="list-style-type: none"> - การอธิบาย เช่น การสรุปกิจกรรมการบริหารสมอง วิธีการพานักเรียนไปสู่เป้าหมายชีวิตที่ดีอย่าง ปลอดภัยจากยาเสพติด และวิธีการปฏิเสธ - การตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เน้นให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์ เดิมและการทบทวน/ประเมินผลการเรียนรู้ของ นักเรียน - การเล่นเกมทบทวนสมมุติ เช่น การสาธิตการปฏิเสธ ตามสถานการณ์ที่ได้รับมอบหมาย - การวิพากษ์การแสดงบทบาทสมมุติวิธีการปฏิเสธที่ เหมาะสม - การบันทึกสรุปสิ่งที่เรียนรู้เป็นการเชื่อมโยง/ ประเมินผล แนวคิดและที่ได้เรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้แบบค้นพบ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากผลกระทบ การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้แบบค้นพบ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้จากประสบการณ์
	มุ่งให้เกิดทักษะการปฏิเสธ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา	
8	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการบริหารสมอง - การอภิปราย เช่น คำคม,บุคคลในอุดมคติ - การทำงานเป็นทีม การสร้างคุณค่าในตนเอง - การอธิบาย เช่น การโต้ตอบแรงกดดันจากเพื่อน กลไกการป้องกันตัว - การตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เน้นให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์ เดิมและการทบทวน/ประเมินผลการเรียนรู้ของ นักเรียน - การวิพากษ์การตัดสินใจในทางไม่ดี 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้จากผลกระทบ - การเรียนรู้แบบค้นพบ - การเรียนรู้ทางสังคม และ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้แบบค้นพบ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้แบบค้นพบ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ตาราง 26 (ต่อ)

หน่วย การเรียนรู้	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้	ทฤษฎีการเรียนรู้
	<ul style="list-style-type: none"> - การบันทึกสรุปสิ่งที่เรียนรู้เป็นการเชื่อมโยง/ ประเมินผล แนวคิดและที่ได้เรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้จากประสบการณ์
9	<p>มุ่งให้เกิดทักษะการควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การปฏิเสธ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การทำงานเป็นทีม การค้นคว้าตามภารกิจที่ได้รับ มอบหมาย - การบันทึกสรุปสิ่งที่เรียนรู้เป็นการเชื่อมโยง/ ประเมินผล แนวคิดและที่ได้เรียนรู้ - การเขียนเรียงความ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้ทางสังคม การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้แบบค้นพบ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
	<p>มุ่งให้เกิดทักษะการควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การปฏิเสธ</p>	
10	<ul style="list-style-type: none"> - การทำงานเป็นทีม การแสดงผลงานบอร์ด นิทรรศการ - มอบใบประกาศนียบัตรผู้ผ่านการเรียนการสอน และผู้เขียนเรียงความชนะเลิศ - นักเรียนอ่านเรียงความของตน 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้ทางสังคม การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้ทางสังคม การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การเรียนรู้แบบค้นพบ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
	<p>มุ่งให้เกิดทักษะการควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และประเมินผลการเรียนรู้</p>	

ปัจจัยเสริม (สื่อ/อุปกรณ์/แหล่งเรียนรู้)

1. สมุดบันทึกส่วนตัวของนักเรียน
2. โสตทัศนูปกรณ์
3. เครื่องเขียน
4. วีดิทัศน์
5. โรงพยาบาลศัลยกรรมกระดูก/โรงพยาบาลทหารเรือ/ศูนย์บำบัดรักษาพยาบาลติดภาคต่างๆ/

สำนักงาน ปปส.

การวัดและประเมินผล

การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามสภาพจริง การตรวจสอบ การสังเกตการวัดผล การตัดสิน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ของผู้เรียนจากการแสดงพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการปฏิบัติจริงที่เป็นการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมตามสถานการณ์ที่เป็นจริงหรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง ให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำพฤติกรรมด้วยการแสดงออกหลายๆด้าน ได้แก่ การแสดงความคิดเห็น การอภิปราย การเล่นบทบาทสมมติ โดยเครื่องมือวัด ได้แก่

3.1 แบบทดสอบด้านความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด 5 ด้าน ได้แก่ การควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการปฏิเสธอย่างแบบทดสอบระหว่างเรียนจำนวน 75 ข้อ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียน จำนวน 25 ข้อ

3.2 แบบวัดด้านเจตคติ ด้านความสนใจ การตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น และการอภิปราย จำนวน 20 ข้อ

3.3 แบบสอบถามวัดความพึงพอใจ ด้านคุณลักษณะของวิทยากร (ครูผู้สอน) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ จำนวน 27 ข้อ

3.4 แบบสังเกตความก้าวหน้าของนักเรียนด้านพฤติกรรม ด้านการอภิปรายกลุ่ม และด้านการทำงานในแต่หน่วยการเรียนรู้ที่ครูเป็นผู้บันทึก

3.5 แฟ้มสะสมงาน ได้แก่ สมุดบันทึกส่วนตัวของนักเรียน

หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร

1. เวลาเรียน 16 ชั่วโมง ทศนศึกษา 2 ชั่วโมง กิจกรรมวันจบหลักสูตร 2 ชั่วโมง
รวม 20 ชั่วโมง

2. เกณฑ์การจบหลักสูตร

2.1 มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

2.2 ผ่านการประเมินจุดประสงค์สำคัญครบทุกจุดประสงค์ในระดับดี (3) ขึ้นไป

เกณฑ์การตัดสิน

ผ่าน

ไม่ผ่าน

แบบสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล หลักสูตรเสริมการสร้างความทักษะชีวิต
เพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

วิชา ชั้น.....

สังเกตพฤติกรรมวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

คำชี้แจง เพื่อประเมินพฤติกรรมนักเรียนของนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมินนักเรียน โดยใช้วิธีสังเกตในขณะที่ดำเนินการสอน แล้วใส่คะแนนให้ตรงกับพฤติกรรมที่เป็นจริงของนักเรียน ตามระดับคะแนน ดังนี้

ระดับ 4 หมายถึง กระทำมาก ระดับ 2 หมายถึง กระทำน้อย

ระดับ 3 หมายถึง กระทำปานกลาง ระดับ 1 หมายถึง ไม่ค่อยกระทำ/ไม่กระทำเลย

เกณฑ์การประเมินในการสังเกตพฤติกรรม มีดังนี้

คะแนน 18 - 20 ดีมาก (ระดับ 4) คะแนน 14 - 17 ดี (ระดับ 3)

คะแนน 13 - 10 พอใช้ (ระดับ 2) คะแนน 0 - 9 ควรปรับปรุง (ระดับ 1)

ที่	พฤติกรรม	การซักถาม				การตอบคำถาม				การร่วมกิจกรรม				การร่วมอภิปราย				การแสดงความคิดเห็น				รวมคะแนน	สรุปผล		
		4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1			20	

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

แบบสังเกตการทำงาน

คำชี้แจง ให้ผู้สังเกตพิจารณาคุณภาพการทำงานของผู้เรียนแต่ละคนและเขียนเครื่องหมาย

✓ ลงในช่องระดับคะแนน

ระดับ 4 หมายถึง มีพฤติกรรมในระดับสูงมาก ระดับ 3 หมายถึง มีพฤติกรรมในระดับสูง
ระดับ 2 หมายถึง มีพฤติกรรมในระดับปานกลาง ระดับ 1 หมายถึง มีพฤติกรรมในระดับต่ำ
เกณฑ์การประเมินในการสังเกตพฤติกรรม มีดังนี้

คะแนน 18 - 20 ดีมาก คะแนน 14 - 17 ดี คะแนน 13 - 10 พอใช้
คะแนน 0 - 9 ควรปรับปรุง

ที่ ชื่อ	พฤติกรรม	ทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ				ร่วมปรึกษาและวางแผนกับเพื่อนในกลุ่ม				เป็นผู้นำและผู้ตามในโอกาสที่เหมาะสม				ร่วมแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์				แนะนำวิธีการทำงานและช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม				รวมคะแนน	สรุปผล	
		4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1			20

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

แบบประเมินการอภิปรายกลุ่ม

เรื่อง.....

ชื่อกลุ่ม.....

- รายชื่อสมาชิก
- 1.....
 - 2.....
 - 3.....
 - 4.....
 - 5.....
 - 6.....

เกณฑ์การให้คะแนน				3	2	1	รวม
ข้อมูลที่น่าเสนอ	3 คะแนน มีความถูกต้อง ชัดเจน	2 คะแนน มีความถูกต้อง	1 คะแนน ข้อมูลไม่ชัดเจน				
การนำเสนอด้วย หลักฐาน	3 คะแนน ยกตัวอย่าง หรือ อ้างอิงชัดเจน	2 คะแนน ยกตัวอย่างบ้าง	1 คะแนน ไม่มีการนำเสนอ หลักฐาน				
การพูดหรือ การรายงาน	3 คะแนน มีความมั่นใจ ผู้ฟังตั้งใจฟัง มาก	2 คะแนน มีทักษะในการ พูดให้ผู้ฟังเข้าใจ ได้	1 คะแนน ขาดความมั่นใจ ไม่น่าสนใจ				
ความเข้าใจเรื่อง ที่น่าเสนอ	3 คะแนน ผู้นำเสนอมีความ เข้าใจเรื่อง ที่น่าเสนอดีมาก	2 คะแนน ผู้นำเสนอเข้าใจ เรื่องดีพอสมควร	1 คะแนน ผู้นำเสนอไม่ ค่อยเข้าใจเรื่อง ที่น่าเสนอ				
การใช้ภาษาในการ นำเสนอ	3 คะแนน ใช้ภาษาได้ดี เข้าใจง่าย	2 คะแนน ใช้ภาษาพอใช้ได้ ผู้ฟังเข้าใจ	1 คะแนน มีปัญหาการใช้ ภาษา เข้าใจยาก				
รวมคะแนนทั้งหมด							

ลงชื่อ..... ผู้ประเมิน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เรื่อง ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

คำชี้แจง แบบทดสอบนี้มีข้อสอบจำนวน 25 ข้อ

คำสั่ง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✕ ลงในช่องตัวอักษรของกระดาษคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

1. สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงให้มากที่สุดในการตัดสินใจคืออะไร ก. ข้อมูล ข. โอกาส ค. ความเสี่ยง ง. ทางเลือกต่าง ๆ	5. การฝึกฝนทักษะการควบคุมตนเองให้ประโยชน์อย่างไร ก. เพื่อสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว ข. เพื่อนำพาตนเองสู่เป้าหมายชีวิตที่ดี ค. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจ ง. เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาอุปสรรค
2. การยึดหลักการเป็นศูนย์กลางชีวิตเกี่ยวข้องกับเรื่องใดมากที่สุด ก. การเห็นคุณค่าในตนเอง ข. การตัดสินใจ ค. การควบคุมตนเองสู่เป้าหมาย ง. การแก้ปัญหา	6. แนวทางการประเมินตนเองก่อนตัดสินใจข้อใดสำคัญที่สุด ก. จะมีผลกระทบต่อการศึกษาหรือไม่ ข. คนทั่วไปเป็นเช่นนี้หรือไม่ ค. จะมีผลกระทบต่อครอบครัวหรือไม่ ง. พร้อมทั้งจะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามมาหรือไม่
3. เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา ยาเสพติด นักเรียนควรปฏิบัติตนตามข้อใด จึงจะเหมาะสมที่สุด ก. เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ข. เชื่อว่าตนเองมีอำนาจเลือกสิ่งที่ดีที่สุดแก่ชีวิต ค. เชื่อมั่นในสิ่งที่เห็นและสัมผัสได้จริง ง. เชื่อว่าตนเองมีทางเลือกที่หลากหลาย	7. ระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ มีกระบวนการตัดสินใจที่แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร ก. แตกต่าง เพราะคนละวัยกัน ข. แตกต่าง เพราะเรื่องที่ตัดสินใจจะมากและยุ่งยากขึ้น ค. ไม่แตกต่าง เพราะมีขั้นตอนเหมือนกัน ง. ไม่แตกต่าง เพราะการตัดสินใจเป็นพื้นฐานที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด
4. สิ่งที่ต้องรู้เป็นลำดับแรกในการตัดสินใจคืออะไร ก. จะตัดสินใจทำไม ข. จะตัดสินใจอย่างไร ค. จะตัดสินใจเรื่องอะไร ง. การตัดสินใจครั้งนี้เกี่ยวข้องกับใครบ้าง	

8. คุณลักษณะของบุคคลที่สามารถแก้ปัญหาได้ดีที่สุดคือข้อใด
- คิดสร้างสรรค์
 - คิดรอบคอบ
 - คิดกว้างไกล
 - คิดอย่างสุขุม
9. ใครถือว่าเป็นผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเอง
- สมชายตั้งใจเรียนจนสามารถได้เกรดเฉลี่ย 4.00
 - สมหญิง สามารถแก้ไขอุปสรรคโดยใช้หลักคิดอย่างมีวิจารณญาณ
 - สมพรสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเหมาะสม
 - สมศรีสามารถควบคุมตนเองสู่เป้าหมายที่วางไว้
10. เป้าหมายสูงสุดในการการแก้ปัญหาข้อใด
- บรรลุวัตถุประสงค์เพื่อผ่านอุปสรรคที่มี
 - เข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
 - เพิ่มคุณค่าในตนเอง
 - ลดความเสี่ยงในชีวิต
11. จงเรียงลำดับขั้นตอนของการแก้ปัญหาให้ถูกต้อง
- ตั้งสมมติฐานคืออะไร
 - ลงมือทำ
 - การปฏิบัติ (ทางเลือกมีอะไรบ้าง)
 - ระบุปัญหาคืออะไร
- 1 2 3 4
 - 1 3 2 4
 - 4 1 3 2
 - 4 1 2 3
12. วิธีการแก้ปัญหามนุษย์มีลักษณะเป็นเช่นไร
- เป็นหลักการ
 - เป็นหลักเกณฑ์
 - เป็นข้อเท็จจริง
 - เป็นกระบวนการ
13. การออกจากสถานการณ์ที่เสี่ยงและอันตรายเป็นวิธีการปฏิเสธแบบหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ นักเรียนต้องทำอย่างไร
- หนีออกไปจากสถานการณ์นั้น
 - วิเคราะห์สถานการณ์นั้นอันตรายหรือไม่
 - ขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่
 - พาเพื่อนไปด้วย
14. ข้อใดเป็นลักษณะของเพื่อนแท้
- เพื่อนที่ตามใจเรา
 - เพื่อนที่ชวนเราทำสิ่งที่ประโยชน์
 - เพื่อนที่ชอบพาเราไปเที่ยว
 - เพื่อนที่ให้เงินใช้แก่เรา
15. ข้อใดต่อไปนี้ไม่ใช่เหตุผลสำคัญที่นักเรียนต้องห่างไกลจากยาเสพติด
- เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น
 - ทำให้นักเรียนมีชีวิตอนาคตที่ดี
 - ได้รับการยอมรับจากสังคม
 - ลืมสิ่งที่เคยเสียใจในอดีต
16. ยาเสพติดส่งผลเสียต่อผู้เสพอย่างไร
- ทำให้ความจำดีขึ้น
 - ทำให้อ่านหนังสือได้นาน
 - ทำให้ร่างกายทรุดโทรม
 - ทำให้อารมณ์แจ่มใส

17. การตัดสินใจที่ดีควรคำนึงถึงสิ่งใดต่อไปนี้มากที่สุด
- มีผลเสียต่อตนเองหรือไม่
 - เหตุผล ข้อดีข้อเสียของทางเลือกที่มีอยู่
 - สามารถปฏิบัติได้จริง
 - ข้อดีเมื่อนำไปใช้
18. ความสามารถทางความคิด การกระทำสู่การแก้ไขอุปสรรคผ่านกระบวนการคิด ไตร่ตรองอย่างเหมาะสมเกี่ยวข้องกับข้อใดต่อไปนี้มากที่สุด
- การเห็นคุณค่าในตนเอง
 - การควบคุมตนเอง
 - การแก้ปัญหา
 - การตัดสินใจ
19. การพูดคำว่า “ไม่” เมื่อต้องการปฏิเสธคำชวนจากเพื่อนให้ใช้ยาเสพติดควรมีลักษณะอย่างไร
- พูดด้วยความมั่นคง ชัดเจน หนักแน่น
 - พูดเสียงดัง
 - พูดเร็ว
 - ถูกทุกข้อ
20. ความหมายของการยึดมั่นในหลักการ ข้อใดต่อไปนี้ถูกที่สุด
- การกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นแก่นในการดำเนินชีวิต
 - การกระทำในสิ่งที่ตนพึงพอใจ
 - การกระทำตามที่ครูร้องขอ
 - การกระทำตามกฎระเบียบของโรงเรียน
21. ข้อใดต่อไปนี้เป็น การสร้างความมั่นใจและเพิ่มคุณค่าในตนเอง
- ไม่ตำหนิตนเองหรือผู้อื่น
 - มีความพยายาม อดทน อดกลั้น
 - รู้จักชื่นชมตนเองตามความเป็นจริง
 - ถูกทุกข้อ
22. ถ้าเพื่อนนักเรียนติดยาเสพติดควรทำอย่างไร
- ทดลองเสพกับเพื่อน
 - อธิบายโทษของยาเสพติดให้เพื่อนฟัง
 - ไม่บอกให้ใครรู้
 - แจ้งความกับตำรวจ
23. อวัยวะใดมีหน้าที่ควบคุมระบบการสั่งการการทำงานของร่างกายมนุษย์
- หัวใจ
 - สมอง
 - ปอด
 - ตา
24. การปฏิบัติตนเช่นไร ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม
- การชื่นชมในความสามารถของตนเองเสมอ
 - การพยายามแก้ไขปัญหาของฉันให้สามารถผ่านลุล่วงไปได้
 - การเลือกคบเพื่อนที่ฉันพอใจ
 - การดูแลและช่วยเหลือผู้อื่น
25. ข้อใดเป็นพฤติกรรมป้องกันยาเสพติด
- การไม่ทดลองเสพยาเสพติด
 - การไม่คบเพื่อนที่เสพยาเสพติด
 - การหลีกเลี่ยงการเสพยาเสพติด
 - ถูกทุกข้อ

แบบทดสอบระหว่างเรียน ชุดที่ 1

คำชี้แจง ข้อสอบมีทั้งหมด 15 ข้อ โดยมีตัวเลือก 4 ตัวเลือกคือ ก ข ค และ ง
จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

-
1. ข้อใดจัดเป็นสารเสพติดประเภทกดประสาท
- ก. ผีน มอร์ฟิน
ข. เฮโรอีน ยาบ้า
ค. ยาเค ยาอี
ง. บุหรี่ ทินเนอร์ กัญชา
2. ข้อใดเป็นการใช้วิจารณญาณในการเลือกรับข้อมูลข่าวสาร
- ก. การเลือกรับหนังสือพิมพ์ที่ดี
ข. การเข้าใจความต้องการการของตนเอง
ค. การตระหนักถึงอิทธิพลของเทคโนโลยี
ง. เลือกรับข้อมูลที่น่าเชื่อถือและตรวจสอบได้
3. สารเสพติดประเภทกดสมองที่ร้ายแรงที่สุด คือ
- ก. มอร์ฟิน
ข. โคเคน
ค. ยาเค
ง. เฮโรอีน
4. เพื่อป้องกันตนเองมิให้ตกอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงต่อการชักจูงให้เสพยาเสพติด ข้อใดดีที่สุด
- ก. ต้องมีสติ
ข. ลุกหนีทันที
ค. รู้จักปฏิเสธ
ง. วางแผนและตัดสินใจ
5. ข้อใดเป็นผลของยาอีต่อระบบต่างๆของร่างกาย
- ก. กดประสาทส่วนกลางทำให้รู้สึกมึนชา อาการเจ็บป่วยต่างๆหายไป
ข. สมองเสื่อมทำลายเส้นประสาทสมองอย่างรุนแรง โดยเฉพาะสารสื่อประสาท
ค. ตื่นเต้น ช่างพูด หัวเราะเสียงดัง มีอาการง่วงนอน
ง. สมองทำงานน้อยลง คลุ้มคลั่งพูดไม่ชัด เดินโซเซ
6. สารเสพติดชนิดใดจะมีความเสี่ยงต่อการเป็นถุงลมโป่งพอง
- ก. กระท่อมและกัญชา
ข. กระท่อมและบุหรี่
ค. กัญชาและบุหรี่
ง. ผีนและกระท่อม
7. ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการติดยาเสพติดโดยไม่คาดคิด ข้อใดเป็นผลกระทบทางด้านครอบครัว
- ก. เสียใจ วิตกกังวล
ข. พ่อแม่ผิดหวัง และเสียใจ
ค. อาจต้องออกจากโรงเรียน เพราะไม่มีผู้รับผิดชอบ
ง. อาจติดโรคต่างๆได้

8. บุคคลใดที่มีอิทธิพลมากที่สุดที่เป็นสาเหตุทำให้วัยรุ่นเสพสารเสพติด
- เพื่อน
 - พ่อแม่
 - คนในชุมชน
 - คนขายสารเสพติด
9. คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ตรงกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อใด
- ค่านิยม
 - ความรู้
 - บุคลิกภาพ
 - เป้าหมายหรือจุดประสงค์
10. ข้อใดจัดเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการตัดสินใจ
- การประเมินผลการตัดสินใจ
 - การประเมินข้อดี ข้อเสีย แต่ละทางเลือก
 - การกำหนดทางเลือกเพื่อการตัดสินใจที่ดี
 - การตัดสินใจเลือก และระบุเหตุผลของการเลือก
11. เมื่อวัยรุ่นเกิดปัญหา ควรแก้ไขอย่างไรจึงจะเหมาะสมที่สุด
- ปรึกษาคนที่ไว้ใจได้
 - ทำตัวให้สนุกสนานร่าเริง
 - พยายามข่มความรู้สึกเอาไว้
 - ระบายออกตามใจที่ตนเองอยากจะทำปฏิบัติ
12. สาเหตุสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นหันมาสูบบุหรี่ คือข้อใด
- ผ่อนคลายความเครียด
 - เห็นคนใกล้เคียงสูบกก็สูบตาม
 - ต้องการแสดงว่าตนเองโตแล้ว
 - ทำตามเพื่อนเพราะเห็นเป็นเรื่องโก้เก๋
13. การป้องกันปัญหาสารเสพติดต้องได้รับความร่วมมือจากใคร
- ครอบครัว
 - โรงเรียน
 - สังคม
 - ทุกส่วนร่วมมือกัน
14. ข้อใดเป็นพฤติกรรมที่แสดงความขัดแย้งชัดเจนที่สุด
- การนั่งเฉย
 - การพูดเสียงดัง
 - การใช้ความรุนแรง
 - การแสดงท่าทางประกอบการพูด
15. ข้อใดเป็นการปฏิเสธที่เหมาะสมและได้ผลตลอด ถูกหลักของการปฏิเสธ
- ปฏิเสธอย่างเด็ดขาด
 - ปฏิเสธอย่างนุ่มนวล และคลุมเครือ
 - ปฏิเสธอย่างชัดเจน และไม่เสียดายความสัมพันธ์
 - ปฏิเสธโดยอ้อม อย่าให้เขาได้พูดต่อรองมากนัก

แบบทดสอบระหว่างเรียน ชุดที่ 2

คำชี้แจง ข้อสอบมีทั้งหมด 20 ข้อ โดยมีตัวเลือก 4 ตัวเลือกคือ ก ข ค และ ง
จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

-
<p>1. สารเสพติดชนิดใดได้รับฉายาว่า "ฆาตรกรเงียบ"</p> <p>ก. ยาเค ยาอี แอลเอสดี
ข. ผีน มอร์ฟิน เฮโรอิน
ค. แอมเฟตามีน โคเคน กระต่อม
ง. เบียร์ ไวน์ เหล้า</p>	<p>7. การขอความช่วยเหลือเมื่อเกิดสถานการณ์คับขัน ควรพิจารณาสิ่งใดเป็นอันดับแรก</p> <p>ก. หน่วยงานที่จะขอความช่วยเหลือ
ข. ความจำเป็นที่จะขอความช่วยเหลือ
ค. เรื่องที่จะบอกเพื่อขอความช่วยเหลือ
ง. ที่ตั้งของสถานที่ที่จะขอความช่วยเหลือ</p>
<p>2. สารเสพติดแบ่งตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2545 มีกี่ประเภท</p> <p>ก. 3 ประเภท ข. 4 ประเภท
ค. 5 ประเภท ง. 6 ประเภท</p>	<p>8. โครงการใดที่จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหาสารเสพติดโดยเฉพาะ</p> <p>ก. โครงการตาวีเศษ
ข. โครงการทูบีนัมเบอร์วัน
ค. โครงการถนนสีขาว
ง. โครงการโรงเรียนปลอดอบายมุข</p>
<p>3. สารเสพติดข้อใดที่เกิดจากการสังเคราะห์</p> <p>ก. กระต่อม ข. ผีน
ค. กัญชา ง. ทินเนอร์</p>	<p>9. บุคคลใดที่น่าจะเป็นผู้ใช้ความรุนแรงได้มากที่สุด</p> <p>ก. ถูกขู่กรรโชกบ่อยๆ
ข. พกอาวุธเพื่อป้องกันตัว
ค. ชอบคบกับเพื่อนที่นิสัยก้าวร้าว
ง. มักใช้การออกกำลังกายเพื่อระบายอารมณ์โกรธ</p>
<p>4. แอลเอสดี เป็นสารเสพติดที่ออกฤทธิ์ต่อประสาทอย่างไร</p> <p>ก. กดประสาท
ข. กระตุ้นประสาท
ค. หลอนประสาท
ง. กดและกระตุ้นประสาท</p>	<p>10. องค์ประกอบของทักษะชีวิตข้อใดมีคุณค่าต่อตนเองมากที่สุด</p> <p>ก. การแก้ปัญหา
ข. การคิดวิเคราะห์
ค. การภูมิใจในตนเอง
ง. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล</p>
<p>5. นิโคตินในบุหรี่ก่อให้เกิดโรคใด</p> <p>ก. โรคเบาหวาน
ข. โรคหัวใจขาดเลือด
ค. โรคเกาต์
ง. โรคภูมิแพ้</p>	
<p>6. การที่บุคคลสามารถจัดการกับอารมณ์และความเครียดของตนเองอยู่เสมอ นั่น จัดว่าเป็นพฤติกรรมในด้านใด</p> <p>ก. จิตพิสัย ข. พุทธิพิสัย
ค. ทักษะพิสัย ง. สมรรถภาพพิสัย</p>	

11. ผู้ที่มักเป็นผู้ใช้ความรุนแรงกับบุคคลในครอบครัวคือใคร
- แม่
 - พ่อ
 - ลูกชาย
 - ญาติพี่น้อง
12. ปัจจุบันสื่อโฆษณาชนิดใดที่มีอิทธิพลต่อผู้บริโภคมากที่สุด
- วิทยุ
 - โทรทัศน์
 - ใบปลิว
 - โปสเตอร์
13. การเสพสิ่งเสพติดของวัยรุ่นมาจากการเปลี่ยนแปลงในข้อใด
- ความอิสระเสรี
 - ความอิจฉาริษยา
 - ความอยากรู้อยากลอง
 - มีอารมณ์อ่อนไหวและเปลี่ยนแปลงง่าย
14. ข้อใดเป็นลักษณะด้านทักษะ
- สามารถเอาตัวรอดได้
 - เข้าใจสิทธิของตนเองดี
 - พอใจในสภาวะการณ์ของตนเอง
 - ยอมรับและเคารพความแตกต่างของบุคคล
15. ข้อใดคือการแสดงออกถึงการเลือกปฏิบัติและตัดสินคุณค่าของผู้อื่น
- สถานที่ราชการห้ามเข้า
 - ห้ามดื่มเกินวันละ 2 ขวด
 - ห้ามขายหญิงรักร่วมเพศเป็นครู
 - รับสมัครพนักงานขายอายุ 20 ปีขึ้นไป
16. สารเสพติดชนิดใดที่ออกฤทธิ์แรงกว่ามอร์ฟิน
- ยาบ้า
 - กัญชา
 - เฮโรอีน
 - กระท่อม
17. . สารเสพติดใดออกฤทธิ์กระตุ้นประสาทเหมือนยาบ้า มีรสขม ไม่มีกลิ่น
- มอร์ฟิน
 - ฝิ่น
 - กัญชา
 - โคเคน
18. "ยาบ้า" เรียกอีกอย่างว่าอะไร
- เมสคาลีน
 - แอลเอสดี
 - เอสทีพี
 - แอมเฟตามีน
19. การตรวจหาระดับของแอลกอฮอล์จากผู้ขับขี่ยานพาหนะ ส่วนใหญ่นิยมใช้วิธีใด
- ตรวจเลือด
 - ตรวจลมหายใจ
 - ตรวจอุจจาระ
 - ตรวจปัสสาวะ
20. ความหมายของการยึดมั่นในหลักการข้อใดต่อไปนี้ถูกที่สุด
- การกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นแก่นในการดำเนินชีวิต
 - การกระทำในสิ่งที่ตนพึงพอใจ
 - การกระทำตามที่ครูร้องขอ
 - การกระทำตามกฎระเบียบของโรงเรียน

แบบทดสอบระหว่างเรียน ชุดที่ 3

คำชี้แจง ข้อสอบมีทั้งหมด 20 ข้อ โดยมีตัวเลือก 4 ตัวเลือกคือ ก ข ค และ ง
จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

-
- ข้อใดกล่าวถึงสารเสพติดได้ถูกต้อง
 - เสพแล้วจะทำให้ร่างกายแข็งแรง สดชื่น
 - อยู่ในรูปของเหลวเท่านั้น
 - เสพครั้งเดียวไม่สามารถติดได้
 - เมื่อหยุดเสพจะเกิดการลงแดง หรืออยากยา
 - ข้อใดไม่ใช่ผลที่เกิดจากยาบ้า
 - เวียนศีรษะ หลับใน
 - หัวใจเต้นเร็วและแรง
 - สดชื่น มีชีวิตชีวา
 - ความดันโลหิตสูง
 - ข้อใดไม่ใช่สารระเหย
 - ยาอี
 - ทินเนอร์
 - น้ำยาทาเล็บ
 - แล็กเกอร์
 - ข้อใดไม่ใช่อาการของผู้ติดสารระเหย
 - มีอาการประสาทหลอน
 - อารมณ์แปรปรวน
 - อารมณ์ดี
 - ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์
 - ข้อใดเป็นโรคที่เกิดจากการติดสุรา
 - มะเร็งปอด
 - ตับแข็ง
 - เบาหวาน
 - ริดสีดวง
 - เด็กที่ถูกสอนให้เชื่อฟังผู้ใหญ่อาจเกิด ปัญหาเมื่อต้องตัดสินใจ เนื่องจากขาดทักษะ ในข้อใด
 - ความรวดเร็ว
 - ความคิดวิเคราะห์
 - ความเข้าใจสภาพปัญหา
 - ความเคยชิน
 - ข้อใดเป็นลักษณะของการคบหาเพื่อนกลุ่ม เดียวกัน
 - เพื่อนบ้าน
 - มีรสนิยมเดียวกัน
 - สามารถพูดคุยได้อย่างไว้วางใจ
 - สามารถระบายความคับข้องใจ ให้ฟังได้
 - วิธีการเลี้ยงลูกแบบใดที่ส่งเสริมให้ลูกมี ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
 - การเลี้ยงแบบบอกให้คิด
 - การเลี้ยงแบบเข้มงวดกวดขัน
 - การเลี้ยงแบบประชาธิปไตย
 - การเลี้ยงแบบปล่อยปละละเลย
 - บุคคลใดมีโอกาสติดยาเสพติดมากที่สุด
 - คนที่มีฐานะยากจน
 - คนที่มีร่างกายอ่อนแอ
 - คนที่ไม่มียานทำ
 - คนที่มีจิตใจอ่อนแอ

10. การฝึกฝนทักษะการควบคุมตนเอง ให้ประโยชน์อย่างไร

- ก. เพื่อควบคุมชีวิตตนเองสู่เป้าหมาย
- ข. เพื่อสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว
- ค. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจ
- ง. เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาอุปสรรค

11. การยึดหลักการเป็นศูนย์กลางชีวิต เป็นทักษะชีวิตด้านใด

- ก. การเห็นคุณค่าในตนเอง
- ข. การตัดสินใจ
- ค. การแก้ปัญหา
- ง. การควบคุมตนเอง

12. เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา ยาเสพติด นักเรียนควรปฏิบัติตนตามข้อใด จึงจะเหมาะสมที่สุด

- ก. เชื่อว่าตนเองมีอำนาจเลือกสิ่งที่ดีที่สุดแก่ชีวิต
- ข. เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง
- ค. เชื่อมั่นในสิ่งที่เห็นและสัมผัสได้จริง
- ง. เชื่อว่าตนเองมีทางเลือกที่หลากหลาย

13. สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงให้มากที่สุดในการตัดสินใจคืออะไร

- ก. ข้อมูล
- ข. โอกาส
- ค. ความเสี่ยง
- ง. ทางเลือกต่าง ๆ

14. แนวทางการประเมินตนเองก่อนตัดสินใจ ข้อใดสำคัญที่สุด

- ก. จะมีผลกระทบต่อการศึกษาหรือไม่
- ข. คนทั่วไปเป็นปกติเช่นนี้หรือไม่
- ค. จะมีผลกระทบต่อครอบครัวหรือไม่
- ง. พร้อมทั้งจะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ต่อผลกระทบที่จะตามมาหรือไม่

15. ระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ มีการตัดสินใจแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

- ก. ต่างกัน เพราะคนละวัยกัน
- ข. ต่างกัน เพราะเรื่องที่ตัดสินใจจะมากและยุ่งยากขึ้น
- ค. ไม่แตกต่าง เพราะเป็นการตัดสินใจที่มีขั้นตอนเหมือนกัน
- ง. ไม่แตกต่าง เพราะการตัดสินใจเป็นพื้นฐานที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด

16. ข้อใดต่อไปนี้เป็น การสร้างความมั่นใจและเพิ่มคุณค่าในตนเอง

- ก. ไม่ตำหนิตนเองหรือผู้อื่น
- ข. มีความพยายาม อดทน อดกลั้น
- ค. รู้จักชื่นชมตนเองตามความเป็นจริง
- ง. ถูกทุกข้อ

17. ถ้าเพื่อนนักเรียนติดยาเสพติดควรทำอย่างไร

- ก. ทดลองเสพกับเพื่อน
- ข. อธิบายโทษของยาเสพติดให้เพื่อนฟัง
- ค. ไม่บอกให้ใครรู้
- ง. แข็งความกับตำรวจ

18. อวัยวะใดมีหน้าที่ควบคุมระบบการสั่งการ
การทำงานของร่างกายมนุษย์

- ก. หัวใจ
- ข. ปอด
- ค. สมอง
- ง. ตา

19. ลักษณะของบุคคลต่อไปนี้เป็นผู้มี
ความสามารถในการควบคุมตนเองมากที่สุด

- ก. ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนหรือ
ครูที่วิจารณ์ตัวนักเรียน
- ข. หงุดหงิดทุกครั้งที่มีใครมาต่อว่า
นักเรียน
- ค. ชอบทำอะไรเสี่ยงๆ เมื่อมีเพื่อนทำ
ทายให้ลองทำ
- ง. ถ้ามีใครมาขู่ จะโต้ตอบทันที

20. ข้อใดต่อไปนี้ไม่ใช่ความหมายของการ
เห็นคุณค่าในตนเอง

- ก. ความนับถือตนเอง
- ข. ความเห็นที่มีต่อตนเอง
- ค. ความสามารถเห็นตนเองมีคุณค่า
- ง. ความสามารถในการตำหนิตนเองและ
ผู้อื่น

แบบทดสอบระหว่างเรียน ชุดที่ 4

คำชี้แจง ข้อสอบมีทั้งหมด 20 ข้อ โดยมีตัวเลือก 4 ตัวเลือกคือ ก ข ค และ ง
จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

1. สารเสพติดข้อใด ไม่ทำให้เกิดอาการที่เรียกว่า "ลงแดง"
 - ก. เฮโรอีน
 - ข. ยาบ้า
 - ค. บุหรี่
 - ง. โคเคน
2. สารเสพติดใดที่เป็นพิษล้มลูกตระกูลหญ้า
 - ก. กัญชา
 - ข. กระท่อม
 - ค. เฮโรอีน
 - ง. โคเคน
3. ข้อใดเป็นสารพิษที่พบมากในบุหรี่
 - ก. ทาร์ นิโคติน
 - ข. แอลกอฮอล์
 - ค. คาร์บอนไดออกไซด์
 - ง. ไนโตรเจน
4. เมื่อเกิดความผิดพลาดที่คิดว่าร้ายแรงในชีวิตของตนเองแล้ว ไม่ควรทำเช่นไรมากที่สุด
 - ก. หินปญหา
 - ข. ฆ่าตัวตาย
 - ค. ลงโทษตัวเอง
 - ง. หลบซ่อนตนเอง
5. เมื่อนักเรียนเกิดปัญหาขึ้นในชีวิต ควรขอความช่วยเหลือจากใครเป็นคนแรก
 - ก. พ่อแม่
 - ข. ครู อาจารย์
 - ค. รุ่นพี่
 - ง. เพื่อนสนิท
6. การปฏิบัติตนเช่นไร ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม
 - ก. การชื่นชมในความสามารถของตนเองเสมอ
 - ข. การพยายามแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้สามารถผ่านลุล่วงไปได้ด้วยดี
 - ค. การเลือกคบเพื่อนที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
 - ง. การดูแลและช่วยเหลือผู้อื่น
7. ใครถือว่าเป็นผู้ที่มีทักษะการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - ก. สมชายตั้งใจเรียนจนสามารถได้เกรดเฉลี่ย 4.00
 - ข. สมหญิง สามารถแก้ไขอุปสรรคโดยใช้หลักคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ
 - ค. สมพรสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเหมาะสม
 - ง. สมศรีสามารถควบคุมตนเองสู่เป้าหมายที่วางไว้
8. เป้าหมายสูงสุดในการการแก้ปัญหาข้อใด
 - ก. เข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
 - ข. บรรลุตามวัตถุประสงค์
 - ค. เพิ่มคุณค่าในตนเอง
 - ง. ลดความเสี่ยงในชีวิต

9. คุณลักษณะของบุคคลที่สามารถแก้ปัญหาได้ดีที่สุดคือข้อใด

- ก. คิดอย่างสุขุม
- ข. คิดสร้างสรรค์
- ค. คิดกว้างไกล
- ง. คิดรอบคอบ

10. การแก้ปัญหาของมนุษย์มีลักษณะเป็นเช่นไร

- ก. เป็นหลักการ
- ข. เป็นหลักเกณฑ์
- ค. เป็นกระบวนการ
- ง. เป็นข้อเท็จจริง

11. ข้อใดต่อไปนี้ไม่ใช่เหตุผลสำคัญที่นักเรียนต้องห่างไกลจากยาเสพติด

- ก. เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น
- ข. ทำให้นักเรียนมีชีวิตรอดอนาคตที่ดี
- ค. ได้รับการยอมรับจากสังคม
- ง. ลืมสิ่งที่เคยเสียใจในอดีต

12. สิ่งที่เป็นต้องรู้เป็นลำดับแรกในการตัดสินใจคืออะไร

- ก. จะตัดสินใจทำไม
- ข. จะตัดสินใจอย่างไร
- ค. จะตัดสินใจเรื่องอะไร
- ง. การตัดสินใจครั้งนี้เกี่ยวข้องกับใครบ้าง

13. จงเรียงลำดับขั้นตอนของการแก้ปัญหาให้ถูกต้อง

- 1) ตั้งสมมติฐานคืออะไร
- 2) ลงมือทำ
- 3) การปฏิบัติ (ทางเลือกมีอะไรบ้าง)
- 4) ระบุปัญหาคืออะไร

- ก. 1 2 3 4 ข. 1 3 2 4
ค. 4 1 3 2 ง. 4 1 2 3

14. การออกจากสถานการณ์ที่เสี่ยงและอันตรายเป็นวิธีการปฏิเสธแบบหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ นักเรียนต้องทำอย่างไร

- ก. หนีออกไปจากสถานการณ์นั้น
- ข. วิเคราะห์สถานการณ์นั้นอันตรายหรือไม่
- ค. ขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่
- ง. พาเพื่อนไปด้วย

15. ความสามารถทางความคิด การกระทำสู่การแก้ไขอุปสรรคผ่านกระบวนการคิด ไตร่ตรองอย่างเหมาะสมเกี่ยวข้องกับข้อใดต่อไปนี้มากที่สุด

- ก. การเห็นคุณค่าในตนเอง
- ข. การควบคุมตนเอง
- ค. การแก้ปัญหา
- ง. การตัดสินใจ

16. ข้อใดต่อไปนี้ไม่ใช่การตัดสินใจ

- ก. การคิดอย่างมีเหตุผล
- ข. การประเมินทางเลือกที่มี
- ค. การแสวงหาสิ่งที่ประโยชน์ต่อตนเอง
- ง. การเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้ในการแก้ปัญหาามากที่สุด

17. ยาเสพติดมีหลายประเภท ยาเสพติดต่อไปนี้ เป็นยาเสพติดที่ถูกกฎหมาย

- ก. มอร์ฟิน เฮโรอีน
- ข. กัญชา บุหรี่
- ค. บุหรี่ สุรา
- ง. ยาไอซ์ ผีน

18. ข้อต่อไปนี้อยู่ใดเป็นวิธีการปฏิเสธ ที่ถูกที่สุด

- ก. อยู่คนเดียวไม่ปรึกษาใคร เดินหนีไป
- ข. เพิกเฉยทำไม่สนใจ พูดคำว่า “ไม่”
- ค. การทำตามคำขอร้องของเพื่อนรัก
- ง. ถูกทุกข้อ

19. สิ่งที่นักเรียนควรรู้ในการปฏิเสธยาเสพติดขอใดไม่ถูกต้อง

- ก. รู้วิธีการควบคุมอารมณ์ตนเอง
- ข. รู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับยาเสพติด
- ค. รู้วิธีการพูดปฏิเสธ
- ง. รู้สถานการณ์ไม่พาตนเองไปในสถานที่ที่เป็นอันตราย

20. ข้อใดต่อไปนี้เป็นความหมายของกรอบความคิด

- ก. วิธีที่นักเรียนมองโลก หรือสิ่งรอบๆตัวนักเรียน
- ข. มุมมอง ความเชื่อของนักเรียน
- ค. วิธีที่นักเรียนมองสิ่งต่างๆรอบตัวเกี่ยวกับตนเอง ผู้อื่น
- ง. ถูกทุกข้อ

ภาคผนวก ฎ

แบบประเมินโครงร่างของหลักสูตร

แบบประเมินโครงสร้างของหลักสูตร

หลักสูตรเสริมการสร้างความทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการใช้จ่ายเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง แบบประเมินโครงสร้างของหลักสูตรเสริมการสร้างความทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการใช้จ่ายเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ท่าน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ได้โปรดพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ตามระดับคะแนน และกรุณาเขียนข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

แบบประเมินแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร เป็นการพิจารณาองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

ระดับคะแนน

ระดับ 5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ระดับ 3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 การประเมินความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตรเสริม โดยใช้ค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index : CVI) ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน 4 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม
ระดับ 2	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมแต่ต้องปรับปรุงอีกมาก
ระดับ 3	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมแต่ต้องปรับปรุงเล็กน้อย
ระดับ 4	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นเกี่ยวข้องชัดเจนกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม

ตอนที่ 1 ความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
1. สภาพปัญหาและความต้องการ หลักสูตร					
1.1 สภาพปัญหาและความต้องการมี ความสอดคล้องกัน					
1.2 สังคมมีความต้องการพัฒนา หลักสูตรเสริมทักษะชีวิต					
1.3 หลักสูตรเสริมสามารถแก้ปัญหาได้					
2. หลักการ แนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร					
2.1 มีทฤษฎีรองรับ					
2.2 นำไปใช้ได้จริง					
3. โครงสร้างของหลักสูตร					
3.1 เวลาจัดการเรียนการสอน					
3.2 รายละเอียดในแต่ละหน่วย การเรียนรู้					
4. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
4.1 มีความชัดเจน					
4.2 สามารถประเมินผลได้					
4.3 ความเป็นไปได้					
5. เนื้อหาสาระ					
5.1 เหมาะสมกับนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนต้น					
5.2 ครอบคลุมจุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
6. การดำเนินการจัดการเรียนการสอน					
6.1 เสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน ยาเสพติดในนักเรียน					
6.2 สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของ หลักสูตร					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
6.3 กระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน					
7. กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน					
7.1 เสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด					
7.2 เหมาะสมกับวัยของนักเรียน					
7.3 กระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้					
8. สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน					
8.1 ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้					
8.2 ทำให้การเรียนรู้บรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตร					
9. แหล่งเรียนรู้จากการทัศนศึกษา					
9.1 สร้างความตระหนักถึงภัยจากการใช้ยาเสพติด					
9.2 สนับสนุนการเรียนรู้ตามกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้					
10. การวัดและประเมินผล					
10.1 ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการวัด					
10.2 สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
10.3 ตรวจสอบพัฒนาการของนักเรียนได้					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ประเมินความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตร

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง				ข้อ เสนอแนะ
	4	3	2	1	
1. สภาพปัญหาและความต้องการ หลักสูตรกับหลักการแนวคิดพื้นฐาน ของหลักสูตร					
2. สภาพปัญหาและความต้องการ หลักสูตรกับโครงสร้างของหลักสูตร					
3. สภาพปัญหาและความต้องการ หลักสูตรกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
4. สภาพปัญหาและความต้องการ หลักสูตรกับเนื้อหาสาระ					
5. สภาพปัญหาและความต้องการ หลักสูตรกับการดำเนินการจัดการเรียน การสอน					
6. สภาพปัญหาและความต้องการ หลักสูตรกับกิจกรรมการจัดการเรียน การสอน					
7. สภาพปัญหาและความต้องการ หลักสูตรกับสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียน การสอน					
8. สภาพปัญหาและความต้องการ หลักสูตรกับแหล่งเรียนรู้จากการ ทัศนศึกษา					
9. สภาพปัญหาและความต้องการ หลักสูตรกับการวัดและประเมินผล					
10. หลักการ แนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร กับโครงสร้างของหลักสูตร					

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง				ข้อเสนอแนะ
	4	3	2	1	
11. หลักการ แนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
12. หลักการ แนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร กับเนื้อหาสาระ					
13. หลักการ แนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร กับการดำเนินการจัดการเรียนการสอน					
14. หลักการ แนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร กับกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน					
15. หลักการ แนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร กับสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน					
16. หลักการ แนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร กับแหล่งเรียนรู้จากการทัศนศึกษา					
17. หลักการ แนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร กับการวัดและประเมินผล					
18. โครงสร้างของหลักสูตรกับจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร					
19. โครงสร้างของหลักสูตรกับเนื้อหา สาระ					
20. โครงสร้างของหลักสูตรกับการ ดำเนินการจัดการเรียนการสอน					
21. โครงสร้างของหลักสูตรกับกิจกรรม การจัดการเรียนการสอน					
22. โครงสร้างของหลักสูตรกับสื่อที่ใช้ใน การจัดการเรียนการสอน					
23. โครงสร้างของหลักสูตรกับแหล่ง เรียนรู้จากการทัศนศึกษา					
24. โครงสร้างของหลักสูตรกับการวัดและ ประเมินผล					
25. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับเนื้อหา สาระ					

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง				ข้อเสนอแนะ
	4	3	2	1	
26. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับการดำเนินการจัดการเรียนการสอน					
27. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน					
28. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน					
29. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับแหล่งเรียนรู้จากการทัศนศึกษา					
30. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับการวัดและประเมินผล					
31. เนื้อหาสาระกับการดำเนินการจัดการเรียนการสอน					
32. เนื้อหาสาระกับกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน					
33. เนื้อหาสาระกับสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน					
34. เนื้อหาสาระกับแหล่งเรียนรู้จากการทัศนศึกษา					
35. เนื้อหาสาระกับการวัดและประเมินผล					
36. การดำเนินการจัดการเรียนการสอนกับกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน					
37. การดำเนินการจัดการเรียนการสอนกับสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน					
38. การดำเนินการจัดการเรียนการสอนกับแหล่งเรียนรู้จากการทัศนศึกษา					
39. การดำเนินการจัดการเรียนการสอนกับการวัดและประเมินผล					
40. กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนกับสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน					

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง				ข้อเสนอแนะ
	4	3	2	1	
41. กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนกับ แหล่งเรียนรู้จากการทำงานศึกษา					
42. กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนกับ การวัดและประเมินผล					
43. สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับ แหล่งเรียนรู้จากการทำงานศึกษา					
44. สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับ การวัดและประเมินผล					
45. แหล่งเรียนรู้จากการทำงานศึกษา การวัดและประเมินผล					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	พันตำรวจโท ดิฐภัทร บวรชัย
วันเดือนปีเกิด	วันที่ 29 มกราคม 2512
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	76/118 หมู่บ้านสินพัฒนา 4 ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ (สบ2) กลุ่มงานคณาจารย์ คณะตำรวจศาสตร์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
ประวัติการศึกษา	<p>พ.ศ.2531 มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์</p> <p>พ.ศ.2535 ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง</p> <p>พ.ศ.2547 ศีษศาสตรบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช</p> <p>พ.ศ.2549 การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ</p> <p>พ.ศ.2555 การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ</p>